CENTRUL EUROPEAN DE CERCETĂRI ISTORICE

VENEȚIA

ANTONESCU

MAREȘALUL ROMÂNIEI ȘI RĂSBOAIELE DE REÎNTREGIRE

Mărturii și documente coordonate și îngrijite de Iosif Constantin Drăgan

FUNDAȚIA EUROPEANĂ
DRĂGAN 1991

CENTRUL EUROPEAN DE CERCETĂRI ISTORICE VENEȚIA
«Antonescu, Mareşalul României şi răsboaiele
de reîntregire»

I. Ediţie 1986
II. Ediţie 1990
Distribuţia: Edizioni Nagard
20122 Milano, Via Larga 11 (tel. 0039/ 2/ 58.371.208)

Prezentarea grafică şi coperta: Korinna Müller

Clişee şi facsimile din arhiva G.Magherescu.

CENTRUL EUROPEAN DE CERCETĂRI ISTORICE VENEȚIA

ANTONESCU

MAREȘALUL ROMÂNIEI ȘI RĂSBOAIELE DE REÎNTREGIRE

Mărturii și documente
coordonate și îngrijite de
JOSIF CONSTANTIN DRĂGAN

PARTEA I

Mişcări de popoare

PARTEA II
În umbra săbiilor

PARTEA III
Dualismul puterii

PARTEA IV
Declanşarea răsboiului din Est

PARTEA V
Premisele armistiţiului

PARTEA VI
Lovitura de stat regală

PARTEA VII
Procesul contra Mareşalului Antonescu

PARTEA VIII
Epilog

PARTEA IX
Documente revelatoare

PARTEA I

MIŞCĂRI DE POPOARE

Despre cel de-al doilea răsboi mondial au fost scrise multe istorii, în toate ţările care au participat la conflagraţia mondială şi chiar în acele ţări care s-au menţinut neutre, spectatoare pe cât au putut în secolul al XX-lea. De aici înainte, este greu ca statele angajate în blocuri militare să mai rămână, în mod izolat, spectatoare. Bibliografia ar fi prea lungă pentru a enumera cărţile fundamentale, şi nici măcar pe cele strict utile. În schimb, prea puţin s-a scris în România despre ultimul răsboi, din pricina situaţiei speciale în care s-a aflat Ţara. România face parte din «Europa vândută», adică din «zona de influenţă rusească» creată de Winston Churchill, din «zona de expansiune europeană» pentru «recuperarea de teritorii» de către Rusia lui Stalin, potrivit expresiei şi formulării scrise de Franklin Delano Roosevelt, încă de la 20 februarie 1943. România, care a participat la acest răsboi, în deplină justificare în faţa oricărui tribunal al istoriei, pentru reîntregirea frontierelor sale destrămate în anul 1940 (ale României Mari, realizate după două mii de ani de lupte şi sacrificii), s-a văzut din nou sfâşiată, pierzând partea răsăriteană a Moldovei, Basarabia, şi pentru prima oară în istorie o parte din Bucovina. Noua sa situaţie teritorială a fost «consimţită» prin semnarea unui tratat de pace impus ca unei ţări învinse, fără a i se accepta cobeligeranţa, cu interdicţie de a se vorbi despre aceste teritorii în presă, literatură precum şi în ştiinţele istoriei. Într-o declaraţie din 8 februarie 1947, guvernul român avea să deplângă această injustiţie, exprimându-şi «regretul că, fără a fi ţinut seama de importanta contribuţie militară şi economică a României la răsboiul în contra Germaniei hitleriste şi a sateliţilor ei, Tratatul de pace crează ţării noastre o situaţie excepţional de rea pentru viitoarea ei desvoltare». Nici o îndreptare nu a fost adusă, marii aliaţi ferindu-se să-l «indispună pe unchiul Stalin». Tot ceea ce a apărut despre răsboiul mondial a trecut printr-o aspră cenzură şi au fost admise numai scrieri menite să justifice «drepturile» URSS-ului şi să glorifice puterea luată de comunişti. Au apărut pamflete şi naraţiuni de factură poliţistă, scrise de autori eterogeni (Ludo, Zinca, Frank, Popoviciu), unii împinşi de sentimente de răsbunare pentru pretinse umilinţe, alţii în căutare de merite politice. Ei au creat o falsă imagine a istoriei noastre, au făcut inamicilor patriei cel mai înalt elogiu, au descris pe eroii neamului ca pe nişte personaje odioase şi au dus o enormă acţiune de defăimare a Ţării, a armatei, a conducătorilor din cea mai grea perioadă istorică a României.

Timpul şi posibilităţile de documentare au pus capăt acestei atitudini antiromâneşti şi, deci, antinaţionale, naţia cea mare, stăpână de milenii a teritoriului pe care îl locuieşte trebuind să fie obiectul de bază al cercetării istorice şi nu minorităţile etnice sau politice.

Majoritatea martorilor din timpul celui de-al doilea război mondial, fie datorită vârstei, fie unor accidente justiţiare, au dispărut în închisori, condamnaţi de tribunale, pentru împlinirea îndatoririlor lor faţă de neam şi Ţară, în funcţia în care se găseau. Mulţi martori plecaţi voluntar sau fugiţi peste hotare nu şi-au fixat amintirile din războiul la care au luat parte, din prudenţă sau oportunism, uneori încremeniţi de teama acelui neam răsbunător care urmăreşte pe toată faţa planetei orice manifestare diferită şi disonantă faţă de ideologiile şi interesele ei de supernaţie.

Printre ultimii supravieţuitori din Cabinetul Militar al Mareşalului Ion Antonescu, colonelul G.Magherescu se înfăţişează în paginile cărţii de faţă odată cu toate amintirile perioadelor de eroism, prigoană, restricţii, suferinţe, cu o vigoare rar întâlnită. El aduce mărturii preţioase, autentice, recurge la evocări acolo unde datele abundente o permit, se asociază cu alţi comentatori ai răsboiului sau polemizează cu ei. Caz rar şi fericit pentru istoric şi pentru afirmarea adevărului adevărat, care trebuie să se impună şi să triumfe în istoria unui neam. Odată descoperită această sursă, am întocmit un program de lucru, în cadrul Centrului European de Cercetări Istorice de la Veneţia, de pe lângă Fundaţia Europeană Drăgan, şi l-am invitat pe colonelul Magherescu la o lungă convorbire la Palma de Mallorca şi Milano, în cursul anului 1981. Discuţiile, interviul, povestirile, comentariile evenimentelor, coroborarea documentelor scrise, alcătuirea iconografiei au fost etape care au dus la completarea documentarului în Ţară şi în străinătate, alcătuind materia cărţii şi impunând structura ei.

02 - Autobiografia colonelului G.Magherescu

«Sunt locotenent-colonel în retragere. Născut la 9 februarie 1904, la Tg.Jiu. Părinţii: Gheorghe, controlor la administraţia financiară, şi Didina Petrescu-Magherescu, casnică. Am copilărit la Craiova, de la doi ani în sus. La Craiova am urmat şcoala primară «Tudor Vladimirescu», «Liceul Carol I», până în clasa a IV-a, iar apoi «Liceul Militar Dimitrie A.Sturdza», pe care l-am absolvit în

1923, al doilea la clasificaţie. Şcoala pregătitoare de ofiţeri, 1923-1925, primul în promoţie. Repartizat la garnizoana Giurgiu, Regimentul 9 Roşiori «Principesa Elena», l-am avut comandant pe colonelul Ion Antonescu. Apoi, am frecventat Şcoala Superioară de Ofiţeri, în anii 1927-1929 , la Sibiu. Rămas în cadrele şcolii, la activitatea equestră, am făcut parte din echipa naţională şi am participat la concursuri de călărie organizate la Nisa, Roma, Viena, Varşovia.

M-am căsătorit în anul 1932 cu Henrieta Bălăcescu, fiica generalului de cavalerie Bălăcescu, fost ofiţer în Statul Major al Mareşalului Averescu, în primul război. Am urmat cursurile Şcolii Speciale de Răsboi în 1935-1937. Cursul de ofiţeri de stat major l-am terminat în anul 1939, cu calificativul «foarte bine». În 1939-1940, ca ofiţer din statul major al Diviziei a II-a Cavalerie Iaşi, am făcut retragerea din Basarabia, din iunie. În septembrie 1940, am fost mutat la Cabinetul Militar al Conducătorului Statului, şef al Biroului III Operaţii, funcţionând în această calitate până în ultima clipă a guvernării Mareşalului. Ţinut la dispoziţia Ministerului Apărării Naţionale până în decembrie 1944, am fost trimis pe front în cadrul Armatei a IV-a, apoi a Diviziei de cavalerie purtată, în calitate de ofiţer de stat major, cu gradul de maior. Am condus operaţiile diviziei până-n ultimul ceas al răsboiului, la 9 mai 1945. Mutat la Inspectoratul Cavaleriei, revin în Bucureşti, iar la 9 august 1946, sunt trecut în cadrul disponibil şi apoi în rezervă. Scos la pensie fără drept de pensie, am aşteptat şapte ani până să mi se facă dreptate.

Am început să scriu entuziasmat de cartea vestitului general Von Seekt, care reuşise să camufleze sâmburele de devenire al armatei germane, după desfiinţarea ei prin Tratatul de la Versailles. Von Seekt crease nucleul pe baza căruia Hitler şi-a construit formidabila lui armată de răsboi. El scrisese o carte ca un catehism al gândirii militare, intitulând-o «Cugetările unui soldat» (Gedanken eines Soldaten). Am tradus-o şi am publicat-o pe contul meu, folosind banii primiţi din partea unei rude pentru o călătorie de nuntă. Publicarea fusese făcută prin tipografia Episcopatului din Arad, care a luat exact suma de 50.000 de lei, pentru o mie de exemplare. Tipar cu caractere frumoase, dar pe o hârtie de proastă calitate.

Un exemplar din carte pe hârtie velină a fost trimis cu dedicaţie Generalului Ion Antonescu, care i-a făcut o frumoasă urare traducătorului, şi anume să «culeagă lauri» de pe urma activităţii scriitoriceşti. Lauri n-am cules, dar de scris am scris aproape fără întrerupere. Am publicat o schiţă la revista cavaleriei. Se intitula «Prinţul» şi se referea la moartea lui Eugen Drăgulescu, care se înecase din dragoste. După aceea, specializându-mă în arta echitaţiei, am citit tra-

tate străine, aproape tot ceea ce se scrisese în materie. Natural, am remarcat golul care exista la noi în formarea unui călăreț de mare anvergură. O seamă de studii pe care le-am scris au făcut senzație, impunându-mă ca doctrinar în materie de călărie cu obstacole. Am practicat deopotrivă și partea fizică a acestei arte (mulți ofițeri cărturari se temeau de cai, încălecau numai la 10 Mai), și partea intelectuală. Căutam cărți interesante, primeam două-trei sute de lei pe lună drepturi de autor pentru recenzii la «Viața Militară», eram mulțumit.

Tulburea perioadă a anilor 1937-1939 (Sudeții, Cehoslovacia, Anschluss-ul) mi-au stimulat pana. Atunci am publicat un articol valabil și azi: «Diplomația strategică sau răsboiul alb». Acest articol a apărut, de asemenea, în «Viața Militară», în anul 1937 Scriam că răsboiul dus de Germania, care cucerea teritorii fără lupte, fusese numit de scriitorii din Apus «răsboi alb». Eu însă l-am numit «diplomație strategică», situând existența acestei conflagrații la începutul istoriei militare și arătând că toți comandanții, înainte de a porni răsboiul, își asigură prin mijloace diplomatice baze bune de pornire la atac, astfel încât, dintr-o singură mișcare, să distrugă armata inamică. Diplomația trebuia să pună armata statului în cele mai bune poziții. Este uimitor cum s-au putut gândi și scrie asemenea lucruri la vremea respectivă, cu teorii și idei viabile și azi. Ca eseist, vedeam ceea ce se petrecea în Africa, în Abissinia, în Asia, în America etc.

Într-un articol original, elaborat din lecturi, mă ocupam de «Puterea morală a națiunii», titlu banal, cel mai frecvent cal de bătaie al scriitorilor militari, care, umplând pagini, nu spuneau nimic, multiplicau formule gata făcute, teorii convenționale, dar încasau drepturi de autor. În articol se spune: «Se face mult abuz de această formulă, dar oare printr-un răsboi pierdut se distruge puterea morală a unei națiuni? Dimpotrivă. Spania, Germania, România... Un neam cu vitalitate își întărește puterea morală, dorul de revanșă». Concluzia: ce se întâmplă când armatele o iau la fugă? Se petrece un fenomen momentan, local. Înfrângerea în luptă a unei națiuni este numai un aspect superficial al puterii morale. Un popor poate să refuze lupta, pentru că instinctul de conservare îl oprește să împingă până la distrugere o luptă sau o rezistență. Refuzând să se mai bată, el se retrage pe redutele puterii lui de viață, la destinul lui, își reface această voință de luptă și, în condiții favorabile, urcă din nou pe baricadă. Se dau citate din filosofi, din Pascal. Un articol frumos. Alt articol demn de menționat este «Raportul dintre masse și conducători». După rebeliune, cu exemplul în față al comportării Generalului Antonescu, am înțeles că oamenii aduși la conducerea

statelor îşi au menirea lor proprie. Ei corespund unei nevoi de viaţă stringentă a neamului, sunt predestinaţi, o mână nevăzută îi aduce la momentul oportun. În aceste linii generale, am scris un articol care a apărut în ziarul «Curentul», pe patru coloane. Pamfil Şeicaru îl pusese pe prima pagină (martie 1941). Un studiu în «Viaţa Militară» pe baza acestor idei a ajuns la peste douăzeci de pagini. Multe alte teme de articole, în vârtejul evenimentelor, n-au mai prins contur şi n-au mai ajuns la tipar. Scos din armată, odată cu spada, părea să se frângă şi condeiul. Am ars, am distrus tot ce putea fi compromiţător, în România sub ocupaţie sovietică. Studiile au scăpat ca prin minune, ca şi articolele publicate. Au fost frumos legate şi păstrate în biblioteca mea personală. Sunt citite de mine din când în când, atunci când mă cufund în lumea amintirilor

În ultimele decenii nu mi-am aflat liniştea. Aveam o datorie faţă de trecut, trebuia să mă achit de ea. Ocupat cu câştigarea traiului zilnic, suferind, de două ori operat, când să găsesc timpul pentru scris? Apoi, ceea ce scrii nu poţi să publici. Am ezitat. La un moment dat, am început să-mi evoc amintirile din copilărie, descoperind că deprinderea scrisului, care abia îmbobocise, nu se pierduse. Am scris volumele intitulate «Dascăli de odinioară», «Amintiri din copilărie» şi «Năică». Din aceste creaţii se vede că am avut o copilărie tristă. Am crescut în casa bunicului care avea zece copii, cam tot atâţia nepoţi. Bunicul, negustor. La liceul militar, am devenit aproape independent. Profesorii îmi erau dragi. În climatul de austeritate şi claustrare, ei deveniseră părinţii mei sufleteşti. Îi respectam. Îi admiram. Eram ochi şi urechi când îmi dădeau explicaţii. Le copiam gesturile, atitudinile, le spoream faima. Recunoştinţa, o datorie. Când am terminat şcoala, profesorii s-au transformat în idoli. Familia modestă nu-mi dăduse decât onestitatea, bunul simţ, smerenia. Moştenisem de la părinţi avântul, năzuinţa spre frumos, predispoziţia de a căuta modele perfecte, de a le urmări. Dar, temeiul educaţiei mele a constituit-o falanga de dascăli renumiţi, pe care Craiova a avut-o la începutul secolului.

Cu toate privaţiunile materiale şi grijile de tot felul ale vieţii, am găsit timp să mă gândesc la datoria morală, lăsând multe pe seama soţiei. Am scris schiţe, tablouri, o nuvelă. Odată scrise, bătute la maşină, legate, lucrările erau puse deoparte. Uneori date spre lectură unor prieteni. Dar datoria de căpetenie era pentru profesiune. O profesiune căreia i-am dedicat totul.

Urmărit de gândul de a da o lucrare cu toate momentele pitoreşti din armă, pentru a o reînvia acuma, după treizeci de ani, m-am gândit mai întâi să evoc toate marcantele figuri ale cavaleriei. Astfel

a luat naştere volumul intitulat «Secvenţe cazone», amintiri din armată în timp de pace şi de răsboi. Fusesem şi călăreţ, cei mai frumoşi ani ai vieţii i-am dedicat acestui sport, acestei minunate activităţi, care, după cum spunea Cervantes în «Don Quijote», face din unii oameni prinţi iar din alţii grăjdari, am găsit datoria să închin imn de recunoştinţă equitaţiei ca sport, şi calului ca nobil instrument al ei. Şi atunci, am întocmit un roman unic în felul lui. După aceea, am închinat o carte calului, scriind pe nerăsuflate duioasa poveste a sărmanei Feldioara, cu care am cules cele mai splendide satisfacţii, gloria equestră. Premiile pe care le-am primit pe terenurile de concurs internaţionale, la Nisa, la Roma, în piaţa di Siena, la Viena şi la Varşovia, mi-au făcut şi mai dureroasă despărţirea de Feldioara. Remuşcarea care mă chinuia atunci a fost stimulentul şi inspiratoarea scrierii acestei povestiri. Îmi mai rămăsese o altă datorie, mare de tot, care culminează cu perioada când am lucrat în ambianţa cea mai strânsă a Mareşalului Antonescu. Ea se înscrie în perioada cea mai strălucită a vechii armate, culminând cu răsboiul dus atât în Est, cât şi în Vest. Am mers în Vest, în sensul gândirii şi în spiritul Mareşalului Antonescu, care o clipă nu şi-a luat ochii de la Transilvania şi nu i-a deslipit de pe creasta Apusenilor, chiar dacă se afunda în imensitatea teatrului de răsboi din Est. El urmărise întregirea în Vest, după întregirea în Est. Declarase de zeci de ori, şi nu numai în faţa intimilor, ci şi în faţa lui Hitler: «la sfârşitul răsboiului, voi cere recunoaşterea dreptului nostru asupra întregii Transilvanii, la masa verde, sau cu spada». Am scris o carte cu amintirile mele în campania din Vest. În felul acesta am înţeles să-mi fac datoria faţă de carieră, faţă de această eroică perioadă a armatei române. Convorbirea pe care am avut-o aici reprezintă acestă ultimă descătuşare, făcută la vila de la Palma, cu privirile pierdute pe întinsul golfului, sub albăstrimea imensă a cerului, care ne-a înviorat sufletul. Mă simt eliberat, şi cred că şi domnia voastră vă simţii eliberat.»

Biografia unui soldat alcătuind materia unui roman? Poate. Dar înainte de toate, în ea se oglindeşte o epocă profund dramatică din viaţa României, o ţară mică, pe umerii căreia istoria Europei a lăsat să apese cea mai dificilă misiune: de a ţine piept în faţa oceanului de năvălitori.

03 - România şi năvălitorii

Pentru înţelegerea istoriei României, în etapa de dinainte şi de după ultimul răsboi, e nevoie să se cunoască premisele întregirii ei,

în hotarele desăvârşite de Burebista cu două mii de ani în urmă, precum şi condiţiile în care Regele Ferdinand I a ajuns să proclame România Mare la Apulum, în Dacia-Transilvania, în anul 1918. Întinsa împărăţie a Daciei antice ţinea de la Dunăre, în Pannonia (cu Aquincum-Budapesta), până la creasta munţilor Balcani (Haemus), în Odrisia (Bulgaria de azi) şi de aici la Olbia-Odessa. Populaţia geto-tracică depăşea însă şi aceste fruntarii şi era răspândită până la Nipru şi în peninsula Crimeia. Cucerind o parte din această împărăţie, Traian a cuprins-o în Imperiul Roman, în care a rămas integrată politic până la dobândirea «autonomiei sale administrative şi militare», în 270. Spiritual, România a reprezentat ultima fărâmă a acestui imperiu şi singura care poartă cu mândrie numele sfânt al Romei. Vastitatea Imperiului Roman a impus, la anul 300, ca teritoriile sale să fie împărţite în două, pentru a face mai lesne faţă nevoilor de apărare şi pacificare comune. Fărâmiţarea statală survenită în evul mediu în întreaga Europă, a facilitat năvălirile diverselor *triburi de călăreţi*, în formaţiuni reduse de câteva zeci de mii, dar de o deosebită cruzime în incursiunile lor, uşor impunând o dominaţie nominală populaţiilor de milioane, dezarmate şi slăbite de creştinism. Unele din ele s-au infiltrat mai mult sau mai puţin paşnic, de-a lungul mai multor secole, în vremuri când, după părerea lui Arnold Toynbee «frontierele erau deschise», pentru a lăsa afluxul braţelor de lucru necesare în agricultură.

Dacia-Románia a fost şi a rămas «Poarta Europei», pe unde fatal au trecut aproape toate triburile de năvălitori, care s-au răspândit apoi în întregul continent, până în Spania, unde «Gotlanii» (Goţii plecaţi din insula Gotland din Scandinavia) au înfiinţat Catalunia, după cum Vandalii şi-au lăsat numele în Vandalusia-Andaluzia. În popasul lor în Nordul Mării Negre, Goţii au constituit un stat, care a durat o sută de ani. Ca cel mai numeros val de năvălitori, circa 200.000, ei s-au dedat la prădăciuni nu numai în Sudul Dunării, dar şi pe mare, ajungând la Trebizonda şi Constantinopol.

La anul 375, *Goţii* sunt puşi în mişcare de către Hunii plecaţi din Mongolia (câteva zeci de mii de oameni), care au impus o dominaţie nominală până în Gallia, unde au fost înfrânţi de generalul Aetius, în Câmpiile Catalaunice, iar la retragere, cei puţini rămaşi în Pannonia, pe Tisa, au fost în întregime distruşi de Gepizii mercenari angajaţi de Attila, el însuşi mort fără glorie, în faţa fecioarei Ildico (secretara Honoriei, sora împăratului Romei şi mama fiului său ucis la Aquileia). Tot în număr redus, Avarii pătrund din Nord, între Dunăre şi Tisa, pe ambele ţărmuri, considerându-se şi ei stăpâni nominali ai acestei regiuni europene. În cele din urmă, au fost absor-

biţi fără urme, topiţi în marea şi densa populaţie aflată de-a lungul fluviului maestru al continentului şi în cetatea munţilor Carpaţi şi Apuseni.

În secolul al VI-lea, începe infiltrarea *Slavilor* prin Dacia Romană, în Sudul Dunării, iar spre Vest, pe Vistula şi prin munţii Carpaţilor Păduroşi, până în Boemia Boilor Celţi, formând amestecuri şi noi ţări ca Boemia, Moravia (plină de Daci) şi Polonia. Câţi Slavi au penetrat în Europa Occidentală, de-a lungul frontierei sale aflate pe Nistru? Câţi au fost cei desnaţionalizaţi şi asimilaţi în mod obligatoriu sau voluntar de populaţia de baştină numeroasă, incomparabilă ca număr cu cei nou veniţi? Prin aplicarea metodelor oferite de ştiinţa modernă a Cliomatematicei, adică a demografiei şi statisticii aplicate la istorie, imaginea actuală a Europei se modifică, ieşind în relief falsitatea multor elemente ale istoriei sale actuale.

Penetraţi în Europa, Slavii erau triburi anonime în secolul al VI-lea, când înşişi Ruşii nu-şi dobândiseră încă numele de Varegi, (provenit de la Rhos-Rus, Rodhers, adică vâslaşi, care coborau pe rîurile ce izvorau din Nord şi se revărau în Marea Neagră şi Caspica). Infiltrarea Slavilor şi instalarea lor în Daciile din Nordul şi Sudul Dunării, în Moesia, Dardania şi Nordul Greciei, a durat mai multe secole. Prin amestecul cu numeroasa populaţie băştinaşă, au început să-şi contureze o identitate, să-şi câştige şi să-şi atribuie un nume. Limba noilor veniţi în Nordul Dunării, în Dacia, în atingere cu limba evoluată a milioanelor de *Traco-Daci* romanizaţi s-a pierdut şi a fost absorbită. În Sudul Dunării, prin organizare politică, au izbutit să se impună, ba chiar au făcut să triumfe limba lor paleoslavă, care a evoluat în diferite moduri. Dacia din Nordul Dunării a reuşit să-şi menţină identitatea politică şi lingvistică, ca limbă latină, nefiind supusă unei presiuni deosebite, cum s-a întâmplat în Sud. În genere, aceşti Slavi, crescători de vite şi agricultori, au fost consideraţi oameni «paşnici», deşi ocuparea de teritorii nu se face întotdeauna în chip paşnic, ci şi cu forţa şi cruzimea transmise până în zilele noastre şi manifestate în ultimul răsboi de populaţia sârbă. Ceea ce istoria nu semnalează sunt eventualele bătălii cu Slavii, penetraţi şi aşezaţi în ţările româneşti din Nordul şi Sudul Dunării, unde probabil năvălirea lor s-au produs în mod lent, prin infiltraţii.

Dacă în Nordul Dunării istoria nu a înregistrat confruntări violente cu cele şase milioane de Geto-Daci romanizaţi, în Sudul Dunării *Bulgarii* au întâlnit o populaţie de peste două milioane de Traci romanizaţi, la care s-au adăugat şi Slavii. Ceata de călăreţi bulgari (după două surse diferite în număr de 18.000 sau de 30.000) s-a rupt din hanatul bulgar de pe Volga, de la care îşi trag numele (Vol-

L'ÉTAT MOSCOVITE
ET SES VOISINS
(Lithuanie, Novgorod, etc.) au XVᵉ S.
Gᵈ Principauté de Moscou
Dépendances de Novgorod
Principauté de Tver'
Principauté de Rjazan'
Apanages des "pays d'amont"
La Pologne et le Grand Duché de Lithuanie
LAPONS
SAMOYÈDES
PEČORA
PERM
VJATKA
MER DE MURMAN
Iˢ Solovki
Arkhangelsk
Kholmogory
Dvina du Nord
Vyčegda
Mezen
Onega
Vaga
Kama
Ustjug
Åbo
Viborg
Valaam
Lac Nevo
Lac Onega
Svir
Kolyvan'
ESTES
Koporie
Rugodiv
Jam
Dorpat
Pskov
Novgorod
Boroviči
Staraja-Russa
MER BALTIQUE
KORS'
Riga
Mitau
Bělozero
Vologda
Galič
Bežeck
Kostroma
Toržok
Uglič
Tver'
Jaroslavl'
Rostov
Perejaslavl'
Nižnij-Novgorod
Vjatka
Khlynov (Vjatka)
ROYAUME DE KAZAN
Kazan
Kama
Belaja
Bulgar
Ostrov
Dvinsk
Kovno
Polock
Moscou
Vladimir
Vilkomir
Vilna
Vitebsk
Možajsk
Kolomna
Murom
MORDVA
Marienburg
PRUSSE ORIENTALE
Tannenberg
Grodno
Orša
Smolensk
Perejaslavl' Riazanskij
Minsk
Novogrodok
Kozelsk
Pronsk
Vieille Rjažan'
MEŠČERA
Varsovie
POLOGNE
GRAND DUCHÉ DE LITHUANIE
Pripjat'
Berezina
Gomel
Starodub
Dankov
Novosil
HORDE DE NOGAJ
Turov
Elec
Khelm
Vladimir
Černigov
Novgorod-Sěverskij
Sandomierz
Luck
Lwów
Kremenec
Kiev
Putivl'
Don
Ural
Žitomir
Perejaslavl'
Galič
Kamenec
Sula
Volga
HORDE D'OR (avant 1480)
Braclav
Saraj
HONGRIE
MOLDAVIE
Bug
Donec
Don
Sarajčik
Dnestr
Dnepr
Astrakhan
HORDE DE CRIMÉE
KHANAT D'ASTRAKHAN' 1480-1556
VALACHIE
Kuban'
Baghčesaraj

gari). Aceştia au făcut incursiuni şi la Nord de Dunăre, şi în Sud, spre Constantinopol, intrând în răsboi cu împăratul Vasile al II-lea care i-a învins şi i-a masacrat, luându-şi titlul de Bulgaroctonul. Ei au mai ușținut și bătălii cu Mogiorii, ajutându-i pe Pecenegi în atacul din 89n, când primii se mai aflau în Atelcuz-Bugeac (ţara dintre rîuri), iar în anul 891, Mogiorii duc bătălii împotriva regelui Simeon al Bulgarilor, pe care îl înving şi îl închid într-o fortăreaţă numită Mundraga, după indicaţiile împăratului-scriitor Constantin Porfirogene-
Fapt este că sub regele lor, Asparuch, impun prin cruzime un mic bulgar, care se extinde prin incursiuni continue până la Adriatică. Un pumn de oameni încasau biruri de la numeroasa populaţie a Odrisiei şi Dardaniei. Mai impresionantă şi mai plină de consecinţe istorice va fi impunerea limbii paleoslave, pe care ei înşişi o preluaseră, şi care s-a suprapus limbii române din Sudul Dunării ca lexic, păstrând însă structura gramaticală latină. Prin această *limbă* se încearcă, în zilele noastre, raporturi de «înrudire cu Marea Mamă Rusia» a celor două milioane de atunci, azi opt milioane de Traci-romanizaţi-slavizaţi prin limbă, dar nu antropologic şi etnologic.

Ocuparea peninsulei balcanice până la Dunăre, de către Turcii Otomani, timp de mai bine de patru secole, cu crearea de geamii pentru convertiţii musulmani, aduşi sau formaţi la faţa locului, a avut consecinţe care au dăinuit îndeosebi în Dobrogea (Geţia Minor). La lichidarea imperiului turcesc, Bulgaria a fost eliberată prin sângeroasele bătălii duse de Români la Plevna, ceea ce a făcut ca cele două judeţe ale Cadrilaterului, cu o populaţie minoritară turco-tătară, să fie atribuite României, în anul 1913, după încheierea păcii de la Bucureşti. Acest teritoriu cu locuitori Români şi Turci a constituit pretext de revendicări din partea Bulgariei, manifestate la începutul ultimului răsboi mondial. Până astăzi, nici o restituire de teritoriu nu a fost formulată de către Români, care trăiesc cu grija marilor lor teritorii pierdute, Bucovina de Nord şi Basarabia, şi au neglijat teritoriile răpite şi invadate de vecinii din Sud.

Mogiorii (fonetic, litera *a* se citeşte *o*) se numesc Maghiari sau Unguri, după formula slavă venind de la tribul Ugrilor, Uguri. Ei reprezintă o enigmă, până în secolul al IX-lea, când apar în istoria Europei. Triburile stabilite în Pannonia erau în număr de şapte. La ele s-au mai adăugat trei triburi de Kabari ale Cazarilor mosaici, cu care s-au amestecat, devenind cele mai agresive şi răsboinice dintre toate. Cazarii s-au răsculat împotriva învăţămintelor talmudice, devenind schismatici, fideli vechilor lor scrieri. Momentul este cunoscut ca schisma Carainilor.

Triburile mogiore au fost împinse cu sălaşele lor din regiunea

nordică a Uralilor, unde au staționat o vreme, deplasându-se mai spre Sud, între Don și Kuban, pentru a intra în federația popoarelor seminomade ale Onogurilor (de unde ar deriva denumirea de Unguri dată de Slavi), devenind apoi supuși ai Imperiului cazar. Cazarii i-au folosit pentru încasarea tributurilor de la Slavi și Finlandezi, după cum susține Toynbee, pe timpul când au fost stăpâni ai stepei scitice și construiau fortăreața Sarkel. Apoi, Mogiorii s-au deplasat dincolo de Don, iar la anul 830 s-au întins spre Nipru, în regiunea care va lua numele de Lebedia, de la unul din șefii triburilor care părea cel mai însemnat, căci rege nu aveau. Această deplasare s-a făcut cu permisiunea Cazarilor, care au dat Mogiorilor pe primul lor rege, fundând dinastia mogioră. Lebedias refuzând să devină rege fantoșă, a propus un alt șef de trib, pe Almus sau pe fiul său Arpad. Kaganul Cazarilor l-a investit pe acesta din urmă cu calificarea de rege. Acesta i-a condus pe Mogiori în Atelcuz (Bugeac) și apoi în Pannonia, iar dinastia sa a durat până la anul 1301.

Dominația cazară asupra Mogiorilor a lăsat urme adânci în etnia lor, tot astfel cum cele trei triburi ale Kabarilor, i-au învățat pe Mogiori limba lor originară, impunând în Pannonia un bilingvism care a durat mai bine de un secol. Mai mult, au introdus sistemul cazar al dublei suveranități, reprezentat de un șef numit Kanda sau Kende, titlu dat regelui, câtă vreme cel ce avea conducerea efectivă a guvernului era numit Jula. Primii Jula au fost toți cazari, astfel încât, de facto, conducerea triburilor mogiore au avut-o cei de religie ebraică. Bilingvismul explică și prezența cuvintelor turcești în limba ugro-finică-mongolă, și aceasta datorită Cazarilor Kabari.

Stabiliți în Pannonia, într-un număr limitat, estimat la șaptezeci de mii, la care se adaugă cele trei triburi kabare, nu depășeau cifra de o sută de mii. Totuși, au reușit să pună stăpânire pe populația locală, pe cele două milioane și jumătate de locuitori. Înmulțindu-se în chip artificial, prin asimilări, desnaționalizări etc. Mogiorii au ajuns azi la aproape zece milioane. Prin cruzime, prin urlete de lupi și incursiuni sălbatice, au reușit să domine nu numai populația pașnică, agricolă, dar să terorizeze întreaga Europa, în secolul al IX-lea, după cum arată cronica lui Hinkmar din Reims, când, în anul 862, Mogiorii au intrat în imperiul Frank din Occident. Aceasta a fost prima incursiune, urmată de multe altele. Din pricina lor era să dispară și Sfântul Chirilă, apostolul Slavilor, la anul 860, când s-au năpustit asupra lui. Alte cronici, ca Analele din Admont, arată cum Mogiorii și Kabarii s-au răsboit cu Frankii în anul 881. După bătălia cu Bulgarii și capturarea regelui lor, Simeon, închis într-o fortăreață și abandonat, acesta s-a pus de acord cu tribul Pat-

zinakilor, pentru a-i distruge pe Mogiori, când încă se mai aflau în Atelcuz. Plecând mai departe în incursiuni, răsbunătorii lui Simeon au distrus toate familiile lor şi i-au alungat pe bătrânii mogiori rămaşi la paza sălaşurilor. Acest fapt i-a determinat să se deplaseze în Pannonia, unde au ajuns în număr foarte limitat şi fără familii. Şi aici au avut de furcă cu Moravii, deplasându-i spre Nord-Vest. În toate aceste incursiuni şi razii în Europa, pierderile majore desigur le-au avut cei mai viteji, Kabarii-Cazari, în felul acesta reducând conţinutul etnic turc judaizat. Totuşi, legătura strânsă între Cazari şi Mogiori s-a menţinut şi în secolul al X-lea, când Ducele mogior Taksony a invitat un mare număr de Cazari să se stabilească pe teritoriile sale. Iată cum etnia originară mogioră este rezultatul unui amestec bizar între asiatici şi turcomani mosaici, fapt care explică, între altele, simpatia Cazarilor din Transilvania pentru Mogiori şi pentru limba lor.

Prin creştinarea Mogiorilor de către regele lor Ştefan, în jurul anului 1000, ei au preluat nu numai confesiunea catolică, ci şi prozelitismul bisericii, puternic în acea epocă, introducând prin creştinare şi o dependenţă politică, bun motiv de incursiuni şi cuceriri sub o nobilă motivare. Au început astfel penetrările lor în cetatea naturală a Daciei, Transilvania, pe diferite căi, inclusiv înrudirea cu ducii, judex-ii şi voevozii noştri, care apoi piereau înainte de vreme, ca şi prin bătălii sângeroase, cărora micile state regionale de modă medievală nu puteau să le reziste, căci legătura indestructibilă şi apartenenţa la Imperiul Romano-Bizantin se redusese la partea spirituală. Preocupaţi de apărarea frontierelor din Orient, din ce în ce mai reduse, sub presiunea altor turcomani, Otomanii reuşesc să ocupe întregul imperiu, la 1453. Împăratul Romei Noi de la Constantinopol nu mai dispunea de legiuni pentru a le trimite în ajutor Tracilor-romanizaţi din bazinul carpato-danubian. Răspunsul voevodului Menumorut, la întrebarea solilor mogiori: «De cine sunteţi apăraţi?» a fost: «De Împăratul de la Bizanţ!», ceea ce dovedea conştiinţa «apartenenţei» la imperiu, mai mult o speranţă decât o realitate.

Prin unirea ducatelor şi judeţelor din Transilvania, s-a ajuns la un principat autonom, cu principi de diverse origini, folosindu-se şi formula cumulativă de rege al Ungariei şi principe al Transilvaniei, care s-a arătat a fi folositoare atunci când Ungaria a fost ocupată de Turci şi transformată în paşalâc turcesc, de la 1516, timp de două secole şi mai bine, oferind refugiu regalităţii în exil. Aşa s-a întâmplat cu regina Isabela, care, la 1551, aşezată în oraşul Apulum-Alba Iulia, dădea decrete şi oferea titluri şi recunoaşteri Românilor

din Transilvania. La istoria Ungariei, Românii a contribuit din plin, dând pe cel mai mare şi mai glorios rege, Matei Corvin, fiul comitelui şi generalului Ion Corvin de Hunedoara, între altele apărător al Belgradului, împresurat de Turci. De asemenea, din rândurile Românilor s-a ridicat marele umanist şi cardinal primat al Ungariei, Nicolae Olahus. În opera lor de desnaţionalizare şi asimilare a tuturor etniilor de sub administraţia lor, Mogiorii au desfăşurat o campanie deosebită pentru creşterea artificială a Ungurilor, mai ales din anul 1867, după înfrângerea Austriei la Königgraetz, şi crearea dualismului austro-maghiar, când au curajul să suspende autonomia Transilvaniei până în anul 1918.

Alte ramuri turcomane, desprinse din marea familie a triburilor Ghuz, ce se întindeau între Marea Caspică şi Lacul Aral o alcătuiau *Pecenegii, Kumanii* (astfel numiţi de bizantini şi Kun de către Mogiori) şi *Selgiuchizii*, care au capturat, în 1071 pe împăratul Roman al IV-lea, în bătălia de la Manzikert, prin aceasta deschizându-se invaziei turceşti poarta Anatoliei. În stepa scitică, devenită cazară, într-un moment de lupte fratricide între cele douăsprezece principate ruseşti, Kumanii au dominat aproape două secole, fiind împinşi apoi de mongolii lui Ginghis Han peste Dacia din Nordul Dunării, iar de aici cea mai mare parte avea să se refugieze în Ungaria, la 1241, unde au fost primiţi şi s-au amestecat cu populaţia pannonică, lăsând să dăinuiască până în zilele noastre numele de Kun, purtat şi de Bela Kuhn, cel care a instaurat primul guvern comunist în Ungaria, fiind însă alungat de trupele române, la cererea aliaţilor, în 1919. Pecenegii, odată ajunşi în Dacia, şi-au pierdut urmele, fiind prea puţini între milioanele de locuitori băştinaşi, sedentari.

Tătarii au plecat din Mongolia, de la rîul Kerulen, afluent al Amurului, mişcându-se în cuprinsul Imperiului Mongol instaurat de Temujin numit Genghis Han, în secolul al XIII-lea. Hoarda de Aur a ajuns călare până în Dacia dunăreană şi chiar în Banat. La Lugoj, Tătarii au biruit şi distrus cetatea în anul 1241. Sfântul Nicolae a fost invocat ca protector. Toate aceste triburi de călăreţi mongoli s-au retras, după incursiunile şi prădăciunile realizate, menţinând însă sălaşuri în stepa scitică, între triburile turcomane ale Ghuzilor şi Cazarilor, cu care aveau afinităţi. O republică sovietică a Tătarilor există astăzi pe Volga, după ce comunizarea lor a dus la lupte intestine şi masacre fără precedent.

Turcii sunt consideraţi ca ultimii năvălitori în Dacia, deşi ei nu s-au stabilit niciodată în Ţările Româneşti, deoarece, după cucerirea Constantinopolului, la 1453, au ocupat peninsula Haemus,

dându-i numele turcesc de peninsula Balcanică. Stăpânirea otomană asupra Ungariei a durat două secole, iar asupra Balcanilor patru secole şi mai bine. Singura parte a Daciei atinsă de ei a fost Banatul Timişorii şi, parţial, Banatul Severinului, inclusiv Orşova, Porţile de Fier şi insula Ada Kaleh, ca un hinterland al Belgradului. Zeci de bătălii au dat voievozii celor trei principate române, învingând sau pierzând, preferând să plătească tribut, contra unei protecţii în politica externă, cu raport de suzeranitate-vasalitate, moştenire a evului mediu, decât să lase ţările lor sub ocupaţie păgână. În amintirea acestor năvălitori, mai dăinuiesc zidurile cetăţii de la Timişoara şi Turcii răzleţi din Dobrogea (Geţia Minor), care se aflase sub administraţie turcească, până la răsboiul de independenţă din 1877. Prin eliberarea ţărilor balcanice, în urma biruinţei de la Plevna, când Osman Paşa a depus în mâinile maiorului Cerchez din armata Principelui Carol I al României sabia sa, puternicul val al năvălirilor otomane s-a retras.

04 - Năvălirile continuă: Ruşii, Cazarii, Indienii

Ar fi greşit să credem că năvălirile altor popoare peste Dacia-România s-au oprit, la cele mai sus enumerate, încheindu-se cu Turcii-Otomani. Ele au continuat şi mai continuă de secole, până sub ochii noştri, fie prin *ocuparea* de teritoriu, adică posesiunea statală şi deci administrarea regiunii respective, fie prin *infiltrări* lente de-a lungul anilor şi secolelor, fie printr-o excesivă *proliferare* a unor minorităţi tolerate pe teritoriul Ţării. Năvălitorii actuali în Ţara Românească şi, prin ea, în Europa sunt Ruşii, sub denumiri diverse, Cazarii mosaici şi Indienii.

Ruşii

Cine sunt Ruşii? Astăzi au ajuns o mare putere, care ameninţă nu numai România, dar şi alte ţări ca Germania, Polonia, Ţările Baltice, Finlanda, în concluzie, Europa toată, nefiind excluse Turcia, Orientul Mijlociu, Iranul, Afganistanul, Pakistanul, China şi Japonia, spre a nu mai menţiona Americile. Rusia Sovietică s-a erijat în exponenta majoră a slavismului, pe care l-a împins până în inima Europei. Sub tzarism, Rusia s-a considerat exponenta majoră a ortodoxismului, o modalitate de imperialism politic, azi înlocuit cu o ideologie filosofico-socială, reprezentantă a socialismului aplicat

experimental la o populaţie de circa două sute cincizeci de milioane de oameni, de etnii diferite, legaţi prin forţă într-o federaţie socialistă sovietică, dirijată de poporul rus.

Care este originea Ruşilor? Etnia lor era alcătuită din triburile pastoral-agricole, ce trăiau pe la isvoarele Niprului şi Volgăi, adesea luate în sclavie şi vândute Cazarilor la piaţa de la Itil, de către scandinavii Varegi sau Rhus, care în Occident se numeau Normani. Aceştia au traversat Marea Baltică până în Finlanda, ocupând insula din lacul Ilmen, unde au întocmit o bază-fortăreaţă numită Novgorod. Drumul incursiunilor şi a comerţului lor trecea prin ţara Bulgarilor de la Volga şi a Cazarilor, cărora le plăteau «drept de trecere», spre a ajunge la Caspică şi la Marea Neagră. Varegii şi-au ales ca centru oraşul Novgorod şi s-au amestecat cu Slavii de-a lungul anilor, după ce i-au smuls din posesiunele lor agricole şi le-au impus numele de Rus (vezi Toynbee).

Slavizându-se treptat, Vikingii răsboinici şi neguţători au rămas totuşi şefii lor netăgăduiţi. Primii nobili şi principi continuau să poarte numele scandinave slavizate, ca Rurik de la Hrörekr, Oleg de la Helgi, Igor de la Ingvar, Olga de la Helga. Doi dintre fiii primilor Varegi au luat numele de Svjatoslav. Apoi ei se topesc în istoria rusă, care începe cu preluarea Kievului de la Cazari, care încasau un tribut pe care îl împărţeau cu Varegii, din anul 856. Acest tribut revine în exclusivitate Varegilor, când aceştia îşi transferă capitala de la Novgorod la Kiev. Primul principat «rus» a fost condus de Rurik-Hrörekr la Novgorod, apoi de Oleg-Helgi, fiul său la Kiev, oraş ce devine «mama tuturor oraşelor ruseşti» după cum scrie cronica lor, precum şi noua capitală a Varegilor. Pe teritoriile din jurul Novgorodului, Varegii nu depăşeau o sută de mii de oameni.

Svjatoslav, spirit răsboinic, a supus diverse triburi slave, inclusiv al Viatichianilor din preajma actualei Moscova, tributari ai Cazarilor. El îi atacă şi-i înfrânge pe Cazari, cucerindu-le cetatea Sarkel-Biela Viezha şi reducându-le Imperiul. Se mai răsboieşte cu Bulgarii şi cu Bizantinii, dar e ucis de Pecenegi, care-i transformă ţeasta în cupă de vin. La începutul secolului al X-lea, Varegii-Ruşi se războiesc între ei, ieşind victorios Vladimir, care trăise ca păgân, dar a acceptat botezul în anul 989, fapt care a avut numeroase consecinţe istorice. El s-a căsătorit cu o principesă bizantină, Ana, a fost proclamat sfânt şi tot «poporul rus» a devenit creştin, iar biserica lor a intrat sub administraţia Patriarhiei de la Constantinopol, la 1037.

Cazarii mosaici continuau să domine zona, deşi pierduseră imperiul şi s-au restrâns la dimensiunile unui regat, până la sosirea marii invazii mongole, care a distrus şi acest stat, instalându-se pe

acest teritoriu Tătarii. În anul 1206, ia naştere imensul imperiu mongol, care, sub Genghis Han a distrus, a prădat şi a cucerit toată stepa şi Caucazul. Între anii 1223 şi 1237, oştile Ruşilor sunt nimicite şi cele două centre, Moscova şi Vladimirul cad. Hanul Batu devine stăpânul întregii Rusii de Nord-Est, fără Novgorod, dar şi el este bătut la Olomuc, în 1241, când constituie statul Hoardei de Aur, cu capitala la Saray pe Volga Inferioară.

Ca în trecut Cazarii şi Varegii, încă de la începutul existenţei lor, «Rusiile» s-au văzut împresurate de triburi agresive. Ameninţarea germanică a Cavalerilor Teutoni şi a Suedezilor planează asupra Novgorodului. Principele Lituaniei, Jagellon, se aliază cu generalul tătar Mamai, dar pierde bătălia în care se angajează la Kulikov, în 1380. După doi ani se restabileşte dominaţia Hoardei de Aur. Apare Timur Lang sau Tamerlan. Ivan al III-lea (1462-1505), considerat mare om de stat, a avut legături cu voevodul Ştefan cel Mare, stabilind cu acesta o alianţă împotriva regelui Ioan Albert al Poloniei. Mai mult, Elena, fata cea mai mare a lui Ştefan cel Mare se căsătoreşte cu fiul lui Ivan al III-lea şi are cu acesta un copil, Dimitrie, care a fost pe punctul de a deveni Prinţ al tuturor Rusiilor. Pe regele Albert, în altă conjunctură, Ştefan cel Mare îl înfrânge singur la Codrii Cosminului, fără intervenţia aliaţilor săi Ruşi, a prinţului Lituaniei sau a hanului tătar Mengli Ghirai. Sunt timpuri când Ştefan cel Mare pătrunde în Polonia şi Lituania, spre a lua pradă şi a plăti cu ea tribut Turcilor. Kazimir al Poloniei îi pretindea «vasalitate», fără a interveni ca senior. Ştefan urmărea să intre în stăpânirea Pocuţiei şi a Haliciului, pe care Petru cel Mare îl cumpărase de la Cazimir Jagellon pe 3000 de ruble de argint, căci Alexandru I ocupase în întregime şi Pocuţia.

La sfârşitul secolului al XV-lea, mai ales prin Ivan cel Groaznic, începe adevărata istorie a Rusiei, ca «vasali» ai Tătarilor, cărora le plăteau tribut. Ivan al IV-lea cel Groaznic ocupă noi teritorii de la alţi prinţi ruşi, dar face şi alte cuceriri luptând împotriva unor hanate tătare, care devin vasale tzarului, după liberarea Volgăi. Îndreptându-se spre Baltica, întâmpină opoziţia Poloniei, Lituaniei, Suediei şi Danemarcii, fiind învins. Deşi puternic, are eşecuri. (Moscova este arsă până în temelii de hanul Crimeii), dar îşi revine, abandonând speranţele de a ajunge la Baltică.

Ucraina n-a ajuns în stăpânirea prinţilor ruşi şi nici nu era intens locuită, reprezentând un fel de «niemand's Land». Turcii suzerani, în temeiul tratatelor încheiate cu Românii, se găseau la Chilia şi Cetatea Albă. Când George Duca ajunge domnitor al Moldovei şi al Munteniei, e numit şi Hatman al Ucrainei (1681), iar titlul său a

rămas o vreme înscris în sigiliul Moldovei. Mulţi Moldoveni au trecut dincolo de Nistru şi Bug, întemeind cetăţi ca Duboşari, Balta, Tiraspol. În faţa Sorocii, la Tincunovca, ei au construit un palat administrativ. Judecăţile celor din părţile răsăritene se făceau la Iaşi. Hotarul Moldovei se stabilise pe Bug, frontiera fiind comună cu marele Ducat al Lituaniei, până la Marea Neagră, în timp ce Ruşii se aflau departe, la isvorul Donului.

Biserica rusă devine independentă, deslegându-se de Bizanţ, tocmai când, în Conciliul de la Florenţa, din 1439, bisericile orientale şi occidentale decid să se reunească. De aici înainte, principatele ruseşti încep să se desvolte, dar abia către jumătatea secolului al XVI-lea Moscoviţii vor cuceri definitiv Volga, până la vărsarea ei în Marea Caspică.

Mai târziu, Rusia feudală a cuprins şi parte din Ucraina, până la Nipru şi pe Volga, intensificând colonizările şi creştinarea. Ea continuă înaintarea în Siberia, ajungând de pe atunci să fie cea mai întinsă ţară din lume. Petru cel Mare consolidează, în secolul al XVIII-lea posesiunile, purtând răsboaie cu nordicii, spre a ocupa coastele baltice şi a întreprinde reforme politice şi militare, luîndu-şi titlul de împărat. Avansând în adâncul Orientului, Rusia ajunge să pună stăpânire pe Kamciatka (1697) şi pe insulele Kurile (1701), şi să prospecteze ruta maritimă din Nord, prin Strâmtoarea Behring (Vitus Behring, 1725). Sub Ana Ivanova este pierdută bătălia cu Turcii din 1735-1739, când este restituit Bugeacul Moldovei, obţinut mai înainte de la noii suzerani, unde ajunseseră să controleze Gurile Dunării. Un alt răsboi cu Turcii, la 1768, prilejuieşte intrarea Ruşilor în Crimeia, Moldova şi Valachia. Prin pacea de la Kuciuk-Kainargi, de la 1774, Rusia obţine dreptul de trecere prin Bosfor şi Dardanele. Un alt răsboi cu Turcii se încheie cu pacea de la Iaşi, în 1792, stabilind frontiera ruso-română pe Nistru şi eliberând Moldova şi Muntenia de sub ocupaţia militară din Est. Extinderea Rusiei sub Alexandru I asupra Ţărilor Româneşti ţinute sub ocupaţie (de la 1806 la 1812) îl nemulţumeşte pe Napoleon, care îi sileşte pe Ruşi să se retragă, mulţumindu-se cu Basarabia. De la aceste conflicte a început campania lui Napoleon în Rusia. O hartă a vremii arată etapele expansiunii Imperiului Rus până la 1900.

Ecaterina a II-a, potrivnică principiilor revoluţiei franceze, participă la a doua împărţire a Poloniei şi reprimă revolta poloneză a lui T.Kosciusko. A treia împărţire atribuie Rusiei Courlandia, Lituania, Rusia Albă şi Volhinia occidentală. Răsboiul cu Turcii de la 1827-1829, duce la cedarea estuarului Dunării şi a litoralului oriental al Mării Negre, ceea ce atribuie tzarului influenţă în Balcani. Napo-

leon al III-lea intervine, provocând răsboiul din Crimeia, în anul 1854. Prin Tratatul de la Paris, semnat cu doi ani mai târziu, se interzice Rusiei să păstreze o flotă de răsboi şi fortificaţii pe coastele Mării Negre.

Cultura rusească se înfiripă în oraşul Kiev, unde este întemeiată prima academie superioară de către Mitropolitul român Petru Movilă al Kievului. Românii tutelează diferite acte de cultură laică şi religioasă, dând literaturii din Răsărit pe primul ei mare poet, Antioh Cantemir, fiul Principelui Moldovei, Dimitrie Cantemir. Pravoslavnicul popor rus ortodox a desvoltat pe teren propriu artele şi iconografia bizantină, a împrumutat valorile culturale europene, le-a elaborat în forme proprii, atribuindu-le însă culoarea şi mentalitatea stepei asiatice.

În secolul al XX-lea, Rusia pierde din prestigiu pe plan internaţional, dar continuă politica sa de agresiune şi expansiune în Extremul Orient, desmembrând parte din China şi obţinând dreptul de a construi o bază navală la Port Arthur. Ea îşi întăreşte poziţia şi în Manciuria, ajungând în conflict cu Japonia, în 1904. Pacea de la Porthmouth, din 1905, îi obligă să cedeze Japoniei peninsula Liadong şi jumătate de insula Sakalin.

Revoluţia rusă din 1905 pune în relief grave probleme socialeconomice ale Imperiului tzarist, care intră slăbit în primul răsboi mondial, ceea ce oferă bolşevicilor - după afirmaţiile lui Lenin - posibilitatea de a transforma un răsboi militar într-un răsboi civil. Declanşarea marii revoluţii socialiste din 1917 duce la alcătuirea Imperiului Bolşevic sub forma unei imense federaţii de republici socialiste, cu denumirea prescurtată de URSS.

Raporturile cu România Mare rămân îngheţate până la stabilirea unor relaţii diplomatice, prin străduinţa şi iscusinţa marelui diplomat şi om de stat, ministrul de externe N.Titutlescu.

În 1940, năvălirile din Răsărit au fost reluate şi, în baza unui acord cu Hitler, Stalin ocupă Basarabia, după ce dă un drastic ultimatum Regelui Carol al II-lea, care, în consiliul de coroană, puternic impresionat de cuvântul militarilor, decide retragerea armatei şi a administraţiei fără lupte şi incidente.

Cazarii mosaici

Între lacul Aral, Marea Caspică, Urali, Volga şi Caucaz, în stepa azi ucraineană şi Crimeia, se adunaseră triburi provenite din Mongolia şi de la frontierele Chinei, începând din timpul Hunilor, cu diverse nume: Ghuz, Bulgari, Burta, Mogiori (Mogoli, Ugri), diverşi

turcomani, între care Kazarii (sau Cazarii), toţi împreună fiind denumiţi şi «Turci», formând o vreme o federaţie a primului stat turc, regatul Turkut, care a durat de la 550 la 650, când a dispărut fără urme. Atunci s-au produs noi invazii de hoarde venite din Est, în frunte cu Uigurii şi Avarii, care s-au impus în zonă. Dintre toţi, Cazarii s-au arătat cei mai tenaci organizatori şi luptători, preluând puterea şi formând un regat, iar apoi un imperiu. Ei încasau tribut de la 37 de triburi, inclusiv o seamă de triburi slave, ce se întindeau până în nordul păduros, fără o organizaţie superioară, decât cea tribală. Regele (kaganul cazar) dispunea de o armată permanentă de 7000 de călăreţi, de 12000 de soldaţi şi de o gardă pretoriană ce asigura ordinea între etnii şi putea să adune sub comanda sa, în caz de răsboi, hoarde armate de 100.000 de oameni din diferite triburi şi religii.

Cazarii erau la mare cinste ca luptători şi împăratul bizantin, Constantin Porfirogenetul, plătea scump o gardă de elită cazară. Regatul cazar independent a oprit o parte din năvălitorii din Est, controlând trecerea spre Vest. În acelaşi timp, a stăvilit expansiunea religioasă islamică, deoarece Califul din Bagdad urmărea dominaţia politică prin religie a teritoriilor din Nordul Persiei. După ce au câştigat o seamă de bătălii, Cazarii au fost înfrânţi în 737, cu toate că Arabii pierduseră din forţa lor de expansiune, sub povara dificultăţilor interne. În anul 740, Cazarii având de ales între islamism şi ortodoxism, se decid pentru religia mosaică, neutră şi scapă de alte influenţe.

Ia naştere astfel, primul stat independent «ebraic», dar nu din seminţia lui David, ci dintr-o etnie turcă, pe care scriitorul evreu-magiar Koestler, temeinic documentat din isvoare arabe, greceşti şi israelite, îl prezintă ca *Al treisprezecilea trib*, formulă care dă şi titlul cărţii sale apărute în 1976. Judeii semiţi din Palestina erau reuniţi în 12 triburi (triburile lui Simeon, Juda, Benjamin, Ruben, Gad, Dan, Efraim, Manase, Isahad, Abulon, Aşer şi Naftali), mult reduşi azi ca număr în lume, majoritatea covârşitoare a «Evreilor» alcătuind-o cei de etnie turcă, cu caractere somatice şi de rasă diferite de ale semiţilor din Palestina. Cronicarul Ibn-Said al-Maghribi, citat de prof.univ. D.M.Dunlop din USA, redactor pentru rubrica termenului «khazars» din Encyclopaedia Judaica (1971), arată că aceşti Cazari «au pielea albă, ochii albaştri, părul lung mai ales roşcat, corporatura robustă şi temperamentul rece; aspectul general e sălbatec». Geograful arab Istakhiri îi pune în două categorii: Kara-Khazar cu păr şi piele negricioasă ca un fel de Indieni, şi Ak-Khazar o specie albă (de unde numele de Askenazi), între care se găsesc indivizi surprinzător de frumoşi. A.Koestler conclude: «Putem afirma cu siguranţă că ace-

ști Cazari erau un trib turco-tătar, venit din stepele asiatice probabil în secolul al V-lea». Numele poate să derive din radicalul turc «gaz» însemnând «nomad». El se regăsește în rusescul «kasak», în mogiorul «huszar» și în germanul «Ketzer», însemnând eretic, adică evreu. Istoria lor este predată la Tel Aviv de prof.A.N.Poliak și este expusă în cărțile sale intitulate «Cazaria, istoria unui regat ebraic în Europa» (1951) și în «Conversiunea Cazarilor la judaism» (1941), ambele în ebraică.

Prin dominație, tributuri și comerț, fiind pe drumul comercial din Nord spre Sud, Est și Vest, percepând dijmă de trecere, au desvoltat o putere militară și economică și au ajuns la o înflorire culturală deosebită, la un artizanat rafinat, la creșterea prestigiului la Bizanț, unde împăratul Heraclius încheie cu ei, în 627, o alianță militară contra Persianilor, obținând 40.000 de călăreți sub comanda lui Ziebel, căruia îi oferă ca soție pe Eudochia, fiica sa. Un alt împărat ia în căsătorie o prințesă cazară și are ca fiu pe împăratul Leon al IV-lea, Cazarul. Josif, Regele Cazarilor, intră în legătură prin scrisori (două litere ebraice aveau să facă parte din alfabetul cirilic) cu Hasdai Ibn Shaprut, primul ministru evreu al califului din Cordoba, în Spania, în care afirmă că neamul său s-ar trage din Jafet, prin nepotul său, Togarma, părintele tuturor triburilor turcești: Uiguri, Dursu, Avari, Huni, Basili, Tarniaki, Cazari, Zagora, Bulgari, Sabiri. Astfel a amestecat Geneza și Cazarii cu Magog.

Capitala statului cazar era Itil (Cazaran, pe malul oriental, și Saksin, pe malul de Vest, la gurile Volgăi), cu fundațiile caselor circulare, derivate din corturile nomade, iar pentru mai buna apărare împotriva Varegilor-Ruși, a fost construită cu ajutor bizantin cetatea din cărămizi, Sarkel pe Don, la Sud de «calea cazară» ce unește Donul cu Volga și deci cele două mări: Marea Neagră și Marea Caspică (numită și Marea Cazarilor), pentru paza celor două drumuri care duceau la Bizanț și în Persia.

După înființarea statului «vareg» sau «rus» de către Rörik, la Novgorod, agresivul Svjatoslav pune stăpânire pe Kievul Cazarilor, care avea să-i plătească numai lui tribut. Mai apoi, ei vor ocupa și Chersonesul-Kerch din Crimeia, numit și «Cazaria Mică», oraș ce ținea de Bizanț în acea vreme. Pentru menținerea păcii, împăratul bizantin renunță la această cetate căzută în mâna Rușilor Varegi.

Pentru Cazari, suveranitatea era împărțită între «rege» («kagan») și «bek». Primul avea o curte, era venerat, dar nu deținea puterea, pe care o exercita bekul, asigurând întreaga administrare a statului. Sistemul a fost transmis și Mogiorilor.

Dacă pe la jumătatea secolului al VI-lea Cazarii au devenit

forța dominantă la Nordul Caucazului, bătând și asimilând triburi ca Sabirii, Saragurii, Samandarii, Balangiarii, Bulgarii (ultimii opunându-se cu vehemență, dar fiind înfrânți la 641 și împărțiți în două: o parte, vreo 40.000, s-au retras către Nordul Volgii, altă parte, în jur de 30.000, au emigrat la Sudul Dunării, în anul 965). La rândul lor, Cazarii sunt învinși de Ruși, care le-au redus imperiul la dimensiunile unui mic regat. Păstrându-și neamul și religia tonificantă, Cazarii au rezistat apoi tuturor noilor năvălitori, până la jumătatea secolului al XIII-lea, când au căzut sub dominația mongolă a lui Genghis Han. Parte din ei au intrat în Hoarda de Aur, și centrul acesteia s-a stabilit în Cazaria.

Fatal, a început exodul. Diaspora mai importantă s-a realizat în Ungaria, unde se păstra o tradiție de pe timpul refugiului Kabarilor, care rămăseseră în posturi importante. Mai mult, contele Taksony a adresat repetate invitații Cazarilor de a se stabili în Ungaria. Urmele lor se regăsesc și în luptele din Dalmația, în 1154, după cum o atestă cronicarul bizantin G.Cinnamo. Influența cazară ebraică în Ungaria crește într-o asemenea măsură, încât regele Andrei al II-lea emană «bula de aur» în 1222, interzicându-le baterea monetei, perceperea taxelor și monopolul sării, menținând însă ca ministru al finanțelor pe cazarul evreu Teka. În Ungaria au mai imigrat Pecenegii, iar după ei 40.000 de Cumani, cu autorizația regelului Bela al IV-lea. Mongolii au distrus apoi nu numai Cazaria, dar și hanatul Bulgarilor de pe Volga, cetățuile alane, cumane, principatele rusești meridionale și Kievul.

Pe la 962, un oarecare număr de triburi slave, sub comanda Polanilor, a devenit nucleul statului polonez, iar la distrugerea cetății Sarkel (pe care Cazarii o refac lângă Cernigov, cu același nume), Cazarii dau o mare contribuție Palianilor, atunci când aceștia s-au decis să aleagă un rege și îi propun coroana lui Abraham Prokovnik, un bogat comerciant cazar. El propune însă pe țăranul Piast, a cărui dinastie conduce Polonia de la 962 până la 1370. Ca și Lituanii, au cerut imigranți spre a le crea orașe, invitând Cazari, Germani, Armeni și alți Slavi meridionali, în marele lor principat unificat de la 1386.

La împărțirea Poloniei, Rusia țaristă a alcătuit o «zonă» a Cazarilor mosaici, care, la 1897, ajunseseră la cinci milioane, plus alte două sute de mii de «privilegiați», care trăiau pe fostul teritoriu polonez. Lituania și Polonia i-au adus cu forța din Crimeia pe Cazarii Caraiți. Regii polonezi au acordat facilități Cazarilor, iar Ștefan Bathory le-a admis un parlament și dreptul de a percepe taxe de la coreligionari. În secolul al IV-lea, feudalismul îi leagă pe țărani de

glie şi îi face pe Cazari să prefere ocupaţiile de oraş: artizani, comercianţi, cămătari (bancheri), perceptori, administratori de finanţe, abandonând târgurile rurale «shtetl». Aceste migraţiuni au durat câteva secole. Ocupaţiile specifice, solidaritatea, privilegiile şi legăturile cu puterea politică au dus la stabilirea unei poziţii socioeconomice superioare numărului lor şi la crearea de injustiţii şi invidii.

Aceeaşi situaţie se regăseşte şi în ţările occidentale, unde au ajuns «adevăraţii evrei» semiţi, cei mai numeroşi fiind înregistraţi pe la anul 1000, în Renania şi Franţa. Gulielm Cuceritorul i-a invitat în Anglia, spre a se folosi de capitalurile şi iniţiativele lor. Devenind «cămătari regali», au ajuns să influenţeze afacerile publice într-o măsură disproporţionată cu numărul lor (2500), aşa încât, în anul 1290, după violente revolte în diferite clase sociale debitoare, ei au fost expulzaţi. Arhetipul lui Shylock existase înainte de a fi devenit personaj în opera lui Shakespeare, cum spune Koestler, datorită stratificării asimetrice şi dezechilibrate a ocupaţiilor lor. «În vremile obscure, comerţul Europei occidentale era în mare parte în mâna Evreilor, inclusiv traficul de sclavi; în regatele carolingiene, evreu şi negustor erau termeni cu aceeaşi semnificaţie», după cum scrie Cecil Roth, în 1973, în Encyclopaedia Britannica. Aceasta duce la expulzarea lor din regatul Franţei, la anul 1306, de către Filip cel Frumos, şi până la sfârşitul acestui secol comunităţile ebraice dispar.

În Germania, Evreii proveniţi din Italia se stabilesc pe Valea Rinului şi în Alsacia. La Worms, rabinul Gershom elimină poligamia, într-un conciliu. În 1096, se produce o atmosferă de isterie populară, stimulată şi de prima cruciată, care a dus la asupriri şi exterminări, ca şi la desvoltarea martiriului în rândul Evreilor. Cei mai mulţi s-au salvat atunci prin botez. La sfârşitul secolului al XIV-lea, Germania şi Franţa erau «curăţite de Evrei» (Judenrein). A mai contribuit la reducerea numărului lor şi ciuma adusă din Crimeia, în secolul următor.

De ce s-au declanşat aceste persecuţii?

Comunităţile din Anglia, Franţa şi Olanda se refăcuseră cu Evrei spanioili, cu Sefardiţii fugiţi ca să scape de rug şi de botez, inchiziţia operând cu rigoare impitoiabilă.

Iarăşi întrebarea: de ce?

La Viena şi la Praga se găsea o populaţie ebraică consistentă, ca şi în Alpi, în Stiria. La sfârşitul secolului al XV-lea Evreii au fost expulzaţi şi au plecat în Italia, Polonia şi Ungaria. Italia era plină de Evrei încă de pe timpul Romanilor. Mulţi proveneau din Bizanţ, aşadar o parte dintre aceştia erau «autentici semiţi». Poate din

rândul acestora să se fi strecurat unii şi în Europa orientală. Totuşi, aceste regiuni au rămas domeniul exclusiv al Cazarilor turcomani, după afirmaţia tuturor cercetătorilor de până acum.

«Epoca neagră a Evreilor a început în Renaştere», scrie Cecil Roth, enumerând tot felul de persecuţii: ghetoul voluntar a devenit obligatoriu, apartheid sexual, excluderea din funcţii prestigioase, îmbrăcăminte cu simbol galben şi beretă conică etc. În Polonia, în «shtetl» se îngrămădesc refugiaţii scăpaţi masacrelor cazace din Ucraina. *Începe o nouă undă migratorie de massă, după cum afirmă Koestler, către România, Ungaria, Boemia şi Germania, continuând timp de trei secole, până la cel de-al doilea război mondial.*

Evreii semiţi au venit probabil în urma trupelor lui Traian, odată cu ocuparea şi anexarea Daciei la Imperiul Roman. Ţară considerată cea mai bogată în acea vreme, pe lângă aurul şi obiectele de preţ ale artizanilor Agatârşi, avea şi numeroase produse pentru export, pe care desigur le comercializa cu Romanii şi Grecii, încă din secolele anterioare. La fel, cei plecaţi cu trupele lui Aurelian, când Dacia a căpătat autonomie administrativă şi militară, pentru apărarea mai eficientă a limesului, funcţie la care s-au angajat şi Carpii cu foederii Goţi, au fost desigur Evrei comercianţi bogaţi, care nu se mai simţeau aici în deplină siguranţă. Probabil că ei nu s-au mai întors în timpul năvălirilor care au urmat şi, deci, Evrei semiţi se pare că n-ar mai fi rămas în Dacia-România.

«Românii evrei» sunt cei veniţi din Răsărit, prin infiltraţie, după căderea imperiului şi statului cazar, sub presiunea altor triburi mongole şi a persecuţiilor din Rusia şi Ucraina. Alţii au descins desigur din Polonia. Nu e exclus ca şi din Ungaria, plină de Kabari şi Cazari, să fi venit unii pentru schimburi comerciale, iar în timpul Principatelor, să se fi stabilit aici ca zarafi şi cămătari, trezind nemulţumiri, aşa cum s-a întâmplat în Anglia, unde meseriile acestea erau odioase. Cazarilor li s-au alăturat Armenii şi Grecii, având aceeaşi soartă în momente grele. Dar Românii ştiu şi pot să suporte mult mai mult decât alte neamuri şi omenia lor a îngăduit multor negustori şi refugiaţi să se aşeze în ţările lor şi să preia funcţiile economice şi, odată cu ele, cele de opinie.

Regiunea care a suportat cea mai amplă undă a năvălitorilor Cazari a fost Moldova. Aşezarea lor a fost înlesnită şi de caracterul prea blând al oamenilor, de încrederea fără limite acordată străinilor, îngăduind situaţii greu de explicat altfel. Funcţia de administratori ai moşiilor boiereşti, a dus la exploatări şi împilări de neînchipuit, aşa încât massele ţăranilor s-au răsculat în anul 1907 nu atât

împotriva boierilor de baştină (cum o demonstrează elocvent Liviu Rebreanu în «Răscoala»), ci împotriva vechililor, a administratorilor, o bună parte dintre ei fiind Greci şi Evrei.

Minoritate de etnie turcă dar de religie mosaică, neamul Cazarilor are o coeziune şi o solidaritate excepţionale, religia stabilind o legătură mai puternică decât naţionalitatea. Ei ocupă de predilecţie sectoarele economice, trag prin intermediul finanţelor toate sevele ţării, controlează opinia publică şi orientează acţiuni împotriva intereselor majoritare, cu intervenţii în cultură, unde se ambiţionează să creeze modele şi să stabilească ierarhii, nu după valoarea, ci după orientarea politică a operelor de artă, iar adesea în funcţie de interese şi ideologii. Ei au ajuns să controleze sectoarele cele mai importante şi să exercite o mare influenţă politică. Nici o altă etnie minoră nu a ajuns la astfel de poziţii privilegiate. Pe de altă parte, Evreii cazari se consideră popor ales de Dumnezeu şi de oameni, ceea ce îi face să trăiască separat, în comunităţi care au toate caracterele unui stat sui generis (aşa cum arată în opera sa Giorgio Del Vecchio, filosof juridic, evreu botezat), cu un şef (rabinul), cu funcţii de prefect, primar, preot, educator şi perceptor (i se plăteşte un impozit de zece la sută fără discuţie, în afara impozitului erarial, pentru a obţine servicii şi protecţie organizată la toate nivelele). Pretutindeni, comunităţile cazare apar ca stat în stat, sub forma de «comunitate» sau religie şi biserică-sinagogă. Aceste realităţi au dat de gândit tuturor legislatorilor şi guvernanţilor din diverse ţări, aşa explicându-se persecuţiile produse de-a lungul istoriei, în momente de expansiune şi consolidare a comunităţilor cazare. Bogăţia expusă cu ostentaţie şi lipsa de măsură aţâţă la invidie şi revoltă.

Această expunere istorică este necesară în contextul cărţii de faţă, pentru a se înţelege situaţia României din secolul trecut şi reacţiile de legitimă apărare care au îmbrăcat forme diferite: articolele politice ale lui Eminescu, mişcările şi organizaţiile naţionaliste apărute după primul răsboi mondial la Iaşi, şi care s-au extins apoi în întreaga ţară etc. Unele au introdus terorismul, sistem astăzi existent în toate ţările, folosit chiar de organizaţiile sioniste pentru justa realizare a statului Israel. În timp ce ziarul Corriere della Sera informează despre arestarea rabinului Eliezer Waldman, care face parte dintr-o organizaţie teroristă antiarabă, La Repubblica din 22 mai 1985 se referă la rabinul extremist Moshe Levinger, care a ţinut să demonstreze cu rafale de mitralieră dreptul la teroare şi terorism. Cazarul din Varşovia, Menahem Begin şi-a început activitatea politică cu acte de terorism, a săvârşit asasinate, dar a dus la rezultate pozitive ţara sa, când a ajuns prim-ministru al Israelului.

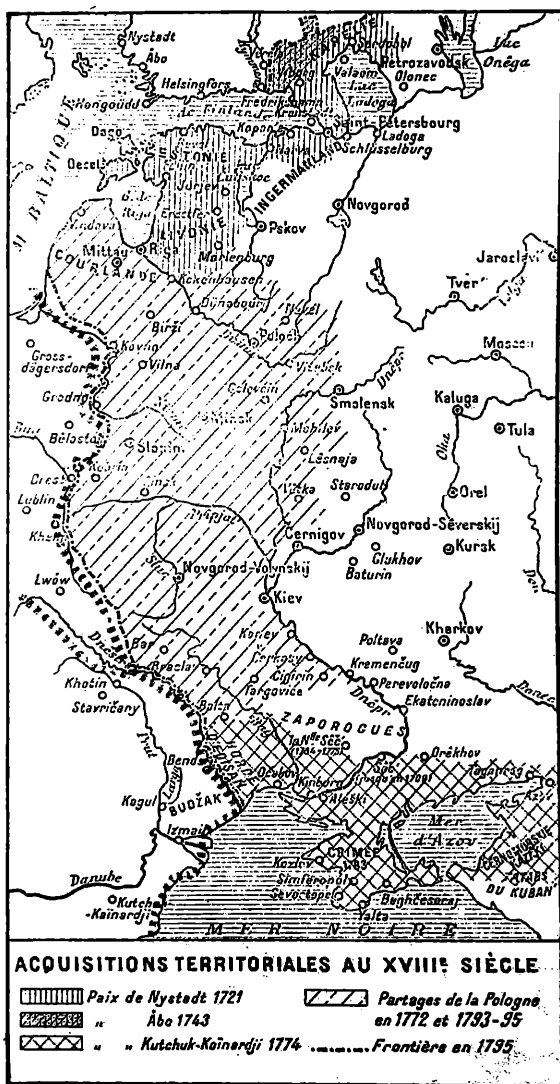
Cu ultimele năvăliri, Cazarii mosaici au ajuns într-un raport foarte ridicat față de populația României, ceea ce le-a înlesnit accesul în toate sectoarele importante, chiar și la palatul regal, unde aveau o «regină» neîncoronată, după cum afirmau Cazarii din Ismail, Chișinău sau Edineț.

Poziția lor socio-politică era întărită și de băștinași, membri ai asociațiilor oculte de solidaritate și într-ajutorare reciprocă, mulți declarați la lumina zilei, alții ascunși și nebănuiți, greu de identificat. Acestea sunt « realități» care s-au evidențiat de curând și cu mare claritate în Italia. Faimoasa lojă masonică P 2 avea înscriși oficial 950 de înalți demnitari ai statului, din domeniul militar, economic, financiar sau cultural, multe din dedesubturile tenebroase ieșind la iveală o dată cu asasinarea la Londra a bancherului Roberto Calvi, asociat cu Sindona (recent condamnat pe viață și otrăvit în închisoare) și marele maestru Licio Gelli, episcopul Marcinkus, cardinalul american Cody, cardinalul Baggi-Seba. Masoneria a pătruns și în Vatican, punând la cale asasinarea Papei Giovanni Paolo I, după cum se vede din cartea «În numele Domnului» de David Yallop.

În România, Regele Carol al II-lea se manifestase ca fruntaș nu numai în destrăbălări, ci și în scandaloase afaceri cu furnituri militare (afacerea armamentelor Skoda, fondul aviației și timbrul aviației, sustras în întregime etc.), și participații ca acționar la Reșița magnatului oțelului, Max Auschnitt. Prin acumularea multor infamii și exploatări de neconceput în secolul nostru, s-a creat o situație explozivă, care n-a întârziat să se declanșeze odată cu prăbușirea frontierelor. Abdicarea Regelui și înlăturarea camarilei sale deveniseră o necesitate istorică.

Numărul năvălitorilor Cazari infiltrați de-a lungul secolelor, a ajuns să fie covârșitor. Numai în Moldova ciuntită (fără Basarabia și Bucovina) și în Muntenia, în anii 1870, pe timpul activității jurnalistice a lui Eminescu, erau în jur de 600.000. În România Mare, după reîntregire, numărul lor a sporit, ajungând la 900.000. Înaintea celui de-al doilea răsboi mondial, conform unei politici demografice aplicate în mai toate țările Europei, numărul Cazarilor mosaici ajunge în jur de un milion (statisticile au fost întotdeauna manevrate, în mai toate țările din lume, din prudență sau calcule politice). Ca atare, «ocuparea» diverselor sectoare ale Țării Românești de valurile succesive ale năvălitorilor pașnici, prin infiltrare, reprezenta proporția de cinci la sută (în 1870 circa zece la sută) în raport cu populația autohtonă a țării. Apariția unor «mișcări de apărare a teritoriului» își găsește astfel explicația politică și istorică.

Dar de o mai mare importanță se relevă, față de analiza

ACQUISITIONS TERRITORIALES AU XVIIIe SIÈCLE

Paix de Nystadt 1721

» Åbo 1743

» Kutchuk-Koïnardji 1774

Partages de la Pologne en 1772 et 1793-95

Frontière en 1795

demografică, *atitudinea și politica populației cazare,* care, datorită originei sale, mai ales în Moldova (la Iași numărul Cazarilor era de șaizeci la sută), era cu trup și suflet pentru Ruși și pentru frații lor Cazari din Marea Uniune Sovietică. Au dovedit-o deschis, într-un mod inadmisibil, când, în 1940, așteptând trupele rusești cu steaguri și plancarte, s-au dedat la atacuri și ofense împotriva armatei române în retragere. Dacă ar fi să ne referim doar la faptele petrecute la Ismail și Edineț, și probele ar fi evidente și suficiente. La recucerirea Basarabiei, în 1941, unii Cazari au plecat în Rusia, confirmând preferințele și afinitățile lor străvechi, cu toate că dobândiseră cetățenia română prin presiuni internaționale și intervenții ale Alianței Mondiale a Federațiilor Comunităților Evreiești, ajungând ca însăși Germania lui Bismarck să condiționeze recunoașterea independenței Principatelor Române, la pacea de la Berlin, din 1878, de atribuirea încetățenirii în massă a Cazarilor mosaici.

Aceleași sentimente și atitudini care i-au determinat pe Cazari, în primul răsboi mondial, să se pună în serviciul inamicilor, al armatelor germane cotropitoare, i-au făcut și în al doilea răsboi mondial să se înroleze în rândul partizanilor sovietici, ceea ce i-a determinat pe unii șefi militari să le aplice și lor legile răsboiului, egale peste tot și pentru toți.

La sfârșitul celui de-al doilea răsboi mondial, alături de alți minoritari agresivi, cei mai calificați *mandatari ai Rușilor învingători au fost tot acești Cazari, care au introdus comunismul ortodox (dogmatic),* au ocupat posturile de conducere (Ana Pauker, Chișinevsky, Moghioroș, Vasia Lucacs, Teohari Georgescu), s-au convertit în ideologi (N. Moraru, Roller, Walter Roman, Friedman-Câmpina), s-au înrolat în trupele de securitate, au arestat pentru «delicte politice» și «delicte antipartinice, contrarevoluționare» mii de oameni, au organizat holocaustul de la Canalul Dunăre-Marea Neagră și așazisele centre de reeducare, oriunde existând o pârghie de oprimare a poporului român aflându-se și un *minoritar* cu merite câștigate fie în «ilegalitate», fie în «bătălia pentru construirea unei vieți mai fericite».

Urmașii negutătorilor orientali au luat gestiunea comerțului exterior în exclusivitate și și-au rezervat portofolii ministeriale și diplomatice. Paralel cu campaniile de răzbunare, ei au creat vaduri de scurgere în emigrație încă din anii fierbinți de după răsboi, punându-se în slujba tuturor organismelor de atac și defăimare a României.

Ura împotriva Mareșalului Antonescu pare să nu fi fost împărtășită de toți Cazarii mosaici. Cei care cunosc adevărul, știu că tocmai Mareșalul Antonescu, opunându-se politicii lui Hitler, i-a

adăpostit pe Cazarii polonezi şi pe cei scăpaţi din Transilvania ocupată de Horthy, şi i-a apărat pe Cazarii români, ca pe toţi cetăţenii ţării, indiferent de religie şi de naţionalitate. În anii în care un milion de români îşi sacrificau viaţa pe câmpul de bătălie, Evreii Cazari - spre a fi puşi la adăpost de Mareşalul Antonescu - au fost mobilizaţi pentru servicii civile, dându-li-se calificarea de «soldaţi fără uniformă pe frontul intern», şi asimilaţi cu soldaţii ce luptau pe frontul extern, pentru a nu fi scoşi din efective de oamenii SS-ului.

În anul 1984, a avut loc la Bucureşti un simposion ştiinţific româno-israelian (11-13 iunie), asupra căruia Aurel Simion face o dare de seamă în *Analele de Istorie* (nr. 6, anul 30), punând în relief felul cum Israel Gutman, directorul ştiinţific al Institutului Yad Washem din Ierusalim a vorbit despre «refuzul energic şi constant al României de a-i preda pe Evrei naziştilor», iar Jean Ancel de la acelaşi institut, a prezentat intervenţiile făcute pe lângă Mareşalul Ion Antonescu de unii prelaţi ortodocşi, în special demersurile mitropolitului Bălan de la Sibiu, fapte atestate de altfel şi de rabinul Şafran, azi la Geneva.

Evreii cazari din zona operaţiilor militare au fost retraşi şi adăpostiţi în tabere. O bună parte din Cazarii polonezi au scăpat de cuptoarele de la Auschwitz tocmai datorită înţelegerii şi ospitalităţii ce le-au fost acordate în România, lucru care nu se poate spune despre Cazarii din Transilvania sub ocupaţie maghiară, care au fost trimişi de Horthy şi Szalasi, fără tocmeală, în trenuri de marfă, spre lagărele din Germania, de unde nu s-au mai întors niciodată.

Drept mulţumire şi «recunoştinţă», guvernul Israelului a înscris în piatră, la Muzeul Holocaustului, cifra de 400.000 de Evrei «pieriţi de furia fascistă în România», deşi o jumătate de milion de Cazari mosaici proveniţi din România s-au repatriat şi s-au stabilit în Israel, alcătuind aproape un sfert din populaţia evreiască a acestei ţări, iar ceilalţi au emigrat în toată lumea. După afirmaţiile rabinului Moses Rosen, în România de azi ar mai fi rămas doar 26.000 de Evrei. La protestele Patriarhului Justin al României, care a văzut această inscripţie, s-a dat o nouă explicaţie: nu ar fi vorba de Evrei ucişi de Români, ci de Evrei proveniţi de pe teritoriile României şi sacrificaţi de nazişti.

Referirile la Arthur Koestler şi la documentatul său studiu intitulat «Al treisprezecilea trib. Imperiul Khazar şi ereditatea sa» (Londra, 1976), impun o scurtă prezentare a acestui autor, aşa cum a fost făcută de Edizioni di Comunità din Milano:

«Când în Occident se celebra încoronarea lui Carol cel Mare,

ca împărat al sacrului imperiu creştin, în extremitatea orientală a Europei se consolida un stat ebraic, Imperiul Cazarilor.

Convertiţi la judaism către jumătatea secolului al VIII-lea, aceşti Cazari erau însă o populaţie de neam turcesc. Regatul lor, întins pe teritorii care îngăduiau controlul strategic al marilor căi de comunicaţii, între Caucaz şi Volga, a durat din secolul al V-lea până în secolul al XII-lea, reuşind să atingă un înalt nivel de prosperitate şi civilizaţie, stabilind un echilibru între islamul califilor şi creştinismul bizantin.

Mai târziu, entitatea politică a Cazarilor a fost izbită de mareea cuceritoare a lui Genghis Han şi s-a disolvat, fără însă ca populaţia să fi suferit un genocid.

Cercetând enigma destinului lor, Koestler susţine cu argumente temeinice că tocmai dispersiunea lor a contribuit la formarea comunităţilor ebraice, aşezate la sfârşitul evului mediu în Europa orientală. Fără teama de a merge împotriva curentului, autorul desvoltă cu extremă coerenţă teza după care Evreii, asupra cărora s-a exercitat cu cea mai mare furie persecuţia distrugătoare a lui Hitler, descindeau nu din cele douăsprezece triburi ale lui Jacob, ci din cei proveniţi din «al treisprezecilea trib» din Caucaz. Adică, tocmai din tribul care, după teoriile rasismului pseudoştiinţific de acum patruzeci de ani, ar fi fost isvorul celei mai pure «rase ariene».

În acest caz, însuşi termenul de «antisemitism» nu cade oare la nivelul unui grotesc nonsens? Iar persecuţia rassială a naziştilor n-ar trebui considerată dincolo de atrocitatea sa gratuită - ca un crud paradox istoric? Ba mai mult, ca o probă sinistră a unei neînţelegeri colosale, alimentată orbeşte atât de persecutori, cât şi de victimele lor?»

Arthur Koestler, născut la Budapesta în 1905, a urmat studiile universitare la Viena, unde familia sa evreiască se refugiase pentru a scăpa de persecuţia antisemită. Din 1927 la 1930, a fost corespondent al unor ziare germane în Orientul Apropiat şi la Paris. Transferându-se la Berlin, în 1931, s-a înscris în partidul comunist, din care a demisionat în urma «verificărilor» staliniste. Corespondent în Spania, în timpul răsboiului civil, a fost arestat şi condamnat la moarte de franchişti sub acuzaţia de spionaj, fiind salvat graţie unei intervenţii engleze. În 1940, s-a stabilit în Anglia şi s-a înrolat în armata britanică. Trimis special al unor publicaţii în Palestina, în 1945 şi 1948, obţine cetăţenia britanică în 1948. A publicat circa treizeci de cărţi de proză şi eseuri, aproape toate traduse în italiană».

Spaţiul larg rezervat acestui capitol se dovedeşte necesar pen-

tru a înţelege situaţii şi evenimente acumulate înainte de răsboi, asupra cărora cu o insistenţă fastidioasă se opresc mai toate cărţile de interviuri şi memorii, precum şi studiile de istorie şi literatură. Devenind un lait-motiv, chestiunea evreiască ocupă primul plan, în timp ce problemele grele ale Neamului sunt trecute pe plan secundar. Transpunând procese şi fapte care s-au săvârşit în alte ţări ale continentului, i se atribuie tocmai României şi Mareşalului Antonescu singurul şef de stat care a izbutit să-i scape pe Evrei din mâna lui Hitler - acuzaţii pentru crime grave şi persecuţii. De-a lungul secolelor, Românii au avut de-a face cu Turcii islamici, găsind în majoritatea cazurilor posibilităţi de înţelegere. Cu Turcii de religie mosaică (religie adoptivă, în contradicţie cu formele ei originare), nu s-a putut stabili un limbaj comun, comprehensibil. În acest moment al clarificărilor, problema Cazarilor credem că poate fi abordată «sine ira et studio».

Mărturiile care urmează arată cum s-au petrecut faptele şi mai ales cum trebuiesc înţelese în contextul lor istoric, pe fundalul unui răsboi, când Europa era dominată de Germani. Faptele dovedesc eronată şi părtinitoare tendinţa de a-i prezenta, de la bun început, pe toţi Evreii fără osebire, drept inocenţi, nişte sfinţi coborîţi din icoane, după cum susţine presa mondială de ei controlată, printr-o solidaritate exemplară, nişte victime resemnate care au netezit, fără să mişte un deget, calea răufăcătorilor.

Termenii încăcaţi de şarjă emotivă (antisemitism, rassism, masacru, genocid etc.) trebuie să fie redimensionaţi sau înlocuiţi, tot aşa cum, pentru actele deliberat ostile împotriva populaţiei autohtone, este necesar să se introducă termenul de «antiromânism». Omenia românească a dăinuit permanent pe aceste meleaguri. Altfel s-au petrecut lucrurile când unele părţi ale teritoriului ţării au trecut sub stăpânire străină, cum s-a întâmplat în Transilvania de Nord, în urma diktatului de la Viena, unde Ungurii horthyşti i-au deportat pe toţi Evreii şi au săvârşit crime odioase atât împotriva Românilor (după cum se arată în volumul «Ultima prigoană maghiară», Edizioni Europa, Roma, 1980), cât şi a Cazarilor mosaici, mai cu seamă în localităţile Ip şi Trăsnea.

În cadrul procesului intentat Mareşalului Antonescu după răsboi, Radu Lecca, fost comisar pentru problemele evreieşti, a arătat că el declarase biroului german, în scopul de a minimaliza problemele rasiale, cifra de 400.000 de Evrei. Cifrele elaborate de preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, dr. W.Fielderman împreună cu directorul Institutului de Statistică dr. Sabin Mănuilă, arată o situaţie cu totul diferită. Broşura tipărită în

străinătate de aceşti doi autori arată că în ultimul răsboi mondial, Românii au pierdut un milion de oameni. Pe întregul teritoriu al ţării, aşa cum arătau frontierele înainte de desmembrare, 12 la sută dintre Evrei au fost sacrificaţi de guvernul maghiar, iar 13 la sută datorită acţiunilor militare din zona frontului germano-român contra Ruşilor, teritoriu în care se găseau cei mai mulţi filosovietici fugiţi cu trupele ruseşti, în timpul bătăliei pentru recucerirea Basarabiei, mulţi făcându-se răspunzători de opresiuni şi răzbunări în timpul ocupaţiei din 1940. Numai 2 la sută din pierderi se datoresc administraţiei româneşti, după aceste documente, ceea ce indică suma de 4.000 de persoane din totalul de 209.204 Evrei dispăruţi. Concluzia acestei statistici este că numărul efectiv al Cazarilor din România antebelică era de 8 sau 900.000. Nu sunt puşi la socoteală Cazarii mosaici care s-au botezat catolici în graba mare.

Indienii

O altă năvălire silenţioasă şi persistentă, produsă de-a lungul secolelor prin *infiltraţii lente*, o reprezintă triburile de Indieni originari din Punjab, mai bine cunoscuţi sub numele de Tzigani sau Gitani, nume derivat din Egipţiani. Triburi nomade, organizate sub autoritatea absolută a unui şef (bulibaşa), încă în stadiul de matriarhat, au început mişcările de deplasare spre Vest şi au ajuns în Anatolia în secolul al IX-lea, înainte de venirea Turcilor, deci în imperiul bizantin. O parte au rămas în Turcia, alţii s-au îndreptat, de bună voie sau izgoniţi, spre Egipt şi Nordul Africii. Parte din triburile vagabonde au pătruns în peninsula Haemus (Balcani), s-au răspândit în ţările din Sudul şi Nordul Dunării, cu preferinţă în Ungaria, şi au ajuns până în Boemia. În secolul al XV-lea ei pătrund în Germania, de unde au coborît apoi în Italia şi s-au instalat în preajma Romei. În peninsula Iberică, mai cu seamă în Andaluzia, au ajuns venind prin Nordul Africii.

Modul lor de viaţă nomad este extrem de conservator, nu acceptă schimbări de obiceiuri şi deprinderi decât cu mare anevoinţă, în secolul nostru unii renunţând la vechile mijloace de locomoţie, înlocuind caii şi căruţa cu automobilul şi rulota, în care îşi ascund cu dibăcie avutul, în aparenţă redus, dar în realitate valoros, fiind plini de galbeni, rezultat al traficului cu aur, monete şi bijuterii. Nu toţi au renunţat la cai, căci ei iubesc aceste animale, chiar dacă e vorba de mârţoage, şi pot să le hrănească pe păşuni şi pe drumurile retrase, unde îşi aşează sălaşul, pentru a exercita principala ocupaţie: furtul şi

vânzarea de cai. Ei practică furtul ca pe o artă, în mod abil, inițiind și copiii de timpuriu în această îndeletnicire, cunoscuți ca atare în toate țările, dar nedepășiți de alte neamuri. Au, de asemenea, predilecție pentru metalele din cimitire, ornamentele de pe cruci și chiar din morminte. Această ocupație străveche este dublată de meșteșuguri necesare nomazilor: căldărari, spoitori, potcovari, în timp ce femeile și-au rezervat domeniile oculte, chiromanția, magia, vrăjitoria. Tot ce reprezintă o valoare și poate fi ascuns le atrage atenția. Obiectele sustrase cu abilitate din case sau din veșminte nu mai sunt de găsit, din pricina deplasării imediate, a vagabondajului prin țara care fără voie și fără plăcere se spune că i-ar găzdui. Trecerea dintr-o țară în alta nu constituie pentru ei o dificultate. Ei reușesc să străpungă cele mai ermetice și mai controlate frontiere, în timpul nopții, confundându-se cu întunericul pe care îl poartă nu numai pe chip, ci și în suflet. Geografia terenurilor nu păstrează nici un secret pentru ei. Ei își trădează însă originea după dialectul indian pe care îl vorbesc, după accentele și culoarea lexicală obținute în zonele de tranzit unde au staționat mai mult, limba maghiară, mai ales lăsându-și amprenta asupra oricărui trib care a trăit în țara Mogiorilor.

Situația Tziganilor este identică în toate părțile. În România, parte dintre ei au fost aduși ca robi, cumpărați pentru lucrările agricole, fie de vechii boieri, fie de diferite mânăstiri, multe închinate Muntelui Athos, spre care se revărsau toate bogățiile și de unde erau trimiși Tzigani ca plocon și ca mesageri spirituali. De spiritualitate reală nu putea fi vorba, căci Tziganii sunt păgâni, practicând rituri fetișiste, influențate adesea de religiile popoarelor cu care au ajuns în contact.

În unele țări, triburile care au prins rădăcini pe la periferia orașelor, s-au adaptat unor profesiuni artistice, ca muzica (în Ungaria, România, Jugo-Slavia) și dansul (în Spania). Lăutarii se organizează în tarafuri, se deplasează pentru nunți la sate, cer să fie scump plătiți, plată, care, bineînțeles, este completată cu amintiri din ale casei. Acest obicei este atât de înrădăcinat încât le-a pătruns în sânge și prin nimic nu poate fi stârpit, căci, potrivit credințelor lor, toate bunurile de pe pământ le-au fost hărăzite de Dumnezeu, dar au fost preluate de alții. Așa încât, furând, ei nu fac decât un act de dreptate, însușindu-și ceea ce le aparține prin voință divină sau le-a fost destinat. În proza scriitorilor ruși este abordată această temă, arătându-se cum furtul și omorul fac parte dintr-un ritual străvechi, sacru, care conferă protagoniștilor indieni virtuți misterioase și nobile. În țările danubiene, după moda veche, restaurantele sunt animate și azi de bande de lăutari, între care uneori poate fi identificat vreunul mai

bălan, poate fruct al unui păcat săvârşit de vreo ţigancă frumoasă, căci multe reuşesc să atragă atenţia prin trupul lor suplu şi graţios, dar mai ales prin vicleşugurile lor orientale. Tzigăncile sunt puse în valoare mai ales în Spania, unde dansează cunoscutul «flamenco», dans caracteristic cu ritmări îndrăcite din tocuri şi castagnete. Bărbaţii, în genere, cântă la chitară, cu voce gutural nazală, melodii tânguitoare, rareori dansând împreună cu femeile. Muzica tzigănească aduce culoarea şi ecourile orientale, poate şi din Egipet, şi nu au nimic comun nici cu adevărata muzică spaniolă, nici cu dansurile folclorice, care sunt, în Spania, hota aragonesă, un fel de horă, şi alte jocuri specifice diferitor regiuni de şes sau de munte. Cei neavizaţi confundă dansurile flamenco cu dansurile spaniole, ceea ce e o gravă eroare. Tânguirea tipic orientală trece, în interpretarea tzigănească la vioară, ţambal, trompetă, ia forme de disperare patetică în jeluirile bărbaţilor, ca şi ale femeilor, iar atunci când aceştia abordează muzica autohtonă, o modifică stricând şi trivializând folclorul naţional.

Tziganii sunt îndeobşte neasimilabili, ca aproape toate triburile venite din Orient. Ei rămân legaţi într-o organizaţie fantomatică, dar efectivă, au întâlniri periodice în câte o localitate din Europa de Vest, pentru alegerea marelui bulibaşa (termenul vine probabil din turcescul «paşa»). Aceste adunări stabilesc o politică internaţională de perspectivă, organizând proteste şi revendicări pentru obţinerea drepturilor de etnie, la fel ca celelalte minorităţi, fapt greu de realizat, cel mai mare impediment formându-l stadiul de civilizaţie arhaică, educaţia diametral opusă, ceea ce face ca şcolarizarea nomazilor să fie un fapt de domeniul utopiei. Desigur, în cazul când această categorie de nomazi va deveni vreodată statornică, locuind în comunităţi civilizate, în case sau în blocuri (Tziganii preferă oraşele unde se pot deda în voie celor mai mari ticăloşii, operând în bande înarmate), atunci aceste probleme se vor pune cu mare şi dureroasă acuitate. Deferite autorităţi europene au şi înscris această temă în cercetările de perspectivă, presupunând că nu este departe timpul când agresivitatea tribală va căpăta conştiinţă de sine şi va ajunge în confruntări cu autorităţile de stat, determinând răscoale şi dezordini.

Dacă aceste minorităţi se desvoltă ca entităţi autonome, neasimilabile, ce loc vor ocupa în societatea românească? Ce cariere şi ce aspiraţii vor avea Tziganii bărăganelor? Azi, preferinţele lor se îndreaptă spre posturi de oprimare, în poliţie, puşcării etc., distingându-se (dacă se poate spune astfel) la Canalul Dunării, în majoritatea închisorilor etc., în meserii care cer sânge rece, cruzime, lipsă de scrupul şi de milă, dar mai ales spirit rasial vindicativ, pe care

Tziganii le au din belşug, contrar aparenţelor superficiale date de adulaţii, linguşiri, ploconeli şi jeluiri. În realitate ei detestă profund şi definitiv naţia majoritară căreia încearcă să i se impună şi împotriva căreia luptă prin mijloacele odioase de care dispun şi pe care le cultivă în continuare.

Dacă Tziganii vor deveni sedentari şi vor dori să îmbrăţişeze cariere mai evoluate, afirmându-se în cultură şi tinzând să se contopească cu băştinaşii, care va fi capacitatea bunului popor român de a absorbi şi suporta pe spinarea sa o cotă eterogenă indiană, cu care nu are nici o afinitate, şi faţă de care nu a contractat niciodată datorii sau obligaţii? Ce păcate a avut şi are de ispăşit neamul românesc ca să primească această proastă plămadă şi acest altoi oriental, ştiute fiind riscurile de a-şi pierde propriile caracteristici, calităţile fizice şi morale, deja atinse de valurile succesive de năvălitori asiatici? Câtă vreme triburile năvălitoare mai vechi au staţionat unele zeci de ani, altele secole (cum au fost Goţii, Avarii şi Cazarii, plecaţi fără a lăsa urme în arheologie), aceşti năvălitori prin infiltraţie şi prin *prolife-rare exponenţială, au ajuns la o explozie demografică de mari proporţii.* În loc de doi copii, Tziganii fac zece, pe fiecare familie, exercitând o presiune demografică din interior şi reprezentând un fenomen de parazitism social, care duce, pe alocuri, la împovărarea peste măsură şi uneori chiar la sacrificarea populaţiei autohtone. Ce loc vor ajunge să ocupe aceşti venetici în Ţară, dacă lucrurile vor merge în acest fel mai departe, tăinuindu-se şi evitându-se dezbaterea acestor grave probleme sociale, fără a se lua nici o măsură de protecţie a teritoriului naţional şi a neamului? Totul este legat de cifre. Politica demografică are şi reversul său. Stimularea naşterilor prin premii şi facilităţi, practicată după al doilea război mondial în Franţa, dar şi în România, a dus la rezultate, sub un anumit fel, îngrijorătoare: în Franţa s-au înmulţit Francezii, rămaşi în urmă cu natalitatea, în România s-au înmulţit Tziganii, fiindcă Românii continuă să păstreze echilibrul familiei cu un număr redus de copii. Disproporţia natalităţii a ajuns să constituie azi o preocupare, impunând măsuri potrivite, pentru menţinerea raportului de proporţii între etniile minore, cărora nu li se poate îngădui să «ocupe ţara». Această tendinţă evidentă o manifestă Indienii, care, ca şi alte naţii persecutate odinioară, sunt azi privilegiate şi fac apel cu orice prilej la «drepturile omului», la «apartheid», la «crimă rasistă» etc. pentru a zdruncina stabilitatea etniilor de bază.

Pierzându-şi legătura cu patria de odinioară, triburile indiene vagabonde au pierdut legătura cu valorile culturale originare, fără a adopta alte valori din ţările prin care au trecut, ca nişte popu-

lații vânturate fără rost și fără scop, motiv pentru care au atras atenția politicienilor dinainte de răsboi. Pe plan economic nu le place și nu vor să muncească. Pe plan militar, tzigani-eroi nu se prea cunosc, iar ca elemente subversive, sunt gata oricând să se pună în serviciul celui mai puternic. Ca atare, comandanții militari în cel de-al doilea răsboi mondial au fost nevoiți să ia măsuri de apărare, pentru a nu lăsa spatele frontului pe seama unor elemente subversive potențiale, fără credințe și idealuri, decât interesul momentului. Deplasarea lor în altă zonă s-a impus ca o măsură indispensabilă de siguranță a trupelor, dar și a populației civile. Cu introducerea bombardamentelor teroriste de noapte, se creaseră condiții pentru jafuri și prădăciuni fără precedent. Ca atare, s-a impus pedeapsa capitală pentru jafuri și asasinate, singura în măsură să frâneze aceste nelegiuiri. Cu o sensibilitate marcată la aceste situații, Hitler a procedat în chip radical, producând un holocaust al Tziganilor din zona încăpută sub controlul său, ca și holocaustul Cazarilor mosaici.

Mareșalul Antonescu, chemat la putere pentru apărarea intereselor Țării, a avut de înfruntat și problema năvălitorilor tzigani, sub toate aspectele mai sus expuse. A procedat totuși în mod uman, fără a încălca vreodată, după cum a declarat și la Proces, omenia românească.

Astăzi, mai mult ca oricând în istoria României, problema Tziganilor proiectată pe fundalul viitorului, se arată în toată gravitatea ei. Statisticile populației indiene sunt foarte relative. Cât timp numărul Tziganilor era acceptabil și prezența lor nu trăgea prea greu în cumpănă, după excesiva lor înmulțire, în ultimii cincizeci de ani, statisticile au început să devină criptice și să nu mai reflecte efectiv realitatea. Mulți Tzigani se dau drept «rumîni», iar cei nomazi, neavând domiciliu și ascunzându-se de autorități pentru motive lesne de priceput, nu pot fi înregistrați. Ca atare, cifra actuală a Tziganilor din România nu poate fi decât cu aproximație estimată. De la cei circa o sută de mii consemnați înainte de răsboi, la cei circa cinci sute de mii de azi, coeficientul de multiplicare se arată extrem de ridicat, ceea ce poate să ducă la dublarea numărului lor înainte de sfârșitul veacului XX. În țara lor de baștină, India, se petrece același fenomen de explozie demografică, populația dublându-se efectiv după răsboi. Dar, în timp ce în India se iau măsuri anticoncepționale și de sterilizare, în Europa nu se face nimic. Autoritățile, de teama rasismului, nu se ating de această comunitate tribală, asistând cu inerție la dezvoltarea unei realități amenințătoare: din cinci copii nou născuți, unul este tzigan, procentul evident fiind de 20 la sută.

Ultima năvălire în ordine cronologică asupra pământului

romanesc continuă printr-o bătălie fără arme şi fără confruntări spectaculoase. Lipsa măsurilor de apărare a teritoriului, care azi trebuiesc altfel înţelese, ar putea să creeze şi pe teritoriul ţării noastre situaţia din Africa de Sud, ţară construită de Europeni de diverse origini. Aceştia nu s-au înmulţit suficient, au rămas la cinci milioane, în timp ce populaţia Bantu, venită ca muncitori de la Ecuator, a ajuns să atingă, împreună cu negrii băştinaşi, cifra de 22 de milioane. În virtutea numărului, care adesea înseamnă şi putere, ei reclamă drepturi absolute, pe baza principiilor democratice, cerând împărţirea bunurilor sociale, pretinzând administrarea teritoriului şi a oraşelor precum şi conducerea efectivă a ţării.

05 - Momentele istorice ale naţiunilor europene

Ultima conflagraţie mondială cunoscută sub numele de «cel de-al doilea răsboi mondial», enumerare ce presupune continuitate, premisele fiind marcate de la începutul secolului, a ocazionat moartea a cincizeci de milioane de oameni, din cele trei miliarde existente în acea epocă pe pământ, dintre care jumătate aparţin Chinei şi Indiei. China nu a participat la acest răsboi, iar India a fost cointeresată prin dominatorii englezi. Pierderile trebuiesc raportate, aşadar, numai la jumătate din populaţia globului, ceea ce dublează raportul de proporţii. Nici Africa nu a fost direct implicată, căci combatanţii au fost europeni.

Privind trecutul din depărtare, în timp şi spaţiu, notăm felul cum popoarele, alcătuite în state naţionale, ajung la un moment dat la o afirmare istorică şi o realizare în contextul mondial. Istoria cea mai vie şi mai complexă a fost, fără îndoială, creată de europeni, din care apoi s-au detaşat alte popoare, ca o prelungire în Europa Noua, adică în America de Nord, în America de Sud, în Australia şi în Africa de Sud, creată de europeni, şi mai puţin în Africa de Nord, dominată de arabi.

A existat astfel «*momentul istoric al Franţei*», care, din ţară a Gallilor, fără primenire a populaţiei, a devenit Frankenland, echivalentul denumirii Franţa, încă de pe timpul lui Carol cel Mare, care se încoronează ca împărat la Roma, în anul 800. A existat o afirmare gallo-frankă, contribuţia germanică limitându-se la unele triburi ca tribul Frankilor din Frankonia, de pe Main. Statul francez poate fi considerat cel mai vechi din Europa, succesor al Imperiului Roman, având în diferite forme şi în repetate rânduri, afirmarea sa istorică,

ultima prin Napoleon Bonaparte, care a încercat să închege Europa într-un stat continental.

A urmat *«momentul istoric al Spaniei»*, care s-a impus în Europa Occidentală, până în Flandra, în Italia, dar mai ales în America de Sud și America Centrală, pe care le-a hispanizat introducând limba și cultura spaniolă, cea mai răspândită azi în lume după limba engleză (lăsând deoparte limbile Chinei și ale Indiei). A venit apoi apusul acestei națiuni, dar pentru alte cauze specifice decât apusul Imperiului Roman. Azi Spania este redimensionată la talia unui stat european mijlociu.

Într-o succesiune firească, a venit *«momentul istoric al poporului celto-german»* (saxon) din Insulele Britanice, care a dus la crearea unui imens imperiu. În 1777, Statele Unite și-au proclamat independența (și Românii au dat o contribuție importantă la realizarea acestui act istoric, prin generalul Pomuț), câtă vreme Canada a rămas încă legată ca un dominion de Anglia. În restul lumii, în Australia, populația europeană albă este majoritară, iar în subcontinentul indian și Africa, Englezii au introdus aceeași civilizație europeană. După cel de-al doilea război mondial, restul imperiului britanic s-a destrămat, prin mâna lui Winston Churchill, și astfel Marea Britanie s-a redus la Regatul Unit, cum e numit, cu un sens al măsurii, de înșiși cetățenii britanici.

Italia, prin număr, este una din națiunile cele mai de seamă ale Europei. Dar, persistența împărțirii în stătulețe, până în anul 1861, când s-a realizat unificarea în Italia Mare, s-a afirmat doar pe plan cultural, prin Renaștere, impunându-se astfel în fața celorlalte națiuni ale Europei și ale lumii, arta și științele căpătând un nou suflu de viață, un nou impuls, care a dus la realizarea culturii și civilizației europene actuale, prin contribuția tuturor națiunilor mari, mijlocii și mici.

Posibilitatea de afirmare nu a lipsit nici micilor națiuni, care s-au impus prin descoperiri geografice și colonizări, cunoscut fiind exemplul Olandei sau al Portugaliei, care a organizat jumătate din continentul sud-american, creind o țară ca Brazilia, cu o populație de aproape douăzeci de ori mai mare decât a sa.

În competiția mondială, rămân deschise afirmările unor noi națiuni, cum sunt Rusia și Germania.

Rușii au întârziat cu un mileniu, în era noastră, să-și facă apariția în istorie, nereușind să formeze un stat decât în secolul al IX-lea, prin opera Varegilor, comercianți și cuceritori scandinavi, care au trimis asupra Europei și pe Goți, și pe Normanzi, iar în America de Nord, înainte de Columb, pe Vikingi cu corăbiile lor

prevăzute cu proră înaltă și ascuțită. De la triburile de păstori și agricultori din Nordul păduros și din stepa scitică, unde plăteau tribut Casarilor mosaici, Rușii au constituit de-a lungul veacurilor diverse mici principate, după cel al Kievului, trecut din mâna Cazarilor în mâna Varegilor, ca să ajungă apoi la unificarea Rusiilor sub împărați ca Petru cel Mare și germana Ecaterina a II-a, cu aspirații de afirmare europeană, folosind și relansând valori europene, dar cu mentalitate asiatică, ce caracterizează întreaga stepă, dincolo de cel de-al 30-lea meridian, până la Nistru, hotar geofizic al Europei. Prin tzari, a avut un rol în concertul european, chemată la masa verde a continentului, în diferite ocazii. Aspirațiile sale au fost și rămân să ajungă la Constantinopol, deși acesta a pierdut din importanță. Totuși, Strâmtorile Bosfor și Dardanele continuă să reprezinte o posibilă închidere a Mării Negre. În Nordul Europei, accesul la Marea Baltică, la Marea Nordului și la Oceanul Atlantic era, de asemenea, limitat la portul Petrogradului, rebotezat cu un nume de cazar, Leningrad. Rămâne deschisă numai poarta de la Cercul Polar, prin portul Murmansk. Realizarea acestor țeluri de înaintare spre Vest, în Europa, a luat numele de «panslavism» sub tzari, iar după primul răsboi mondial, acela de «marxism». Același ideal îl urmărește Imperiul Rusesc de astăzi, mascat sub numele de federație socialistă sovietică, țara cea mai întinsă pe plan geografic, între meridianul 30 Est și 180 plus 10 grade Vest. Prin «realizarea» sa, în «momentul istoric» ce-i aparține, Rusia a împins *în mod concret slavismul în Europa,* fenomen istoric de care trebuie să se țină seama. Aceste teritorii europene înghițite de Rusia reprezintă în kilometri pătrați o suprafață aproape tot atât de mare cât Franța (a se vedea *Europe quel destin,* de François Visine, Nagard, Roma, 1980). La ultimele congrese mondiale ale științei istorice de după răsboi, până la cel din anul 1985, care a avut loc la Stuttgart, nici nu a fost pusă în discuție această temă, deși este de cea mai mare actualitate.

Națiunea germană ajunsă la o completă unificare, după primul răsboi mondial, în continuă desvoltare demografică, prin muncă asiduă, exemplară, strânsă peste măsură în fruntariile sale și lipsită de colonii, a simțit nevoia lărgirii spațiului său vital și prin aceasta a «afirmării sale în istorie» ca nație nouă, care își așteaptă momentul prielnic. Aspirațiile sale sunt inverse celor rusești, căci ele tind spre Est, *Drang nach Osten*, către sursele inepuizabile de energie petroliferă din țările musulmane, din Golful Persic și Orientul Mijlociu. În desvoltarea unei industrii tot mai moderne și sofisticate, energia este prima dintre materiile prime, reprezentată mai ales de petrol, într-un moment când energii alternative și atomice de fusiune nu-și află încă

modalitățile de realizare.

Față de aceste două mari nații noi, care reclamă momentul lor istoric de afirmare, implicând Europa întreagă pentru înfăptuirea țelurilor lor, țările medii și mici găsindu-se în calea lor, își văd pusă în discuție existența ca stat independent și suveran, obligate să se situeze într-o poziție de apărare. Între acestea, Austria, «marca orientală a Germanilor», redusă la dimensiuni naturale, după faza de afirmare imperialistă prin imperiul habsburgic multinațional, Cehoslovacia, România, Jugo-Slavia, Bulgaria, însăși Grecia, neuitând Albania, țara cea mai mică și cea mai veche a Europei. De aici politica lor de coaliție și apărare, de aici «Mica Înțelegere» a celor trei state (Cehoslovacia, România și Jugo-Slavia), de aici «Înțelegerea Balcanică» între România, Jugo-Slavia, Bulgaria și Grecia. Albania, în genere, a rămas deoparte.

Ungaria a aflat și continuă să fie într-o poziție cu totul specială, de mică țară imperialistă, agresivă, în permanență gata să intre și să ocupe teritorii străine, cum a făcut-o cu Jugo-Slavia, cu Cehoslovacia, cu Polonia, cu România. Așa au făcut și cei 70.000 de Mogiori, așezați în Atelkuz și apoi în Pannonia, devenind «flagelul Europei», prădând și invadând Balcanii, Germania, Italia și chiar Franța, «cu călăreți simulând retragerea, cu urlete de lupi» (Koestler). Azi, mijloacele sunt diferite, de la propaganda nesăbuită și falsa prezentare a datelor istorice, în fața celor neștiutori, cu o aparență nobiliară de salon, dezvoltată prin exploatarea nemiloasă a altor nații, sub dominație până la aplicarea efectivă a principiului naționalităților, în agitație continuă în toate domeniile, inclusiv cel religios, deși nu au majoritate catolică. Mogiorii reprezintă în Europa un element de destabilizare, provocări și neliniște pentru menținerea păcii.

Pe plan mondial, între țările în curs de afirmare din afara Europei, se află în primul rând *Statele Unite ale Americii,* care nu sunt încă o națiune și cu greu vor ajunge să fie, din cauza amestecului de etnii și de rase, îndeosebi cea neagră, dar care au «un stil de organizare statală» comparabil cu cel al Imperiului Roman, fiind dotate, în același timp, cu resurse economice nemăsurate, care duc la un potențial industrial și financiar de cinci ori mai mare decât potențialul Rusiei Sovietice. La toate acestea, s-a mai adăugat și continuă să se adauge «transferul de materie gri din vechea Europa în noua Europa», care a primit numele italianului Americo Vespucci, azi putere mondială în fruntea Occidentului.

Cu această imagine generală, văzută prin prisma istorică, aspirațiile celor două națiuni ajunse simultan la un moment istoric de

afirmare, îşi poate găsi explicaţia răsboiul deslănţuit printr-un acord unic şi atât de singular între Stalin şi Hitler, care au atacat împreună şi au împărţit Polonia, ca prim obiectiv. Focul început de fapt cu ani înainte, din partea Rusiei, care a atacat Finlanda, desfăşurând prima bătălie din care a ieşit înfrântă în aparenţă, ceea ce a creat o falsă imagine asupra potenţialului său belic, dar victorioasă prin pacea pe care a impus-o, prin cedarea Lacului Ladoga şi a unei părţi din teritoriul acestei mici dar brave ţări.

Cel de-al doilea răsboi mondial a durat aproape cinci ani. Victoria aliaţilor s-a datorat intervenţiei americane, dar şi greşelilor săvârşite de Germania nazistă, care a dus la prăbuşirea Europei. Pentru refacerea ei, tot America a intervenit prin Planul Marshall, prin ajutoare plătite scump dar mai ales prin atragerea savanţilor, a capitalului de materie gri.

06 - Ţările agresoare din Europa

Căderea Imperiului tzarist al tuturor Rusiilor aflate dincolo de fruntariile adevăratei Europe, nu a însemnat dispariţia sa pentru totdeauna. Revoluţia care se baza pe principiile filosofului mosaic Karl Marx, reelaborate şi completate pentru aplicarea lor în practică, după faza de început a lichidării sângeroase a conducătorilor precedenţi, a trecut la o nouă organizare, cu concentrare de putere, foarte asemănătoare cu cea tzaristă, dar cu nume schimbat, acela de *comunism sovietic.* Au apărut figurile «tzarilor proletari». Rusia redevenea, după cincisprezece ani de frământări, o nouă putere politică şi militară la Porţile Europei, cu aceleaşi intenţii şi pretenţii imperialiste formulate de tzarul Petru cel Mare. Acum, motivarea era expansiunea «noii religii», ideologia comunistă a socialismului egalitar, contrar realităţilor şi posibilităţilor economice, utopii asemănătoare principiilor justiţiare ale creştinismului, atribuite altui pretins reformator al vechilor tradiţii, apărut cu optsprezece secole înainte, Isus din Nazaret. Primul nou apostol a fost Lenin, de extracţie cazaro-judaică, dar al doilea a fost «teologul» georgian Josiph Vissarionivici Giugaşvili, cu o calificare potrivită, date fiind studiile sale de bază. El şi-a făcut loc amplu printre ceilalţi apostoli, eliminându-i şi întărindu-şi propriul piedestal, pe care s-a ridicat pentru a imprima cursul unor noi evenimente istorice în viaţa Europei şi a lumii întregi.

Noul imperiu ruso-sovieic nu era recunoscut de toate ţările,

inclusiv România, care, în urma primului răsboi mondial, a realipit Basarabia prin voința Sfatului Țării. În anul 1932, Nicolae Titulescu, președintele de atunci al Societății Națiunilor, a socotit că venise momentul elaborării unui pact de recunoaștere și neagresiune între România și URSS. Autoritatea sa și, prin el, a țării pe care o reprezenta în Societatea Națiunilor, crescuse considerabil. Cu omologul său, Litvinov, ministru de externe al URSS, avea să elaboreze convenția internațională de «definire a agresorului» care a preluat numele celor doi, «Titulescu-Litvinov». Alte inițiative de pace și convenții internaționale de apărare au fost luate de N.Titulescu, între altele «Mica Înțelegere», «Pactul Balcanic», un pact de neagresiune, arbitraj și conciliere între România și Turcia, toate urmărind să constituie bariere de apărare împotriva imperialismului sovietic, *primul care s-a manifestat ca agresor* între cele două răsboaie mondiale în Europa.

Reorganizarea și forța crescândă a Germaniei, rămasă fără posibilități de afirmare fie în Europa, fie în colonii, pe atunci furnizoare de materii prime, strânsă în chingi de către aliați, după Tratatul de la Versailles, fără drept de înarmare, despărțită de Franța prin zona Rhenană demilitarizată, aduce la putere, în ianuarie 1933, pe noul lider, Adolf Hitler, care curând va institui o formă dictatorială absolută. Identificând greșit ca problemă capitală pentru renașterea Germaniei înlăturarea comunităților evreiești, bine stabilite în Germania și legate nu numai financiar, economic, ci și prin cultura lor, deslănțuie o mare campanie antisemită. Această politică se extinde și în alte țări, paralel cu reorganizarea germanilor de origine *(Volksdeutsche)*, care ridică creasta în Cehoslovacia, în Jugo-Slavia, în Ungaria, în România. Ca «marcă germană orientală», după cum o arată însuși numele său, Oesterreich, Austria a fost anexată Reichului german.

În raport cu totul disproporționat cu numărul lor, Cazarii din România ocupau poziții dominante în toate domeniile, în economie, finanțe, comerț, industrie, exercitând totodată un subtil și persistent control al opiniei publice. Influența lor politică se exercita la toate nivelele oficiale și oculte, dar mai ales la Palatul regal, unde tronau siderurgistul Max Auschnitt și concubina neîncoronată, Elena Wolf-Lupescu, agravând o situație devenită intolerabilă încă din anii 1920, când, la Iași, s-a născut o mișcare studențească mai întâi condusă de A.C.Cuza. Din această mișcare s-a desprins o fracțiune, care a constituit nucleul Legiunii Arhanghelului Mihail, în frunte cu C.Z.Codreanu. Legiunea avea o coloratură mistică-religioasă, legată de tradiția istorică și creștină a Românilor, și s-a numit Garda de

Fier, iar ca partid: «Totul pentru Țară». Garda de Fier a avut caracteristici proprii încă din anii când fascismul socialistului național și ateu Benito Mussolini, ajuns la putere, nu-și structurase doctrina și nici național-socialismul lui Adolf Hitler nu se afirmase. Natural, după ce, în anul 1933, nazismul a cucerit puterea, el a căpătat alte dimensiuni și o certă influență internațională. Legionarismul a rămas în umbră, manifestându-se numai prin anumite reacții teroriste, mai ales când, sub presiunea unor organizații oculte, primul ministru I.G.Duca a disolvat, la 10 decembrie 1933, această organizație. Cutezanța sa, Duca avea s-o plătească cu viața, la 29 decembrie 1933. Italia intervine în apărarea Legiunii, printr-o campanie de presă, în timp ce organizația național-socialistă-hitleristă nu contestă paternitatea legiunii ce i s-a atribuit. Asemănările nu atingeau originea, conținutul și datele istorice care au dat naștere Legiunii, și numai după ce a fost disolvată s-au căutat apropieri și influențe, pentru agravarea culpelor și justificarea lor.

Pe acest fundal, cele două mari forțe politice și militare apărute la orizontul pacific al Europei nu au întârziat să intre mai întâi în acord, iar apoi în conflict iremediabil. Rusia sovietică evolua sub comanda celui mai dur dictator, Stalin. Germania nazistă devenise cea mai mare putere militară din lume, sub conducerea lui Hitler. La aceste două superputeri, se alăturaseră Japonia și Italia, pentru a nu lipsi de la viitoarea masă verde a păcii. Manifestările fasciste ale lui Mussolini căpătaseră expresii teatrale, în care exaltarea se unea cu imprudența.

Inițiativele *Italiei* se înfățișau sub forma unui colonialism întârziat, ce urmărea în parte refacerea imperiului roman, după cincincisprezece secole de la căderea Romei, în 476. Coloniile lăsate Italiei după primul război mondial se rezumau la Libia, greu pacificată în intervalul din 1912-1920, precum și la insulele Dodecanesului din Marea Egee. Ele însemnau prea puțin în viziunea măreață a fascismului italian, așa încât, socotind că propriile-i forțe sunt suficiente și că cele «opt milioane de baionete» vor deschide porțile unei noi ere în viața Italiei, Ducele atacă Abissinia în anul 1935, transportând trupele prin Canalul de Suez, cu îngăduința Englezilor. Aceasta declanșează o campanie în sânul Societății Națiunilor, care aplică sancțiuni economice, fără mari rezultate. Ca răspuns la această atitudine a Europei, Italia se declară revizionistă a Tratatului de Pace.

La inițiativa ei, se alătură cu mare convingere *Ungaria imperialistă* a amiralului Micloș Horthy, care, în entuziasmul său și al întregului popor, îmbrățișează în întregime nazismul, de care a rămas legat până în ultimele ceasuri, și prin aceasta, aplică programul de

exterminare hitlerist, ducând la moarte întreaga populaţie mosaică de pe propriul teritoriu, ca şi de pe teritoriul Transilvaniei vremelnic ocupată prin diktatul de la Viena. În această postură a ajuns în-contradicţie flagrantă cu însăşi structura maghiarismului.De aceea, măsurile lui Horthy au constituit o mare trădare faţă de o populaţie strâns înrudită şi un dispreţ de neînţeles faţă de ataşamentul Evreilor, care preferau limba mogioră chiar şi în Transilvania românească, unde la recensăminte se declarau maghiari.

La agravarea tensiunilor din Europa, Uniunea Sovietică aduce o contribuţie esenţială. Uriaşa maşină de propagandă ideologică, în baza teoriilor exportului de revoluţie, se pune în mişcare şi provoacă răsboiul civil din Spania. Un guvern procomunist declară republica spaniolă. În anul 1936, împotriva unei situaţii de nesusţinut şi a asasinării ministrului de finanţe Calvo Sotelo, comunismul îşi întăreşte poziţiile, în ciuda iniţiativei lui Antonio Primo de Rivera, care constituie o «mişcare falangistă», din care nu lipsea elementul religios şi efortul de frânare a tendinţelor atee şi a actelor de distrugere a bisericilor. Prin această din urmă trăsătură, Falanga îşi află asemuiri cu mişcarea legionară. Aflat în Maroc, generalul Francisco Franco declanşează acţiunea de recucerire a Spaniei din mâinile comuniştilor. Pierzând poziţiile, aceştia se retrag în «Marea Patrie comunistă rusă», împreună cu întreg tezaurul ţării şi cu multe contingente de copii, «duşi la adăpost, la Moscova», unde au devenit cu toţii buni cetăţeni ruso-sovietici. Răsboiul civil din Spania a prilejuit o verificare a armelor moderne, deoarece au participat, prin ajutoare şi intervenţii, atât Italia lui Mussolini, cât şi Germania lui Hitler. Rezultatul: un milion de oameni sacrificaţi, ca un prolog al marelui holocaust soldat cu moartea a cincizeci de milioane de oameni.

Toate aceste manifestări violente nu dovedesc că Europa ar fi dorit răsboiul. Societatea Naţiunilor făcea eforturi susţinute, dar infructuoase, pentru salvgardarea păcii. La 29-30 septembrie 1938, are loc acordul de la München, în cadrul unei conferinţe internaţionale, la care au participat Hitler, Mussolini, Chamberlain şi Daladier. Cehoslovacia a fost silită să cedeze parte din teritoriul său cu populaţie germanică a Sudeţilor. Cu acest prilej se ridică chestiunea minorităţilor poloneze şi maghiare. Acordul de desmembrare a Cehoslovaciei duce, automat, la dizolvarea «Micii Înţelegeri». După mai puţin de şase luni, la 15 martie 1939, Hitler invadează cu trupele Cehoslovacia, pe care o transformă în protectorat. Ca să nu rămână mai prejos, Mussolini a ocupat Albania, aşa încât la coroana Italiei se adaugă şi coroana noului stat ataşat.

Practic, cel de-al doilea răsboi mondial s-a declanşat la 1 sep-

tembrie 1939, odată cu dubla invazie a trupelor sovietice şi naziste în teritoriul Poloniei. Ţara a fost împărţită tâlhăreşte între cei doi dictatori, în baza unui acord semnat de Molotov şi Ribbentrop, cu puţin înainte. În baza tratatului de garanţie a integrităţii teritoriale poloneze, acordată de Franţa şi Anglia, peste câteva zile acestea declară răsboi Germaniei, nu însă Rusiei, cu care se vor asocia apoi, alcătuind o alianţă absurdă, prin care principalele ţări europene au susţinut şi au întărit comunismul în Europa, ducând la slăbirea şi subminarea Occidentului, care va aştepta probabil multă vreme ivirea unui moment prielnic pentru a scăpa de flagelul comunist. Distrugerea nazismului antisemit a devenit principal obiectiv al conflagraţiei mondiale, uitându-se mai marele pericol al sovietizării Europei şi lumii. Acest obiectiv secundar s-a impus însă, prin presiunea evreiască din America, prin prezenţa în guvern a coreligionarilor lui F.D.Roosevelt şi ai lui Morgenthau (la finanţe-tezaur), precum şi prin «amiciţia» lui Roosevelt şi Churchill cu Mareşalul Stalin, adevăratul şi unicul învingător. Toate eforturile pentru «desăvârşirea răsboiului» printr-un atac asupra imperiului ruso-sovietic şi deschiderea unui nou front în Extremul Orient, la Vladivostok, preconizat şi susţinut cu argumente strategice şi clarviziune de către generalul McArthur, au rămas fără efect, urmările neîntârziind să se arate în culori cu mult mai sumbre decât cele imaginate.

O acţiune de «realpolitic» împotriva Rusiei Sovietice, istovite de cinci ani de răsboi (un răsboi de ea început, prin atacul asupra Finlandei, când a fost înfrântă), s-ar fi putut soluţiona poate chiar printr-un simplu ultimatum, de a se retrage din Europa, liberând-o cu adevărat. Potenţialul american economic şi belic era intact, în plus USA se afla în posesia bombei atomice, ale cărei efecte cumplite fuseseră experimentate în Japonia, asupra oraşelor Hiroşima şi Nagasaki. Întotdeauna, în decursul istoriei, Ruşii nu au respectat decât forţa, iar după răsboi, toate elementele, inclusiv forţa, se aflau în mâinile Americanilor, care, însă, nu au ştiut să le folosească.

Cu o lipsă de previziune greu de explicat, Roosevelt promisese Ruşilor în scris, la 20 februarie 1943, prin şefii delegaţiei organizaţiei sioniste internaţionale, care se ducea la Moscova, pentru a obţine acordul lui Stalin în vederea întemeierii statului Israel: un port la Mediterană, mână liberă de expansiune în Europa, «recuperarea» tuturor teritoriilor pierdute de «biata Rusie» (Basarabia, Nordul Bucovinei, parte din Polonia, Ţările Baltice) etc. Scrisoarea-angajament purtând antetul Casei Albe este clară şi e bine să fie cât mai cunoscută în lume. Depozitată în arhivele Ministerului de Externe al Spaniei, ea a fost publicată în anul 1951 în ziarul Figaro

din Paris.

Nici Winston Churchill nu s-a lăsat mai prejos, în manifestarea slugărniciei sale față de Stalin, căci, la 9 octombrie 1944, la Moscova, a făcut propunerea creerii «zonelor de influență», prin care se oferă lui Stalin 90 la sută din România, 75 la sută din Bulgaria, 50 la sută din Jugo-Slavia, 50 la sută din Ungaria, iar Polonia și Țările Baltice nefiind numite, sunt subțînțelese sută la sută, cum au demonstrat-o evenimentele de după răsboi și cum le-a consfințit acordul oficial de la Yalta, și poate un alt acord ocult, de la a cărei dată s-au împlinit patruzeci de ani. Pentru mai buna cunoaștere, «Memoriile» lui Winston Churchill arată fără rezervă, cu un cinism care înfioară, modul în care a propus vânzarea Europei.

Cu ce drept a dispus de Țara Românească primul ministru al fostei Mari Britanii? *Reprezentantul legal al Regatului Unit a creat o datorie imprescriptibilă față de România*. Acest fapt nu trebuie lăsat pe seama judecății istoriei, unde poate să capete aspectul unui simplu fapt divers, ci trebuie să se transforme efectiv într-un proces la Curtea Internațională de la Haga, unde sunt judecate litigiile economice și financiare între țări, chiar dacă au cauze politice și militare, pricinuite de nepricepere, din culpă sau intenție criminală.

07 Poziția României

După două mii de ani, primul răsboi mondial a dus din nou la realizarea unității de stat geto-dace, în limitele mai reduse ale imperiului lui Burebista (temporar înfăptuită la 1600 de către principele Mihai Viteazul), pe baza principiului naționalităților și a autodeterminării. Principiile marii revoluții franceze din 1789 au aruncat popoarele Europei în vii confruntări, în tot decursul secolului al XIX-lea, Românii aflându-se în primele rânduri. Justificate istoric, obținute prin jertfe și acțiuni diplomatice care au impus un nou glas în lume, hotarele României Mari au fost recunoscute la conferințele internaționale și considerate definitive. Desigur, pierderi de populații în afara acestor frontiere au existat. Jumătate din teritoriul Banatului, partea cea mai fertilă, a rămas ca hinterland pentru apărarea Belgradului, capitală excentric amplasată. O numeroasă populație românească a rămas de-a lungul Tisei, iar Mogiorii s-au grăbit să o desnaționalizeze, prin impunerea obligatorie a limbii lor și prin schimbarea numelor. Dincolo de Nistru, de asemenea, au rămas mari

arhipelaguri de populaţie românească, răspândită până la Bug şi chiar până la Nipru, ceea ce a determinat URSS-ul să constituie o republică «moldovenească», cu capitala la Balta şi punct de iradiere propagandistică spre Basarabia, la Tiraspol, unde funcţiona un puternic post de radioteleviziune. Românii din Sudul Dunării, de pe Valea Timocului, din Meglenia bulgărească, din Macedonia, Grecia şi Albania, deşi îşi spun Aromâni, vorbesc dialecte ale limbii române şi se simt părţi vii din trupul neamului latin. Ei sunt cetăţeni leali ţării adoptive, dar nu li s-a recunoscut peste tot dreptul de a folosi limba, tradiţiile şi valorile culturale ale comunităţii lor, procedându-se la o desnaţionalizare forţată şi o asimilare practicată cu aceeaşi tenacitate de Jugo-Slavia, Grecia şi Bulgaria, unde, recent, obligaţia de a-şi schimba numele a dus la mari tulburări în cadrul minorităţii turceşti, reprimate cu forţa armată. Toate, în văzul lumii, fără intervenţii din partea Consiliului Europei, a Naţiunilor Unite, a Consiliului de Securitate, care caută să impună declaraţia drepturilor omului şi respectul faţă de etniile minore. În mod paradoxal, tocmai România actuală, care practică o politică de largă viziune faţă de minorităţi (un mare număr de şcoli, ziare, reviste, cărţi în milioane de exemplare ale limbilor minoritare), se vede atacată în Consiliul Europei şi în Parlamentul European, ca urmare a unei deşănţate propagande condusă de guvernul de la Budapesta, prin cercurile agresive ale refugiaţilor Mogiori din Occident. Propaganda în străinătate este o acţiune politică extrem de importantă, pentru stabilirea unei juste imagini a Ţării şi pentru atragerea de simpatii şi interes. Din păcate, Românii au neglijat-o întotdeauna.

Deşi nejustificate, contestările ungureşti se manifestă încă din primele decade ale secolului XX şi au dus la declanşarea unui «proces» la Societatea Naţiunilor, asupra modalităţilor reformei agrare efectuate după primul răsboi mondial, conform promisiunilor făcute ţăranilor de Regele Ferdinand I, desfiinţându-se sistemul feudal al marii proprietăţi, indiferent în mâna cui s-ar fi aflat. Posesorii marilor moşii optând pentru cetăţenia maghiară, s-au retras la Budapesta şi au dat naştere problemei «optanţilor» desbătută mult la Geneva. România a avut câştig de cauză datorită lui Nicolae Titulescu, care s-a impus în faţa tuturor demnitarilor europeni ca cel mai mare luptător pentru menţinerea păcii. De altfel, i s-a atribuit printre primii titlul de european al secolului XX. Ales de două ori preşedinte al Societăţii Naţiunilor (în a doua alegere cu cincizeci de voturi din cincizeci şi două, deci fără agrementul Germaniei şi Italiei, puse pe cuceriri şi dominaţii). Formula Titulescu-Litvinov, la care s-a raliat marea Rusie Sovietică, promitea pacea printr-o recunoaştere a garan-

ţiei reciproce de neagresiune.

În cele două decenii dintre războaiele mondiale, România a jucat un rol internaţional foarte important. Poziţia sa a fost întărită prin oameni eminenţi în domeniul ştiinţelor (Gogu Constantinescu, Ştefan Odobleja, Traian Vuia, Henri Coandă, dr.Marinescu etc), în domeniul artelor (Brâncuşi, Enescu, Eliade etc.), prin şcoala matematică de la Bucureşti (Onicescu, Nicolescu etc.) al cărei renume se menţine şi astăzi, dând indirect contribuţii la realizarea programelor NASA. Tocmai de aceea rămâne de neînţeles cum, pe plan politic, prin opera nefastă a unui rege degenerat, Carol al II-lea, optica marilor protectori, Anglia şi America, s-a modificat total şi ele nu au intervenit când puterile agresoare au dat ultimatum României!

În 1927, la moartea Regelui Ferdinand I, fiul său prim-născut, moştenitorul tronului, Carol, se afla în străinătate, mazilit din pricina aventurilor sale sentimentale. În locul său a fost instituită o regenţă formată din primul preşedinte al Înaltei Curţi de Casaţie, Buzdugan, Patriarhul Ţării Miron Cristea şi Prinţul Nicolae, fratele lui Carol, deoarece urmaşul la tron, minorul Mihai, a intrat în istorie tutelat, fiind incapabil să ia vreo decizie fără camarilă. Când a ajuns la putere partidul Naţional Ţărănesc, în frunte cu Iuliu Maniu (acesta se bucura de multă autoritate, datorită trecutului său şi opoziţiei faţă de Regele Carol), printr-o stratagemă a camarilei, la 8 iunie 1930, Carol a venit din nou în Ţară şi a preluat nu numai domnia, ci şi puterea.

De aici înainte, toată politica românească a fost abil dirijată. La activitatea partidelor istorice ale lui Maniu, Mihalache, Vaida, Brătianu, Duca, s-a adăugat noul partid naţional al tineretului, sub oblăduirea lui A.C.Cuza şi C.Z.Codreanu. Acesta a prins amploare datorită situaţiei anormale în care se afla Ţara, cu o excesivă minoritate a Cazarilor mosaici infiltraţi în toate domeniile, mai cu seamă în domeniul formării şi deformării opiniei publice, la lumina zilei, dar şi ocult, prin înregimentarea căpeteniilor autohtone în curentele subversive şi masonice. Regele Carol al II-lea a înfruntat toate partidele cu metode perfide, încercând chiar să devină şeful partidului tineretului, după asasinarea căpeteniilor sale. A creiat Străjeria (un substitut al Legiunii şi al Cercetăşiei) ca un oficiu al educaţiei tineretului român, OETR, proclamându-se el însuşi «Marele Străjer». A mai organizat Premilităria care cuprindea tineretul de vârsta studenţească. Dar nici cu asta nu s-a mulţumit, şi a organizat un partid oficial sub numele de Frontul Renaşterii Naţionale, în care, cu frumoasă uniformă albastră, semicazarul Mihail Ralea devenise un important exponent, alături de miniştri ca Richard Franasovici şi

alții. Aceste acțiuni au fost facilitate prin proclamarea dictaturii personale a Regelui Carol al II-lea, la 10 februarie 1938.

Inteligent și viclean, Carol și-a dat seama că în Europa intervenise schimbări fundamentale și că, pe lângă Rusia înarmată, s-a ridicat o nouă forță militară cu mult mai de temut, cea a Germaniei lui Hitler, singura care putea să preîntâmpine în Occident pericolul sovietic, câtă vreme Franța și Anglia erau dezarmate și mai credeau cu naivitate în posibilitatea salvării păcii prin acțiuni diplomatice, acorduri secrete și garanții fără acoperire. Căutând o apropiere față de Hitler (căci tradiționala alianță cu Anglia și Franța nu mai putea să garanteze poziția României, devenită obiect de pradă al Sovietelor, Ungariei și Bulgariei), înțelege că acesta nu va interveni dacă va lua măsuri de suprimare a șefului Legiunii, inspiratorul tineretului, din păcate și cel care a introdus terorismul politic. Regele se decide să adopte el însuși terorismul pe scară națională și oficială, săvârșind crime politice care au cutremurat lumea. După asasinarea prin strangularea lui Codreanu și a apostolilor lui, în timp ce erau transportați dintr-o localitate în alta, cadavrele au fost aruncate într-o groapă cu var, pentru a fi repede desfigurate de acțiunea corosivă. Au urmat reacții violente, iar primul ministru, Armand Călinescu, este asasinat cu focuri de revolver în plină stradă. Regele dictator trece la contramăsuri nejudecate și ordonă împușcarea multor legionari din întreaga Țară, într-o noapte de groază, fără judecată. Cadavrele acestora au fost expuse în piețe publice, în văzul lumii, ceea ce a produs groază și oroare. În loc să potolească spiritele, ele au fost mai mult îndârjite și întărâtate.

Dacă după primul răsboi mondial ordinea și disciplina au fost impuse în Țară grație Mareșalului Averescu, care a alcătuit și o organizație politică, Partidul Poporului, tot un Mareșal și tot din arma cavaleriei avea să fie chemat să instaureze ordinea și să lichideze dictatura regală a lui Carol al II-lea. Impus prin pretigiul câștigat în război, ca ofițer de stat major, Ion Antonescu și-a gravat cu litere de aur numele, în cartea neamului, în cele mai grele momente ale existenței sale.

În dimineața zilei de 13 martie 1939, România decretează mobilizarea și trimite trupe de-a lungul frontierei de vest, unde Ungurii și Naziștii concentraseră mai multe divizii, pentru a convinge România să semneze acordul economic special, pentru asigurarea grânelor și petrolului de care ducea lipsă Reich-ul, în preajma declanșării răsboiului. Acordul a fost semnat și Germania s-ar fi putut declara satisfăcută, deoarece Românii au executat cu fidelitate angajamentele luate, cu atât mai mult cu cât plata acestor livrări se

făcea cu destulă regularitate, grație energicelor intervenții ale Mareșalului. În felul acesta, România, a ajuns la sfârșitul războiului cu un tezaur de acoperire a monetei de 40 vagoane de aur (în 1940 avea numai 10 vagoane de aur), ceea ce făcea ca leul românesc, cu toate cheltuielile impuse de război, să-și țină bine valoarea.

Mobilizarea din luna martie s-a transformat în manevre militare și deplasări pe zonă. La 1 septembrie 1939 s-a declanșat războiul-fulger împotriva Poloniei și trupele sovietice, pornite din Est, împreună cu trupele germane, venind din Vest, au nimicit armatele poloneze și au împărțit teritoriul «frățește», în mai puțin de trei săptămâni. Puhoaie de refugiați au năpădit în România: militari, civili, țărani, cazari, fiind găzduiți și ajutați să-și recapete moralul și mijloacele necesare vieții, cum în puține alte țări din lume s-a întâmplat.

Manevrele românești din primăvara anului 1939 au fost preludiile marelui război. Ele au produs o stare de alertă generală și au pregătit moralul României pentru participarea la marea bătălie pentru recâștigarea teritoriilor pierdute și a doua reîntregire a hotarelor sale.

08 1940, Anul negru al Țării

Prin josnica și perfida alianță, în vederea împărțirii Poloniei, miniștrii de externe Molotov și Ribbentrop s-au pus de acord nu numai pentru devorarea prăzii principale, dar și pentru răpirea Basarabiei, prin cea de-a treisprezecea invazie rusească. Desigur, în euforia momentului, Adolf Hitler nu s-a opus, ba chiar a consimțit sacrificarea României, cu care semnase un acord de aprovizionare cu grâne și petrol, ca și pentru alte materii prime și materiale. Deci, interesul său era să susțină România, nu să o lovească, mai ales că Basarabia reprezenta unul din marile grânare ale Țării. De această greșeală avea să-și dea seama mai târziu, când Mareșalul Antonescu i-a vorbit despre atitudinea de neînțelegere a Germaniei față de România. Hitler avea remușcări, dar era prea târziu și modificarea situației s-a făcut în detrimentul Occidentului.

Încredințată că Germania nu va interveni în apărarea României, Rusia Sovietică făcea primii pași care cutremurau Europa, dovedind cât de eronate erau părerile privitoare la slăbiciunea sa, la incapacitatea de a face față într-un război cu o țară neînsemnată ca Finlanda. Experiența a fost folositoare Rusiei agresoare, care a dublat regimentele cu comisari politici instruiți să tragă

din spate asupra celor ce nu respectau ordinul de înaintare. La 28 iunie, 1940, Rusia Sovietică impune României evacuarea Basarabiei întregi şi a Bucovinei de Nord, această provincie invadată pentru prima oară de Ruşi. O misiune germană, compusă dintr-o divizie motorizată, urma să sosească în Ţară, pe baza unui acord stabilit între Carol al II-lea şi Hitler. Consiliul de Coroană convocat de urgenţă a dovedit că armata este gata să lupte, dar că rezistenţa în faţa puhoiului rusesc ar fi fost de scurtă durată. Prefăcută în teatru de luptă, Moldova ar fi suferit distrugeri catastrofale. Jertfele trupelor ca şi ale populaţiei civile s-ar fi soldat, în cele din urmă, cu un eşec total, singurul efect fiind de ordin moral: comportarea demnă în faţa năvălitorilor, apărarea «Porţilor Europei». O relatare asupra acestui Consiliu se găseşte în ultimul cuvânt la procesul din 1949 al lui Mircea Cancicov (fost ministru de finanţe în guvernul regal, iar apoi, scurtă vreme, în guvernul Antonescu). Dându-şi seama de nefasta politică pe care o dusese şi de comportamentul său cu atâtea consecinţe negative pe toate planurile, Regele asista neputincios la sfâşierea Ţării. Incidentele de frontieră se ţinuseră lanţ, cu o pregătire metodică psihologică şi strategică a invaziei. Mărturiile colonelului G.Magherescu detaliază aceste momente şi exemplifică comportamentul nedemn şi adesea criminal al minorităţilor din Basarabia, incitate de inamic, şi care s-au dovedit capabile nu numai de sentimente odioase, ci şi de acte de terorism şi teroare greu de admis şi de iertat.

Drama evacuării Basarabiei a rămas un capitol uitat din istoria unui an dramatic, cum a fost 1940. Tocmai de aceea, semnificaţiile faptelor supuse analizei şi comentariilor critice ies abia acum la iveală, cu toată puterea lor evocatoare. Parte din populaţia din Herţa şi Bucovina de Nord, luată pe neaşteptate, nu era pregătită pentru a se refugia. Cei care s-au încumetat să plece în căruţe sau pe jos, s-au văzut atacaţi de Cazarii mosaici. Aceştia au tras cu mitraliera de pe acoperişul clădirilor din port, la Ismail, pentru a produce panică şi a-i risipi pe refugiaţii adunaţi pe chei, silindu-i să abandoneze lucrurile şi să fugă, pentru a scăpa cu viaţă. Nenumărate incidente s-au produs şi în retragerea trupelor, după cum relatează un alt martor ocular, scriitorul Mihai Niculescu. Trupele năvălitoare împiedicau populaţia să plece. Cei care nu s-au dovedit apoi vrednici de a trăi sub flamurile roşii au fost terorizaţi şi deportaţi în fundul Siberiei, pentru a lăsa loc unor populaţii de strânsură.

În aceste condiţii, România a pierdut peste 60.000 kmp , un teritoriu mai întins decât Elveţia. Dar, nenorocirile ei nu s-au terminat. Bulgarii, poate îndemnaţi de Ruşi, pe care i-au văzut întot-

deauna ca pe fraţi mai mari, protectori, au socotit potrivit să formuleze cerere pentru cedarea a două judeţe din Dobrogea (Cadrilaterul), parte a Geţiei Minor, numită impropriu de-a lungul veacurilor Sciţia Minor. Aceste judeţe fuseseră sub stăpânirea turcească, dar, în 1913, în urma răsboiului balcanic şi a păcii de la Bucureşti, prezidată de Titu Maiorescu, au fost atribuite României în mod justificat, nu numai în virtutea drepturilor celui mai vechi ocupant, ci şi pentru jertfele făcute pentru eliberarea Balcanilor de sub Turci. Românii i-au ajutat întotdeauna pe Bulgari, nu numai pe plan cultural, dar şi politic, adesea cei prigoniţi găsindu-şi refugiu în stânga Dunării. Pe neaşteptate, au devenit imperialişti, au cerut teritoriul populat în majoritate de Români, ştiind că nu vor fi refuzaţi într-un moment când toţi factorii de putere şi de reacţie ai Ţării erau de-a dreptul paralizaţi. S-a ajuns la cedarea voluntară a Cadrilaterului.

Pornind răsboiul cu un an înainte, Germania obţinuse succese uluitoare împotriva Franţei, ocupată pe neaşteptate şi aproape fără rezistenţă, faimoasa Linie Maginot trosnind din toate încheieturile sub şenilele tancurilor şi focul nimicitor al artileriei şi aviaţiei. Hitler devenise stăpânul Europei de Vest, era gata să invadeze Anglia, şi ţinea să arate că sentimentele tradiţionale faţă de Bulgari, a căror familie regală era de origine germană, nu se modificaseră.

Problema Transilvaniei fusese mult agitată de Mogiori. Propaganda lor continua să recurgă la aceleaşi metode ignobile, ca falsificarea datelor statistice, denaturarea adevărurilor istorice, crearea unor mituri fără suport etc. Ca revizionişti ai tratatelor de pace, au câştigat lesne de partea lor Germania şi Italia, care urmăreau aceleaşi scopuri: reîmpărţirea Europei. Diktatul de la Viena a apărut, astfel, ca un act de arbitraj al unor superputeri, care foloseau toate mijloacele de a se impune şi de a strica ordinea existentă a continentului. România s-a văzut constrânsă să accepte împărţirea Transilvaniei după criterii cu totul absurde, urmărind însă avantaje strategice pentru Germania, care socotea că, de la Braşov la Ploieşti, la puţurile de petrol, nu e decât un singur pas. În caz de neacceptare, diviziile maghiare dublate de cele germane naziste masate la frontieră, ar fi pătruns în Transilvania şi desigur că nu s-ar fi oprit la curbura Carpaţilor ci ar fi trecut mai departe, pentru a potoli aspiraţiile nesăţioase ale unor naţiuni ce considerau că au fost aduse pe lume cu misiunea de a «administra» alte naţiuni.

9 - Chemarea la putere a Generalului Antonescu

Cedarea fără luptă a Basarabiei a determinat o reacţie imediat din partea Generalului Antonescu. Prevăzând alte lovituri pe care Ţara urma să le primească, el a cerut audienţă Regelui Carol al II-lea. N-a fost primit de Rege, ci de sfetnicul acestuia, fostul colonel de cavalerie Ernest Urdăreanu. Generalul n-a acceptat să stea de vorbă cu el. Părăsind Palatul, i-a atras atenţia: «Să nu te mai aşezi între Ţară şi Rege». După 24 de ore, este invitat la Palat, iar Regele îi arată situaţia dramatică a Ţării. La plecare, Generalul Antonescu i-a înmânat Regelui următoarea scrisoare:

«Majestate,

Ţara se prăbuşeşte.

În Basarabia şi Bucovina se petrec scene sfâşietoare.

Mari şi mici unităţi surprinse, părăsite, se lasă dezarmate la prima ameninţare.

Funcţionarii, familiile lor şi ale ofiţerilor, au fost lăsate pradă celei mai groaznice urgii. Materiale imense şi depozite militare acumulate acolo din incurie şi menţinute până în ultimul moment, au rămas în mâna inamicului.

Iată Majestate, schiţat în fugă, numai un capitol al tragediei şi al calvarului unui Neam, care este numai la început.

Poporul şi Armata au fost dezarmate fără luptă. Demoralizarea lor este fără limită. Lipsa lor de încredere în conducători este totală. Ura lor contra vinovaţilor, a tuturor vinovaţilor de ieri şi de astăzi, creşte.

Consiliul de Coroană v-a hotărît să cedaţi. Deciziunea a deslănţuit haosul. Consecinţa lui, anarhia şi anarhizarea, sunt numai la începutul lor. Ţara care simte, Ţara care vede, Ţara care presimte este consternată şi în panică. Este consternată şi în panică fiindcă a auzit de repetate ori pe prim-miniştrii şi pe miniştrii săi declarând: 'Suntem înarmaţi până-n dinţi', 'nu vom ceda nici o brazdă', 'să avem încredere oarbă şi fără control în şefi şi în priceperea şi înţelepciunea Regelui'.

Nici o replică nu a fost tolerată, orice strigăt public de alarmă a fost înnăbuşit adesea sângeros.

Ţara a mai avut încredere în generalul pe care Majestatea Voastră l-a acoperit cu cea mai mare încredere şi care a declarat recent la Chişinău că sunteţi 'cel mai puternic Rege din Europa'.

Țara a avut încredere când a declarat că 'a încins-o cu un brâu de foc, de fier și beton'.

Realitatea însă s-a răsbunat.

S-a răsbunat fiindcă era alta, cu totul alta. Dar Majestate, acestea sunt fapte consumate. Acum trebuie să ne întrebăm ce vom face?

Lăsăm totul baltă și ne răfuim între noi? Sau strângem rândurile și uitând totul, încercăm chiar și imposibilul?

Încercarea nu trebuie s-o facă tot cei ce sunt vinovați de a fi pregătit și deslănțuit catastrofa.

Trebuie să schimbați imediat și sistemul, și oamenii.

Dacă Majestatea Voastră nu va apleca nici acuma, în acest ceas suprem, urechea la durerile neamului, prăbușirea totală, prăbușirea iremediabilă vor urma.

Am prevenit de ani de zile în scris și verbal, și guvernele, și pe șefii militari răspunzători, și pe Majestatea Voastră, că va veni catastrofa de azi... Am fost socotit însă ca răsvrătit și lovit ca atare.

În fața catastrofei am uitat totul.

Sunt gata să dau concursul, dar la atitudine cinstită trebuie să mi se răspundă prin atitudine cinstită.

Nu mă voi răsbuna și nu voi răsbuna pe nimeni. Mă voi sili numai să salvez ce mai este de salvat din Coroană, din ordine, din granițe. Ascultă-mă cel puțin în acest ceas, Majestate!

Nu am fost un dușman al Majestății Tale. Am fost un slujitor fanatic al acestui Neam. Am fost înlăturat prin intrigi și calomnii de cei care au dus Țara unde este, și de forțele oculte. Nu mai asculta de aceștia, Majestate!

Ei te-au dus unde ești și ne-au dus unde ne găsim.

Este ultimul meu strigăt de alarmă, Majestate!

General Ion Antonescu

Iulie 1940.»

Ca urmare a acestui protest, Generalul este trimis cu domiciliu forțat la Mânăstirea Bistrița (Vâlcea).

În toate actele politice din acea perioadă, Regele dictase măsurile cele mai importante. Cei care încercaseră să opună rezistență au trebuit să plece ori să cedeze. Guvernarea fusese deținută în ultima decadă de oameni care renunțaseră la orice veleități politice, ca Gh.Tătărescu, Armand Călinescu, generalul Argeșanu, Ion Gigârtu.

Carol al II-lea renunțase la drepturile de moștenitor al tronului în 1926, refuzând să se separe de Elena Wolf-Lupescu. Și-a

părăsit familia, copilul, soţia, Ţara, tronul şi a devenit simplu particular, pe nume Carol Caraiman. S-a stabilit la Paris. Ionel I.C.Brătianu, şeful Partidului Liberal, Mareşalul Averescu, primul ministru Iuliu Maniu giraseră valabilitatea actului. În iunie 1927, Regele Ferdinand moare şi este îngropat la Curtea de Argeş. Dintre copiii Regelui Loial lipsea fiul cel mare, care îşi abjurase părintele şi după moarte. Locul regelui este luat de un copil, Mihai I, în vârstă de şase ani, tutelat de o Regenţă compusă din Patriarhul Miron Cristea, Prinţul Nicolae, fratele lui Carol, şi Ion Buzdugan, preşedintele Curţii de Casaţie.

După dispariţia lui Ionel Brătianu şi înlăturarea generalului Averescu, odată cu moartea lui Ferdinand, în 1927 drumul spre domnia lui Carol era liber. Au mai trecut însă trei ani până când el să se decidă să revină, când Ţara a început să resimtă criza conducerii. Şefii partidelor politice nu erau mulţumiţi că, în fruntea Ţării, se afla un rege-copil şi o regenţă care slăbea prin moartea lui Buzdugan şi înlocuirea lui cu C.Sărăţeanu. Ei au început să privească spre Carol al II-lea şi fiecare partid şi-a trimis emisarii la Paris.

Carol s-a reîntors la 8 iunie 1930, sub guvernarea naţional-ţărăniştilor, promiţându-i lui Iuliu Maniu că va renunţa la Elena Wolf, dar şi-a încălcat cuvântul chiar din momentul sosirii. În domeniul politic, urmăreşte să ştirbească drepturile celor două mari partide istorice şi instituie guverne de specialişti: Iorga, Argetoianu.

În acest timp, mişcarea legionară se afirma prin acţiuni de teroare şi dezordine. Se produc reacţii împotriva curentelor de stânga şi a mişcărilor muncitoreşti. În momentul când influenţa Gărzii de Fier devine supărătoare, Carol al II-lea îl însărcinează pe I.G.Duca, şeful Partidului Liberal, să o dizolve. Ca urmare, Duca este asasinat în noaptea de 30 decembrie 1933, în gara Sinaia, când se ducea în audienţă la Rege. Asasinii au fost glorificaţi sub denumirea de «decemviri». În următorul guvern al lui Gh.Tătărescu, Generalul Ion Antonescu deţine postul de şef al Marelui Stat Major. Regele Carol al II-lea desfiinţează legal Garda de Fier, dar peste un an o lasă să reapară sub o denumire găsită chiar de el: Totul pentru Ţară, în anul 1935. Legiunea iese la suprafaţă întărită, cu toate formaţiile sale paramilitare, reluând seria crimelor.

Încă de când se afla în Anglia, în 1924 ca ataşat militar, Ion Antonescu a repudiat crima lui Codreanu (asasinarea în plină şedinţă, la tribunal, a comisarului de poliţie). După înapoierea Regelui Carol al II-lea, în 1930, evenimentele europene se precipită. Ascensiunea lui Hitler are ecouri în România. Generalul începe să se

intereseze mai îndeaproape de mişcarea legionară. Îşi exprima prima oară opiniile asupra Gărzii de Fier în cadrul audienţei la Rege, în 1933, după ce s-a înapoiat de la Geneva. Regele l-a întrebat:

«Ce crezi despre Garda de Fier?»

«Nu pot da un răspuns categoric, pentru că vechile partide au putregaiul lor. Cunosc firma, dar nu şi ce se ascunde în spatele ei. Se pare însă că doreşte binele Ţării. Eu sunt cel mai mare adversar al celor ce tulbură viaţa internă a statului, oricine ar fi. Avem nevoie de unire pentru păstrarea graniţelor. Altfel, prăbuşirea lor este inevitabilă.»

Generalul îl cunoaşte pe Corneliu Zelea Codreanu abia în anul 1936, după vii stăruinţe depuse de Nicolae Mareş, înfocat susţinător al legionarilor, şi de generalul Zizi Cantacuzino, din Sfatul Legiunii, vechi camarad de arme cu Generalul Antonescu. Din discuţiile avute, Generalul a tras următoarele concluzii:

«Codreanu este un om încrezut, rigid în cele mai multe cazuri şi cu idei greşite în multe privinţe. Ca om de acţiune ştie ce vrea şi înţelege să meargă spre scopul propus cu orice risc.

«Are idei excelente ca organizator şi realizator.

«Nu are nici un program pe plan intern.

«În politica externă este categoric pentru Axa Roma-Berlin. Cunoaşte perfect starea de lucruri din Germania şi pregătirile ce se fac acolo pentru răsboi.»

Când a declarat că în 24 de ore de la venirea la putere va trece de partea Axei, Generalul i-a spus:

«Domnule Codreanu, primul pe care va trebui să-l împuşti, în acest caz, va fi Generalul Antonescu!»

Când Generalul l-a întrebat dacă era pregătit pentru a veni la putere, Codreanu a răspuns:

«Nu doresc acest lucru acum.»

«Atunci de ce agiţi massele? Cine o să ia puterea? Dacă împingi Ţara la revoluţie, vei avea roadele culese de Kerenski, fără ca dumneata să fii măcar un Kerenski. Nu ai nici cultura, nici talentul lui oratoric.»

«La putere vreau să veniţi dumneavoastră. La adăpostul dumneavoastră doresc să-mi organizez partidul şi abia după aceea voi cere conducerea treburilor statului», a fost răspunsul lui Codreanu.

În 1937, Generalul Antonescu este solicitat să facă parte din guvernul Goga. El refuză, trimiţând următoarea explicaţie lui Octavian Goga:

«Din dorința de a servi Țara și pe dvs și numai din această dorință am încercat - și vă cer iertare dacă am greșit - o lărgire a bazei politice a viitoarei formații parlamentare.

Am eșuat.

În fața acestei noi situații și dat fiind că văd poate greșit un pericol în consultarea corpului electoral înainte ca programul dvs cu adevărat românesc și creștin să poată fi simțit în masse, vă rog să mă iertați dacă, după adâncă reflecțiune, sunt nevoit a declina cinstea ce mi-ați făcut a vă gândi din primul moment și la mine...»

Regele ținea cu orice preț să dea guvernului Goga o personalitate de prestigiu și l-a invitat pe General la Palat, unde a avut următoarea convorbire:

«Regele României uită tot ce a fost între el și Generalul Antonescu și-l roagă să facă la fel.»

«Sire, am fost târât într-un proces de bigamie, pe care l-am câștigat la Casație. Am fost dat afară din Marele Stat Major și acuma sunt chemat aici? Nu mai am nimic de adăugat!»

Prima audiență a luat sfârșit. În ziua următoare, Generalul este din nou chemat la Rege.

«Antonescu! rostește Suveranul, ești soldat și-ți ordon să iei comanda Ministerului de Comunicații în guvernul Goga.»

«În fața ordinului, Majestate, mă supun. Majestatea Voastră știe însă câte nereguli sunt la acest minister. Punându-mă la conducerea lui, nu voi putea să patronez necinstea cuibărită acolo și, deci, nu voi putea accepta contractele oneroase pentru Țară încheiate de Ministerul Comunicațiilor. Socotesc, deci, că ar fi mai bine să mă numiți la Ministerul Apărării Naționale, mai ales că sunt militar și sunt atâtea lucruri mari de îndeplinit pentru Armată.»

Îngrijorat de perspectiva unor tulburări sângeroase, după constituirea guvernului Goga-Cuza și pregătirea alegerilor, Regele are din nou o convorbire cu Generalul Antonescu în termenii următori:

«Cunoști situația politică din Țară foarte bine, Antonescu. Dacă ai fi în locul meu, ce-ai face?»

«Una din două, Majestate: sau te ții de linia constituțională, și atunci e necesar să te sfătuiești cu cei care au dat jos guvernul Tătărescu, adică cu Maniu-Codreanu, sau dai o lovitură de stat, alegându-ți un om cu care să faci ce vrei.»

Regele preferă soluția constituțională.

«În acest caz Majestate, cred că ar fi bine să formați un guvern naționalist, cu baze lărgite: Goga-Vaida Voevod-Codreanu. Deoarece legionarii au ajuns atât de departe și au câștigat un impor-

tant număr de voturi, este înțelept să fie aduși în fața Țării să-și dea examenul capacității lor de guvernare. A lupta împotriva lor ar însemna să li se facă jocul, mărindu-le mai mult numărul simpatizanților și aderenților.»

Generalul a terminat cu aceste cuvinte:

«Nu intra în luptă cu tineretul, Majestate, căci te va învinge!»

Regele l-a însărcinat să mijlocească o cerere de audiență a lui Maniu și Codreanu la Palat. Codreanu a refuzat să se întâlnească cu Regele, iar la reproșurile lui Mareș, acesta a spus:

«Drumul mi-l deschid cu sabia.»

Generalul a încheiat profetic:

«Nu uita, domnule Codreanu, cuvintele Scripturii: Cine trage sabia, de sabie va pieri.»

În calitate de ministru al Apărării Naționale, după deschiderea campaniei electorale cu sumbre prevestiri (la o întrunire sunt împușcați doi legionari), Generalul Antonescu are o convorbire cu Codreanu, cerându-i «să nu sângereze Țara, pentru că orice violență va fi reprimată cu energie». Codreanu a dat ascultare și alegerile au decurs în liniște. Cabinetul Goga-Cuza se constituie fără participarea lui Maniu și Codreanu. Puțin după aceea, Octavian Goga moare și Generalul este invitat de Rege să formeze guvernul. El refuză. Între timp, Codreanu trimite o scrisoare ofensatoare lui Nicolae Iorga, ca urmare a deselor atacuri ale acestuia la adresa legiunii. Iorga se duce la Rege cu scrisoarea lui Codreanu și cere să fie dat în judecată pentru ofensă cu amenințări. Generalul Antonescu care promisese lui Codreanu că îl va apăra dacă va fi amenințat, considerând că arestarea ar constitui un abuz din partea profesorului Iorga, se opune, luând apărarea unei cauze drepte. Intransigența ministrului Apărării Naționale creează frământări în guvern, care se soluționează prin înlocuirea Generalului Antonescu.

La 28 februarie 1938 se instaurează dictatura regală. Constituția este suprimată și partidele politice sunt desființate. Mișcarea legionară este îndepărtată de la guvern, tocmai când avea o importantă majoritate de voturi. Încep acțiuni represive, care culminează cu sugrumarea, în anul 1938, a lui Corneliu Codreanu și a altor 11 legionari, fără judecată, în pădurea de la Săftica, lângă Otopeni.

Garda este împinsă în opoziție fățișă față de noul regim. Se emit ordine și decorații legionare, se deschide o violentă campanie împotriva lui Carol al II-lea, a camarilei și a Elenei Wolf-Lupescu. Urmează câteva valuri de represiuni, serii de atentate.

În acea toamnă, Carol al II-lea, împreună cu Marele Voevod

de Alba Iulia, întreprind o seamă de vizite-în Occident, la Londra, Paris, iar în drumul de înapoiere, la Berlin, unde îl vizitează pe Hitler. Momentul acestei vizite era neprielnic. Hitler, în plină criză sudetă. Intervenţia Ruşilor în cazul unui conflict germano-cehoslovac presupunea survolarea teritoriului românesc. În această directă implicaţie România urma să-şi dea asentimentul. Primit de Hitler ca un simplu ambasador, lui Carol nu i-a fost dat să audă amabilităţi:

«E timpul ca România să părăsească echivocul politicii sale şi să spună precis încotro merge şi să nu aştepte să-i ajungă cuţitul la os.»

Mai mult, Hitler a declarat că priveşte cu simpatie creşterea popularităţii Gărzii de Fier, o grupare politică de încredere. Aşadar, Regele Carol s-a ales cu un fel de ultimatum, care însă nu l-a intimidat, dând ordin să fie ucis C.Z.Codreanu. Acest gest a produs mare stupefacţie în ţară, iar legionarii s-au simţit ca paralizaţi. Crima este dusă la apoteoză de întreaga Legiune. Era o sfidare adusă lui Hitler? O răzbunare? Este posibil ca Regele, plângându-se lui Hitler de dezordinile interne urmărite de legionari, să fi cerut mână liberă împotriva lor. Cum Hitler nu avea multe variante cu privire la obţinerea ordinei, s-ar putea să-i fi dat lui Carol acelaşi răspuns pe care l-a dat lordului Kirkpatrick, când acesta s-a plâns de greutăţile ce le făcea Gandhi Angliei:

«Împuşcaţi-l pe Gandhi şi dacă acest lucru nu se va dovedi suficient pentru a-i supune, împuşcaţi vreo zece membri de frunte ai mişcării. Iar dacă nici aceasta nu va fi deajuns, împuşcaţi două sute, şi aşa mai departe, până se va restabili ordinea în India!»

Interesant de observat obsesia cifrei zece. După atentatul împotriva lui Armand Călinescu, septembrie 1939, ca represalii au fost împuşcaţi pe locul asasinatului zece legionari. Deslănţuind apoi represalii sălbatice, Carol al II-lea a decretat crima ca act de stat, lucru fără precedent în istoria politică a României.

România semnează cu Germania un acord economic, parte dintr-un plan general de colaborare, care nu era deloc dezavantajos României. Acest acord asigura graniţele României şi-l împăca pe Hitler cu Carol al II-lea. Spre a evita riscul de a transforma acordul în alianţă, Grigore Gafencu găseşte de cuviinţă să întărească legăturile cu Franţa şi Anglia. Deşi ambele ţări erau preocupate de chestiunea Cehoslovaciei, totuşi Anglia încearcă să ajute România.

Raporturile economice cu Germania se strâng. Exportul produselor româneşti către Germania cuprinde grâul, lemnul şi mai ales petrolul, plata făcându-se în mărci. Hitler, angajat cu toate forţele în Vest, voia să evite orice complicaţii în Est, ceea ce face ca asasinarea

lui Codreanu să rămână fără nici o reacție din partea Germaniei.

Legăturile cu URSS-ul rămân reci. Chiar încercările de pe vremea lui Titulescu, de apropiere, au dat greș. Nu erau de conceput relații cu un vecin care-ți contestă drepturile asupra propriului teritoriu.

După ce urmase principiul lui Lenin privitor la România (nici pace, nici răsboi), URSS-ul s-a decis să iasă din tăcere, după căderea Poloniei. În luna mai 1940, ministrul german Fabricius îl informează pe Gafencu că sovieticii vor să pună stăpânire pe Sudul Basarabiei. Ministrul economiei germane, Clodius, informează guvernul român că Rușii vor să pretindă vechile frontiere. Moscova adoptă o politică de aroganță și intimidare. Se reduc toate contactele diplomatice. Postul ministrului sovietic la București rămâne vacant, ministrul român de externe nu poate veni în contact cu conducătorii ambasadei sovietice, decât pentru a primi reproșuri. Germania inaugurează altă politică: întețirea raporturilor diplomatice. Sugerând o apropiere mai accentuată de Reich, se făceau părtașii îngrijorării românești, dezvoltând în acest timp raporturile economice. Cum după pactul cu Moscova, Germania nu mai avea nici un interes să amenințe România, garanțiile inoperante anglo-franceze devin inutile. Din putere agresivă, Germania devine putere protectoare, singura care, dacă nu putea să oprească, putea cel puțin să îndiguiască puterea sovietică.

Gafencu scria:

«Ultimul cabinet al lui Carol al II-lea a dat dovadă de exces de zel, trecând de la neutralitatea absolută la adeziunea totală și spontană la țelurile de răsboi germane. Graba lor de a condamna politica demnității naționale, graba lor febrilă de a se arunca înaintea celor mai mici dorințe ale Reich-ului, se părea a fi fost determinată de considerentul că Germania ar fi reprezentat unicul principiu de ordine, de legalitate și dreptate. Oamenii aduși la guvern nu erau decât reprezentanții neputinței sale. Ei aveau misiunea de a accepta în numele Țării tot ceea ce Țara nu voia să accepte, dar pe care nu avea posibilitatea de a o refuza. Țara nu voia să-și identifice cauza ei cu o cauză străină. Ea nu voia nici să-și renege prietenii, nici să-și renege credințele.»

Intenția de a ocupa Basarabia a fost formulată de Molotov încă de la 29 martie 1940, la Congresul delegaților partidului. Referiri la Basarabia mai apăruseră ca aluzii în presa sovietică și în cursul anului 1939. Dar de data aceasta, momentul fusese bine ales de Molotov, deoarece România nu mai putea să facă apel la nici o altă țară. La 23 iunie 1940, Molotov l-a chemat pe ministrul român la

Moscova, George Davidescu, căruia i-a înmânat ultimatumul, prin care soma România să cedeze Basarabia şi Nordul Bucovinei, conform unui plan anexat. Răspunsul trebuia primit în 24 de ore.

Ministrul Davidescu şi-a dat toată silinţa să combată argumentele din ultimatum, susţinând că Basarabia era teritoriu românesc, făcuse parte din Moldova, cât priveşte Bucovina, aceasta nu aparţinuse niciodată URSS-ului. El protestează că o asemenea importantă problemă n-a fost pusă în discuţie în prealabil, cu reprezentanţii unei ţări cu care URSS-ul avusese până atunci raporturi bune. Mai atrăgea atenţia asupra termenului mult prea scurt al ultimatumului. Abia putea să transmită vestea telefonic la Bucureşti. Molotov rămâne intransigent, urmărind să lovească puternic şi prin surprindere. El credea că o soluţionare grabnică ar scuti de eventuale complicaţii, susţinând sau cedarea celor două provincii de bună voie, sau răsboiul. România cedează în primul moment, fără însă a renunţa la răsboi, pe care îl amână pentru un moment prielnic. Gafencu scrie: «România dacă nu a putut amâna răspunsul la ultimatum, a putut însă să amâne răsboiul».

Garanţiile Germaniei nu şi-au produs efectul. Singurul lucru pe care l-a făcut Hitler a fost să sfătuiască România să cedeze condiţiilor impuse de sovietici, pentru că Germania era prinsă în răsboi şi nu putea să facă mai mult.

Regele a convocat Consiliul de Coroană şi câţiva generali, pentru a fixa termenii de răspuns la ultimatum. Generalul Antonescu nu a fost invitat, deşi era poate cel mai indicat. Nicolae Iorga s-a pronunţat cu toată energia împotriva cedării, spunând: «O ţară riscă totul dacă cedează fără luptă o parte din teritoriul ei». Reprezentanţii Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei susţin această părere, dar majoritatea Consiliului hotărăşte cedarea teritoriilor. Guvernul încearcă să ceară trimiterea unor reprezentanţi la Moscova, pentru discutarea condiţiilor, căutând o amânare, dar Germania s-a grăbit să comunice mai înainte, că România primeşte ultimatumul. Molotov fixează trei zile ca termen de evacuare, dar acest termen nu a fost respectat nici în prima zi.

«Profunda umilinţă încercată de soldaţii români pe timpul retragerii grăbite - scrie Gafencu -, când li s-a interzis să se apere şi să dea o replică brutalităţilor ocupanţilor, amărăciunea încercată la părăsirea în voia soartei a întregii populaţii, toate acestea erau menite a întreţine de-a lungul noii frontiere Prut-Dunăre, o ostilitate surdă care nu aştepta decât să isbucnească într-un răsboi.»

La începutul lunii august, frontiera încă nu se definitivase. Atitudinea sovieticilor era tot mai ameninţătoare. Mari unităţi mili-

tare au fost masate pe noile frontiere. În acest interval, intervine Diktatul de la Viena, alt mare act arbitrar, de o nedreptate criminală, urmat de Conferința de la Craiova pentru cedarea Cadrilaterului dobrogean Bulgariei.

Problema revizuirii frontierelor Transilvaniei fusese combătută cu tărie de guvernele României, ca și celelalte revizuiri. Se părea că bunele oficii făcute Germaniei de dictatura lui Carol al II-lea ar fi surmontat această problemă, reducând-o la proporții minore. Imensa catastrofă a Diktatului de la Viena îi arată Regelui că formarea unui guvern sută la sută germanofil, având-l în frunte pe Gigârtu, nu-i adusese nici un folos.

La invitația Germaniei și Italiei, ministrul de externe Manoilescu, cu o delegație a ministerului de externe și a Marelui Stat Major, pleacă la Viena. Românii sunt așteptați de ministrul de externe al Reich-ului, von Ribbentrop, și ministrul de externe al Italiei, contele Ciano, ginerele lui Mussolini. Lui Manoilescu nu i-a rămas decât să contemple harta cu monstruoasa ciuntire a Transilvaniei, să semneze și... să leșine. La baza acestui Diktat stătea o idee strategică:

1 - Să se pună mâna în gâtul României, ca nu cumva, într-un joc dublu, să treacă de partea URSS-ului.

2 - Să se poată ajunge dintr-un salt la sursele petrolifere de la Ploiești, de care Nemții nu mai erau separați decât de Munții Teleajenului.

3 - Să fie ținute în aceeași mână și Ungaria, și România, cu speranța pentru cel ce se va purta mai supus de a primi fie partea rămasă, fie partea cedată.

Dictatura regală trăia ceasul desnodământului final. Discreditată în străinătate, dușmănită în interior, trecea printr-un impas fatal. Au început manifestații de protest în toată Țara. O singură forță rămăsese în rezervă, partidul național-țărănist al lui Maniu și Mihalache. Garda de Fier pierduse enorm din marea ei popularitate. Horia Sima încerca zadarnic să se atașeze Frontului Renașterii Naționale al lui Carol al II-lea. Acesta nici nu se gândea să apeleze în momentele critice la el. Nici măcar la Maniu.

Confruntat cu aceste covârșitoare aspecte ale Țării, care, pentru a fi soluționate, impuneau soluții eroice și spirit de sacrificiu, Carol al II-lea s-a gândit în ceasul al doisprezecelea să recurgă la Generalul Antonescu, după ce s-a consultat cu șefii de partide și aceștia și-au dat consimțământul.

În ziua de 3 septembrie, au sosit la Bistrița două mașini cu un trimis al Regelui. Generalul este invitat la Palat și pleacă imediat spre

București. Lângă Ploiești se întâlnește cu Maniu, discută situația Țării, Maniu îl sfătuiește să ia conducerea, promițând concursul lui și al partidului lui. Tot așa avea să procedeze și Brătianu.

Generalul ajunge la ora 12 la București, se prezintă Regelui, care îi cere neîntârziat să preia conducerea politică a Țării, fără nici o condiție. Generalul motivează că învestitura vine prea târziu. Țara era în anarhie, granițele prăbușite, mulțimi de refugiați pe toate drumurile, Coroana compromisă. L-a sfătuit pe Rege să se adreseze încă o dată șefilor partidelor politice, dar Regele i-a replicat:

«Nu, Antonescu, tu ești singurul patriot adevărat. Mă adresez ție, deoarece te-am considerat întotdeauna ultima mea rezervă. Nu te poți sustrage. Am nevoie de tine, a venit timpul tău. În aceste clipe grele, îți încredințez guvernul și Țara.»

După cum avea să se exprime ulterior, Generalul a primit puterea din mâinile Regelui ca pe o împărtășanie, dar acest moment marca primul pas spre abdicare. Iată textul scrisorii trimise de Generalul Antonescu fostului suveran, la ora 4, în dimineața zilei de 6 septembrie 1940:

«Sire,

M-am angajat, cu cinstea și cu viața mea, să apăr trecutul, Țara și Tronul.

Încercările mele de a găsi oameni cu adevărat patrioți și pricepuți, cu care să fac o echipă nouă de redresare a Statului și de reînfrățire a Majestății Tale cu Țara, au eșuat.

Toți cer abdicarea Majestății Tale.

În fața acestei situații și a agitațiilor pe care eu nu pot să le înec în valuri de sânge, pentru a arunca Țara într-un războí civil și a determina ocupația străină, sunt dator să supun și în scris Majestății Tale glasul Țării.

Cine afirmă altfel face o crimă.

Atrag încă serios atenția Majestății Tale în privința răspunderilor grave care vor apăsa pe vecie asupra Majestății Tale, dacă nu dă ascultare imediat și fără ezitare cererii mele, care este a Armatei și a Țării.

General Ion Antonescu»

Această scrisoare este urmată de actul abdicării:

«Români,

Vremuri de adâncă tulburare și îngrijorare trec peste scumpa mea Țară. De acum zece ani, de când am luat locul de adâncă

răspundere de a fi cârmaciul Patriei mele, fără răgaz, fără odihnă şi cu cea mai desăvârşită dragoste, m-am străduit să fac tot ce conştiinţa mea îmi poruncea pentru binele României.

Azi, zile de vitregie nespusă îndurerează Ţara, care se găseşte în faţa unor mari primejdii. Aceste primejdii vreau în marea mea dragoste pentru acest pământ, în care am fost născut şi crescut, să le înlătur, trecând azi fiului meu, pe care ştiu cât de mult îl iubiţi, grelele sarcini ale domniei.

Ţara mea să fie păzită de Dumnezeul Părinţilor noştri, care să-i hărăzească un cât mai falnic viitor.

Trăiască România!
Carol R.»

După două zile de la venirea la putere a Generalului Antonescu, Regele Carol al II-lea dispărea definitiv de pe firmamentul politic, lăsând în urmă jumătate din populaţia Ţării în pribegie sau sub ocupaţie străină. *Prin decretul emis la 5 septembrie 1940, el l-a investit pe Generalul Ion Antonescu cu depline puteri pentru conducerea statului.*

Carol al II-lea şi-a pregătit în mare grabă plecarea. În cei zece ani de domnie scosese bani grei peste hotare, îşi mărise necontenit averea personală şi averea Hohenzollernilor. Urmărit de echipele morţii, Generalul a fost nevoit să ia măsuri de siguranţă pe parcursul traseului, până la frontieră. Tatăl noului rege nu trebuia să fie asasinat de legionari, care, totuşi, au tras asupra trenului, fără efect. La Timişoara, unde îl aştepta o mare echipă a morţii, mecanicul locomotivei a încetinit mersul, a simulat oprirea, ceea ce i-a derutat pe legionari. Dar imediat trenul a accelerat mişcarea şi nimeni n-a mai putut urca.

Astfel, Carol al II-lea, fostul rege, a trecut frontiera cu obiecte de mare valoare, cu cea mai de seamă colecţie din opera lui El Greco etc. Călătoreau în acelaşi vagon cu Carol, nedeslipita sa amantă Elena Wolf-Lupescu şi omul de încredere al Palatului, Urdăreanu. Lăsa în urmă o amintire dureroasă şi un val de ruşine.

Asupra cauzelor care au determinat abdicarea lui Carol al II-lea, *Universul* din 12 septembrie 1940 publica următorul articol semnat de Iuliu Maniu:

«Este o eroare să se creadă că Regele Carol al II-lea a fost silit să abdice din cauza orientării politicii sale spre Anglia şi Franţa, pe care n-a avut-o, sau din cauza vreunei greşeli de o clipă.

Cauza abdicării este concepţia sa generală de domnie personală, fără ideal, fără moralitate şi fără busolă sigură, în continuă

oscilare oportunistă, practicată prin manevre şi abilităţi, care au săpat prăpastia între Coroană şi Ţară şi au trebuit să ducă la falimentul politicii sale.»

PARTEA II

ÎN UMBRA SĂBIILOR

S-a născut într-o familie modestă de militari. Era un băieţel blond, roşcovan la faţă, cu trăsături energice, cu ochi albaştri pătrunzători, cu gura într-o expresie de hotărîre neînduplecată, gata de joc, când jocul era serios, şi dus cu patimă până în momentul când îndatoririle şcolare îl chemau la masa de lucru. Tatăl lui era căpitan de administraţie, în Piteşti, mama lui o femeie energică, inteligentă, cultă, dintr-o familie cu ramificaţii nobiliare. A legat prietenii temeinice între copiii de aceeaşi vârstă, dovedindu-şi statornicia firii şi caracterul loial. Răsunau maidanele de urale şi comenzi - înainte, la atac! în tabăra copiilor ale căror jocuri se inspirau din scenele răsboiului pentru Independenţă, din poeziile lui Alecsandri şi Coşbuc. Cel mai pasionat era Ionel, cum i se spunea atunci, şi cum a fost alintat mai târziu. El era comandantul atacului, el era Valter Mărăcineanu sau maiorul Şonţu sau Candiano Popescu, sau putea deveni şi Sergentul Niculae, care a cucerit drapelul turcesc la Griviţa. Era un copil sănătos, vioi şi ager la minte. Odată s-a îmbolnăvit şi s-a aşezat în pat. Focul lui mai mare decât para boalei care-l cuprinsese era că nu putea să asiste la asaltul redutei Griviţa, unde avea rolul de toboşar. Nimeni nu bătea toba mai bine decât o bătea micuţul Antonescu. Sub fierbinţeala bolii, el i-a cerut mamei să-i cheme prietenii. Aceştia au venit la căpătâiul lui. Îmbujorat, cu focul sticlind în ochi, cu toba la capul patului, s-a ridicat, a dat toba prietenului lui şi i-a spus: «Ia-o tu, Marinică, şi bate-o! Dar s-o baţi aşa de tare, să aud şi eu de aici!» Aşa a fost şi viaţa lui. A bătut în toba vremurilor, prevestind ameninţările pe care numai el le adulmeca din adâncul şi din taina soartei. Nimic mai firesc decât copilul ajuns absolvent al gimnaziului fiilor de militari din Craiova, pe a cărei tablă de onoare rămăsese înscris numele său cu litere de aur, ca şef de promoţie, elevul plutonier Antonescu Ion. A continuat studiile militare la Iaşi, a absolvit şcoala tot primul, a intrat în arma cavaleriei, către care se simţea chemat. O forţă irezistibilă îl chema în această armă. A ieşit sublocotenent în 1904, fiind clasificat tot primul şi înscris pe tabla de onoare, cu litere de aur.

Revenind din domeniul legendei la realitate, trebuie să vă spun cu multă reţinere şi modestie, că am avut şi eu marea satisfacţie de a fi trecut, la rândul meu, în anii 1925, pe aceeaşi tablă de onoare, pe care, cu ani înainte, se citea numele sublocotenentului Antonescu Ion, şi numele meu, Magherescu Gheorghe. Să revenim... Să-l urmărim pe acest ofiţer în desfăşurarea carierei lui, care se anunţa de

la început sub cele mai promiţătoare auspicii. Caracterul lui s-a evidenţiat din primele momente. A fost chiar pe pragul de a fi dat afară din şcoală, pentru că înfruntase un comandant, împotrivindu-se unei acţiuni nedrepte. În 1907, la răscoalele ţărăneşti, era sublocotenent în Regimentul 4 Roşiori «Regina Maria». Trimis în Teleorman să înnăbuşe răscoala într-un sat, a fost singurul ofiţer al cărui pluton nu a deschis focul asupra ţăranilor, reuşind să restabilească liniştea prin sfaturi, promisiuni şi comportare omenoasă.

- Privitor la acest episod, George Barbul, în volumul *Le IIe homme de l'Axe*, arată că sublocotenentul s-a purtat bine cu ţăranii: «Foarte departe de sate, în plin câmp, el trăgea seara de preferinţă, când sunetul se propagă mai bine. Ţăranii auzeau bubuind departe: armata soseşte, ea trage asupra satelor... Svonul alerga înaintea lui Antonescu făcând să se nască teama de autorităţi, şi el punea sfârşit oricărei agitaţii». Din păcate, George Barbul scrie timorat, în atmosfera de după război, când se cerea autorilor de mărturii nu relatări obiective, ci pătimaşe, care să justifice cruzimea cu care Aliaţii au condamnat şi au executat pe toţi cei ce li s-au împotrivit, creind categoria aşazişilor criminali de războii, criminali fiind numai învinşii, bineînţeles. O carte valoroasă, în care Antonescu este zugrăvit la adevăratele lui dimensiuni, a fost realizată de V.Emilian, «Les chevaliers de l'apocalypse», şi tocmai de aceea a stârnit discuţii contradictorii, dar a avut darul de a stabili un nou nivel al interpretării pe temeiul adevărului istoric, nu al anecdotei şi al propagandei ieftine. Dar, să revenim la tinereţea Mareşalului.

- La gradul de căpitan, i se acordă cea mai mare cinste ce putea reveni unui ofiţer cu acest grad, comanda escadronului de elevi al Şcolii de Ofiţeri de la Târgovişte. Un an a stat la comanda acestui escadron, dar faima lui s-a răspândit şi a durat dincolo de sfârşitul carierei lui şi, prin mine, repovestind-o, o împing prin generaţii cât mai departe. Lăsând la o parte atmosfera de seriozitate, de dreptate, de conştiinciozitate, de punctualitate şi sârguinţă în pregătirea viitorilor ofiţeri, el a adus un suflu puternic de patriotism, care trebuia să constituie temelia formării şi desvoltării spiritului viitorilor ofiţeri de cavalerie, din preajma evenimentelor, care urmau să ducă la înfăptuirea idealului naţional. El îmbărbăta şi însufleţea escadronul de elevi atunci când lua comanda, strigând cu glasul lui şuierat şi limpede: «Sus capul, elevi! Privirea înainte, peste Carpaţi. Acolo este idealul Românilor.» Ca fapt mai de seamă în acest timp, a fost conflictul în care a intrat cu Palatul Regal. În escadronul lui se afla un băiat de familie, răsfăţat, spilcuit, rodat prin frecventarea înaltei societăţi, frumos la faţă, prototipul unui seducător, pe nume

Romalo. Era obişnuitul seratelor de la Palat, pentru că era foarte bun dansator, şi dansa prinţesele. În ajunul pregătirii unei aplicaţii cu escadronul de elevi, pe biroul căpitanului Antonescu se depune o telegramă semnată de Mareşalul Palatului: «Daţi imediat trei zile permisie elevului Romalo, ca invitat al Alteţelor Sale Regale, la festivitatea din seara de...» Căpitanul Antonescu a pus următoarea rezoluţie: «Nu se aprobă. Elevul urmează să participe la aplicaţie în ziua respectivă». Semnează căpitan Antonescu şi expediază depeşa la Palat. Prinţesele au fost froasate pentru că erau lipsite de cavalerul lor, iar prietenii lui Romalo au ţesut imediat o intrigă şi au intervenit la Palat, iar Palatul a adresat un ordin drastic comandantului Şcolii. Comandantul şcolii l-a chemat pe căpitanul Antonescu şi i-a pus în vedere că trebuie să se supună ordinului, lăsând elevul să plece la festivitatea regală. «Da, elevul pleacă la Palat, dar din acest moment dumneavoastră primiţi demisia mea din postul de comandant de escadron!» Stupefacţie. Sigur, era foarte grav, era un afront adus Palatului. Pentru că Şcoala n-a vrut să deschidă un proces, a căutat o soluţie de mijloc şi, băgându-l pe elevul Romalo în infermerie, s-a raportat că elevul nu poate să ia parte la festivităţi din motive de boală. S-au tras concluziile de rigoare şi elevul Romalo a înţeles că nici Palatul nu-i poate fi de ajutor. S-a înscris cot la cot cu ceilalţi elevi în acelaşi regim de nefavoritism.

Căpitanul Antonescu avea în subordine pe Constantin Sănătescu, Constantin Niculescu şi Dumitru Feraru, în calitate de comandanţi de pluton. Toţi au ajuns mai târziu mari comandanţi, al căror nume îl vom întâlni mereu în cursul naraţiunii noastre. Aceştia erau văzuţi alergând în fruntea plutoanelor şi executând exerciţii de luptă, la fel cu elevii lor, atunci când căpitanul Antonescu lua comanda.

Răsboiul bătea la uşă, nu însă înainte ca Antonescu să-şi fi terminat cursurile Şcolii de Răsboi, pe care le-a absolvit cu brio, fiind brevetat ofiţer de stat major. Numele lui ajunsese să fie cunoscut în toată cavaleria, în toate cercurile intelectualităţii şi Palatul luase cunoştinţă prin cazul Romalo, de existenţa acestui căpitan. La declararea răsboiului, în 1916, micul toboşar ajuns căpitan de stat major, este încadrat în comandamentul armatei de Nord, cu funcţia de şef al Biroului III Operaţii al armatei generalului Prezan. De aici conduce operaţiile de trecere a munţilor în Transilvania de Nord, până la Bistriţa. Cu acest comandament se deplasează în Capitală, în noiembrie 1916, şi întocmeşte planul bătăliei Bucureştilor, pe care îl aprobă Misiunea Franceză a lui Berthelot, abia venită în Ţară. Planul acestei mari bătălii, menite să fie hotărâtoare pentru soarta Ţării, când trei

grupuri de armată, Khüne, Mackensen şi Koch invadează Muntenia şi Oltenia, ajungând la Neajlov, este însuşit de generalul Prezan, comandantul armatei. Planul era îndrăsneţ, de anvergură napoleoniană. Grupul de armată Mackensen trecând Dunărea la Zimnicea şi înaintând rapid spre Bucureşti, se izolase foarte mult de celelalte două grupe, unul venind pe direcţia Severin-Craiova-Slatina-Piteşti, iar altul peste munţi, pe la Câineni, pe la Câmpulung, înspre Piteşti-Bucureşti. Folosind această situaţie avantajoasă, planul de bătălie prevedea oprirea celor două grupe prin rezistenţă îndârjită, spre a separa definitiv grupul Mackensen. Un un grup de forţe concentrate în golul dintre aceste coloane inamice urma să fie dirijat printr-o manevră, în flancul şi spatele grupului Mackensen, încercuindu-l şi distrugându-l. După aceea, armata noastră s-ar fi întors asupra celorlalte grupuri rămase neacoperite. Înţelegeţi manevra?

- Da.

- Operaţiunile au început cam pe la 19 noiembrie, pe o vreme de ceaţă şi burniţă, şi mişcarea de învăluire s-a desemnat, odată cu începutul unui succes hotărîtor. Divizia germană 216, din grupul Mackensen, este încercuită şi ameninţată cu distrugerea. Trupele ruseşti aflate în apropiere, la vreo zece kilometri, au stat cu arma la picior şi n-au intervenit. Aveau ordin să nu intervină decât la Nord de Milcov. De data aceasta, destinul şi-a spus cuvântul. Un ofiţer de stat major trimis într-o misiune de legătură, cu trupe din extrema stângă a armatei Averescu, care lupta în munţi, este făcut prizonier de elementele înaintate ale corpului de cavalerie general von Schmetow. Asupra lui se găseşte ordinul de operaţii, se dezvăluie secretul şi corpul de cavalerie german împinge nebuneşte, închide golul dintre grupul de armată centru nemţesc şi cade în spatele grupului de manevră român, silindu-l să se retragă în grabă. Bătălia de la Bucureşti începută sub auspicii favorabile, era pierdută şi, odată cu ea, şi Capitala Ţării. Ea dovedise totuşi valoarea armatei noastre şi a comandanţilor ei, păstrarea forţei de manevră a trupelor care, deşi înfrânte, nu erau zdrobite. Germanii au încercat cu disperare să distrugă armata română, dar nu izbutesc să-şi ducă planul la îndeplinire. Trupele noastre, în condiţiuni foarte grele, reuşesc să se retragă în Moldova, la adăpostul frontului închegat de armatele ruseşti, de la munţi, la Focşani şi Galaţi. Odată cu Armata a II-a a Mareşalului Averescu, numele căpitanului Antonescu intră în istorie. El rămâne strâns legat de conceptul acestui plan, care avea în el toate virtuţile reuşitei.

- Deci, dacă nu era ofiţerul cu planul, Mackensen ar fi fost zdrobit de Antonescu, nu de Eremia Grigorescu.

- Da. Aşa. După această bătălie, generalul Prezan devenind

generalisimul armatei, şef al Marelui Stat Major, îl găsim pe Antonescu maior, ca şef al secţiei operaţii al Marelui Stat Major. De aici, el conduce frontul şi reorganizează unităţile retrase în starea de plâns în care ajunseseră, pe teritoriul Moldovei sărăcit, împânzit de trupe şi populaţii refugiate, împanicat de furnicarul trupelor ruseşti şi al formaţiilor lor de serviciu. Primăvara anului 1917 găseşte armata română nouă, renăscută ca Pasărea Phoenix. Sunt prea cunoscute aceste episoade eroice ale rezistenţei Moldovei. Ne cutremură şi acuma grozăviile epidemiei tifosului exantematic. Păduchii transmiţători ai flagelului nu ezitau să se plimbe şi prin căminele modeste care adăposteau familia regală. Acţiunea cea mai remarcabilă a şefului secţiei Operaţii s-a produs în 1917, odată cu venirea lui Kerenski la putere, când se declanşează revoluţia, cu efecte distrugătoare în armată. Spatele frontului românesc era ameninţat de dezmăţul acestor trupe. La Iaşi, însăşi familia regală era ameninţată cu răpirea şi ofiţerii de ordonanţă şi aghiotanţii dormeau îmbrăcaţi, cu patul tras în faţa uşilor apartamentului regal, obturând cu trupul lor orice cale de atac a bandelor ruseşti deslănţuite. În faţa ameninţării acestui pericol, de la secţia Marelui Stat Major porneşte ordinul de curăţire a spatelui armatei de toate aceste elemente, care sunt strânse, dezarmate, organizate în convoiuri şi trimise peste Prut, spre interiorul Basarabiei, care se declară independentă. Tot de aici se transmit ordine către diviziile care pătrund peste Prut, ocupă Chişinăul şi oraşele importante, şi asigură ordinea şi liniştea acestei provincii care, peste puţin timp, se alipeşte prin vot majoritar României. Toate aceste ordine erau elaborate şi porneau de la secţia condusă de maiorul Antonescu. La Pacea de la Buftea, maiorul Antonescu, devenind persona non grata, este zvârlit de la şefia secţiei a III-a, la o comandă de divizion de tren. Aceasta era cea mai dezonorantă comandă pentru un ofiţer superior, şi el obţinuse gradul de locotenent-colonel. Divizioanele erau formate din căruţe, menite să alcătuiască trenurile de luptă şi trenurile regimentare ale diviziilor şi corpurilor de armată. Se prea poate ca această numire să fi fost făcută cu gândul de a-l scoate de sub obiectivul germanilor, care, sigur, nu-l vedeau cu ochi buni. Sau, tot ce e posibil, să fi fost o punere a lui pe linie moartă: se făcuse pace cu germanii. Ce mai putea să facă el, care-i combătuse cu atâta înverşunare!? Perioada aceasta obscură din cariera lui se termină brusc în 1917, noiembrie, când nemţii, sub ameninţarea înaintării generalului francez Franchet d'Esperay, care pornise de la Salonic spre Dunăre, ameninţau cu capturarea forţelor germane din România.

Se ştie că atunci România rupe tratatul de pace de la Buftea,

declară mobilizarea, se constituie comandamentul suprem al forțelor de pe teatrul de Vest, locotenent-colonelul Antonescu este chemat la șefia Secției a III-a, la comandamentul încredințat generalului Prezan și, întocmind planul de campanie, trupele invadează Transilvania și înaintează victorioase până la poalele Apusenilor, unde sunt silite să facă față ofensivei trupelor maghiare, pe care le înfrâng după lupte grele, silindu-le să se retragă și să părăsească întreaga Transilvanie. Armata română eliberează tot teritoriul românesc dintre Carpați și Tisa, depășește Oradea, Aradul, trece frontiera, pătrunde în Ungaria, trece Tisa pe pod de vase și înaintează spre Budapesta. Comisia Aliată de la Paris, înspăimântată de această incredibilă desfășurare de forțe ale unei armate care fusese considerată distrusă și dezonorată, prin faptul că încheiase pace separată cu germanii, intervine și, prin trimiși speciali, oprește coloanele române pe linia unde ajunseseră, la circa o sută de kilometri de Budapesta. Dar brigada de cavalerie a generalului Rusescu nu se oprește. Nesocotind ordinul primit de la Marele Cartier, brigada se pune într-un marș forțat și intră cu două zile în avans în Budapesta, ocupând-o cu două regimente de cavaleria. Budapesta a răsuflat ușurată, sub adumbrirea tricolorului românesc, desfășurat în Piața Andrassy, scăpând de sub teroarea lui Bela Kuhn, care încercase să instaureze comunimul, model sovietic. După două zile, o brigadă de Vânători de Munte intră și ea falnic în Budapesta. Și astfel răsboiul românesc se termină printr-o victorie care are ca rezultat întregirea neamului.

Domnule Drăgan, dumneavoastră ca scriitor și istoric, să trageți concluzia justă: în ce măsură căpitanul, maiorul și locotenent-colonelul Antonescu a contribuit la reușita campaniei de reîntregire a neamului. Dând răspunsul cuvenit, cred că vom cădea de acord să construim temelia solidă pe care eroul nostru se va sprijini, în toată atitudinea și în tot comportamentul său, până la sfârșitul vieții, și să vedeți trasată o linie dreaptă, fără nici cea mai mică abatere, deoarece el și-a înscris viața într-un țel de nezdruncinat: păstrarea miraculoasei înfăptuiri a României Mari. Eu v-am povestit mai înainte episodul decorării eroului de către însuși Regele Ferdinand I. Acum gestul regal își capătă adevărata semnificație de înaltă moralitate, gest simbolic, la capul podului peste Tisa, când Ferdinand a rostit memorabile cuvinte: «Antonescu, nimenea în Țara aceasta nu știe mai bine decât Regele tău cât îți datorează. Ai fost nedreptățit pentru că nu ți s-au recunoscut meritele cum trebuia. Pentru a îndrepta aceasta, îți dau decorația mea». Și a scos-o de la pieptul său și a prins-o pe vestonul locotenent-colonelului Ion Antonescu, îmbrățișându-l în văzul tuturor ofițerilor și ostașilor aflați acolo. După mine, în acest gest,

fruntea eroului nostru, care se desenează tot mai mult în această postură, este încununată ca într-o apoteoză. Tot restul vieții, până la moarte, el a fost conștient de destinul său, păstrându-i neștearsă strălucirea, și a reușit.

- Dar care erau faptele de glorie, pentru ce primise înalta decorație pe Tisa?

Pe drept faceți această intervenție, deoarece rolul unui ofițer de stat major, prin definiție, este nevăzut. Dacă vreți să întrebuințez un termen conspirativ, ocult, el lucrează din plan refuzat, fără trâmbițări, fără apariții la suprafață, având toate elementele înaintea sa și știind tot ce se petrece, pregătind toate materialele, așa încât comandantul, cu spiritul eliberat de tracasările meschine ale detaliului, să poată lua hotărîrea. În spatele acestor hotărîri stă statul major, reprezentat prin șeful de stat major, care-i dă tot materialul pregătit, îi dă sugestii, ipoteze, fiecare plan de bătălie de la A la Z, și comandantul are prerogativa de a face opțiunea. Prin acest cuvânt spus, el și-a însușit tot travaliul unui corp de ofițeri de diferite specialități și, odată însușindu-l, trebuie să-l miruiască cu duhul personalității sale, ca și cum ar fi fost propria-i operă întocmită punct cu punct. Șeful de stat major este răspunzător de această hotărîre. Deci, fac corp comun: comandantul și șeful de stat major. Unul fără altul nu pot. Prezan n-ar fi putut face nimic fără prezența lui Antonescu, din prima la ultima zi a răsbóiului. Am devenit lămurit? Mai doriți vreo completare? Acuma se desprinde rolul lui Antonescu în răsboiul pentru reîntregirea neamului?

- Ceva mai bine. La Mărășești n-a avut nici o atribuție?

- În timpul bătăliilor de la Mărăști, Mărășești el corectase și aprobase planurile celor trei comandanți, Averescu-Cristescu-Grigorescu. A făcut ajustări. De pildă, mi-a povestit odată, la o masă intimă, către sfârșitul guvernării sale, mie, care eram un admirator al Mareșalului Averescu, după cum am arătat... Mareșalul Antonescu nu era prea entuziasmat de figura acestui mareșal, cu care ajunsese în conflict, deoarece Averescu nu era de talia generalilor cărora un subaltern putea să le bată la ușă și să li se impună. Averescu bătea el cu pumnul în masă și în cazanul lui nu putea să-i sufle nici un comandant, necum un căpitan, chiar dacă se numea Antonescu. Întrebând: «Domnule Mareșal, cum se explică faptul că Mareșalul Averescu nu are o statuie în Țara Românească?», el mi-a aruncat o privire care m-a făcut să înțeleg că greșisem. «Ei, da, sigur, Mareșalul Averescu merita recunoștința acestui neam. Poate va veni cu timpul și asta. El și-a făcut mare faimă cu Mărăștii lui, dar, după ce ne-a pistonat cerând să-i fixăm cât mai aproape data începerii ofensivei și, după ce

noi am fixat-o, când s-a apropiat acea dată, ne trezim că el dă înapoi, găsind pretexte de amânare. Marele cartier n-a admis, i-a impus respectarea datei, şi s-a produs victoria de la Mărăşti-Oituz.» În timpul bătăliei de la Mărăşti, rolul lui Antonescu a fost de observator şi coordonator. Şi, ca atare, de la observator înaintat pe malul stâng al Siretului, a observat zi de zi mersul bătăliei, ţinând la curent marele cartier cu situaţia luptelor. Deci, o participare de ofiţer de stat major. A urmat perioada de pace. Rigorile legii de înaintare îşi cereau drepturile. Nevoile armatei erau stringente. România triplată ca teritoriu cerea o armată puternică, cu cadre numeroase şi foarte bine instruite, pe baza învăţămintelor trase în cei patru ani de răsboi. Cine putea fi mai îndreptăţit să asigure formarea noilor ofiţeri, decât, în arma cavaleriei, colonelul Antonescu, în arma infanteriei un Ilie Şteflea, în arma artileriei unul ca Potopeanu sau Stoenescu? Şi, ca atare, Antonescu este numit comandantul Şcolii de Ofiţeri de cavalerie de la Oradea Mare. Primul lucru pe care-l face, cere şi obţine mutarea şcolii la Sibiu. Acolo, lângă Şelimberg, care mai poartă şi azi vestigiile bătăliei lui Mihai Viteazul, la porţile Transilvaniei, găsea el că trebuie să mute această vatră a focului sfânt al patriotismului, care, pentru el, o reprezenta cavaleria. Şi o mută. În discursul lui, spune: «V-am adus aici, lângă câmpul de vitejie unde s-a desfăşurat lupta marelui erou naţional, Mihai Viteazul, pentru înscrierea prin veacuri, cu spada, a drepturilor noastre milenare inprescriptibile, asupra acestui leagăn de Neam şi de Ţară!»

După-amiază, dl Magherescu completează o poezie şi mă roagă să ascult următoarea strofă:

- Pentru că aţi amintit de fulger şi eu nu-l trecusem în poema mea, iacă, am făcut la iuţeală o imagine nouă, care sună astfel:

Brăzdează fulgerul văzduhul
Din depărtări până-n aproape,
Prin firea-ntreagă trece duhul
Sfinţirii peste larg de ape.

Acuma, cu conştiinţa împăcată, putem continua naraţiunea noastră.

- Mai ţineţi minte unde ne-am oprit?

- Bunînţeles. În timpul cât a comandat şcoala specială a ofiţerilor de la Sibiu, a avut nefericitul accident de călărie, care l-a imobilizat şase luni, întins pe un pat instalat în camera de repaos a manejului. Printr-o mişcare bruscă, el a fost zvârlit de pe cal şi trântit

cu capul de taluzul manejului, ceea ce i-a produs o congestie cerebrală, care reclama totala imobilizare. A suportat cu stoicism această grea penitenţă şi, după trecerea timpului, a revenit perfect la normal, fără nici o sechelă. După acest stagiu, el a plecat în Franţa, fiind numit ataşat militar în posturile de la Londra şi Paris, calitate în care a funcţionat timp de patru ani. Aceştia ani au fost folosiţi în studii generale militare, în scopul lărgirii cunoştinţelor sale şi a conceptului formării omului de stat. Întors în Ţară, a trecut la comanda unui regiment pentru împlinirea stagiului, în gradul de colonel. Şi aici, eu iau contactul cu colonelul Antonescu.

Venirea sa la comanda Regimentului 9 Roşiori «Principesa Elena» de la Giurgiu, în anii 1926, a fost un eveniment de cea mai mare importanţă pentru viaţa acelei unităţi. În contrast cu vechiul comandant de regiment, un valoros ofiţer de stat major, dar prins prea mult în preocupări personale şi lăsând mai mult decât trebuia să se instaleze în unitate un climat de toleranţă, făcuse ca ritmul activităţii să fie scăzut. Antonescu luase, de fapt, comanda regimentului cu două luni înainte de a sosi în Ţară, zvonul numirii sale ajungând mai repede la urechile ofiţerilor. Deci, colonelul Antonescu era la Londra pe când regimentul tremura la gândul că îl va avea curând comandant. Cei mai mulţi dintre ofiţeri nu-l cunoşteau, nu-l văzuseră la faţă, dar nu era unul care să nu fi auzit despre valoarea lui ca militar, despre caracterul lui neşovăitor, despre severitatea lui. Şi imaginaţia lucrând, îl vedeau ca pe un fel de smeu roşu, care scotea foc pe nări şi înghiţea săbii, distrugând pe cei care-i stăteau în cale, deşi era un om cu suflet părintesc, sever prin interesul datoriei dar omenos faţă de cel slab şi în suferinţă. În această atmosferă, a sosit şi ziua prezentării noului comandant. Îmi aduc aminte emoţia cu care eu însumi aşteptam această clipă. Pentru că pe atunci exista mentalitatea că, cu cât un ofiţer de cavalerie îşi petrece mai mult timp din programul de instrucţie în grajd, la coada calului, cu atât e mai bun, toţi ofiţerii s-au vârât prin grajduri şi de acolo, privind prin crăpăturile uşilor, căutau să iscodească terenul, să vadă cele ce se vor întâmpla. Dar nimic nu s-a întâmplat. A trecut ora programului, a urmat ora mesei, care a decurs în mod obişnuit. Am aflat că, între timp, noul comandant venise, luase contact cu vechiul comandant, se închiseseră amândoi în birou câteva ore, după care plecaseră la Bucureşti. Noi am rămas foarte nedumeriţi. De unde ne aşteptam la ceva festiv, ceva zgomotos, cu muzici, cu cuvântări răsunătoare, cu defilări, cu onoruri, ziua s-a depănat în cotidianul ei fastidios. A trecut şi ziua următoare, şi a treia zi, programul regimentului îşi urma cursul, dar cu un suflu nou. Ofiţerii nepunctuali, cei care veneau pe

poarta de din dos după ora de serviciu, chefliii-chefliilor, nărăviţi din timpul răsboiului, obişnuiţi ca de la masa de petrecere să vină direct la cazarmă, uitând să doarmă, acum erau cei mai punctuali, cei mai zeloşi. Hotărît, se petrecuse ceva misterios cu toţi aceşti ofiţeri. O prefacere parcă se produsese în fiinţele lor. Unii, puţini la număr, se gândeau să se mute. Dar n-au făcut-o.

În sfârşit, după ce-au trecut circa două săptămâni de la sosirea noului comandant, când regimentul mergea singur ca pe roate, deodată, pe la ora 11, sunetul tobelor anunţă adunarea ofiţerilor. Tăcerea care se aşternuse peste cazarmă şi pătrunsese prin inimile tuturor ofiţerilor s-a rupt. Niciodată, şi chiar atunci, dacă s-ar fi strigat: «săriţi, vin Turcii!», sau poate «vin Bulgarii», care erau peste Dunăre, ofiţerii n-ar fi sărit mai repede din toate părţile cazărmilor, unde se aflau, şi n-ar fi alergat către pavilionul de comandă. Ne-am rânduit în cazinou după grade, la indicaţia ajutorului-şef de corp, care ne-a prevenit că noul comandant era perfect documentat asupra fiecărui ofiţer. Într-o tăcere solemnă, corpul ofiţerilor îşi aştepta noul comandant. După puţine clipe de aşteptare, pe uşa comandantului apare un ofiţer de talie măruntă, slab, osos la faţă, cu ochi albaştri, frunte înaltă şi părul creţ, pieptănat pe spate şi tuns mărunt, într-o uniformă cu totul nereglementară, care a surprins ochiul nostru: veston tăietură englezească, pantaloni bridgest de culoare bej, cizme roşii cu şireturi, exact ca un ofiţer englez. A venit cu paşi mărunţi în faţa noastră şi a ţinut o cuvântare, cam în termenii următori: «Domnilor - glasul îi era şuierat, subţire, pătrunzător -, am fost numit prin înalt decret regal să comand acest regiment. Străduinţa mea, atâta timp cât voi sta în această funcţie, va fi ca, împreună cu dumneavoastră, să menţin regimentul la înălţimea strălucitoarei sale tradiţii. Vă cunosc din recomandările fostului dumneavoastră comandant. Cu timpul, am să vă cunosc pe fiecare în parte. Faceţi-vă datoria şi să nu vă temeţi de mine! Atâta am vrut să vă spun, domnilor! Bună ziua!» ne-a salutat înclinând uşor capul şi zâmbind. Atunci am descoperit că e chiar frumos. Până atunci, pe figura lui domnise o încrâncenare, o asprime rezultată dintr-o crispare a muşchilor feţei, semnul unei concentrări de gândire şi voinţă. Zâmbetul acesta fugar l-a înseninat la faţă. Când s-a întors şi s-a desprins de grupul ofiţerilor, am observat că era uşor îndoit de spate, cu umerii duşi înainte, ca şi când ar fi purtat o povară nevăzută. Ca un însemn al destinului. După plecarea lui: comentarii şi comentarii de tot felul! Eram uluiţi. Aşa ceva nu mai pomenisem, nu mai auzisem. Noul comandant ne luase în primire pentru o clipă, ca să ne restituie conştiinţei noastre şi întregii noastre răspunderi. Săptămânile

următoare s-au desfăşurat sub autoritatea nevăzută a noului comandant, după programul pe care ni-l dădea săptămânal şi care era urmat cu sfinţenie, fără nici un control din partea lui. Colonelul comandant stătea mai mult la Bucureşti.

- De ce ?

- Avea casă acolo. Venea cu trenul de 10 şi pleca cu trenul de 2. Lucra tot timpul închis cu serviciul administrativ şi cu biroul de inspecţie. Avea doi ofiţeri de stat major stagiari. I-a pus la treabă. Unul să pregătească materialul de instrucţie de la individ, inclusiv grupa de luptă, pe teme şi momente tactice, iar celălalt pluton, escadron şi divizion, după acelaşi model. Aceste exerciţii erau analizate de comandanţi, modificate şi stabilite drept şablon şi date ca model de executat la unităţi. În felul acesta stabilise doctrina de instrucţie unitară pe regiment. Până atunci, fiecare escadron lucra după capul lui, acuma toate lucrau în acelaşi fel. Din când în când, aveau loc conferinţele ofiţerilor, când se discutau teme tactice. Le exemplifica cu situaţii din timpul răsboiului real, ne făcea cunoscute metode şi mentalităţi ale armatelor străine, franceză şi engleză. Ne vorbea de înalta conştiinciozitate a soldatului englez, de felul cum tratau calul, de consideraţia pe care o primea omul, şi recomanda stăruitor să căutăm ca ostaşii noştri să tindă către acest ridicat nivel de civilizaţie. El spunea: «Armata este şcoala naţiunii, dar ea, totodată, asigură vitalitatea neamului, prin aceea că, primind pe timpul stagiului militar în sânul ei tineretul ajuns la cea mai critică fază a vârstei lui, când creşterea organismului atinge criza trecerii de la frăgezimea primilor ani ai tinereţii către maturizare, orice se imprimă pe acest fond rămâne definitiv. Venind din diferite medii, majoritatea tinerilor au deficienţe de creştere. Armata trebuie să le ofere prilejul de nivelare a acestor carenţe şi, ca atare, ei trebuie să fie supuşi unui program raţional, bazat pe mâncare, un program economic întocmit, asigurând refacerea forţelor cheltuite în timpul zilei şi un tratament psihic omenesc. Armata nu trebuie să dea înapoi neamului elemente vlăguite, ci elemente robuste, consolidate fiziceşte, formate moraliceşte pentru a putea să îndeplinească rolul ce li-l rezervă societatea!» Trecând la aplicarea acestor principii, dintr-odată, ca prin minune, masa trupei s-a îmbunătăţit cu aceleaşi fonduri, dându-se câte două feluri de mâncare la prânz şi seara. Duminica se servea şi o prăjitură, iar de sărbători şi vin. (Un om care se gândea la neam, nu la carieră.) Toate acestea au făcut ca regimentul comandat de colonelul Antonescu să obţină în scurt timp o condiţie foarte bună. Măsura cea mai eficace care a contribuit la această stare a fost includerea în program a unei ore de odihnă în dormitor, de la orele 13-14. Toată suflarea

regimentului, în afară de personalul de serviciu de zi, sentinele şi grăjdari, intra în dormitor. Soldaţii scoteau bocancii, îi lăsau la uşă, se întindeau în paturi şi nu se mai auzea suflare de om în cazarmă, până când fluieratul sergentului îi trezea la program. Şi dormeau leţii sforăind de ţi-era mai mare dragul să treci prin dormitoare. Asta era cea mai eficace hrană pe care o primeau în timpul zilei. El spusese aşa: «Tot efectul unei instrucţii, oricât de bine ar fi condusă, este prăpădit atunci când soldatul, după-masă, este lăsat să se târâie prin curtea cazărmii, să moţăie prin colţurile grajdurilor sau să stea rezemat de pereţi. În cazul acesta, programul de după-masă îi găseşte obosiţi, incapabili să mai facă ceva ca lumea.» Adevăr care s-a verificat pe loc. Odată cu această ordine stabilită, cu soldaţi bine hrăniţi şi odihniţi, s-a îndreptat şi ţinuta fiecărui om. Soldatul Regimentului 9 Roşiori şi întreaga cazarmă deveniseră o şcoală militară. Mişcările de instrucţie şi mişcările în timpul repaosului trebuiau făcute reglementar. Sentinelele în post trebuiau să se mişte ca sentinelele din faţa Palatului Buckingham din Londra. La asta el ţinea şi-i observa de pe fereastra regimentului. Dacă un soldat în post nu se întorcea sfârâindu-i călcâile, nu pornea în pas de defilare în plimbarea lui prin faţa gheretei, chema îndată pe comandantul de escadron şi-i spunea: «Priveşte, să nu se mai întâmple!» şi era deajuns. Aici să introduc o nostimă întâmplare.

După cum am spus, el dădea prototipul şi ceilalţi imitau. La schimbarea de gardă a ales plutonul meu pentru a exemplifica comportamentul sentinelei în post. Eu am pregătit o schimbare de gardă după regulament şi, când a fost gata, i-am prezentat-o. Era instruire de tip prusac, cum îi plăcea lui şi cum învăţasem la şcoală de la bietul Jenică Drăgulescu. Eram în al doilea an de ofiţerie şi, deci, instrucţia devenise pentru mine o a doua natură. Colonelul Antonescu a asistat la exerciţiu înconjurat de toţi ofiţerii regimentului. S-a declarat mulţumit şi a zis: «Domnilor, de acum înainte aşa se va executa schimbarea gărzii în regiment! Bună ziua!» şi-a plecat. Eu mi-am strâns rechizitele şi am plecat la treburile mele. Reuşisem. O altă întâmplare, tot cu garda, am avut-o când, fiind mutaţi la Bucureşti, am intrat în rând cu garda la Palatul Cotroceni, unde Regele Ferdinand îşi trăia ultimele luni de viaţă. Era în luna mai, 1927. Eu am deschis şirul gărzilor regimentului nostru la Palat.Socotindu-mă poate prea deştept sau prea cunoscător al protocolului, n-am primit nici o instrucţiune specială de felul cum să iau contactul cu Palatul. De îndată ce m-am văzut gătit de mare ţinută, cu căciulă, cu tunică cu brandenburguri, cu fireturi, cizme de lac care mă strângeau, m-am aşezat în fruntea plutonului, gătit de paradă şi cu muzica în cap:

«Înainte marş! Direcţia Palat!» Nu-mi puteam închipui că o gardă de onoare la Palat putea să intre prin altă parte decât prin poarta principală. Cum cazarma făcea corp comun cu cazarma 4 Roşiori, chiar în spatele Palatului Cotroceni, am luat-o frumos pe drum, am trecut pe lângă poarta secundară, am coborît tot dealul şi am apucat-o pe bulevardul Dr.Gh.Marinescu, îndreptându-mă cu fanfara cântând spre poarta Palatului. Care mi-a fost uimirea, când am văzut sergenţii de la poartă venind spre mine şi făcându-mi semn de oprire: Ce se întâmplă aici? ne-am întrebat. M-au întâmpinat în fugă şi mi-au spus: «Domnule sublocotenent, nu pe aici se intră în Palat, ci pe sus, la poarta a doua!» Ruşinea pe care am avut-o atunci n-am mai uitat-o niciodată. Obosit, transpirat, am comandat stânga-mprejur şi, într-o retragere ruşinoasă, am urcat din nou dealul şi, cu o jumătate de oră mai târziu decât ora stabilită, am intrat pe poartă, am ajuns în faţa corpului de gardă şi i-am schimbat pe nefericiţii predecesori, care erau dezolaţi că nu mai soseam ca să le dau drumul, împreună cu reprezentanţii comenduirii, care mă socoteau rătăcit prin Bucureşti. Dar asta n-a fost totul. Intrând în corpul de gardă, în camera ofiţerului de gardă, văzând mizeria în care se aflau acele încăperi, ca nişte săli de aşteptare din cine ştie ce gară nenorocită, pe o linie pierdută, într-o fundătură de ţară, cu mobilierul uzat, vechi şi deteriorat, cu aşternuturi murdare, cu scândurile de parchet putrezite, cu găuri în ele, m-a cuprins revolta şi sila. «Cum aşa, la Palat, aşa suntem primiţi, aşa este tratată garda şi ofiţerul care-l păzeşte pe Vodă?!» După-masă primesc vizita comandantului de escadron, Mircea Elefterescu, viitorul şef de cabinet al Mareşalului. Venise alarmat, i se raportase că m-am rătăcit. A făcut haz de întâmplarea mea, dar nu aveam chef de glume şi mi-am exprimat indignarea cu privire la corpul de gardă. L-am dus să-l vadă. Mi-a împărtăşit întrutotul această indignare. Plecând, mi-a zis: «Dumneata, Magherescu, când vii la cazarmă mâine, îmi înaintezi raportul, spunând tot ce-ai constatat aici!» Aşa am făcut şi raportul meu s-a aflat chiar în acea zi pe biroul comandantului de regiment. Acesta l-a citit, şi l-a însuşit.

- Antonescu ?

- Da. Şi cu o adresă, l-a înaintat la comenduirea pieţii din Bucureşti. Prima adresă a lui era pentru crearea unui cadru în care unitatea de gardă, unitate de onoare, trimisă să păzească Casa Regelui, să fie tratată cu toată consideraţia şi cerea schimbarea mobilierului şi punerea acelui local în perfectă stare de curăţenie, cum se cuvine unei aripi a Palatului Regal de la Cotroceni. N-au trecut decât câteva zile, când, prin notă telefonică, am fost invitat la comenduirea pieţii, pe Griviţei. Comandantul comenduirii era, dacă nu mă înşel,

generalul Papazoglu, o figură belicoasă, călit şi uzat în serviciul de garnizoană. Cum am sosit, am fost introdus direct la el în cabinet. Era un bărbat înalt, uscat, cu o înfăţişare severă. Când m-a văzut intrând: «Ei, iată prinţul de la provincie, care a venit în Bucureşti şi-i miroase apartamentul care i-a fost rezervat la Palat!» Şi ridicând tonul: «Vă găsirăţi voi, deştepţi! Până acuma atâtea şi atâtea gărzi au făcut serviciul şi n-a spus nimeni nici un cuvânt. V-aţi găsit să ne faceţi observaţii!» «Domnule general! am răspuns eu înfipt. Eu nu v-am făcut nici o observaţie dumneavoastră. Eu am făcut un raport şi l-am înaintat colonelului Antonescu!» «Voi, cu Antonescu al vostru, vă credeţi grozavi. Cum e ceva, hai în spatele lui Antonescu. Crezi că mă sperii?!» «Eu nu cred că domnul colonel Antonescu poate să vă sperie pe dumneavoastră, domnule general!» S-a uitat urât la mine, a chemat pe un secund al lui şi i-a dat ordin să se deplaseze la faţa locului, să constate ce îmbunătăţiri trebuie să se aducă şi să-i raporteze. Am plecat destul de şifonat, dar răcorit că spusesem ce aveam de spus. La următoarele gărzi am găsit oarecare schimbare: se văruiseră pereţii, se schimbase ceva din mobilier dar atmosfera rămăsese la fel de sordidă...

Tot în legătură cu asta, aş mai avea de povestit o întâmplare hazlie. Cum am spus, colonelul Antonescu mă luase în ochi de bine şi mereu căpitanul Elefterescu venea să-mi spună: «Magherescu, astăzi domnul colonel Antonescu a spus despre dumneata: ofiţerul ăsta este un foarte bun instructor!» Mă măguleau aceste aprecieri, dar direct nu-mi spunea niciodată nimic, parcă nici nu mă vedea. Îl întâlneam, îl salutam, uneori îmi dădea mâna, alteori nu. Mă trezeam cu el la program, stătea ore întregi la instrucţie cu aghiotantul lângă el, care însemna observaţiile ce i le spunea încet la ureche, şi pleca. Abia a doua zi auzeam rezultatul. De fiecare dată era foarte bun. Văzându-mă că stăpânesc meseria şi am destulă vigoare să imprim unităţii mele un spirit viu, ostăşesc, mă punea întotdeauna pe mine să exemplific, în diferite situaţii. Cum am spus, regimentul avea o muzică de gagişti, reangajaţi, de la copil de trupă de 12 ani până la 50 şi mai bine, de diferite vârste, de diferite talii, majoritatea tuciurii. Colonelului Antonescu, neplăcându-i odată cum s-a comportat muzica militară la defilare, l-a chemat pe Elefterescu şi i-a spus: «Elefterescu, pune-l pe sublocotenentul Magherescu să facă câte o oră de instrucţie cu muzica, pentru că se mişcă ca nişte civili. Să imprime un caracter mai ostăşesc!» Mie atâta mi-a trebuit. Pe vremea aceea, mâncam foc la instrucţie, mă luam la întrecere cu soldaţii care execută mai bine diferite mişcări călare, pe jos. Şi, în felul acesta, plutonul meu era primul pe regiment. Am luat gagiştii, i-am

încolonat câte doi şi, direcţia câmpul de instrucţie. Fără introducere, i-am băgat în viteză. Cert e că, în aceeaşi zi, la raportul colonelului, s-au prezentat toţi gagiştii, care voiau nimic mai mult decât rezilierea contractului, pretinzând că ei n-au venit să facă muştru, ci să facă muzică: Domnul sublocotenent Magherescu ne-a prăpădit cu alergările! Colonelul Antonescu s-a amuzat, i-a liniştit pe gagişti, a chemat pe căpitanul Elefterescu şi, râzând, i-a zis: «Ofiţerul dumitale mi-a speriat toată muzica. Am suprimat această oră din instrucţia cu gagiştii.» Şi, în felul acesta, am scăpat de bucluc. Închipuiţi-vă ce ameninţare pe mine: să rămână regimentul fără muzică, şi încă o muzică bună.

Tot din cauza mea, s-a mai ivit un incident destul de serios şi iată cum: se terminase perioada de instrucţie, avusese loc inspecţia comandantului de regiment şi de brigadă şi se aştepta inspecţia comandantului de divizie, care, atunci, era generalul Gh.Manu, o figură proeminentă a cavaleriei, fiul generalului Manu de la 77, bărbat înalt, blond, dar care începuse să încărunţească, mustaţă bogată, căzută pe oală, cu sprâncene dese şi posomorîte. Nu vorbea, bombănea, dar era cumsecade şi drept. Nu i se putea sufla în ciorbă, nici chiar de către Antonescu, aşa cum se sufla în ciorba generalilor-inspectori Petala, Popescu-Sanitaru şi alţii, pe care-i trata cu o deferenţă amicală şi pe care nu se sfia să-i invite la regiment, să asiste la exerciţii militare, fapt nemaipomenit, pentru că, în general, toţi comandanţii de regimente se temeau ca de foc de inspecţiile acestor generali...

29 septembrie 1981. Am început prin a mă plânge de oboseală. Dormisem prost, mă dureau ceafa, capul. Nici dl Magherescu nu dormise prea bine, trezit din oră în oră de nişte versuri care-l obsedau. Revenind în grădină, cu punctualitatea de odinioară, ţinea înainte de toate să-şi desfate ochii şi spiritul cu priveliştea din preajmă.

Iubite Domnule Drăgan, ca un ritual, să pornim ziua noastră de lucru printr-o prosternare în faţa minunatei naturi care ne exaltă şi ne consolează. Lumina pare să ne limpezească mintea şi ne primeneşte sufletul. Pentru că această atmosferă din jurul nostru nu numai că ne-a slujit de decor ales, dar ne-a fost şi stimulent şi chiar colaborator. Prin vârfuri de brazi, chiparoşi, palmieri, am simţit strecurându-se în vinele mele tăria, parcă filtrată din văzduhul azuriu, prin crengile stufoase, îmbrăcate în verde, simbolul tinereţii. Şi ca să fim consecvenţi cu această atmosferă inspiratoare, să începem, ca şi ieri, citindu-vă o poezie făcută tot cu prilejul vizitei noastre la

Valldemosa. Ea se intitulează «Valldemosa»... O citim, dar nu o mai cuprindem în narațiunea noastră, pentru a nu aduce două efecte de acelaşi fel.

- Cum doriți.

- Ca o caracteristică de seamă a felului cum a exercitat comanda colonelul Antonescu la Regimentul 9 Roşiori, putem socoti scoaterea unității din climatul stereotip al regulamentului aplicat în cazarmă şi pe terenul de exerciții, ducând-o în câmp deschis şi punând-o în situație de răsboi. Astfel, escadroanele regimentului, pe rând, îşi alegeau o zi din săptămână şi, cu tot echipamentul de campanie, ieşeau pe teren unde petreceau douăzeci şi patru de ore. Tot timpul petrecut în teme şi situații de răsboi. Prin aceste exerciții reale, de înțeles că regimentul era gata oricând să intre în luptă. Trebuie să ținem seama de faptul că regimentul se afla pe malul Dunării, la Giurgiu, cu Rusciucul vizavi, care, coincidență bizară, avea în garnizoană tot un regiment de cavalerie, Regimentul 9 Cavalerie.

- Probabil că Bulgarii voiau să fie la înălțime.

- Probabil. Ca o culminare a acestui antrenament de campanie, când regimentul a fost mutat de la Giurgiu la Bucureşti, la începutul lunii aprilie, comandantul lui a înțeles că această deplasare să fie făcută pe jos, ca într-o situație de răsboi, el fiind în capul coloanei regimentului. Aşa zis, aşa făcut. Şi sâmbăta din ajunul Floriilor, anul 1927, către orele şase seara, Regimentul a părăsit cazarma pentru totdeauna şi a străbătut oraşul prin populația revărsată de-a lungul străzilor, aruncând flori, întinzând mâini de luat rămas-bun, iar unele fețe tinere erau scăldate în lacrimi. Începuse să se înnopteze când coloana regimentului, şerpuind, urca pe terasa danubiană de la Daia. Un vânt rece se stârnise şi cu el picuri grei de ploaie au început să cadă. Când am ajuns sus, pe terasă, am primit în față biciuirea unei vijelii, care aducea cu ea o ploaie cu lapoviță. S-a făcut un popas la Călugăreni, sub biciuirea ploii, cu caii la mână, dormind în picioare. Ofițerii mai în vârstă s-au aciuit pe la casele sătenilor, încălzindu-se fiecare cum putea. În condițiunile acestea, cu colonelul în cap, Regimentul a continuat să mărşăluiască până la orele nouă dimineața, când am pătruns în Capitală pe la Filaret. Lesne se poate înțelege cum şi în ce stare erau unitățile regimentului la intrarea în oraş. În piața din fața Parcului Libertății, sub ploaia care nu contenea, aşteptau regimente de cavalerie din Capitală (călări, bunînțeles), cu inspectorul cavaleriei în frunte, pentru a da toate onorurile Regimentului 9 Roşiori, care reintra în garnizoană după 12 ani de absență. Ce primire şi ce defilare, nu mai e nevoie să descriu. Eram uzi până la piele, nedormiți şi frânți de oboseală. Abia pe la ora

prânzului, am putut să intrăm în cazarmă. Marşul se terminase, noi eram ciuciulete...

- Câţi kilometri aţi parcurs?

- Vreo şaptezeci, dar marş de noapte. Colonelul mersese tot timpul în capúl regimentului.

- Dar nu mi-aţi spus cum arăta el după această cavalcadă.

- Cum să arate? Plouat... În toamna aceluiaşi an, colonelul Antonescu, prin surprindere, a fost mutat de la Regimentul 9 Roşiori la conducerea Şcolii Superioare de Răsboi. Despărţirea de el a lăsat regrete. Cel care i-a urmat la comandă a folosit mult atmosfera şi elanul ce le imprimase Antonescu unităţii, dar el nu putea fi înlocuit. În ceea ce mă privea, duceam cu mine satisfacţia că fusesem apreciat de acest comandant sever. Regretele de care eram încercat s-au stins prin faptul că şi eu aveam să plec curând la Şcoala de la Sibiu.

- Cine vă recomandase ?

- Obligatoriu, după doi ani de front, urma specializarea. În calitate de comandant al Şcolii de Răsboi, Antonescu a dus cu el o primenire totală în formarea ofiţerilor de stat major, scoţând ofiţeri în termen, obligându-i să ridice nasul din hartă şi să scruteze zarea, să calce terenul şi să cunoască Ţara. Astfel, el a introdus aplicaţii pe teren şi călătoriile, care obligau pe viitorii ofiţeri de stat major să trăiască în condiţii de răsboi, să rezolve situaţii tactice pe teren şi cum am spus -, să cunoască îndeaproape regiunile menite să devină teatre de luptă în viitor, ca, de pildă, Munţii Apuseni, Dealul Mare din Moldova, platoul Transilvaniei etc. Trecând prin stagiul de comandant de brigadă, la Iaşi, el a fost numit, la sosirea lui Carol al II-lea, şef al Marelui Stat Major. Era prin anii 32-33. Regele Ferdinand I murise de mult. În iunie 1927, Regimentul 9 Roşiori, al cărui comandant mai era Antonescu, a urmat convoiul funebru care ducea rămăşiţele pământeşti ale Regelui, de la Cotroceni la Gara de Nord. Cu Regele Carol al II-lea, Generalul Antonescu trebuia să-şi formeze relaţii de încredere şi stimă reciprocă. Sigur, Carol al II-lea îl cunoştea pe Generalul Antonescu, încă din 1917. Simpatie nu cred să-i fi păstrat. Datorită acestor merite fusese adus la post de încredere. Odată cu venirea noului rege, înaintase un raport foarte alarmant, care arăta starea precară în care se afla armata, cu cadre necomplete şi neinstruite, cu armament învechit, departe de a face faţă tehnicii moderne de răsboi, cu lipsă de echipament, cu depozitele goale etc.etc. Venind la Marele Stat Major se pusese pe treabă. Epurări, înnoiri, directive. Curând însă a apărut conflictul. Ministerul de Răsboi voia să tuteleze Marele Stat Major, iar acesta nu se lăsa tutelat. Conflictul ajunge la Rege, Regele încearcă să tempereze spiritele.

dar la Ministerul de Răsboi se afla omul lui. Lupeasca intervine, probabil crezând că şi-l poate apropia pe Generalul Antonescu, în care căuta un sprijin. Mareşalul Palatului, generalul Ilasievici este trimis cu o invitaţie către Generalul Antonescu, la un dineu intim al Regelui. Generalul s-a dus şi, când aude în anticameră, că la masă se află şi doamna Lupescu, îi reproşează generalului Ilasievici: «De ce m-aţi invitat? Eu nu pot să stau la masă cu cocotele!» S-a îmbrăcat şi a plecat imediat. Ce-a urmat de aici e de înţeles. Pe motiv că trebuie să se ducă la stagiul diviziei, a fost mutat la Piteşti şi toată acţiunea lui de întărire a armatei a rămas baltă. Fondurile pentru înzestrare urmau să meargă în seifurile băncilor elveţiene, pe numele lui Carol al II-lea. La comanda diviziei de la Piteşti, Antonescu s-a trezit prost notat la memoriu, pe baza unei intrigi a şefului de stat major al corpului de armată de la Craiova, generalul Aldea, care, crezând că îl are în subordine pe generalul diviziei de la Piteşti, a avut un comportament vexatoriu, pe care acesta nu l-a admis. Aldea, instigând pe comandantul corpului de armată, generalul Lăzărescu, care păstra un dinte împotriva lui Antonescu, încă din 1917, a găsit momentul potrivit să se răzbune.

11 - Galeria generalilor de renume

- Armă de elită, cavaleria română a dat numeroase personalităţi nu numai în domeniul militar, ci şi politic. Aţi putea să faceţi unele portrete şi consideraţii privind galeria generalilor de renume?

- În ordinea lor, după Mareşalul Averescu, generalii primminiştri au fost Argeşanu, Antonescu, Sănătescu şi Rădescu. Nici un alt ofiţer din armată nu a ocupat acest post, decât cei din arma cavaleriei. De aici se pot trage anumite concluzii. În primul rând, toţi aceşti generali au venit în momente cruciale ale situaţiei politice a Ţării, au rezolvat probleme grave şi s-au achitat demn şi competent de mandatele ce le-au fost încredinţate, doi dintre ei plătind cu viaţa (Argeşanu şi Antonescu) şi doi dintre ei sacrificându-şi cariera. Toţi sunt legaţi de firul destinului printr-o desăvârşită loialitate, printr-un înalt patriotism, printr-o exemplară corectitudine. Niciunul dintre ei, fără osebire, nu a ieşit din făgaşul tradiţional al democraţiei naţionale româneşti, nu a urmărit vreun interes personal şi nu a vizat clătinarea sistemului politic pe temeiul căruia era alcătuită guvernarea

Țării. Au știut să se retragă la timp, atunci când li s-a ridicat mandatul, deși au suferit amar de pe urma nedreptăților ce li s-au făcut.

- Ați putea să exemplificați mai amănunțit?

- Desigur. Mareșalul Averescu, în cea de-a treia lui guvernare, când Regele Ferdinand era grav bolnav și-și aștepta sfârșitul pe patul de sub cort, în fața Palatului Peleș din Sinaia, i-a retras mandatul primei guvernări, când totul îi surâdea, spre a-l încredința liberalilor, recte lui Ionel Brătianu. Acesta șoptise la urechea regelui muribund că Averescu are tendințe dictatoriale și ar vrea să devină rege. Bietul muribund, deși știa că lovește din nou în acest mare patriot, totuși a cedat, l-a chemat, i-a strâns mâna și i-a spus: «Averescule, te rog să mă ierți, am fost nevoit să fac aceasta!» Astfel, Regele Ferdinand zis cel Loial își sfârșea zilele printr-o ultimă ilealitate față de Averescu. Prima fusese când l-a scos din șefia Marelui Stat Major, în preajma răsboiului din 1916 și l-a trimis la Craiova, comandant al unui corp de armată, la uneltirile generalului Iliescu, maiorului Rosetti și a clicii lui Ionel Brătianu. Astfel că, spre deosebire de unchiul său, înțeleptul Carol I, care n-a vrut să plece în campania din 1913 fără generalul Averescu la dreapta sa, Ferdinand pornește răsboiul pentru desrobirea neamului cu un gol în dreapta sa. Gol care, imediat a fost umplut cu dezastrul de la Turtucaia și cu toată succesiunea de înfrângeri care a dus la retragerea în Moldova. Se știe că Averescu a fost coloana vertebrală a Țării, în timpul rezistenței din Moldova, deoarece numai armata a doua aflată sub comanda lui rămăsese intactă și ocupa front în fața nemților. La adăpostul ei restul oștirii a intrat în refacere. Și tot armata lui a început seria ofensivelor cu victoria de la Mărășești-Oituz. A doua ilealitate: după ce formează noul guvern, în tratativele de pace cu nemții Averescu ar fi fost singurul indicat, deoarece reprezentantul Kaiserului în România era generalul Mackensen, fost coleg de școală de răsboi cu Averescu, la Berlin. Amândoi se respectau. De îndată ce pourparleurile au fost angajate, Averescu a trebuit să depună mandatul în favoarea lui Marghiloman, care a dus la bun sfârșit Pacea de la Buftea. Tulburările muncitorești instigate de comuniști în anul 1920 l-au silit pe rege să apeleze la Averescu. El a luat conducerea guvernului și a stabilit ordinea în Țară. A desființat Partidul Comunist. Se zice că Averescu avea o mare putere de fascinație, ca un fachir. Ținuta lui înaltă și slabă, chip de mucenic, o figură osoasă, prelungă, ochi pătrunzători, albaștri ca oțelul, cu barbișonul tăiat în poantă. Când te privea, încremeneai. Averescu era poliglot, vorbea foarte bine rusește. La începutul răsboiului din 1916, avea comandamentul undeva la Sud de București, unde s-a organizat trecerea pe la

Flămânda, pentru a cădea în spatele lui Mackensen, peste Dunăre. În acest comandament a intrat gălăgios un general rus, cu sabia târâtă, cu pulpanele la bluză deschise, cu șapca pe ceafă, strigând: «Unde-i comandirul?» Plantoanele, adjutanții au înghețat. Fără să aștepte a fi anunțat, rusul dă buzna peste Averescu, în cabinet. Nu se știe ce s-a întâmplat, dar nici un minut n-a trecut și rusul a fost văzut ieșind de-andoaselea, roșu ca sfecla în obraz, neștiind cum să-și încheie nasturii la veston și să-și pună ținuta în ordine. Apoi a așteptat smerit până a fost anunțat de aghiotanți să intre. Se pare că Averescu s-a ridicat în picioare, la intrarea rusului, l-a fulgerat cu privirea, a bătut cu pumnul în masă și a strigat: «Generale, cum îți îngădui să intri în ținuta asta dezordonată și neanunțat în cabinetul meu? Afară, imediat!»

- Era teribil.

- Da. O situație asemănătoare s-a petrecut și în timpul acestei guvernări. Comitetul de conducere al Partidului Comunist, în frunte cu Cristescu Plăpumaru și alții, au cerut audiență la primul-ministru, care i-a primit. Aroganți și lipsiți de educație, au năvălit gălăgioși în cabinetul lui Averescu și au început prin a dicta condițiuni. Cu un calm desăvârșit, Averescu a ascultat tot timpul. La un moment dat, s-a ridicat în picioare și le-a spus: «Am să vă distrug, domnilor! Sunteți liberi!» și imediat a dat ordin de desființare a partidului comunist. Nu s-a mișcat nici o frunză în Țară și guvernul a mers înainte, până ce primul ministru și-a încheiat mandatul. El își dăduse seama cu cine are de-a face. Ei cereau modificări în stat, în guvernare etc. Averescu avea un prestigiu formidabil, țăranii vedeau în el un Dumnezeu. Partidul Poporului a avut mare succes la început, majoritate zdrobitoare. A păcătuit că nu a avut oameni la menținerea lui. Generalul Bălăcescu, tatăl soției mele, a servit în timpul răsboiului în statul major al lui Averescu și de la el rețin aceste amănunte pitorești. Ca persoană, în intimitate, ducea o viață de semiascet, mânca frugal la ore regulate și foarte puțin. Când era la comandamentul armatei, maiorul de pe atunci, Bălășescu, înlocuindu-l pe aghiotantul personal, trimis atunci într-o misiune, vrând să facă plăcere Mareșalului, cum trenul oprise într-o stație, găsește la restaurantul gării niște cotlete de porc și comandă pentru general un cotlet. Foarte încântat, i l-a adus ca pe un trofeu în vagon. Și Averescu, care aștepta să i se servească masa, se trezește cu această apetisantă friptură. «Ce-i asta, soldat?» «Să trăiți, domnule general, domnul maior Bălăcescu v-a trimis acest cotlet!» «Cheamă-l încoace! Ce-i asta, Bălăcescule?» a întrebat generalul (pe atunci) mângâindu-și ciocul. «Domnule general, găsind aceste cotlete proaspete, m-am gândit să comand unul

pentru dumneavoastră!» «Bine, dragă, foarte frumos, îţi mulţumesc, dar ce să fac cu el? Poate numai să-l miros, că de mâncat eu nu-l mănânc. Ressel nu ţi-a spus nimica în legătură cu masa mea?» «Nu, domnule general!» «Fii atunci drăguţ, dă ordin să mi se servească nişte cartofi cu unt, asta-i totul pentru seară!» Bunînţeles că şi eu, ca şi mulţi alţi ofiţeri, am avut o admiraţie fără margini faţă de Mareşalul Averescu. Nu l-am văzut decât o singură dată, şi asta demult de tot, în copilărie, dar imaginea lui mi-a rămas neştearsă până azi. Eram în clasa a treia sau a patra primară, aveam deci nouă sau zece ani. La Craiova, Zece Mai era sărbătorit în Parcul Bibescu, unde avea loc defilarea trupelor. Înainte de defilare era Te Deum-ul la biserica Sf. Ilie din centru. Aflându-mă ţinut de mână pe strada Unirii de maică-mea, am văzut un automobil deschis, strălucitor, probabil un Mercedes Benz de pe timpuri, şi pe pernele din spate am descoperit o figură strălucitoare, ca din basme, a unui ofiţer scăldat în aur. Aşa mi s-a părut mie atunci. Sub căciula mică de astrahan cu egretă se desprindea limpede o figură prelungă şi albă la faţă, încadrată în barbişon. Restul erau numai nasturi strălucitori şi fireturi, pe un fundal de tunică roşie. Lângă el, o doamnă strălucind de frumuseţe, cu părul alb, ca Regina Elisabeta. Soţia lui, Clotilda, italiancă de origine. Odată strig: «Mamă, uite Regele!» «Nu, ăsta nu e Regele, este generalul Averescu!» Timpul cât a defilat maşina prin faţa ochilor mei a fost deajuns să-mi fixeze pentru totdeauna aceste imagini. Frumoasă înfăţişare avea, minunată. De atunci, ori de câte ori auzeam de Averescu, aveam în minte această imagine, care, mai târziu, trebuie să recunosc, s-a estompat prin fotografiile din timpul răsboiului, unde era înfăţişat în uniforma lui de campanie verzuie, cu chipiul în formă cilindrică, încins cu centură de piele şi rezemat în baston, privind spre câmpul de bătălie. Dar, generalul Averescu a condus armata a doua în răsboiul de reîntregire cu bastonul în mână, nu ca să ameninţe ori să lovească, ci să dea reazem călcăturii sale, peste coclaurile pe unde îşi avea risipite unităţile armatei, ţinând piept invaziei inamice şi să indice direcţia către care trebuia îndreptat atacul. A ieşit ceva din evocarea asta pripită?

- Foarte frumos, modelul dumneavoastră.

- Unde-am rămas ieri?

Imediat! răspunde domnul Magherescu zâmbind. Mai înatâi vă propun să privim o fotografie în care se află Mareşalul şi Ică, colonelul Pastia, şeful Casei Militare, care a murit la Don, în fruntea diviziei blindate, comandant de divizie; la dreapta lui, Mişu Mihăilescu, prim-adjutant regal, ofiţer foarte bun, cu şcoala de

răsboi la Paris, care a dovedit un deosebit caracter atunci când, fiind adjutant sub Carol al II-lea, iar Generalul Antonescu a căzut în disgrație regală, să nu se sfiască și, atunci când îl întâlnea în momente oficiale, să se ducă și să-l salute în văzul tuturor ofițerilor și spre uimirea lor; el fusese, pe timpul cât Antonescu comandase Regimentul 9 Roșiori, stagiar, venit de la Paris, prilej pentru Mareșal de a-l fi cunoscut bine și a-l fi apreciat, iar pentru adjutantul-colonel Mișu Mihăilescu prilej de a câștiga întreaga admirație pentru comandant; acest lucru a fost adus la cunoștința Regelui, Regele l-a chemat și i-a spus: «Mihăilescu, este un gest frumos din partea dumitale că manifești sentimente de respect și recunoștință pentru comandantul dumitale pe care îl admiri. Continuă a te comporta potrivit simțămintelor dumitale. Pe mine mă mulțumește că am în anturajul meu un ofițer de caracter». Altă figură din fotografie, ofițerul Pastia, frumoasă cultură, comportament demn de ostaș desăvârșit, fost director al școlii superioare de răsboi, a deținut un timp funcția de șef al Casei Militare Regale. Venindu-i rândul la stagiu pe front, a trecut la comanda Diviziei I Blindate, dar, la 22 noiembrie 1942, a contraatacat singur, deoarece divizia blindată germană, cu care făcea corp, n-a putut interveni: isteții șoareci de câmp roseseră cablurile electrice. În acest atac, generalul este omorît de un proiectil, care a lovit în plin tancul de comandă. Mai este și Tomescu acolo, dar despre el vom vorbi numai dacă vom mai avea timp.

- Atunci, reluăm firul de ieri?

- Da.

- Aveți cuvântul!

- Mai priviți și această fotografie. Același Pastia cu Regele împarte decorații. Deci, cea de-a cincia figură care încheie tabloul primilor-miniștri proveniți din arma cavaleriei, este a lui Gheorghe Argeșanu, poreclit Ghiță Soldatul. Ghiță Soldatul, pentru că așa îl vom numi în tot decursul acestei descrieri, a fost poate una din cele mai pitorești figuri ale cavaleriei, în ultima ei perioadă de existență. El a cuprins sub uniforma lui de călăreț, cu tunica strânsă să-i plesnească pe pieptul bombat de mușchetar, pantalonul țipând pe pulpă, băgat în cisme până la genunchi, cu pinteni ficși, cu cocoșei la tocuri, purtând cu semeție deasupra gulerului tunicii rămas mereu înalt, o figură rotundă, cu tenul alb, cu prospețime țărănească în umerii obrajilor, cu niște ochi negri incandescenți, care sfredeleau, nu priveau, sub adumbrirea unor sprâncene încruntate, peste care domnea o frunte înaltă, împodobită cu părul dat peste cap. Acest chip semeț, de o ștrengărie scrutătoare, era împodobit cu o pereche de mustăți ridicate în sus, ca la Kaiserul Wilhelm al II-lea. Acest portret era unic

în arma cavaleriei, foarte familiar în cavaleria dinaintea primului răsboi mondial, care acuma apărea anacronic. Deşi uniforma se schimbase şi luase caracter sportiv, după moda englezească, el nu renunţase la linia severă a vechii uniforme, deşi, cu durere, trebuise să părăsească tunica roşie de roşior şi căciula strânsă pe cap, gen tocă. Astfel, el vieţuia înlăuntrul acestei uniforme cultivând însuşiri contradictorii până la paradox. Ghiţă Soldatul putea fi, în anumite momente, un adevărat general-bombardon din comediile bufe italieneşti, după cum putea să fie un erou, ca un Valter Mărăcineanu. Cumsecădenia firească, atitudinea grijulie şi părintească faţă de subalterni, erau alternate cu o severitate brutală, scăpărând pe neaşteptate, precum scânteia dintr-o stâncă lovită de un amnar. Aceste ieşiri ale lui Ghiţă Soldatul, dacă nu erai obişnuit cu ele, te încremeneau, te întorceau pe dos. Dacă îl vedeai atunci te înspăimântai. Figura lui era cruntă, ochii străluceau ca două săgeţi de foc pătrunzându-te, mustăţile i se zburleau precum coama la mistreţ când dă să atace, iar vocea lui subţire şi puternică de tenor completa efectul. Nu era de dorit să-l vezi pe Ghiţă Soldatul în asemenea ipostază, dar, pe fondul lui bun, cinstit, drept, iubitor al ostaşului şi, mai ales, al subalternilor lui, aceasta nu era decât un efect teatral de cea mai mare spectaculozitate, pe care el însă îl atenua cu un surâs discret pe sub mustaţa zburlită. Nu pierdea niciodată ocazia să întoarcă capul, spre cel care-l întovărăşea şi care, de obicei, era un intim, şi să-i şoptească: «Ce zici, Niţă, i-am dat gata?» De Ghiţă Soldatul auzisem multe poveşti, încă de tânăr. Prima dată l-am văzut când a venit cu o echipă de-a lui de la Caracal, o echipă de călăraşi, al căror comandant era, la concursul de patrule de cavalerie, cu lotul pe platoul de la Cotroceni. Fără să ştiu, fără să-mi spună nimenea, l-am identificat imediat în grupul celorlalţi comandanţi de regiment. Mi-am zis: «Asta-i Ghiţă Soldatul!» şi m-am tot învârtit în jurul lui, studiindu-l. Evident, avea ceva grotesc în ţinuta lui militară, dar el şi-o purta cu atâta fală, că nici nu putea să-ţi încolţească un gând ironic, ci un început de admiraţie. La uniforma descrisă mai sus, trebuie adăugat şi chipiul lui, care era prototipul chipiului regulamentar, imposibil de purtat. Noi îi spuneam «troncanul», fiindcă era foarte înalt, ceea ce nouă nu ne plăcea. Avea un cozoroc mare şi tare ca un joben. Noi purtam chipiuri franţuzeşti, cu armonică la spate, cu cozoroc mic, mai scunde, moi, cu care dădeam mult de furcă garnizoanelor, care, prin agenţii lor, le tăiau cu foarfeca. El îl purta cu o mândrie evidentă, îndesat până pe urechi, aşa încât din chipul lui nu rămânea nimic. Chipiul înalt ca un potcap şi îndesat până la urechi, mustăţile în vânt, care parcă sprijineau chipiul şi doi ochi negri, din

care porneau două săgeţi, împungând văzduhul. Dacă continuăm linia în jos, pieptul bombat, cu caracter feminin în oarecare măsură, o talie strânsă (ca şi cum ar fi fost în corset), un derier ieşit în afară, pantalonul strâns pe pulpă şi pe urmă pintenii ficşi la tocul cismelor, care zornăiau de foc la orice pas, la orice apropiere a călcâilor. Era singurul ofiţer de cavalerie care mai purta pinteni ficşi la toc, în vremea aceea. Se renunţase la ei, fiind incomozi şi nepractici la călărie, stânjenind mai ales la săriturile mari peste obstacole, şi în saloane, la dans.

- Dar el desigur nu mai dansa şi nici nu mai participa la concursuri de călărie.

- El nu renunţase, şi de aici i-a venit porecla de Ghiţă Soldatul. Mai mult, aflasem că la biroul comandantului avea în spate stindardul regimentului, iar pe birou: casca, pistolul şi binoclul. În orice moment, el şi regimentul lui trebuiau să fie gata de campanie. Şi într-adevăr, a avut un regiment bine instruit - 2 Călăraşi de la Caracal. Sub comanda lui Argeşanu, a fost un regiment de elită. Îmi reamintesc de inspectorul cavaleriei de atunci, Nicolae Sinescu, generalul brav din 1916, comandantul Diviziei I de Cavalerie, pe care a salvat-o la bătălia de la Neajlov, să nu fie capturată de nemţi; Papa Şinescu, pentru că era un bonom cu adevărat şi tăcut în aparenţă, la antipodul aspectului ofiţerului de cavalerie: mic de talie, gras peste măsură, revărsat de gras, cufundat sub chipiul lui apăsat pe ceafă şi în cizmele care îi veneau până la poalele vestonului, era ca o bilă în rostogolire. Dar în tot acest volum omenesc, abia că încăpea toată bonomia lui. El era părintele cavaleriei. Acest inspector l-a lăudat pe Argeşanu la terminarea concursului, premiindu-i patrulele regimentului. Ghiţă Soldatul, când mi-a venit rândul să-l cunosc personal, în vreme ce eram instructor de călărie în Cadrele Negre (purtam uniformă neagră, în timp ce ceilalţi umblau în kaki) de la Sibiu, fusese de curând numit comandant al şcolilor de ofiţeri, deci comandantul meu. La comanda şcolii speciale era colonelul Niţă Pleniceanu, alt ofiţer cumsecade, dar nu cu personalitate bine definită. Şi el prezenta un contrast supărător între tradiţionala siluetă a ofiţerului de cavalerie şi înfăţişare. Era mic de talie şi gras ca un butoi. Într-o bună zi, cum era de aşteptat, se anunţă inspecţia comandantului şcolii, adică a lui Ghiţă Soldatul. Programul urma să se desfăşoare normal. El se rezuma în a trece pe la fiecare categorie de activitate. Natural, eu eram în timpul şedinţei de călărie cu ofiţerii la manej. Ofiţerii elevi-călare erau pe jos, cum era tradiţia. De asemenea, după tradiţie, când un superior intra în manej în timpul execuţiei programului, activitatea nu se întrerupea, iar ofiţerul dădea raportul. Prins în febrili-

tatea executării programului, am observat deodată că loja este plină de ofiţeri. În fruntea lor era Argeşanu. Imediat, m-am îndreptat spre lojă, m-am oprit la o distanţă potrivită, am dus mâna la chipiu şi m-am pregătit să dau raportul. Caii continuau mişcarea lor. Deodată se aude un răcnet atât de puternic, încât a vuit manejul: «Ce-i asta, locotenent? Când vine comandantul şcolilor, dumneata nu opreşti să dai raportul şi onorul?» «Domnule general, conform tradiţiei şcolii, programul nu se întrerupe la vizita...» şi n-am mai putut să termin. Acelaşi răcnet s-a produs şi a doua oară: «Imediat executarea, locotenent!» Foarte şifonat în demnitatea mea de instructor al Cadrelor Negre, noi, cei răsfăţaţi printr-un tratament deosebit, m-am întors cu faţa către repriză, am comandat: «Călăreţ, stai! Cu faţa la domnul general-comandant, pentru onor înainte!» şi m-am dus cu paşi rari şi înfipţi către lojă, în timp ce îmi ziceam în sinea mea: «bine am început-o cu Ghiţă Soldatul!» Am dat raportul reglementar, după care el mi-a dat dezlegarea să continuu programul. Am reluat lucrul, dar tot avântul se risipise. Ghiţă a mai rămas un timp în lojă, ascultându-l pe colonelul Pleniceanu, care-i tot da lămuriri la ureche, iar acesta clătina din cap. La un moment dat, aud: «Bună ziua, băieţi!» Am oprit, am dat onorul, el a părăsit loja. După asta, camarazii îmi prezentau condoleanţe: «Cum se poate, ce ghinion pe tine, ne pare rău, dar să ştii că ăsta nu pune la inimă!» Mă rog, alea jacta est. Ghiţă Soldatul a cerut comandantului să i se prezinte ofiţerii defilând înaintea lui. De înţeles care era efectul acestei dorinţe, faţă de mentalitatea şi grandomania ofiţerilor-cadre ale şcolii, obişnuiţi cu consideraţia împinsă uneori până la răsfăţ.

- Apariţia lui Argeşanu nu le-a făcut plăcere.

- Sigur, au fost şocaţi de această pretenţie cazonă. Când se mai pomenise într-o şcoală de ofiţeri, şcoală de echitaţie, cu veleităţi de profesori de academie, aşa ceva! Ordinul e ordin! Bietul Niţă Pleniceanu, destul de abătut, pune să sune adunarea ofiţerilor, îi încolonează pe platou şi, aşezându-se în capul lor, cu silueta lui rotofană, urmat de elegantul, frumosul şi sprinţarul colonel Vasilică Şendrea, directorul de călărie al şcolii, precum şi de coloana ofiţerilor, toţi sportivi emeriţi, a dat semnul de pornire, comandând onorul la general. Ghiţă Soldatul rămăsese singur cu adjutantul lui în spate, în mijlocul platoului, aşteptând defilarea. Ce era el semeţ de felul lui, dar atunci parcă se mai înălţase cu câteva palme, iar mustăţile împungeau cerul. Cum eram noi deprinşi, am pornit în cadenţă, în pas normal, cu mâna la chipiu şi cu capul întors pe dreapta. Dar, deodată, alt răcnet, de-a răsunat tot platoul şcolii: «Ce înseamnă asta, comandante!? Înapoi, imediat! Să se defileze cu pas de defilare ridicat până

la vârful nasului! Executarea!» Nu știam ce să facem, să râdem sau să ne înfuriem. Am făcut stânga-mprejur, ne-am împins ca oile de unde plecasem. Niță Pleniceanu printre noi ne ridica moralul: «Domnilor, ce vreți să facem cu ăsta? Haideți, fiți serioși, să facem o defilare să se simtă, trebuie s-o terminăm cu bine cu ăsta!» Ofițerii și-au stăpânit hazul, au devenit serioși și, la comanda lui Niță, mai înțepată de data asta, a pornit toată coloana ofițerilor într-un pas demonstrativ prusac, care a făcut să răsune platoul de cadența tălpilor care isbeau cu desnădejde pământul. În ținuta aceasta falnică, spre satisfacția extraordinară a comandantului școlilor, mâna de ofițeri-cadre ale școlii speciale de cavalerie a trecut defilând, ca în vremea lui Friedrich al II-lea. La cazinou, Ghiță era numai zâmbete și grație, voia să stea de vorbă cu fiecare, glumea, era radios. Mi-aduc aminte că și pentru mine a găsit câteva cuvinte de laudă. După-amiază, școala ofițerilor. Inspecție la cunoștințele regulamentare. Ghiță Soldatul era regulamentul ambulant. Noi cunoșteam regulamentul, dar el îl știa pe articole, așa că ne-a dat peste cap. I-a atacat pe ăi mai mari în grad, de la maior în sus, care demult lăsaseră regulamentul în pace. Erau specialiști călăreți. Făcea: «Colonele, ce spune regulamentul la articolul cutare? Ce spune articolul trei al regulamentului instrucției cutare?» Aia-aia ce să spună? Nici nu știau numărul de articole, iar Ghiță debita pe dinafară, cuvânt cu cuvânt. Eu fiind tânăr, cu școlile de curând terminate și pregătindu-mă pentru școala de răsboi, știam bine regulamentele, dar cum le știa Ghiță, m-a uluit. Avea toate articolele în cap, cuvânt cu cuvânt. Ședința devenise o teroare. Când s-a terminat, toți erau lac de sudoare. Bietul Vasile Șendrea, care nu mai pusese mâna pe regulament de la sfârșitul răsboiului și care conducea emerit direcția de călărie a școlii, însuși Lică Material (săracul de el!), maiorul Marinescu, directorul instrucției militare a ofițerilor, care cunoștea bine regulamentul, au fost măcelăriți. «Rău, locotenente-colonel, nu știi nimic! Mai mare rușinea. Pune mâna pe carte și învață să visezi articol cu articol, înțelegi!?» Sau: «Prost, maiorule, habar n-ai!» Noi, mici, să intrăm sub masă, dar pe noi, locotenenții, ne-a menajat. Nici de Niță Pleniceanu nu s-a legat. Niță avea rolul lui bine stabilit: seara trebuia să facă o recepție la cazinou și recepția trebuia să fie reușită. Dar, înainte de a ajunge la recepție, trebuie să aduc la lumină o altă scenă grotească, de un tragi-comic inedit. Înainte de ora de inspecție la instrucția ofițerilor, Ghiță Soldatul a cerut să vadă partea administrativă a școlii și a intrat la casierie. Casier, în momentul acela, era un locotenent de administrație, blând, molatic din fire, ca o domnișoară. Era la datoria lui, în biroul casieriei, când intră ca un bolid pe ușă și se

oprește ca o stană de piatră, proptindu-se în fața bietului locotenent-casier, care rămăsese încremenit, cu ochii holbați, pierit cu totul.

«Locotenente! a țipat grav și amenințător Ghiță Soldatul. Prezintă-mi situația cassei!»

Locotenentul începe să se bâlbâie:

«Să trăiți, domnule general, situația, să vedeți...»

«Cum? a reluat generalul cu același ton. N-ai situația întocmită? Ce fel de casier ești dumneata? Domnule colonel Pleniceanu!...»

Dar n-a apucat să spună mai mult, pentru că, cu coada ochiului, a văzut ceva nemaiîntâlnit în oștire. L-a văzut pe locotenentul-casier pălind la față, până ce-a devenit ca o coală de hârtie și, muindu-se încet-încet, a căzut leșinat în coșul de hârtie din spatele lui. Ghiță Soldatul, în fața acestui incredibil spectacol, se rățoiește din toată puterea plămânilor:

«Comandante, ce înseamnă asta? Ce ofițeri am în fața mea? Să vină doctorul, doctorul imediat, deschideți ferestra!» Și el însuși a deschis fereastra și a dat să-l ridice pe locotenentul care stătea ca o cloșcă pe ouă, în coșul de gunoi. L-a bătut cu palma pe obraji și a spus:

«Hai, băiatule, vino-ți în fire, am vrut să glumesc, nu te speria!»

Până să vină doctorul, bietul casier și-a revenit. A deschis ochii și văzând figura lui Argeșanu, cu mustățile aplecate asupra lui, a închis ochii la loc și a rămas așa o bună măsură de vreme, până când a auzit cuvinte încurajatoare și a realizat că pericolul cel mare trecuse. S-a ridicat ajutat de general și a încercat să ia poziția de drepți.

- Cred că întâmplarea a fost mult gustată.

- Nici nu vă închipuiți ce repede a ajuns vestea la București și în toate celelalte părți ale țării. Dar această întâmplare fusese ca un duș pentru Ghiță Soldatul, care văzuse că are de-a face cu alte elemente decât cele de la 2 Călărași, de unde venise. Seara, la recepție, cine era cel mai zâmbitor, cel mai sclipitor dintre toți ofițerii decât Ghiță Soldatul? Închina cu fiecare ofițer, îi spunea cuvinte frumoase, era elegant cu doamnele, lansa spirite, și nu a pierdut din vedere să-l cheme pe Niță Pleniceanu și să-l întrebe:

«Ei, ce zici Niță, am fost tare?»

La sfârșitul zilei a treia de inspecție, când Ghiță și-a luat rămas-bun de la școala de cavalerie din Sibiu, aceasta își câștigase un prieten și un protector. În orice caz, lăsase o urmă adâncă pe făgașul căreia au ieșit la iveală o serie întreagă de bancuri, între care cel mai

gustat era «casierul la coş». Prinţul Moruzi, inspectorul cavaleriei, s-a amuzat grozav auzind aceste isprăvi ale lui Ghiţă Soldatul. Dar, pentru ca portretul generalului să fie complet, e timpul să-l întregim cu o trăsătură adâncă, ce va constitui un aspect antagonist al însuşirilor cu care l-am împodobit până acuma. În toată ambiţia lui de afirmare şi devenire, în tot zelul de întâitate şi originalitate, Ghiţă Soldatul avea un singur of: Generalul Ion Antonescu. Cu un an înaintea lui la promoţie, Ghiţă Argeşanu fusese şi el şef de promoţie, ca şi Antonescu. Faima pe care şi-o crease Antonescu încă din primul răsboi mondial, îl rodea şi pe faţă şi în ascuns şi toată lupta lui era să-l egaleze şi să-l întreacă. Şi, la un moment dat, l-a întrecut spre împlinirea soartei lui. Adică, în două momente. Mai întâi, când amândoi au fost chemaţi la examenul de general. Colonelul Antonescu dă o soluţie originală ieşită din tipicul stabilit de comisie. Colonelul Argeşanu se încadrează în tipic şi dă o soluţie apropiată de soluţia comisiei. El a umplut lumea că l-a tăiat la examen pe Antonescu. Bunînţeles, Antonescu nici nu l-a băgat în seamă. El îşi urma înainte liniştit, ferm, traiectoria devenirii lui pe firmamentul naţional. Ghiţă Soldatul ca general a trecut repede la comenzi, a intrat în graţiile lui Carol al II-lea, în timp ce Antonescu era scos din graţii, trimis în provincie sau pus în disponibilitate, încât Argeşanu ajunge comandantul militar al Capitalei, comandament înfiinţat de Carol al II-lea, pentru consolidarea dictaturii sale. Antonescu a moştenit deci această situaţie. Evenimentele se petreceau prin anii 1937-1938. Ani tulburi, frământări interioare, ameninţări la frontieră.

- Mişcarea legionară era în plină înflorire.

Da. Antonescu se ridică pe firmamentul politic şi-l eclipsează pe Argeşanu, prin aceea că e numit ministru de război. Argeşanu nu ezită, de altfel, cum era regulamentul, să i se prezinte în calitatea sa de comandant militar al Capitalei, în ţinută de gală, mai ţanţoş ca niciodată. Se opreşte în faţa biroului ministrului, ia poziţia cea mai corectă de drepţi, cu călcâii sunători lipiţi, şi raportează:

«Domnule ministru, am onoarea să mă prezint, sunt generalul Gheorghe Argeşanu, comandantul comandamentului militar al Capitalei!».

«Te cunosc! răspunde ministrul. Rămâi la postul dumitale. Vei primi dispoziţiuni. Bună ziua!»

Ghiţă Soldatul a făcut o întoarcere reglementară şi, zornăindu-şi pintenii pe covorul cabinetului, a părăsit încăperea fără să arate nimic din gândurile sale intime. Îşi jucase bine rolul, nu i se citise nici o înfrângere pe faţă. Era Ghiţă Soldatul în cadrul regulamentului pe care îl îndeplinea literă cu literă, regulament atât de bine

cunoscut de el. Guvernul lui Octavian Goga, din care făcea parte şi generalul Antonescu, a căzut repede. A urmat dictatura lui Carol al II-lea, crearea Frontului Naţional, a venit Armand Călinescu, agitaţie legionară, arestarea şi împuşcarea lui Corneliu Zelea Codreanu, represaliile legionarilor care încep prin executarea lui Armand Călinescu. Suflul teroarei se abătuse peste Ţară şi, mai ales, peste Capitală. Regele Carol era la ananghie, simţea că i se clatină tronul. Era nevoie de ordine şi cine putea să o instaureze? Omul era la îndemână, generalul Argeşanu, comandantul forţelor militare din Capitală, omul de fier, soldatul prin vocaţie, profesiune şi devotament, gata oricând la datorie. A fost chemat şi i s-a încredinţat Preşedinţia Consiliului de Miniştri şi astfel apare în galeria preşedinţilor de guverne, după Averescu, ca cel de-al doilea general de cavalerie. Misiunea lui era precisă: restabilirea ordinei, imprimarea unui sentiment de teamă prin aplicarea represaliilor faţă de criminali, atentatori care fuseseră prinşi şi instaurarea unui climat de ordine şi securitate. El, Ghiţă Soldatul, omul cumsecade şi cu frica lui Dumnezeu, n-a şovăit o clipă şi a dat ordin de executare a celor prinşi pe locul unde se făcuse crima. Cadavrele au fost lăsate acolo timp de 24 de ore. Măsura aceasta a cutremurat opinia publică şi a cutremurat totdată şi cariera lui Argeşanu: un om pentru o faptă. Soarta îi rezervase acest rol tragic.

La scurt timp - poate două-trei săptămâni -, Argeşanu este înlocuit cu Gh.Tătărescu. El trece din nou în rândurile armatei. Până la venirea Mareşalului Antonescu la putere, mai era un an. Ghiţă Soldatul n-a făcut altceva decât să se supună regulamentului. Imediat a cerut audienţă şi s-a pus la dispoziţia Conducătorului. Acesta l-a primit cu cuvintele:

«Dumneata predai comandamentul generalului Sănătescu. Eşti mutat la comanda corpului de armată de la Constanţa. Executarea imediat!»

Ghiţă Soldatul a înţeles că totul s-a sfârşit. A urmat perioada legionară cu toate furiile şi abuzurile criminale, a cărei victimă a fost şi falnicul Ghiţă Soldatul. Arestat şi scos din comandă după primele săptămâni de guvernare, a fost trecut de legionari pe lista neagră pentru ispăşirea crimelor, alături de Gavrilă Marinescu, Moruzov şi alţii. A fost închis din ordinul Mareşalului la închisoarea aflată sub pază militară, ca să-l scoată de sub pericolul unei răsbunări nelegale. A suferit însă rigorile legilor. În noaptea Sfântului Bartolomeu, 28 noiembrie 1940, generalul Gheorghe Argeşanu, fost prim-ministru sub Carol al II-lea, a fost împuşcat împreună cu toţi cei din celula în care fusese închis. Asta-i!

- A avut familie?

- Sigur, două fete şi un băiat, fost ofiţer de cavalerie, viteaz în răsboi. Mareşalul Antonescu nu a fost implicat cu nimic în acest odios masacru. Deşi l-a ştiut adversar de-o viaţă, niciodată nu l-a luat în serios şi nu l-a onorat cu cinstea unei adversităţi. A găsit că era firesc ca un om plin de zel ca Argeşanu să tindă a-l întrece. Dar, ca un luptător prea bine dotat, nu intra în luptă cu unul pe care ştia că poate să-l înfrângă oricând. El n-a făcut decât să aplice legea. Generalul Argeşanu se făcuse unealta lui Carol al II-lea, călcând legea, neacţionând în judecată pe făptaşii crimei. Antonescu a spus: «Dacă fratele meu s-ar fi comportat la fel, încălcând legea, eu aş fi procedat în acelaşi chip! Omorârea lui bestială a fost un act odios, pe care îl înfierez cu toată puterea». Şi astfel, Ghiţă Soldatul a intrat în istoria politică a Ţării ca un înfrânt, pentru o idee care nu-i onorează frumoasa uniformă de cavalerist, pe care a purtat-o cu atâta plăcere şi atâta strălucire. În această întorsătură a soartei, nu a avut prilejul să-şi arate însuşirile de ostaş viteaz în răsboiul care bătea la uşă. Armata a fost lipsită de un mare comandant.

- L-aţi mai întâlnit în Bucureşti?

- Da, pe stradă, îl salutam. Odată l-am întâlnit, am rămas consternat: Ghiţă îşi răsese mustăţile. Băieţii afurisiţi spuneau că era amorezat de o fată tânără. Pe urmă însă le-a lăsat la loc.

- Deci, generalul care ştia regulamentele pe dinafară le-a încălcat cu primul prilej, când Regele i-a cerut-o.

- Da... Asta este galeria primilor-miniştri proveniţi din arma cavaleriei. Toţi veniţi în momente cruciale, cei mai credincioşi oameni, înclinaţi spre fapte deosebite, iubind caii, silindu-se să depăşească obstacole, nu erau cumpăniţi, ticăiţi, speriaţi de pericole. După ce îşi îndeplineau misiunea, cedau puterea. Tronul era pentru ei edificiul de bază. N-au urmărit glorie personală, în afară de Ghiţă Soldatul, Dumnezeu să-l ierte, care a fost muşcat de şarpe. Sănătescu nu voia să ia preşedinţia, Antonescu la fel. I s-a spus: trebuie să iei conducerea. Rădescu, de asemenea, a fost scos din casă, era pensionar, a trăit ideea sacrificiului.

- O întrebare...

- Numai un moment mai revenim asupra lui Argeşanu. I-a fost dat generalului Argeşanu să-şi încheie mandatul de prim-ministru printr-un act spectacular. El a ieşit de pe scena istoriei în pas de defilare, după ce intrase în descărcări de pistoale. L-am văzut în ziua înmormântării lui Armand Călinescu. În toată capitala atmosferă de doliu, de adâncă tristeţe şi îngrijorare. Armand Călinescu, poreclit Dictachiorul (îi lipsea un ochi, dar în anul când a con-

dus destinele Țării a văzut mai bine decât cu doi ochi). El s-a prezentat într-o atitudine curajoasă, știind să despice prin hotărîri tranșante unele noduri gordiene ale politicii acelui timp. Totul mersese bine până la nefericitul act al suprimării lui Codreanu, în mod laș. El dispăruse, lăsând un val de nesiguranță și de temeri în urma lui. În această atmosferă de paradă protocolară desfășurată la înmormântarea lui Călinescu, prezența primului ministru Argeșanu era o garanție că spiritul de anarhie va fi înăbușit. Dăduse dovadă prin împușcarea atentatorilor. Pășea singur în capul guvernului, a corpului diplomatic, a celorlalți. În momentul acela trecea prin fața Palatului Regal. Regele a ieșit în balcon și a salutat cortegiul. Totdeauna Ghiță Soldatul a pozat, dar de data aceasta poza lui avea ceva tragic. Figura lui era împietrită, numai mustățile stăruiau să dea portretului trăsătura lui caracteristică de om sigur pe fapta sa. Pasul lui, deși întins și pus cu hotărîre la pământ, parcă se clătina. Își purta uniforma de general de cavalerie ajustată perfect pe trupul lui bine legat, dându-i o prestanță care stârnea admirație. Învăluit într-o demnitate gravă, apărea în mod vădit ca un personaj principal într-o tragedie antică. Pentru toți cei care-l vedeau, el apărea nu un succesor al defunctului, ci un răsbunător al acestuia. Pe tot întinsul drumului de la Palat la Bellu, generalul Argeșanu și-a depănat pașii uniformi și gravi, ca și cum și-ar fi depănat firul propriului său destin, care, nu peste mult timp, l-a purtat pe același drum, fără cortegiu, fără onoruri, fără car mortuar, ca pe cel mai bicisnic dintre muritori, împușcat ca un câine într-o grămadă de oameni înspăimântați și reduși la cel mai de jos grad al demnității umane.

- Se pare că v-a părut rău după el.
- Ei, sigur că da. Era un om bun, am spus asta.

- Putem să trecem la portretul lui Petrovicescu? L-ați cunoscut? Ați stat de vorbă cu el?
- Foarte bine. Este nimerit momentul. I-am pomenit numele mai înainte. Generalul Constantin Petrovicescu! O figură care mi-a stârnit admirație în tinerețe și cred că am fost tentat să-l iau atunci de model. Eram locotenent la Arad, când el era general și comanda brigada de infanterie a Diviziei (dumnezeu știe care) . Frecventa familia comandantului de divizie de cavalerie, socrul meu, generalul Constantin Bălăcescu. Acesta îi acorda o prețuire deosebită, iar, la rândul său, generalul a venit în casa noastră și eu i-am întors vizita. Pesemne că m-a simpatizat, fie pentru ceea ce reprezentam eu însumi, fie pentru că eram ginerele comandantului diviziei, poate și pentru una și pentru alta. L-am vizitat deseori. Am petrecut cu el multe ore in-

structive. Am constatat din primele lui manifestări că era un om de cultură, un om al cărţilor, un literat. Vorbea frumos, împodobindu-şi graiul cu imagini plastice strălucitoare, cu referinţe la lecturile lui vaste. Avea o bibliotecă foarte bine garnisită, îi stătea ca un fundal şi o mărturie a capacităţii sale. Treptat interesul meu pentru el a sporit, până când am început să-l admir. În discursurile pe care mi le ţinea -pot să le numesc discursuri - perindându-mă prin toate azimuturile culturii universale, îmi strecurase (cu intenţie sau fără, greu de ştiut) semnul neliniştitor al unui «nicivo», care plutea nedefinit în atmosferă. Ca tip, era de statură mijlocie, costeliv, avea o figură negricioasă de maur, cu maxilarul bine pronunţat, cu umerii obrajilor bine ieşiţi în relief, cu pielea întinsă şi tăbăcită, ca faţa unui marinar venit dintr-o lungă croazieră peste meridianele oceanelor, purta ridurile unui actor care şi-a fanat figura prin folosirea la nesfârşit a fardurilor otrăvitoare. Avea o frunte îngustă şi încreţită în cute adânci, deasupra căreia un păr tăiat în perie îi dădea o asprime, o severitate pe care el şi-o ascundea într-un zâmbet sarcastic. Privirile tăioase erau uneori îmblânzite prin lumini calde şi de simpatie. Ştia să le îndrepte asupra interlocutorului, atunci când voia să-l câştige. Curând, în acest om am descoperit neliniştea unei frământări continui, de teze şi antiteze. Ştia să adauge unei imagini sublime o trăsătură dură, care să sublinieze nu numai frumuseţea, dar şi să dea o notă de sarcasm şi negaţiune. Cu alte cuvinte, curând mi-am dat seama că în spiritul lui exista ceva mefistofelic, neliniştitor. El însuşi era un neliniştit. Îmbrăca haina militară, avea un trecut ostăşesc de răsunet, dar toate acestea adăposteau un spirit umanist în vrere, dar nihilist în fond. Cam asta era impresia cu care m-am despărţit de generalul Petrovicescu, când am fost mutat de la Arad la Bucureşti. Îi rămăsesem dator o serie întreagă de cărţi pe care mi le recomandase să le citesc, unele mi le împrumutase, pe altele mi le povestise. Îi rămăsesem dator timpul petrecut în apropierea unui adevărat cărturar. Îmi dădusem seama ce înseamnă un cărturar. Şi că nici o uniformă nu împiedică un spirit să tindă spre împlinirea năzuinţelor superioare ale spiritului, oricât ar fi fost de strânsă haina militară în bumbii de pe piept.

Pe Petrovicescu l-am reîntâlnit la Bucureşti, când a fost mutat la Corpul II de Armată, ca şef de stat major. Reîntâlnirea n-a mai creat condiţiuni pentru reluarea firului întrerupt. A fost convenţională. Eu eram la Şcoala de Răsboi, ofiţer-elev, iar el era mare comandant în Capitală. Avea deschise porţile unei cariere care putea să ducă la ministeriat. Se schimbaseră condiţiunile de la Arad. M-am resemnat şi am intrat în matca mea. Dar, Petrovicescu mi-a revenit în

atenție prin vâlva pe care a făcut-o atunci când, numit procuror în procesul lui Codreanu și al legionarilor, în 1936, mi se pare, el, în rechizitoriul lui, în loc să acuze, a apărat. Regret că nu pot să redau nimic din textul acelui rechizitoriu, care a uimit opinia publică românească, pentru că el a obținut achitarea inculpaților, pentru a putea să ne dăm seama de facto sau de visu, cum vreți, asupra acestui document rămas de pomină. Știu numai că s-a încheiat cu expresia următoare: «Dar procesul nu s-a terminat, el continuă...» Ce-a vrut să spună procurorul general Petrovicescu prin această încheiere se va vedea abia după patru ani, când, după cum ne arată generalul Dragomir, Generalul Antonescu, socotindu-l om de încredere, cu care putea să lucreze, l-a numit ministru al afacerilor interne. În ce măsură Generalul Antonescu a putut să lucreze în acord cu ministrul său de interne se poate vedea limpede din întregul conținut al cărții albe a rebeliunii, numită «Pe marginea prăpăstiei» și care, pe atunci, a avut o largă răspândire în public. Pe scurt, generalul Petrovicescu, abia venit la Ministerul de Interne, s-a dovedit mai legionar decât toți legionarii, nu pe cale ideologică - așa i-ar fi stat bine la vârsta și la haina ce-o purta -, ci pe calea pe care descoperisem eu, simplu locotenent de cavalerie de la Arad, pe latura confuză a spiritului său, care friza nihilismul. El a fost acela care a înarmat brațul legionarilor ce au comis acele crime abominabile. El i-a acoperit în toate faptele lor nelegale. A sabotat ordinele Generalului Antonescu, a creat și întărit poliția legionară, a încercat să introducă legionarismul în oștire și, nici mai mult nici mai puțin, a patronat din umbră organizarea rebeliunii. În ultimul moment abia, Generalul Antonescu și-a dat seama că în generalul Petrovicescu nu numai că nu-și găsise un prieten și un colaborator cu care să se înțeleagă, ci un dușman ascuns, purtând masca perfidă ca un actor, așa cum am accentuat în întocmirea portretului său fizic, mințindu-l și surâzându-i în față, dar pregătind în spate pumnalul care trebuia să-l suprime. Pentru că, așa cum îl intuisem cu zece ani în urmă, la Arad, așa se dovedise a fi când a exercitat o funcțiune înaltă. Nu este greu deloc să presupunem că, în cazul în care rebeliunea ar fi triumfat, iar generalul Petrovicescu ar fi rămas stăpân pe situație la Interne, el ar fi putut să aibă veleități și să încerce a lua locul Generalului Antonescu. Deci, lucrând pentru Legiune, am putea spune fără prea mare teamă de a comite un păcat: lucra pentru el. În timpul cât a fost ministru de interne, am avut contacte de serviciu și întâmplătoare. Mă primea în biroul lui de la minister, ca și când nici nu ne-am fi cunoscut. Se vedea limpede că nu-i convenea întâlnirea cu mine. Era ceva, parcă s-ar fi întâlnit cu conștiința lui de odinioară. Rezolvam problema cu care eram însărcinat

şi părăseam biroul cu un «am onoarea să vă salut, domnule ministru». La care îmi acorda o strângere de mână de gheaţă. Dacă-l întâlneam întâmplător, îmi răspundea la salut surâzându-mi şi-mi întindea mâna, după împrejurări.

- Aţi putea schiţa raporturile directe dintre Generalul Antonescu şi Petrovicescu?

- Ultima întâlnire dintre Petrovicescu şi Antonescu a avut loc la 20 ianuarie, când Generalul Antonescu l-a umplut de reproşuri pe ministrul lui de interne, acuzându-l direct de anarhia care domnea în ţară. Dacă Generalul Antonescu n-ar fi avut prudenţa sau inspiraţia de a-l dubla cu colonelul Alexandru Rioşeanu din veche familie boierească a Rioşenilor, acel elegant, exuberant, bogat, generos, viteaz colonel de cavalerie, Antonescu s-ar fi prăbuşit prins în reţeaua perfidă ce i-o întinsese Petrovicescu, prin elementele sale din legiune. Dar acesta a vegheat, l-a avertizat pe Generalul Antonescu, i-a pus în faţă de atâtea ori situaţia reală, brutal, a contracarat mişcările periculoase ale ministrului, ca, în cele din urmă, în timpul rebeliunii, să i se substituie ministrului şi, sub ameninţarea revolverului, să instaureze ordine în departament, să înlăture elementele criminale şi să salveze viaţa unor miniştri, aflaţi în beciurile Ministerului de Interne, punându-i la adăpost de furia legionară. La 24 ianuarie, generalul Petrovicescu a dispărut de pe firmament, înfundând puşcăria, la fel cu ceilalţi principali răspunzători de rebeliune.

- Cum s-au petrecut lucrurile? Cum a pus mâna pe el Generalul Antonescu?

- Foarte simplu. L-a demis din postul de ministru de interne, numindu-l în locul lui pe generalul Dumitru Popescu. După demitere, cu un mandat de arestare a fost ridicat de la domiciliu şi dus la închisoare.

- Nu se aştepta să fie arestat?

- Ştiu eu?

- De ce n-a fugit?

- N-a fugit. N-am urmărit ce s-a petrecut cu el, ştiu numai că a fost amnistiat după un an şi şi-a trăit viaţa până la moarte într-un refugiu, la locuinţa lui din Sibiu. Din imaginea pe care o păstrez lui Petrovicescu, se desprind ca un ecou aceste cuvinte lăsate în urma lui poate ca un blestem, poate ca o speranţă: «Şi procesul continuă...»

- Aş vrea să revenim la perioada celui de-al doilea război mondial. Aţi menţionat nu o dată, în convorbile noastre prin insulă, numele generalului Radu Korné, citit Cornea. L-aţi înfăţişat de fiecare dată ca pe o figură legendară.

- Da. Era de obârşie nobilă. Averescu se trăgea din burghezia basarabeană. Korné ţinea cu orice preţ, începând prin nume, pe care îl scria nu cum se pronunţă, Cornea, ci Korné cu accent, cu ortografia vechilor cronici. De aceea mulţi îl acuzau că şi-a franţuzit numele, ceea ce nu era adevărat. El era un ofiţer din elita cavaleriei şi a armatei. Ca sublocotenent, făcuse răsboiul de întregire şi căpătase Mihai Viteazul. Colonel, a comandat un detaşament, apoi o divizie de vânători de munte şi o divizie, Divizia I Blindate. Mic de statură, cu o figură cu trăsături copilăreşti, reflecta o vioiciune tinerească. Chiar aspectul chipului lui rămăsese tineresc şi nu puteai să-i deduci vârsta. Tenul alb, obrajii plini şi rotunzi, cu o mică mustăcioară deasupra buzei. Îşi purta puţin capul pe dreapta şi, printr-un clătinat uşor, dădea impresia că tot timpul este în urmărirea unui gând, a unei activităţi cerebrale. I-a plăcut să se distingă în toate domeniile: al cărţii, al calului, al mondenităţii, fără să fie câtuşi de puţin un ofiţer de salon. Iubea deopotrivă şi cultura, şi sportul, iubea soldatul foarte mult. Când era comandant de pluton în Regimentul 4 Roşiori Regina Maria, camarazii făceau tot felul de glume pe socoteala lui, căci, foarte mămos cu plutonul, nu ştia ce să mai facă pentru ca acesta s-o ducă cât mai bine. Era văzut adeseori urmat de ordonanţă cu coşul cu bunătăţi, pe care le împărţea soldaţilor, petrecând un timp cu ei peste program. Totdeauna putea fi găsit la unitatea lui. A îndrăgit calul şi a făcut călărie cu pasiune. De asemenea, cartea, fiind un adânc cunoscător al artei militare şi având o practică îndelungată de profesor la şcolile de ofiţeri. Acolo l-am cunoscut pe maiorul, de atunci, Radu Korné. L-am avut profesor de tactică, excela prin meticulozitate, prin punctualitate, prin originalitatea metodei de predare a cursului. Radu Korné era aşa de conştiincios, încât friza uneori naivitatea, fapt pe care noi, ofiţerii-elevi, o luam sub formă de glumă. De pildă, dacă urma să intre la cursuri şi, ajuns în pragul uşii, examina ceasornicul şi vedea că e cu două minute înainte, se plimba pe coridor două minute, până se făcea ora fixă, apoi abia apăsa pe clanţa uşii. De asemenea, sfârşitul orei era marcat de ceasornic. Ori unde ajungea cu explicaţia, întrerupea şi ieşea din clasă. Era un om de o perfectă educaţie, n-ar fi fost în stare să jignească pe cineva, ceea ce nu însemna că nu era sever. Era foarte sever, în sensul că nu ştia de glumă. La Radu Korné totul era serios. Camarazii nu puteau să glumească cu el, pentru că Radu Korné nu se preta la glumă. Totuşi, era un foarte bun camarad. Glumele făcute pe seama originalităţii lui erau trecute cu vederea şi el rămăsese imperturbabil, în seninătatea gândirii şi a sufletului lui curat. Atunci, la gradul de maior, era căsătorit, soţia, distinsă, frumoasă, mai trăieşte. Aveau

un copil, un băiat. Ducea un menaj exemplar, dar oarecum ermetic. Cu Radu Korné am avut raporturi - nu pot spune prieteneşti, dar m-am bucurat de atenţia lui deosebită. Ca profesor de tactică a cavaleriei şi director de studii la şcoala superioară de ofiţeri, şi-a făcut o părere bună de mine. Eram şef de promoţie. Părerea şi-a păstrat-o şi de-a lungul carierei mele. Şef nu l-am avut niciodată. Îl întâlneam deseori, aveam lungi convorbiri pe teme militare. Korné era menit să comande trupa, asta era vocaţia lui, fără să fie un «trupete», termen pejorativ ce se acorda unor ofiţeri care băteau bocancul alături de unitate. Era un boier adevărat, care se simţea bine în mijlocul camarazilor lui mai mici, soldaţii din unitatea sa. Prestigiul şi autoritatea ce emanau acest ofiţer delicat ca o domnişoară se datorau unei forţe misterioase pe care o deţinea fiinţa sa. Prin grai, cu o pronunţie aparte, cu un «r» bine marcat...

- Graseiat ?

- Graseiat, da. Prin maniera de a te aborda în întregime şi a te mobiliza în ideea pe care o urmărea, seriozitatea frizând gravitatea uneori, a atitudinii sale, toate acestea închegate într-o conştiinciozitate straşnică, făceau din el o forţă menită să obţină ascultare. Înainte de toate, era exemplu personal. În ceea ce mă priveşte, aveam o părere bună de generalul Korné. Deosebită valoarea lui de comandant. Trebuie să mărturisesc că păstram totuşi anumite rezerve. Poate asta era rezultatul impresiei pe care mi-o lăsa fizicul său cu aer atât de tineresc, la o vârstă înaintată. Parcă era un adolescent. Cu jenă mărturisesc acuma că l-am nedreptăţit, neacordându-i creditul meritat într-un post de înalt comandament. Din primele zile ale răsboiului, Korné s-a evidenţiat în chip strălucit. La trecerea Nistrului, când Mareşalul a fost solicitat să acopere dreapta nemţilor angajaţi la Kiev, prin trimiterea unor trupe româneşti înspre Bug şi dincolo, până în Crimeia, sub comanda generalului Manstein, colonelul pe atunci Korné ia comanda unui detaşament, alcătuit din două regimente de cavalerie, un regiment de artilerie călăreaţă, dacă nu mă înşel, şi un batalion de infanterie purtată. Trece Bugul, trece Niprul şi intră în Crimeia, acoperind flancul drept al armatei Manstein, care era oprită în faţa Sevastopolului. Această perioadă care include lunile octombrie, noiembrie, decembrie, ianuarie, februarie, martie, aprilie, mai - câte sunt? - detaşamentul Korné s-a ilustrat prin acte de bravură şi succese, care erau mereu evidenţiate de Comandamentul General. Numele lui începuse să fie rostit mereu în interior. Korné se dovedise un viteaz. Se povesteau lucruri neobişnuite despre temeritatea sa dusă până la absurd. Mergea la atac cu bastonul în mână, în linia întâia. Ridica în picioare lanţul de trăgători, el fiind în picioare,

şi-i mâna din spate la atac. Şi alte lucruri asemănătoare care uimeau. Şi nici un glonţ nu se apropia de el. Era invulnerabil. Tot aşa mic, cu bastonul în mână, cu înfăţişare tinerească, înotând în zăpadă sau în noroaie, îşi ducea trupele cu bastonul precum ciobanul îşi duce oile. Stăpânea comandanţii cu o autoritate de fier. Îl avea în subordine pe Dumitru Dămăceanu, comandantul Regimentului 10 Roşiori, care nu mişca în faţa lui. Korné cu expresia lui neschimbată: «Mon cher, trebuie să acţionăm aşa, trebuie să înaintăm pe direcţia asta.» Dădea ordine senin, încrezător şi pornea imediat la urmărirea executării lor. Încet-încet numele lui intra în legendă. Viteazul colonel Korné. Eu, de la postul unde eram, îl urmăream cu interes, curiozitate şi nedumerire. Îmi ziceam în sinea mea: uite, domnule, mititelul meu de ce este în stare! N-aş fi crezut. Şi răsboiul se ducea mai departe, şi Korné ajungea pe meleaguri necunoscute, imperturbabil la succese sau insuccese. Fapta lui cea mai de ispravă din răsboiul din Est rămâne luarea comenzii pe câmpul de luptă a Diviziei a II-a Vânători de Munte, pe frontul din Caucaz. Venită de curând pe front, din interior, proaspătă, cu efectivele complete, cu vânătorii de munte care erau o mândrie a oştirii, sub comanda vestitului general Fâlfănescu, renumit tactician, profesor la şcolile de ofiţeri - îl avusesem şi eu, îl apreciam -, tip de ofiţer de vânători de munte, care, atunci când a plecat pe front (întâmplarea făcuse să mă aflu în secţia a III-a a Marelui Stat Major), să-l aud declarând cu enfază, în faţa ofiţerilor secţiei: «Băieţi, acum a venit timpul să arăt şi eu ce pot!» Era atât de plin de încredere că m-a impresionat, cu figura lui de buldog, cu trăsături de-a dreapta şi stânga gurii, cu maxilare puternice, cu vocea strecurată prin dinţii strânşi. Arăta dârzenie şi voinţă nezdruncinate. După plecare, ne-am spus între noi: «Aţi văzut Fâlfanul? Ăsta o să facă treabă!»... Aşa treabă a făcut, că a treia zi după intrarea în foc, divizia a fost zvârlită în dezordine la contraatacul rusesc. Divizia în derută, soldaţii fugeau. Atunci, Înaltul Comandament îl ia pe Korné de la o brigadă de cavalerie şi-l numeşte comandantul diviziei. Fâlfănescu a fost demis de la comandă. Korné s-a dus imediat, a văzut care era situaţia, a luat cu el câţiva ofiţeri, cu bastonul într-o mână, cu pistolul în alta, şi porneşte spre linia frontului. Barează retragerea soldaţilor, îi întoarce cu faţa spre inamic şi, înaintea lor, dirijează atacul cu bastonul. Ruşii se opresc, ostaşii noştri încheagă unităţile, prind curaj şi înţeleg că situaţia este restabilită.

- Admirabil!

- Korné rămâne titularul diviziei. Culmea coincidenţei face să mă aflu tot la Secţia a III-a (mergeam des acolo) când apare generalul Fălfănescu. Vine, înaintează cu călcătura lui crăcănată, se opre-

ște în mijlocul secției, scoate bascul de pe cap, își face o cruce și spune: «Uf, băieți, bine c-am scăpat!» Consternare generală: se năruise un idol. Pe generalul Korné l-au luat de la comanda diviziei de munte și l-au pus la comanda Diviziei I Blindate, care își completa efectivele în interior. L-am întâlnit în această postură. Acum îmi dădea o atenție deosebită, pentru că dețineam un post în conducere. Credea în victoria germană, păstra aceeași îndârjire în luptă, aștepta să se împlinească lipsurile diviziei și să intre în acțiune. A intrat. Divizia blindată a generalului Korné fost încercarea de ultimă clipă a Mareșalului Antonescu de a frâna înaintarea Rușilor la Sud de Iași. Ea a primit misiunea ca, în ziua de 21 august să desfășoare un atac de-a lungul Văii Bahluiului. Korné a atacat în flanc forțele sovietice, care, trecând peste Iași, coborau și urcau către Dealul Mare. Atacul a eșuat din cauza forțelor insuficiente și divizia s-a retras fără a-și fi atins scopul. După 23 august, l-am întâlnit pe generalul Korné la București. Se plimba fără teamă prin centru, abordând o seninătate și o încredere deplină în viitorul Țării și al lui. Își făcuse datoria de ostaș corect, nu avea nici spaime, nici remușcări. Totuși, viitorul nu se prezenta prea senin. La scurt timp, Korné a fost arestat, ridicat și condamnat la mulți ani de închisoare. Mândria lui de general de cavalerie, de boier, i-au fost fatale. El n-a putut să îndure umilințele fără să reacționeze, ceea ce i-a atras moartea. A murit în pușcărie, se zice din bătaie. Se pare că trupul lui a fost predat familiei, care l-a înmormântat la Bellu, cred, nu știu sigur.

- Ce vârstă avea?

- Generalul Korné avea cincizeci și patru de ani. Era unul dintre cei mai tineri generali. Fiul lui trăiește la Paris și cred că e mândru de gloria tatălui său.

12 - Galeria camarilei regale

- După cum ați spus, generalul Paul Teodorescu era socotit Regele Infanteriei. Era îndreptățit acest epitet?

- Poate, dacă ne gândim la infatuare. Paul Teodorescu era prieten din tinerețe al lui Carol al II-lea. Îi fusese subaltern în Batalionul de Vânători de Munte din Moldova, comandat pe atunci de Prințul Carol, cu care legase strânsă prietenie, în vremea când Prințul Moștenitor Carol deținea funcția de inspector al aviației, o aviație încă în fașă. Prințul nu și-a luat un pilot de carieră șef de stat major,

ci pe Paul Teodorescu. Numit ataşat militar la Paris, la îndeplinirea stagiului, Paul Teodorescu a revenit în Ţară cu o faimă greu de egalat. Acest ofiţer a fost făcut general, tânăr general, avea vreo patruzeci şi şase de ani, falnic ca înfăţişare, ţinută de o gravitate suverană, zdrobea prin înălţimea staturii, prin figura lui încruntată şi întunecată, nu lipsită de o frumuseţe virilă de meridional, dar pe care zâmbetul era rezervat numai stăpânilor. Acest falnic general a purtat, după cum mi-a plăcut mie să calific pe şefii armatei, nu uniformă, ci livrea, deşi straiul lui era tăiat din cea mai bună stofă englezească şi după cea mai perfectă croială militară. Mi-a plăcut să fac totdeauna diferenţa între şefii cu uniformă şi şefii cu livrea. Din categoria celor care au purtat uniformă, au făcut parte cei care au ştiut să se frângă de mijloc aplecând urechea către cei slabi şi cabrând în faţa superiorilor pentru a-i acoperi şi apăra pe cei în subordine. Şi invers: au purtat livrea, nu uniformă cei care s-au frânt de mijloc şi s-au ploconit în mod ruşinos faţă de superiori, dar au cabrat înaintea subalternilor. Nu pot să contest însă - ar fi incorect din partea mea - că Paul Teodorescu n-ar fi ştiut să-şi facă o pletoră întreagă de devotaţi până la slugărnicie, din mulţi, din mulţi ofiţeri din arma infanteriei, care l-au socotit mândria lor. Era o fală a oştirii, prin prezenţa lui. Ca manifestări culturale, a scris cartea «Tactica Infanteriei», bine primită. Sigur, a avut şi alte însuşiri, era om de salon, avea succes la femei etc.etc. Înapoierea lui în Ţară sugera veleităţile de a rămâne în graţia Regelui şi de a nu avea pe nimeni în cale. Dar, favoriţii, ciracii lui infanterişti, adjutanţi regali, ofiţeri de ordonanţă, care tindeau la postul lui Mircea, i-au şoptit la ureche: «Atenţie la Mircea Tomescu!» Şi el a fost atent. Mai înainte de a intra în luptă cu Mircea Tomescu, Paul Teodorescu şi-a pregătit toate elementele pentru a da lovitura distrugătoare. Şi-a căutat platforma, mărindu-şi numărul acoliţilor, şi-a întărit poziţia la Rege prin Lupeasca, a lansat lozinci cu veleităţi de transformări morale nu numai în armată, ci şi în naţiune. De exemplu, era foarte familiară în gura lui formula aceasta: «Trebuie să formăm un om de tip nou, un om al vremurilor noastre»... Iată cum venea în atingere cu doctrina legionarilor, a căror putere exacerbase către sfârşitul decadei a treia. În timpul acesta, căpitanul Mircea Tomescu îşi vedea de treburile lui. Şcoala Voevodului, Şcoala de răsboi, tiparniţa. Se reliefase puternic ca scriitor militar şi mare gânditor. Debutând încă de locotenent la «România militară», ajunsese la acea dată să fie autorul a peste patru lucrări, dintre care cea mai valoroasă a fost şi a rămas până azi «Ştiinţa militară şi doctrina românească». Această carte este la mare cinste şi azi, fiind socotită la valoare egală cu lucrările de ştiinţă şi

artă militară ale lui Averescu. Pe lângă aceasta, el mai publicase «Răsboiul de coaliţie», lucrare de mare anvergură, «Cavaleria», «Răsboiul de azi» ş.a. Desigur că aceasta nu era de natură să lase liniştiţi pe ceilalţi scriitori militari, în frunte cu Paul Teodorescu, care rămăsese la «Infanteria, regina bătăliilor».

- Apăruseră blindatele, aviaţia de vânătoare şi bombardament...

Bineînţeles. Când Mircea Tomescu era în deplina desfăşurare a posibilităţilor sale profesionale şi intelectuale, la comanda Şcolii de răsboi a venit Paul Teodorescu. Prima lui grijă a fost să reactiveze o cabală care fusese montată cu puţin timp înainte de venirea lui la comanda şcolii şi care fusese anihilată ca fiind fără temei. Pentru generalul Paul Teodorescu aceasta nu era de-ajuns. Fără nici un drept, fără nici o cădere, necunoscând nici oamenii, nici faptele, el şi-a arogat dreptul să înceapă de la primul pas cu aplicarea formulei: crearea unui tip de om nou. A redeschis, aşadar, campania împotriva lui Mircea Tomescu, care, dându-şi seama că atmosfera creată de noul comandant nu poate să-i fie favorabilă, părăseşte Şcoala de răsboi şi rămâne doar cu funcţia sa la Palat. Paul Teodorescu nu s-a mulţumit însă numai cu atât. A întreprins cercetări, i-a interogat pe elevi şi a întocmit un dosar. În definitiv, despre ce era vorba şi care fusese crima lui Tomescu? Pe ce temei generalul Paul Teodorescu voia să o repună pe tapet? I se aducea învinuirea că sprijinea anumite elemente de valoare, pentru a nu le-o lua înainte elemente cu protecţie şi slab dotate. Era o cinste pentru Mircea Tomescu, deoarece el, pe propria lui piele, suferise nedreptăţi şi, în locul lui, fusese trimis la Paris un element slab. Cu acest dosar, Paul Teodorescu s-a prezentat Regelui, hotărît să-l azvârlă de la Palat pe Mircea Tomescu. Când a auzit despre ce este vorba, Regele i-a tăiat-o scurt: «Astea-s prostii. Să nu mai veniţi la mine cu asemenea lucruri!» Şi directorul de studii de la Şcoala Voevodului a rămas mai departe să prezideze formarea vlăstarului regal. Paul Teodorescu eşuase, lovitura pe care voise să o dea era motivată şi prin faptul că Mircea Tomescu se afla în graţiile generalului Antonescu. Zdrobindu-l pe Tomescu, l-ar fi lipsit şi pe generalul Antonescu de un prieten de valoare, care i-ar fi fost folositor în carieră. Paul Teodorescu mergea mai departe pe orbita sa ascendentă, afectând că nimic nu se întâmplase. Rămăsese neclintit în aplicarea formulei: crearea omului nou. Dar nu înţelegea că acest tip să-l înceapă cu el, ci cu alţii. Şi aceasta pentru următoarele motive: l-am avut comandant al Şcolii de Răsboi timp de un an; l-am observat şi studiat cât mi-a fost cu putinţă; în afară de statura lui impozantă şi aerul suveran

pe care şi-l arogase, am intuit în el un vid silenţios, fiindcă sunt şi viduri gălăgioase. De exemplu: venea la oră, se aşeza la locul rezervat de lângă catedră şi nu mişca o oră întreagă. Era ca o stană de piatră. Când suna de ieşire, se ridica, saluta şi pleca. Noi eram obişnuiţi ca generalii care asistau la ore să facă unele observaţii bune-rele, să-şi arate valoarea într-o anumită formă. Eram familiarizaţi cu colonelul Nicuşor Dragomir, doctorul-doctorilor în materie militară, cu şcoala de la Torino, în materie economică cu Academia de la Milano, un militar de primă clasă, volubil, inventiv, exuberant, unul mai mult ca celălalt. Ca să nu-l mai pomenesc pe colonelul Andronescu! Ticuţă Mihăilescu, acel Quasimodo care fascina prin inteligenţă, prin cultură, stăpânind multe domenii, până şi pe cel al poeticii. Dintre toţi aceştia, Paul Teodorescu apărea ca un mut. Eu îl poreclisem «zeul posomorît». Îşi dădea ifose, invita elevii la masă duminica (pe mine nu m-a invitat, ştiind că sunt prieten cu Tomescu), dădea baluri, organiza excursii şi, bineînţeles, şi călătoria de fine de an. Aceasta s-a făcut în Munţii Apuseni, cu o largă desvoltare de aplicări tactice, începând pe Văile Târnavelor şi terminând pe Văile Crişurilor. Consecvent cu sine însuşi, la nici una din aceste aplicaţii Paul Teodorescu n-a luat cuvântul. Într-un an de zile, un comandant de şcoală de răsboi n-a fost auzit niciodată vorbind. Acesta era un record. Şi indiscutabil, era un om citit, pot să spun cult chiar. Dar nu i-am putut aprecia sonoritatea glasului şi paleta expunerii sale. Către sfârşitul aplicaţiei, pe teren, în Munţii Bihorului, un ofiţer vine alergând să-i raporteze: «Domnule general, sunteţi urgent chemat la telefon de domnul amiral Gheorghiu, ministrul marinei!» Era în vara anului 1937. Paul Teodorescu primea astfel înştiinţarea că trebuie să se prezinte la Palat, deoarece urma să fie numit ministru al aerului, în locul lui Radu Irimescu. Paul Teodorescu a părăsit ex abrupto comanda şcolii şi de atunci nu l-am mai văzut decât la cinematograf şi în fotografii. Ba nu, l-am întâlnit odată la Athénée Palace, în apartamentele Doamnei Georgeta Mircea Cancicov, cu care era văr. Venise s-o consoleze pentru detenţia la care era supus soţul ei.

Delicată situaţie! Probabil că împrejurarea v-a înlesnit comunicarea.

- N-am schimbat nici un cuvânt, ceea ce nu înseamnă că nu m-am gândit, zicându-mi: «Uite un general, care a trecut prin cea mai grea perioadă a neamului românesc, fără să facă nimic!» Dar, el făcuse ceva înainte de răsboi. Ce anume? Localul actual al Academiei Militare, pe frontispiciul căruia stă scris: «Ctitoria lui Paul Teodorescu, prin sprijinul acordat de ministrul de finanţe, Mircea Cancicov». Deci, Paul Teodorescu, sprijinit de Rege, dat în primire aces-

tui vraci al finanțelor, care a fost ministrul Mircea Cancicov, a avut la dispoziție toate fondurile necesare, iar Paul Teodorescu n-a făcut decât să aleagă planul prezentat de arhitecți. Edificiul s-a înălțat și Paul Teodorescu a intrat în... nemurire. Al doilea act, mai de pomină, a fost următorul: în calitate de ministru al aerului, calitate deținută până în pragul guvernării Mareșalului Antonescu, a îndeplinit două acțiuni. Prima, după mărturisirea comandorului Negrescu, în memoriile sale publicate nu de mult, Paul Teodorescu a fost adus în fruntea Ministerului Aerului de către Regele Carol al II-lea, pentru a înăbuși panamaua (frauda, cuvânt ce vine de la excrocheria Canalului Panama) de la IAR, opera inginerului Carp. Acesta, sub oblăduirea Regelui, făcuse o comandă oneroasă de avioane la o firmă franceză. La aceste avioane pompa de ulei era defectuoasă și producea accidente mortale în zbor. Bineînțeles, se câștigaseră sute de milioane de care Palatul avea nevoie. Toate acestea sunt declarate de comandor. Inginerul Carp, ca să acopere acest defect, s-a apucat să facă modificări în interiorul uzinelor, schimbând pompa de ulei, ceea ce nu a dat rezultate. Comandorul Negrescu a divulgat acest lucru printr-un raport, și a cerut expertiza. Expertiza făcută a dovedit defectul și a tras la răspundere, inculpându-l pe inginerul Carp și cerând trimiterea lui în judecată. Pentru că ministrul Radu Irimescu nu era omul care să acopere această fraudă, a fost imediat înlocuit cu omul Palatului, recte Paul Teodorescu. Primul lucru pe care l-a făcut acesta, a fost să-l cheme pe Negrescu și să-l trimită în străinătate pe trei luni, ca să viziteze cele mai mari centre aeronautice din Anglia, Franța, Germania, și să raporteze ce tip de motor este mai bun. În vremea aceasta a avut loc procesul Carp, care a fost un simulacru de proces, iar inginerul s-a ales cu un an de închisoare. Așa s-a încheiat afacerea. Când Negrescu s-a întors din străinătate și a vrut să prezinte rezultatul observațiilor sale, ministrul aerului aproape că nici nu l-a băgat în seamă. Deci, s-a înțeles pentru ce-l expediase: ca să nu poată interveni la proces. Al doilea punct realizat la Ministerul Aerului, tot după memoriile comandorului Negrescu, este faptul că a deturnat fondurile aviației și, în loc să doteze arma cu avioane moderne, a dirijat fondurile pentru construirea silozurilor din Bărăgan.

- Deci, cine trece prin Bărăgan și vede silozurile de-a lungul liniei ferate, trebuie să știe că sunt opera generalului Paul Teodorescu și reprezintă fondurile aviației. Probabil însă cu nu ne-au rămas nici un fel de dovezi palpabile în acest sens.

- Cred că nu. Și astfel, după cum susține autorul memoriilor, aviația română s-a aflat în pragul răsboiului nedotată. Memorialistul

(comandorul Negrescu), are grijă să facă o rezervă asupra onestităţii ministrului, dar accentuează că a închis ochii acolo unde trebuia să-i ţină larg deschişi. Aceasta a făcut Paul Teodorescu înainte de răsboi, ca să justifice ceea ce nu făcuse în timpul răsboiului. Numele lui însă este înscris cu caractere mari la începutul guvernării Mareşalului Antonescu. El a fost contra abdicării Regelui şi, împreună cu generalul Mihail, ministrul de răsboi de atunci, au propus Regelui să-l aresteze pe generalul Antonescu. Cred că e deajuns pentru a încheia portretul acestui general, care s-a străduit să creeze un tip nou de român. Pensionar, s-a îngrijit de via lui în pace, până când i-a venit dorinţa de a fugi peste hotare. Profitând că ordonanţa lui era din Banat, s-a dus să-i facă o vizită şi a fost prins de grăniceri cutreierând nişte lanuri de porumb, în apropierea frontierei jugoslave, ziua nămiaza mare. A fost arestat, condamnat la câţiva ani închisoare, eliberat. El şi-a dus traiul înainte, retras ca un filosof, meditând asupra trecutului şi primind omagiile admiratorilor săi. Se zice că şi-a scris şi memoriile. În cazul acesta, va avea de răspuns comandorului Negrescu. A murit la adânci bătrâneţe în vara anului 1980, la 94 de ani, şi, după dorinţa sa, a fost înmormântat la mânăstirea într-un lemn din Vâlcea, pe care o dotase (n-ar fi exclus) tot din fondurile aviaţiei. Drept răsplată, îşi are lăcaş de veci.

- Cum l-aţi cunoscut pe Sănătescu, prietenul Mareşalului?

Generalul Sănătescu era cunoscut în armată drept cumsecădenia-cumsecădeniilor. Dacă armata veche a avut în rândurile ei ofiţeri cumsecade - şi a avut destui, slavă domnului -, apoi Matache a fost primul dintre ei. De talie potrivită, costeliv, adus de umeri şi cu privirea mereu posomorîtă, îşi câştiga simpatia şi încrederea de la primele cuvinte. Prelung la faţă şi osos, negricios de la obârşie, niciodată zâmbitor, se preta la toate scenele hazlii şi primea cu plăcere manifestările de veselie ale subalternilor, fără ca nimic din prestigiul lui să scadă. Prietenos până la familiaritate, nu făcea distincţie între grade, putând să trateze pe un sublocotenent sau pe un colonel cu aceeaşi intimitate sau cu aceeaşi autoritate. L-am cunoscut destul de bine, dar nu am servit sub comanda lui. Când eu am fost mutat în regimentul de gardă călare, în 1933, l-am avut numai două săptămâni comandant, deoarece, fiind înaintat comandant de brigadă, a lăsat comanda regimentului, în locul lui venind Victor Dombrovschi, faimosul viitor primar al Capitalei şi omul Regelui Carol al II-lea. Venind de curând la comanda regimentului de gardă, i s-a oferit imediat prilejul de a-şi arăta devotamentul şi curajul în

apărarea Regelui. Aceasta cu ocazia constituirii unei gărzi de onoare, de dreapta şi stânga trăsurii *a la Daumond* (trăsuri deschise, cum vedem la regina Angliei, aşa avea şi el). Era imediat după atentatul legionar a cărui victimă căzuse Stelescu, legionarul care voise să închine Mişcarea lui Carol al II-lea, creind o disidenţă periculoasă. Se crease o panică, regele se temea că este vizat. Dacă îl ataca pe drum? Atunci, colonelul Dobrovschi a prins momentul şi i-a spus Mareşalului Palatului: «Garantez că îl duc şi îl aduc pe Majestatea Sa de la Palat la Parlament şi îndărăt viu şi nevătămat». Dombrovschi s-a aşezat în dreapta portierei, cu statura lui masivă de majur, iar la stânga l-a aşezat pe un maior, şi nimic nu s-a întâmplat. De-aici s-a deschis cariera lui Dombrovschi.

- Aţi făcut o digresiune, să revenim la Sănătescu.

- În ceea ce priveşte raporturile lui Sănătescu cu Mareşalul, am să spun că între ei era o legătură de prietenie veche. Deşi Antonescu era mai vechi în grad ca Sănătescu, erau per tu. Matache şi Ionel, aşa se numeau între ei. Asta se explică prin faptul că Sănătescu, împreună cu Muk Sănătescu, fratele lui mai mic, erau fiii generalului Sănătescu, care îl avusese în subordine pe Mareşal şi cu copiii căruia se împrietenise. Pe plan militar, Matache Sănătescu fusese subalternul Mareşalului în grad de căpitan de cavalerie şi comandase şcoala de ofiţeri de cavalerie de la Târgovişte. Locotenentul Sănătescu comanda un pluton iar alt pluton îl comanda locotenentul Costică Negulescu, viitorul general, comandant de corp de armată în bătălia Moldovei din anul 1944, implicat în urzelile Palatului pentru înlăturarea Mareşalului. A rămas de pomină anul în care Mareşalul a comandat şcoala de cavalerie de la Târgovişte. Dacă lua comanda escadronului şi-i dădea ordin: «Escadron, rupeţi rândurile, marş!» în fruntea elevilor care alergau de le sfârâiau călcâiele, erau ofiţerii comandanţi. Sau dacă el comanda «culcaţi», ofiţerii-comandanţi erau primii care se culcau. Înţelegeţi ce înseamnă asta? Aceasta era prin 912-913. A ieşit o promoţie de ofiţeri unul şi unul din mâna lui şi toţi se lăudau că l-au avut comandant. De înţeles legăturile dintre Matache şi Antonescu care s-au păstrat şi s-au întărit cu vremea. În primul răsboi şi între cele două răsboaie, ele au rămas afectuoase, ca rezultat al prieteniei întărite de-a lungul timpului.

La data când l-am cunoscut pe Sănătescu, în calitatea mai sus arătată, adică atunci când a lăsat comanda regimentului în care veneam, era trecut de cincizeci de ani, mai cocârjat şi mai pământiu la faţă. Avea o vorbă răstită, încercând să-şi dea un aer de asprime, care era numai o platoşă de carton, cu care încerca să-şi acopere cumsecădenia. Îmi amintesc că m-a primit bine şi mi-a arătat simpatie la

început, dovedindu-mi că mă cunoaşte din activităţile mele anterioare de călărie, de publicistică (începusem să public în reviste câte ceva) şi s-a stabilit un început de raporturi senine şi încrezătoare. Bunînţeles, auzeam mereu de Sănătescu şi chiar îl vedeam la Cercul Militar, aşa că n-am fost surprins când, la venirea Mareşalului la conducere, generalul Sănătescu a fost numit comandant militar al Capitalei. Om de încredere. Şi nu s-a dezminţit. A răspuns la toate ordinele Mareşalului şi trupele de sub comanda sa au înăbuşit rebeliunea în trei zile. Fapt ce trebuie remarcat şi subliniat, ca ieşit cu totul din comun, este următorul: aflând că fratele său, maiorul Muk Sănătescu era înregimentat în mişcarea legionară şi că profitase de calitatea lui de frate al comandantului militar al Capitalei, însuşindu-şi arme dintr-un depozit militar, înarmându-i pe legionari şi luând parte la acţiuni camuflat, nu a ezitat să-l dea în Consiliul de Răsboi şi să-şi înainteze demisia Mareşalului. Mai grav ca aşa nu se putea. Privind de-a lungul firului istoric guvernarea Mareşalului şi raporturile la actul final, 23 august, respingerea de către Mareşal a demisiei lui Sănătescu, rezoluţia depusă pe raportul înaintat cu demisia («Nu se aprobă, generalul Sănătescu este o valoare a armatei şi armata nu se poate lipsi de el în aceste momente»), cererea de demisie a lui Sănătescu şi gestul Mareşalului capătă un conţinut fatidic. Sângele trădării curgea în vinele ambilor fraţi.

Deci, dacă Mareşalul l-ar fi lăsat să plece, ar fi avut un trădător mai puţin. Cum a ajuns Sănătescu la Palat şi care a fost comportamentul său în timpul răsboiului?

În timpul cât am lucrat la cabinetul Mareşalului, am avut mai multe contacte cu generalul Sănătescu, după ce el a fost numit de către Antonescu, Mareşal al Palatului, deoarece în anul 1943 la Palat atmosfera devenise haotică. Era ceva care nu plăcea acolo şi atunci a pus un «om de încredere» luat de la comanda armatei, comanda un corp de armată pe front, înlocuindu-l pe generalul... A! Sunt un om sfârşit, am figura asta în minte... Aşa... Cea mai concludentă, din punctul de vedere pe care-l urmăresc în această biografie, a fost întâlnirea avută de mine cu generalul Sănătescu, ca Mareşal al Palatului, în vara anului 1943. Într-una din acele zile, sunt chemat de colonelul Davidescu care îmi spune: «Magherescu, ia aceste decrete, du-te şi predă-le în mâna domnului Mareşal al Palatului, domnul Sănătescu, şi-i transmiţi următoarele cuvinte din partea domnului Mareşal Antonescu: «Domnul Mareşal Antonescu este contrariat de faptul că decretele care sunt trimise spre semnare M.S.Regelui, privind pe condamnaţii la moarte, prinşi asupra faptului, furt în timpul camuflajului, sunt atât de mult întârziate, ceea ce face ca măsura

aplicată prin decret, care urmăreşte stârpirea acestor acte, să devină ineficace. Îl roagă personal pe domnul general Sănătescu să depună stăruinţă pe lângă M.S.Regele şi să fie trimise urgent, pentru a fi semnate şi executate». Mi-am dat seama imediat de sarcina ingrată ce-mi revenea. Probabil că eu am mârâit ceva, iar colonelul Davidescu mi-a spus: «Te rog ca dumneata să procedezi cu tact, astfel încât să nu se simtă o presiune a noastră asupra Palatului. Il cunosc pe domnul general Sănătescu, care mi se pare că te simpatizează, aşa că vorbeşte-i omeneşte!» I-am spus: «Bine, domnule colonel, o să încerc, dar de acuma vă previn. Eu am intuiţia mea şi ea îmi spune că lucrurile nu sunt prea limpezi la Palat». «Dumneata eşti totdeauna pesimist!» «Dacă numiţi asta pesimism, nu mai am nimic de zis!»

Am plecat îngrijorat şi îngândurat să-mi îndeplinesc această mizerabilă misiune. Presimţirea mea nu s-a dovedit neadevărată, pentru că, intrând în apartamentele din aripa stângă a Palatului şi venind în contact cu generalul Sănătescu, care a apărut dintr-un cabinet lăturalnic, după lungi minute de aşteptare, am citit pe faţa lui întunecată ca de obicei o asprire a trăsăturilor, pe care nu o cunoscusem până atunci. Aceasta a făcut să-mi devină dintr-odată misiunea o povară apăsătoare. M-a primit cu cuvintele: «Ce, Magherescu, ce s-a mai întâmplat?» «Să trăiţi, domnule general, nimic deosebit! Am fost trimis din ordinul domnului Mareşal la dumneavoastră direct, spre a soluţiona o chestiune de corespondenţă dintre Palat şi Conducător. Domnul Mareşal vă roagă să interveniţi pe lângă Majestatea Sa ca să depună semnătura pe decretele cu executarea celor prinşi cu furtul în timpul camuflajului, pentru a nu se pierde eficacitatea acestei măsuri şi a se stârpi aceste acţiuni primejdioase». Sau cam aşa ceva. El mi-a replicat foarte dur şi foarte tăios: «Ascultă, Magherescule, dar ce credeţi voi de-acolo că numele acestui copil poate fi întinat prin punerea semnăturii lui pe acte de condamnare la moarte? Asta-i o problemă de conştiinţă şi nu pot să-l silesc să o facă!» Am îngheţat. Deci, iată adevărata cauză. Am zis: «Domnule general, nu este vorba de a fi silită Majestatea Sa, ci de a i se aduce aminte. Dumneavoastră să fiţi sigur că domnul Mareşal, când a luat măsura aceasta, a luat-o cu inima strânsă; domnia sa nu se gândeşte să asocieze numele Majestăţii Sale la o acţiune reprobabilă, ci la interesul siguranţei interne. Domnia sa apelează la abilitatea dumneavoastră, la tactul dumneavoastră, ca să prezentaţi decretul în afara problemelor de conştiinţă, ca o simplă împlinire de formalităţi. Răspunderea aceasta, ca şi celelalte, cade pe umerii domnului Mareşal». Sănătescu a ascultat tirada mai încruntat ca întotdeauna. Mi-a luat decretele din mână şi a spus: «Bine, bine, las-că vedem noi!

Dar mai lăsaţi-l pe acest copil să crească!» Pot să spun că am plecat de la Palat întors pe dos. Am alergat într-un suflet la Davidescu şi i-am spus impresiile mele. Cum că acolo este o atmosferă ostilă domnului Mareşal, citită fără dubiu pe chipul generalului Sănătescu, cel mai bun prieten al domnului Mareşal. Împăciuitor ca totdeauna, Davidescu mi-a spus: «Lasă domnule, nu ştii cine-i generalul Sănătescu? Bombăne, bombăne, acru ca o murătură, dar el este un credincios al domnului Mareşal!» În acea perioadă se puneau bazele complotului de la Palatul Regal, în capul căruia se afla generalul Sănătescu.

- Ce-l schimbase între timp pe Sănătescu?

Mersul frontului. Eram în plină retragere, frontul pe Nipru, ofensivele sovietice iminente. Bătea vântul de partea cealaltă. Sănătescu l-a înlocuit pe generalul Mardare, deoarece acesta intrase în conflict cu regina, în timp ce era ofiţer de ordonanţă. I se acordase prea multă atenţie şi devenise prea familiar în cadrul intim al Palatului.

- În timpul acesta, Mareşalul se întâlnea cu Sănătescu?

- În cadrul raporturilor de serviciu. Aş vrea să închei frumos capitolul ăsta. Am observat - observaţie posterioară acţiunilor petrecute -, că toţi acei comandanţi la care, ca ofiţer din anturajul Mareşalului, am ajuns cu diferite însărcinări şi care mă primeau într-o atmosferă rece, toţi aceştia au fost implicaţi în complot. Au fost, în primul rând, colonelul Dămăceanu, fostul meu comandant de escadron la şcoala de cavalerie şi care, în urma refuzului meu de a-i da unele informaţii de pe front, a devenit de o ostilitate nestăpânită, încât aproape nici nu-mi vorbea, de unde fusesem numit «copilul lui sufletesc», fiind eu plutonier-major al escadronului pe care el îl comanda în grad de căpitan. Aceasta nu l-a împiedicat ca, ajuns ministru de răsboi, să mă dea afară din armată la prima mişcare. Al doilea a fost Sănătescu, după cum am arătat, care, din prietenos când mă vedea, la început, devenise în ultimul timp de o ostilitate abia stăpânită. La urmă, îl pot cita pe Costică Niculescu, comandant de corp de armată, care, de asemenea, în ultimul timp, abia răspundea la întrebările mele. Pe urmă, generalul Racoviţă de sub ordinele căruia am plecat atunci când am fost numit la cabinetul militar şi care mi-a făcut cinstea deosebită să mă conducă la gară, luîndu-mă în propria lui maşină, să mă onoreze tot timpul guvernării cu atenţiuni deosebite, ca, în cele din urmă, abia să-mi vorbească. Ăştia toţi şi alţii au fost implicaţi în complot. Astfel că, aflând de rolul jucat de Sănătescu la 23 august 1944, n-am fost surprins prea mult, cum n-am fost surprins nici de Dămăceanu, nici de Costică Niculescu, care, la

drept vorbind, n-a avut implicaţii directe, şi nici generalul Mihail Racoviţă. Totodeauna o conştiinţă încărcată se trădează prin expresiile feţei. Şi uneltitorii aproape totdeauna lovesc în slujitori atunci când nu pot să ajungă la stăpân... V-a plăcut povestea?

- Mai aveţi şi alte chipuri de trădători?

- Nu-mi vin în minte acuma.

- Îl cunoaşteţi pe Emilian Ionescu?

- Îl cunosc, mi-a fost profesor la şcoala de răsboi, a fost de partea mea şi, la un moment dat, m-a ajutat şi m-a apreciat, un ostaş brav care a luptat la Don şi a comandat un regiment de care de luptă. Frunte îngustă, viguros, atlet, figură încruntată, pătată, cu maxilare puternice, trăsături energice înseninate de un joc de zâmbet şi privire, care înveselea figura şi-l făcea simpatic. Foarte amabil, plin de curtoazie, atent cu subalternii, delicat, o serie de atribute care îl făceau să se numere printre ofiţerii distinşi ai primului răsboi. Invalid din primul răsboi, (avea degetele tăiate), căpătase aureola eroului. Comandând un regiment de care de luptă pe Don, în 1942, s-a ilustrat în contraatacul dat de generalui Pastia, care a mers în fruntea diviziei la atac şi a murit pe câmpul de luptă. Datorită acestor calităţi şi fiind cunoscut de Mareşal ca fost elev al lui pe timpul cât comanda Şcoala de Răsboi, a fost adus adjutant. Comportamentul lui până la 23 august, a fost în afară de oricare bănuieli. Cavalerismul lui şi aparenţele omului de caracter au dovedit a fi fost numai o mască a unei ipocrizii adânci, care a înlesnit foarte mult drumul spre trădare. A tăinuit în cel mai perfect grad toată urzeala de la Palat şi a susţinut prin impetuozitatea lui, curajul celor angajaţi în lovitura de stat, fiind socotit de Rege ca unealta principală prin care s-a materializat lovitura de stat. Rolul lui e consumat, inserat în istorie, trâmbiţat prin ziare, etalat cu laude proprii, aşa că nu rămâne decât ca fiecare să tragă concluzia sa.

- L-aţi mai întâlnit?

- Sigur că da. Dar e ca şi cum nu l-aş vedea. Când mă zăreşte se încruntă, mă evită. Cam aceasta cu Emilian.

- Aş vrea să ştiu dacă Antonescu şi-a dat părerea asupra actului de la 23 august, nu în proces, ci în mărturii particulare.

- De unde pot să ştiu? Se pare că n-a spus decât atât, către Sănătescu: «Nemernicilor, o să vă pierdeţi toţi capul. Tu te-ai găsit, Matache, să faci lovitură de stat?» şi şi-a exprimat dezolarea printr-un gest de dispreţ şi lehamite. La proces a avut eleganţa să spună doar atât: «Ce căutam eu în seiful Palatului, când aprobarea condiţiilor puse de mine pentru armistiţiu venea pe numele meu? Se va şti cândva că ziua de 23 august a fost de mine înscrisă în istorie!»

Asta e tot ce știu.

- Ce-a devenit Emilian Ionescu?

- După ce Emilian Ionescu a predat pe Mareșal și pe Ică Antonescu partidului, prin Bodnăraș, era îndreptățit să creadă că lui o să-i revină toate meritele. Pentru că, într-adevăr, dacă el nu intervenea în momentul în care generalul Sănătescu a spus, văzând că ofițerii au pus mâna pe Mareșal: «Ce, ați înnebunit? Luați mâinile de pe domnul Mareșal!», totul ar fi fost compromis. Sănătescu trecea de partea Mareșalului, Regele ar fi urmat să se retragă și Mareșalul pleca viu și nevătămat de la Palat. Pentru că subofițerii s-au retras. Dar a ieșit de după perdea, ca o furie, Emilian Ionescu și a strigat: «E ordinul Majestății Sale, arestați-l!» Iar aceștia au scos pistoalele și le-au îndreptat spre cei doi, scoțându-i din sală.

- Sănătescu a avut remușcări?

- Au fost aici două curente, în complotul de la Palat, după cum reiese din declarații și din scrieri. Curentul celor două partide istorice, care s-a răsfrânt și asupra acțiunii Palatului, sub egida Regelui, și curentul partidului comunist, care a acționat direct prin Rege, fără ramificații. Ei l-au mânuit pe Rege. Sănătescu știa de comuniști și nu era prea încântat de contactul cu ei. În ședința conspirativă, când s-au întrunit reprezentanții Palatului cu Sănătescu și comuniștii. Bodnăraș a bătut cu pumnul în masă, încât, după mărturia generalului Dămăceanu, de două ori cavaler al ordinului Mihai Viteazul, «a înghețat de frică». Ei bine, eu nu cred că bătrânul veteran Matache s-a simțit prea bine. Mai mult ca sigur că el n-a înghețat de frică, ci doar de scârbă. Această ipoteză se poate desvolta, declarând: Sănătescu mergea în fruntea firului pe care îl urmau cele două partide istorice, pentru ieșirea din alianța cu nemții. Iar aceste partide urmăreau ieșirea din răsboi prin aliați și păstrarea Mareșalului Antonescu la conducere, pentru înfăptuire. Doi: în cazul în care Mareșalul Antonescu refuză și vrea să continue răsboiul, să fie înlăturat. Deci, acesta era Sănătescu, el nu era pentru continuarea unui răsboi pierdut. Linia comunistă urmărea ieșirea din alianță cu orice preț și înlăturarea Mareșalului Antonescu, în orice condiții. Viitorul era foarte nebulos și nesigur. Stalin spusese că singurul om cu care se poate sta de vorbă în România este Antonescu, așa încât el câștigase deja încrederea acestuia. Aceste două interese, Palat-Comuniști, s-au unit pentru a se ajunge la eliminarea Mareșalului. Matache a rămas astfel cu partidele. Aceasta era atitudinea lui când acceptase să fie chemat Mareșalul la Palat. Dacă Mareșalul accepta să facă armistițiul, tot trebuia să fie arestat. Iar Mareșalul comunicase că aceptă armistițiul, înscriindu-se în linia partidelor. Sănătescu

era cu conştiinţa liniştită. Văzând cum stau lucrurile, Regele, Ioaniţiu, Aldea, Emilian şi Mocioni-Stârcea se consultă şi se sfătuiesc. Văzând că Mareşalul e de acord cu armistiţiul şi nu mai pune chestiunea rezistenţei până la capăt, şi-au spus că e bine să nu-l scape din mână, ci să-l aresteze şi să-l dea pe mâna ruşilor. De aceea a reintrat în salon, debitând formula sacramentală: «Nu vă împărtăşesc părerea, domnule Mareşal, şi vă demit din post!», după care a fugit afară. Atunci au ieşit subofiţerii şi au pus mâna pe Mareşal. «Luaţi mâna de pe mine, nemernicilor! Sănătescule, ce înseamnă asta? Vin aici ca om cinstit şi mă trataţi ca pe un bandit?» Electrizat de această replică, Sănătescu strigă: «Luaţi mâna de pe domnul Mareşal, cum aţi îndrăsniţ?» Ce se întâmplase? Însuşi Sănătescu a fost dejucat. El n-a priceput cum de s-a încălcat convenţia. Dar Emilian Ionescu, în intervenţia lui îndrăsneaţă, a limpezit situaţia şi linia Palatului s-a înscris în linia partidului comunist. Mareşalul, în orice condiţiuni, nu trebuia să mai iasă liber din Palat şi aşa a fost. Aceasta ar putea fi privită ca o întregire a portretului lui Sănătescu.

- Până la urmă îl scoateţi cu obrazul curat.

- Singura interpretare. Nici eu nu mă înscriam la o rezistenţă nebunească.

13 - Şcoala Voevodului

Convorbirea intră în digresiuni, apoi ajunge la un alt punct stabil, un alt portret în cărbune.

- Bietul Mircea, să-l pomenesc aici, pe malul mării, în golful de la Palma, la umbra pinilor din grădina vilei Drăgan! Îi port întreagă amintirea. Şi o încălzesc la căldura unei prietenii admirabile, pornită din cel mai sincer colţ al inimii mele. Şi care, pentru uşoara mea tristeţe, n-a împietat cu nimic asupra simţămintelor mele, care au rămas neschimbate, chiar după ce multe situaţiuni neprielnice au creat aparenţe contradictorii. Pe Mircea Tomescu l-am cunoscut, dacă aş putea să spun aşa, înainte de a-l cunoaşte. Şi cum? Eram elev în anul II al şcolii militare de ofiţeri de la Târgovişte. Şi aşteptam la peronul gării Titu garnitura, spre a merge la şcoală, după încheierea vacanţei. În acest timp soseşte un tren dinspre Piteşti, se opreşte, din vagonul din faţa mea coboară un ofiţer de cavalerie, purtând uni-

forma Regimentului 10 Roşiori, care avea culoarea albă la veston. M-a isbit puternic înfăţişarea deosebit de frumoasă şi impunătoare a acestui ofiţer. Era leit Friedrich March, artist frumos, brunet, figură de Luceafăr. Acelaşi ten bronzat, profil clasic, sprâncene arcuite şi ochi negri, vii, părul negru ieşind bogat de sub chipiu, o siluetă zveltă, tipică ofiţerului de cavalerie. Era într-un grup de tineri, cu care continua o discuţie veselă, pe care a prelungit-o într-o plimbare pe peronul gării, în timpul cât trenul staţiona. L-am salutat când a trecut pe lângă mine şi mi-a răspuns zâmbind. Câţiva camarazi m-au lămurit imediat: Ăsta-i Mircea Tomescu! Şeful de promoţie de la Mânăstirea Dealu... Fusese cel mai bun elev pe care-l avusese Mânăstirea Dealu şi şef de promoţie la Târgovişte. El a luat premiul I la calul de arme cu calul Pahar. Au fost deajuns aceste date pentru ca imaginaţia mea să se pună în lucru. Îmi rămăsese în minte prototipul acestui ofiţer. «Acesta-i idealul!» mi-am zis. «Frumos de la natură, cu daruri cărturăreşti, sportiv emerit şi exuberant, Mircea Tomescu!» Nu ştiu de ce numele acesta m-a obsedat şi m-a fascinat parcă. Îmi plăcea să-l pronunţ şi să-l asociez perfecţiunii. Şi n-am fost dezminţit. Bunînţeles, m-am interesat şi am aflat multe amănunte despre el, care s-au amplificat cu timpul. A venit şi vremea când l-am cunoscut personal, atunci când şi de mine începuse să se vorbească, oarecum. Venind în intima lui apropiere din când în când şi predispus a-l cerceta critic în amănunt, am descoperit în el însuşiri demne de remarcat şi unele demne de imitat. Era foarte prietenos, blând, sfătos, calm, un calm olimpic. Când vorbeai cu el îi uitai vârsta, îi uitai gradul şi aveai impresia că te găseşti în faţa unui înţelept, a unui cărturar sau general. Şi el era abia locotenent. Avea un dar neobişnuit de a explica cele mai complexe situaţii şi de a le face pe înţeles, ca şi cum ar fi fost noţiuni elementare. Avea un simţ înnăscut al metodei. El ar fi fost în stare să-ţi rezolve o problemă greu de înţeles prin câteva schiţări cu creionul pe hârtie sau marcarea unor puncte succesive de abordare a subiectului, clasate uşor cu scrisul lui frumos. Niciodată nu era obosit, niciodată nu ezita să dea lămuriri, explicaţii, să ţină adevărate prelegeri. Asta în mod comic i-a adus o neplăcere, când era instructor la elevii şcoalei pregătitoare de ofiţeri. Spiritul lui de analist cu înclinaţii spre filosofie, adică spre gândirea adâncă, îl punea în contrast cu spiritul militar brut. Şi, ca instructor la plutonul de elevi, întrebuinţa mai mult metoda peripatetică a vechilor filosofi din şcoala grecească, luîndu-şi plutonul în turmă şi plecând la aplicaţii. Pe drum explica tema sau poposea cu soldaţii la umbră. Aşa desvolta în faţa lor un subiect din istoria neamului. Sigur că asemenea maniere şocau pe un militar obişnuit cu linia severă a

disciplinei şi metoda lui Tomescu apărea contrastantă. El nu ţipa, nu se mişca cu repeziciune, nu dădea comenzi scurte ş.a.m.d. Toate acestea i-au creat o atmosferă neprielnică şi el a găsit prilejul să treacă la alte atribuţiuni, în acord cu firea lui. Elevii pe care i-a avut în acest timp n-au contenit cu laudele şi admiraţia cu privire la comportamentul şi calităţile de comandant ale lui Mircea Tomescu.

Curând, el a trecut la Şcoala de Răsboi unde l-a avut comandant pe colonelul Antonescu. Antonescu l-a remarcat şi a stabilit cu el relaţii care au durat tot timpul şi s-au întărit. Mircea era locotenent la Şcoala de Răsboi, mai tânăr faţă de maiori şi de locotenenţi-colonei. Dar asta nu l-a împiedicat să se afirme imediat printre ei, prin cultura lui în toate domeniile, prin spiritul de analiză, prin metoda riguroasă în rezolvarea problemelor. S-a impus din primul moment şi în faţa profesorilor, şi a colegilor. Prin demnitatea lui, prin solemnitatea cu care aborda orice chestiune şi prin forma academică a discursului său, şi-a atras porecla colegilor de «Rege». Aşa era poreclit Mircea în şcoala de răsboi: «Măi, Rege, ia spune cum e aici?» şi el scotea ţigara, se aşeza tacticos şi începea să desvolte tema. La sfârşitul şcolii de răsboi, Mircea Tomescu a fost oprit în şcoală, ca ajutor de profesor la tactica generală. Era tot locotenent, n-a fost trimis la Paris, deoarece era altul protejat, dar şi-a plătit poliţa prin strălucirea pe care a ştiut să o dea cursului său. Era o adevărată încântare să-l asculţi pe Mircea vorbind. El nu avea însemnări, vorbea liber. Totul era plastic, frumos, şi imaginile, comparaţiile ce le făcea dădeau adevărată savoare orelor. Ajunsese până acolo încât colegi de-ai lui, de la alte discipline, veneau să-l asculte. Mircea Tomescu a avansat la gradul de căpitan, dar purta deja la chipiu steaua de general. La şcoala de răsboi, l-am avut profesor timp de un an. M-a onorat cu atenţia şi prietenia lui. În acel timp, Mircea Tomescu a fost desemnat să ocupe unica funcţiune care putea reveni unui ofiţer de talia lui în armată: director de studii la şcoala Voevodului Mihai. Astfel, în 1934, el a îmbrăcat frumoasa uniformă a ofiţerului de ordonanţă de la Palat, cu petliţe albe la gulerul vestonului, cu bandă albă la şapcă şi cu eghileţi. De îndată şi-a luat rolul în primire şi l-a dus la bun sfârşit în mod strălucit, până când voievodul Mihai a devenit Rege, sub guvernul Generalului Ion Antonescu, iar Mircea Tomescu a fost promovat ca prim-adjutant regal.

Era punctul culminant al carierei sale, deşi avea doar gradul de maior. Deci, «Regele» îşi transformase porecla în renume, obţinuse cadrul normal de manifestare în cuprinsul Palatului regal. Aici însă drumul n-a mai fost neted. Cu toate că i se acordase o favoare, iar Carol al II-lea îl alesese în deplină cunoştinţă de cauză ca

îndrumător al fiului său, camarila veghea. Înfăţişarea lui modestă, atitudinea lui rezervată nu-l fereau de invidii. Nu s-ar putea spune că, fiind vulnerabil, nu ştia să se apere la nevoie şi chiar să atace. Prima împotrivire a venit de la directorul Şcolii Voevodului, Dumitru Dămăceanu, locotenent-colonel, şi el ofiţer de cavalerie, şi el şef de promoţie, având în plus certificatul de absolvire al Şcolii Superioare de Răsboi din Torino, Italia. Era foarte orgolios, foarte pretenţios şi foarte zelos în cariera şi reputaţia lui. Regele Carol al II-lea îl alesese personal, fiind impresionat de felul cum se prezenta acest ofiţer, la înapoierea sa de la Torino, când fusese mutat în Regimentul de Gardă al Regelui, pentru stagiu. Cu prilejul unui pom de crăciun, prezentându-se, Regele l-a luat deoparte şi s-a întreţinut cu el aproape tot timpul, în Cazinoul regimentului. Îndată după aceea, Dămăceanu a fost înaintat adjutant-regal şi numit directorul Şcolii Voevodului, avându-l în subordine deci pe Mircea Tomescu. Este evident că aureola lui Mircea Tomescu nu putea să-l lase liniştit pe locotenent-colonelul Dămăceanu. Dar acest căpitan avea steaua de general pe frunte şi nu se lăsa lesne nesocotit. Ştia să-şi susţină şi să-şi impună părerile, iar la nevoie să se ducă direct la Rege, astfel încât Dămăceanu a fost nevoit să-şi ţină multă vreme unghiile ascunse. Din când în când câte un mârâit scurt, ca de buldog, scapa din gura crispată a directorului, ceea ce-l punea în gardă pe subaltern. Tomescu ştia aşadar că nu se putea aştepta la nimic bun din partea şefului direct. Totuşi, atribuţiile sale n-au fost încălcate şi el a condus şcoala Voevodului aşa cum a crezut de cuviinţă, căpătând ascendent asupra profesorilor, unii valori recunoscute ale învăţământului nostru. Colonelul Dămăceanu a înţeles că, prin prezenţa lui Mircea Tomescu, postul lui de director este asigurat pe lungă durată, şi l-a lăsat în pace.

Mircea Tomescu îşi ducea mai departe menajul cu colonelul Dămăceanu, într-o aparentă neutralitate şi se apropia din ce în ce mai mult de vlăstarul regal, care intra în adolescenţă. L-a întovărăşit pe Voevodul Mihai în voiajul de pomină, când au scăpat ca prin minune de catastrofa marină, care era să fie pricinuită de o furtună îngrozitoare, deslănţuită pe când vasul se afla în plină mare, în drum spre Atena. Având loc o ceremonie la curtea regală a Greciei, Regele Carol al II-lea, care, orişicum, fusese căsătorit cu o prinţesă a Greciei, mama copilului lui, avea o îndatorire să se prezinte. N-a făcut-o personal ci, pentru a-l emancipa pe viitorul Rege, la vârsta lui de 16-17 ani, l-a trimis să se prezinte singur, însoţit de maiorul Tomescu. Pentru ca prestanţa fiului său să fie cât mai mare, s-a hotărît ca principele să fie trimis pe mare şi i s-a pus la dispoziţie dis-

trugătorul «Ferdinand», un vas destul de mic, care putea să salveze într-o oarecare măsură onoarea Curţii Regale. Cu alaiul respectiv, cu urările de succes făcute de Rege chiar la cheiul de îmbarcare din rada portului Constanţa, distrugătorul s-a aşternut la drum, cu viteza lui de croazieră. În câteva ore era în mijlocul Mării Negre. În prima noapte s-a şi deslănţuit groaznica furtună. A rămas nedesluşită problema: cum a fost posibil să-i dea drumul să plece fără să se consulte buletinul meteorologic? Dar faptu-i fapt. Distrugătorul cu tot numele lui pompos devenise o coajă de nucă în gura valurilor. Talazurile ridicau prora la cer şi o scoborau în afundul mării. Totul era dat peste cap în interiorul vasului. Personalul se sprijinea de ce putea cu tărie. Regalul pasager şi cu aghiotantul lui se întinseseră la podea şi erau rostogoliţi ca nişte bile dintr-o parte în alta. Voevodul era prada unui rău de mare, care îi mărea chinurile. Dar momentul cel mai dramatic s-a petrecut când valurile au smuls cârma. Atunci a început adevăratul dans al morţii pe crestele valurilor. Se pierduse orice speranţă, fiecare îşi aştepta sfârşitul. Se transmiteau SOS-uri, dar era cu neputinţă orice intervenţie. În primul rând, marea era atât de deslănţuită că identificarea vasului ar fi fost imposibilă noaptea, apărând când pe-o creastă, când dispărând în hăul apelor. Până când marea nu s-a liniştit, două zile şi două nopţi, Ţara a stat cu sufletul la gură, urmărind buletinul de ştiri, care era lipsit de orice preciziune. În sfârşit, furtuna s-a potolit, vasul a fost identificat şi remorcat şi, când Voevodul a ajuns la destinaţie, la Atena, festivităţile se încheiaseră. După repararea vasului, el s-a întors şi a fost primit ca şi când s-ar fi născut a doua oară. Se legase, în acele grele împrejurări, de ofiţerul lui de ordonanţă. Amândoi trăiseră împreună clipe care puteau fi ultimele din viaţa lor. Scena aceasta mi-a fost descrisă chiar de Mircea Tomescu. El mi-a istorisit-o în mare amănunţime, dar au trecut atâţia ani de atunci, încât mai multe nu-mi amintesc. Un alt amănunt pitoresc privitor la activitatea pedagogică a lui Mircea Tomescu, pe lângă Voevod...

- Un moment, să schimb banda de magnetofon...

Era într-o vacanţă de paşti. Voevodul avea 15-16 ani şi era în flirt cu o domnişoară, fiica unui ofiţer de ordonanţă de la Palat, fată foarte drăguţă, inteligentă, cam de vârsta lui. Voevodul vine înainte de vacanţă la Mircea Tomescu şi-i spune: «Ştii, Tomescu, ce bucurie mi-a făcut tata?» «Ce anume, Măria Ta?» «Mi-a promis o călătorie la Constantinopol împreună cu (hai să-i spunem pe nume) Alice!» «Foarte frumos, Măria Ta, dar aţi uitat că de paşti sunteţi aşteptat de Majestatea Sa Regina? Este în programul Măriei Tale ca, odată pe an, de paşti, să mergeţi la mama». Descumpănit, prinţul spune:

«Bine, dar mă duc altădată!» «Măria Ta, eu vreau să vă pun o întrebare: oare aşa de puţin stă în cumpănă dragostea faţă de mamă şi dragostea de o fetişcană care azi este şi mâine nu este, iar ca ea sunt sute care se pot oferi? O singură mamă aveţi şi ea vă duce dorul. Pe Alice o vedeţi în fiecare zi!»... În timpul acesta, spunea Mircea, el observa pe faţa prinţului o încruntare. Nu-i convenea. «Dar - a continuat profesorul - să vă pun o altă întrebare: Ce se va petrece în mintea Majestăţii Sale Regelui, tatăl Măriei Tale, când va vedea că preferaţi să rămâneţi lângă Alice şi renunţaţi la vizita cuvenită mamei? Se prea poate ca la început Majestatea Sa să privească cu indiferenţă sau chiar să fie mulţumit, dar nu este deloc exclus ca să-i treacă prin minte şi următorul gând: cu uşurinţa cu care renunţă la plăcerea şi datoria de a-şi vedea mama azi, poate, mâine, cu aceeaşi plăcere va renunţa să mă vadă şi pe mine!» Atunci, Voevodul a întors spatele şi a plecat. Două-trei zile n-a mai vorbit nimic despre acest lucru. Părea că uitase şi, deodată, s-a întors: «Ştii Tomescu? M-am răsgândit. Plec mâine la Florenţa». Cam acestea erau raporturile şi mijloacele de persuasiune pe care le folosea Tomescu în educaţia Regelui.

- Cunoaşteţi cartea «Din viaţa unui fiu de Rege» scrisă, paremi-se, de Cezar Petrescu?

- Nu, n-o cunosc... În felul acesta, autoritatea şi prestigiul lui Mircea Tomescu creştea mult la şcoala Voevodului şi Carol al II-lea era mulţumit. Menajul Dămăceanu-Tomescu mergea ca orice menaj de convenienţă. Dar vine şi ziua cea mare: 4 septembrie 1940. Vine generalul Antonescu la cârma Ţării, iar Regele Carol al II-lea abdică în favoarea fiului său, Regele Mihai I. Natural, intervine şi o schimbare în personalul Palatului. Începând de sus până jos, un singur element rămâne pe loc: Mircea Tomescu care avansează la rangul de prim-adjutant regal. El trece în stânga Regelui şi continuă mai departe acţiunea sa de educaţie. Acum avea în seamă un Rege. În afara educaţiei propriu-zise şi a urmăririi aplicării unui program de învăţământ strict, Mircea Tomescu a mai avut o influenţă asupra lui Mihai, şi anume o influenţă de trezire a unui interes şi a unei simpatii faţă de mişcarea politică şi socială, care se desfăşura în Ţară: mişcarea legionară. Mircea Tomescu nu era legionar, dar era unul care credea în forţele tineretului, îndrumat pe calea binelui şi a idealului pur. Detesta mişcarea sub forma pe care o îmbrăca la acea oră, dar nu şi năzuinţele ei.Coleg cu Codreanu din liceul militar.Mânăstirea Dealu, a putut să-l cunoască în toată profunzimea sufletului, în cei opt ani cât a trăit acolo, în vârful Dealului, ca într-un cuib de vulturi, zidit în jurul criptei unde zăcea capul viteazului voevod întregitor, Mihai Viteazul. În acel locaş s-au cultivat cele mai frumoase simţăminte

patriotice, care s-au implantat în sufletele tinerelor vlăstare alese dintre aleşii învăţământului primar. Cu cei mai buni profesori şi cei mai de elită ofiţeri instructori, în mediul acela pur, izolaţi de orice infectare prin contactul cu societatea, acest institut a dat cele mai valoroase elemente. Un fruntaş al acestor generaţii fusese Mircea Tomescu. Sigur că era în măsură să observe, să studieze şi să califice pe un coleg de-al lui şi a făcut-o cu Corneliu Codreanu, pe care mi l-a descris însă nu sub culori favorabile. După părerea lui Tomescu, Codreanu nu avea antecedente care să justifice patronarea unei astfel de mişcări. El era un refulat, un uneltitor, lăsând la o parte înclinarea mistică. Îi plăcea să stea în umbră, în jocuri, în sporturi, în întreceri, rezervându-şi dreptul să stimuleze, să conducă din umbră, nu să se angajeze direct. Deci, nu era un element să i se fi impus colegului Mircea Tomescu, care avea alte concepţii privind rolul individului în societate. Felul de manifestare ulterioară a lui Corneliu Codreanu, prin împuşcarea poliţistului (cum îl chema pe poliţistul de la Iaşi, pe comisarul care...), l-a scos pe Codreanu în afara consideraţiei lui Tomescu. Acestea erau părerile lui cu privire la şeful mişcării. Cât priveşte mişcarea în sine, aceasta era cu totul altceva. Şi în această idee, probabil că el nu mi-a mărturisit, a îndrumat şi orientat interesul tânărului prinţ. Îndrumarea lui largă, pe care azi aş numi-o tolerantă, accepta influenţa mult mai vie a colegilor de clasă ai Voevodului, care erau simpatizanţi ai tineretului legionar. Aşa fiind, s-ar fi putut spune că în miezul Palatului Regal exista un cuib legionar. Dacă Regele ştia sau nu e greu de spus. Dar aşa stăteau lucrurile. Dispariţia lui Codreanu lăsând mişcarea fără căpetenie, pentru Mircea Tomescu se ivise ipoteza ca însuşi Voevodul Mihai să preia comanda acestei mişcări, s-o capteze. Avea şi numele Mihai, iar patronul mişcării era Arhanghelul Mihail. Cam asta era atmosfera şi ambianţa, când Mareşalul Antonescu, venind la putere, l-a întărit în postul lui pe Mircea Tomescu, scăpându-l de prezenţa lui Dămăceanu. Lt.col. Dămăceanu a fost mutat la Statul Major.

- Era o retrogradare ?

- Nu era o retrogradare, dar o ofensă, pentru că îl avansa pe Tomescu. Mareşalul a manevrat lucrurile, pentru că Dămăceanu făcea parte din camarilă. Tomescu a păstrat tot timpul legătura cu Antonescu, devenise omul lui, îl informa de cele ce se petreceau la Palat. Steaua lui Mircea Tomescu ajunsese la zenit. Săracul, cât de aproape era prăbuşirea lui! Bineînţeles, venisem şi eu la cabinetul Mareşalului şi eram în culmea bucuriei, văzându-l pe Mircea întărit pe lângă Rege. Şi eu, şi Mircea, credincioşi ai Mareşalului, dar, pe câtă vreme eu nu puteam să-i sufăr pe legionari şi mă durea faptul că

îi văzusem aciuiţi pe lângă Mareşal, Mircea jubila. Primele luni de guvernare ale Mareşalului împreună cu Legiunea, Palatul şi Casa Mareşalului au dus un menaj deloc agreabil, plin de tensiuni şi conflicte. Prima ruptură deschisă şi violentă a fost rebeliunea. De unde până atunci Regele îşi urmase cuminte programul de culturalizare întocmit personal de Mareşal (am văzut şi eu acest program: în ce să se perfecţioneze, ce să adâncească, iar Tomescu avea grijă să se aplice acest program), deodată, în timpul rebeliunii, el ridică capul. Şi, întocmai ca Henric al II-lea al Franţei, coboară în arenă. Astfel că, în plină rebeliune, în ziua de 22 ianuarie, când zarurile fuseseră aruncate şi noi ne aflam asediaţi în Preşedinţia Consiliului de Miniştri timp de 36 de ore, Generalul Antonescu primeşte informaţia că Majestatea Sa Regele, întovărăşit de maiorul-adjutant Tomescu a părăsit Palatul Peleş şi se îndreaptă spre Bucureşti. Generalul s-a supărat foc. Scena am trăit-o, eram de faţă. «Ce înseamnă asta? Au săvârşit un act nesocotit. Cum pleacă Regele pe drumuri nesigure, expunându-se a fi făcut ostatic de legionari!? Imediat ordin la postul de jandarmi să se întoarcă la Sinaia! Dar ce face Tomescu ăla acolo, a înnebunit? Cum de a pornit cu Regele pe vremuri ca acestea la drum?»

Ce se întâmplase? Regele, care avea sentimente legionare, sprijinit de Mircea Tomescu, care era îngrijorat de soarta Legiunii, văzând-o expusă distrugerii şi, poate, temându-se pentru soarta Mareşalului, să nu fie distrus de Legiune, l-a sfătuit pe Rege să ia rolul de arbitru şi să-i împace pe legionari cu Antonescu. A fost uşor să-l convingă, deoarece era în sensul înclinaţiilor sale. Şi astfel porniseră spre Bucureşti, în plină rebeliune. Au fost interceptaţi în dreptul localităţii Breaza şi Regele s-a întors, iar Tomescu şi-a continuat drumul la Bucureşti, singur. Tomescu a ajuns la Bucureşti, s-a prezentat Generalului să-i raporteze. Nu-l văzusem sosind, dar i-am ieşit în faţă când dădea să urce în ascensor, după ce părăsise cabinetul generalului. Era ca pierit. Se mişca automat. Eram în faţa lui şi nu mă vedea. «Domnul maior Mircea, ce s-a întâmplat, ce-i cu dumneavoastră?» «A, salutare, dragă, am fost la domnul General şi i-am raportat ceva, iartă-mă, sunt foarte grăbit, ne întâlnim altădată!» şi a dispărut în puţul ascensorului. Am rămas uluit, neştiind ce să cred, neputându-mi închipui, deşi îmi dădeam seama că ceva grav şi neplăcut se petrecuse. Curând, rebeliunea s-a poticnit şi Regele s-a întors la Palat. Nu a durat mult şi maiorul Tomescu a fost mutat la un comandament. Rolul său la Palat încetase, steaua lui a apus. Mult mai târziu mi-a povestit scena din cabinetul Generalului Antonescu. Încrezător în consideraţia pe care i-o arătase întotdeauna Generalul, care se întreţi-

nea şi discuta cu el de atâtea şi atâtea ori, a crezut că poate să-şi permită anumite licenţe, în acele momente grave. S-a prezentat Generalului, care ne putem închipui în ce tensiune era, în prima zi a rebeliunii, când strada vuia, străbătută de gloanţe, să caute să-l convingă să-i dea Regelui rolul de arbitru, pentru a se împăca cu mişcarea. Văzându-se dezarmat de contra-argumentele aduse de General, Mircea Tomescu, în disperare de cauză, a comis imensa greşală prin care s-a autodecapitat. Aducându-şi aminte de cele ce-i spusese Generalul Antonescu Regelui Carol al II-lea în legătură cu mişcarea legionară, a repetat aceeaşi formulă, punându-l pe Antonescu în locul lui Carol al II-lea, iar el rezervându-şi poziţia de odinioară a lui Antonescu. Şi nici mai mult nici mai puţin, i-a debitat peremptoriu:

«Domnule General, în aceste ceasuri grave, vă reamintesc cuvintele pe care dumneavoastră înşivă i le-aţi spus lui Carol al II-lea: 'Sire, nu intraţi în luptă cu tineretul că veţi fi înfrânt!'»

«Nesocotitule! a strigat Generalul ieşit din fire, ridicându-se în picioare. Cum îndrăsneşti să-mi spui asemenea cuvinte? Afară, să nu mai apari înaintea mea!»

Atunci am apărut eu înaintea bietului Tomescu, când l-am văzut pietrificat. Toate încercările făcute de el, în decursul celor patru ani de guvernare, de a se apropia de Mareşal, au fost zadarnice. După trecerea unui an, timp în care Tomescu şi-a făcut datoria pe front şi a fost înaintat la gradul de locotenent-colonel, a obţinut prin colonelul Elefterescu să fie primit de Mareşal în audienţă. El a mers până acolo încât a trecut peste orice rezervă şi i-a spus:

«Domnule Mareşal, nu merit şi eu un colţişor la masă, în cabinetul dumneavoastră, unde aş putea să lucrez şi eu cu mult mai mare pricepere şi eficienţă?»

La care Mareşalul a răspuns concesiv:

«Am să am în vedere, Tomescu!»

Dar nu l-a mai adus. Aici intervenise un alt Paul Teodorescu, în persoana lui Ică Antonescu, care nu-l înghiţea pe Tomescu de când fusese la Palat şi acesta nu avusese abilitatea să se apropie de Ică, ba chiar l-a sfidat. Ică nu era omul care să simtă lângă el pe cineva care să-l egaleze şi cu atât mai puţin să-l eclipseze. Deci, avea interesul ca Mircea Tomescu să stea cât mai departe de Mareşal. Mareşalul nu i-a purtat ranchiună, a continuat să-l simpatizeze, dar l-a ţinut deoparte. Şi sfârşitul guvernării Mareşalului l-a găsit pe Mircea Tomescu în Bucureşti, la un comandament fără importanţă.

- Regele nu l-a mai chemat?

- Nu.

- De ce?

- Nu ştiu. Nu l-a mai chemat nici Regele. Pe urmă, Tomescu a comandat un regiment pe frontul de Vest şi, la îndeplinirea stagiului de front, şi-a dat demisia din armată. Cu tot ceea ce suferise de la Mareşalul Antonescu, el i-a rămas credincios şi l-a admirat în continuare. Eram amândoi civili, el făcea fel de fel de acrobaţii ca să-şi întreţină familia. A dus greul, a fost nevoit să părăsească Bucureştiul, să se stabilească la Târgovişte, unde a dat lecţii particulare, a fost închis, a stat cinci ani la închisoare, denunţat de un camarad că ar fi făcut declaraţii împotriva partidului. Îl întâlneam din ce în ce mai rar, eu la Bucureşti, el la Târgovişte. Dar de câte ori ne vedeam, îmi dezvolta idei originale, îşi exprima optimismul şi făcea consideraţii interesante asupra situaţiei, în general. Îşi păstra şi activitatea intelectuală, întocmea studii, care rămâneau la dosar. Totdeauna m-am gândit dacă, prin îndepărtarea lui Tomescu de la Palat, nu rămăsese un gol în rândul puţinilor credincioşi ce-i avea Mareşalul în jurul său. Dacă Tomescu ar fi rămas mai departe la Palat sau dacă ar fi fost adus la cabinet, ar fi fost un ochi sigur al Mareşalului îndreptat asupra camarilei. El cunoştea toate dedesubturile vieţii de Palat şi ar fi putut foarte uşor semnala orice ar fi fost ieşit din normal, deci şi complotul. Păstrarea lui Tomescu alături de Mareşal ar fi neutralizat prezenţa lui Sănătescu lângă Rege, pentru că - sunt convins -, în orice condiţii, Mircea Tomescu ar fi fost de partea Mareşalului Antonescu.

14 - Cabinetul Militar al Conducătorului

- Mi-aţi rămas dator cu descripţia unei zile de lucru, în cabinetul Mareşalului, la reşedinţele lui din Bucureşti şi pe front.

- Prin această întrebare, domnule Drăgan, mă siliţi să descriu un întreg mecanism de guvernare, care era, în fond, mecanismul unui ceasornic care îţi oferă posibilitatea de a-i urmări toate accesoriile în mişcare. Luând conducerea statului, Mareşalul a venit însoţit de Ică Antonescu pentru relaţiuni de guvernământ şi cu colonelul Mircea Elefterescu, pentru relaţiuni cu armata şi publicul. Nu avea guvern, nu avea partid, formaţiune politică. Până la 15 septembrie a guvernat cu fostul guvern al Regelui Carol al II-lea, prezidat de Gigârtu. De la acea dată, cum ştim, a luat fiinţă guvernarea legionară. Între 4-6 septembrie, aparatul lui de conducere era restrâns la ultima expresie. Cei doi oameni de mai sus, locuiau împreună cu el în Palatul Sturdza, pe Calea Victoriei. În aceste două zile, activitatea a fost

neîntreruptă, zi şi noapte. De la 6 la 15 septembrie, a fost schiţată prima organizare a mecanismului său de conducere, adică a cabinetelor. Atunci au luat fiinţă cele două organe: cabinetul militar, sub conducerea colonelului Mircea Elefterescu, şi în componenţa căruia au intrat şase ofiţeri de stat major, cu subofiţeri ajutori şi dactilografi, cu desenatori, curieri etc. Cabinetul civil, condus de avocatul Ovidiu Vlădescu şi compus din şase şefi de birouri, toţi foşti colegi ai lui Ică Antonescu, ca şi Vlădescu. Pe zi ce trecea, ei căpătau rodajul şi se instalau cu aplomb în birourile lor. Eu am sosit la Preşedinţie la 7 septembrie şi am prins tocmai perioada constituirii acestor două organe. Misiunea fiecăruia era: cabinetul militar, legătura cu statul major, Ministerul Apărării Naţionale şi departamentele ce aveau legătură cu armata. De exemplu, Ministerul Înzestrării, Ministerul Aerului şi Marinei, Ministerul Armamentului. Cabinetul civil păstra legătura cu celelalte departamente. Aceste cabinete mai aveau datoria să se documenteze, elaborând piese de evidenţă care, în orice moment, trebuiau să oglindească situaţia la fiecare departament, de aşa manieră încât Conducătorul să se poată documenta asupra oricărei probleme de conducere ce s-ar fi ivit. Să luăm un exemplu: dacă Conducătorul trebuia să abordeze o problemă de economie naţională, atunci biroul respectiv, din cabinetul respectiv, trebuia să prezinte, prin şeful de cabinet, situaţiile în grafice de formatul unei coli de hârtie, în procente sub formă de coloane sau rozete colorate, plus, minus etc. Aceste birouri trebuiau să transmită rezoluţiile Mareşalului la departamentele respective şi să pregătească elemente pentru luarea hotărârii în orice problemă, printr-un referat bine documentat, întocmit la fiecare corespondenţă, pe un format al unei duble coli de hârtie, numită «notă de cabinet», având în stânga titulatura cabinetului, care purta răspunderea documentării, şi era împărţită în două, printr-o linie trasă de sus în jos, partea stângă rămânând liberă pentru rezoluţia Conducătorului, iar partea dreaptă cuprindea rezumatul problemei şi propunerea biroului respectiv, obligatorie. Istoricul, cuprinsul, propunerea. Aceaste foi întocmite pentru fiecare problemă în parte erau puse în mapa biroului şi date cu o oră înainte de a fi prezentate colonelului Davidescu, care le citea, şi le însuşea sau nu, le completa sau nu. Cele care erau găsite incomplete erau înapoiate la birou şi biroul le prelucra după indicaţiile colonelului Davidescu. În ultima lor formă, se punea o notă a cabinetului militar, care trebuia să fie pe biroul cabinetului Conducătorului, alături de mapa cabinetului civil, înainte ca acesta să intre în birou. Tot în acest interval de timp trebuia «toaletată» şi harta care se găsea pe peretele cabinetului. Aceasta îmi revenea mie,

personal, având astfel accesul zilnic în cabinetul Conducătorului.

Odată venit la birou, Mareşalul rezolva toate aceste mape. Rar se întâmpla ca ele să fi fost înapoiate fără soluţie, până la ora unsprezece. Uneori veneau repede înapoi, toate citite, cu rezoluţii dezvoltate sau sumare, dar de obicei dezvoltate cu amănunte, prin care erau respinse, însuşite pe jumătate sau în întregime, completate, detaliate. Era o adevărată stare de încordare, de nelinişte amestecată cu curiozitate şi savoare, aşteptarea mapei cu corespondenţa. Asta, deoarece corespondenţa venită la Mareşal producea totdeauna un curent nou, o idee nouă, un impuls. Era o întrecere între noi, şefii de birouri, care să se dovedească mai expert în descifrarea scrisului lui. Era un scris cu trăsături artistice, pictat din vârful unei peniţe subţiri, care lăsa pe hârtie un fir violaceu, întortocheat ca un filigran, care se aşternea ca într-un zbor pe hârtia albă, desenând nu litere, ci arabescuri. De multe ori indescifrabile. Scria foarte repede. Gândul tumultuos abia era frânat în goana lui pe hârtia albă. Numai aşa se putea explica cum putea dovedi într-un timp record atâtea foi care alcătuiau munţi de dosare pe biroul lui. El nu putea să sufere să mai rămână o foaie în întârziere pe biroul lui. Când ultima adresă era lucrată, suna şi o dădea, devenind liber pentru alte activităţi.

- Nu-l ajuta nimeni? Nu i se prezentau mapele de către şefii de cabinet? Nu le susţineau cei care erau documentaţi?

- Da, dacă era nevoie de relaţii suplimentare, atunci îl chema pe Davidescu. Dar, în genere, notele prezentate nu aveau nevoie de lămuriri suplimentare. La marile probleme de politică externă, redactări de scrisori către Hitler, atunci el lucra direct sau cu şeful de cabinet, sau cu Ică Antonescu. Emoţia pe care o încercam la primirea corespondenţei lucrate de Mareşal consta în descifrarea imediată a rezoluţiei, prelucrarea ei în adresă, prezentarea la semnat la şeful cabinetului şi expedierea. Aproape zilnic vedeai şefi de birouri străduindu-se să descifreze cuvintele din rezoluţia Mareşalului. Dacă era imposibil, substituiau cuvântul ca să meargă înţelesul frazei, fără a-i deranja semnificaţia. Când, odată, colonelul Davidescu l-a deranjat pe Mareşal, cerându-i să i se descifreze un cuvânt, a răspuns: «Lăsaţi-mă în pace, descurcaţi-vă!» Aşa că ne descurcam, dar acestea erau cazuri rare, deoarece după primele zile ne-am obişnuit cu hieroglifele lui.

- Rezoluţiile lui aveau uneori haz. Vă amintiţi unele din ele?

- A, sigur că da. Sigur că da. Avea şi umorul lui, sarcasmul lui, biciuirea lui. Unele au rămas celebre.

- De pildă ?

- De pildă: vine la mine odată un inspector din Ministerul

Comunicaţiilor, care-mi propune să fie marcate toate drumurile ţării cu semnalizatoare, indicatoare, cum vedem astăzi peste tot. Propunerea este trecută pe notă şi prezentată Mareşalului. Acesta şi-o însuşeşte şi cere să se caute mijloacele de realizare şi să i se aducă proiectele. S-a dat ideea ca aceste semnalizatoare să fie confecţionate de şcolile de meserii de pe întinsul Ţării, pe judeţe. Fondurile şi materialele necesare au fost puse la dispoziţie de ministerul de resort. Era o propunere originală şi simplă, deoarece dădea de lucru tuturor şcolilor de meserii din Ţară şi făcea ca operaţiunea de plantare a stâlpilor indicatori să se facă concomitent, aşa încât toate drumurile naţionale să fie împânzite cu semnalizatoare. Fondurile trebuiau aprobate de Ministerul de Finanţe şi rezolvarea acestei probleme mi-a revenit mie. Am întocmit o adresă către Ministerul de Finanţe şi i-am dat drumul, după ce colonelul Davidescu a semnat-o. Ministrul de finanţe, la acea oră, era generalul Nicolae Stoenescu, un eminent ofiţer de artilerie, profesor la Şcoala de Război, tip original, foarte încrezut dar şi foarte capabil. A condus Ministerul de Finanţe mai bine ca un om de specialitate, dar, când a venit problema fondurilor, el a zis că sunt alte lucruri mai urgente cărora trebuie să le dea prioritate şi că nici nu are bani. Generalul Stoenescu nu înţelesese despre ce este vorba. Bunînţeles, răspunsul lui a fost prelucrat şi a ajuns a doua zi pe biroul Conducătorului. Acesta a trântit o rezoluţie menită să rămână de pomină, dacă undeva mai există nota biroului III, cu privire la semnalizatoare. Ei bine, să încerc s-o redau din memorie. Începea cam aşa: «Numai un om care n-a cutreierat drumurile Ţării, noaptea, călcând prin noroaie, sub biciuirea ploii, prin locuri izolate, şi ajuns la o răscruce, neştiind pe unde s-o ia şi nevăzând ţipenie de om ca să întrebe, numai acela este în stare să spună că această problemă nu este urgentă. Domnul ministru de finanţe este rugat să dea întreaga atenţie acestei probleme urgente, să găsească fonduri de unde-l priveşte, aşa încât operaţia să înceapă în cel mai scurt timp, pe tot cuprinsul Ţării». Noi jubilam, când am văzut această rezoluţie. Am chemat toţi colegii şi le-am arătat. Aveam un dinte împotriva Fonfului, vorbea cam fonfăit. Aveam pică, ne ţinea la distanţă. «Aha, ne ziceam, i s-a înfundat lui Fonfu. Să vedem ce mai face!» Şi într-adevăr, Fonfu a găsit fonduri şi operaţiunea a început. Într-un an de zile, 42-43, toată ţara era acoperită cu aceste semnalizatoare, constituite din stâlpi de stejar puternic, cu plăci frumos vopsite în alb, cu scris mare, prinse în şuruburi, cu numele localităţii, direcţia şi distanţa. Astfel, călătorul aflat noaptea pe ploaie, pe drum singuratic, nu mai rămânea neclintit la o încrucişare de drumuri, chiar pe cel mai neînsemnat drum de ţară. Cred că se mai văd şi astăzi în unele

locuri. Asta ar fi un caz, v-a satisfăcut?

Nu. Nu se vede de aici hazul, ironia lui scăpărătoare. Cineva mi-a istorisit cum, venind pe biroul lui o cerere pentru înmormântarea unui preot pe afet de tun, el ar fi scris: «Popă pe tun, dracu-a mai văzut. Se aprobă!»

- Altă rezoluție memorabilă a fost aceea pusă pe scrisoarea trimisă de generalul Iacobici, şef al Marelui Stat Major în anul 1942, prin care cerea să nu se trimită trupe româneşti peste Nistru, deoarece măsura n-ar fi populară şi - culmea - ostaşul român nu se bate bine peste graniță. Atât i-a trebuit Mareşalului Antonescu. «Numai un străin de neam poate să facă această afirmație (generalul Iacobiță provenea din armata austro-ungară, falnic ofițer de Vânători de Munte, cult, mare personalitate, în grațiile Palatului pe vremea lui Ferdinand, ofițer de mare prestigiu) total eronată. Dar la Tannenberg cine s-a bătut? Dar la Şelimbăr, Goräslău şi Mirăslău cine s-a bătut? Dar la Nicopole, Adrianopol, până la mare, cine s-a bătut? Dar la Plevna, Rahova şi Smârdan cine s-a bătut? Dar de la Tisa până la Budapesta cine s-a bătut? Un ofițer-general care nu crede în valoarea şi capacitatea armatei române nu trebuie să mai stea în fruntea statului major». Generalul Iacobiță şi-a dat demisia şi a trecut în particular. Şi acuma, dacă ar fi să completăm, cine a mers până în Crimeia, la Don, Volga, Marea Caspică, Bârno şi iarăşi Budapesta? Deci, generalul Iacobici greşise profund, vrând să se facă ecoul partidelor politice, care începuseră să mârâie. O altă rezoluție care s-a transformat în scrisoare de opt pagini a fost provocată de criticile Mareşalului von Manstein, imediat după bătălia de la Don, prin care acesta arunca toată vina pe armata română. Eu îi făcusem documentarea bătăliei, pe baza declarației ofițerilor care participaseră la lupte, veniseră în birou şi-mi relataseră cu de-amănuntul toate fazele istoricei bătălii. Pe baza acestor declarații, am reconstituit bătălia în patruzeci de pagini, cu hărțile de rigoare şi am înaintat-o Mareşalului. Dacă această lucrare se mai găseşte în arhiva cabinetului militar, este o documentare care poate să stea cu cinste între actele care ar constitui antologia răsboiului din Est. Pe baza acestei lucrări, din care se vedea: că germanii nu au vrut să ia în seamă toate avertismentele date de Mareşalul Antonescu în scris, către O.K.W., precum că situația Armatelor a III-a şi a IV-a române este hazardată, deoarece au fronturi mult prea mari pentru capacitatea lor defensivă; au o singură cale ferată în spate, cu debit minim de trenuri pe zi, pentru aprovizionare; rezervele sunt înşirate ca boabele de mărgele pe firul Donului; Armata a III-a era axată pe o direcție foarte probabilă de contraofensivă inamică, care închidea dintr-un singur salt gura pun-

gii în care era vârât grupul de forțe româno-german, până la linia Munților Caucaz. Dar mai mult, toate sesizările făcute de Mareșal, precum că, începând din luna octombrie, zi de zi se semnalau concentrări de forțe sovietice în sectorul Armatei a III-a, concentrare ce devenise amenințătoare la începutul lui noiembrie, când au pornit diferite acțiuni de recunoaștere sovietice; la toate aceste sesizări, nemții n-au răspuns nimic. A fost o totală desconsiderare a prevederilor Statului Major Român. V-o spun cu toată certitudinea, deoarece majoritatea acțiunilor au trecut prin mâna mea și unele au fost provocate de mine. Singura măsură pe care Hitler și OKW-ul au înțeles să o ia, a fost transmiterea instrucțiunilor operative pentru comportarea trupelor în apărare, pe poziția atinsă: Rezistență până la moarte! Fiecare soldat trebuia să se constituie ca într-o cetate. Să se îngroape adânc în pământ; să se organizeze pentru rezistență de jur-împrejur; să aibă totul la îndemână pentru trai, independent pentru multă vreme; să nu fie sensibil la flancuri, și, dacă e atacat, să stea pe loc; să lase să treacă lanțul trăgătorilor, și să acționeze din spate, așteptând cu încredere ajutoarele care-i vor veni. Deci, tot o inepție, o sinucidere. El argumenta aceasta bazat pe experiența de la Moscova, din iarna anului 1941. Căci, se spunea în instrucțiuni, dându-se exemplu: Din experiența campaniei de iarnă de la Moscova, s-a văzut că toate unitățile care au încercat să se salveze prin retragere au dispărut pradă gerului și foametei. Numai acelea care au rămas pe loc, îngropate, rezistând cu îndârjire, s-au salvat. Ei, bine, această doctrină nu convine soldatului român, foarte sensibil la flancuri și la atacul din spate. Plus că se simte dezrădăcinat în pustietatea Donului, la o mie de kilometri de casa lui, cu o iarnă cumplită care îl amenință...

Acuzațiile germanilor îndreptățeau cu totul indignarea Mareșalului Antonescu. Ca atare, el a trântit următoarea scrisoare, în care a făcut rechizitoriul înaltului comandament german și al comandamentului local. Spunea: «Este o inexactitate a afirma că armata română a fost cauza acestui dezastru. Datorită nepăsării, indiferenței Marelui Cartier German, la frecventele mele sesizări, s-a produs această defecțiune. O armată înșirată pe treizeci de kilometri de front, cu divizii care acoperă zece kilometri de front, fără rezerve, fără fortificații în beton, fără muniție suficientă, era cu neputință să reziste unui atac, care concentra pe frontul ei trei-patru divizii și o supunea la un bombardament de artilerie de o densitate maximă. Atacul cu care de luptă nu avea cu ce să fie oprit. I s-a impus grupului Lascăr o rezistență de sacrificiu, fără siguranța că i se va putea veni în ajutor. Acele divizii retrase la timp puteau să înlăture dezastrul.

Nu s-a făcut nimic, nu s-a ţinut seama de propunerile noastre». Şi mai departe: «în afară de faptul că sesizările Statului Major Român şi ale mele personal nu au fost luate în seamă, când s-a propus retragerea, purtarea neomenoasă a trupelor germane faţă de camarazii lor, români, m-a indignat în modul cel mai profund. Sunt informat că, atunci când trupele germane erau retrase în camioane şi când soldaţii români încercau să se urce în aceste camioane, ei erau loviţi cu cizmele de soldaţii germani şi aruncaţi pe drumuri». În continuare, Mareşalul ataca lipsa de aprovizionare cu muniţii, situaţia precară a legăturilor şi acţiunea zadarnică şi riscată a Diviziei I-a de care blindate române, care şi-a sacrificat zadarnic comandantul, pe generalul Pastia, deoarece divizia blindată germană, care trebuia să intervină alături de cea română, constituind un punct puternic al contraofensivei aliate, n-a putut fi la locul de întâlnire, din cauze bine cunoscute. Şi, în felul acesta, pe un ton foarte vehement, înecat în revoltă şi amărăciune, scrisoarea a pornit către Mareşalul Manstein, care debitase acele acuzaţii. Manstein a fost impresionat de scrisoare, mărturie fiind episodul din memoriile sale, în care caută să se dezvinovăţească faţă de gravele acuzaţii ale Mareşalului Antonescu. El aduce elogii soldatului român, pentru comportarea lui, pe tot timpul cât a avut sub comandă trupe româneşti. Şi el avusese sub comandă mari unităţi româneşti, la cucerirea Crimeii, la redresarea situaţiei în urma înfrângerii de la Don. Manstein se dovedise a fi un prieten al României şi un admirator al Mareşalului Antonescu. La invitaţia acestuia petrecuse o lună de concediu la Predeal. Reprezentându-l pe Mareşal în desfăşurarea vieţii lui zilnice, intime, e de prisos să adăugăm că mecanismul instaurat în guvernarea sa nu era altceva decât amplificarea vieţii sale personale la scara statală. Spiritul de ordine, metodic, sever, toate atributele sale morale, trezesc fără reticenţă în mintea noastră imaginea eroilor lui Plutarh. Mareşalul era sobru, viaţa lui era foarte simplă, adevărat ostăşească, deloc cazonă. În casa lui se trăia într-un climat superior. Deci, de fină civilizaţie. Locuinţa lui din strada Paharnicului sau de la Predeal, erau de o mare simplitate, dovedind totodată un gust rafinat. Atmosfera de linişte ca în templu. Nu se auzeau vociferări, uşi trântite sau paşi zgomotoşi pe parchet. El era matinal, se scula la şase dimineaţa, la şapte începea programul de educaţie fizică, compus din mişcări de gimnastică şi lungi plimbări. Când era la Bucureşti, putea fi văzut la acea oră făcând în pas gimnastic înconjurul lacului Herăstrău, urmat de doi ofiţeri de jandarmi. Până la ora nouă îşi pregătea materialul pentru ziua de lucru. De obicei, la ora nouă era la Preşedinţie.

- Nu citea ziarele ?

Acasă probabil le citea. De fapt, nu avea nevoie să le citească, acesta era rostul biroului II şi al secţiei a II-a informaţii, care întocmeau şi puneau pe biroul lui buletinul informativ, în care erau selecţionate cele mai importante veşti din presa străină, din presa din Ţară şi de la Radio. Articole importante erau puse pe biroul lui, să-i atragă atenţia. Acest buletin l-am întocmit eu la început. Materialul informativ devenind din ce în ce mai amplu, s-a simţit nevoia formării unei secţii speciale a informaţiilor, căreia i-a revenit această sarcină. Lângă acest buletin se aflau depuse zilnic buletinul verde al serviciului secret de informaţii. Alături de el, buletinul de informaţii al Marelui Stat Major cu situaţia pe fronturile de luptă. Pe acestea le găsea pe biroul lui când sosea dimineaţa. Era prima sa lectură, adnotând ceea ce i se părea important. După aceea, trecea la lectura corespondenţei. Lucra până la ora treisprezece, când se retrăgea, ca să revină la ora şaptesprezece. Lucra până noaptea târziu, la orele douăzeci şi trei. Atunci se retrăgea pentru odihnă. Birourile plecau înainte, către ora nouă, uneori zece. El rămânea atunci numai cu şeful de cabinet şi cu persoanele de care avea nevoie. Colonelul Davidescu rămânea, cât timp rămânea la birou şi Mareşalul. În timpul celor patru ani de guvernare, Mareşalul a avut diferite ritmuri de viaţă, în care a căutat să-şi încadreze orariul său de odihnă şi de activitate. Aşa, de pildă, prima formă a fost adoptată în primele şase săptămâni de la începutul guvernării. A, nu, daţi-mi voie: e vorba de şase săptămâni, din septembrie până peste jumătate din octombrie 40. Tot acest timp a locuit în Palatul Cantacuzino, în Calea Victoriei, dormind pe o dormeză instalată în birou. După aceea, s-a mutat în Palatul Ministerului de Externe de la Şosea, Palatul Alb de Marmură, prin faţa căruia defilează toţi cei ce vin şi se duc spre Şoseaua Kiseleff, fără să se gândească că acolo a fost şi o cetate, care a rezistat trei zile la asaltul anarhiei şi un focar de unde a pornit întreaga activitate eroică depusă în slujba statului. Mutat în localul Preşedinţiei, s-a instalat în apartamentul de la etajul II, aflat în prelungirea cabinetelor de lucru. Lângă el a venit şi soţia lui. Aici i-a prins rebeliunea. Îmi reamintesc scena din noaptea de 21-22 ianuarie, când, în cabinetul Mareşalului, se perindau pe rând delegaţi legionari, dintre care reţin numele lui Grecianu. Se perindau mandatarii lui Sima, pentru pertractări cu Generalul Antonescu, toţi aroganţi, creind o stare de nesiguranţă. În fiecare dintre ei putea să fie un pistolar, care să descarce arma în pieptul Mareşalului, după cum făcuseră cu atâţia alţii, cu Stelescu, cu Iorga, cu Madgearu. Din când în când vedeam apărând prin uşa întredeschisă, care despărţea cabinetul de

apartament, chipul împietrit de îngrijorare al doamnei, care tremura pentru viaţa soţului ei.

Această stare de provizorat (ce confort ar fi putut să aibă oamenii ăştia, când, prin uşa lor, treceau toate persoanele cabinetului? Cum deschideai uşa, dădeai cu ochii de un funcţionar, de un ofiţer) era incomodă. În primele zile după rebeliune, dormeam la Preşedinţie, în serviciul săptămânal. Odată, la şase dimineaţa, sunt chemat în cabinetul Conducătorului şi-l găsesc întins pe un pat de campanie, cum sunt paturile de campanie, înguste, neconfortabile, că trebuie să te întorci cu grijă în el ca să nu cazi, acoperit cu un pled subţire, având în mână un blocnotes. Vă puteţi închipui ce sentiment mi-a trezit, când am văzut cadrul lui de viaţă. Era ca un soldat în campanie, şi acest trai l-a dus până la plecarea pe front, în ziua de 20 iunie 1941, când din apartamentul acela modern, este drept, dar inconfortabil, în care el şi soţia lui erau expuşi ca într-o vitrină, el s-a mutat direct în Trenul Patria, format din două vagoane rezervate lui, câteva vagoane de dormit, vagoane de clasă şi în cap şi coadă, platforme cu mitraliere antieriene. Doamna şi-a luat atunci reşedinţa la Predeal. Aici trebuie să întregesc decorul, spunând că, de îndată ce situaţia s-a liniştit după rebeliune, el şi-a reluat ritmul vieţii demult stabilit, şi care era astfel: începând de luni după-amiază şi până sâmbătă la ora 12, activitate în Capitală şi în alte părţi ale Ţării. Deci, de sâmbătă de la orele 14, până luni la aceeaşi oră, el îşi relua domiciliul la vila de pe Cioplea. De la acest ritm se abătea uneori, rămânând mai multă vreme la Cioplea, mai ales vara. O situaţie asemănătoare a existat şi imediat după rebeliune, când a rămas aproape două săptămâni la Predeal.

- Mi-aţi spus ieri că Preşedinţia era păzită de legionari.

- Da, şi am să revin. Deci, când stătea acolo mai mult, se constituia un releu de curieri, care duceau şi aduceau corespondenţa de la Bucureşti la Predeal. Garda legionară la uşa cabinetului de la Preşedinţie a durat de la instaurarea regimului naţional-legionar până în preziua rebeliunii. Motivarea comandantului legiunii, a lui Sima, era că prin aceasta Legiunea îşi arăta cinstirea ce-o acordă Conducătorului. Puteţi să vă închipuiţi, eu îi vedeam cu ochi plini de îngrijorare, şi nu numai eu, toţi camarazii mei, în cap cu Elefterescu. Legionarii au stat pe capul Conducătorului până când acesta a hotărît să-i dubleze cu doi ofiţeri de jandarmi. Cu câteva zile înainte de rebeliune, aceşti legionari au dispărut. Furtuna era pe aproape. În poveste, de obicei, pasărea furtunii anunţă furtuna dispărând. În perioada acea, se remarcase oarecare umilire. Aşa am considerat-o eu. Conducătorul nu dispunea de plenitudinea prerogativelor sale.

Mereu se împiedica de cioturi, până când, după cum știm, le-a azvârlit. Dar să revenim la preocuparea noastră. Deci, odată Trenul Patria pornit din gara Băneasa, Mareşalul şi-a înscris ritmul de viaţă între pereţii vagonului-salon, în care îşi ducea şi traiul, şi activitatea de comandant suprem al forţelor româno-germane din Moldova. Activitatea lui decurgea astfel: noaptea, trenul se deplasa şi, de regulă, la lumina zilei ajungea în staţia de destinaţie, unde era aşteptat de curieri, de ofiţeri de legătură, de diferiţi comandanţi chemaţi sau veniţi cu rapoarte. Se stabileau legăturile prin telegraf, radio, erau primiţi cei ce soseau în întâmpinarea Mareşalului, iar către orele opt dimineaţa, convoiul de maşini fiind gata, comandantul cobora din vagon, urca în maşină şi începea goana după marile unităţi pe câmpul de luptă.

- Mergeaţi cu el ?

- Sigur, era urmat de suita lui: aghiotanţi de serviciu, ofiţeri de cabinet, care alternau. Noi luam note, transformam notele în ordine şi le transmiteam la trupe. Şi peste câmpurile, coclaurile din codrii Basarabiei, în 41, acest convoi de maşini şerpuia neobosit, căutând să dea de urma frontului de luptă. Şi aici, scoboram din maşină şi cercetam pe fiecare în parte: de la comandant de corp de armată şi divizie, la comandant de regiment, până la batalion. În luptele de la Nisporeni, Divizia de Infanterie nr. 12 (dacă mai ţin bine minte), căzuse într-o ambuscadă întinsă de ruşi, prin coclaurile masivului Corneşti. Masiv brăzdat de râpe adânci, de piepturi de dealuri acoperite cu trunchiuri de arbori seculari, cu bunget de tufişuri de unde puteau să pornească orice surprize, care creau probleme grele unei ofensive, în faţa unui inamic îndârjit, cum erau unităţile sovietice care au avut misiunea de a păstra Basarabia. Pentru că se ştie că recucerirea Basarabiei nu a fost o plimbare pentru trupele Armatelor a III-a şi a IV-a române şi ale Armatei a XI-a germane, sub comanda nefericitului general, Schobert, acel general-cavaler, de o franchețe neobişnuită, cu prestigiul prieteniei pe care i-o arăta Hitler şi cu admiraţia şi loialitatea arătate faţă de Generalul Antonescu, care a pierit în Ucraina, când maşina lui a călcat peste o mină. Acolo, la Nisporeni, s-a mers până la avangardă, pe un fund de vale, având în faţă un piept de deal impresionant, ca un perete care trebuia cucerit. Generalul a dat dispoziţii la faţa locului comandantului de batalion, maiorului Cambrea, viitorul general Cambrea, comandant al Diviziei Tudor Vladimirescu. După dispoziţiile date la faţa locului, atacul s-a reluat şi, pentru că Generalul şi suita nu puteau să rămână mult acolo, având şi alte unităţi de vizitat, ca semn deosebit al atenţiei ce acordase acestui punct al frontului, generalul

Antonescu a lăsat la faţa locului pe maiorul-adjutant Marin Alexandru, cu misiunea de a însoţi la atac pe comandantul batalionului, rămânând pe teren până la atingerea obiectivului. Şi aşa alerga zi de zi, fără întrerupere, până la atingerea Nistrului. Când a fost cucerit Chişinăul, Generalul Antonescu se afla într-o baterie de artilerie, care ţinuse oraşul sub tirul său până la evacuarea lui de către ruşi. De la observatorul acestei baterii, oraşul apărea într-o panoramă clară, în toată întinderea lui. Vedeam cum brigada motorizată română intra dinspre partea de Nord în oraş şi, deodată, am văzut cum din clopotniţa catedralei, care se profila pe orizont, au ţîşnit flăcări. Flăcări puternice, care au prins să se înteţească văzând cu ochii. Din mai multe părţi ale oraşului se ridicau flăcări. În retragere, trupele sovietice au dat focul oraşului. Am asistat împietriţi la acest spectacol, care a durat ore îndelungate. O comparaţie istorică, la reducţia cuvenită, ni s-a înfăţişat închipuirii. M-am gândit la tabloul care reprezenta pe Napoleon, după părăsirea Moscovei, pe un deal din afara oraşului, privindu-o cum se mistuia în flăcări. L-am auzit pe General spunând: «Ce barbarie inutilă! Îl vom reface!» Seara târziu am ajuns înapoi la Tren. Apoi, din nou şi din nou, aceeaşi poveste zi de zi. Ajunşi la Tren, începea activitatea de cercetare a rapoartelor celorlalte unităţi, căci nu toate puteau fi văzute. Darea ordinelor, transmiterea lor. Rezolvarea problemelor din interior, care erau aduse cu mapa de avion. Primirea la raport a diferiţilor comandanţi şi a altor persoane politice. Trenul roia ca un stup de albine până noaptea târziu, când, oprit pe o linie cufundată în întuneric, dintr-o gară neînsemnată din Moldova, pe la miezul nopţii, îşi lua odihna. Iar dimineaţa, roiul trezit se ducea pe aceleaşi căi bătătorite de oastea încleştată în luptă.

După eliberarea Basarabiei de sub bolşevici, Mareşalul şi-a fixat cartierul general la Tighina. Şi aici, într-o casă modestă de provincie, aleasă de mine, şi-a dus existenţa în lunile septembrie şi primul sfert al lunii octombrie. De aici a condus bătălia pentru cucerirea Odessei. S-a înapoiat la Bucureşti cu două săptămâni înainte de căderea Odessei, reluându-şi activitatea. După cum am arătat, aici intervine ceva nou în viaţa Mareşalului: i se pune la dispoziţie fosta casă a profesorului Nae Ionescu, casă confortabilă, bine situată la Băneasa, cu un parc mare, un manej, în fine, totul bine păzit şi surpavegheat, pentru ca viaţa lui intimă să se desfăşoare în confort şi recreaţie. În viaţa intimă a Mareşalului Antonescu se produsese o ameliorare remarcabilă. A trăit şi el măcar o bucată de vreme în condiţiile cuvenite unui şef de stat, deşi acest trai nu diferea mult de acela al unui om înstărit, mijlociu, cu un rafinament care nu cerea sacrificii şi

risipă. Nimic altceva. Totuşi, faţă de privaţiunile ce le-am arătat, ajunsese acum la confort. În această casă şi-a dus viaţa în anii 42-43 şi 44, până în 4 aprilie 44, când, datorită bombardamentelor anglo-americane, odată cu instituţiile şi mare parte din locuitori, a părăsit Capitala trecând în dispersiune, la Snagov. Şi aici viaţa lui a avut câteva perioade distincte. Prima perioadă, împărţită în două, s-a desfăşurat în Villa Weber.

- De ce-i ziceau Villa Weber ?

Proprietarul ei era Weber şi închiria camere vara pentru sportivi. Această vilă era cu totul necorespunzătoare, dar, în disperare de cauză, a fost aleasă.

- De ce în disperare de cauză ?

- Pentru motivul că, de îndată ce s-a pronunţat ameninţarea unui atac aerian anglo-american (Aliaţii înaintaseră mult în peninsula Italiei, către Nord, şi aveau acuma baze care puteau să atingă lesne România), s-a trecut la punerea în aplicare a planului de dispersiune. Colonelul Davidescu m-a trimis pe mine şi pe căpitanul Anghel, secretar particular al Mareşalului, să vizităm palatul Prinţului Nicolae din pădurea Snagov şi să comunicăm dacă se pretează pentru instalarea Mareşalului acolo. M-am deplasat la faţa locului, administratorul domeniilor princiare, domnul Manolescu, ne-a primit foarte amabil şi ne-a condus prin palat, noi l-am găsit corespunzător ca aşezare şi capacitate, bine camuflat. Era ideal, chiar. Încântaţi de misiunea noastră, ne-am întors şi i-am raportat colonelului Davidescu. Mareşalul a fost de acord şi am trecut la perfectarea lucrurilor. După două săptămâni, m-am dus din nou la Snagov, generalul Manolescu ne-a întâmpinat iarăşi, dar, de data aceasta nu mai avea aerul binevoitor. Părea reţinut, contrariat. Ne-a spus: «Domnilor, a intervenit o schimbare gravă a situaţiei. Eu, în urma demersurilor dumneavoastră, a trebuit să informez pe Alteţa Sa, scriindu-i o scrisoare şi cerându-i îngăduinţa. Uitaţi-vă răspunsul!» Şi-mi întinde scrisoarea Prinţului. Am citit-o şi am rămas consternat. Nu era de acord. Era casa lui şi nu înţelegea ca cineva să intre în ea. O făcuse cu banii lui, cu munca lui, era proprietatea lui particulară şi înţelegea să o apere cu toată îndârjirea. Dar asta nu era mare lucru. Ceea ce m-a zdruncinat şi m-a revoltat au fost următoarele cuvinte, pe care, după cum n-am uitat atâtea, nu le voi putea uita niciodată nici pe acestea: «Blestem ca să se aleagă praful şi pulberea de acela care va îndrăzni ca, fără voia mea, să se atingă de casa mea din România!»

- Unde se afla atunci Prinţul Nicolae ?

- În Elveţia şi cocheta cu Stalin.

- Cum cocheta cu Stalin ?

- Se pare că i-a scris, că l-ar fi felicitat... Ce să mai descriu starea în care ne-am întors la cabinet!? Am raportat ceea ce am constatat. Davidescu, pe care reuşeam de multe ori să-l pun în starea în care mă aflam eu însumi, cum a auzit, s-a şi dus glonţ şi a raportat Mareşalului. Acesta i-a răspuns imperturbabil: «Davidescu, să se caute o altă locuinţă pentru mine în regiunea Snagov!» Şi atunci, tot eu, am căutat altă reşedinţă şi am găsit Villa Weber, singura care putea să cuprindă pe Mareşal, pe Doamna, pe Ică şi personalul strict necesar conducerii. Şi aşa am rechiziţionat Villa Weber şi ne-am apucat să o amenajăm. Era mobilată deja, camere mici de speculă. Avea un etaj despărţit de un coridor pe mijloc, cu camere înşirate una lângă alta. Către lac, camerele au un balcon prelung. La parter, sufragerie, un mic salonaş, bucătăriile, câteva camere. Ele erau mobilate, mobilă pentru camere de raport. Toată clădirea din paiantă. Orice zgomot se auzea prin trei rânduri de pereţi. Scândurile scârţâiau, cum probabil scârţâiau pe Arca lui Noe. Uşile subţiri ca foiţa de ţigară. La capătul dinspre stânga al vilei, cum priveşti spre lac, era un apartament de două camere. Asta ne-a uşurat situaţia: aveam un apartament pentru Mareşal. O altă cameră la extrema cealaltă era destinată lui Ică. Ceilalţi, în camerele rămase. În acest domiciliu provizoriu, în noaptea de 4-5 aprilie, după ce suportasem primul bombardament efectuat de americani asupra Gării de Nord, adăpostiţi în adăpostul de la Preşedinţie, pe la miezul nopţii, cu o lună plină şi o lumină ca ziua, într-un convoi de cinci-şase maşini, l-am urmat pe Mareşal la casa lui din Băneasa, de unde şi-a luat strictul necesar, ca să pornim apoi spre Snagov, pe drumul spre Ciorpani. Aşa am ajuns la Villa Weber. Instalarea a avut loc şi, în ziua următoare, activitatea de serviciu a fost reluată, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. În perioada cât am stat la Villa Weber, adică în toată luna aprilie, am trăit într-o strânsă intimitate cu Mareşalul, Doamna şi Ică. Luam masa împreună şi ne vedeam în tot cursul zilei. Am putut să mă conving şi mai mult de simplitatea, demnitatea (nu ştiu dacă termenul «regească» ar fi cel mai potrivit) Mareşalului, a familiei sale. Masa era la oră fixă...

- Cine o pregătea ?

- Bucătarii lui. Şi servită discret şi prompt. El avea meniu separat. Hitler îi împrumutase bucătăreasa lui, o nemţoaică tânără şi bine făcută, care-i pregătea bucate pe bază vegetariană, după reţetarul lui Hitler. Cu acest meniu Mareşalul se împăca foarte bine. Nu consuma vin, nici cafea. Nu mai e nevoie să spun că nu fuma. Din când în când, puţin vin alb la masă. Seara nu cobora în sufragerie, mânca frugal împreună cu soţia, în apartament. Ceilalţi trei-patru

ofiţeri care luam loc la masă aveam parte de un meniu normal, de gust şi substanţial. Puteţi să vă închipuiţi care era comportamentul nostru, trăind sub acelaşi acoperământ cu Mareşalul. Vorbeam în şoaptă, mergeam în vârful picioarelor, râdeam pe înfundate, pentru că totul se auzea.

Acum, vreau să introduc ceva interesant. Odată, venind la vilă după miezul nopţii şi urcându-mă la camera mea, am ajuns în dreptul uşii lui Ică. Aud dinăuntru vocea Mareşalului, care trecea prin scândurile uşii de brad şi prin pereţi, ca şi cum ar fi vorbit de lângă mine. M-am oprit în loc, de teamă să nu deranjez cu zgomotul paşilor mei, şi atunci, încremenit, am auzit următoarele: «Înţelegeţi bine, domnule Marino, şi spuneţi-i ministrului dumneavoastră de la Stockholm că eu nu pot să las tot teritoriul meu să fie călcat de trupele sovietice. Îmi trebuiesc garanţii. Vreau să păstrez o parte din teritoriu, unde să am deplină suveranitate şi nici o imixtiune. Eu ştiu ce s-a întâmplat în Moldova în 1917, cu trupele ţariste revoltate. Nu mai vreau să se repete. Vreau garanţii de neamestec în treburile statului, vreau să mi se acorde un termen pentru a da ultimatum armatei germane, să se retragă din Ţară, pentru că nu vreau să-mi sară în spate, după ce am luptat cot la cot cu ea. Şi pentru că poporul român nu trebuie să se întineze, dezonorându-şi armata, pentru că - chiar înfrânt - poporul german va fi chemat să-şi spună cuvântul, pentru o nouă ordine în lume, şi poporul român, după cum a avut nevoie în trecut, va avea nevoie şi în viitor de poporul german. Vreau să am garanţii că, la masa verde, drepturile României asupra Transilvaniei de Nord vor fi recunoscute şi susţinute de guvernul sovietic». Tot timpul acesta, mi-am ţinut răsuflarea. N-am mişcat, întâi pentru că nu voiam să fac zgomot; apoi pentru că mă încremenise cele ce le auzeam; şi, în al treilea rând, să intervin în caz că o altă persoană şi-ar fi făcut apariţia pe coridor şi ar fi auzit aceste cuvinte de o importanţă şi un secret absolut. Deci, iată-mă în situaţia de a fi în posesia unui covârşitor secret de stat şi, în acelaşi timp, cu obligaţia de a-l apăra şi păstra. Până atunci bănuisem, dedusesem din peregrinările secretarilor de la cabinetul lui Ică prin Spania şi celelalte ţări enumerate, când am vorbit despre Ică, şi anume că ceva grav se petrecerea sau era în curs de a se petrece. Dar că lucrurile ajunseseră atât de avansate, nici nu-mi trecuse prin minte, mai ales văzând interesul pe care-l depunea Mareşalul la întărirea frontului din Moldova. Aşadar, ne găseam în pragul unei răsturnări de alianţe. N-am spus nimănui nimic, am continuat să observ şi n-am căpătat certitudinea, decât atunci când doctorul Zilişteanu a venit să-mi spună ce auzise din gura Mareşalului: «Totul s-a terminat etc.»

La sfârşitul lunii aprilie, a venit o scrisoare de la Prinţul Nicolae, prin care se arăta de acord ca Mareşalul să ocupe palatul său. Generalul Manolescu îi scrisese între timp, şi Prinţul îi dăduse deslegarea. Mareşalul, care respectase dreptul de proprietate, n-a vrut să cedeze din primul moment, dar, convins de generalul Manolescu şi sătul de privaţiunile din Villa Weber, s-a mutat în palat, unde a stat lunile mai, iunie şi iulie. Aici a avut confortul corespunzător. Nu numai palatul era confortabil, cu o atmosferă gravă, şi accente de interior românesc, dar şi natura în mijlocul căreia era aşezat, era fermecătoare. Noi am rămas să trăim la Villa Weber şi să ne facem lucrările de cabinet. Veneam dimineaţa cu barca la palat, plecam la prânz îndărăt, iar după-amiaza mergeam la Bucureşti, după Mareşal, care lucra jumătate de zi în Capitală. Dimineţi fermecătoare, ca la Snagov, greu să mai întâlneşti pe teritoriul Ţării Româneşti. Raiul pe pământ. Şi vara aceea a fost nespus de frumoasă. Zi după zi, parcă timpul devenea tot mai frumos. Te sculai dimineaţa şi îţi scăldai sufletul în boarea răcoroasă a pădurii şi a suflării de pe lac, în miresmele pe care le răspândeau stejarii seculari, florile de câmp şi ierburile ce creşteau printre ei. Ciripitul păsărilor părea o simfonie, căreia îi dădea strălucire faţa lacului, cu variaţiile lui de la verde la albastru, şi păpurişurile înalte de pe mal. Când mergeam cu barca de la Weber la palat, îi spuneam uneori colonelului Davidescu: «Domnule colonel, e atâta frumuseţe în natura asta, aici, la Snagov, şi când mă gândesc ce tragedie se desfăşoară pe front, mă cuprinde o ruşine, că sunt în stare să închid în sufletul meu toate ferestrele prin care pătrunde această frumuseţe dumnezeiască. Închid ochii şi-mi opresc bucuria». Mi-a împărtăşit acelaşi sentiment. Acesta era adevărul. Noi trăiam într-un colţ de rai şi în văzduh era iadul, nu sub pământ, ci în văzduh. Văzduhul era pângărit de flotilele de luptă americane, care umpleau cerul cu siluetele lor albe, fantomatice, cu formaţii masive, aripă lângă aripă, ca nişte zale ale unei armuri plutitoare, care fluturau, pe albastrul cerului, linţoliul dezastrului, al morţii. Aproape în fiecare zi, pe deasupra palatului acoperit cu o plasă imensă, părând un vultur care se aşează pe pământ, înainte de a-şi strânge aripile sub el, treceau aceste formaţii care, la câţiva kilometri de Snagov, îşi lăsau încărcătura lor de bombe ucigătoare şi distrugătoare. Acolo, în faţa palatului, auzeam bombele căzând peste rafinăriile Ploieştilor sau peste uzinele bucureştene, auzeam exploziile într-un vuiet sinistru neîntrerupt. Vedeam proiectilele antiaeriene ţintindu-le şi, din când în când, rotindu-se în jurul lui, cu flăcări ieşind din trup, se desprindea din formaţie câte un bombardier şi cădea la pământ. Iar din el, deschizându-se în aer, rând pe rând, paraşute colorate de care

atârnau cei ce semănau prăpădul asupra Țării. Cerul se umplea de aceste parașute, ca niște păpădii luate de vânt. Spectacole unice, la care asistam neputincios.

Odată, la sfârșitul unui bombardament asupra Ploieștilor, un «Liberator» stingher și-a făcut apariția în *rass mott* deasupra palatului de la Snagov. Mareșalul și doamna colonel Davidescu, eu și un adjutant, care urmărisem bombardamentul de la Ploiești, am rămas în mijlocul platoului din fața palatului, teren descoperit. Și am privit cu curiozitate evoluția acestui imens aparat, care a trecut, poate, la o sută de metri deasupra pădurii și palatului. Din instinct, m-am tras înapoi și m-am adăpostit sub pergola din fața clădirii. M-am dat după un stâlp și, când m-am uitat, am văzut că Mareșalul rămăsese singur în mijlocul platoului. Toți se adăpostiseră, el nu. Abia atunci mi-am dat seama de singurătatea în care trăia Mareșalul, singurătate în mijlocul unui popor. Nu s-a întâmplat nimic, în mod ciudat. Piloții observaseră palatul, nu-l observaseră? Cu o singură bombă ne-ar fi spulberat.

Ca și la Villa Weber, Mareșalul își organizase și la palat viața cronometric. Luni, marți, miercuri, în fiecare săptămână, mergeam pe front. De obicei, se pleca luni, iar uneori duminică după-amiază. Rămâneam pe front până miercuri seara, când echipa Mareșalului se înapoia la Snagov. Joi, vineri, sâmbătă rămâneam nopțile și diminețile la Snagov, iar după-amiezile la Președinție, în București. Sâmbăta și duminica, la Predeal. Ce se făcea pe front, am descris urmărind Trenul Patria. În luna aprilie 1944, am stat în Trenul Patria, cu activitatea descrisă la începutul răsboiului. Dar, de data aceasta, Mareșalul nu mai era comandantul trupelor germano-române, care rămăseseră de pe timpul retragerii de la Don sub comandament german. La Olănești, sub pretextul curei de ape minerale, Mareșalul a stat până la 19 august 1944, când, alarmat de situația din Moldova, a părăsit stațiunea climaterică și s-a dus pe front. Aici, el și-a luat nu numai rolul de a controla și împlini nevoile unităților, dându-le o capacitate de luptă mai mare, ci și-a reluat rolul de comandant, ca la începutul răsboiului. La 20 august 1944, când a început bătălia Moldovei, el s-a impus în fața germanilor prin hotărîrea de atâtea ori pomenită, înadins ca să așeze o piatră de hotar, în cursul evenimentelor. În ziua de 22 dimineața, el a trecut pe hartă ordinul ca trupele române să rupă contactul cu nemții și să se îndrepte spre Sud.

- Despre Olănești nu se prea vorbește în publicațiile noastre despre al doilea răsboi.

- Da, e adevărat, și eu am constatat cu uimire. Au apărut

cărţi cu pretenţii de autentică documentare, unele de reală valoare, între care excelează cea semnată de Aurel Simion, fapt care m-a determinat să-i trimit o scrisoare, pentru a sublinia meritele sale.

- Îmi puteţi arăta această scrisoare ?

- Dacă dumneavoastră insistaţi, poate v-o arăt. De altfel, nu e vorba numai despre această scrisoare. I-am scris lui Corneliu Leu, când i-a apărut «Romanul unei zile mari», i-am scris lui Marin Preda, când a scos «Delirul» etc. Aceste scrisori conţin chintesenţa guvernării Mareşalului. Despre Olăneşti nu se vorbeşte. Lucrările amuţesc, sau devin laconice, atunci când se apropie de sfârşitul guvernării Mareşalului. Dumneavoastră, care v-aţi arătat atâta de interesat pentru a afla adevărul-adevărat asupra Mareşalului Antonescu, în măsura în care un militar, aflat în imediata lui apropiere, într-un post mic, a putut să-l cuprindă în structura lui mintală şi morală, vă pot vorbi despre Olăneşti în deplină cunoştinţă de cauză. De la început vreau să vă spun - şi cu asta mă refer la tot şirul discuţiilor noastre de aici -, că, după cum în decursul guvernării Mareşalului, n-am avut posibilitatea (şi nici n-ar fi fost posibil pentru un singur om) să iau cunoştinţă de toate actele sale de conducere, pe unele le-am aflat atunci, pe altele ulterior. Tot aşa şi la Olăneşti, deşi am făcut parte din extrem de restrânsul personal din suita sa, n-am putut să mă ţin la curent cu tot ce a lucrat el cu Ică Antonescu, Ilie Şteflea şi şeful Marelui Stat Major, cu colonelul Traian Teodorescu, ataşatul militar de la Ankara, care venise de două ori la Olăneşti şi a avut întrevederi secrete cu Mareşalul, şi nici chiar tot ce discuta cu Davidescu nu ştiu.

Dar, neputinţa de a mă informa era întregită deseori de observaţie şi intuiţie. În ceea ce priveşte persoanele care l-au însoţit pe Mareşal, ele erau: Mihai Antonescu, Doamna Mareşal, bunînţeles, colonelul Davidescu, maiorul-adjutant Alexandru Evolceanu, eu, medicul Zilişteanu, căpitanul de jandarmi Georgescu şi locotenentul Popescu, cu opt subofiţeri. Aceasta era suita Mareşalului. Eu eram ajutorul lui Davidescu, maiorul Evolceanu se ocupa de protocol, doctorul trebuia să fie prezent la nevoie, ceilalţi cu paza. În aparenţă, aceste douăzeci de zile au trecut în *dolce far niente*. Să nu includem în aceasta, cele două zile de la începutul lunii, când Mareşalul, însoţit de Ică Antonescu, generalul Ilie Şteflea, şeful Marelui Stat Major, generalul Dobre, ministrul Înzestrării şi maiorul Evolceanu au zburat la Hitler, de urgenţă. S-au întors de acolo înseninaţi şi cu libertate completă de acţiune. Rostul acestui refugiu de la Olăneşti nu este greu de înţeles: un loc ferit de indiscreţii. Aici Mareşalul a dus cea mai intensă activitate diplomatică, pentru urgentarea armistiţiu-

lui. Toate auspiciile erau favorabile. Ultimele tatonări pe lângă anglo-americani eşuaseră definitiv. Vizitele ataşatului militar de la Ankara fuseseră de natură să spulbere şi ultimele nădejdi ale Mareşalului Antonescu, că, cel puţin în ceasul al 24-lea, aceştia îşi vor da seama de greşeala catastrofală pe care o săvârşeau, lăsând, în special România, la discreţia URSS-ului. Situându-se în postura de ultim european, el n-a cruţat nici un efort timp de aproape doi ani ca să atragă atenţia Aliaţilor, să-i convingă şi să-i determine să vină alături de el. Laitmotivul lor era invariabil: «predaţi-vă ruşilor, înţelegeţi-vă cu ruşii!» Şi atunci, el s-a înţeles cu ruşii. Rezultatul acelei înţelegeri era aşteptat cu febrilitate la sfârşitul acelui august. De aceea, când rapoartele Armatei a IV-a au sosit la Olăneşti cu informaţia că s-a declanşat atacul sovietic, Mareşalul, contrariat, şi-a întrerupt activitatea diplomatică şi s-a deplasat pe front.

- De ce a fost contrariat ?

- El prevedea o acalmie a frontului, în cazul în care armistiţiul era acceptat. Dar politica sovietică se conducea după vechi principii strategice, şi anume acelea de a-şi creea poziţii dominante pentru a obţine condiţii avantajoase la tratativele de pace. Şi, probabil, comandamentul armatei sovietice înţelegea că, prin această poziţie avantajoasă, să ofere politicii ei Moldova întreagă. Una discuţi cu un inamic are mai păstrează atuuri în mâna lui, alta cu unul care nu mai are nici un atu. Înţelegând aceasta, Mareşalul a făcut tot posibilul ca să-i oprească pe ruşi pe linia Dealului Mare, rămânând într-o poziţie tare la tratative. Cu siguranţă că el, ca vechi strateg, doctrinar în armata română, să-şi fi spus aşa: dacă în prag de armistiţiu ei mă atacă, eu, în prag de armistiţiu, trebuie să-i opresc, şi după aceea vom duce tratative de la egal la egal. Logic. Situaţia era dezavantajoasă din punct de vedere strategic şi tactic pentru armata română în Moldova. În primul rând, ea era condiţionată de rezistenţa trupelor germane de pe Nistru, deoarece, dacă pe Nistru se ceda, un vârf sovietic ajuns la Reni periclita toată rezistenţa pe Dealul Mare, cetate naturală lăsată de la Dumnezeu, la poalele căreia, dinspre Sud, Ştefan cel Mare îi bătuse pe turci, la Podul Înalt. Iar dinspre Nord, coama dealului de la Bucium până la Strunga, marca linia cea mai îndelungată pentru sfărâmarea oricărei rezistenţe. Nemţii, pe motiv că vor să aibă Valea Bahluiului, linie de rocadă pe care să-şi plimbe rezervele, au mutat rezistenţa la Nord de Bahlui, pe o poziţie slabă, neavând forţe de rezervă pe care să le manevreze, cum ar fi vrut. Aşa că ruşii au străbătut-o dintr-odată. Prin prezenţa Mareşalului pe front, s-au marcat două atitudini categorice: în primul rând, încercarea de a smulge avantaje din partea inamicului pentru tratative,

oprindu-l printr-un contraatac în flanc. Când am vorbit de generalul Korné, vă amintiţi, am descris ideea în care a pornit acel contraatac. Prin acest contraatac, s-ar fi închegat o linie de rezistenţă pe Dealul Mare. Atacul cu blindate al generalului Korné a eşuat, iar alcătuirea unei noi linii de rezistenţă pe Dealul Mare n-a mai fost cu putinţă, deoarece unităţile intraseră în debandadă. Eşuând această încercare, luni şi noaptea de luni spre marţi, în dimineaţa de 22, Mareşalul a trecut la cealaltă variantă de defensivă. Ultimă şansă pentru salvarea armatei din Moldova şi Basarabia era scoaterea trupelor române de sub influenţa comandamentului german şi concentrarea lor pe o poziţie tare, centrală, de unde puteau fie să oprească inamicul, dacă nu mai voia să încheie armistiţiul, fie, în cazul în care voia să-l facă, să le dirijeze pe noua direcţie către Vest.

- În timpul cât Mareşalul Antonescu a fost la mânăstirea Bistriţa, l-aţi mai văzut?

- Nu l-am mai văzut, dar veşti despre el aveam aproape tot timpul, deoarece îl frecventam aproape zilnic pe colonelul Elefterescu, care devenise omul lui de casă.

- Aş vrea să ştiu mai multe despre Elefterescu.

Elefterescu mi-a stimulat interesul şi admiraţia faţă de Mareşalul Antonescu, chiar din ziua în care a fost numit la comanda escadronului Robăneşti (a fost o şarjă de cavalerie rămasă de pomină, a Regimentului 9 Roşiori), mai înainte de a se fi bănuit măcar că la comandă, peste un an, va veni colonelul Ion Antonescu. Elefterescu mi l-a înfăţişat pe Mareşalul Antonescu în cele mai frumoase culori. Mi-a stârnit curiozitatea şi dorinţa vie de a-l vedea, de a-i sta în apropiere. Era un vis al meu, năzuinţa mea spre perfecţiune. Îmi găsisem modelul, eram convins că acesta va fi omul meu premergător. Poate, dacă împrejurările nu m-ar fi ajutat să fiu în escadronul lui Elefterescu, Mareşalul Antonescu nu şi-ar fi oprit atenţia asupra mea, aşa cum a făcut-o. Căpitanul Elefterescu de atunci era singurul care putea să-şi permită să-i spună adevărurile pe faţă, chiar când ştia bine că puteau să fie neplăcute lui Antonescu. Aşa, de pildă: cumpărând prin direcţia Remontei un pur sânge de pe hipodrom, am avut ghinionul ca, în timpul transportului de la Bucureşti la Giurgiu, să răcească, să capete dublă pneumonie şi să zacă nenorocitul şase luni de zile între viaţă şi moarte. Când a intrat în convalescenţă, era un schelet pe picioare. Ordonanţa, într-o după-amiază, plimba calul pe platoul regimentului: calul cu pătura pe spinare, abia târându-se după soldat. Întâmplarea face ca tocmai atunci să iasă pe platou colonelul Antonescu şi să vadă calul. Îl

cheamă pe soldat la el şi-l întreabă al cui e calul. Soldatul raportează: «Al domnului sublocotenent Magherescu». «Să vină comandantul de escadron la mine, împreună cu ofiţerul». Bunînţeles, ne-am prezentat imediat şi am aşteptat. «Elefterescu, cum e posibil să tolerezi ca un cal ofiţeresc să ajungă în halul ăsta?» Sigur de el, Elefterescu răspunde, aşa cum vorbea el totdeauna, măsurându-şi vorba şi efectul ce-l urmărea, cu gesturi rare şi bine calculate, el însuşi elegant, cu siluetă trasă prin inel, cu ten alb, cam urât, cu gură imensă, cu faţa ascuţită ca a unui bebeu nereuşit; în urma unei răni căpătate la Oituz, şchiopăta. «Domnule colonel! răspunde el întinzând bărbia şi scoţând un gât incomensurabil din cravata albă, înfăşurată a la Regina Maria, gestul lui când voia să obţină un efect puternic. Acest cal este în convalescenţă, după şase luni de bolire şi e purtat la mână pentru a-şi reveni.» «Da! a răspuns scurt colonelul. Dar cum permiţi să aibă părul netuns la chişiţă?»

- Ce-i asta ?

- Sub gleznă este o scobitură. Din ieşitura osului se vedea un smoc de păr pe care se scurge apa, ocrotind chişiţa să nu se irite, situaţie în care calul devenea inapt pentru serviciu. Căpitanul mai montat răspunde: «Domnule colonel, la noi, spre deosebire de cavaleria engleză, caii nu se tund la chişiţă». Colonelul Antonescu a înghiţit în sec, dar Elefterescu nu s-a lăsat, ci a continuat: «Vreau să profit de această situaţie, domnule colonel, să vă raportez că acest ofiţer, care a făcut sacrificii, plătind din solda lui zece mii de lei (leafa era atunci de opt mii de lei) ca să cumpere un cal luat de pe hipodrom, a fost păcălit de un general».Colonelul a zvâcnit un pas înapoi şi a spus: «Căpitan Elefterescu, eşti obraznic! Cum cutezi să-mi vorbeşti aşa?» «Domnule colonel, asta-i situaţia. O să vă raportez în detaliu, dacă-mi permiteţi!» «Să vii la mine imediat!» a rostit el întorcându-i spatele şi intrând în pavilionul administraţiei. Puteţi să vă închipuiţi starea de prostraţie în care am rămas. Iată-mă implicat într-un conflict grav, între comandantul regimentului şi căpitanul meu, iscat din pricina mea. Nu eram cu nimic vinovat, dar aparenţa era în defavoarea mea. Nu s-a petrecut nimic. Căpitanul i-a povestit cum au decurs lucrurile, colonelul a înţeles şi conflictul s-a încheiat pe loc.

Cam acesta era Elefterescu. Când era ceva drept, apăra cu tot riscul şi nu ţinea seama cu cine vorbeşte. Băiat de colonel de cavalerie, tatăl lui comandase regimentul în care Antonescu fusese sublocotenent. Îi fusese elev la şcoala pregătitoare de ofiţeri de la Târgovişte, iar căpitanul Antonescu de atunci îl admonesta sever ori de câte ori elevul, venit din civilie, călca cu stângul în loc de dreptul şi făcea

întoarcerea la stânga, în loc de dreapta, la comandă. Mai târziu, în carieră, ştiuse să cultive relaţiile începute de mic în familia lui cu Antonescu. Antonescu, din stima pe care o avea - observaţi că am introdus alt portret -, pentru tatăl lui Mircea şi familia în care fusese primit, îl apropiase pe Mircea Elefterescu şi-i permitea anumite familiarisme. Era singura excepţie, dar niciodată subalternul nu şi-ar fi îngăduit să întreacă limita. Am încercat să-l descriu fugar. O datorie de conştiinţă ce-mi apasă de mult pe suflet este să vorbesc mai pe larg despre el. O fac şi acum, în această ambianţă - pot s-o numesc fără reţinere - sfântă. Îi pomenesc numele când nimeni nu i-l mai pomeneşte decât în treacăt, aruncând un blam asupra lui, fără să-l cunoască, fără a şti ce rol a jucat pe lângă Mareşal. Domnule Drăgan, trebuie să vă spun că Mareşalul Antonescu a fost un însingurat, cum sunt toţi oamenii mari. Prin soţie, a găsit un confort intim, un refugiu în căminul său retras, departe de valurile şi zvonurile intrigilor şi mulţimilor. El a fost înconjurat de puţini fideli. Între aceştia, primul a fost Alecu Rioşeanu, colonel de cavalerie trecut în rezervă, despre care am mai pomenit, şi al doilea a fost Mircea Elefterescu. Din păcate, Rioşeanu a dispărut foarte repede. După rebeliune a fost numit un fel de administrator al Bucovinei, a căpătat o infecţie renală şi a murit tânăr, în primăvara anului 1941. Mâna dreaptă... nu e bine zis. Scutul din partea dreaptă a Mareşalului, în viaţa lui intimă, de confidenţă şi de totală încredere, dispăruse. Rămăsese scutul din stânga, Mircea Elefterescu. Şi scutul de la inimă. Cel de dreapta era scutul înţelepciunii. Pe acesta încerca să-l înlocuiască Eugen Niculescu, care, însă, fiind prea tânăr, n-a reuşit să se apropie de Mareşal. Bunînţeles, pe urmă o să mă întrebaţi: «Dar cu Ică cum rămâne?» Am descris, era în afară, era şi intim, şi oficial, şi în minte, dar scos din inimă. El nu apăra, el îmbrobodea. El îndepărta scuturile. Aşa a fost Mircea Elefterescu când, după rebeliune, Ică şi-a întărit poziţia şi a găsit că Elefterescu îi sta în cale cu sarcasmele lui, cu rebifările lui, cu îndrăsneala de a se plânge Comandantului chiar împotriva sa însuşi. Sub pretextul că îl pune lângă Rege, l-a mutat comandant de regiment al gărzii călare. Dar, să nu anticipăm prea mult. Ne întoarcem la regiment.

- În ce an ?

- În perioada 1927-1940, căpitanul Elefterescu devine maior, locotenent-colonel, apoi colonel. Nu mai vine în atingere directă cu generalul Antonescu pe cale oficială de serviciu, ci rămâne să păstreze contactul personal, frecventându-i casa şi familia. Fiind prieten bun cu Alexandru Rioşeanu, ei făceau de gardă cu schimbul, apărând prestigul generalului Antonescu, informându-l, gata să

răspundă la orice comandă a lui. Hotărât, devenise omul lui de încredere. Ce calităţi avea acest om ? Marea, imensa lui calitate era caracterul. O probitate extraordinară, o corectitudine greu de închipuit. Om al datoriei prin excelenţă, militar prin toată fibra sufletului lui, prin tradiţie, fără a fi devenit un moş Teacă. Nu pot să spun că n-ar fi avut curiozităţile lui, ba pot afirma că era curios din fire. Trebuia să ştii cum să-l abordezi. În afară de serviciu era cel mai mare şuetist. La cazinou, la restaurant, unde era Mircea era haz, bună dispoziţie, generozitate şi antren. Când Mircea Elefterescu invita la restaurant, nu admitea ca altcineva să achite consumaţia. De două ori pe lună îşi invita subalternii la restaurant, dându-le lecţii practice de comportare. Personal, cât am făcut serviciu ca subaltern în escadronul lui, n-am avut nici cel mai mic incident cu el şi niciodată n-am rămas înapoia exigenţelor lui pe care le depăşeam. De aceea, când ne-am separat, am rămas cu foarte multe bune amintiri unul despre celălalt şi am păstrat legătura ani şi ani de zile, frecventându-l acasă, ascultându-i povestirile-i hazlii, întâmplări de răsboi şi tot ce-l privea pe Antonescu. Pentru Mircea Elefterescu, generalul Antonescu reprezenta perfecţiunea încarnată şi el era menit să îndrepte starea de lucruri din Ţară. La el expresii ca: «Domnul general a spus», «Domnul general a făcut», «Domnul general va face», erau laitmotive. El trăia şi primea stimulentul vieţii sale din ideea pe care şi-o făcuse despre generalul Antonescu. Pentru nimeni în armată nu era un secret că Elefterescu era omul cel mai apropiat al lui Antonescu, mândria vieţii lui.

Imediat după eliberarea Basarabiei de către trupele noastre, s-au constituit garnizoane militare în fiecare târguşor al provinciei. Elefterescu a fost numit un fel de guvernator militar la Iedineţ, localitate pe care o cunoşteam bine, deoarece am fost nevoit să intervin cu tanchetele, cu un an înainte, pentru a stabili ordinea. Erau mulţi cazari de religie mozaică, cu perciuni, bărbi şi caftane, care trăgeau mai mult spre Rusia, patria lor de origine, decât spre România, deşi se mândreau că, în persoana Elenei Wolf Lupescu au şi ei «o regină».

- În ce împrejurare aţi fost nevoit să interveniţi la Iedineţ ?

- Să facem o digresiune, lăsând deoparte pe moment biografia lui Elefterescu. În perioada 39-40, în timp ce făceam stagiul în Divizia a II-a de cavalerie, aflat în acoperire pe Nistru, în sectorul Soroca-Hotin, marea majoritate a actelor de sabotaj au fost făcute de populaţia evreiască. În timpul retragerii, părăsind fără luptă Basarabia şi Bucovina de Nord, am înregistrat, din partea tuturor unităţilor diviziei în retragere, purtarea ostilă şi agresivă a cazarilor faţă de trupele române. Într-o singură noapte, la Lipcani, am văzut

cum poate să se modifice subit psihologia populației. De unde cu o seară înainte puteau fi văzute tinere evreice în compania militarilor noștri, plimbându-se pe Corso, a doua zi, aceleași elemente au arătat o dușmănie și o încrâncenare greu de explicat, ce se citea pe toate figurile. Nu mai spun că însăși gazda mea, care, de altfel, nu-mi arătase nici un semn de antipatie până atunci, când a aflat despre ultimatumul privind cedarea Basarabiei, a dispărut. Nu i-am mai văzut fața. A plecat lăsând o casă goală. Aceste elemente s-au organizat într-un fel de rezistență și, pentru a câștiga merite în ochii bolșevicilor, au aruncat cu apă clocotită pe grupări răzlețe de trupe românești, au tras focuri de armă, au prins soldați, i-au dezbrăcat și i-au batjocorit.

- Am remarcat descrierea unui asemenea episod în cartea lui George Barbul: căpitanul Nicolescu ajunge cu escadronul lui pe strada principală a târgului Iedineț. Acolo îl găsește pe căpitanul Enescu, legat de un stâlp de telegraf, cu uniforma ruptă, scuipat și acoperit cu murdărie. Locuitorii evrei și ucraineni făcuseră coadă ca să urineze pe corpul prizonierului. Scăpase cu viață datorită sosirii escadronului căpitanului Nicolescu. Enescu a povestit ce i s-a întâmplat. Întreaga noapte n-a putut să doarmă de rușine și s-a împușcat. Revenit la Iedineț în 1941, căpitanul Nicolescu a găsit în mijlocul străzii trei cadavre de soldați oribil mutilați. Nici un civil nu se afla pe stradă, toți se ascundeau în dosul storurilor coborîte, în casele lor. Pe urmă, deodată, se auzi un foc de armă și un soldat căzu de pe cal. Căpitanul Nicolescu văzu roșu înaintea ochilor și nu a mai știut ce face: a ordonat represalii... Înainte de a-l trimite în judecata Curții Marțiale, Generalul Antonescu voi să-l asculte pe căpitanul Nicolescu. Și căpitanul i-a spus în zece minute tragedia lui: «Refuz revolverul, domnule General, a strigat căpitanul, care tremura din tot corpul, refuz, de asemenea, și Curtea Marțială. Dacă dumneavoastră mă condamnați, eu renunț la apărare». Antonescu, mic și crispat, s-a apropiat de el, și după ce l-a privit cu asprime, i-a spus: «Îți dau o ultimă șansă. Dacă vrei reabilitarea, caut-o pe front!» Căpitanul Nicolescu s-a reabilitat definitiv în fața fortificațiilor Odessei. Mă mir că, uneori, se mai vorbește despre antisemitismul Mareșalului.

- Aș povesti o întâmplare, căci și aceste întâmplări obișnuite urmează fidel cursul istoriei, formând adesea puncte de atracție, în noianul fastidios de date. Într-una din ultimele seri petrecute de Mareșal pe front, în cercul intimilor săi, redus la cinci-șase persoane, a povestit poveste de altfel știută de noi - următoarele: «E curios cum lumea mă crede antisemit. Asta mă face să râd, când mă gândesc că era să mă căsătoresc nu cu o evreică, ci cu două, și că am

fost logodit pe rând cu fiecare. Eram în garnizoană la Tecuci, sublocotenent tânăr. Am cunoscut o familie de evrei din Galaţi, cu două fete frumoase. Între mine şi cea mică s-a născut o idilă, care era cât pe ce să mă ducă la mariaj, dacă ea nu s-ar fi măritat cu un ovrei de-al ei. Asta nu m-a împiedicat să mă îndrăgostesc de sora ei, dar, la intervenţia familiei mele, a mamei în special, a trebuit să mă retrag. Ele au plecat din ţară şi n-am mai ştiut de urma lor»... Luând temei acest episod biografic, am putea deduce starea de spirit a Mareşalului, sub care a privit problema evreiască din România. Rămânând pe aceeaşi linie cu bătrânul Petre Carp, care socotea populaţia evreiască ca un factor economic important, el a înţeles ca în guvernarea lui să lase liberi evreii, în cadrul ordinei şi legalităţii existente. Prin ocuparea Poloniei de către ruşi şi nemţi, în 1939, mulţi evrei polonezi s-au refugiat în România, scăpând de fioroasele lagăre de la Auschwitz, Buchenwald ş.a. Sub presiunea evenimentelor legionare din guvern şi, bunînţeles, a politicii lui Hitler, Mareşalul s-a văzut nevoit să-i trimită în deportare pe evreii neautohtoni, care nu găsiseră mijloace de a pleca în altă parte. Sub regimul legionar, încă din 15 septembrie până la 24 ianuarie 1941, Mareşalul a intervenit energic pentru a frâna excesele elementelor extremiste, care s-au dedat la acte agresive ce mergeau până la crimă. Totuşi, în această grea perioadă nu numai pentru evrei, ci mai ales pentru partizanii Regelui Carol, care au fost exterminaţi fără milă (pentru a nu mai pomeni despre Iorga şi Madgearu), nu s-au putut înregistra mai mult decât câteva zeci de crime în rândul evreimii. După rebeliune, un climat de linişte şi ordine a cuprins şi populaţia evreiască, scutită ulterior de răsboi şi pusă, în cel mai rău caz, la munci de folos obştesc, la curăţarea zăpezii, la săparea tranşeelor etc. Evreii erau lăsaţi în pace să-şi ducă existenţa, cu excepţia tinerilor mobilizaţi pe loc, care nu aveau voie să părăsească localităţile decât cu aprobare specială. Astăzi se vede în presă, la noi, în Israel, în alte părţi, precum că Mareşalul s-a opus energic oricăror presiuni venite din partea germanilor de a instaura măsuri neomeneşti împotriva evreilor. Orice act abuziv al autorităţilor era adus la cunoştinţa Mareşalului de însuşi şeful comunităţii evreieşti, rabinul Şafran, mi se pare, care era deseori văzut în anticamera Mareşalului, în audienţă. De curând mi-a căzut în mână un extras dintr-un ziar din Israel, în care se povesteşte o scenă concludentă: şeful bisericii evreieşti este încunoştiinţat că s-ar lua o serie de măsuri severe împotriva unei categorii de populaţii de religie mozaică. Acesta fiind alarmat, i s-a adresat telefonic Mitropolitului Bălan din Ardeal. Mitropolitul Bălan, alarmat la rândul lui, a venit personal la Bucureşti, să vadă despre ce este vorba. Într-adevăr, în ziua următoare, Mitropolitul

află din gura rabinului situaţia de fapt. Scrie în acel articol că, în timp ce asculta plângerile rabinului, contrariat, Mitropolitul se plimba dintr-un capăt în altul al încăperii. Şi imediat ce relatarea rabinului s-a încheiat, a pus mâna pe telefon şi a cerut audienţă la Mareşal. Mai departe, articolul arată că Mareşalul, foarte ocupat, îl invită la masă pe Mitropolit, prilej cu care se expun plângerile rabinului. Mareşalul s-a arătat contrariat şi a propus măsuri de îndreptare.

- Şi totuşi, în mausoleul de la Ierusalim dedicat evreilor sacrificaţi în timpul răsboiului, se arată că românii ar fi exterminat sute de mii de evrei. Un răsboi crâncen care a durat pentru noi patru ani de zile, duce la pierderea a circa un milion de soldaţi. Este posibil ca, în dosul frontului, chiar şi în lagăre de concentrare, să piară patru sute de mii de oameni fără urme?

- Ce să am de spus? Patru sute de mii, dacă socotim toţi morţii evrei din România, de la venirea lor aici, în secolul trecut. Nici un evreu n-a fost ucis din ordinul sau cu cunoştinţa Mareşalului. Dacă insistaţi, să întoarcem medalia pe partea cealaltă: cum s-au comportat Evreii faţă de noi. De altfel, am dat unele exemple din Basarabia. Mai pot adăuga că, ajuns cu comandamentul dincoace de Prut, generalul Mihai Racoviţă este informat că târgul Iedineţ s-a revoltat şi trupele ce trec pe acolo sunt supuse maltratărilor. Unităţile nu mai aveau siguranţa retragerii, din pricina stării de spirit a populaţiei ostile. (Această stare de spirit era generală, de la Hotin la Ismail, unde evreii au tras asupra populaţiei care se refugia în port, producând o panică de nedescris şi lăsând numeroase cadavre pe chei.) Generalul Racoviţă m-a trimis cu un detaşament format din trei tanchete şi două autocamioane, cu două plutoane de soldaţi, pentru a restabili ordinea şi a lua legătura cu trupele sovietice în înaintare. Era în dimineaţa zilei de 27 iunie, şi singura unitate românească ce făcea marş invers, era a noastră. Am pătruns în târgul Iedineţ şi l-am găsit pustiu. Populaţia, cu steaguri roşii, pancarte (bun venit, salvatorii noştri sovietici etc.), aşteptau la intrarea de nord a localităţii, unde fusese ridicat şi un arc de triumf. Apariţia tanchetelor - nişte mici drăcii - i-a speriat aşa de tare, încât într-o clipă, mii de oameni au dispărut ca prin minune. Am rămas la poştă, pentru a-l informa pe general asupra situaţiei şi de acolo am văzut pe colina din spate valuri-valuri de oameni, care urcau în fuga mare, să ajungă în pădure, după ce aruncaseră steaguri, pancarde, de parcă dăduseră turcii. Erau evreii. Iată-mă comandantul unui târg fără populaţie. În acest timp, a ajuns la orizont capul unei coloane motorizate sovietice, coborând în serpentine. Am trimis imediat un ofiţer,

să ia legătura cu comandamentul rusesc. S-a prezentat generalului (aveam un tălmaci la divizie) şi i-a raportat că este trimis să ia legătura cu coloana sovietică şi să predea localitatea, care se revoltase împotriva soldaţilor noştri şi i-a atacat. Generalul rus a ascultat, s-a îndreptat spre oraş, evreii i-au ieşit în întâmpinare, s-au înşirat pe drum, mergeau alături de coloane, i-au spus generalului că au vrut să-i netezească drumul, dar generalul a pus soldaţii să-i ia la goană. A fost un moment delicat: dacă generalul sovietic pleca urechea, putea să pună mâna pe noi şi să ne ia prizonieri. Ne-am întors cu tanchetele pe drumul spre Prut, urmaţi de trupele sovietice.

- După câte ştiu, nici în primul răsboi mondial cazarii noştri nu s-au purtat mai bine.

- Ei au fost elementele care au dirijat trupele de ocupaţie către toate depozitele, toate centrele, toate familiile înstărite, incitându-i pe inamici la devastări şi acte reprobabile. Ei s-au dovedit atât de duşmănoşi, încât bătrânului Carp, care rămăsese în Bucureşti pe timpul ocupaţiei, aducându-i-se la cunoştinţă şi văzând cu ochii lui acest comportament, el, care apărase instalarea evreilor în ţară, după 77, faţă de Bismarck, a declarat: «În ceea ce priveşte populaţia evreiască, trebuie să-mi revizuiesc total concepţiile...» El a fost apărătorul evreilor în toate împrejurările. În ceea ce priveşte înverşunarea rasistă împotriva noastră, ea nu are temei, sorgintea ei trebuind să-şi afle adevărata explicaţie în reacţia firească, momentană şi locală, de autoconservare. Soldaţii care au avut acte de răzbunare în Basarabia contra celor ce i-au atacat, umilit şi ucis, au procedat, în fond, conform legii talmudice, dar atât a durat agresivitatea, românul fiind prin firea lui iertător şi trecând peste asta. Iar cei care au trăit perioada Mareşalului Antonescu pot să recunoască că evreii s-au salvat tocmai datorită acestuia. Curios că nu se pomeneşte la noi despre aceste mişcări, căutându-se vinovaţi doar în rândul românilor. Despre comportamentul Mareşalului faţă de evrei, aş mai aminti o întâmplare cu un anticar. Ca toţi Românii, şi Mareşalul avea evreul lui. Acesta era Julius Pach, anticarul. Erau doi fraţi Pach, anticari amândoi, dar Julius era figura cea mai interesantă. Un bărbat înalt, cam de şaizeci de ani, uscăţiv şi roşcovan la faţă, avea o faimă bine stabilită printre anticarii din Bucureşti. Avea cunoştinţe enciclopedice asupra publicaţiilor de tot felul din lume. Era o bibliotecă ambulantă. Nicolae Iorga era un client al lui, pe lângă mulţi alţii. Şi el îşi petrecea zilnic ore întregi răsfoind exemplarele rare, înghesuite de anticar pe un coridor lung şi obscur, plin cu cărţi, situat vizavi de Telefoane. Acest Julius Pach a primit însărcinarea din partea Mareşalului să-i procure o serie de cărţi, după care

Mareşalul tânjea de multă vreme, cărţi de istorie şi ştiinţă militară, de autori străini, care se găseau foarte greu. Mareşalul voia să-şi completeze biblioteca cu cărţi de valoare şi s-o doneze apoi statului. Aceste exemplare, închise în patru-cinci lăzi, au fost luate de mine de la vila Mareşalului din Predeal, la ordinul personal dat mie de Ministrul Apărării Naţionale, Mihai Racoviţă, şi predate la mijlocul lunii septembrie 1944 Academiei Române. Cu această însărcinare, Julius Pach s-a pus pe treabă şi a procurat multe exemplare, foarte frumoase şi în bună stare, pe care le aducea săptămânal la Preşedinţie şi le preda adjutantului Mareşalului, Eugen Niculescu, priceput şi el în ale cărţii. De câte ori venea la Preşedinţie, nu uita să treacă şi prin biroul meu, pentru a repeta stăruitoarea lui rugăminte de a se da de urma fiului său, medic, dispărut pe front şi pe care el îl credea trăind undeva în Rusia.

Medicii evrei erau mobilizaţi ?

- Unii, autohtoni, de baştină, da. Şi, din nenorocire, până la sfârşitul răsboiului, Pach n-a aflat nimic despre fiul său.

- Am putea reveni la Mircea Elefterescu.

- Aşa e.

Rămăseserăm cu el în Basarabia.

În calitatea lui de comandant al garnizoanei din Iedineţ, Mircea Elefterescu i-a obligat pe Evrei să-l salute, iar la o defilare de 10 Mai, i-a pus pe înălţimea staturii şi pe culoarea bărbilor. Deoarece hrana trupei nu era potrivită alocaţiei, Elefterescu a făcut apel la populaţie. Desigur, au existat şi abuzuri. Unui cazar i s-au luat două gâşte fără ordin de rechiziţie. El a venit revoltat la locuinţa comandantului, care avea planton la poartă, şi a dat să intre ca să reclame. Cum era firesc, plantonul l-a oprit. Cazarul înfuriat n-a cedat, l-a busculat pe soldat, a dat să intre, soldatul l-a prins de mâini încercând să-l scoată cu forţa, dar s-a trezit lovit cu putere. Delict grav, nu se putea mai grav. Cazarul a fost arestat, curtea marţială l-a judecat fără întârziere şi l-a condamnat la moarte. Până la Haga a ajuns cazul căpitanului Elefterescu, protestele evreimii din America până-n Anglia, cerând destituirea ofiţerului etc. Fără a avea vreo implicaţie directă, Mircea Elefterescu a fost mutat, numit comandant de escadron de elevi la Târgovişte. Aici s-a ţinut numai de farse. Bunînţeles, escadronul mergea pe roate. Pentru că ajutorul de comandant era un om pedant şi enerva cu fel de fel de şicanii, într-o zi, când ofiţerii erau adunaţi şi primeau dispoziţii pentru ziua următoare, colonelul, scoţându-şi ceasul, a spus: «Domnilor, să ne potrivim ceasornicele după ceasul meu, care e un ceasornic de mare precizie, un Longines veritabil, care n-a rămas niciodată în urmă

şi...» când să continue, se aude vocea căpitanului Elefterescu, lătăreaţă, cu uşor accent moldovenesc: «Mă iertaţi, domnule colonel, vindeţi ceasul?» Stupefacţie generală, înghiontiri şi chicote înfundate printre ofiţeri. «Ce înseamnă obrăznicia asta, căpitan Elefterescu?» «Nici o obrăznicie, domnule colonel. Dar dacă-l lăudaţi atâta, şi cum ceasul meu s-a învechit, m-am gândit că s-a ivit prilejul să-l cumpăr pe-al dumneavoastră.» «Eşti neserios, căpitan Elefterescu, te rog să părăseşti imediat încăperea!» Mircea a ieşit întovărăşit de râsetele înfundate ale ofiţerilor. Altădată, găsind în magazia de ovăz a escadronului un curcan şi întrebând pe magazioner «ce-i cu ăsta aici?», i s-a răspuns «să trăiţi domnule căpitan, este curcanul domnului colonel» (tot cel cu ceasul). Fără să stea mult pe gânduri, acesta a exclamat: «Da, bine! Să vină bucătarul». Bucătarul s-a prezentat şi imediat a primit următorul ordin: «Soldat, ia dumneata acest curcan, taie-l şi bagă-l la cazan!» Soldatul îngrozit: «Să trăiţi dom'căpitan, curcanul este al domnului colonel!» «Soldat, peste jumătate de oră vin în inspecţie la bucătărie; să găsesc curcanul la cazan!» A doua zi, scandal mare, colonelul furios, dar nu i-a spus nimic căpitanului. Tot focul şi l-a vărsat pe plutonierul-major. Căpitanul Elefterescu n-a vrut să lase chestiunea aşa şi a făcut un raport, prin care justifica acţiunea lui, motivând că «am găsit un curcan străin, care mânca din raţia cailor, şi am socotit că cea mai îndreptăţită măsură este de a-l face să restituie ceea ce-a consumat. Şi, pentru că mâncarea trupei este slabă, l-am dat la cazan pentru îmbunătăţirea hranei. Aflând că acest curcan a aparţinut domnului colonel, găsesc cu cale să-l despăgubesc pe domnul colonel anexând acestui raport un curcan de ciocolată». Închipuiţi-vă ce haz a făcut tot regimentul. Colonelul a fost mutat curând şi această hâră dintre ei s-a stins. Era mucalit, inepuizabil. Dar fapta lui de pomină a fost următoarea: numit comandant al escadronului de elevi, el a înţeles să-i pregătească pe ofiţeri să devină adevăraţi cavaleri. Nu numai comportamentul regulamentar îl interesa pe căpitan, ci şi comportamentul în societate. Nu mică i-a fost indignarea, când a aflat că doi dintre elevi se încăieraseră între ei. Nu avea decât o soluţie, o alternativă: să-i dea afară din şcoală ori să-i pună să se bată în duel. A optat pentru cea din urmă, deşi elevii nu aveau dreptul să se bată în duel. Cum trebuiau să devină ofiţeri peste un an, se putea face o excepţie. Li se dădea astfel şi o aspră lecţie de onoare. Fără a spune nimic, nimănui, el luase decizia: pregătise în taină două spade, anunţase pe plutonierul sanitar să fie la orele două dimineaţa la infermerie cu pansamentul necesar şi, în noaptea fixată pentru duel, la ora unu, Mircea Elefterescu iese în escadron, scoală discret pe cei doi elevi, îi pune să se îmbrace în faţa

lui, şi - când toată şcoala dormea profund -, el se duce cu elevii în manejul mare al şcolii, unde le spune: «Domnilor, dumneavoastră în actul pe care l-aţi făcut şi care a terfelit onoarea militară a unui ofiţer, aveţi datoria, spre a vă spăla onoarea, de a vă bate în duel. Aceasta o veţi face până eu voi socoti că acţiunea este încheiată. Poftiţi, alegeţi-vă spadele!»

Abia sculaţi din somn, tremurând, neştiind ce e cu ei, elevii au rămas încremeniţi. Prezenţa sanitarului cu toată aparatura intervenţiei, în caz de rănire, figura aspră a lui Elefterescu, i-a făcut să simtă cum li se taie picioarele, crezând că se află în faţa Judecăţii de Apoi. Nu le venea a crede. Disproporţia dintre ei îi făcea ridicoli: unul cât un munte, altul mic, pipernicit şi costeliv. Dar nu li s-a dat prea mult timp de gândire, că s-a şi auzit comanda: «În gardă! Eu vă arbitrez!» Elevii au încrucişat săbiile şi au început. A dat unul, s-a apărat altul, cel mare a luat-o la fugă prin manej, cel mic după el, Elefterescu i-a oprit, i-a adus la loc, i-a pus să reia lupta. Deodată s-a văzut sânge. Unul fusese tăiat de-a curmezişul pe piept. Lupta a fost oprită, infermierul a intervenit, a constatat sub privirile căpitanului că rana era superficială, a tamponat-o cu alcool şi lupta s-a reluat mai îndârjită, durând mai mult de trei sferturi de oră. Elevii se apărau cu disperare căutând să-şi scape pielea. Pe măsură ce timpul trecea, cei doi împricinaţi deveneau tot mai îndârjiţi, animaţi deopotrivă de disperare şi sete de răsbunare. Chestiunea devenise serioasă. La un moment dat, cel mic îi arde o lovitură peste braţ celui mare, sângele ţâşneşte din rană, sabia scapă din mână, rănitul îngălbeneşte şi se întinde cât era de lung pe rumeguşul manejului, pe care l-a înroşit imediat. Leşinase. Infermierul a intervenit, constată că rana era adâncă, se deschisese o vână, opreşte sângele, pansează, îl readuce în simţuri, duelul încetează. Rănitul e dus şi internat la infermerie. Celălalt băiat, cât se poate de discret, şi-a luat locul în pat, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. În ziua următoare, escadronul contrariat de lipsa unui elev: i s-a făcut rău, s-a internat. Dar la vizita medicală, maiorul doctor Cucu s-a trezit cu un rănit în pat. Când i s-a raportat de subalternul lui ce se petrecuse în cursul nopţii, doctorului să-i vină rău. Fuga la comandantul şcolii şi-i raportează. Colonelul comandant vine la infermerie, vede elevul, îl interoghează, află cum s-au petrecut lucrurile şi exclamă: «Elefterescu a înnebunit de tot!» S-a întors în cabinet şi-l cheamă pe căpitan. Acesta, sigur de el, dă motivul acţiunii întreprinse. Colonelul comandant nu se lasă convins, raportează ministerului, inspectorul de cavalerie se alarmează, generalul-inspector Moruzi, care îl cunoştea pe Elefterescu şi care-l proteja (îl mai scăpase odată la Iedineţ), a zis: «A, mon cher, Mircea

a înnebunit de tot, trebuie să-l mutăm de acolo!» Zis şi făcut, aşa că regimentul meu s-a trezit fără Mircea Elefterescu la comanda escadronului, în care mă aflam şi eu de un an de zile. Venise cu o aureolă originală în regiment. În calitate de comandant de escadron a fost un model. Interesant, nu ?

- Da, ca atmosferă şi caractere.

- O altă farsă a lui Elefterescu. Fiind el în concediu la Constanţa, îl întâlneşte pe Generalul Antonescu, care stătea la Hotelul Armatei, lângă statuia lui Eminescu, unde ocupa un apartament. După ce l-a condus la hotel pe Antonescu, s-a întâlnit cu maiorul Constantin Aslan, Coco, cum i se spunea, un călăreţ emerit, figură populară în cavalerie, prin distincţie, prin spiritul lui de muşchetar, gata oricând să-şi apere onoarea, să spună adevărul, să înfrunte orice pericol. Erau prieteni amândoi. Văzându-l, Coco îl întreabă: «De unde vii, Mircea?» Luînd un aer misterios, acesta răspunde: «Dragă Coco, mi-am îndeplinit obligaţia protocolară.» Acesta rămâne nedumerit, chipul lui cerea o explicaţie, Mircea continuă: «Am fost şi am depus cărţile de vizită domnului General Antonescu, la hotel.» «Dar ce, Mircea, ai căzut din lună?De când se depun cărţi de vizită în viligiatură? » «Dragă Coco, vrei să-ţi spun un secret? Ei, uite, domnul Antonescu ţine foarte mult la asta şi el va fi foarte mulţumit. Te sfătuiesc să faci la fel. Du-te şi depune-ţi cărţile, n-ai decât de câştigat!» Coco a căzut pe gânduri. S-a dus la hotel, a luat două cărţi de vizită şi le-a depus pentru generalul Antonescu. A doua sau a treia zi de la această ispravă, aflându-se Coco în compania lui Elefterescu, sunt întâlniţi în parc de Generalul Antonescu, care se plimba. Acesta, cum îi vede, vine spre ei, se opreşte în faţa maiorului Aslan şi-l apostrofează: «Ascultă Aslan, dar ce ţi-a venit? Dumneata depui cărţi de vizită în timpul viligiaturii? Atâta lucru nu ştii?» Uluit, dar şi întărâtat, Coco răspunde cu vocea lui teatrală: «Domnule general, n-am făcut altceva decât să urmez îndemnul şi exemplul maiorului Elefterescu». Antonescu a rămas surprins: «Ce înseamnă asta, Elefterescu?» Acesta face o mutră pocăită: «Domnule general, am făcut o glumă!» «Ia vezi, te rog să te potoleşti, că te zvârl de nu te vezi!» şi le-a întors spatele. Cei doi au avut grijă să nu mai apară în calea lui pe toată durata acelui concediu.

- Aş dori să trecem la Mihai Antonescu, unul din stâlpii regimului antonescian, care a împărtăşit pas cu pas, până la moarte, destinul Mareşalului, sfârşindu-şi viaţa ca un martir.

- Am să vă răpesc mult timp, deoarece Ică Antonescu, cum îi spuneau cei care voiau să-l flateze, cât şi cei care îl luau în derâdere,

şi unii şi alţii destul de numeroşi, a fost, evident, a doua figură după Mareşalul Antonescu, care a marcat cei patru ani de guvernare. Ică Antonescu, care şi-a transformat porecla în alintare şi biciure, a fost (sau a încercat să fie) un fel de Ducele de la Paz, acea figură tutelară de la curtea regelui Spaniei, Carol al IV-lea (pe vremea lui Goya), care a încercat să se opună lui Napoleon prin sistemul său politic al tratatelor de pace, de unde şi numele său de Ducele de la Paz. Ca şi acesta, Ică s-a strecurat în viaţa intimă a Mareşalului, după acel notoriu proces de bigamie, pe care Carol al II-lea l-a intentat Generalului Antonescu, pe atunci, ca sancţiune pentru refuzul său de a intra în rândul camarilei de la Palat. Ică, avocat cu oarecare renume, format la şcoala lui Istrate Micescu, prieten de casă al lui Stelian Popescu, directorul ziarului Universul, i-a fost recomandat Generalului drept un abil om al legii şi om de încredere. Generalul, prieten cu Stelian Popescu, a acceptat recomandarea acestuia, încredinţându-i procesul. De unde se credea că Generalul Antonescu e prins în delict, dintr-o singură aruncătură de ochi peste dosar Ică a prins defectul. Divorţul soţiei lui Antonescu oficial înregistrat la Primăria de la Paris nu fusese transcris şi la Tribunalul din Bucureşti. Şi astfel Antonescu era descoperit, căsătorindu-se cu o femeie încă măritată. Deci, descoperindu-se această omitere, procesul se dovedea neîntemeiat şi, ca atare, inculpaţii erau scoşi din cauză. Generalul Antonescu era recunoscător prin natura lui şi modul abil, pregătirea profesională, volubilitatea, atenţia cu care Ică înconjura perechea Antonescu, insistenţa lui în această familiaritate, l-au făcut să devină curând nelipsit din căminul Generalului. Ică s-a intercalat în ideologia şi planurile pe care Antonescu le nutrea privind însănătoşirea climatului politic, pentru înlăturarea pericolului care ameninţa frontierele de curând întocmite ale României Mari. Şi el era tot atât de afectat de starea precară a armatei, de lipsa de prestigiu a monarhiei şi de toate problemele aflate la ordinea zilei. Punându-se în slujba acestor idei, Ică îşi propunea să le susţină, să le concretizeze prin încadrări în texte de legi, în citate aflate în cărţi. Cu alte cuvinte, voia să se facă util.

Astfel, nu trebuie să surprindă prea mult apariţia lui la stânga lui Antonescu, la 4 septembrie 1940. În faţa Ţării, Ică era un necunoscut. Însuşi Generalul nu era o figură de mare popularitate. Prezenţa lui Ică lângă General contrasta, nu atât prin vârstă (Ică avea 37 de ani în acea epocă, iar Mareşalul avea 58-59), cât prin aparenţele lor. Primul, luminos, cu trăsăturile ca tăiate în piatră, celălalt jovial, versatil, nebulos. Când l-am văzut prima oară, am simţit un sentiment de antipatie. De statură potrivită, cu o siluetă tinerească,

înveşmântat ca un dandy, cu figura lui prelungă şi albă, totdeauna proaspăt ras, cu nasul prelung şi subţire, cu doi ochi negri incandescenţi care străpungeau pe interlocutor ca ochii unui fachir, cu fruntea lată, deasupra căreea se răsfrângea, în pieptănătura dată peste cap, un păr negru, bogat, cu reflexe de abanos. Sentimentul de antipatie a fost dublat imediat de sentimentul de neîncredere. Observându-l cum se mişcă, cum vorbeşte cu vocea lui de stentor, rostind cuvintele plin, rar, sonor, urmărind din ochii care i se mişcau în cap ca la un viezure, efectul asupra interlocutorului a fiecărui cuvânt rostit, mi-a lăsat impresia - care nu s-a modificat până la sfârşit -, a unui actor care-şi creea singur rolurile şi le repeta cu patos şi siguranţă, la momentul oportun, în faţa unui auditoriu fără importanţă. Vorbind just, într-adevăr, inteligenţa lui Ică Antonescu friza, în unele momente, genialitatea. Uneori, căci cea mai mare parte a timpului nu era decât poză, farsă, teatru. Pentru că se vedea cât de colo că urmase o şcoală retorică, prin felul cum rostea cuvintele alese cu grijă, gesturile, expresia care complimentează un orator, fusese poreclit «vidul sonor», poreclă, între noi fie zis, dată cu sete de răsbunare. Pentru că, dacă în oratoria lui Ică nu se găsea totdeauna un filon de sinceritate şi de onestitate, nu putem spune că era lipsit şi de idei. L-am auzit de câteva ori ţinând discursuri. L-am auzit conferenţiind. L-am auzit luând cuvântul în Consiliul de Miniştri. L-am auzit improvizând răspunsuri grave la înalte probleme de stat, dictate, dintr-odată, luate şi fără nici o modificare transmise direct la destinatar. Într-adevăr, mi-aduc aminte cu precizie când Mareşalul, având de răspuns urgent unei probleme ridicate de Hitler, a chemat la oră târzie pe adjutantul ce i-a fost la îndemână, locotenent-colonelul Eugen Niculescu, i-a dat originalul scrisorii şi i-a cerut să aducă textul imediat înapoi, redactat. Eugen Niculescu, mobilizându-mă, ne-am strâns în jurul dactilografei şi am început să redactăm. Nici nu ajunsesem la jumătate, când ne-am trezit cu Ică intrând vijelios în birou. «Gata, domnilor? Domnul Mareşal aşteaptă!» «Domnule ministru, suntem în curs de redactare», a spus Eugen Niculescu. «Daţi-mi imediat bruionul dumneavoastră...» L-a luat, şi-a aruncat privirea de formă pe el, a spus: «Bine! şi apoi către dactilografă: Doamnă, scrieţi!...» Şi a dicatat dintr-un capăt în altul întregul text, într-un perfect stil academic, încadrându-se magistral în problema ce avea de rezolvat şi dând răspunsul răspicat şi fără ripostă posibilă. A smuls aproape foaia din maşina de scris, şi-a aruncat privirea în fugă pe acea pagină, a plecat în cabinetul Mareşalului, care a semnat textul şi l-a expediat prin curier la ambasadă.

Acesta era Ică. Era un *bon à tout faire* al regimului. Dar tot

el era şi cameleonul regimului. Nu numai eu i-am dat această poreclă, am auzit-o şi de la alţii. Ică întruchipa pe Caţavencu: cu toate guvernele, cu toate partidele, numai să fie la putere. Asta se va vedea cu timpul. Deocamdată era la putere bine înscăunat, bine intrat în şea. L-am văzut pe Ică prima dată la Preşedinţie, în primele zile, agitându-se, emiţând păreri, schimbând complimente, dând dispoziţiuni personalului, reliefându-se de la început ca un prim personaj important după General. Impresia de atunci am spus-o. Acuma, adâncirea acestei impresii. Adică, mai bine zis, şocul pe care l-am primit de pe urma acestei impresii şi care nu s-a şters nici până azi, pentru că, într-adevăr, am fost puternic şocat. Nu ştiu dacă e bine să împing prea departe detalierea portretului. Totuşi am s-o fac, căutând să mă păstrez cât mai mult într-o atitudine de generalizare. Aceasta s-a întâmplat când, la sfârşitul lui septembrie, într-o duminică, a avut loc o festivitate - ca să zic aşa -, a înscăunării regimului naţional-legionar, marcat printr-o adunare generală, la picioarele Patriarhiei şi, la sfârşit, printr-o defilare legionară, în faţa statuii lui Mihai Viteazul. Spre adânca nemulţumire a ofiţerilor din cabinet, în frunte cu colonelul Mircea Elefterescu, maiorul Eugen Niculescu, maiorul Alexandru Marin, căpitanul N.Anghel şi a mea, am aflat că Mareşalul va apărea la această festivitate nu în uniformă, ci în cămaşă verde. Aceasta la îndemnul lui Ică. Din proprie iniţiativă, acesta îi comandase cămaşa verde, care se afla pe scaunul din cabinetul său. Ică spunea: «Dacă vreţi să captaţi Mişcarea, daţi-vă de-a-funda în ea, şi Mişcarea va veni către dumneavoastră!» Mareşalul a cedat şi, în buna şi cinstita lui intenţie de a respecta memoria legionarilor jertfiţi de Carol al II-lea, şi numai în ideea asta a pus veşmântul lor. Şi astfel, a doua zi apare Mareşalul urmat de Ică, cu capul gol, cu cămaşa verde, cu centură, cu pantaloni negri, lungi. Slavă domnului că n-a apărut în cizme, atât ar mai fi trebuit. Ofiţerii cabinetului l-am urmat, în ţinuta militară, bunînţeles. Mareşalul, la picioarele Patriarhiei, a ţinut o patetică cuvântare.

După cuvântare, a urmat deplasarea pe jos până la statuia lui Mihai Viteazul, unde era întocmită tribuna. Aici au luat loc invitaţii. Generalul şi Horia Sima aveau tribună aparte de restul invitaţilor. Doamna Maria Antonescu, însoţită de Veturia Goga, stăteau în tribuna invitaţilor. Ică jubila. Ca o suveică se deplasa de la o tribună la alta şi împărţea numai graţii. La un moment dat, spre stupefacţia mea totală, l-am auzit pe Ică adresându-se Generalului: «Dragă Ionel!» Am îngheţat! Vasăzică, această paiaţă, acest tânăr fără experienţă, fără trecut, care nu însemna nimic, cuteza să-l numească pe nume pe Generalul Ion Antonescu, în faţa căruia începuse să tremure

o Țară. A fost pentru mine o cruntă lovitură. M-am dus imediat la colonelul Elefterescu, care stătea în picioare, în fața tribunei Generalului și a lui Sima, și i-am spus pe șoptite: «Domnule colonel, este posibil, sau n-am auzit eu bine? Fantele ăsta i se adresează Generalului, spunându-i pe nume!» «Nu trebuie să te mire, mi-a răspuns zâmbind ironic Elefterescu. El este un vechi prieten al casei generalului și domnia sa i-a permis acest familiarism. Însă să nu crezi dumneata că, dacă-l numește pe nume, este îndreptățit să fie lipsit de respect! Obișnuiește-te dumneata cu asta și fii sigur că n-are nici o importanță!» Nu sunt sigur că Elefterescu nu împărtășea aceleași sentimente de indignare față de familiarismul arborat de Ică fățiș, în văzul lumii. Dar cred că mai curând el își domina aceste resentimente și le debita printr-un filtru al resemnării. Eu însă n-am putut să le filtrez niciodată, și de câte ori îl auzeam că spune «Dragă Ionel», îmi venea să izbucnesc: «Nu ți-e rușine să vorbești astfel cu domnul General?» Eram de aceeași vârstă și, deci, puteam să-mi permit să gândesc în acest fel. Într-un cuvânt, un resentiment puternic mi se trezise față de acest personaj. Puțin îi păsa lui Ică de resentimentele mele. Totuși, parcă ceva simțea el, deoarece mă onora cu priviri iscoditoare, făcându-se că nu mă ia în seamă și ignorând aproape cu desăvârșire existența mea. O singură dată am venit în conflict direct cu el. Era în primele zile după înăbușirea rebeliunii. Generalul Antonescu și soția lui locuiau la Președinție, într-un apartament în care se afla și biroul de lucru al lui și al Doamnei. Un ofițer de la cabinetul militar era întotdeauna de serviciu. Era într-o duminică și atunci mi-a venit rândul mie. După-amiază, după orele 2-3, când mă aflam în biroul meu, căutându-mi de lucru sau odihnindu-mă, aud o voce răcnind pe coridoare: «Planton, ofițer de serviciu! Dar ce, e pustiu, nu e nimeni aici?» Am recunoscut vocea lui Ică și am ieșit pe coridor. Cum mă vede, vine la mine pornit să mă admonesteze: «Ce-nseamnă asta, domnule căpitan? E pustiu aici, în preajma cabinetului Generalului Antonescu? Unde-i ofițerul de serviciu?» Mă vedea bine că sunt încins cu centură. Pe un ton destul de tăios, i-am răspuns: «Domnule ministru, dacă aveți nevoie de ofițerul de serviciu, îl căutați la camera lui, unde se află, iar nicidecum pe coridoare, deoarece nu este planton. Domnul general nu este într-un pustiu, serviciul de pază se află la postul lui. Ce doriți?» Ică s-a bâlbâit puțin, s-a tras înapoi și mi-a spus: «Domnule căpitan, am de transmis imediat un ordin al domnului General!» «Foarte bine, domnule ministru, vă rog să mi-l încredințați și-l voi transmite imediat!» «Nu, nu, vreau să-l transmit eu, personal, curierului.» «Prea bine, curierul se va prezenta imediat la cabinetul dumneavoastră». M-am dus în camera mea, am sunat la

telefon, am chemat curierul şi i-am dat dispoziţiunile respective. Mă răcorisem puţin, dar puţin de tot.

Rolul lui Ică în guvernarea legionară a fost subtil şi eficace. A îmbrăcat cămaşa de legionar, dar n-a făcut politică legionară. A zâmbit legionarilor, dar treptat-treptat i-a lucrat. N-a intrat în conflict direct cu ei, dar a dejucat pe cât a putut planurile lor, ca, până la urmă, să lepede cămaşa verde şi să susţină cu toată tăria pe Mareşal, pe câmpul rebeliunii, devenind cel mai înfocat antilegionar. Deci, prima formă de cameleonism. Îndemnase pe Mareşal la cooperarea cu Legiunea, lucrase în acest scop, dar, când a văzut că figura lui era cu totul ştearsă faţă de aceea a lui Horia Sima şi când a înţeles că nu-i va fi dat să capteze Mişcarea, a renunţat dintr-odată şi a trecut de partea Mareşalului, care de mult avea motivele lui de separare de legionari. Deci, am terminat cu Ică legionarul.

- Ne vom ocupa mai departe de Ică prieten al Axei?

- Da, pentru că Ică, netăgăduit, a fost la începutul guvernării Mareşalului, şi anume până la atingerea Bugului de către armata română, total de partea nemţilor, până la Crimeia, Don şi Stalingrad, pe jumătate de partea germanilor, iar după Cotul Donului, sută la sută împotriva germanilor. Deci, iată a doua lui formă de cameleonism. Săracul de el, a murit ca un martir, dar îl îndulcesc eu acuma.

- Îndulciţi-l.

- Ei, nu, nu e timpul încă. Cine era mai fericit, când Mareşalul a plecat pe front, în ziua de 20 iunie 1941, decât Ică Antonescu?! Îi văd figura zâmbind cu gura până la urechi, când îl îmbrăţişa pe Mareşal, la despărţirea din gara Mogoşoaia. Noi, un stat major întreg, îmbarcaţi în trenul *Patria* plecam să constituim înaltul comandament al trupelor româno-germane de pe frontul Moldovei, cu obiectiv: cucerirea Basarabiei şi a Nordului Bucovinei, cedate sub ameninţarea forţei fără luptă. Aşa. Era fericit, se mergea spre izbândă, era cel mai entuziast propagator al ideii unui succes pe urma unui *Blitzkrieg*, pe care Nemţii aveau să-l desfăşoare în Est, până la căderea zăpezii, încheindu-se cu o pace victorioasă, după ocuparea Moscovei, cu întregire la Est şi deschiderea campaniei pentru reîntregirea la Vest. Nu se putea imagine mai frumoasă, perspectivă mai ademenitoare pentru orice român, dar pentru Ică, cel care îşi vedea viitorul asigurat, secula seculorum, şi succesorul Mareşalului (era cu vreo 24 de ani mai tânăr) nu putea decât să-l ameţească de fericire. Trecusem printr-un pericol şi încă nu-mi dispăruse spaima de care fusesem cuprins atunci când colonelul Elefterescu venise la mine şi mi-a spus: «Magherescu, dumneata ai fost numit de domnul General

Antonescu şef de cabinet al domnului vicepreşedinte Mihai Antonescu şi vei rămâne la Bucureşti!» Mi s-a prăbuşit pământul sub picioare. I-am răspuns imediat: «Domnule colonel, apreciez gândul domnului General şi cinstea ce mi se face, dar dacă dumneavoastră credeţi că eu, acesta, pe care îl cunoaşteţi, aş fi în stare să rămân în Bucureşti, în timp ce omul care mi-a slujit ca model în viaţă pleacă să conducă un răsboi unic în analele noastre militare, vă înşelaţi amarnic. Dacă nu se revine asupra numirii şi dacă nu-mi găsesc locul la trenul domnului General, plec la unitate în momentul acesta. Eu la Ică nu rămân!» Era înconjurat de avocăţei de-ai lui, de dame, ce să fac în cabaretul de la uşa lui Ică? Elefterescu mi-a spus: «Magherescule, n-o lua eroic. Domnul General a vrut prin dumneata să aibă ochiul lui lângă Ică. Nu-i bine ca acesta să rămână singur». «Înţeleg totul, domnule colonel, dar şi dumneavoastră trebuie să mă înţelegeţi. Eu nu-l înghit pe acest om. În 24 de ore, după cum ştiţi, vă dau ca sigur că voi ajunge în conflict cu el. Nici nu veţi ajunge bine pe front şi domnul General va primi un telefon prin care domnul Ică îşi va arăta nemulţumirea şi va cere schimbarea mea. Şi atunci nu numai că n-am slujit ideea domnului General, dar voi pleca tot pe front, însă în mod ruşinos, zvârlit ca un om nefolositor!» Căpitanul a plecat nemulţumit. În timp ce eu îmi strângeam furios hârtiile la birou, gata să dau în primire, mi se comunică prin ajutorul de la cabinet al colonelului Elefterescu, să mă pregătesc într-o oră şi să fiu la trenul Generalului, la Băneasa. Mă liniştisem şi, în felul acesta, am scăpat de Ică. M-am dus la tren şi cu Generalul pe front. Ică rămăsese mare şi tare la Bucureşti şi l-a înlocuit pe Antonescu, din iunie până la începutul lui octombrie 1941, când Generalul s-a întors la Bucureşti, după Odessa, şi şi-a luat din plin funcţia de şef al statului.

- Interesant de ştiut cum s-a comportat în această situaţie omul care reprezenta nervul guvernului şi presimţea catastrofa nu numai după analiza evenimentelor, ci şi după intuiţii. În funcţia sa, Ică Antonescu era obligat să elaboreze variante la planul de perspectivă al Ţării. Păcat că rolul şi rosturile lui sunt încă prea puţin cunoscute.

- Ică Antonescu, ministru de externe, conducea statul în vederile Mareşalului, frontul mergea bine, se făceau înaintări spectaculoase, când, deodată, prima opintire. Nemţii ne cer să trecem frontiera Nistrului cu toată armata. Ică nu zice nimic. Nemţii, prinşi în greul situaţiei, ne cer să trecem cu o parte din forţe peste Bug, până în Crimeia. Şi trecem. Ică mârâie, dar nu zice nimic. Când, halt, iată şi hopul cel mare. Hitler cere - şi când Hitler cere, ameninţarea pluteşte în aer, Ungurii în spate, Horia Sima la Berlin - şi Mareşalul cedează.

Un eşalon de şapte divizii române porneşte în iarna grea a lui februarie 1942 până la Volga. Aici Ică nu mai mârâie, ci vorbeşte. Şi vorbeşte necinstit. Şi anume, răspândeşte zvonul în cercurile partidelor istorice precum că el a dezavuat hotărârea Mareşalului şi nu a fost de acord ca trupe române să intre în acţiune adânc în teritoriul rusesc. Mareşalul află, e adânc revoltat. Ministrul de răsboi, Mihai Pantazi şi şeful Marelui Stat Major, Ilie Şteflea, se plâng Mareşalului de atitudinea de sabotare a hotărârii de a duce răsboiul mai departe şi că se crează o atmosferă defavorabilă Mareşalului în opinia publică. Prin desolidarizarea sa făţişă faţă de cei doi şefi militari, se crea o situaţie gravă. Mareşalul l-a chemat pe colonelul Davidescu şi l-a pus la curent cu cele raportare de Pantazi şi Şteflea şi-l întreabă textual: «Davidescu, eu îmi aduc aminte că există o corespondenţă la cabinetul dumitale, prin care se vede că Mihai Antonescu a avut cunoştinţă de trimiterea acestui eşalon de forţă spre Est şi şi-a dat aprobarea!» «Domnule Mareşal, nu pot să afirm cu certitudine, dar mă duc şi pun să cerceteze!» Şi iată-mă în cabinetul lui Davidescu, pus în faţa acestei probleme. «Magherescu, domnul Mareşal e indignat de atitudinea lui Ică Antonescu, care a răspândit zvon în opinia publică din Bucureşti că el nu a fost de acord şi că nici nu a ştiut de trimiterea trupelor în interiorul Rusiei. El susţine că există în arhiva dumneavoastră un document prin care se vede că Ică a ştiut şi că a dat propria sa aprobare». Abia stăpânindu-mi satisfacţia, mi-am zis în sinea mea «în sfârşit, a sosit momentul». Se adunaseră cam multe pe umerii lui Ică: cazul Veturia Goga, cazul cu trafic de valută, cazul Ropală, secretară la cabinetul lui, care fusese trimisă cu valiză diplomatică în Elveţia, iar la frontieră se găsise în această valiză o cantitate importantă de cocoşei, iar acum dezavuarea Mareşalului. Am răspuns ferm: «Sigur că există, domnule colonel!» «Poţi s-o găseşti repede?» «Imediat!» «Fă-mi o notă şi adu-mi-o aici, împreună cu documentul!» În jumătate de oră eram cu nota în care făceam un scurt istoric al scrisorii, prin care se aducea la cunoştinţă lui Ică, în calitate de ministru de externe, această măsură luată de Mareşal. Ică luase cunoştinţă de acest document şi îşi pusese semnătura pe el. Deci, îl aveam la mână. Atât Davidescu, dar mai ales eu, jubilam. Generalii Şteflea şi Pantazi, venind la cabinet şi văzând documentul, erau şi ei în culmea fericirii: «Băieţi, îl avem în mână acum. Îl scăpăm pe Mareşalul de această nefastă figură!» Au luat corespondenţa şi au plecat la Mareşal, împreună cu colonelul Davidescu. Când s-a înapoiat de la cabinetul Mareşalului, Davidescu mi-a spus: «Fii mulţumit, ai scăpat de Ică. Domnul Mareşal se desparte de el!» Mulţumirea însă n-a durat decât foarte scurt timp. E drept, nu l-am mai văzut pe Ică în

anturajul Mareşalului, ca, după câteva zile de la întâmplare, să mă duc chemat la Davidescu, care, cu consternare pe faţă, mi-a spus: «N-am făcut nimic, Magherescu. Domnul Mareşal l-a iertat. Azi dimineaţă mi-a spus: ce să fac, Davidescu? Mi-a căzut în genunchi, mi-a îmbrăţişat picioarele şi m-a rugat să-l iert. Mi-au sărit în cap şi cucoanele. N-am putut. Mi-a făcut prea multe servicii şi ştie prea multe, ca să-l îndepărtez. Dar să fii sigur că am să-l îngrădesc şi am să-i urmăresc îndeaproape toate mişcările!» Şi astfel, Ică a rămas mai departe lângă Mareşal, urmându-şi firul soartei.

- Când se petreceau toate acestea?

- La sfârşitul iernii 1942. Sigur, reabilitarea a fost înlesnită şi de spectaculoasa înaintare până la Don, Stalingrad, Caucaz. Se cucerise Sevastopolul, Crimeia, Românii erau la poalele Caucazului. Trei divizii de cavalerie păzeau Volga de la Stalingrad la Astrahan, spre Caspica. Donul era linia frontului. Totul era roz, favorabil unei împăcări. Dar vine cumplita dramă de la Don, 18-19 noiembrie! Am spus cu ocazia înfăţişării portretului generalului Dămăceanu, care era climatul din Ţară, în urma acestei înfrângeri. La a treia sau a patra zi de la bătălie, eram de serviciu la cabinet. Încă nu mi se luase buletinul de informaţii. Mareşalul era la Predeal, Ică la Bucureşti. Pe la orele zece şi jumătate, primesc un telefon, vocea lui Ică. «Domnul ofiţer de serviciu?» «La telefon, domnule ministru!» «Domnul ofiţer, aţi primit buletinul de informaţii de la Statul Major?» «Îl am în faţa mea, domnule ministru!» «Fiţi aşa de bun, urcaţi-vă în maşină şi veniţi la mine. Vă mulţumesc!» Foarte politicos. Eu nu aveam căderea să-l informez pe Ică, ci să prezint buletinul direct Mareşalului. Ce să fac? Davidescu era la Predeal, cu Mareşalul. Nu puteam să refuz invitaţia, era doar secundul Mareşalului şi vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri. Toţi îi spuneam domnule prim-ministru, eu îi spuneam domnule vicepreşedinte. Era în dreptul lui să-mi ceară ce mi-a cerut. M-am dus destul de contrariat. Situaţia era dezastruoasă în a treia zi a bătăliei. Grupul Lascăr înconjurat rezista. Hitler le dăduse speranţa prin mesaj-radio că le va trimite ajutoare. Lascăr fusese decorat prin radio cu Crucea de Fier cu frunze de stejar, suprema distincţie. Deci, erau speranţe, erau asigurări, nu era totul absolut prăbuşit şi desnădăjduit. Eu, prin rolul meu, de a nu mă prezenta pesimist, mi-am formulat în gând o prezentare mai îmblânzită asupra situaţiei frontului. Să nu-l sperii pe acest civil, s-o ia la goană. Cu asemenea gând am ajuns la vila Nae Ionescu de la Băneasa, unde Ică şi Mareşalul îşi aveau reşedinţa la Bucureşti. Ajuns acolo, sunt introdus în biroul lui Ică, un vast şi elegant salon cu un birou imens. Spre surprinderea mea, l-am găsit în birou pe

generalul-aviator Jienescu, ministrul aerului. Ică nu coborâse încă. Un salut şi un crâmpei de conversaţie cu ministrul aerului, până la sosirea lui Ică. El a apărut dintr-odată în birou.

- Ce oră era?

11. Cu un aer senin, jovial şi elegant, ca un prim-amorez dintr-o dramă sentimentală. M-a abordat direct: «Mi-aţi adus situaţia, domnule căpitan? Cum este ? Cum stăm cu frontul?» Am desfăcut harta pe birou şi am arătat situaţia, spunând că posibilităţile de redresare nu sunt consumate şi că promisiuni de trimiteri de rezerve sunt făcute chiar de la marele cartier al lui Hitler. Arătam că se pregăteşte un contraatac german. Până aici, Ică a ascultat, aici a tăiat brusc firul expunerii şi trăgându-se doi paşi înapoi, în timp ce eu făceam aceeaşi mişcare în direcţie opusă, şi-a luat aerul unui procuror şi a debitat o tiradă care m-a lăsat, atât pe mine, cât şi pe generalul Gh.Jienescu perplecşi (Jienescu, un brav ofiţer de aviaţie). «Ce intervenţie a trupelor germane mai întrevedeţi, domnule căpitan? Ascultaţi ce vă spun: Germanii au intrat în catalepsie. Nu mai sunt în stare de nimic. Sunt la pământ. De îndată ce forţa incomensurabilă a Americii a intrat în joc, toate speranţele Germaniei lui Hitler s-au spulberat în vânt. Nimic n-a mai rămas. Plastroane cu aparenţe răsboinice au ajuns unităţile mult trâmbiţatului Wehrmacht înşirate ca boabele de mărgele pe aţă, de la Golful Finic până la Marea de Azov. Un singur bobârnac dacă va da acestui front forţele americano-anglo-ruse, el se va da peste cap şi nu se va opri până la Berlin!» Eu, văzând aspectul defetist al convorbirii, am început să spun: «Domnule ministru, este hazardat să facem, la ora actuală, asemenea defavorabile pronosticuri». «Nu, domnule căpitan! mi-a tăiat el cuvântul cu un gest ferm, continuând cu un ton peremptoriu să-şi dezvolte tema defetistă, în faţa a doi ofiţeri, la un colţ şi la alt colţ al biroului, de parcă ar fi avut înaintea lui o mulţime adunată cu gura căscată. Şi a vorbit, şi s-a aprins, şi a încheiat această expunere cu următoarea frază: «Dacă dumneavoastră, domnule căpitan, sau altcineva îşi închipuie că vreun ostaş al armatei române va trage un singur foc împotriva vreunui element al armatei anglo-americane, care va apărea în vreun punct al frontului, ei bine, vă înşelaţi amarnic!» Şi cu asta a încheiat. Mi-am strâns harta, am salutat pe cei doi şi m-am reîntors la biroul meu...

- Zdrobit?

- Nu. Aruncat într-o confuziune din care greu am putut să ies. Deci, aici ajunseseră lucrurile. El, iniţiatorul cruciadei anticomuniste, el, născocitorul acestei formule, el, care în propaganda lui lansase insigna pe care o purtau soldaţii (Cruciada Împotriva Comunis-

mului), el, la prima defecţiune locală a armatei germane, îşi pierduse într-atâta încrederea în această armată, încât a ajuns să declare făţiş că virtuala alianţă cu Germania era ca şi ruptă. Era, într-adevăr, exagerat. Dacă evenimentele ulterioare i-au dat dreptate, momentul când a debitat aceste profeţii îl înfăţişau ca un defetist. Noi ştim istoria răsboiului şi ştim de ce-a mai fost capabilă armata germană de la 19 noiembrie 1942 până la 9 mai 1945, şi ne cutremură această cutezanţă, care frizează oarecum o inconştienţă intuitivă. Dacă ne gândim că Nemţii au dat atâtea contraofensive, care erau gata să se transforme în victorii, şi când ne gândim în special la greşelile pe care le-a făcut Hitler prin proasta întrebuinţare\ce a dat-o tancurilor la invazia Normadiei, păstrându-le în rezervă prosteşte, până când au fost sfărâmate bucată cu bucată de către aviaţia anglo-americană, cumpănim altfel lucrurile. Dacă aceste tancuri ar fi fost folosite, precum solicitau Rommel şi ceilalţi comandanţi de pe frontul de Vest şi le-ar fi introdus în luptă îndată ce invazia a pus piciorul pe pământul Normandiei, debarcarea ar fi eşuat şi Hitler ar fi avut doi ani înainte pentru a se răfui cu sovietele. Dacă ne gândim apoi la ofensiva din Ardeni, în ianuarie 1945, ne dăm seama cât de aproape a fost Hitler de victorie. Atunci, el ar fi putut să întoarcă împotriva frontului de Est patruzeci de divizii germane, ceea ce ar fi făcut hazardantă fanfaronada şi bravada lui Ică din acea duminică. Dar, lucrurile au mers pe făgaşul lor fatidic şi Ică a avut în cele din urmă dreptate. Nemţii intraseră în catalepsie. Această părere o avea şi Mareşalul Antonescu, care, după Don, şi-a dat seama că Nemţii nu mai puteau să câştige , deoarece, cum declarase el la o adunare a comandanţilor de unităţi, Germania se prezenta ca o casă fără acoperiş, neavând aviaţie s-o protejeze. Şi oricât de tari ar fi fost zidurile, ea urma să se năruiască, în urma intemperiilor. Aşa că mai devreme sau mai târziu, Germania era sortită pieirii. Spre a fi obiectivi în judecarea ce-o facem asupra comportamentului unuia din factorii cei mai importanţi ai guvernării Mareşalului, trebuie să recunoaştem meritul iniţierii unei campanii diplomatice de cea mai mare intensitate, care, poate, în substrat avea sentimentul disperării. Al unui singur om, al lui Ică adică. Punându-se total în slujba acestei idei şi avansând iniţiative ingenioase, intrase în tratative cu Aliaţii pentru desprinderea de Germania, încă de la sfârşitul lui ianuarie 1943, dacă nu chiar din a treia zi a bătăliei de la Don. El a tatonat, a marşat în diferite direcţii, în acelaşi scop. Prin Bova Scoppa, ministrul Italiei la Bucureşti, încearcă să-l pună pe Mussolini în capul unei mişcări de pace între Aliaţi şi Hitler. Prin contele Ciano lărgeşte această acţiune...

- Căderea lui Ciano se pare că s-a datorat şi lui Ică.

- Nu pot să spun asta. Prin ambasada Spaniei, încearcă, în vara anului 1943, să stabilească unele legături cu anglo-americanii. Cu numirea lui Alexandru Cretzianu ca ambasador la Ankara, în februarie 43, Mareşalul Antonescu, secundat de Ică, inaugurează oficial tratativele cu Aliaţii din Vest, pentru ieşirea din răsboi. Ică mobilizează pe Iuliu Maniu, Brătianu, Titel Petrescu, pe Mihalache, într-o acţiune conjugată guvern-opoziţie, dar dusă pe cont propriu, prin mijloacele puse la dispoziţie de guvern, pentru atingerea aceluiaşi scop: cine obţine mai bune condiţiuni şi aşteptarea celui mai prielnic moment pentru ieşirea din răsboi. Ică s-a arătat neobosit în această acţiune, dusă cu intensitate remarcabilă şi aproape la lumina zilei. Nemţii îl repereazǎ, îl socotesc persona non grata. Hitler merge până acolo încât îi atrage atenţia Mareşalului că nu-i place activitatea dusă de Mihai Antonescu, pe lângă guvernele neutre, pentru o acţiune independentă a României. Îl pune în gardă. Dar Mareşalul, apărându-l pe Ică, îşi apăra propria piele. Înfruntându-l pe Hitler, i-a spus: «Cunosc, mein Führer, activitatea ministrului meu de externe. O îngrădesc şi o tolerez, în ideea că nu e rău ca guvernul german să găsească, la un moment dat, o punte întinsă prin România, către o eventuală înţelegere cu...» În faţa acestei recunoaşteri deschise din partea Mareşalului Antonescu, Hitler a bătut în retragere, spunând numai atât: «Mareşal Antonescu, nu este nevoie, şi ar fi bine să înceteze această acţiune!» Dar acţiunea n-a încetat şi Ică şi-a tras sforile în care era neîntrecut şi care treceau când prin Berna, când prin Madrid, când prin Roma, când prin Vatican, ca să se înnoade la Ankara, Cairo şi Bucureşti. Desigur, suveica era purtată de la Mareşal la Ică, de la Brătianu la Maniu şi Pătrăşcanu, trecând din vreme în vreme şi prin palatul lui Vodă. Peste tot, bietul Ică a avut numai insuccese. Ba, la un moment dat era să-şi piardă capul. Cu Hitler nu te joci! Cât a mai tremurat el la 2 august 1944, când a trebuit să-l însoţească pe Mareşal la bârlogul lui Hitler, în Prusia Orientală! Era imediat după atentatul colonelului, cu bomba, când Hitler scăpase ca prin minune, şocat şi cu o rană la mână. Din mărturisirea şefului de cabinet al lui Ică, prieten cu mine, distinsul şi preasimpaticul căpitan Vlad Neniţescu, Ică, trecând pe la birou înainte de a lua drumul spre Hitler, aranjase totul ca şi cum şi-ar fi luat rămas-bun de la lumea aceasta. Dăduse instrucţiuni precise, cu dosarele, cui să le predea, unele chiar Regelui, dacă nu se mai întorcea. Era pierdut, dispoziţiile lui aveau ceva funebru. Era sigur că Hitler îl cheamă pentru a-l da pe mâna lui Himmler, ca să fie căsăpit. Bănuia că i s-a descoperit toată urzeala diplomatică, întreprinsă cu atâta curaj, cu atâta iscusinţă şi care era pe cale să-şi dea roadele. Mai rămăseseră

douăzeci de zile până la primirea aprobării condițiilor de armistițiu de către ruși, și tocmai acuma să se năruie totul! Dar, cum spun, Ică a scăpat din ghearele lui Hitler și a continuat să-l secondeze pe Mareșal pas cu pas, în planul ce urmărea: desprinderea de germani.

- N-a povestit nimic despre vizita la Hitler?

- Mie nu-mi povestea. Ce-a putut să prindă ofițerul ăsta, șeful lui de cabinet. Hitler n-a avut întrevedere cu el. Ică s-a văzut doar cu Ribbentrop și a asistat la o ședință comună. Mareșalul, de cum a sosit la marele cartier, s-a prezentat și Hitler a plecat cu el în bunker. S-au reîntâlnit a doua zi. În acest timp, Mareșalul a avut cunoscuta lui convorbire cu Hitler, iar ceilalți membri ai misiunii au lucrat cu reprezentanții germani ai departamentelor interesate. Se apropia desnodământul, Ică era imperturbabil, nimic nu se putea citi pe fața lui, ceva neobișnuit. În luna august, am stat împreună cu Mareșalul, cu Doamna și Ică, cu o suită restrânsă (Davidescu, colonelul-adjutant Evolceanu, medicul Constantin Zilișteanu și subsemnatul) la Olănești. Ică ducea viața lui obișnuită de viligiaturist, care-și făcea o cură de ape minerale. După orele de lucru cu Mareșalul și audiența diferiților curieri, care veneau pe rând de la București, arbora o seninătate angelică. Se întreținea cu persoane din localitate. Împărțea ajutoare. Făcea recomandații și-i asculta pe cei ce i se prezentau. Era ca și cum pe veci și-ar fi păstrat postul. Deși până la desnodământ mai erau câteva zile, greu de bănuit asupra căror acțiuni se concentraseră Mareșalul și Ică în acele momente. Eșuând tratativele cu Vestul, ei se vedeau îndreptați forțat de Aliați către o înțelegere cu Stalin. Tratativele cu acesta pentru încheierea unui armistițiu erau aproape terminate și se aștepta din zi în zi sosirea răspunsului pozitiv la cele trei condiții puse de Mareșal. În atmosfera bucolică de la Olănești, ca un trăsnet a căzut vestea ofensivei sovietice din Moldova. Plecând la 20 august, Mareșalul s-a separat de Ică, iar acesta a luat drumul Bucureștilor, unde a rămas să-și exercite funcția de președinte al Consiliului de Miniștri, câtă vreme Mareșalul se afla pe front. Ică a plecat cu îngrijorarea și neliniștea așteptării acelei piese hotărâtoare. Se credea că va veni pe ziua de 20/21 și de aceea eu am fost însărcinat să rămân la Snagov, după plecarea Mareșalului pe front...

Cât timp am stat la Gioseni, adică pe front, când Mareșalul era la comandament, țineam legătura telefonică cu Președinția, de unde, în orice moment, puteau să-l cheme pe Ică Antonescu. Fie pentru a se interesa de situația armelor, fie pentru a comunica dacă a primit sau nu a primit plicul mult așteptat cu condițiile de armistițiu semnate de Stalin. Nu știu dacă am spus că eu, în acest scop,

rămâneam duminica seara la Bucureşti, ca să primesc în faptul zilei mapa cu corespondenţa, în care era de aşteptat să se afle şi acest plic. Dar, la ora cinci dimineaţa, în ziua de luni 21, mapa mi-a fost adusă dar, la deschiderea ei, la Bacău, s-a constatat că plicul nu exista. Deci nu sosise la acea oră. Totuşi, el sosise dar fusese dosit, după cum reiese din publicaţiile recente şi, în special, din cartea intitulată necorespunzător «Romanul unei zile mari» de Corneliu Leu. Acel plic fusese primit şi reţinut de Niculescu-Buzeşti de la Externe, de subalternul lui Ică şi dat lui Iuliu Maniu, care, foarte frumos, a citit textul, l-a împăturit şi l-a băgat în buzunar. Când Gh.Brătianu, la 23 august, ora 12, a plecat la Snagov pentru a propune Mareşalului ca el să încheie armistiţiul, cu acordul celor două partide...

- Care «el» ?

- Mareşalul cu acordul celor două partide. Gh.Brătianu i-a cerut lui Maniu plicul cu convenţia de armistiţiu, acesta nu i l-a dat, spunându-i: «Lasă drăguţule, poate ne mai trebuie cu altă ocazie!» Şi Gh.Brătianu a plecat fără plic şi cele ce au urmat le ştim. Acuma, după patruzeci de ani, putem să ne punem întrebarea: ce-ar fi făcut Mareşalul dacă Gh.Brătianu i-ar fi adus plicul cu convenţia? Răspundeţi dumneavoastră la această întrebare. Să răspundă generaţiile următoare. O întrebare cu conţinut moral. Observaţi că devin agresiv. Dar de unde să fi ştiut toate aceste lucruri atunci? Eu alergam cu maşina pe drumurile pustii ale Munteniei şi Moldovei, nutrind speranţa ca tot eu, tot mie, să-mi rezerve soarta rolul de a duce acest mesaj de pace Mareşalului, eu, care, la 20 iunie 1941, i-am dus mesajul de răsboi, purtându-l cu avionul de la Bucureşti la Galaţi, unde Mareşalul mă aştepta la sfârşitul inspecţiei lui făcute pe tot frontul Prutului, timp de zece zile. Nu a fost aşa. Mapa era goală, am rămas în aşteptarea acelei adrese pe care ministrul Nanu de la Stockholm ne anunţase că era gata şi pleca spre Bucureşti. Deci, zilele de 21-22 le-am petrecut în aşteptarea acestei corespondenţe. Ni-l închipuim pe Ică Antonescu, rămas în aceste trei zile la Bucureşti, cum s-a frământat şi cum s-a perpelit în aşteptarea unui desnodământ şi ce planuri şi-o fi făcând pentru salvarea propriei sale piei. Şi nu mă tem că voi greşi dacă o să apăs pe această posibilitate, deoarece el dăduse mai de mult semne că era momentul să ia măsuri de siguranţă pentru salvarea existenţei sale. El făcuse multă curte Regelui, îi preda săptămânal ore de drept internaţional, când maşina îl ducea ca pe un bolid la Sinaia, unde, la oră fixă, intra în sala de curs. Sigur că, în timpul cursului şi după curs, el îşi aranja apele. Sigur, era tânăr, era cu douăzeci şi cinci de ani mai tânăr ca Mareşalul. Mareşalul îşi jucase rolul, era stors ca o lămâie, uzat şi compro-

mis în alianța cu Germania, din care el se sustrăsese de multă vreme. Bunînțeles, de acord cu Mareșalul, dar Mareșalul reprezenta Țara și Ică se reprezenta și pe sine însuși. Ca să nu ne pierdem în considerații lăturalnice, Ică Antonescu se considera persoana pregătită și îndreptățită să ia locul Mareșalului. În această idee, el a avut multe scăpări. Nu vreau să le pomenesc aici, poate altădată. Dar ceea ce trebuie spus, este că a făcut curte multă lui Brătianu și Maniu, a crezut că îi obligă dincolo de domeniul particular, înlesnindu-le activități, informându-i, punându-le la dispoziție mijloace, consolidând zi de zi puntea pe care el trebuia să treacă de lângă Mareșal, lângă partidele politice. Aici era baza - partidele. Din nefericire pentru el, asta se petrecea numai în mintea lui, căci atât Regele, cât și Brătianu și Maniu, pe semne, nu l-au considerat nici un moment drept persoana ce ar putea să-l înlocuiască pe Mareșal. Nimeni în Țară, ori câte panglici tricolore scotea Ică din fetrul lui impecabil, oricât tupeu politic dovedea în acele momente, oricât risc personal își asumase, nimeni din Țară, din păcate pentru el, nu-l lua în serios. Adevărul-adevărat era că nu inspira încredere.

Domnule Drăgan, săpând în adâncul conștiinței mele și căutând amintirea vie, s-o încadrez într-o judecată dreaptă, momentele de admirație pe care le-am avut față de acest om (și le-am avut, de pildă, când a publicat în Curentul articolul acela fulminant, în care ataca Germania, când ne-a impus Diktatul de la Viena și pierderea Ardealului) se topesc fără urmă. În acea zi memorabilă însă, el era așa de vehement, încât tot Bucureștiul și toată Țara fierbeau, spunând: «Haide, că acuma rupem alianța cu Germania», și asta în anul 1943. Noi, care eram acolo, la bătaia fierului, ne-am zis: «A înnebunit Ică». Dar Ică nu înnebunise. După părerea mea, era o fentă asupra prestigiului Germaniei și a lui Hitler, scoaterea lui în prim-plan față de opinia publică românească, parcă spunându-i: «uitați-vă ce vă rezerv eu în perspectiva înfrângerii din Răsărit a Mareșalului!». Și spun aceasta pentru că, de acolo, din postul meu, aproape nevăzut, aveam cel mai bun loc de observație. Și am distins net, din capul locului, cum tactica lui Ică Antonescu a fost ca, apărând alături de Mareșal, să se deseneze pe el însuși ca entitate aparte. Pentru ca, la un moment dat, să se poată detașa cu ușurință, sărind pe platforma cealaltă. Ființa sa cameleoniană îl ajuta în această dublă acțiune. Al doilea moment de admirație l-am avut când am asistat la cele două vestite prelegeri făcute ofițerilor de stat major în 1943, când, într-o formă magistrală, cum rar s-a mai auzit, de la marii noștri oratori, un Titulescu, un Take Ionescu, a desvoltat tema

destinului istoricului românesc, trasat în logica desfăşurării manifestării sale de viaţă, în decursul vremurilor. De unde reieşea că noi mergem în acţiunea actuală pe făgaşul unui destin inexorabil, spre un ţel luminos.

- Acum, după ce-am evocat parte din biografia unui mare avocat, Mihai Antonescu, aş dori să fac portretul lui Mircea Cancicov.

- Bine. Vă ascult. Mă interesează. Pe militari îi creionaţi în trăsături viguroase, cu civilii sunteţi mai circumspect, mai rezervat şi deseori mult prea sever. Mircea Cancicov a îndeplinit înalte funcţii în conducerea statului, a făcut parte câteva luni şi din guvernul Antonescu, drept care a fost arestat, judecat şi condamnat în procesul criminalilor de răsboi.

- În 1938, pe când îmi făceam stagiul la Marele Stat Major, am fost trimis de către şeful Secţiei a III-a Operaţii, colonelul Leonida Paul, cu un proiect de decret, prin care ministrul de finanţe pe atunci, Mircea Cancicov, trebuia să-l semneze. Eram anunţat şi, de cum am intrat în anticamera ministrului, care pe atunci se afla în actualul edificiu al Muzeului Colecţiilor de Artă, vizavi de actualul Minister de Finanţe, am fost introdus în cabinetul ministrului care, sub aspectul unui bărbat între două vârste, mic de statură, bine legat trupeşte, cu o figură distinsă şi trăsături aparte, pe o figură rotundă, luminată de ochelari prinşi la rădăcina nasului, m-a întâmpinat zâmbind şi, prin mişcări vii, cu paşi depănaţi repede, a venit spre mine cu mâna întinsă: «Vă aşteptam, domnule căpitan». Abia am avut răgazul să mă prezint, că m-a învăluit într-o atmosferă de caldă afabilitate. M-am simţit alăturea de el ca faţă de cineva cunoscut, lângă care te simţi în mediul tău. Am căutat să-l cercetez îndeaproape şi am văzut că, sub sticlele ochelarilor, străluceau doi ochi vii, pătrunzători. Buza de sus era tivită de o mustaţă subţire, tunsă mărunt. Purta un costum de o eleganţă britanică şi pe deasupra încălţămintei purta ghetre gri.

- La ce foloseau ghetrele?

- Ţineau de cald iarna, erau practice şi elegante. Hotărît, era o figură distinsă şi foarte simpatică. Asta ca primă fulgerătoare impresie. Mi-a spus că decretul rămâne la dânsul şi, când va fi semnat, îl va trimite la Marele Stat Major. Mi-a întins mâna, m-a condus până la ieşire şi eu am plecat cu impresia că mă aflasem în faţa unui personaj de mare importanţă. Auzisem vag despre Mircea Cancicov, nu ştiu dacă îi văzusem vreodată fotografia, dar acea scurtă vizită mi s-a sedimentat în subconştient, unde avea să dăinuiască. N-au trecut decât vreo trei ani, când l-am reîntâlnit pe Mircea Cancicov în guver-

nul Mareşalului, deţinând postul de Ministru al Economiei Naţionale. Îl vedeam rar venind la Preşedinţie, la Consiliul de Miniştri, îl salutam, îmi răspundea cu pălăria până la pământ dar nu dădea semne de recunoaştere. Era şi normal. Aflasem că, la Berlin, încheiase acordul economic cu Germania şi, pe timpul rebeliunii, a creat un moment de panică în cabinetul Mareşalului, când a dat un semnal de alarmă de la Athénée Palace, unde locuia, precum că legionarii îl ameninţă cu moartea. S-au luat măsuri imediat trimiţându-se două tancuri care au patrulat în faţa hotelului. Nu i s-a întâmplat nimic, pentru că legionarii n-au mai avut timp să-şi pună planurile în acţiune, dar s-a dovedit că Mircea Cancicov era trecut pe lista de exterminare, fiind considerat francmason şi filosemit, unealta lui Carol al II-lea. După înăbuşirea rebeliunii, Mircea Cancicov s-a retras din guvern, deoarece a fost de părere că Mareşalul trebuie să conducă Ţara cu un guvern militar, ceea ce Mareşalul nu înţelegea să facă, socotind că baionetele sunt foarte bune, pot servi în multe situaţii, dar au un singur neajuns: nu te poţi aşeza pe ele. Mircea Cancicov a devenit un simplu particular şi, pentru a nu crea disidenţă în Ţară, sau a nu fi bănuit de asemenea acţiune, a plecat în străinătate şi a rămas în Italia o bună bucată de vreme.

- Ce făcea în timpul acesta soţia lui, scriitoarea Georgeta Mircea Cancicov?

- Ea era la Patronaj. Acuma vine rândul ei. Adevăratele mele relaţii cu familia Cancicov au început după 23 august. Cu câteva luni de zile înainte, avusesem prilejul s-o cunosc pe Georgeta Cancicov, care era membra Consiliului de Patronaj, conducând spitalele şi organizaţiile de patronaj din Moldova şi Basarabia. Pe această doamnă am cunoscut-o în mai 1944, când Mareşalul Antonescu şi-a stabilit o prezenţă ritmică pe frontul din Moldova. Mircea Cancicov, deşi era în ţară, n-a apărut niciodată în Moldova, la Bacău, unde avea locuinţa. Sau poate că a apărut, dar nu l-am văzut. Şi nici la conacul de la Gioseni, casa lor de vară. Într-un ritm ameţitor, toate evenimentele verii 44 s-au desfăşurat mai ales în Moldova. Împreună cu colonelul Davidescu, un adjutant de serviciu, care se roteau săptămânal, medicul personal al Mareşalului şi cei trei ofiţeri de jandarmi din suită, îl însoţeam în aceste zile pe Mareşal, în inspecţiile lui pe front. Nu am lipsit niciodată de la aceste inspecţii. Colonelul Davidescu lucra direct cu mine şi cu marile unităţi. Nimic nu se intercala pe acest fir simplu, care conducea de la biroul Mareşalului la mesele de lucru ale marilor comandanţi. În aceste vizite pe front, am avut dese prilejuri s-o întâlnesc pe doamna Georgeta Cancicov, să discut cu ea, să-i capăt încrederea, să mă aprecieze şi să mă cinstească

cu prietenia ei, până la urmă. Am fost găzduit în casa ei de fiecare dată când venea și Mareșalul. Și m-am bucurat de ospitalitatea ei de veche și tradițională boierească origine.

Și astfel au venit timpurile marelui dezastru. Ne-am despărțit de doamna Cancicov la 22 august, seara, lăsând-o la Bacău, cu misiunea dată de Mareșal să evacueze toate spitalele și să ia tot ce poate lua din casă, îndreptându-se către Focșani, unde trebuia să aștepte . De aici, de la Focșani, doamna Cancicov a vorbit cu mine la telefon, în dimineața zilei de 23 august, de două ori, pentru a-mi da de știre că soțul ei, Mircea Cancicov, vrea neapărat să vorbească Mareșalului. Pentru aceasta ruga să se trimită o mașină în satul Greci, la 30 km Est de Snagov, unde se afla găzduit la conacul cumnatului său, Radu Greceanu. Iată, iarăși, numele lui Mircea Cancicov revenindu-mi în față încărcat de mistere. Am făcut tot posibilul ca să aranjez această întâlnire. Mi-a zădărnicit-o împotrivirea locotenent-colonelului-adjutant Romeo Zaharia, care, cu o nejustificată încăpățânare, n-a trimis mașina, motivând că nu are. La al doilea telefon de la doamna Cancicov, în interval de o oră, întâlnind din nou opoziția adjutantului, m-am dus personal la Mareșal, care tocmai terminase ședința cu Consiliul de Miniștri, și i-am raportat dorința fostului ministru de a-i vorbi fără întârziere. Mareșalul s-a uitat la ceas, trecuse de ora 13: «E prea târziu!» mi-a răspuns. «Comunică-i să vină la Președinție!» Comunicare care nu s-a mai făcut, devenind de prisos. Ba nu, pardon, pardon. Comunicarea s-a făcut, dar ministrul a spus că regretă, dar nu are cu ce să vină la București. Nici acuma, după trecerea atâtor ani, și după lungi discuții avute cu doamna Georgeta Cancicov, nu am putut stabili ce anume a vrut Mircea Cancicov să-i spună Mareșalului, chiar în dimineața zilei de 23 august. Am înclinat - și înclin și acuma să cred - că mobilul acestei cereri neobișnuite nu putea fi decât acela de a pune pe Mareșal în gardă față de cele ce urmau să se petreacă la Palat. Dar, factori potrivnici au împiedicat această acțiune. În sfârșit, am reluat contactul cu ministrul Cancicov în dimineața de 25 august, când am ajuns la Greci, după ce părăsisem Bucureștii în seara zilei de 24, pe căi lăturalnice. Eram în mașină cu un camarad de promoție, ofițer de artilerie, care mă rugase să-l iau cu mine, pentru că de la Greci urma să plece mai departe, să-și regăsească familia în regiunea Ploiești: maiorul Pătrașcu. Mersesem toată noaptea pe drumuri desfundate de ploaie și am ajuns la Greci la ivirea zorilor. Mi-am reamintit că la Greci este conacul cumnatului doamnei Cancicov și că ministrul se afla acolo. Am făcut un popas ca să-l văd. Întâi, ca să mă interesez de soarta lui,

apoi ca să-l informez de evenimentele zilei şi să iau informaţii la rândul meu de la el. Idee bună, am picat foarte bine! Porţile conacului era închise ca la cetate. Am bătut mult până mi s-a deschis, crăpându-se poarta puţin câte puţin spre a fi văzut. Când s-a auzit că e vorba de un ofiţer român, am fost primit în triumf. În mijlocul ogrăzii largi, din faţa conacului, era întinsă o masă mare pe care rămăseseră urmele micului dejun luat de cei din conac, mai mult de douăzeci de persoane. Singur la masă se afla ministrul Cancicov. Am intrat cu maşina în curte şi, când am coborît, din toate încăperile care dădeau într-un culoar, au ieşit mulţime de persoane, care priveau intrigate şi neliniştite spre noi, fără a se apropia. Ministrul s-a ridicat şi mi-a ieşit în întâmpinare. M-am prezentat, colegul meu la fel. El mi-a spus:

«A, dumneavoastră sunteţi domnul maior Magherescu! Soţia mi-a vorbit despre dumneavoastră. Vă rog să luaţi loc!»

Primul lucru, am căutat să explic şi să mă scuz că n-am putut trimite maşina să-l aducă la Snagov cu două zile înainte. Cancicov: «Am regretat foarte mult, mi-a fost imposibil să găsesc alt mijloc pentru a ajunge la Snagov. Iar venirea mea după-amiază nu-şi mai avea rostul». Pentru o clipă, mi s-a părut că am deslegat enigma. Deci asta era, după-amiază nu mai avea rostul. De ce? Pentru că actul se consumase la Palat. Foarte plauzibil că fostul ministru intervenea să dejoace planul al cărui act se consumase la ora 16,30, la 23 august. L-am privit imediat pe Mircea Cancicov cu alţi ochi. Am văzut în el un alt factor al destinului, care îşi consumase rolul fără nici o eficacitate sau lăsase curs liber desfăşurării acelui gest. Şi cu asta s-a încheiat capitolul posibilităţii întâlnirii lui Cancicov cu Mareşalul. Scopul întâlnirii nu putea să-l cunoască însă decât fostul ministru. A urmat apoi o lungă discuţie, în care Mircea Cancicov mi-a prezentat ansamblul situaţiei politice de moment, consecutivă acestei brutale răsturnării de situaţii.

- Era descurajat?

- Era un om liniştit, privea lucrurile cu multă seninătate, era convins că ceea ce se întâmplase trebuia să se întâmple şi că o nouă eră de pace şi prosperitate avea să se deschidă în lume.

- Ce vârstă avea atunci?

- Aproape şaizeci de ani, poate chiar şaizeci, dar se ţinea foarte bine. Georgeta avea atunci patruzeci şi şapte. Hai să zicem că Mircea avea şaizeci şi doi. Era un anglofil învederat, demonstra încredere oarbă în puterea Angliei şi Americii, în făurirea vieţii interioare din Europa şi din lume. Un optimism care era în contrast cu atitudinea mea sufletească, rezultat al celor constatate de visu, în

desfăşurarea evenimentelor pe frontul de luptă, încât am fost pur şi simplu deprimat.

- Atunci aţi aflat că trecuse convoiul Mareşalului?

- Când veneam spre el, o să spun. I-am replicat arătându-i tot pesimismul, toată neîncrederea mea în interesul şi valoarea sprijinului pe care anglo-americanii ni l-ar fi putut da. I-am spus:

«Suntem abandonaţi, domnule ministru. Ruşii sunt aceia care dictează. Nu numai la noi, dar pretutindeni unde vor ajunge în Europa.»

«Imposibil, mon cher. Anglo-americanii veghează şi nu vor permite nici o ştirbire a dreptului popoarelor, a democraţiei adevărate şi a libertăţii individuale.»

Eu, care trăisem, văzusem cu ochii mei, bătusem atâtea drumuri prin Rusia, primeam toate aceste declaraţii făcute cu atâta convingere, ca pe nişte visuri ale unui utopist.

PARTEA III

DUALISMUL PUTERII

- Aş dori să procedăm sistematic, domnule Magherescu. V-aş sugera să încercaţi o privire panoramică asupra guvernării Mareşalului, arătând dificultăţile pe care a trebuit să le depăşească la început, în nefericita colaborare cu legiunea.

Generalul punea la bază fapta, pentru ridicarea oştirii din punct de vedere moral şi material. Încă din prima lună a guvernării sale scoate din cadrele armatei o serie de mari comandanţi în frunte cu generalul Florea Ţenescu, şeful Marelui Stat Major al armatei, generalul Gh. Argeşeanu, fost prim-ministru, Constantin Ilassievici, fost mareşal al palatului, Gh.Mihail, fost ministru al Apărării Naţionale, A.Aldea fost şef de stat major al Corpului I armată, Victor Dombrovski, fost primar al Capitalei. Şi-a dat demisia generalul Paul Teodorescu, fost ministru al aviaţiei, care împreună cu generalul Gh.Mihail, l-au sfătuit pe Regele Carol să nu abdice. Faptul că pe listă figurau nume de generali compromişi grav de politica lui Carol al II-lea, nu a surprins pe nimeni. Toţi au avut tarele lor. De exemplu, generalul Argeşeanu, ca fost prim ministru, după asasinarea de către legionari a lui Armand Călinescu, şeful guvernului, drept represalii executase pe acelaşi loc zece legionari, pe care-i lăsase în stradă 24 de ore. Ilassievici dovedise totală lipsă de personalitate în funcţia de mareşal al palatului; cât despre Dombrovschi, om de casă al Elenei Lupescu, el căpătase gradul de general prin favoruri regale. Înaintarea lui la gradul de general constituise cea mai gravă sfidare adusă corpului generalilor şi prin ei, armatei şi ţării.

Dacă numele celor înşiraţi pe lista epuraţilor nu a surprins opinia publică prea mult, în schimb a produs nedumerire numele generalului Florea Ţenescu, şeful Marelui Stat Major al armatei. Fiu de ţăran, eminent şcolar şi ofiţer, şef de promoţie în artilerie, comandant valoros, de o vastă cultură, scriitor militar şi mare doctrinar cu viziune democratică, el constituia mândria armatei şi podoaba ofiţerimii române. La fizicul său puternic, talia înaltă, se adăuga un chip blajin, trăsături bine pronunţate ale omului de caracter, un obraz sănătos, o frunte lată sub care străluceau luminos şi blând privirile adânci şi pătrunzătoare ale ochilor săi. Coleg de promoţie cu Generalul Antonescu, acesta era cel mai în măsură să cunoască şi să-i aprecieze calităţile. Este sigur că printre cei care s-au bucurat sincer de venirea în fruntea ţării a camaradului său, a fost Şeful Statului Major. Dar ce mare, neaşteptată şi cruntă i-a fost surprinderea descoperindu-şi numele pe lista celor daţi afară din oştire! Căutând

să se lămurească şi aşteptând la rându-i lămuriri, după câteva zile trimite vechiului său prieten şi camarad, acum stăpân pe destinul său, o scrisoare de un scurt şi vibrant conţinut, cu litere rotunde şi egale, oglinda unui spirit perfect cumpănit. Răspunsul ce l-a primit a fost următorul:

«Iubite Florea, îţi închipui că uşor mi-a venit să lovesc în primul rând în tine, de care mă leagă atâtea amintiri şi ale cărui merite sunt poate singurul şi cel mai indicat a le preţui?

Nu, mi-a fost foarte greu, nespus de greu! Te-am lovit şi m-am lovit şi pe mine totodată. Durerea ce ai simţit-o, am simţit-o şi eu alături de tine... Dar să fim bine înţeleşi. Eu nu am lovit în prietenul meu Florea, şi mai mult, nici în generalul Ţenescu. Eu am luat măsura aceasta împotriva Şefului Marelui Stat Major al Armatei, care a semnat actul de cedare fără luptă a Basarabiei, Bucovinei şi Ardealului de Nord şi datorită cărei măsuri s-au petrecut dezastrele pe care le ştim cu toţii.

Fratele meu dacă ar fi fost în locul tău, la fel aş fi procedat.

Cu infinitul regret că armata şi ţara pierd pe unul dintre cei mai valoroşi generali ai săi, nu pot schimba nimic din hotărîrea luată, hotărîre ce mi-a dictat-o conştiinţa şi graniţele prăbuşite.

Cu aceleaşi sentimente prieteneşti, General Antonescu».

Cine a citit Memoriul adresat Regelui Carol II de către Generalul Antonescu, ca Şef al Marelui Stat Major, prin care desvăluia greutăţile întâmpinate la reorganizarea armatei, n-a fost surprins de drastica măsură aplicată. În acest Memoriu exista un aliniat prin care Generalul Antonescu stabilea răspunderile pentru starea armatei şi scria: «...De la generalul Măldarescu (primul ministru al armatei după 1918) până la generalul Samsonovici, de la generalul Uică până la generalul Paul Anghelescu, de la acesta până la Argeşeanu, toţi miniştrii de răsboi sunt vinovaţi. Toţi şefii Marelui Stat Major de la război şi până acuma, în cap cu mine, trebuesc daţi în judecată...» Ce mai putem adăuga în faţa acestei consecvenţe? Nu făcea altceva decât să aplice programul ce-şi impusese ca necesar în 1934. Generalul Florea Ţenescu căzuse victima unui principiu. Această scrisoare rămâne cel mai pilduitor şi mai dramatic act din istoria armatei şi din cariera unui Şef al Marelui Stat Major român! Florea Ţenescu urma să poarte blamul pierderii acestor provincii. El n-a avut tăria morală să suporte greaua lovitură şi s-a stins curând, deplâns de toată ofiţerimea română.

Ziarele au publicat pe prima pagină ideile-program pe care Generalul le urmărea ca pe un îndreptar, în vederea însănătoşirii armatei, sub titlul: «Prefaţă la Planul General de Reorganizare a

Armatei.

Armata este aşa cum se ştie din cauza:

- Haosului pe care l-a produs legislaţia numeroasă, improvizată şi nearmonizată, rău studiată şi rău aplicată;

- Hidrocefaliei: prea mulţi generali, puţini ofiţeri inferiori;

- Birocraţiei care s-a dezvoltat şi continuă să se dezvolte în detrimentul corpului principal al oştirii:

- Servituţiilor care au supt toată seva armatei pe care se sprijină apărarea naţională şi care primeşte astăzi deşeurile naţiunii;

- Bugetului rău studiat şi rău aplicat;

- Lipsei unui plan precis de ansamblu pentru pregătirea statului, pentru apărarea lui;

- Lipsei continuităţii în toate ramurile de activitate ce privesc apărarea statului.»

De notat că Generalul Antonescu, revenind la conducerea armatei în 1938, ca ministru al Apărării Naţionale, atacase deja punctele principale ale acestui program, dar după scurta sa şedere la acest minister, lucrurile au rămas în aceeaşi stare până în 1940. Păstrând departamentul Armatei pentru sine, Generalul Antonescu îl ia ca Secretar general pe generalul Ilie Şteflea, ofiţer capabil, cinstit şi extrem de muncitor.

Modernizarea armatei începe intens prin centrele de instrucţie dotate cu tehnicieni germani şi material adequat. Dotarea se completează cu armament german. Echipamentul, hrana trupei, sunt îmbunătăţite substanţial şi constituie preocuparea principală a conducerii.

Verificând conturile Casei Oştirii, aşezământ creat din soldele ofiţerilor, pentru a-i ajuta la nevoie, Generalul constată sume enorme excedentare, rezultate din dobânzile luate la împrumuturile ofiţerilor. Apreciind că principiul moral pe care trebuia să rămână statuată această instituţie se alterase, ea devenind o exploatatoare a ofiţerilor în beneficiul nimănui, a hotărît ştergerea tuturor datoriilor şi acoperirea lor din excedentul amintit. În felul acesta, s-a produs o degravare a soldelor, deoarece 80 la sută dintre ofiţeri aveau contractate împrumuturi, reţinându-li-se din soldă opt procente pe lună. Ei au mai primit gratuit metraje pentru uniforme. S-a legiferat şi dreptul la pensie, astfel ca pensia să nu mai fie legată de variaţiile soldei şi să rămână la un raport fix.

- Pentru că nu se poate vorbi despre armată fără a ne gândi la Rege, care au fost raporturile statuate de Generalul Antonescu între Coroană şi Ţară, Coroană şi Armată şi Coroană şi Conducător?

- În Decretul din 5 septembrie 1940, prin care Carol al II-lea dădea depline puteri Generalului Antonescu, se specificau prerogativele regale:

Regele e capul oştirii; bate monedă; conferă decoraţii; are dreptul de graţiere, amnistie şi reduceri de pedepse; primeşte şi acreditează pe ambasadori; încheie tratate. Modificarea legilor, numirile de miniştri se fac prin decrete contrasemnate de primul ministru.

Pe baza acestor principii a înţeles Generalul Antonescu să determine raporturile arătate mai sus.

La data luării conducerii statului de către Generalul Antonescu, Regele Mihai era un tânăr de 21 ani: înalt, bine legat, cu părul castaniu, tenul alb, de o pronunţată asemănare la chip cu tatăl său. Fire liniştită, rezervată şi în aparenţă rece, era dintre aceia care ţineau la distanţă fără să poată impune. Copilăria şi adolescenţa le împărţise când cu mamă-sa, când cu tatăl său. De la vârsta de patru ani şi până la zece ani, o avusese pe mamă-sa lângă el, tatăl îndepărtându-se de familie şi părăsind ţara prin actul de renunţare la coroană în 1925, când s-a căsătorit în secret. Oricât a căutat bunica lui, Regina Maria, şi mama sa, Principesa Elena, să însenineze atmosfera căminului din care tatăl plecase, copilul rămânea neconsolat.

Când Carol al II-lea s-a întors în ţară, în iunie 1930, copilul s-a obişnuit uimitor de repede cu despărţirea de mamă, arătându-i tatălui o afecţiune permanentă, care n-a suferit nici o scădere în anii separaţiunii lor.

La prima audienţă acordată de noul suveran Conducătorului, acesta i se adresează astfel:

«Sire, acum după ce aţi depus jurământul, aţi păşit într-o viaţă nouă. Două scopuri voi urmări în zilele ce mi-au mai rămas să trăiesc:

Întâi, ridicarea morală a acestui popor şi unirea tuturor Românilor în jurul ideii de cinste, muncă şi dreptate;

În al doilea rând, repunerea ţării în drepturile ei legice. Cer să se înconjoare tronul cu respect, iar trecutul cu tăcere condamnatoare şi loială».

Pentru că prestigiul coroanei sub Carol al II-lea fusese grav compromis datorită «camarilei», era firesc ca Generalul Antonescu să urmărească odată cu înlăturarea monarhiei şi înlăturarea curtenilor. De aceea, o totală primenire a avut loc la palat, chiar din prima săptămână. Toţi ofiţerii aghiotanţi au fost înlocuiţi. Şcoala Voevodului încetându-şi existenţa, colonelul Dămăceanu este mutat la Marele Stat Major, fapt divers, dar care avea să aibe repercursiunile

sale. Acest ofiţer, care gustase din ameţeala măririi, a socotit vexatorie măsura luată, mai ales că îşi făcuse iluzia că Generalul îi va arăta aceeaşi încredere ca şi lui Mircea Tomescu. Acest om orgolios nu ierta vexaţiunile sau socotitele nedreptăţi, şi la momentul oportun se răzbuna.

Concepţia Generalului despre rolul Regelui în stat era bine difinită. Prin Coroană, Regele devenea suveran al ţării. Prin nume, Simbol al reunirii tuturor regiunilor româneşti. Prin Dinastie, punte de legătură cu timpurile voevodale şi domniile glorioase ale lui Carol I şi Ferdinand. Prin viaţa de palat, pildă pentru societatea românească.

Primul prilej care se oferea Conducătorului de a prezenta pe noul rege în lumina concepţiei politicii sale, a fost ziua de 8 noiembrie, ziua Sf.Arhanghel Mihail şi Gavril. Serbările au avut loc la Iaşi, cu puţine zile înainte de plecarea Generalului la Roma. Adresându-se Regelui, Conducătorul i-a spus:

«Sire, sunteţi sărbătorit astăzi în a doua capitală a ţării, în cetatea luminoasă a refugiului. Iaşii au fost totdeauna cetate de lumină.

Aici, Dinastia română şi-a înfrăţit încercarea sa cu a neamului. Aici, marele Rege Ferdinand şi-a aşezat în istorie locul său de meritată cinstire. Plecând din Iaşi, nepieritorul vostru înaintaş a rostit o învăţătură care merită să intre în antologia monarhică: Ia seama fiul meu (era vorba de prinţul Carol, tatăl actualului Rege), mai curând se pierde decât se câştigă iubirea şi încrederea unui popor.

În această zi mare, drept urare credincioasă, închin Domnului rugămintea mea ca să vă învrednicească, Sire, să păstraţi totdeauna iubirea neamului, ca niciodată fapta Măriei Tale să nu se despartă de încrederea poporului.

Aveţi alături Sire, reazem de linişte şi de iubire pe Mama încercată şi credincioasă, pe Majestatea sa Regina Elena. Suferinţele sale, resemnarea sa domnească, să vă fie pildă de cumpătare şi mândrie.

Să ştiţi iubi cum a iubit. Să ştiţi suferi cum a suferit. Să ştiţi aştepta cum a aşteptat. Să ştiţi triumfa cum a trumfat şi prin viaţa voastră de fiu şi de Rege să-i ştiţi merita iubirea şi mândria de Mamă şi Regină!

V-a dat Domnul, Sire, o domnie grea.

Răsăritul domniei a început, Sire, într-un apus întunecat al ţării.

Cu sprijinul Domnului, vă doresc Sire, ca apusul cârmuirii voastre, să fie un răsărit de glorie şi lumină pentru Neam!

V-a dat Domnul, Sire, un nume mare, numele marelui Mihai, numele lui Mihai Viteazul, cel dintâi domn al întregirii românești.

Prin fapta lui, prin jertfa lui, prin spiritul lui, care au domnit peste veacuri, el a zidit temeliile veșnice ale Neamului românesc.

Vă doresc Sire, ca Dumnezeu să vă învrednicească să dați numelui ce purtați același răsunet de veacuri. Cu domnia Măriei voastre, să se așeze hrisovul Neamului ca o glorie de veșnicie ziditoare».

Aducerea lângă el a oamenilor de încredere și distribuirea departamentelor principale specialiștilor nelegionari, nu au frânat și înlăturat criza care se adâncea tot mai mult. Acești oameni își aduceau aportul prin îndeplinirea corectă și laborioasă a atribuțiilor de resort și prin informarea Conducătorului asupra actelor săvârșite de legionari. Numai prin acești oameni el putea fi informat, de multe ori în ultimul moment, asupra situației și putea să ia măsuri de contracarare. Acești oameni nu puteau face mai mult, întrucât penetrația legionară era masivă în tot aparatul de stat devenit bicefal: Șeful statului și Comandantul mișcării legionare.

Justiția, școala, armata, erau instituții care primeau cel mai masiv asalt al anarhiei legionare. În cazărmi încep să-și facă apariția elemente legionare, care, erijându-se în inspectori, au determinat proteste energice în corpul ofițeresc. Aflând despre aceste grave imixtiuni, Conducătorul intervine cu energie, încă de la început. Și în școală, elementele capabile din corpul profesoral au fost înlocuite cu legionari. Frecvența la cursuri, disciplina, pregătirea, sunt lăsate pe planul al doilea. Sunt semnalate tot mai multe abateri grave.

În instituții, legionarii stăpânesc totul. În timpul orelor de serviciu ei sunt scoși la instrucție. În toată țara, în tot Bucureștiul, la anumite ore matinale sau noaptea, puteai întâlni formații legionare mărșăluind în cadență și mișcându-se întocmai ca unitățile militare. În scurt timp, a luat naștere o a doua armată, în afară de poliția legionară, care dubla poliția de stat, și aceasta împănată în cea mai mare parte cu legionari.

- Este interesant de știut dacă acum, după ce se petrecuseră acele evenimente dramatice din viața de familie a tânărului Rege, el gândea cu compasiune la soarta tatălui său. Dacă-l judeca și cum îl judeca; dacă-l condamna sau dacă-l absolvea de orice vină. Referindu-ne la atitudinea părtinitoare pe care odinioară copilul o păstrase tatălui, pe timpul primei separatii dintre părinți și când culpa ce plana asupra lui era foarte mare, de data aceasta ce atitudine a avut?

Legăturile prin scrisori între ex-regele Carol și Mihai au continuat. Dar, dacă în copilărie amintirea tatălui era vagă, acum imaginea lui era vie, foarte puternică, întărită prin emoțiile încercate în zilele dramatice dintre 26 iunie la 6 septembrie 1940. Tată, fiu, concubină, acel «brelan de cupă» fuseseră în același grav pericol și în aceeași amenințătoare nesiguranță. Peste toate se adăugase dramatismul abdicării. La un moment dat, Elena Lupescu îndemnase pe Carol să nu-l lase țării pe Mihai și să-l ia cu ei, arogându-și drepturi de mamă îngrijorată de soarta odraslei regale. Iată alt gest menit să impresioneze puternic un suflet abia ieșit din adolescență. Dar nu numai atât. Urmează scenele duioase de despărțire dintre tată și fiu, peste care planează întunecate presimțiri. Se vor mai revedea? Pe scurt, Mihai își iubea tatăl și oricâte învinuiri i s-ar fi adus, el nu putea să ierte ușurința cu care i s-a aruncat în spinare un tron, pe care el nu-l dorea încă, fiind nepregătit, mai cu seamă în acele vremuri. Cel ce i l-a aruncat în spinare nu era altul decât Generalul Antonescu, după credința lui uzurpatorul domniei tatălui său. Alături de mama sa, fruntea noului Rege continua să rămână posomorâtă. În mod sigur era flatat de domnie, de dragostea ce i-o arăta poporul și legionarii și de felul cum îl onora Generalul Antonescu. Dar desigur că, în sinea lui, își spunea: «Ce naiba, prea mă ia ca pe un copil, sunt eu Regele sau nu?». Dar atât deocamdată.

Regele era tânăr, educația lui nu era terminată, se impuneau studiile universitare. Ele urmau să fie predate de profesori universitari aleși, după un program analitic întocmit de mâna Generalului: istoria universală, drept internațional, sociologie, istoria filosofiei, istoria artelor...

Absolvit de grijile guvernării, Regele avea tot timpul și liniștea pentru a-și desăvârși educația și a se maturiza. Deocamdată nu trebuia să se amestece în politica aceasta atât de plină de riscuri. Regele să rămână neîntinat. «Toată răspunderea o port eu!», spunea Generalul. Înapoierea reginei Elena în țară, părea să lege și mai strâns tronul de Conducător. Jocul echilibrului a fost reluat în spiritul tânărului Rege: tatăl plecat, este repede uitat, mama reia influența asupra fiului.

La câteva săptămâni de la luarea puterii, bucurându-se de deplină încredere, Horia Sima a reușit să-l izoleze pe Conducător. Cei câțiva oameni din guvern și Cabinetul Militar reprezentau o mică insulă într-o mare verde. Această situație a devenit mai evidentă când Generalul, ca șef al regimului legionar, s-a văzut flancat de o «gardă corporală» legionară. La ușa cabinetului său de lucru se înființaseră

doi tineri cu pistoale, în gardă permanentă de zi şi de noapte.

În această perioadă, Generalul locuia în Calea Victoriei, în palatul Cantacuzino. Muncea neîntrerupt, solicitat de cele mai variate probleme. La toate acestea s-au adăugat şi grijile ridicate de comportarea legionarilor. Îi adusese la guvern ca să-i acrediteze în faţa ţării, ca pe oameni de bine, şi se trezise alături de el cu oameni puşi pe căpătuială, pe abuzuri şi crime. Generalul crezuse în floarea tinerimii române şi nu voia să se dea bătut de la primele decepţii. Considerase că, până la urmă, legionarii vor fi buni, mai ales că erau tineri români înflăcăraţi de patriotism. Ei reprezentau generaţia de mâine şi această generaţie avea să ducă ţara mai departe. Urmărind monopolul puterii, Horia Sima făcea tot ce-i stătea în putinţă pentru a coborî în ochii Generalului şi ai Ţării. El nu s-a limitat numai la acţiuni duplicitare, ci a pornit o campanie directă de discreditare şi compromitere a Generalului, concretizată într-un schimb de scrisori menite să figureze într-un viitor dosar de acuzare. Scrisoarea din 14 octombrie 1940 aruncă întreaga răspundere a greutăţilor ivite în acţiunea de guvernare asupra Generalului:

«...Ştirile din domeniul economic sunt tot mai alarmante. Lipsă de coeziune şi unitate. Un regim legionar nu poate să dăinuiască cu o structură economică liberală. Accentul trebuie să cadă pe elementul politic în economie. Tehnicianul singur şi cu judecata economică a veacului trecut, ne duce de râpă. Cei din lumea veche, chiar dacă sunt sinceri, nu pot să facă binele».

La aceasta Generalul nu întârzie să răspundă, spunând printre altele:

«...Falimentul va veni, dar nu din cauza Generalului Antonescu, a nepriceperii sau a relei sale credinţe, ci din cauza faptului că şi în administraţie şi în economie, am introdus la cererea dumitale elemente care fac ceea ce zilnic semnalează Siguranţa şi strigătele de alarmă ce vin din toate părţile... V-am sprijinit pătrunderea elementelor legionare în toate posturile administrative, sperând că mă vor ajuta entuziaşti la reconstrucţia statului. Drept orice îmi daţi lecţii şi mă faceţi răspunzător de ce se va întâmpla în economie, deşi aţi fost zi de zi lângă mine şi aţi văzut ce măsuri am luat.

Ordinea ecomonică este frământată, domnule Sima, pentru alte motive. Statul este dezmembrat şi secătuit. Neajunsurile evacuării nepregătite şi dezastruoasă a unei treimi din teritoriu, reducerea încasărilor, povara refugiaţilor şi a funcţionarilor evacuaţi, desordinea provocată de predecesori, acestea reunite la un an economic slab, chiar şi în împrejurări normale ar fi constituit obiectul unei grave crize. Azi, când s-au îmbinat cu schimbarea regimului, cu

reformele severe şi cu izgonirea evreilor din activitatea economică, a căpătat un cuprins mai grav. Eforturile pentru redresare sunt îngreunate de elemente nepricepute introduse la propunerea dumitale. În altă parte trebuiesc văzute cauzele şi mijloacele de îndreptare, rezistenţa unora, neîncrederea multora şi insuficienţa elementelor recomandate de dumneata... Percheziţii nedrepte, arestări insultătoare la adresa ofiţerilor, confiscări de bunuri, îndemnuri la dezordine, izgonirea brutală din servicii şi întreprinderi a celor ce nu au fost legionari... Zilnic îmi pierd câteva ceasuri din timpul meu pentru aplanarea incidentelor pe plan intern. Dacă continuăm astfel, nu numai ordinea economică, dar tot regimul legionar, guvernul şi ţara se vor prăbuşi.

Am făcut actul de la 6 septembrie, pentru a salva statul de la prăbuşire, anarhie sau ocupaţie străină. Am făcut-o ca o concluzie a trecutului meu de ostaş şi român. Am făcut-o ca să-mi apăr ţara şi nu ca s-o prăbuşesc... Aşa că vă rog să alegeţi: sau vă luaţi singuri răspunderea în faţa ţării şi a istoriei şi conduceţi ţara după concepţia şi priceperea dumneavoastră, sau îmi daţi toată libertatea. Eu îmi iau răspunderea să ridic un regim dacă sunt ascultat, nu pot însă consimţi să fiu prizonierul lui şi să mă prăbuşesc cu el, dacă nu mă urmează... Cu două capete nu se poate conduce un corp decât la dezastru».

Generalul a fost categoric. El nu avea măsuri fragmentare. Scrisoarea de răspuns are toate elementele pentru a etala temeiurile unui conflict adânc, ireconciliabil. De aici până la deznodământ timpul este foarte măsurat.

Horia Sima nu s-a lăsat mai prejos. La 28 octombrie, trimite altă scrisoare şi mai concludentă, explicând ce înseamnă spirit legionar: «Toată neînţelegerea provine de la spirit, de la concepţia, de la atmosfera sufletească şi nu de la oameni. Regimul legionar cere guvernare în spirit legionar, guvernare totalitară...»

Sima afirmă deschis dorinţa de a realiza un stat totalitar şi se plânge de dăinuirea vechilor partide politice. «Regim totalitar înseamnă economie dirijată - scrie el -. Cine s-o realizeze? Oamenii vechilor partide puşi de dumneavoastră? Toate ordinele şi dispoziţiile ce daţi rămân neexecutate. Lumea veche opune o rezistenţă formidabilă. Lumea nouă vrea să lucreze dar e oprită...» Întrebându-se cui aparţine răspunderea, Sima ia un ton dictatorial: «Răspunderea aparţine guvernului, dumneavoastră şi mişcării legionare, care îşi consumă alături de dumneavoastră un trecut glorios cum puţine mişcări au mai avut».

Şeful Legiunii îşi permite să devină ameninţător: «Să nu

uitați că este regim legionar, legionarii au întâietatea, ei trebuie ascultați întâi și asupra lor să se îndrepte toată grija părintească...»

În concluzie se arată că Generalul se lasă indus în eroare, asmuțit împotriva legionarilor deveniți victime ale oamenilor vechi, ale tehnicienilor.

Urmărind să elimine îndoielile, Generalul Antonescu pune degetul pe rană:

«Aveți teamă că Generalul Antonescu vrea să salveze vechile concepții și încearcă să acopere pe marii vinovați... Profundă eroare și nemeritată ofensă! Generalul Antonescu vrea ceea ce vreți și dumneavoastră, însă cu altă metodă și în ritmul pe care-l reclamă înțelepciunea. Nu se poate dărâma totul. Generalul Antonescu va realiza tot ceea ce inima dumneavoastră tânără dorește, ceea ce sufletul dumneavoastră de bun român visează. Dar nu vrea să dărâme și să reclădească decât cu experiența unui om care a trăit și meditat profund la cauzele ce au provocat marile catastrofe sociale, politice și militare, azi și în toate timpurile... Dacă sunt două poliții, două justiții, două concepții și două conduceri politice și economice, dacă toți se amestecă, dacă toți ordonă și toți intervin, prăbușirea va veni vertiginos».

Schimbul acesta de scrisori dintre șeful regimului legionar și comandantul mișcării legionare, elucidează gravitatea, profunzimea și acuitatea neînțelegerilor și prefigurează deznodământul tragic: Rebeliunea! Dovedind lipsă de tact, de abilitare și grabă, Sima se descoperă, intră în polemică, susține că niciodată ideile legionare nu vor fi înțelese și aplicate de «oamenii vechi», în capul cărora se afla însuși Generalul Antonescu. Nici mai mult, nici mai puțin, Sima cere etatizarea statului după modelul german, cu supremația legionarismului.

Nerăbdător să răstoarne vechea ordine, Comandnatul Legiunii ridica obstacole la fiecare pas, iar Conducătorul începea să-și piardă răbdarea. Fidel discipol al nazismului german, Sima nu făcea altceva decât să-l imite pe Hitler, modelul său, care se aliase cu Feldmareșalul Ludendorf, când acceptase puterea de la Hindemburg. Nu este exclus ca în calculele lui, Horia Sima să-și fi spus că Generalul Antonescu va constitui firma în spatele căreia vor manevra nestingheriți, uzându-l și înlocuindu-l la momentul oportun. Această convingere o arată Generalul Antonescu într-o scrisoare către profesorul universitar Găvănescu: «întreaga lor manifestare dădea impresia netă că au închiriat trecutul, autoritatea și numele Generalului Antonescu, la adăpostul căruia să comită nestingheriți crime, jafuri, atrocități...».

- V-aş întreba, în ce măsură Generalul Antonescu era hotărît să aplice integral programul mişcării legionare?

- Ar fi greu de dat un răspuns precis. Ţinând seama de faptul că el era format la şcoala naţionalismului integral, al ortodoxiei militare, al respectului faţă de dreptul de proprietate şi de instituţiile de bază în stat, apare ca o inadvertenţă ideea că el ar fi urmărit aplicarea unui totalitarism legionar. Chiar dacă am admite şi acest lucru, sigur este însă că nu în primul an de guvernare şi mai ales în primul pătrar al acestui an, ar fi pus în aplicare acest plan. Încă din primele săptămâni de guvernare, întreg centrul de greutate al conducerii s-a plasat pe problema graniţelor şi a ordinei interne. Când spunem «ordine internă», înţelegem păstrarea ordinei de stat existente. Era logic să fi fost astfel, deoarece numai Generalul ştia atunci ceea ce nu ştiau nici legionarii, nici militarii înşişi, că răsboiul în Est era iminent, iar România trebuia să-şi dea o grea contribuţie materială şi imense sacrificii umane. Putea fi admisă o răsturnare a vechii stări de lucruri cu şase luni înaintea unei conflagraţii? Desigur că nu. Secretul militar nu-i permitea să-i informeze pe aceşti tineri colaboratori şi de aceea se vedea obligat să ducă o luptă măruntă, obositoare, pentru a stăpâni şi disciplina tânăra generaţie frenetică, pregătind-o cu perseverenţă pentru război. Dar altceva urmărea Horia Sima. El creează noi organizaţii legionare, organizaţii paramilitare, spărgători de fronturi, batalioane de şoc. Se înfiinţează poliţia legionară, ajutorul legionar, se deschid cantine şi cooperative, magazine legionare. Se formează corpul muncitoresc legionar.

Pe măsură ce autoritatea trece sub controlul legionarilor, prestigiul autorităţilor de stat scade. Acte ilegale şi abuzuri se produc la tot pasul. Funcţionari vechi sunt înlăturaţi fără motiv şi înlocuiţi cu legionari.

În ceea ce priveşte armata, şi ea a suferit o presiune prin concentrări care aduceau sub arme mulţi legionari. Între tinerii ofiţeri se înregistra o creştere a influenţei legionare. Chiar între marii comandanţi existau simpatizanţi. Tineretul şcolar şi universitar suportă un asalt puternic al propagandei. La sate se făceau promisiuni de împroprietărire şi lozinca «Omul şi Pogonul» începe a circula. Partea cea mai gravă a apărut atunci când s-a trecut la înarmarea legionarilor, cultivându-se în rândurile lor spiritul agresiv. La uniforma legionară se adăugase pistolul.

Aceste măsuri de organizare aplicate în cea mai mare grabă, trădau existenţa unui plan de preluare a puterii de către Legiune, în etape succesive. Una din aceste etape urmărea răzbunările.

Legionarii îşi făcuseră un punct de onoare din ideea că odată

ajunşi la putere, vor pedepsi moartea Căpitanului şi a celorlalţi legionari ucişi fără judecată. Prima măsură impusă a fost arestarea principalilor vinovaţi, pe seama cărora se puneau crimele împotriva legionarilor. Pentru a preveni ilegalităţile, Generalul Antonescu a ordonat constituirea unei comisii de anchetă, pentru cercetarea unor imense dosare, într-un timp cât mai scurt. S-au emis 33 de mandate de arestare celor vinovaţi de uciderea a 292 persoane. Între aceştia figurau: generalul Gabriel Marinescu, fost ministru de Interne şi prefect al poliţiei Capitalei, generalul Gheorghe Argeşeanu, fost prim-ministru şi comandant al corpului II armată, generalul Bengliu, fost şef al jandarmeriei, Radu Pascu, prim-preşedinte al Curţii de Apel, colonelul Zeciu, prim procuror ş.a.

Încă din primele zile ale arestărilor, generalul Dona, prefectul poliţiei Capitalei, a avertizat pe ministrul de Interne, generalul Petrovicescu, că o echipă de legionari se pregăteşte să-i asasineze pe toţi cei închişi la Jilava, deoarece nu aveau încredere în justiţia care temporiza. Cu un aer de glumă, generalul Petrovicescu l-a întrebat: «Şi care ar fi soluţia?». Generalul Dona a spus: «Să se dea un comunicat prin care să se arate că justiţia îşi urmează cursul. Dar să nu se recurgă la asasinate fără judecată sub regimul Generalului Antonescu!»

Aproape imediat după aceea, generalul Dona a fost înlocuit cu colonelul Zăvoianu, ofiţer de rezervă şi vechi legionar. De această schimbare Generalul Antonescu nu a fost informat. În noaptea de 26-27 noiembrie, când Generalul se afla în tren, venind în ţară de la Berlin, asasinii au trecut la acţiune.

La orele 23,30, Groza, comandantul gărzii muncitoreşti a închisorii Jilava, i-a adunat pe toţi legionarii din gardă şi le-a spus că sosise ceasul răsbunării Capitanului. Împărţiţi pe grupe, după trecerea rondului militar, asasinii au fost postaţi în faţa celulelor şi, la un foc de armă, ei au deschis uşile, au pătruns în celule şi i-au executat fără alegere pe cei aflaţi înăuntru. În aceeaşi noapte, în arestul Prefecturii poliţiei Capitalei, au fost executaţi şi alţi deţinuţi.

La 27 noembrie, orele 14, profesorul Virgil Madgearu, fost ministru, a fost ridicat de acasă de şase legionari, dus în pădurea Snagov şi împuşcat. Cadavrul a fost părăsit în pădure, unde avea să fie descoperit mult mai târziu. În aceeaşi zi, către seară, şapte legionari înarmaţi au pătruns în vila profesorului Nicolae Iorga de la Sinaia şi, pe motiv că-l ridică pentru interogatoriu la Bucureşti, l-au dus cu maşina şi l-au executat în pădurea Strejnicu, unde a fost găsit în dimineaţa următoare. Alte asasinate urmau să rărească simţitor numărul unor oameni politici de seamă.

Pana pe care Hitler şi Mussolini au înfipt-o în inima României în Ardeal, era de natură să disloce şi dictatura lui Carol al II-ea, fără ca Hitler s-o fi dorit poate, pentru că el ţinea ca România să rămână în ordine. Mişcările interne trebuiau canalizate în aşa fel încât să nu necesite intervenţii din afară, mai ales din Est. Aceasta a fost raţiunea care l-a determinat pe Carol al II-lea să aducă la putere pe Generalul Antonescu, scoţându-l de la mânăstirea Bistriţa, unde fusese «surghiunit» în vara fierbinte a anului 1940.

Generalul Ion Antonescu apare în cel mai dramatic moment al istoriei contemporane a României, adus în faţa poporului de către Carol al II-lea şi nicidecum impus din afară, cum au încercat unii să afirme, cu totul nefondat. El reprezenta «ultima rezervă şi ultima şansă» a României de a ieşi din impasul istoric prin ea însăşi.

Când Generalul Ion Antonescu a luat conducerea Ţării, România se afla de doi ani în sfera intereselor germane, fiind socotită bază economică şi militară a Axei. Dacă anul 1938 marchează momentul alunecării politicii româneşti pe făgaşul politicii germane, abia luna iulie 1940 determină o acţiune formală. De unde până atunci, în mod oficial, România mai respecta obligaţiile rezultate din tratatul de asistenţă cu Franţa şi Anglia, la acea dată guvernul Gigârtu denunţă acest tratat şi înscrie politica externă a Ţării, în politica axei Roma-Berlin. Deşi contractual România nu fusese liberată definitiv de stipulaţiile vechiului tratat, aliaţii nu mai reprezentau nimic în acel moment şi nu puteau să garanteze vreun sprijin. Cu alte cuvinte, politica externă dusă de dictadura lui Carol al II-lea, după ce Titulescu fusese înlăturat, a dus pe căi directe sau ocolite la aderarea României (iulie 1940) la pactul tripartit, printr-o serie de acorduri comerciale, militare şi politice.

În materie de politică externă, Generalul Ion Antonescu nu are de adus şi nu poate aduce nici o schimbare. El găseşte o situaţie deplin structurată de Regele Ţării şi admite s-o preia şi s-o perfecţioneze, câştigând încrederea noilor aliaţi. În această ambianţă generală, nu mai putea fi vorba dacă Generalul era de acord sau nu cu situaţia găsită. Realitatea era elocventă. Ca militar, deci ca om al realităţii, nu-şi putea permite să stea în cumpănă când în joc era existenţa patriei şi chiar a neamului românesc. Crescut şi educat în şcoala franceză, cunoscând cultură engleză din anii când fusese ataşat militar la Londra, îşi apropiase şi felul de viaţă al englezilor. Tocmai realismul şi calmul său i-au impus dictonul: «to make the best of it» (a

scoate tot binele din orice situaţie ai fi). Deşi nu era filogerman, avea totuşi multe puncte de atingere cu spiritul prusac, fiind un adept al împlinirii datoriei din conştiinţă şi nu din constrângere. Era ordonat, meticulos fără a fi pedant şi admitea disciplina de fier. Toate acestea se împleteau cu caracteristici ale spiritului saxon: neştirbirea personalităţii subalternului şi cultul iniţiativei.

Lăsând la o parte interesul produs în lume de apariţia celor doi conducători de popoare, Mussolini şi Hitler, care stârniseră chiar şi admiraţia adversarilor lor (Churchill însuşi scria Ducelui în 1940 că se simte fericit de a trăi în secolul lui Mussolini) - Generalul Antonescu nu manifesta admiraţie pentru ei, ba chiar îşi arătase nemulţumirea faţă de felul nedrept în care ambii trataseră România, mutilându-i frontierele şi predând în mâna duşmanului trei provincii străvechi româneşti şi patru milioane de Români.

Moştenind un bilanţ dezastruos în politica externă, cu repercursiuni inerente pe plan intern, Generalul Antonescu îşi asumă, ca punct de onoare, sarcina de a anihila aceste nedreptăţi. El inaugurează noul regim printr-o campanie de proteste şi revendicări, formulând reclamaţii împotriva nedreptăţilor flagrante săvârşite de noii aliaţi. Chiar în ziua instaurării guvernului naţional-legionar se produce primul act oficial public de protest contra Diktatului de la Viena. Răspunzând scrisorii lui Iuliu Maniu, prin care acesta solicita autorizarea unei demonstraţii publice la Alba-Iulia, în ziua de 1 septembrie, împotriva cedării Nordului Ardealului, Conducătorul răspunde demnitarului politic printre altele:

«Vă înţeleg şi vă respect durerea care este şi a mea, ca şi a neamului întreg. Vă asigur că m-am aşteptat la această solicitare, pentru a 'împlini îndatorirea de a nu lăsa în părăsire pe fraţii Români' după cum spuneţi.

Am făcut totul, domnule Maniu, pentru a apăra cugetele şi trupurile româneşti cotropite de o ocupaţie ce s-a abătut şi de la regulile dreptului ginţilor şi de la obligaţiile formal luate la Viena, ca şi de la respectul vieţilor şi al omeniei (referire la atrocităţile săvârşite de armatele ungare la intrarea în Nordul Transilvaniei).

Vă închipuiţi, cred, că nu ostaşul care a luptat totdeauna pentru drepturile şi demnitatea neamului nostru, ar fi putut să stea cu braţele încrucişate şi cu sufletul gol, în faţa acestor jertfe şi acestor suferinţe ale tuturor Românilor.

În împrejurările grave de azi, cu răspunderile şi ameninţările ceasului de faţă - pe care nu eu le-am creat - am socotit că datoria omului de stat şi a conducătorului răspunzător este să-şi pună toată

puterea şi toată nădejdea într-o acţiune serioasă şi gravă, pe care am întreprins-o (de abia trecuseră trei săptămâni de la venirea la cârma ţării) şi ale cărei rezultate le-am aşteptat cu încredere: ele au început să se producă şi în puţine zile veţi avea dovada.

Pentru a nu ascunde nimic Ţării, am lăsat în acelaşi timp, ca presa să publice adevărul şi să-şi rostească judecata.

Naţiunea stă unită şi demnă în faţa acestor fapte grave ce ne sângerează pe toţi.

O întrunire în aceste momente cred că nu este folositoare. Întâi, pentru că cred că ar dăuna demersurilor întreprinse. În al doilea rând, pentru că o asemenea întrunire ar putea să deschidă drum unor manifestaţii publice pe care m-am luptat cu toată puterea să le înăbuş, pentru a asigura liniştea şi ordinea (referire la mişcările legionare). Şi alţii au cerut şi cer aceasta. Am crezut necesar să opresc orice frământare, pentru a putea pune ordine internă şi să ne garantăm graniţele.

Am luat conducerea ţării în cele mai grele momente ale istoriei noastre, având a face faţă nu numai unei crize economice în plină desfăşurare, dar şi a unei crize morale.

Toate acestea nu le-am făcut eu, domnule Maniu!

Oricine-şi poate afla în conştiinţă poveri de suferit pentru starea în care a ajuns ţara prin politica din ultima vreme.

Dar eu, nu, domnule Maniu!

Eu mi-am luat în faţa lui Dumnezeu, a Ţării, a tânărului Rege, în faţa istoriei şi a conştiinţei mele, cea mai grea răspundere, după ce ani de-a rândul - o ştiţi prea bine - am denunţat tuturor şi chiar dumneavoastră, toată primejdia, toate greşelile şi drama care ne aştepta şi care a venit.

În ceasul acesta grav, când trebuie să port răspunderea faptelor altora, aştept de la domnia-voastră şi de la toţi, cel puţin atâta înţelegere şi linişte ca să pot lucra.»

Răspunsul la această patetică scrisoare nu întârzie să vină prin manifestul adresat de Iuliu Maniu, partidului Naţional-Ţărănesc şi publicat în presă. El suna astfel:

«Faţă de apelul către ţară al domnului General Ion Antonescu, Conducătorul statului şi preşedintele Consiliului de Miniştri,

Considerând că în clipa de faţă este o supremă datorie de a nu se da nici un pretext pentru tulburarea liniştei şi ordinei interne,

Adunarea de protest împotriva cedării unei părţi din Ardeal, care urma să aibă loc duminică, 15 septembrie la Alba-Iulia, se

amână.» (Universul din 14 septembrie 1940)

Prin aceste două scrisori şi comunicatul publicat în ziarul «Universul», se deschide din prima zi a guvernării naţional-legionare, campania de protest împotriva mutilării frontierelor: către Vest în mod deschis, către Est în mod tacit.

Aceste publicaţii au un efect mult mai mare decât orice întrunire publică. Problemele de politică externă sunt atacate prin presă, prin directive date lui Paul Constant, în consiliul de cabinet, când Generalul spune:

«Toate problemele în legătură cu graniţele noastre trebuiesc atacate de presă, iar nu abandonate. Toată presa noastră trebuie să vorbească despre drepturile Românilor de pretutindeni, rămaşi în afara graniţelor. Deci această dispoziţie priveşte pe Românii din Basarabia, Bucovina şi Transilvania» (Era în consiliul de cabinet din 21 septembrie, la două săptămâni de la luarea puterii, când a afirmat această atitudine curajoasă ce o va avea presa din România). Ţara era orientată asupra punctului de vedere şi al activităţii noii conduceri cu privire la drepturile ei. Aflase că o acţiune în acest sens a şi fost începută. Ea era dirijată spre Vest, unde se săvârşise cea mai recentă şi cea mai dureroasă renunţare. Pe deasupra, ea se adresa unor noi aliaţi care trebuiau de la început puşi în faţa sensibilităţilor româneşti privind, în primul rând, Ardealul. Din acest prim aranjament trebuiau să decurgă în mod firesc şi celelalte.

În ce priveşte dirijarea politicii cu Estul, în noua sa postură de protestatar, Generalul Antonescu dovedeşte tact şi abilitate politică, cerută de un asemenea adversar. El confirmă în postul său de ambasador la Moscova, pe Grigore Gafencu, care avea mandatul de a creea atmosfera de destindere şi a exprima sentimentul de nedreptăţire pe care-l arăta Ţara.

Faţă de provinciile noastre integral şi permanent româneşti Basarabia şi Bucovina - Generalul Antonescu a adoptat aceeaşi atitudine ca şi marele Gambetta, în 1870, faţă de Alsacia şi Lorena.

Ilustrul om de stat francez spusese în parlament: *N'en parlez jamais, pensez toujours*! (Nu vorbiţi niciodată de ele, dar gândiţi-vă mereu la ele).

Trimis fără întârziere la Moscova, Grigore Gafencu înlesneşte lichidarea problemelor deschise de această cedare şi face să se audă cu demnitate şi fără provocare, protestele noastre.

Uniunea Sovietică continuă să menţină mari unităţi concentrate la frontiera noastră şi după 4 septembrie, ceea ce obliga România să păstreze în dispozitiv, pe întreaga frontieră răsăriteană,

forţe întărite. Pe lângă toate aceste probleme care nu se mai terminau după retragerea din Basarabia, odată cu începutul guvernării Generalului Antonescu, sovieticii deschid din nou, cu toată vehemenţa, problema gurilor Dunării şi îndeosebi a braţului Chilia. Totuşi la 15 august, când Grigore Gafencu a fost primit de Molotov, acesta îi declară că Uniunea Sovietică nu mai are nimic de revendicat la adresa României.

După cum arată Grigore Gafencu, se urma linia de exigenţe impusă de Molotov, prin nota din 26 iunie 1940, care indica linia Prut şi Dunărea de Jos, după cum fusese stabilit prin tratatul de la Berlin. În acest tratat se fixa frontiera în lungul talvegului braţului Chilia. Trebuia deci fixat talvegul şi repartiţia insulelor în raport cu traseul acestuia. Spre consternarea delegaţiei române, după ce lucrările specialiştilor au fost terminate, pretenţiile sovieticilor se formulează asupra unei serii de insule ce ne reveneau nouă. Uniunea Sovietică reclama stăpânirea exclusivă a canalului Stari-Staboli, prin care apele braţului Chilia se varsă în Marea Neagră. Uniunea Sovietică nu consimte să împartă cu România decât canalul Masura, fără importanţă ca debit de apă. Ea urmărea să-şi asigure unica ieşire la mare prin braţul Chilia, care, prin aluviuni, ameninţa braţul Sulina. De o lună şi mai bine, o comisie mixtă româno-sovietică se străduia să fixeze noua linie de frontieră. În cursul lunii septembrie 1940, Germania convoacă o conferinţă la Viena privind navigaţia pe Dunăre. La 11 septembrie, ca adjunct al ministrului de externe sovietic este numit Vâşinski, fost procuror general. El face cunoscut contelui Schullenburg, ambasadorul lui Hitler la Moscova, nedumerirea sa faţă de faptul că Uniunea Sovietică nu a fost invitată, deoarece ea este interesată de acum încolo de toate problemele dunărene. În presa sovietică se publică articole prin care opinia publică este informată de acest demers. Aceste pretenţii arătau că Uniunea Sovietică depăşea zona ei de influenţă.

Navigaţia pe Dunăre era supusă la două regimuri: unul de la Ulm la Brăila, pus sub controlul Comisiei Internaţionale, cu sediul la Viena, şi celălalt, de la Brăila la Marea Neagră, pus sub controlul Comisiei Europene cu sediul la Sulina. Comisia Internaţională, creată prin tratatul de la Versailles, în 1920, cuprindea statele riverane ale Dunării mijlocii, plus Franţa, Anglia şi Italia. Comisia Europeană era un instrument politic creat după războiul din Crimeia, în 1804, pentru a reprezenta interesele europene la gurile Dunării şi a le concilia cu cele ale Rusiei. În acest scop, România obţine Sudul Basarabiei, pe care-l pierde în 1877, în schimb, capătă Dobrogea. Această comisie avea atribuţiuni tehnice şi administrative. Devenid, după

1918, stăpână pe toată Delta Dunării, România a reuşit să limiteze atribuţiile Comisiei Europene care atingea suveranitatea statelor riverane, ea fiind compusă din Anglia, Franţa, Italia, România. Conferinţa de la Viena din 1940, urmărea să modifice componenţa Comisiei Internaţionale, potrivit situaţiei politice, excluzând Anglia şi Franţa. Deoarece nu era stat riveran, Uniunea Sovietică nu avea de ce să fie invitată.

La 14 septembrie, Molotov convoacă pe ambasadorul Germaniei la Kremlin. El îl informează că a primit între timp o telegramă de la Ribbentrop, prin care i se comunica scopul conferinţei de la Viena şi faptul că Uniunea Sovietică poate fi recunoscută ca făcând parte din Comisia Europeană de la Sulina. Molotov înmânează lui Schullenburg o notă prin care-i propune desfiinţarea Comisiei Europene şi crearea unei singure Conferinţe pentru întregul fluviu, compusă numai din: Germania, Slovacia, Ungaria, Jugoslavia, România şi Uniunea Sovietică. Cu acest prilej, Molotov arată că: «vrea să se pună în acest fel capăt nedreptăţii suferite de ţara sa din cauza răsboiului nefericit din Crimeia».

Propunerile sovietice nu convin nici Germaniei şi nici României. Această Comisie Europeană adusese timp de aproape un secol servicii reale navigaţiei pe Dunăre şi nu putea fi desfiinţată. Germania, care-şi asumase rolul de a păstra echilibrul de forţe în Est, nu putea să permită amestecul sovietelor în interiorul Europei. De altfel, nimic nu putea fi mai supărător pentru sovietici decât această Comisie, care dăduse gurilor Dunării o personalitate politică. Ea plantase aici un drapel care reprezenta principalele puteri ale Europei. Grigore Gafencu spunea: «Nu riveranii vegheau la siguranţa navigaţiei pe fluviu, ci fluviul asigura securitatea riveranilor». Comisia Europeană, prin prezenţa ei la punctul cel mai înaintat al fluviului, oferea participanţilor garanţia navigaţiei nestingherite în Marea Neagră, pe care însă sovieticii o considerau ca mare interioară rusească. Ea nu putea să oprească influenţa europeană la Dardanele, câtă vreme Europa era prezentă la Sulina. Prin Molotov, URSS-ul revenea la planul de expansiune al lui Petru cel Mare.

Proiectul lui Molotov, de înfiinţare a unei comisii unice, nu politice ci tehnice, pentru a regla navigaţia pe tot fluviul, de la Pădurea Neagră la Marea Neagră, a provocat cea mai mare alarmă în România. Această nouă pretenţie sovietică sosea la începutul lui septembrie, când Generalul Antonescu abia se instalase la cârma ţării.

Răsboiul din Crimeia pusese capăt pretenţiilor pe care Rusia ţaristă le avusese asupra Principatelor Româneşti şi redase Moldovei Sudul Basarabiei, parte din provincia răpită în 1912. Totodată, după

cum s-a arătat, s-a înfiinţat Comisia Europeană a Dunării, cu principalul rol de a asigura independenţa celor două Principate. După 1878, Rusia reuşeşte să reia Sudul Basarabiei, dar Comisia Europeană a fost menţinută, tot fără participarea Ruşilor, rolul ei crescând în importanţă. Libertatea navigaţiei pe Dunăre şi libertatea României păreau legate de acelaşi semn protector. Propunerea sovietică ameninţa cu desfiinţarea acest echilibru necesar libertăţii navigaţiei, libertăţii României şi securităţii europene. Odată desfiinţată Comisia Europeană, cui avea să-i revină rolul de a se opune presiunii pe care URSS-ul o exercita în mod fatal? Germania îşi luase acest rol, dar substituindu-se acestei Comisii, România cădea sub influenţa totală a Germaniei, ceea ce iarăşi nu era de dorit. Grigore Gafencu scrie: «În zona în care interese germane s-ar fi încrucişat violent cu interese sovietice, nu ar mai fi fost loc pentru state independente».

În octombrie, Germania răspunde notei sovietice şi, la finele lunii, o comisie germană, italiană, română şi sovietică îşi arată planul. După desfiinţarea Comisiei Europene, URSS-ul voia să rămână singură numai cu România, în consecinţă, pe braţul Sulina neputând naviga decât vase de răsboi sovietice şi româneşti. Oferta era făcută românilor pentru a-i câştiga de partea sovietică. România era solicitată să aducă un aport mult prea mare în comparaţie cu URSS-ul. Pe câtă vreme URSS-ul nu trebuia să împartă decât 1,2 din braţul Chilia, România trebuia să împartă cu URSS-ul întreaga Deltă. Ruşii doreau să câştige acum ceea ce tratatul din 1856 şi 1878 îi împiedicase, adică stăpânirea gurilor Dunării. Devenind stăpâna Europei, Germaniei îi revenea sarcina marilor puteri de a garanta siguranţa la gura fluviului.

În acest nou conflict de interese, Conferinţa de la Bucureşti nu a avut altă ieşire decât amânările.

Între timp, Anglia protestează la Moscova împotriva desfiinţării Comisiei Europene, simţindu-se lezată prin excludere.

În tot acest interval de timp (septembrie-octombrie 1940), în care se duc tratative atât de spinoase, incidentele de la frontiera Dunării se intensifică. Zilnic se primesc la Preşedinţie rapoartele Marelui Stat Major al armatei referitoare la atacurile date de mici unităţi sovietice în scopul cuceririi unor insule de pe braţul Chilia, aflate în litigiu. Mai mult, spre marea surpriză a Bucureştiului şi a Berlinului, sovieticii ocupă cu forţa canalul Stari-Staboli şi insulele din apropiere.

La demersul făcut de Grigore Gafencu, Vâşinski răspunde că: «aceste insule nefolositoare pentru România sunt de o mare utilitate defensivă pentru URSS şi acţiunea întreprinsă nu este un act nea-

mical».

Pentru a nu creea o criză militară gravă, Generalul Antonescu trece şi această acţiune la dosarul «Basarabia».

După lungi discuţii, lucrările Comisiei Dunărene de la Bucureşti fixează următoarea atitudine, care i se comunică lui Grigore Gafencu, la 6 decembrie la Moscova:

1. Comisia provizorie de control trebuie să se substitutie în toate atribuţiile Comisiei Europene, cu compentenţa de la Brăila la Mare, pe toată întinderea Deltei.

2. Pentru partea fluviului care constituie frontiera cu URSS, o comisie româno-rusă, în cadrul Comisiei Provizorii, va conduce sarcinile tehnice şi administrative.

Pactul sub forma menţinerii statutu-quo-ului la gurile Dunării salvează independenţa şi convine Germaniei, dar irită pe sovietici, care se văd împiedicaţi de a pune mâna pe toată Delta. Germania şi Italia îşi însuşesc punctul de vedere românesc. În protestul ei, Uniunea Sovietică arată că: «Această propunere nu poate constitui un act de reconciliere. Propunerea delegaţiei române nu ţine seama de reluarea de către URSS a drepturilor danubiene. Ea va face să eşueze drepturile Comisiei».

Urmărind stăpânirea totală a gurilor Dunării, URSS-ul se retrage aruncând o sfidare la adresa Germaniei. Conferinţa se încheie la 21 decembrie 1940. Comisia Europeană, care, după dorinţa sovietelor, trebuia să fie suprimată, rămâne să funcţioneze. Ea a dăinuit, cu toate vicisitudinile vremii, până în anul 1947.

Paralel cu această extrem de importantă problemă pentru securitatea şi suveranitatea statului român, care se întinde pe o perioadă de peste patru luni - 11 septembrie-21 decembrie 1940 - alte serii de probleme grave se ţin lanţ. Astfel, frontiera de Est reclamă o vigilenţă tot mai mare. Politica externă pune zilnic probleme de tact, abilitate, calm şi concesiuni momentane, pentru a menţine pacea.

17 - Pe Axa Roma-Berlin

Conducătorul urmărea să stabilească raporturi personale cu cei doi aliaţi, Hitler şi Mussolini, pe care nu-i cunoştea. Astfel, la primul răgaz, pleacă la Viena pentru a lua contact cu un înalt demnitar german, Mareşalul Göring. Era în după-amiaza unei zile frumoase de sfârşit de septembrie când, făcând parte din suita Generalului, l-am

urmat la aeroportul Băneasa, unde-l aştepta avionul special trimis de Hitler. Pe aerodrom, oficialităţile, ministrul german Fabricius, înalt, uscăţiv, diplomat de carieră şi expert în problemele româneşti, personalul legaţiilor, generali, miniştri, ofiţeri, etc.

Generalul coboară sprinten şi bine dispus din maşină şi dă mâna cu cei prezenţi. Zâmbea, spunea amabilităţi. Pe pieptul bluzei de un alb imaculat, strălucea sfios cruciuliţa decoraţiei albastre tivită cu aur «Mihai Viteazul».

În aşteptarea plecării, Generalul se întreţinea cu cei prezenţi, când deodată cineva îi spuse:

«Domnule General, aţi pierdut decoraţia!»

La auzul acestor cuvinte, duse instinctiv mâna la piept pipăind locul gol şi privind nedumerit la cei din jur.

«Dar am avut-o la plecare. Elefterescu, dumneata mi-ai prins-o de bluză, nu-i aşa?»

«Da, domnule General, aţi avut-o când aţi coborît din maşină aici», răspunse prompt colonelul Elefterescu.

Toată asistenţa contrariată a început să caute decoraţia, pe acolo pe unde trecuse Generalul. În atmosferă plutea parcă o apăsare. Să fie oare un semn, tocmai în momentul în care trebuia să plece la Göering? Nu eram superstiţios, dar mi-am amintit cum calul lui Napoleon, trecând primul podul peste Niemen, gest care a deschis campania din 1812, n-a mai vrut să înainteze. Atunci, Napoleon a declarat: «Campania aceasta nu ar trebui să aibă loc. Înainte!»

Atmosfera de contrariere s-a prelungit, până când colonelul Efefterescu s-a apropiat triumfător cu decoraţia în mână.

Prima întrevedere a Generalului cu un reprezentant al lui Hitler a avut loc, indiscutabil, sub auspiciile victoriei, care deschidea perspective de mare anvergură, în care se desluşeau liniile destinului României.

Luna septembrie 1940 îl găsea pe Hitler angajat într-un răsboi aerian împotriva Angliei, declanşat la 17 septembrie 1940.

Încă de la 23 august, mai devreme cu zece zile de la venirea la conducere a Generalului Antonescu, primele mari unităţi germane începeau să părăsească Franţa cu destinaţia frontierei de Est a Poloniei. Cu câteva zile mai înainte de vizita acestuia la Viena, grupul de armate B primise ordin de deplasare spre Est. Mai mult încă: Hitler începuse să se consulte cu specialiştii militari asupra planului de campanie împotriva URSS-ului.

Din vara anului 1940, pe când nici vorbă nu era de guvernul Generalului Antonescu, lui Hitler i se prezentaseră două proiecte:

1. Planul generalului Marks, care prevedea atacul principal în Sud pe direcția Ucrania. După o pătrundere adâncă cu dreapta până la linia Rostov-Don, urma o abatere de 90 grade spre Nord, dezvoltând un atac de la Sud-Nord cu obiectivul Moscova. Planul prevedea o bătălie cu frontul răsturnat.

2. Proiectul generalului Paulus elimina Ucraina ca teatru principal, din cauza lipsei comunicațiilor. Efortul pe direcția Smolensk, o oprire pentru organizarea spatelui, efortul pentru cucerirea Moscovei. În linii generale era reeditarea campaniei napoleoniene din 1812.

La 4 septembrie, Hitler primește informații favorabile despre schimbările în conducerea României: un general capabil, anticarlist, simpatizant legionar, era tocmai ce-i trebuia, deși nu ceea ce dorise. Impunând Diktatul de la Viena, Hitler pusese stăpânire de fapt asupra României, asigurându-și înaintea sovieticilor cele mai bune poziții strategice, în apropiere de punctul sensibil Ploiești.

Absorbit de problemele interne foarte urgente, Generalul nu neglija nici un moment preocupările externe. A pus să fie întocmită harta Transilvaniei, inversând culorile localităților: verdele pentru cele ungurești și roșu pentru cele românești. Efectul era diametral opus hărților găsite la Hitler (întocmite de unguri). Populația românească din Nordul Ardealului constituia o masă compactă și majoritară. Aceste hărți intenționa să le prezinte lui Hitler, dar și Ducealui Mussolini.

Pentru a exprima revendicările teritoriale românești, Generalul Ion Antonescu a luat calea Romei. Avea de reparat legăturile tradiționale deteriorate pe timpul lui N.Titulescu, care propusese sancțiuni agresorului care atacase Etiopia. Orgoliosul Duce n-a scăpat prilejul să se răzbune pe România, consfințind prin ministrul său Diktatul de la Viena. Împotriva acestui Diktat se ducea Generalul Antonescu să depună protestul la Roma, fiind întovărășit de Pellegrino Reggi, ministrul Italiei la București, și de D.Sturdza, ministrul de externe al României.

Plecarea la Roma a avut loc la 12 noiembrie 1940. La acea dată, Ducele începuse să fie stăpânit de primele îndoieli cu privire la biruința armatei italiene, care, la hotărîrea sa intempestivă și secretă, deslănțuise atacul asupra Greciei, la 28 octombrie, dată care coincidea cu aniversarea Marșului asupra Romei. De notat că atacul declanșat la 13 septembrie spre Egipt fusese oprit la Sidi Barani de către englezi.

De la rolul de arbitru cu care fusese învestit pe timpul conferinței de la München, când, sub privirile pline de admirație ale lui

Hitler, Ducele condusese dezbaterile «en chef», ajunsese un subordonat al planurilor germane, căruia nu i se atribuiau decât roluri pasive. El suportase cu greu ocuparea Cehoslovaciei şi îşi făcea reproşuri că n-a acţionat destul de energic, pentru a opri atacul asupra Poloniei. Se menţinea în rezervă, i-a scris lui Hitler să nu conteze pe armata italiană înainte de anul 1942, a respins propunerile lui Winston Churchill, care, în luna mai, 1940 îi făcea avansuri: «Nu am privit niciodată cu ostilitate grandoarea italiană şi nu am nutrit niciodată în inima mea vreo urmă de ură împotriva legislatorului italian». Toate acestea le lua drept semne de slăbiciune. Dovedind o sensibilitate notorie cu privire la independenţa Austriei sub Dollfuss, Ducele a încercat până în ultimul moment să-i salveze libertatea şi nu a cedat decât atunci când trupele germane au invadat teritoriul acestei ţări. Abia atunci a spus: «Mai bine cu asentimentul nostru, decât împotriva noastră!» şi i-a trimis felicitări lui Hitler. Toate aceste rezerve tactice, precum şi eşecurile militare îl umpleau pe Duce de amărăciune. El nu voia să se mulţumească cu un rol şters. Trupele italiene au primit îngăduinţa de a participa la înfrângerea Franţei abia în ultimele zile ale conflagraţiei. Mussolini se vedea trecut pe plan secundar, chiar de la semnarea pactului de alianţă al Axei Roma-Berlin. Obsedat de gloria lui Hitler, care atingea apogeul în toamna anului 1940, Ducele s-a decis să treacă la acţiuni militare pe cont propriu, informându-şi aliatul în ultima clipă, aşa cum proceda şi Germania, care se temea ca secretele militare să nu ajungă la inamic, prin intermediul palatului regal.

Nici măcar cu privire la pactul germano-sovietic, care prevedea ocuparea Bucovinei şi Basarabiei, Ducele nu fusese informat în prealabil. Faptul reiese din faimoasa scrisoare din august, 1939, prin care îl avertiza pe Hitler de riscurile duplicităţii politice, împinse peste limitele tolerate. «Nimeni nu ştie mai bine ca mine, după patruzeci de ani de experienţă - scria Mussolini - că orice politică îşi are exigenţele sale tactice, cu atât mai mult cu cât ea este revoluţionară. Am recunoscut guvernul sovietic încă din 1924 şi am semnat cu el, în 1934, un tratat de comerţ şi prietenie. Înţeleg, deci, că faceţi ceea ce trebuie, pentru a nu avea de luptat pe două fronturi, şi aceasta cu atât mai mult, cu cât nu s-a realizat previziunea lui von Ribbentrop, ca Franţa şi Anglia să nu intervină. Dar dumneavoastră nu evitaţi un al doilea front decât promiţând URSS-ului că va ajunge marele profitor de pe urma unui răsboi, în care ea nu riscă nimic, nici în Polonia, nici în Ţările Baltice. Ca revoluţionar, vă spun că nu puteţi să sacrificaţi necontenit principiile revoluţiei dumneavoastră, exigenţelor tactice de moment. Mai trebuie să adaug că încă un pas spre Moscova,

va avea repercursiuni catastrofale în Italia, unde unanimitatea sentimentelor anticomuniste este absolută».

Cu această atitudine principială primise Ducele informațiile privind acțiunea germană în România, în octombrie 1940, când au fost trimiși instructorii germani.

Angajarea armatei italiene în Grecia, împotriva Statului Major Italian și a lui Hitler, își avea originea tocmai în intervenția lui Hitler în România, după cum însuși Mussolini avea să mărturisească. El spunea: «Hitler mă pune întotdeauna în fața faptului împlinit; de data aceasta am să-i plătesc cu aceeași monedă! Va afla din ziare că am ocupat Grecia!».

Informat de generalul Grazziani că avioane britanice staționează pe teritoriul Greciei, Mussolini s-a hotărât să atace: «Italia proletară și facistă se ridică pentru a treia oară, mai puternică, mai mândră și mai unită ca niciodată. O parolă unică și categorică ne unește pe toți. Ea zboara în aer și îmbrățișează inimile de pe înălțimile Alpilor până la Oceanul Indian. Această parolă este: A cuceri! Și noi mergem să cucerim în scopul de a da o lungă perioadă de pace Italiei. La arme! Arătați-vă curajul, tenacitatea, valoarea!»

Oricum, în prima decadă a lunii noembrie 1940, steaua dictatorului italian începe să eclipseze.

În linii generale, în această ambianță politică are loc vizita Generalului Antonescu la Roma. Dacă ar fi să dăm crezare biografilor Ducelui, acesta se găsea în dispoziții favorabile pentru a primi cu bunăvoință pe Generalul Antonescu. În definitiv, el revendica drepturi legale pe care Hitler le uzurpase fără să-l prevină și, deci, de presupus, fără aprobarea lui. Generalul sosise la Roma pentru a trata probleme politice și economice de cea mai mare importanță pentru România. Dacă, din punctul de vedere al politicii externe, Generalul își făcuse cunoscute țelurile urmărite în programul de guvernare, punctul lui de vedere în privința economiei Țării nu fusese exprimat, deși fusese anticipat în declarațiile din 11 octombrie, în cadrul restrâns al Consiliului de Miniștri:

«În primul rând, Generalul Antonescu nu va consimți și nu consimte să altereze fondul bogățiilor românești. Orice angajament trebuie să respecte aceasta și anume că Generalul Antonescu nu trage nici o poliță asupra viitorului. Al doilea, neamul românesc, oricare ar fi regimul lui politic, înțelege să-și rezerve dirijarea economiei sale naționale. Al treilea, germanii și italienii să nu pătrundă decât în înțelegere cu noi și în limita fixată de noi. Pe plan politic, eu nu m-am dus să predau țara legată germanilor».

Uitând, sau prefăcându-se că uită, afronturile suferite de

politica Italiei în Abissinia, prin campania lui Titulescu, Mussolini l-a primit pe Generalul Antonescu (după cum atestă şi documentele cinematografice), cu tot ceremonialul cuvenit unui Şef de stat, la palatul din Piaţa Veneţia, în imensul birou al Ducelei din sala «Il Mapamondo». Din jurnalul contelui Ciano, rezultă că impresia pe care a făcut-o Generalul Ducelui a fost puternică: «pare un om hotărît, grav, care ştie să spună lucrurilor pe nume. A făcut impresie asupra Ducelui.» Atât în convorbirile cu Ducele Mussolini (exemplificate cu ajutorul hărţilor şi documentelor), cât şi în declaraţiile ce le-a făcut presei din Roma, Generalul Antonescu a pus accentul pe statornicele şi ireversibilele drepturi milenare ale României asupra Ardealului:

«Ceea ce nu se bazează pe adevăr - declarase el - nu poate dura. Toată istoria noastră oferă un spectacol unic: noi am păstrat intacte trăsăturile latine. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu graiul nostru care este unul şi acelaşi din Maramureşul azi cedat Ungariei şi până la Timoc. Nimeni nu a izbutit să ne clintească din loc timp de 2000 de ani, nimeni nu va reuşi să ne clintească nici peste un milion de ani... Noi ne-am aşezat primii pe aceste locuri. Poporul român a rezistat la toate atacurile, Românii sunt prezenţi şi vor lupta pentru drepturile lor».

La banchetul de la «Villa Madama», Generalul Antonescu relua acelaşi motiv:

«Suntem născuţi dintr-un vechi şi răsunător triumf peste veacuri, mărturie vie indiscutabilă este şi azi şi va fi de-a pururi Columna lui Traian.

De 20 de veacuri stăm înfipţi şi neclintiţi în stâncile Carpaţilor, după cum de 20 de veacuri stă Traian înfipt şi neclintit în stânca Romei. De atâta vreme şi nu de mai puţin, privim de pe culmile Carpaţilor, cu mândrie şi cu încredere spre zările îndepărtate, după cum tot de atâta timp, Traian priveşte peste Roma, peste zări îndepărtate, la opera lui. Nici o furtună, nici o invazie, nici un cutremur, nici o ocupaţie păgână, nici o lovitură, oricât de grea, de dureroasă, oricât de nemeritată a fost ea, nu l-a clintit pe Traian de pe columna pe care l-a aşezat opera lui.

Nimic şi nimeni nu a putut să clintească pe Români din Dacia Traiană. Nimic şi nimeni nu ne va putea smulge din ea.

Mulţi au trecut pe acolo de 2000 de ani, noi am rămas!

Ca şi columna lui Traian, suntem unde am fost şi rămânem unde suntem!».

Vocea care rostea aceste cuvinte răsuna limpede în imensa sală cufundată în tăcere solemnă. Nu se ţinuse o cuvântare, se ofi-

ciase un cult pe altarul istoriei. Ducele ascultase cu vădită atenţie, cu bărbia întinsă înainte, fără să clipească. Pe măsură ce i se traducea, o vagă satisfacţie începea să se desluşească pe chipul lui de bronz. Îndrăzneaţă în conţinut, cuvântarea ar fi putut să fie privită ca o imputare faţă de nedreptatea Diktatului de la Viena, dar prin formă şi prin elanul liric, ea devenea un *memento* pentru poporul italian şi politica lui, care uitase imperativele Romei latine, în Estul Europei.

În răspunsul său, Mussolini s-a păstrat în cadrul protocolului. La tratative, Generalul nu a obţinut mari promisiuni. Putea însă să fie mulţumit: câştigase deplina înţelegere şi bunavoinţă Ducelui, atenuase vechile şi nefundatele resentimente împotriva României. Dacă întâlnirea dintre cei doi oameni de stat ar fi avut loc înaintea Diktatului de la Viena, fără îndoială că acest act de gravă injustiţie istorică ar fi fost evitat. La acea epocă, Hitler şi Mussolini ţineau în mâna lor soarta tuturor popoarelor din Europa.

La 14 noiembrie 1940, Generalul este primit la gara Mogoşoaia de către membrii guvernului în frunte cu vicepreşedintele Horia Sima. Acesta a adresat un salut de bun sosit, la care a primit următorul răspuns:

«Mulţumesc guvernului şi Legiunii pentru bunele urări ce mi-au făcut şi le spun din nou că Generalul Antonescu şi de data aceasta, ca întotdeauna, până la moarte, va lupta pentru drepturile neamului românesc».

Atât înţelesese el să comunice opiniei publice cu privire la felul în care a reprezentat interesele neamului românesc la Roma. Modestia cea mai pură se îmbina cu tactul politic cel mai desăvârşit.

«După prima întrevedere - scrie Barbul - Ducele nu-şi ascundea decât cu greu dezamăgirea. S-au învârtit în jurul problemelor, fără să discute nimic pozitiv. Mussolini asculta fără să întrerupă protestele lui Antonescu contra arbitrajului de la Viena şi se mărginea să ia act de nemulţumirea României. Singurul lucru care-l interesa pe Duce erau livrările de petrol şi cereale. Chiar încercarea de a cunoaşte punctul de vedere al dictatorului italian asupra pactului germano-sovietic eşuase. (Primul om de stat care denunţase pericolul mongol, de data aceasta tăcea).

Se părea că întrevederea luase sfârşit, când o simplă întâmplare i-a deslegat limba lui Mussolini. Tocmai insistase asupra necesităţii ca Generalul să se arate mai maleabil în raporturile ungaro-române, spunând că 'supleţea este una din principalele calităţi ale omului de stat', când Antonescu a replicat:

- Eu nu sunt politician ca să fac schimb de opinii!

Chipul lui Mussolini a devenit brusc sever. Crezând poate că interlocutorul voia să arunce o piatră în grădina lui, a răspuns:

- Eu mi-am păstrat ideile socialiste.

- Nu înţeleg legătura, a răspuns Antonescu.

- Atunci, explicaţi-vă! i-a cerut Ducele pe un ton de gheaţă.

Generalul s-a decis să dea cărţile pe faţă:

- S-a vorbit atâta de noua ordine europeană, în ultimul timp! Fiecare ţară mică, aflată în orbita Axei, s-a grăbit să adere. Dar dacă această ordine va fi nouă, nu se ştie precis cum va arăta. Ca şi Italia, România a fost beneficiara vechii ordini. Ce motive au determinat România să accepte şi să colaboreze la răsturnarea acestei ordini? În 1937, aţi spus prietenului meu, Goga, că 'dacă Viena n-ar exista, Alpii ar rămâne'.

Conducătorul român lăsase să-i cadă cuvinte grele.

- Fiecăruia dintre noi i-a trebuit un timp, mai mult sau mai puţin îndelungat, pentru a se elibera de complexul său, a afirmat Ducele după un timp de tăcere. De fapt, noi am trăit de la sfârşitul primului răsboi mondial într-o frică permanentă. Instinctiv, se simţea că victoria nu era definitivă. Cum vă explicaţi această atitudine din partea naţiunilor, care ar fi putut să se considere, având câştig de cauză pe câmpurile de luptă, ca cele mai puternice? Fiecare combatant revenise de pe front cu sentimentul, adesea subconştient, că cel mai tare rămăsese cel învins. Inamicii victorioşi ai Germaniei aveau un complex de inferioritate faţă de cel învins. Ca o consecinţă, fiecare acţiune politică a aliaţilor purta pecetea acestui complex. Foarte repede se renunţă la formula că cel mai tare câştigase, pentru a se afirma că binele învinsese răul. S-a scornit atunci vinovăţia Germaniei. Pentru că ne era frică de ea, s-a încercat dezarmarea ei morală. Cum vă explicaţi altfel că Franţa victorioasă, în loc să ia în mână bara de direcţie a Europei, ceea ce ar fi însemnat să iasă la câmp deschis, a preferat să se îngroape ca naţiune saturată în Linia Maginot? Ea făcea aceasta din frică, dintr-un complex de inferioritate, a strigat Mussolini. Italia privea spre Alpi, voi, celelalte popoare dunărene, spre Franţa, fără să înţelegeţi că ea era cuprinsă de o frică grozavă. Pentru a nu se observa slăbiciunea ei, se făcea zgomot în jurul Germaniei, aşa cum latră câinii în jurul ursului ca să-l intimideze. Curajul - pentru că este o calitate germană - a fost numit prostie, mândria batjocorită, disciplina, pentru că Franţa înclina spre anarhie, a fost ridiculizată. S-a format o conjuraţie europeană pentru a convinge pe Germani să renunţe la manifestarea superiorităţii lor şi să opteze pentru o mentalitate decadentă. Detest impostura. Între 1918-1940, Franţa s-a comportat ca un atlet de circ,

care îşi arată forţa ridicând greutăţi enorme, dar goale pe dinăuntru. Dovada a fost făcută în 1940, când armata germană a măturat armata franceză mai lesne decăt pe cea poloneză. Înşişi francezii îşi dau acuma seama că toată propaganda antigermană dinaintea răsboiului a fost o minciună grosolană. O pagină de istorie a fost întoarsă şi toată nostalgia timpurilor trecute a devenit deplasată! a încheiat Ducele.

Concluzia pe care a tras-o Conducătorul era că pe Italia nu se poate conta. Ea urma orbeşte Germania.

Aţi câştigat răsboiul la München fără luptă, a răspuns Antonescu. De ce aţi renunţat la un astfel de succes? Dacă încercarea de a construi Europa fără Germania nu ar fi reuşit, este oare posibil să scoţi în afara lumii noastre Franţa şi Marea Britanie? completă întrebarea Conducătorul român.

Ducele a păstrat din nou un moment de răgaz. Ciano i-a aruncat lui Antonescu o privire complice, dând impresia că voia să spună ceva. În sfârşit, Ducele a încheiat:

- Franţa şi Marea Britanie sunt putrede.

Rostind aceste cuvinte el nu părea convins, era mai mult o expresie de propagandă.

Cu toate că discuţia s-a desfăşurat în contradictoriu, în ultimul moment al vizitei sale la Roma Conducătorul a avut impresia că Ducele fusese câştigat de partea cauzei româneşti. Desvoltarea ulterioară a relaţiilor italo-române intrase pe un făgaş mai favorabil decât până atunci. Generalul putea să se declare mulţumit. Ducele nu mai era un duşman al României.

- Cum v-aţi simţit când trupele din misiunea germană au sosit în Bucureşti?

Încercam un sentiment neplăcut. Vagi ecouri din copilărie îmi reveneau în minte. Parcă vedeam aevea primele patrule germane din 1916, într-o dimineaţă de noiembrie, înecată în ceaţă şi burniţă, cum intrau biruitoare în capitala Olteniei, Craiova. Trecuse un sfert de veac de atunci, suferinţa pe care o îndurase poporul de pe urma acelei armate trezise o adversitate puternică, ce se resfrânsese de-a lungul anilor. În timpul războiului din 1916-1918 şi după aceea, curentul anti-german devenise atât de puternic, încât nici nu se mai vorbea de Germani decât cu ostilitate. Până şi în programele şcolare limba germană pierduse enorm din importanţa ei de dinainte de răsboi. Cu trecerea timpului, această pornire generală se atenuase. Evenimentele din ultimul timp atrăseseră din nou atenţia opiniei

românești asupra Germaniei. Se născuseră și curente pro-germane printre legionari și simpatizanții lor. Exaltarea eroismului legendar al celor ce luptaseră la Mărășești, Mărăști și Oituz, era în scădere. Totuși, un sentiment obștesc, în stare să genereze o atitudine eroică la un întreg popor, nu se șterge lesne, ci se transmite din generație în generație. La vechile resentimente, se adăuga revolta și oroarea produse tot prin abuzul de putere al Germaniei, care a ciuntit granițele Țării, fără nici un scrupul.

Odată consumată această primă impresie, uniforma noii armate germane a trezit treptat un interes unit cu un vag sentiment de admirație: în jurul acelor tineri ostași plutea ca o aureolă răsunetul victoriilor strălucite atestate de Ritter-Kreuz-ul care se etala pe tunicile gris-fer cu multă distincție. Era cert că aduseseră cu ei un suflu proaspăt, un accent caracteristic dintr-o lume nouă.

De fapt, cu comentarii sau fără, sosirea în țară a instructorilor germani devenise un fapt împlinit. Întocmai ca «pasărea furtunii», militarii germani nu prevesteau timpuri de liniște. Deși păstra o vădită rezervă, populația țării se prezenta ca o gazdă corectă, dar nimic mai mult. La depășirea primului impact a slujit și atitudinea militarilor germani, care nu au făcut prin nimic simțită prezența lor, rămânând în barăci, în afara localităților.

Generalul Antonescu i-a primit ostășește. Oferind un banchet la Cercul Militar, la 14 octombrie, a invitat cu acest prilej pe șefii misiunii germane, generalul Hansen, generalul de aviație Speidel, ministrul Fabricius, alături de generali și ofițeri români, rostind următorul toast:

«Sunt mulțumit să pot saluta în Capitala regatului pe reprezentanții strălucitei armate germane. Sunteți aici la chemarea guvernului român Gigârtu, în baza acordului din iulie 1940, care este expresia hotărîtă a unei colaborări reale și rodnice.

Cel dintâi Rege, Carol I, a făcut altădată un apel asemănător, nu pentru a întuneca o suveranitate, ci pentru a consolida pe baze realiste, sigure, armata și viitorul regatului său. A recurge astăzi la experiența și doctrina unei mari armate și la posibilitățiile tehnice ale unei industrii de război, pentru a-ți organiza pe baze noi armata și securitatea, este a face un act de patriotism, pe care țin să-l subliniez în fața dumneavoastră. Consecință firească, organizarea internațională în concepția germană, trebuie să se rezeme pe realități etnice, geografice și economice, nu pe ficțiuni, iar unitatea ordinei internaționale trebuie să plece de la forțe și realități organizate, nu de la iluzii filozofice, oricât de generaoase ar fi ele.

Veți vedea aici, în România, o armată care nu e mare, care a

fost întotdeauna puţin zgomotoasă, dar foarte bravă. Personal sunt legat de ea prin toate rădăcinile vieţii mele. Am luptat cu pasiune şi voi lupta fără preget pentru înălţarea ei. Azi, mai mult ca oricând, naţiunea întreagă îşi pune, cu drept cuvânt, toată nădejdea, toată siguranţa şi tot respectul, în corpul nostru ofiţeresc şi în soldaţii ei.

Convins că veţi găsi în ea un câmp de acţiune care să mărească încrederea în viitorul şi în drepturile regatului lui Mihai I, închin...».

Sunt statuate categoric şi fără echivoc bazele colaborării între cele două armate. Suveranitatea naţională, actul patriotic de a dori să-ţi întăreşti armata, aşezarea noii ordini internaţionale pe principii etnice, geografice şi economice şi nicidecum pe ficţiuni, măresc încrederea în viitor şi în drepturile regatului. Nu se puteau face declaraţii mai nimerite înainte de vizita la Hitler, care avea să urmeze peste o săptămână. Această cuvântare îl precedase şi ajunsese «in extenso» pe biroul Führerului.

Generalul Antonescu se ducea cu documente etnografice: hărţile în două culori ale situaţiei populaţiei din teritoriile cedate, date economice, tehnice etc. Acorduri economice şi militare trebuiau încheiate pe date recente. Îl însoţea ministrul economiei naţionale, Mircea Cancicov. Documentele luate priveau atât Transilvania, cât şi Bucuvina şi Basarabia. Se afla şi un studiu documentat al specialistului transnistrian Smochină, cercetător în problemele demografice din provinciile străbătute de Nistru: Basarabia şi Transnistria. Se arăta, cu dovezi, continuitatea poporului român pe ambele maluri ale Nistrului, densitatea masivă a Românilor până la Bug. Drepturile româneşti nu numai că erau de netăgăduit până la Nistru, dar ele se extindeau mai departe, spre Est, determinând o problemă românească în Transnistria, după cum exista una asemănătoare şi în Macedonia sârbească.

Îmi revenise sarcina de a întocmi un studiu comparativ, prin care se urmărea evoluţia statului rus de la înjghebarea lui, în secolul al XIII-lea, în raport cu Ţările Româneşti. Din acest studiu rezulta evident că Moldova şi Muntenia erau state naţionale consolidate pe vremea când Rusia nu era decât un neînsemnat teritoriu în jurul Moscovei, o insulă mică într-o massă de state eterogene.

Vizita la Hitler a avut loc între 20-25 noiembrie 1940, la o săptămână după înapoierea din Italia a Conducătorului. În această toamnă, avuseseră loc în Europa şi în lume evenimente hotărîtoare, care profilau dimensiunile înfricoşătoare ale viitorului conflict mondial. Dacă în luna septembrie Hitler nu era decis cu privire la direcţia viitoarei ofensive, spre Est sau spre Vest, acum marea hotărîre

fusese irevocabil luată şi răsboiul cu Uniunea Sovietică se pregătea cu febrilitate. Pierzând momentul favorabil debarcării în Anglia (4 şi 14 septembrie), după bombardamentul aerian asupra Londrei, Hitler a urmărit indecis declanşarea invaziei, până când, devenind inoperantă, a părăsit-o definitiv, îndreptându-se asupra URSS-ului. Dar între teatrul de operaţii din Est şi cel din Vest, s-a interpus ca o diversiune teatrul Mediteranei. Tentat de poziţia strategică admirabilă deţinută de Italia în Sicilia şi antrenat de eşecul italian din Africa, el admite deschiderea unui nou front. Conform programului generalului Jodl, mai înainte de a ataca Anglia, se impunea cucerirea Gibraltarului, închiderea Mediteranei, cucerirea Azorelor şi Canarelor şi întărirea în Libia a Italienilor, ca bază de atac pentru invazia Egiptului.

Hitler socotea cucerirea Gibraltarului ca o chestiune de specialitate, pe care numai el o putea rezolva. La începutul lunii octombrie 1940, el se întâlneşte cu Mussolini, Franco şi mareşalul Pétain. La 22 octombrie, la Hendaye, îi cere lui Franco să fie gata de a intra în răsboi, în 10 ianuarie 1941, făgăduindu-i Gibraltarul în câteva zile. Franco invocă lipsuri materiale în dotaţia armatei şi a reţelei de căi ferate. În consecinţă, n-ar fi fost gata atât de curând. El dorea Gibraltarul, strâmtorile reveneau de drept Spaniei, «dar nu-l putea primi cadou, cucerit de o armată străină». Interesant şi demn de reţinut acest răspuns, care va fi reeditat în scurt timp de un alt şef de stat, într-o situaţie similară. După o discuţie de şapte ore, rezultatul a fost un total dezacord şi refuzul Spaniei de a se angaja alături de Germania.

Rămânea Franţa. La înapoierea de la Hendaye, Hitler s-a oprit la Montoir, unde are loc întrevederea cu mareşalul Pétain. La întrebarea lui Hitler, dacă Franţa e gata să lupte pentru a-şi recuceri posesiunile căzute în mâna dezidenţilor, Pétain a răspuns că ţara sa a suferit prea mult moralmente şi materialiceşte, într-un timp scurt, pentru a se lansa din nou într-un conflict armat.

La sfârşitul lunii octombrie, planul debarcării în Anglia parcă tot mai plutea în atmosferă. Refuzul Spaniei nu înlăturase planul cuceririi Gibraltarului, iar războiul împotriva Uniunii Sovietice nu luase contururi precise. Ribbentrop, făuritorul alianţei cu Uniunea Sovietică, stăruia să se menţină relaţiile cu această ţară şi-l îndemna pe Hitler să-i facă o vizită lui Stalin, la Kremlin. Înainte de a trece la acţiune, Hitler a socotit potrivit să-l invite pe Molotov la Berlin, în cursul lunii octombrie.

Toate căile rămâneau deschise la acea dată.

De la Montoir, Hitler îşi îndreptă trenul spre Italia în mare

grabă, deoarece Mussolini i-a comunicat că luase decizia de a ataca Grecia. În drum i se înmânează telegrama ambasadorului său, cu data expirării ultimatului italian dat Greciei.

În dimineaţa de 28 octombrie, Hitler e la Florenţa unde Mussolini îl aştepta cu următoarele cuvinte: «Führer, noi mergem. Trupele mele au intrat victorioase în Grecia la 6 dimineaţa. Nu vă neliniştiţi, totul va fi terminat în 15 zile».

Exact la 15 zile după intrarea în război, trupele italiene începură deruta. Evenimentele se înlănţuiesc într-un ritm satanic.

La 5 noiembrie, Roosevelt este reales preşedinte al Statelor Unite, ceea ce constituie o speranţă pentru Anglia şi o ameninţare gravă pentru Germania.

În fine, în ziua de 12 noiembrie, generalul Jodl îi prezintă lui Hitler raportul în care arăta că debarcarea în Anglia devenise imposibilă. Planul de acţiune în Mediterană este readus în actualitate. Hitler este cu totul câştigat şi proiectează cucerirea Mediteranei în iarna anilor 1941-1942.

Vizita oficială a ministrului de externe sovietic, Molotov, la Berlin, se desfăşoară sub auspicii sumbre. Diktatul de la Viena, acordul german cu Finlanda, pactul tripartid semnat la 23 septembrie 1940, au afectat şi neliniştit profund conducerea URSS-ului. Perspectivele periculoase duc la intensificarea pregătirilor militare.

În cele două întrevederi cu Hitler, Molotov a trădat, prin întrebările sale, planurile expansioniste extrem de tenace şi periculoase pentru independenţa şi securitatea Europei, ale Uniunii Sovietice.

Întrebare: Garanţiile date României vor fi îndreptate şi împotriva Uniunii Sovietice, în caz de atac împotriva României?

Răspuns: Garanţia dată României are un caracter general şi ne angajează fără condiţii. Dar cred că Uniunea Sovietică nu ne-a declarat niciodată că, în afară de Basarabia, mai are vreo pretenţie în România. Deja Bucovina este o violare a acestei garanţii. Eu nu cred că URSS-ul mai are altă pretenţie cu privire la România.

Intrebare: Uniunea Sovietică se simte din nou ameninţată de Finlanda. Germania e dispusă să nu mai dea nici o asistenţă Finlandei şi să retragă trupele care au fost trimise acolo?

Răspuns: Germania nu are nici un interes în Finlanda, dar guvernul german e de părere că un nou război sovietic împotriva Finlandei nu este admisibil, cu atâta mai mult cu cât nu poate crede că Finlanda ar constitui o ameninţare pentru Uniunea Sovietică.

Intrebare: Dacă Germania este de acord ca URSS-ul să dea garanţii Bulgariei şi să trimeată trupe acolo?

Răspuns: Bulgaria este un stat suveran şi nu ştiu dacă ea, după cum a făcut România, a adresat vreo cerere Uniunii Sovietice. De astfel, trebuie să mă consult cu aliaţii mei.

Ca urmare a întrevederilor cu Hitler, atmosfera devine şi mai încărcată. Nemulţumirile sovieticilor sunt expuse pe larg, fără echivoc, şi sunt numeroase.

În primul rând, România. Pătrunderea trupelor germane în România va împinge Uniunea Sovietică la un pact similar cu Jugo-Slavia. Molotov cere controlul strâmtorilor şi instalarea de baze navale şi aeriene în Turcia.

Oficial, s-a arătat că cele două întrevederi dintre Hitler şi Molotov, au drept rezultat păstrarea colaborării economice şi respectarea tuturor dispoziţiunilor acordului de la Moscova din 1939. În realitate, însă, discordia nu mai putea fi ascunsă. Hitler rămăsese extrem de contrariat. Schmidt, interpretul Führerului, socoteşte că în acele momente a fost luată hotărârea definitivă de fi atacată Uniunea Sovietică. În aceleaşi împrejurări, Feldmareşalul Keitel susţine că: «Führerul a văzut în cuvintele lui Molotov începutul unei mari manevre de încercuire a Germaniei».

Motive tot mai puternice îl împing pe Hitler împotriva Uniunii Sovietice.

Aş vrea să subliniez că nu numai Hitler era angajat în această confruntare, ci întregul Occident, iar prin Români, întreaga latinitate. În timp ce Germanii urmăreau stabilirea unor noi raporturi dintre state şi naţiuni, procedând cu violenţă şi, desigur, cu multă injustiţie, URSS-ul urmărea nici mai mult nici mai puţin decât o distrugere a tuturor structurilor statale, ştergerea diferenţelor de clasă şi a deosebirilor naţionale, fără a ţine seama de voinţa popoarelor şi de legile naturii.

- Aşa este. Cu toate acestea, dacă în timpul verii anului 1940, antagonismul ideologic putea să constituie principala cauză a unui conflict armat, peste care Hitler ar fi putut să treacă, el însă nu putea sub nici un motiv să rămână nepăsător după ce Molotov dezvăluise obiectivele militare urmărite de Stalin.

- Molotov dezvăluise perspectiva unei vaste agresiuni antieuropene. Răsboiul devenea o chestiune mondială şi conflictul armat putea să dureze ani în şir. Închisă în insula ei, Anglia devenise inatacabila. Teatrul mediteranian, ca orice conflict periferic, nu putea să decidă soarta marilor puteri. Cu resursele ei nelimitate şi cu formidabila ei industrie, America lui Roosevelt făgăduia să modifice definitiv raporturile dintre ţările beligerante, în timp ce Germania nu avea altă

cale decât să devină tributară materiilor prime şi surselor energetice ale URSS-ului. Fiind imposibil orice dialog cu sovieticii şi, mai ales, cu Stalin, nu rămânea altă cale decât anihilarea acestui imperiu, care îşi propusese să incendieze lumea prin revoluţie şi apoi să o domine, în virtutea drepturilor ce şi le arogase ca ţară-călăuză a proletariatului universal. Socotiţi că Hitler a fost luat prin surprindere? N-a prevăzut oare alternativa unui conflict cu URSS-ul înainte de această dată?

Hitler urmărea preparativele ofensivei spre Est încă din vara anului 1940, când ofiţerii de stat major, Marck şi von Paulus, au prezentat planuri detaliate şi primele corpuri de armată au fost dirijate spre noile frontiere europene ale Rusiei.

- Aţi arătat că, în luna septembrie, la Viena, euforia biruinţei asupra Franţei îşi mai păstra efectul. Perspectivele răsboiului erau promiţătoare pentru Germani. Acum însă situaţia s-a înăsprit. Eşecul armatei italiene îl obligă pe Hitler să amâne data atacului contra Uniunii Sovietice, ceea ce avea să fie fatal în răsboiul fulger şi cucerirea Moscovei să nu mai devină posibilă, înainte de căderea zăpezilor. Este lesne de bănuit de ce Ducele l-a întâmpinat pe Hitler cu cuvinte liniştitoare. El citea probabil pe faţa aliatului său nu numai îngrijorare, ci poate şi mânie, deşi nu putea să bănuiască proporţiile catastrofale ale erorii sale. În acest context, aşadar, ajunge Generalul Antonescu la Hitler. Vreţi să continuaţi?

Negreşit, altfel aştepta acum Hitler sosirea Generalului Antonescu şi altceva avea el să-i ceară. Generalul mergea la această întâlnire pentru a duce tratative importante, călăuzit de o seamă de principii enunţate în şedinţa Consiliului de Miniştri:

«În primul rând Generalul Antonescu nu va consimţi şi nu consimte să altereze fondul bogăţiilor româneşti, deci orice angajament economic, de orice natură ar fi el - convenţie-tratat-protocol trebuie să respecte principiul de bază că Generalul Antonescu nu trage nici o poliţă asupra viitorului. În această privinţă este un principiu net şi categoric pe care l-am pus în scrisoarea de la Bistriţa şi pe care Germanii l-au admis. Al doilea punct, tot principial, a fost ca oricare ar fi regimul lui politic, înţelege să-şi rezerve dirijarea economiei sale naţionale. Deci, oricare ar fi pătrunderea, în domeniul industrial, agricol şi în cel al capitalului, germană sau italiană, România înţelege ca în toate aceste domenii să-şi păstreze dirijarea economiei naţionale.

Al treilea principiu pe care l-am pus, a fost ca germanii şi italienii să nu pătrundă în economia noastră naţională decât în înţelegere cu noi şi numai în limita fixată de noi.

Pe plan politic, le-am arătat independenţa totală politică a neamului românesc, oricare ar fi structura politică pe care o va lua Europa de mâine. Eu nu m-am aşezat în fruntea acestui regim ca să dau ţara legată Germaniei, aşa cum se spune, sau să-mi vând neamul românesc».

Generalul Antonescu a plecat din gara Mogoşoaia în seara de 19 noembrie. Erau de faţă membrii guvernului şi o gardă legionară. La ora fixată, maşina care-l aducea a oprit la peron şi Generalul, în ţinută militară, însoţit de Mihai Antonescu, a străbătut cu paşi iuţi salonul de recepţie, unde l-a întâmpinat Horia Sima. «Plec în Germania - a spus Generalul Antonescu - ducând cu mine încrederea poporului român şi nădăjduiesc să mă întorc aducând încrederea poporului german».

La Berlin, timp de două zile, au avut loc mai multe convorbiri între General şi Hitler, singuri, numai cu interpretul, apoi cu reprezentanţii din suită. Concomitent aveau loc diferite convorbiri între miniştrii de finanţe şi economie cu omologii lor germani. Generalul Antonescu a ridicat problema teritoriilor cedate, a abordat situaţia înzestrării armatei şi a pregătirii ei, starea economică şi financiaraă a Ţării. Cu privire la teritoriile cedate, el predase lui Hitler, ca şi lui Mussolini, acelaşi dosar cu protestul împotriva Diktatului de la Viena şi cu piesele anexe, printre care din nou acele hărţi demografice colorate. Generalul şi-a exprimat întreaga indignare cu privire la comportarea sălbatică a trupelor maghiare faţă de populaţia românească din Nordul Transilvaniei şi a afirmat cu fermitate drepturile asupra întregii provincii, pe care o revendica fără şovăire.

Tot atât de gravă era situaţia celorlalte două provincii căzute sub ocupaţie străină, Bucovina şi Basarabia. Trupele de grăniceri sovietici menţineau pe frontieră o tensiune insuportabilă, provocau conflicte, răpiri de persoane, violări permanente ale frontierei convenţionale de pe braţul Chilia. Aceste trupe păstrau o atitudine provocatoare. Zilnic se semnalau incidente cu schimburi de foc şi victime.

Sinceritatea, justeţea pledoariei sale, viziunea europeană asupra evenimentelor în curs de desfăşurare, l-au impus pe Generalul Antonescu ca pe un autentic conducător. Întărindu-şi cu prilejul acestor convorbiri părerile ce le avea despre aliatul său din Est, Hitler i-a dezvăluit hotărîrea de a ataca Uniunea Sovietică, dovedind o încredere de care nici Ducele nu se bucura în ochii lui. De altfel, Hitler se afla încă sub impresia recentă a întâlnirii cu Molotov, iar Generalul Antonescu, descriind cu înverşunare comportamentul trupelor de frontieră sovietice, adăuga picătura care făcea să se reverse paharul.

România intrase în planurile de război ale lui Hitler încă de pe timpul lui Carol al II-lea, dar abia acum, în noiembrie 1940, rolul ei în dispozitivul conflagrației antisovietice s-a definitivat. Ca atare, era necesară reașezarea bazelor unui acord pentru reglementarea problemelor militare impuse de un eventual război, iar momentul sosise.

La 24 noiembrie 1940, sub semnătura Generalului Antonescu, s-a încheiat un pact de alianță cu Germania și Italia, împotriva Uniunii Sovietice. Cu două zile mai înainte, Ungaria semnase și ea un pact similar.

Hitler a încercat același joc pe care l-a făcut la Henday, cu Franco: România să devină piață de arme și furnizoare principală de materii prime pentru Wehrmacht. De pe teritoriul ei, trupele germane urmau să pornească într-o acțiune fulgerătoare împotriva Rusiei Sovietice, scontând o victorie rapidă. Hitler nu făcea apel la armata română, găsind prea dificilă instruirea și dotarea ei cu echipament și armament modern. În consecință, armata germană ar fi recucerit singură provinciile românești răpite, urmând a le oferi drept răsplată României, care, în acest timp, s-ar fi ocupat de agricultură și de creșterea vitelor.

Ca și generalissimul Franco, Generalul Ion Antonescu nu acceptă ca teritoriile răpite României să fie eliberate prin jertfele armatei germane și restituite ca pe un cadou sau un trofeu. Mai mult, el nu trece cu vederea subestimarea armatei române, pe care Hitler nu o vedea capabilă să participe la un răsboi modern.

«De neconceput - spune el - ca, în timp ce o armată străină pornește la luptă de pe pământul României pentru recucerirea teritoriului ei pierdut, armata română să stea cu arma la picior. S-ar dezonora și cu ea s-ar dezonora și Țara. Are datoria sfântă de a lupta pentru recâștigarea pământurilor românești luate sub amenințarea forței, pentru a-și afirma în fața lumii drepturile inalienabile ale României asupra Basarabiei și Bucovinei mai întâi. După aceea va revendica la masa verde, cu toate dovezile, drepturile integrale asupra întregului Ardeal. Dacă nu va obține recunoașterea la masa verde, atunci își va cere drepturile cu arma în mână».

Urmarea politică a unui act arbitrar ca cel propus de dictatorul german, ar fi fost, poate, un protectorat de forma Cehoslovaciei, cu legionarii, dar Hitler, om practic, evita complicațiile atunci când soluțiile se impuneau de la sine. În afară de aceasta, Hitler admira militarii și oamenii de acțiune, ca Mussolini, Mareșalul Mannerheim, Mareșalul Pétain ș.a. După cum era de așteptat, Generalul Antonescu i-a făcut o puternică impresie, chiar din primul moment. El trata cu Hitler ca de la egal la egal (Hitler era cu cincisprezece ani mai

tânăr). I se adresa fără reticențe, deschis, abordând fără prudențe diplomatice problema cea mai spinoasă a României, recâștigarea Transilvaniei. Condiția pentru statornicirea unei alianțe durabile se impunea fără echivoc. Generalul vorbea în numele României Mari, cu frontierele ei din 1918 și cerea reparații istorice, reîntregire etnografică și economică. Prezentând hărțile pe temeiul cărora arbitrajul hotărîse desprinderea teritoriului de Nord al Transilvaniei, a atras atenția asupra falsului.

«Ceea ce mă conduce, ceea ce mă îndârjește, ceea ce mă asigură - declara el - este neabătuta credință în drepturile și în dreptatea neamului românesc. Răspunderea mea este prea grea și mă apasă destul suferința Neamului, ca să nu-mi fac datoria de a apăra drepturile veșnice și viețile românești».

Și, în încheiere:

«România nu va renunța niciodată la Nordul Ardealului și dacă la liniștirea evenimentelor nu-l va redobândi la masa verde, va ști să-l cucerească prin sabie.»

Aceste cuvinte spuse pe un ton vehement l-au făcut pe Hitler, pare-se, să zâmbească, dar, după terminarea întrevederii, el s-a exprimat admirativ față de intimii săi: «Generalul Antonescu este un român cu inimă de roman».

Aceste impresii, consemnate de cronicarii militari din anturajul Führerului, vor fi reeditate de toți militarii germani care au venit, în decursul timpului, în contact cu Generalul Antonescu.

Dar, dacă Generalul Antonescu a fost singurul, dintre toți aliații Axei în Est, care a cunoscut cel dintâi intenția lui Hitler de a ataca Uniunea Sovietică, este puțin probabil că Hitler i-ar fi comunicat detalii ultrasecrete sau detalii ale giganticei campanii. Oricum, la înapoierea în Țară, Generalul nu a lăsat să transpire nici cel mai mic indiciu și nici o indiscreție, privind acest subiect. El dovedea, astfel, că meritase încrederea marelui său aliat. Notele redactate după întrevederea cu Hitler nu conțineau nimic referitor la Est. Le cunoșteam bine, le păstram în casa de fier a biroului meu.

Dar nimic nu ar putea înlocui procesul-verbal al discuțiilor dintre Hitler și Antonescu, întocmit după dicteul acestuia din urmă, secretarului său particular, Barbul, în ceea ce privește autenticitatea separată de legendă. În *Memorial Antonescu*, Barbul prezintă faptele în felul următor:

«La Berlin, spre deosebire de Roma, tonul discuțiilor se schimbă. Expunerile erau ascultate cu gravitatea pe care o iau unii profesori examinând candidații: Răspunsurile răsunau ca niște sen-

ţinţe. Reich-ul era infailibil.

Prima întrevedere a avut loc între Generalul Antonescu şi von Ribbentrop. Acesta i-a servit un duş rece:

- Pentru ca România să poată găsi drumul spre noi, a trebuit să ocupăm Parisul.

- Eu vin cu speranţa că există o dorinţă de cooperare şi din partea dumneavoastră, răspunse Generalul.

Ribbentrop a continuat pe acelaşi ton de superioritate şi ironie. După el, Germania ar fi dorit totdeauna colaborarea României. La începutul primului răsboi mondial, ea a trimis armament armatei române, care, până la urmă, a fost folosit împotriva Germaniei.

- Krupp v-a procurat pumnalul pe care Bucureştiul a căutat să ni-l înfigă în spate, în 1916. Sper că bombardierele pe care vi le-a furnizat Marea Britanie în ultimii ani, vor servi scopurilor noastre comune! remarcă el ironic.

- Faceţi totul pentru a ne sili să bem paharul umilinţei până la fund, spuse Generalul Antonescu exasperat de insistenţa lui von Ribbentrop.

- Noi bem din acest pahar de douăzeci de ani, răspunse germanul netulburat.

Iată cum începea alianţa noastră cu al treilea Reich. Soarta României părea să depindă de bunul plac al dictatorului german. La prima întrevedere de la Cancelaria Reich-ului, atmosfera a fost destul de severă. Hitler privea la omul din faţa lui cu gravitate, declarând:

- Statele europene au fost puse în această situaţie alternativă: să înţeleagă de bună voie că rolul de *primum inter pares*, în spaţiul nostru comun, revine Reich-ului. Dacă nu, acestea n-au decât să se facă agenţii reacţiei anglo-franceze şi ai Internaţionalei Cominternului, pentru a avea soarta Cehoslovaciei şi a Poloniei. Sunt mulţumit că, depăşind greşelile săvârşite de Regele Carol, aţi putut evita ca ţara dumneavoastră să împărtăşească aceeaşi soartă, ocupând acum, prin Pactul Tripartit, un loc onorabil printre noi.

Generalul a luat cuvântul, deşi Hitler părea să nu mai fie interesat, şi a explicat politica românească dintre cele două răsboaie. După părerea lui, faptul că Germania şi România au fost mult timp în câmpuri politice ostile, nu putea fi imputat Românilor. El a reamintit comentariul preşedintelui Consiliului de Miniştri român, care declarase răsboiul din 1916 Puterilor Centrale:

«Noi suntem în răsboi ca inamici ai Ungariei, cu indiferenţă faţă de Austria şi cu regret faţă de Germania.» Sprijinul oferit de Germania vecinilor noştri inamici, Bulgaria şi Ungaria, a fost cauza

neînţelegerii dintre cele două ţări. Arbitrajul mutilant de la Viena a fost dureros resimţit de poporul nostru şi va trebui să i se dea probă de adevărată prietenie în viitor, pentru ca el să colaboreze fără rezerve cu judecătorii săi.

Tonul ferm al Generalului părea să-i placă lui Hitler, care a admis cu bunăvoinţă:

- Ultima pagină din istoria Transilvaniei nu a fost scrisă încă.

- Sper! a confirmat Generalul. Am pierdut anul acesta două provincii a căror populaţie majoritară este de acelaşi sânge cu noi. Dacă Germania, pe drept cuvânt, i-a cerut pe Sudeţi în baza dreptului de liberă determinare a popoarelor, ea nu poate să nege dreptul de a revendica, pe aceeaşi bază, teritoriile locuite de connaţionalii noştri. Principalele scopuri ale politicii mele vor fi reîntoarcerea la patria mamă a Basarabiei şi regiunilor de Nord ale Bucovinei şi Transilvaniei. Prefer să fac această declaraţie de la începutul raporturilor noastre.

Nici o frontieră nu este definitivă! a subliniat Hitler, iar Generalul a continuat:

Ministrul dumneavoastră de externe - şi l-a arătat pe von Ribbentrop - m-a sfătuit, în timpul întrevederilor de dimineaţă, să nu vă vorbesc despre Transilvania. Admit că acestă problemă are un aspect delicat pentru guvernul Reich-ului, dar dacă acesta doreşte să accepte prietenia pe care România i-o oferă, el trebuie nu numai să admită, dar să şi dorească ca şeful guvernului său să-şi exprime deschis preocupările.

- Sinceritatea este o condiţie a prieteniei! a confirmat Hitler plictisit. Înţeleg îngrijorarea dumneavoastră, dar când soarta întregii umanităţi este în joc, problema frontierelor e bine să rămână pe plan secundar. Toate frontierele Reich-ului sunt provizorii. Nu am o idee clară dacă anumite regiuni ar fi bine să intre sub administraţie germană ori să le las pe seama populaţiei locale. Numai după victorie vom lua decizia definitivă.

Impresia de nemulţumire era acum generală. Toată lumea dorea ca discuţiile să se sfârşească cât mai repede. Am defilat prin faţa lui Hitler. Generalul cu capul în jos, mai încovoiat decât de obicei. Ribbentrop părea că nu-i mai acordă nici o atenţie. O tăcere grea apăsa asupra apartamentului din aripa stângă a palatului Bellevue, ocupat de General. El se retrăsese şi stătea acolo singur, fără să cheme pe nimeni, refuzând să lucreze cu miniştrii din suită. Târziu m-a chemat la el:

- Du-te la Legaţie, mi-a spus, şi cifrează dumneata însuţi o telegramă pentru Mihai Antonescu, cu următorul conţinut: 'Daţi

urgent instrucţiuni lui Gafencu să facă fără întârziere o comunicare-lui Molotov, prin care să-l asigure că aderarea României la Pactul Tripartit nu este dirijată împotriva Uniunii Sovietice. Suntem dornici să întreţinem raporturi de bună vecinătate'».

În acest fel, Antonescu încerca să răspundă Sovietelor, destul de târziu, la propunerea făcută de acestea de a încheia un pact de neagresiune cu România. Această acţiune a Generalului ne face să credem că el, temându-se de un eşec la Berlin, căuta să-şi asigure o cale de retragere într-o înţelegere cu Sovietele.

În continuare, Barbul ne informează:

«La cea de-a doua întrevedere Hitler-Antonescu, Generalul pătrunse singur în biroul Führerului. Ministrul de externe Sturdza şi ceilalţi miniştri legionari rămaseră în anticameră şi se întrebau îngrijoraţi ce semnificaţie avea faptul că fuseseră lăsaţi la o parte. Eu aşteptam cu documentele asupra Transilvaniei, cuprinzând atrocităţile armatei maghiare săvârşite împotriva populaţiei româneşti din teritoriile cedate. Târziu, uşa s-a deschis şi am fost introdus înăuntru. Am depus dosarul pe masa rotundă dintre Hitler şi General. La ieşire, legionarii m-au asaltat cu întrebări.

- După impresia mea, ei se întreţin într-o atmosferă prietenească! le-am răspuns.

- Ribbentrop e înăuntru?

- Nu! le-am răspuns.

Aşteptarea a fost lungă. Trecuse de trei ori acea jumătate de oră fixată pentru audienţă. Credeam că nu se va termina niciodată, când uşa s-a deschis larg şi Dörnberg ne-a invitat pe toţi să intrăm în biroul Führerului. Hitler părea de o dispoziţie excelentă. Ne-a ţinut un mic discurs cu problema zilei: Răsboiul împotriva Marii Britanii.

- De data aceasta, timpul lucrează pentru noi! spuse Hitler. Adeziunea celorlalte state europene la blocul nostru nu va întârzia să se producă. Însăşi Franţa îşi va afla un loc printre noi şi sperăm să o convingem până la sfârşit... În ceea ce priveşte raporturile noastre cu România, drumul colaborării cinstite este de azi înainte deschis. Avantajele economice pentru ţara dumneavoastră agricolă, prin schimburile cu Germania industrială, vor fi evidente.

Înainte de a ne despărţi, vreau să fac o promisiune solemnă:

Pe viitor, toată politica externă privind România sau interesele ei, va fi bazată pe strânsa prietenie prin care sper să mă leg de dumneavoastră. Când veţi avea o dificultate cu vreunul din vecinii dumneavoastră, atingând probleme ale Ţării dumneavoastră, eu vă voi sta la dispoziţie. Şi dacă la un anumit moment veţi resimţi nevoia unei noi explicaţii asupra scopurilor politicii noastre, veniţi la mine.

Avionul meu personal este permanent la dispoziţia dumneavoastră. Sunt convins că orice conflict sau neînţelegere poate găsi o soluţie satisfăcătoare, dacă sinceritatea cea mai perfectă şi încrederea reciprocă va domni în raporturile noastre.

După această declaraţie, cei doi şefi de state şi-au strâns mâna într-o atmosferă de prietenie. Hitler a adăugat:

- Contez pe dumneavoastră, aşa cum şi dumneavoastră să contaţi pe mine.»

Ce se petrecuse în timpul acelei lungi discuţii dintre Hitler şi General, încât să-l determine să facă aceste declaraţii cu caracter de angajament solemn, în privinţa relaţiilor germano-române?

Generalul explică dictând în vagonul trenului ce-l ducea în patrie. În cartea lui Barbul este redată *in extenso* acea convorbire. Valoarea ei de document istoric este atât de importantă şi plină de semnificaţii, încât numai lungimea ei ne împiedică a o reproduce în întregime. Totuşi, câteva spicuiri esenţiale sunt necesare, pentru a înţelege gravitatea momentului. Mai întâi, e bine să ţinem seama de neliniştea în care fusese aruncat Generalul după prima întrevedere. Cum era de aşteptat, în loc să se prezinte reţinut, chiar timorat, de această gazdă enigmatică, izolat de colaboratorii săi, el păşeşte peste pragul biroului ca într-un ring. Începe partida prin atacul său:

«- Pentru ce aţi părăsit baza de la München?

Dar cel înşelat la München am fost eu! a răspuns Hitler.

Şi această primă întrebare a ridicat barajul, care i-a permis lui Hitler să-şi reverse tot felul de justificări. El propusese Angliei o atitudine comună, în concernul marilor naţiuni... Ea vedea în Germania inamicul principal, când adevăraţii inamici sunt Rusia, Japonia, Statele Unite... Am avut impresia, la un moment dat, că englezii au priceput. Atunci, Münchenul ar fi putut fi începutul unei colaborări, prin împărţirea lumii în zone de influenţă. Dar Stalin veghea. El pregătea în secret o mare lovitură politică prin Beneş, pentru a răsturna guvernul stabilit la Praga, după München şi a declara Cehoslovacia republică sovietică. Germania abia ar fi avut timp să ocupe Boemia şi Moravia... Londra şi Parisul, n-au înţeles că ocuparea de către soviete a cadrilaterului Boemiei ar fi însemnat o sinucidere pentru Germania. Singurul mijloc de a înlătura pericolul sovietic era un acord cu Stalin... Dar nici Londra, nici Parisul nu voiau o colaborare sinceră cu Germania şi nu urmăreau sincer o stabilitate în ordinea mondială. De aceea Münchenul nu a putut să devină începutul unei ere de armonie occidentală, ci semnalul de plecare pentru cursa înarmărilor...»

Observaţiile Generalului Antonescu pe marginea justificări-

lor lui Hitler nu sunt deloc favorabile.

«Hitler, cu tot geniul său, a rămas un primitiv. Proletarul Hitler n-a dat dovadă de moderaţie la München. Prinţul Bismarck l-a obligat pe suveranul său să încheie conflictul, după înfrângerea de la Sadowa. Prestigiul monarhiei de la Viena era mai important decât victoria militară. Lipsa lui de tradiţie îl împiedică să înţeleagă faptul că Marea Britanie şi Franţa nu sunt de dispreţuit, numai pentru că trec printr-o criză de slăbiciune. Urmând seria acestor gânduri, i-am spus lui Hitler că conducătorii Marii Britanii şi Franţei nu au luat măsuri politice şi militare, decât pentru evitarea răsboiului.

Natural, a strigat Hitler. Aceşti buni burghezi nu încep niciodată răsboiul. Dar eu nu sunt general chinez, care cedează un oraş fără a lupta, când inamicul anunţă un număr superior de soldaţi, tunuri şi mitraliere.

Singura posibilitate a Germaniei pentru a evita răsboiul pe două fronturi era să întindă mâna lui Stalin. După înfrângerea Poloniei, preferinţa lui Hitler s-a reîntors spre Occident. Cu toate avansurile, Sovietele nu i-au inspirat încredere lui Hitler. În propunerile Sovietelor de a elibera Indiile, exista un moment de tentaţie, dar Hitler nu se putea decide să-i lase lui Stalin mâinele libere în Asia, pentru ca el să adauge la cele două sute de milioane de slavi, imensa massă umană din rezervorul Asiei. Răsboiul din Polonia arătase că Anglia şi Franţa nu pot exercita nici o influenţă în Estul Europei. Numai Germania şi Sovietele puteau să-şi revendice supremaţia. El propunea Occidentului să aleagă între Hitler şi Stalin şi se întreba:

- Pentru ce nu publică ei condiţiile de pace, pe care le-am făcut Marii Britanii după armistiţiul cu Franţa? În loc să le aducă la cunoştinţa opiniei publice, le-au făcut cunoscute Moscovei? Să nu fiţi deloc surprins dacă, în curând, veţi vedea pe Molotov că aderă la Pactul Tripartit. Sunt destule posibilităţi de a satisface pretenţiile Sovietelor cu o înţelegere diferită pentru ţările mici.

Nu pot concepe un asemenea acord! şi-a spus Generalul. Dacă Reich-ul şi Moscova se aliază definitiv, noi vom deveni un coridor ca polonezii.

Abordând situaţia Angliei şi Franţei, Generalul încerca să-l facă pe Hitler să înţeleagă că aceştia erau aliaţii lui fireşti în lupta împotriva ruşilor. De altfel, ideea nu l-a părăsit pe tot timpul guvernării sale, încercând să o impună lui Hitler şi cu alte ocazii, după bătălia de la Stalingrad.»

- Care au fost subiectele abordate la întrevederea «între patru ochi» de la Berchstengáden?

Hitler vorbise deschis. Primise o scrisoare din partea lui Horia Sima, prin care Generalul era demascat ca filo-englez, specificând conţinului cuvântării ţinute la Londra de fostul ataşat militar, colonelul Antonescu. Scrisoarea lui Sima se încheia astfel:

«Marea Britanie trebuie să învingă întotdeauna, pentru că civilizaţia trebuie întotdeauna să învingă barbaria. Contra noilor barbari ce se organizează pe malurile Spreei şi la Moscova, popoarele europene, ataşate civilizaţiei lumii vechi nu pot să dorească Marii Britanii decât o nouă victorie.»

Aceste cuvinte fuseseră rostite în anul 1926, când fostul ataşat militar părăsea postul, întorcându-se în Ţară, la comandă de regiment.

Hitler a întrebuinţat cuvinte grele la adresa lui Horia Sima, arătând că procedeul lui este ignobil şi idiot. Folosise şi termenul de «trădător». Numai un prost putea să-şi închipuie că el, Hitler, ar da atenţie unor cuvinte de circumstanţă. El avea suficiente mijloace de a se informa asupra personalităţilor cu care colaborează. Hitler l-a asigurat pe General că singurul lucru care îl interesează în România este armata, care avea să joace în curând un rol important.

«Nu peste mult timp, spuse Hitler, vom vorbi ca de la soldat la soldat, în faţa unei hărţi cu ace cu gămălie colorată. Dar, pe moment, scopurile noastre trebuiesc păstrate în cel mai strict secret.»

În urma acestei vizite, Generalul Antonescu a obţinut răspunsurile dorite cu privire la Legiune şi referitoare la atitudinea Germaniei faţă de URSS. Generalul Antonescu era primul şef de stat căruia Hitler i-a încredinţat acest mare secret: răsboiul din Est, acordându-i totală încredere după trei săptămâni de la prima întâlnire.

Următoarea întrevedere a avut loc la un interval mai scurt, la invitaţia lui Hitler. De data acesta fusese invitat şi Horia Sima, care, însă, a refuzat să se ducă. Vizita a avut loc la 7 ianuarie 1941 şi a fost decisivă în privinţa soartei Legiunii şi a răsboiului. Hitler i-a etalat Generalului Antonescu evoluţia relaţiilor cu Moscova. Ele ajunseseră la un antagonism generator de conflict militar.

«Contez pe dumneavoastră ca pe un prim ajutor operativ!» încheie Hitler pe ton glumeţ, surâzător, părând a avea aerul că observă pe faţa Generalului o expresie de oroare şi desgust faţă de desvăluirea programului cu privire la acţiunea împotriva URSS-ului.

Extrasele sumare asupra discuţiilor purtate de General cu Führerul Adolf Hitler, în timpul celor trei întrevederi (între 20 noiembrie şi 7 ianuarie) ne dau elementele necesare unor sondaje adânci, de la primele începuturi ale relaţiilor dintre cele două perso-

naje istorice. Elementul catalizator rămâne neîndoielnic sinceritatea şi competenţa. Prin sinceritate se deschide poarta încrederii, iar prin competenţă cea a stimei şi respectului faţă de valoarea umană. Prin sinceritate, Generalul a găsit drum direct către inima Cancelarului german, neobişnuit cu aceste atitudini în mediul lui înconjurător, servil şi timorat. Din convorbiri distingem principiile de guvernământ ale fiecăruia. Cei care socotesc că Generalul Antonescu a fost fascist iar guvernarea sa a fost de tip fascist (revoluţionară de dreaptă) se văd contrazişi de declaraţia făcută de el cu prilejul celei de-a doua întrevederi:

«În ceea ce mă priveşte, eu nu sunt decât un soldat. Cred în reorganizare, dar niciodată în revoluţie. Iertaţi-mi scepticismul în materie ideologică, dar mă îndoiesc că un sistem politic (legionarismul putea foarte bine să fie şi hitlerism sau comunism) poate rezolva multiplele probleme impuse de existenţa unui popor».

Ca să faci asemenea declaraţii când abia l-ai cunoscut pe Hitler, după ce toţi miniştrii săi te avertizează să nu-l pui la încercare pe teribilul Cancelar, nu era doar o înfruntare, ci şi o mărturisire categorică a unui net separatism dintre doctrina legionară şi conceptul ortodox pe care îl punea la baza programului său de conducere politică a Ţării.

În mod paradoxal, Hitler se arătase de acord cu această concepţie a Generalului Antonescu. Împotriva scepticilor, el «obţinuse dreptate de la Papă în lupta cu clerul catolic».

Dar Generalul Antonescu nu şi-a arătat reprobarea numai cu privire la ideologia hitlerist-legionară, ci şi faţă de principiul barbar pe care Hitler intenţiona să-l întrebuinţeze ca pârghie morală în viitorul răsboi contra Sovietelor: teroarea. La ultima întrevedere din ianuarie, Hitler declara:

«Stalin guvernează Rusia printr-o teroare preventivă, frica, singurul mijloc de dominare a hoardei slave. Noi vom urma exemplul său... Trebuie să suprimăm douăzeci de milioane de Ruşi. Este o măsură necesară şi preventivă pentru a uşura Europa de apăsarea slavă care o înnăbuşă. Este o operaţie chirurgicală fără de care ar fi imposibil să salvăm lumea veche».

Iată şi comentariile Generalului conform procesului-verbal:

«Aceste cuvinte conţin poate adevărata cauză a ororilor comise de administraţia germană pe teritoriul Rusiei, a cărei populaţie, în parte cel puţin, aştepta răsboiul ca pe singurul mijloc de a scăpa de dictatura comunistă».

Programul de exterminare a zeci de milioane de oameni, indiferent de ce rasă, naţionalitate şi ideologie erau, îl făcuse pe

General să simtă desgust şi oroare. Cei doi aliaţi se deosebeau fundamental în concepţiile lor despre răsboi şi despre guvernare. Lipsei de omenie dovedite de Hitler se opune omenia Generalului, care, în tot timpul răsboiului avea să emită drastice ordine, verificate prin controale pe front, pentru a determina o comportare blândă şi tolerantă atât cu luptătorii din front, cât şi mai ales cu populaţia. Generalul Antonescu n-a fost un imitator al lui Hitler, nu a avut afinităţi cu ideile lui politice, nu l-a admirat şi ori de câte ori a avut prilejul, a subliniat părţile lui rele în procesul de guvernare. Era după părerea lui un «om mare» dar «un primitiv».

18 - Guvernul militar-legionar

- Generalul a respins, la început, ideea unor mari demonstraţii populare de protest şi de afirmare a drepturilor naţionale asupra teritoriilor răpite. Ulterior, el a revenit asupra acestei atitudini. Cum se explică?

- Între timp, poziţia personală a Generalului s-a consolidat şi s-a precizat. El a găsit nimerit să organizeze, înainte de toate, o demonstraţie în Capitală. Cu puţin înainte de data stabilită, la Preşedinţie domnea o mare frământare. Localul era invadat de figuri tinere, necunoscute, joviale, simpatice. Pregătiri şi dispoziţii în vederea sărbătoririi lui 6 octombrie, pentru a se da satisfacţie leginarilor promovaţi la conducere, prin voinţa şi răspunderea Generalului. Legiunea ieşea, în sfârşit, la lumină. Era deci o sărbătoare pur legionară. În personalul Cabinetului militar şi printre civili se crease o atmosferă de confuzie. Circula zvonul că Generalul va îmbrăca cămaşa verde. Unii se întrebau dacă nu cumva şi ofiţerii vor trebui să imite gestul Generalului lor. Dar lucrurile s-au lămurit: ofiţerii Cabinetului militar trebuiau să fie prezenţi în uniformă atât la întrunire, cât şi la defilarea legionarilor. Cămaşa verde o îmbrăcau numai Generalul şi Mihai Antonescu. De altfel, văzusem cămaşa Generalului în atelier, la croitorul Buduresc şi mă întrebam mereu dacă acest lucru era necesar. Am întrebat şi pe colonelul Elefterescu de ce făcea acest gest Generalul şi acesta mi-a spus:

Dumneata nu înţelegi, este făcut din tactică. Vrea să le arate cât cinsteşte «cămaşa Căpitanului». Poate că nici eu nu sunt mulţumit, dar, ce vrei?, l-a convins Ică şi Doamna, că numai aşa îi va stăpâni pe legionari.

6 octombrie, zi nesperat de frumoasă. Încă de dimineaţă, formaţii legionare din toate colţurile Capitalei s-au îndreptat în pas milităresc spre Piaţa Unirii, unde trebuia să se ţină mitingul. La

picioarele Patriarhiei, în fața statuii lui Lahovari, se instalase tribuna oratorilor. Către orele 10 au apărut în mașină, îmbrăcați în cămăși verzi, cu centură și diagonală, cu capul descoperit, Generalui Ion Antonescu și vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Mihai Antonescu. N-aș putea să spun că pe General această tinerească ținută nu-l prindea. Figura îi ieșea mai mult în relief, ca și trăsăturile săpate ca într-o medalie. Fruntea se desena înaltă, iar ochii lui albaștri sfredeleau cu luminile lor senine marea mulțime de cămăși verzi.

Formațiile legionare au fost salutate cu brațul întins, cu cuvintele «Trăiască Legiunea și Căpitanul».

După Horia Sima, a urmat la cuvânt Generalul. Vocea lui suna ușor vibrând de o emoție stăpânită:

«Legionari,

V-am chemat azi de pe întregul cuprins al Țării sfâșiate, să sfințim biruința din 6 sptembrie. V-am chemat să legăm într-un singur cuget, într-un sigur crez și într-un singur avânt, viforul de credință românească din piepturile voastre. În valul de biruință legionară plecat din creștetul de suferință și de jertfă, până la văile de reînviere și de luptă, se îmbină azi triumfătoare sufletele celor căzuți în luptă cu inimile celor rămași la temelia neamului. Morții și viii sunt aici laolaltă pentru Neam, pentru Credință și pentru Veșnicia românească!

Plecat cu smerenie și îngenunchind cu pietate în fața lor, v-am chemat să ne deslușim crezul; v-am chemat să ne deslușim țelul; v-am chemat ca să spunem tuturor că:

Drumul nostru este cinstea
Puterea noastră este munca
Arma noastră este jertfa
Casa noastră este credința
Aurul nostru este Patria
Țelul nostru este izbânda!

Izbânda prin respectul de om, de dreptate și de lege, prin cinstirea proprietății și hărniciei; prin mândria obștii românești; prin înălțarea Neamului; prin unirea sfântă a tuturor fiilor săi vrednici.

Iată ce vom pune noi cu ei, dacă ne vor înțelege, sau fără ei, dacă nu ne vor înțelege, la temelia Statului Național Legionar.

Români de pretutindeni, primiți mâna ce vă întind, ascultați

chemarea mea şi veniţi! Ţara vă aşteaptă de atâta vreme. Ea vrea să vă vadă la fapte, nu la vorbe. Ea vă doreşte la muncă nu la folos. Ţara e sătulă de minciună şi laudă deşartă...»

«Legionari,

Deschideţi frăţeşte braţele voastre celor curaţi. Ajutaţi-vă cu ei şi ajutaţi-mă şi pe mine, ca împreună să scuturăm, să redeşteptăm şi să ridicăm neamul.

Fiţi mărinimoşi, ajutaţi pe cei cu păcate să şi le răscumpere. De trădătorii de neam şi de înşelătorii noştri să nu vă ocupaţi. De aceia am grijă eu. Dar mai presus de oricine şi de noi toţi, va avea grijă Justiţia...

Azi v-am chemat să treceţi la înfăptuiri. V-am chemat ca să cunosc braţele care vor purta steagurile triumfătoare ale Românilor păşind peste morţi şi mormintele lor. V-am chemat la fapta înnoitoare a zidirii şi vă comand să amuţiţi orice gând de răzbunare sau de răsturnare.

În linişte şi în credinţă, în ordine şi în unire, în muncă şi iubire, cu Dumnezeu înainte...

Şi acum, iubiţi legionari şi scumpi camarazi, să ştiţi şi voi că Statul Naţional-Legionar este un stat de datorii şi de drepturi. Privind la datorie şi uitând drepturile, stăm cu inima strânsă şi cu mintea aţintită la cei ce suferă plătind atât de scump greşelile noastre. Ei trebuie să ştie, că la drepturile Coroanei Sfântului Ştefan, noi răspundem paşnici şi cu omenie cu drepturile pe care ni le dă Coroana de lauri a divului Traian!»

Era pentru prima oară când îl vedeam şi îl auzeam pe Conducător rostind o cuvântare politică, la o întrunire. Întreaga cuvântare în stil grandiloquent, fusese pronunţată pe un ton poruncitor. Cuvintele răsunau limpezi, cu accentul energic al omului de acţiune. Fusese impresionant. Dar ceea ce m-a surprins pe mine, ca şi pe toţi cei de faţă, a fost ultima frază de efect electrizant. Ea a făcut să răsune piaţa de ovaţiuni. În câteva cuvinte, fusese trasată întreaga politică externă: la pretenţiile coroanei maghiare a Sfântului Ştefan, se opuneau drepturile cununei de lauri a divului Traian! Magică şi atotcuprinzătore formulă! Lapidar, lumea lua cunoştinţă de ţelurile ce vor fi urmărite de Români cu privire la frontierele lor, împotriva Diktatului de la Viena. Era o imensă satisfacţie pe care întregul popor român o primea şi era un prim gest de reparare a onoarei sale.

Sub impresia acestui final de discurs şi comentând cu ceilalţi ofiţeri din suită, ne-am dus spre tribunele din faţa statuii lui Mihai Viteazul, în faţa Universităţii, unde urma să aibă loc defilarea.

Generalul, suita sa şi statul major legionar au trecut în revistă formaţiile legionare, înşirate de pe Dealul Patriarhiei, de-a lungul Splaiului şi Căii Victoriei, până la Cercul Militar. O mare de cămăşi verzi se întindea pe tot bulevardul Elisabeta. Defilarea a durat mai bine de două ore: feţe vioaie, capete descoperite, ochi strălucitori, tineri perfect militarizaţi, cu braţul drept în salut roman, privind dârz în ochii celor din tribună. În cuvântarea din dimineaţa zilei, Generalul spusese: «V-am chemat să cunosc braţele care vor purta steagurile triumfătoare ale Românilor!» Ei arătau aceste braţe.

Încercam să citesc pe chipul Conducătorului starea lui lăuntrică. După crisparea trăsăturilor, nu părea prea mulţumit de ceea ce vedea. Oricine putea să constate, la lumina zilei, că, în decurs de o lună, legionarii până atunci literalmente desfiinţaţi, se reorganizaseră atât de bine, încât apăreau acum ca o unitate închegată, disciplinată, cu moral ridicat. Pe marile bulevarde ale Capitalei se desfăşura o nouă armată, care luase fiinţă sub oblăduirea Conducătorului. Asupra ei ar fi fost inutil să-şi facă iluzia că o va putea conduce şi purta pe drumul ţelurilor alese de el. Ca ofiţer de carieră, reflexele formate de-a lungul unei vieţi erau potrivnice unei astfel de dualităţi. Oricum, nu existau decât două posibilităţi: sau comanda această armată sau o desfiinţa. O nouă armată intra în acord sau în discordie cu armata legitimă a Ţării. Ea apăruse pe neaşteptate, defila în faţa noii conduceri, în timp ce adevărata armată Conducătorul nu avusese timp s-o vadă şi să-i vorbească, după depunerea jurământului către Rege şi Conducător, la 6 septembrie. Informaţiile despre atitudinea armatei faţă de curentul legionar nu-l satisfăceau decât în parte. Prin mirajul gradului şi pe temeiul disciplinei, nu-şi făcea griji. Oricare ar fi fost starea de spirit, în orice împrejurare, armata Ţării ştia să rămână neclintită, depăşind orice subversiune.

La 8 noiembrie 1940, la Iaşi, are loc solemnitatea de înmânare a spadei lui Mihai Viteazul, Regelui Mihai I. Generalul se adresează sărbătoritului astfel:

« A vrut Domnul, Sire, ca ziua Majestăţii tale să fie ziua de proslăvire a biruinţei legionare - Arhanghelul Mihail! ...Este în acest semn, care ne vine de dincolo, o împletire de destine. Să ne legăm credinţa în Majestatea ta, de însăşi credinţa legionară, pentru ca biruinţa Legiunii să fie şi biruinţa Majestăţii tale, iar ziua Majestăţii tale, să fie de-a pururi ziua Legiunii».

Generalul Antonescu încearcă să dea mişcării legionare drept conducător simbolic pe însuşi Regele Ţării, în dorinţa de a opri alunecarea tot mai precipitată a legionarilor pe panta anarhiei. Semnele rău-prevestitoare se anunţau pretutindeni şi, după două săptămâni de la această ceremonie, avea să se producă masacrul de la Jilava, iar la 27 noiembrie, asasinarea profesorilor Nicolae Iorga şi Virgil Madgearu. Conducătorul încheia partea cuvântării privind Regele şi Legiunea, cu: «un legământ în Iaşul începutului de credinţă legionară, în Iaşul încercării neamului».

În momentul culminant al solemnităţii, oratorul se adresează Regelui:

«Sire, în numele Ţării şi al Armatei, în numele mişcării legionare, vă dăruiesc de ziua Arhanghelului Mihail, această spadă istorică purtată pe plaiurile româneşti la începutul veacului al XVII-lea (cu referise la anul 1600-1601 în timpul luptelor lui Mihai de la Goraslău şi Mirăslău). Vointa Ţării este ca această spadă să n-o încingeţi decât în ziua de Sf.Mihail, iar în restul anului să stea la Muzeul Armatei. Să nu fie a voastră pe de-a-ntregul şi să nu o încingeţi în orice zi, decât atunci când Arhanghelul Mihail vă va învrednici să redaţi neamului toată bucuria dreptăţii şi toată întruparea nouă pe care o merită: când neamul va ispăşi, se va izbăvi şi va izbândi, când Regele şi Ţara trecând prin suferinţă, jertfă şi muncă, vor înălţa din nou gloria neamului şi tronului».

Sacerdotală învestitură în Iaşul istoric, la 15 kilometri de Prut, unde grănicerii români stăteau faţă în faţă cu grănicerii sovietici!

Dar, pentru a ajunge aici, Conducătorul mai îndeplinise şi alte îndatoriri ale înaltei sale funcţiuni: el aprobă deshumarea de la Jilava a osemintelor lui Corneliu Codreanu şi ale altor fruntaşi legionari, în intenţia de a da o încheiere campaniei de răsbunări politice şi de a face un act de reparaţie istorică. De moartea lui Codreanu se legau primele acorduri ale Generalului cu Legiunea. Pe când deţinea Ministerul Apărării Naţionale, Generalul Antonescu îi ceruse lui Codreanu să oprească orice acţiune teroristă, pe timpul alegerilor, sub guvernul Goga. Codreanu promisese, cerând, în schimb, asigurarea că şi el va fi apărat, dacă se va folosi împotriva lui forţa. Având cuvântul lui Octavian Goga, primul ministru, şi al lui Armand Călinescu, ministrul de interne, Generalul Antonescu i-a dat această asigurare, dar, după plecarea sa din guvern şi după moartea lui Goga, Armand Călinescu l-a arestat pe Codreanu, la cererea profesorului Iorga, care primise o scrisoare de ameninţare din partea Căpitanului, şeful Gărzii de Fier. Intervenţia făcută direct la Regele Carol de către

Generalul Antonescu, pentru a veni în ajutorul lui Codreanu, nu a avut nici un rezultat, ceea ce l-a determinat să-şi dea demisia. Din acel moment a început degringolada, care l-a împins pe Rege la nechibzuitul şi crudul atentat la viaţa lui Codreanu şi a căpeteniilor Legiunii. Acum, cu prilejul acestei comemorări, Generalul Antonescu s-a adresat Ţării, făcând apologia eroilor şi a martirilor Neamului:

«Viaţa popoarelor este o veşnică şi încordată luptă; o luptă pentru drepturi şi pentru dreptate, o luptă pentru afirmare şi pentru înălţare. Din această luptă şi pentru această luptă răsar marile generaţii şi se ridică marii conducători, care deschid astfel singuri drumul lor în istorie. Din această luptă apar eroii şi martirii. Eroii şi martirii sunt pentru un neam, ceea ce profeţii sunt pentru religie şi sfinţii pentru biserici. Ei sunt verigile de care se leagă lanţul veşniciei naţionale.

Neînţeleşi de contemporani, huliţi, loviţi, umiliţi ei îşi poartă existenţa care nu va fi a lor decât mâine... ca Magii care singuri deţin calea drumurilor de lumină».

Este stabilit cadrul în care se situează creatorul Legiunii:

«A defini rostul său în istoria naţională este prematur; o vor face sigur istoricii. Aşezarea prezenţei sale mistice în miturile unei generaţii frământate, s-a făcut din plin cu proporţii de legendă în etica legionară. Corneliu Codreanu apare astfel ca un profet al generaţiei sale, un mare întemeietor de credinţe şi neînfricat luptător pentru mari idealuri. Apariţia lui a fost idealistă şi curată, într-o epocă de materialism şi compromisuri. Temeiuri profund creştine, într-un timp de trăire păgână şi de uitare a bisericii, fac din el un învăţător creştin, ridicând la rangul de dogmă cultul jertfei pentru neam».

În încheiere:

«Judecata aspră a trecutului va fi făcută. Dar peste cioburile pătate ale acestui trecut dărâmat de biruinţa noastră, s-au prăvălit ruinele tragice ale unor graniţe sfinţite. Sunt sigur că în faţa acestor prăvăliri nemeritate, cugetul mare al lui Codreanu vă îndeamnă cu îndârjire de apostol să purcedeţi fără patimă, dar cu dârzenie la tămăduirea rănilor, la mângâierea suferinţelor, la înfrăţirea neamului şi la pregătirea ceasului de împlinire a dreptului. V-am chemat la 6 octombrie, vă chem şi azi. Ascultaţi-mă şi urmaţi-mă... Fraţi Români, scumpi legionari, să ne oţelim sufletul si trupul, să ne pregătim pentru marea şi sfânta luptă...»

«Marea şi sfânta luptă» nu era alta decât aceea care trebuia dată pentru reîntregirea graniţelor, luptă pe care o situa mai presus de orice altă luptă interioară.

Conducătorul avusese adânca amărăciune să adune în decur-

sul acestor două luni de guvernare, prea multe dovezi ale lipsei de bună credinţă a Legiunii şi destule motive să presupună că aceste elemente ce erau introduse în întregul aparat de stat, îi vor produce multe greutăţi şi-i vor răpi din liniştea necesară pentru dezvoltarea marilor sale planuri de acţiune. S-a mai arătat că legionarii chemaţi la putere de General au căutat cât mai repede să se răzbune pe prigonitorii de ieri. Îndemnurile, sfaturile, ordinele date de General rămâneau îngropate în dosare de care nimeni nu se sinchisea.

După ce-a părăsit Iaşul, Generalul Antonescu s-a îndreptat spre Sibiu, pentru a participa la inaugurarea cursurilor universităţii clujene, mutată vremelnic în acest oraş. Când, trecând de Avrig, în noaptea de 9 spre 10 noiembrie, trenul a ajuns pe podul de peste Olt, un teribil cutremur a zdruncinat ţara din temelii. Bucureştiul scufundat în somn a înregistrat cel mai puternic seism din ultimele decenii. Am fost trezit din somn de o zmucitură puternică a patului, gata să fiu aruncat jos. Casa se clătina şi sălta ca o corabie bătută de valuri. În dulapuri şi vitrine, rostogoliri de veselă şi ciocniri de sticlărie. Am putut vedea, în fugara lumină ce venea din stradă, cum se înclinau muchiile pereţilor şi se ondula tavanul. Afară răpăiau cărămizile ce cădeau de pe case, dislocate din hornuri. Împreună cu soţia, ne-am adăpostit în canatul uşii dormitorului, aşteptând catastrofa. După alte câteva scuturături puternice, în timpul cărora casa trosnea din toate încheieturile, s-a făcut linişte. Am ieşit în curte. Peste tot, mormane de moloz şi cărămizi căzute. Pe stradă, întuneric complet. Lumea ieşise îngrozită din case. O rudă a venit în fugă cu automobilul, să vadă dacă am scăpat cu viaţă. Spunea că dezastrul pusese stăpânire pe întregul oraş. Blocul Carlton era la pământ. Înnebunită, lumea aştepta alte cutremure şi toată noaptea nimeni n-a mai dormit. Dimineaţă m-am dus să văd oraşul. Pe locul unde fusese blocul cu unsprezece etaje, Carlton, se afla un munte de dărâmături întinse pe tot bulevardul. Erau morţi, mulţi răniţi, unii care săpaseră ca prin minune, nevătămaţi. Aproape toate casele oraşului au avut de suferit. În ţară acelaşi prăpăd. S-a prăbuşit închisoarea Doftana, erau sate distruse în întregime în zona epicentrului, terenuri în alunecare, cimitire răscolite.

Cutremurul a zguduit puternic şi moralul ţării. În atmosfera de misticism, când spiritele morţilor călăuzeau pe cei vii, fiecare vedea în cutremur un semn rău-prevestitor. Ţara în doliu. Destinul părea neîndurător. Descurajarea începuse să bântuie lumea apăsată de grija zilei de mâine, de frig şi de foame. Aşa se simţea toată Ţara, în afară de legionari. Ei rămăseseră neclintiţi în setea lor de cruntă

răsbunare, strângând mai tare mâna pe mânerul pistolului.

În trenul ce gonea spre Sibiu, cutremurul n-a fost simţit. Abia când a ajuns la Sibiu, Generalul a aflat de catastrofa în care se afla Vechiul Regat, căci în Transilvania seismul n-a produs nici pagube, nici victime. El s-a dus la Prefectura Judeţului şi a luat legătura cu Ministerul de Interne, cerând ultimele detalii. A ordonat imediat evacuarea sinistraţilor, împărţirea de ajutoare (bani, medicamente, hrană) şi măsuri de asistenţă medicală.

«Asta ne mai trebuia! a exclamat el. De atâta ticăloşie şi Dumnezeu ne loveşte!»

După câteva ceasuri, în sala festivă a Universităţii, Generalul rostea o cuvântare plină de adâncă semnificaţie naţională şi patriotică.

«Din ceasul în care Dumnezeu şi sfâşierea neamului mi-au adus pe umeri răspunderea viitorului, azi este întâia oară când pun piciorul pe pământul Ardealului însângerat.

De aceea, venind aici ca ostaş, ca român şi Conducător al statului, socotesc că nu-mi pot cinsti răspunderea decât îndreptând cel dintâi gând al meu şi al tuturora spre fiii Transilvaniei zbuciumate!»

Din Sibiu, după şaptezeci de zile de la Diktatul din Viena, se adresa întregii Transilvanii din însăşi inima Transilvaniei. Vorbea răspicat şi zidea cu vorba temelia întregului program de guvernământ, cu câteva zile înainte de a pleca la întrevederile de la Roma şi Berlin. Erau declaraţiile unui învins care nu se dădea învins.

Mai departe, întregind ideea, spunea:

«Ardeleni, fraţi dragi, Români smulşi din glia sfinţită de sudoarea muncii strămoşeşti, vouă vă închin azi toată durerea şi toată nădejdea mea... Ca ostaş care am luptat pentru graniţă şi pentru înălţarea armatei, care am primit prigoana şi umilirea închisorii... stau astăzi cu fruntea sus în faţa voastră, Ardeleni, şi stau astăzi cu fruntea sus şi în faţa celora care pândesc din umbră. Prin credinţa noastră şi dreptatea lumii noi, care va veni, să ridicăm neamul şi să-i redăm onoarea şi încrederea drepturilor.»

S-a adresat universitarilor clujeni, le-a spus:

«Sunteţi aici, Universitate pribeagă. V-aţi pierdut leagănul gândului şi căminul cald al creaţiei. Dar aţi venit într-un oraş care are un bătrân şi nepieritor titlu de spiritualitate românească. Aţi pierdut tradiţia clujeană, dar aţi găsit primitoare şi caldă, tradiţia românească... Adevărata universitate nu este numai şcoala cărţii, este şi şcoala Neamului. Un neam poate fi redeşteptat prin viforul entuziasmului, dar nu poate fi înălţat decât prin dogoarea muncii şi

patima răspunderii. Neamul românesc şi-a pierdut şi altădată graniţele fireşti, el a primit şi altădată potopul cotropirilor. Sufletul şi conştiinţa lui nu au putut fi cotropite de nimeni, deoarece a ştiut să ducă nenumărate veacuri pe pământul Transilvaniei şi pretutindeni, în ciuda împilării şi uneltirilor, nestinsă lumina culturii şi credinţei româneşti.

...Pentru că Ardealul nu trebuie să aibă Universitatea lui pe drum de pribegie şi ca să-i dăm zările proprii, pentru că acolo unde este mintea este şi sufletul şi puterea, să zidim cetatea culturii româneşti la Alba Iulia a marelui şi nepieritorului Mihai; în Alba Unirii şi încoronării întregitoare a lui Ferdinand I-iul şi a Reginei Maria, unde va fi cetatea spirituală de peste Carpaţi a lui Mihai I-iul. Fiindcă aşa răspunde un neam întreg şi mândru la actele brutale de dărâmare ale altora, zidind cu spiritul.»

Cele trei cuvântări s-au succedat într-un scurt interval, de la 8 la 10 noiembrie 1940, urmărind protestul împotriva arbitrajului, precum şi unele idei născute în primele ceasuri ale guvernării. În finalul discursului de la Sibiu, apare un element nou: răspunzătoare de actele de injustiţie istorică, de brutală imixtiune în treburile popoarelor mici sunt Germania, Uniunea Sovietică şi Italia.

Dacă Ungurii, pătrunzând în Nordul Transilvaniei, au săvârşit acte odioase de barbarie şi vandalism, cuvântul «dărâmare» privind graniţelor noastre, nu-i vizează pe unguri, deoarece nu ungurii le dărâmaseră. Ei le-au încălcat, ca urmare a Diktatului de la Viena şi înţelegerii de la Moscova.

Toate aceste cuvântări publice, erau menite să-şi poarte ecoul în Europa, aducând la cunoştinţă arbitrilor, atitudinea pe care România înţelegea să o arboreze cu privire la orientarea sa politică.

Înapoiat în Capitală, Generalul ia cunoştinţă de prăpădul produs de cutremurul din noaptea precedentă. La Carlton, unde massa de dărămături era enormă, echipe nenumărate scormoneau şi săpau scoţând cadavrele. Impresionat de acest spectacol, Conducătorul adresează un apel şi un cuvânt de mângâiere celor loviţi de cutremur:

«Români, soarta ne-a pus la o nouă încercare. În faţa loviturilor şi a voinţei supreme, ne înclinăm dar nu dăm înapoi. Cu fruntea sus o luăm de la capăt şi mergem cu braţele încordate înainte... Ori ce s-ar întîmpla şi ori ce s-o mai întâmpla, credeţi în biruinţă. Cu cât loviturile vor fi mai mari, cu atât dârzenia şi voinţa de a învinge să fie fără limită...

Români, a vrut voinţa soartei ca o nouă greutate să fie alăturată la acelea pe care le-am găsit în calea mea, la 6 septembrie. Nu

dau înapoi. Pentru voi, numai cu voi şi prin voi, voi învinge!».

În intervalul 9 - 27 noiembrie, Generalul pleacă la Roma şi la Berlin. Prima sa absenţă din ţară, în aceste două săptămâni, impulsionează forţele anarhice ale legionarismului. Perioada romantică a bunelor intenţii de colaborare, când «mişcarea legionară răspunde cu toată însufleţirea şi cu toată bucuria la chemarea Generalului Antonescu, fiind gata să-l urmeze în orice împrejurare şi fiind gata să se identifice cu fiinţa noului stat», fusese dată uitării. Înaltul decret regal care trebuia să devină un act de adeziune şi lealitate, de asemenea, nu mai reprezenta nimic pentru legionari. Nimeni nu mai făcea referiri la articolele care căpătaseră caracter de lege (domnul General Antonescu este Conducătorul statului naţional-legionar, domnul Horia Sima este Comandantul Mişcării Legionare, cu începere de la data acestui înalt decret, orice luptă între fraţi încetează), raporturile dintre Conducător şi Comandantul Mişcării evoluau în alt sens decât cel afirmat în actele de stat. Conducerea legionară se străduia să şteargă chiar şi «poruncile Căpitanului»:

- să trăim în sărăcie, ucigând în noi pofta de îmbogăţire,
- să trăim o viaţă aspră şi severă, cu alungarea luxului şi a îmbuibării,
- să înlăturăm orice exploatare a omului de către om,
- să ne jertfim permanent pentru Ţară,
- să apărăm Mişcarea Legionară împotriva a tot ce i-ar putea scădea înalta linie morală etc.

Lupta ascunsă la început cu perfidie, cu fiecare zi devine mai făţişă, mai ameninţătoare, iar actele de dezodine, indisciplină şi incompetenţă, completează tabloul.

Grija Generalului Antonescu de a-şi aduce în guvern oameni competenţi şi siguri, îi asigurase în linii mari conducerea departamentelor principale. Generalul deţinea funcţia de prim-ministru şi ministru de răsboi. La Finanţe era ministru Mircea Cancicov, om cu multă competenţă, fost ministru în guverne anterioare. La Economia naţională era generalul Dobre, capabil, cinstit, destoinic. La Justiţie, Mihai Antonescu. La Interne, generalul Petrovicescu, dublat de Alexandru Rioşeanu, om de încredere al Generalului. Ministrul Agriculturii era profesorul Nicolae Mareş. Pentru ocuparea celorlalte ministere, Generalul a aprobat propunerile lui Horia Sima. Tot acesta i-a propus şi pe secretarii generali de la ministere. Acceptând propunerile lui Horia Sima, Generalul i-a dat posibilitatea să împăneze aparatul de stat cu oamenii lui. Mersese atât de departe cu încrederea acordată legionarilor, încât declarase: «Facem statul cum dorim să-l facem. Nu există nici trădarea mea faţă de domnul Sima, nici a domnului Sima faţă de mine. Acestea sunt prostii. Noi mergem

în înfrățirea cea mai deplină pentru că toți suntem români, vrem binele acestei Țări, vrem ordine. Nu este nici o diferență între noi în această privință». După o săptămână, Generalul e nevoit să aducă noi precizări, noi puneri la punct. La 21 septembrie spunea în Consiliul de Miniștri:

«Acum trebuie să pun la punct o chestiune cu domnul Sima. Ați văzut, noi am transformat statul într-un stat național-legionar. Eu sunt șeful regimului legionar iar domnul Sima este comandantul mișcării legionare. Cu domnul Sima suntem înțeleși că toată partea politică o face Mișcarea. În guvernare însă, partidul nu se amestecă. Nu se amestecă decât domnul Sima prin raporturile ce le am direct cu dânsul și împreună căutăm să dirijăm în direcția cutare sau cutare. Cădem sau nu cădem de acord. Până acum, am căzut. Acestea sunt raporturile nostre. Deci, nu au voie legionarii să intre oricând în ministere, cum s-a întîmplat la început. A fost o perioadă romantică, acum însă intrăm în ordine și legalitate».

Apoi, cu referire la Traian Brăileanu:

«Nu pot face lucruri care mâine pot fi condamnate ca arbitrare. Dumneata vrei să suspendăm inamovibilitatea pentru un an de zile... Noi să lăsăm pe cei ce fac ilegalități să-i condamne istoria...

Dacă dumneavoastră începeți cu răzbunări și loviri, vă creați curente potrivnice și asta nu e bine».

În consiliul din ziua următoare, adică la 22 septembrie, Conducătorul era nevoit să repete:

«O chestiune de ordine publică foarte gravă și pentru care te fac responsabil, domnule Sima: a se termina cu legionarii care fac acte de autoritate publică, să nu mai țineți cazuri ascunse, căci orice lucru care se ține ascuns mă supără și sau plec eu, sau plecați dumneavoastră...»

Iată cum se profilează, încă din a doua săptămână a guvernării, perspectiva acordului încheiat între Horia Sima și General. La 27 septembrie, cu alte cuvinte după alte cinci zile, Conducătorul declară în Consiliul de Miniștri:

«Nu permit să se ațâțe simțul bestialității, pentru că poate duce la situație tragică neamul românesc. Să nu răscolim la infinit trecutul. A fost o tragedie. Am dat vinovații pe mâna justiției și să se termine cu această campanie odioasă. De pe stradă am aflat de descinderea de la avocatul Micescu. Nu mi-e simpatic domnul Micescu, din cauza lui n-am format guvernul în 1938. Deci nu susțin un om care mi-ar fi simpatic... Domnule ministru de interne, aceste cazuri să înceteze. Dacă nu încetează, încetezi dumneata să fii ministru! Sunt împotriva atacurilor oamenilor politici. N-am nimic care să mă

unească cu domnul Iorga. Totul mă desparte, îl detest pentru că a dus o campanie oribilă în ziarul «*Neamul românesc*» înainte; dar nu vreau ca oameni care au făcut servicii ţării noastre, să fie azi atacaţi. Trebuie să avem o presă civilizată. Nu suntem un stat de sălbatici în care să se spună că barba lui Iorga are doi metri şi altele. Calificative ca acestea la adresa unui om de valoarea domnului Iorga, nu le tolerez!».

Tot în legătură cu abuzurile, în şedinţă din 11 octombrie a Consiliului de Miniştri:

«Nu mai admit violări de domiciliu, pentru că inviolabilitatea domiciliului este asigurată de constituţie. Noi am protestat totdeauna împotriva actelor arbitrare şi noi le comitem pe scară mare. Este posibil aceasta? Astfel, o violare de domiciliu a avut loc lângă casa mea. S-au dus la profesorul Xeni. Lui Lobei i-au luat automobilul. Toate acestea ridică opinia publică împotriva noastră. Să se facă tribunalul legionar, unde aceşti făptaşi să fie aspru pedepsiţi! Au avut loc violări de domiciliu, s-a pătruns cu revolverul în mână... Faceţi în acest fel odios regimul. Faceţi-l, dar pe Generalul Antonescu nu-l amestecaţi! Nu sunt acestea principiile mele. Admit să fac o muncă de martir pentru redresarea statului, dar în timp ce pe de-o parte ridic statul, alţii mi-l prăbuşesc. Nu poate să mai meargă aşa!»

Cu toate acestea, samavolniciile legionarilor se ţin lanţ, nu numai în Capitală, dar şi în provincie. Astfel, la Iaşi sunt semnalate acte ilegale comise împotriva evreilor. În Consiliul de Miniştri din 11 octombrie, Generalul intervine energic:

«În Iaşi se petrec lucruri grave din cauza prefectului. Se intră în casele evreilor şi se comit abuzuri».

Iată în mod paradoxal pe şeful statului naţional-legionar intervenind chiar de la începutul guvernării, în favoarea evreilor. Mai departe el spune:

«Prima care produce cea mai mare nemulţumire este poziţia legionarilor. Dumneavoastră dacă v-aţi ridicat în faţa opiniei publice, este din cauza indignării masselor, pentru că dumneavoastră eraţi trataţi în mod arbitrar, eraţi loviţi, eraţi schingiuiţi pentru sentimentele dumneavoastră de buni români. Toate casele să se deschidă acuma la prima bătaie a omului îmbrăcat în verde? Ofiţerii să fie urmăriţi şi arestaţi de poliţia legionară? Ofiţerii spun: 'Generalul Antonescu a venit ca să ne pună sub ordinele legionarilor', ceea ce nu este deloc în intenţia noastră!».

Merită întreaga atenţie referirea la încercarea legionarilor de a subordona armata. Generalul subliniază că armata nu trebuie să facă politică, nici să devină instrumentul unui partid. Ea rămâne a

Țării, așa cum susține concepția democratică și constituțională. De asemenea, Justiția rămâne un instrument al statului, nu al partidului de guvernământ.

«Justiția este aceea care trebuie să facă dreptate într-un stat, - precizează Generalul Antonescu în fața prefecților.- Nu trebuie s-o facă fiecare dintre noi, căci atunci deschidem poarta arbitrariului... Avem probleme externe foarte mari și foarte grele: avem probleme interne; problema evreiască, problema comuniștilor, problema minorităților, a refugiaților, și nu le putem ataca pe toate dintr-o dată. Popularitatea pe care stăm este ca un cal care poate să fugă de sub noi. Nu uitați că și Mareșalul Averescu a venit cu o popularitate foarte mare, dar pe care a consumat-o în trei luni... Atunci însă, existau rezerve în Țară. Acum însă nu mai avem nici o rezervă. Dacă eșuăm noi, Țara cade sub ocupație străină, merge spre dezastru».

Asemenea citate ar putea fi redate pe sute și sute de pagini. Ele arată de câtă răbdare și perseverență a dat dovadă Generalul Antonescu în această perioadă a guvernării sale, pentru a readuce pe calea ordinei, a disciplinei, a legalității și a cinstei, pe legionarii promovați la putere prin prestigiul și autoritatea numelui său.

19 - Premisele și isbucnirea rebeliunii legionare

Vestea asasinării lui Iorga și Madgearu a produs stupoare, indignare și revoltă. Dacă asasinatele de la Jilava și de la Prefectură puteau să fie puse sub semnul ilegalității și crimei, exterminarea profesorului Iorga a fost socotită un sacrilegiu. Nicolae Iorga n-a fost doar dascălul eminent, istoricul erudit, scriitorul umanist, el era apostolul naționalismului român. Nu exista faptă de seamă în Istoria Țărilor Românești în care să nu fi fost înscris și Nicolae Iorga. Pe calea unui destin tragic, el piere din răzbunarea adversarilor politici asemenea lui Cicero. La capătul a două milenii, două existențe legate pe același fir al obârșiei latine, fac punte de unire prin însușirile lor identice și prin sfârșitul lor tragic. Ca și Cicero, care, refugiat la vila sa de pe malul mării, refuză să-și părăsească patria în momentul când Caesar trece Rubiconul și, ajuns de criminalii plătiți de Marc Antoniu, el este asasinat mișelește, - tot astfel Nicolae Iorga, refugiat la vila de la Sinaia, devine victima răsbunării politice.

Prin aceste oribile crime, mișcarea legionară s-a compromis iremediabil. Regimul național-legionar avea zilele numărate. Genera-

lul Antonescu a voit să-i înlăture imediat, dar conjunctura externă, relaţiile recent înjghebate cu Germania, l-au împiedicat să treacă la fapte, sancţionând încălcarea flagrantă a legalităţii şi atingerea integrităţii persoanei. El a reacţionat imediat, reunindu-i pe toţi miniştrii într-un consiliu de urgenţă. Horia Sima s-a desolidarizat de crime şi a căutat o justificare. Generalul a refuzat să primească felicitări pentru rezultatul vizitelor făcute în Italia şi Germania, spunând:

«Mărturia dragostei dumneavoastră trebuia să fie împiedicarea acţiunilor criminale. Nemernicii vor fi pedepsiţi exemplar. Toată mândria mea era să nu am mâinile pătate de sânge. Mi-aţi nimicit cu fapta voastră această mândrie!»

Dacă legionarii n-au fost înlăturaţi din guvern, în schimb măsurile represive nu au întârziat să se producă. Printr-un comunicat, Horia Sima reprobă cele petrecute. Poliţia legionară a fost desfiinţată. Prefectul poliţiei, colonelul Zăvoianu, destituit. În aceeaşi zi a fost promulgat un decret prevăzând pedeapsa cu moartea împotriva celor ce aveau să se dedea la acte vindicative extreme, pe temeiul justificărilor politice de orice fel.

În şedinţa Consiliului de Miniştri, Generalul a dat o serie de dispoziţiuni foarte drastice, iar legionarii au depus din nou jurământ de credinţă faţă de Conducător. În acest consiliu, Conducătorul i-a spus generalului Petrovicescu:

«După cum văd, Siguranţa nu funcţionează! Admiţi dumneata să se pună la cale aceste masacre? Să se ridice oameni fără cunoştinţa poliţiei şi Siguranţei? Este cineva care organizează acestea... Deci rapoartele de linişte ale Siguranţei nu sunt crezute de mine. Dacă aş fi avut informaţii de cele ce se puneau la cale, puteam opri măcelul. Te rog să iei imediat măsuri pentru schimbarea primarilor. Să se pună ordinea de care am nevoie la dezvoltarea statului. Rezultatul până în 24 ore. Dumneavoastră domnule ministru de Interne, rămâneţi responsabil de azi înainte. Pentru toate acestea veţi trage consecinţe... La gări, la Radio, la Poştă, Telefoane, nu mai au ce căuta gărzi legionare. În Stat, ordinea se ţine numai de organele Statului!»

Prin toate aceste dispoziţiuni, constrâns de actele de terorism şi de presiunea evenimentelor, Generalul Antonescu încerca să elibereze statul de imixtiunea partidului. Tot din aceste dispoziţiuni se vedea retragerea încrederii pe care o acordase Generalul legionarilor, la începutul guvernării. Mai mult, măsurile drastice lăsau să se desluşească bazele unui plan prin care, treptat, rolul şi atribuţiile legionarilor urmau să se supună controlului de aici înainte. La acelaşi consiliu, Generalul a declarat:

«De asemenea, nu se mai poate tolera portul armelor decât celor încadraţi în unităţi constituite sub comanda unui şef care poartă răspunderea. Cine poartă armă, trebuie imediat dezarmat şi predat justiţiei».

Ori, dintre toate măsurile represive, nici una nu putea să lovească mai tare în prestigiul şi în planurile şefilor legionari, pistolul fiind un principiu de bază în argumentaţiile lor politice, aşezat ca temelie de doctrină de însuşi Corneliu Codreanu, când l-a descărcat în pieptul prefectului de poliţie Manciu, la Iaşi. El devenise o emblemă, un simbol. Legionarul nu discuta, el înfăptuia. Tocmai aici Generalul Antonescu, în legitimul său drept de apărare a statului şi vieţii cetăţenilor, a îndrăznit să lovească. Orice puteau tolera legionarii, dar această lovitură nu. Desfiinţarea poliţiei legionare şi dezarmarea partidului au determinat ulterior o evoluţie rapidă a evenimentelor. Legionarii încep să cunoască voinţa şi puterea Generalului, capacitatea extraordinară atât fizică, cât şi intelectuală a acestui om. Cunoscându-l încep să se teamă şi se vor grăbi să-l lovească. În aceste momente, tinerilor rebeli le trece prin minte ideea atentatului la viaţa Generalului Antonescu.

După aceste consilii, speranţele pe care Generalul Antonescu le pusese în oamenii de încredere de la diferitele departamente la care titularii erau legionari, s-au dovedit zadarnice, deoarece aceste elemente erau neutralizate de legionari.

Astfel, colonelul Alexandru Rioşeanu, secretar general la Interne, declara textual:

«Aţi spus, domnule General, că suntem responsabili de ceea ce se întâmplă. Ca să fiu eu responsabil, trebuie ca atât la poliţie, cât şi la Siguranţă, să am oamenii mei. Eu nu sunt sigur nici de domnul Mironovici de la poliţie, nici de domnul Ghica de la Siguranţă. Pentru actele lor eu nu pot răspunde!»

Generalul a dat dispoziţii ministrului, transformându-l într-un organ de informare:

«Dumneata îmi vei raporta. Am auzit că şeful Siguranţei a scos din vamă 1300 de pistoale pe care le-a împărţit. Să faci anchetă şi să vezi dacă este exact. Omul ordinei nu poate împărţi arme pentru dezordine».

Ministrul Rioşeanu merge mai departe, dezvăluind întreaga stare de lucruri:

«Domnul Ghica nici nu mai tratează cu mine. Domnul prefect al poliţiei, cel nou, nici nu s-a prezentat la mine şi nici jurământul nu l-a depus».

Aşadar, la câteva zile după ce legionarii au semnat un nou act de supunere şi au acceptat ordinul de dezarmare, Generalul Antonescu se vedea pus în situaţia de a trece la sancţiuni.

«Să-l chemi la minister şi să pui lucrurile la punct. Dacă nu vine, vom pune alt prefect. Pe domnul Ghica să-l încadrezi în ordinea legală. Dacă nu intră în ordinea legală, atunci să-mi propui un alt şef al Siguranţei».

Generalul Petrovicescu, ministrul de Interne legionar, încearcă să tempereze lucrurile, solidarizându-se cu subordonaţii săi: «Eu am legături cu Ghica şi nu am avut a mă plânge de el». Generalul Antonescu menţine conflictul la nivelul ministrului poliţiei şi şefului Siguranţei şi, adresându-se amândurora, spune:

«Să-l chemaţi imediat pe domnul Ghica şi să-i spuneţi că dacă nu va intra în legalitate, va fi imediat destituit. Nu trebuie să treacă peste ordinele primite. Cum de şi-a permis să nu dea curs unui decret semnat de mine?»

Era vorba de decretul pentru predarea armelor de către legionari. Ei nu numai că nu le predaseră, dar după cum s-a văzut, continuau să se înarmeze.

Generalul Antonescu îşi stabilise reşedinţa în palatul Cantacuzino de pe Calea Victoriei. Aici a lucrat până la începutul lui noiembrie, după care dată, devenind neîncăpător, Preşedinţia Consiliului de Miniştri s-a mutat în modernul palat de curând construit în Piaţa Victoriei, care oferea buna funcţionare a întregului aparat funcţionăresc dezvoltat între timp şi mai bune condiţii de locuit Conducătorului şi familiei sale. În felul acesta, părăsindu-şi propria casă din strada Paharnicului, el şi-a alcătuit un cămin improvizat, pe acelaşi etaj cu cabinetul militar. Noua locuinţă era mai spaţioasă şi în directă legătură, printr-un pasaj de trecere, cu Ministerul de Externe (vechiul palat Sturdza) dărâmat de bombardamentul aviaţiei germane din 24 august 1944.

În primele zile ale instalării Generalului, au reapărut tinerii în cămaşă verde şi s-au instalat câte doi în faţa uşii cabinetului. După desfiinţarea poliţiei legionare era firesc să fie suspendată această gardă, dar, abia când situaţia a devenit mai încordată, anturajul Generalului a intervenit prin generalul Piki Vasiliu, inspectorul jardarmeriei şi, pe motiv că Conducătorul era mai întâi general şi apoi şef de stat, a cerut să se aprobe şi instalarea unei gărzi militare alcătuită dintr-un subofiţer şi doi jardarmi.

Lunile decembrie şi jumătate din ianuarie 1941, au fost dominate de străduinţa neobosită de a-i îngrădi şi disciplina pe legionari. Aflând că aceştia proiectaseră noi masacre, Generalul

Antonescu a anunţat în Consiliul de Miniştri:

«De sărbătorile Crăciunului luaţi măsuri de păstrare a ordinei şi de supraveghere. Un lucru care trebuie să înceteze pentru că a speriat lumea, sunt marşurile de noapte şi agitaţiile de noapte din cuiburile legionare. Nu epuizaţi tineretul, el nu va mai putea da nimic dacă după munca de zi îl adunaţi noaptea. Lucrati la lumina zilei. În catacombe creştinii au lucrat până ce au triumfat. După aceea au ieşit la lumină. Nu mai lucrezi în catacombe după ce ai reuşit».

Cu prilejul zilei de 1 decembrie, Generalul Antonescu vizitează «cetatea unirii», găseşte de cuviinţă să precizeze poziţia României faţă de brutala încălcare a legilor internaţionale şi, adresându-se ardelenilor, spune:

«Pe umerii voştri stă apărarea sfântă a datoriilor strămoşeşti. În această clipă de îngenunchere, îngenunchiaţi ca să auziţi trosnetul de trupuri pe roată ale lui Horia şi Cloşca; simţiţi în sânge clocotul de viaţă ardelenească a lui Avram Iancu şi ritmul de redeşteptare românească a lui Andrei Mureşanu. Plecaţi urechea la brazda strămoşească şi aplecaţi în cuget icoana gândurilor lui Lazăr şi Şaguna şi cutremuraţi-vă de biruinţa veşnică a lui Mihai Viteazul. Ne-am născut aici. Suntem cei dintâi aşezaţi şi vom pleca cei din urmă. Vom muri aici, fraţi ardeleni, pentru că nu putem părăsi ceea ce nu se poate părăsi. În faţa noastră viitorul stă aspru şi greu, dar plin de nădejdi. A vrut Dumnezeu ca eu, care am luptat pentru graniţele neamului şi m-am străduit pentru onoarea şi puterea armatei, să am la bătrâneţe dureroasa soartă a aduna pe risipiţii graniţelor noastre sfărâmate. Exodul de persoane pare că a încetat.

Am fost la Roma şi la Berlin pentru ei, pentru noi toţi, pentru generaţiile viitoare. Am arătat cu un suflet şi cu cuvinte care se vor cunoaşte odată, tot trecutul nostru, toată durerea şi toată sfâşierea noastră de astăzi. Am găsit înţelegere. România nu mai este detestată. România nu mai este singură. Nu pot astăzi să vorbesc mai mult. Toţi trebuie să păstrăm încrederea în drepturile neamului.»

Cuvântarea se referă, bineînţeles, la rolul armatei:

«Ostaşi, din cetatea biruinţei lui Mihai Viteazul îmi îndrept gândul către voi toţi, spre a vă reaminti toată iubirea, toată nădejdea şi toată siguranţa pe care neamul întreg o pune în voi».

Aceste cuvinte aveau o exaltare profetică. Generalul înţelesese desluşit din evenimentele de la 26-28 noiembrie că, mai devreme sau mai târziu, armata va trebui să impună şi să susţină ritmul de viaţă al Ţării. Pregătind-o pentru misiunea ce urma să o îndeplinească, el spune mai departe:

«Am fost la Roma şi Berlin ca ostaş. Am mers acolo ca să

apăr onoarea voastră, mândria voastră, fiindcă nu sunteţi vinovaţi că neamul şi-a prăvălit graniţele fără luptă, şi nu asupra voastră apasă umilirea de a le fi pierdut în luptă. Pe umerii voştri apasă în schimb, răspunderea asigurării prin luptă a drepturilor acestui neam».

Sunt evocate umilinţele suportate de armată pe timpul retragerii din Basarabia şi Bucovina, iar aceste umilinţe continuau, o seamă de ofiţeri români fiind deţinuţi ilegal, după ocuparea acelor provincii. Se fac referiri la incidentele de frontieră de pe graniţele de Est şi Nord-Vest.

Sub impresia şocului produs de atrocităţile din 26-28 noiembrie, Generalul Antonescu se adresează legionarilor, încercând încă o dată, de la înălţimea celui mai înalt ideal românesc, al unirii tuturor provinciilor, să-i facă să înţeleagă imperativele vremii şi să înceteze tulburările:

«Legionari, România şi viitorul neamului depind astăzi de fapta voastră de mâine. De atâtea ori mi-am deschis sufletul pentru voi şi mi-am îndreptat gândul către voi. Astăzi, în această zi sfântă şi tristă, din această cetate a biruinţei româneşti, vă trimet din nou sfatul şi nădejdea mea... Mistica naţională înseamnă convingerea în dreptatea şi puterea unui neam. Dacă ţara este a legiunii şi legiunea trebuie să fie a Ţării. Adevăratul legionar slujeşte Ţara numai prin muncă, ordine, supunere oarbă la legile şi chemările ţării. Am nu numai datoria, am şi dreptul să vă cer şi ascultarea neşovăitoare, şi dăruirea completă. Vă cer eu, pentru că prin mine, v-o cere Ţara!»

Încheierea patetică păstrează sub chipul metaforei chemarea la luptă:

«Din această cetate a Unirii româneşti, fac astăzi un apel la unirea tuturor, în crez, în faptă. Numai astfel vom putea ridica Patria... Nu vin cu laudă înaintea voastră, nici cu vorbe, nici cu promisiuni. Conducătorul şi ostaşul trebuie să tacă şi să înfăptuiască...»

Legionarii au rămas surzi şi, mai îndârjiţi ca înainte, continuau pregătirile pentru lovitura decisivă. Instruirea se făcea pe ascuns, înarmarea continuă. Se dau arme studenţilor, şcolarilor. Universitatea, şcoala intraseră într-o adevărată anarhie. Profesorii, studenţii, elevii absentau de la cursuri pentru a participa la şedinte. Elevii purtau pistoalele în serviete la şcoală şi chiar le puneau pe pupitre, în faţa profesorilor. Ministrul Invăţământului, Brăileanu, dăduse instrucţiuni: «profesorii trebuiesc reeducaţi de proprii lor elevi!».

În universităţi starea de lucruri devenise foarte gravă. Profesori valoroşi erau eliminaţi pentru convingerile lor politice. Cuvântul studenţilor atârna hotărâtor în sancţionarea profesorilor sau în pro-

movarea lor. Concomitent cu această acţiune de desagregare, se ducea o largă acţiune de discreditare a Generalului în rândul maselor. Se răspândea zvonul că este vândut masonilor, că a trădat legiunea, că nu se mai bucură de încrederea Germaniei şi în sfârşit, că armata nu mai este cu el.

În armată lucrurile au luat o turnură defavorabilă legionarilor. Ofensele, amestecul legionar în unităţile militare, prigonirea ofiţerilor loiali au determinat o mişcare de apărare şi respingere a imixtiunilor din afară. Totuşi, parte din ofiţerii superiori şi comandanţi de mari unităţi, ca generalul Dragalina, comandantul Corpului de Armată Braşov, Coroamă şi alţi ofiţeri, continuau să sprijine legiunea, fără a fi legionari convinşi.

La sfârşitul lunii decembrie 1940, tabăra adversă s-a înverşunat. Au fost răspândite alte valuri de ameninţări şi calomnii în toată ţara. Pentru a se răzbuna pe foştii oameni politici care îi persecutaseră, legionarii au hotărît să organizeze un măcel pe scară largă, în noaptea de anul nou, «pentru a purifica ţara de lepra trecutului». Noaptea de anul nou trebuia să devină o noapte a Sfântului Bartholomeu.

Acest masacru a fost evitat datorită intervenţiei secretarului de stat de la Interne, Alecu Rioşeanu şi a punerii armatei în stare de alarmă. Cu acest prilej, Generalul Antonescu adresează armatei un ordin de zi indicând-o ca pe unica forţă ce poate garanta liniştea în ţară. Prin acest apel, divorţul dintre Conducător şi legiune era virtual înfăptuit:

«Ostaşi, azi ca întotdeauna, azi mai mult ca altădată, gândul meu de frate şi de prieten, se îndreaptă către tine, drag ostaş de toate gradele şi de toate vârstele... Am dorit şi am visat, am luptat şi am îndurat, am fost lovit, pentru că am voit să pun în mâinile tale vânjoase cea mai bună armă; în sufletul tău cinstit, cea mai înflăcărată credină; în inima ta, cel mai viforos avânt; în credinţa ta în destinele neamului, cele mai înălţătoare aripi şi în privirea ta cea mai vie dintre icoane: PATRIA».

Era prima dată când Generalul aflat în fruntea Ţării se adresa armatei în mod deschis, fără echivoc, făcând o adevărată profesiune de credinţă:

«De la 6 septembrie mă zbat, dragi ostaşi, să vă dau şi vouă o viaţă nouă. S-a terminat cu bunul plac al unora şi traiul rău al altora... De acum încolo seriozitatea va lua locul uşurinţei; vrednicia va da la o parte pe nevrednic; onestitatea va zdrobi tâlhăria: caracterul va înfrânge pe cel viclean şi minciuna nu va mai putea să se strecoare către vârfurile de comandă. De acum înainte pe culmi nu vor

trebui să ajungă decât vulturii.

Sunt convins că şi voi, ca şi mine, socotiţi că trebuie să ne întoarcem, cât mai este timp, pe calea de glorie şi jertfă pe care a umblat fără şovăire neamul nostru de la Sarmizegetusa şi până la bătrânul şi înţeleptul Rege (Ferdinand), care a pregătit prin munca şi exemplul său, istorica înfăptuire».

Acest ordin de zi cuprinde răsunete pregătitoare de luptă. Dacă în forma aceasta îmbracă obişnuitul protocol militar, el arată, în fond, cum în cugetul Generalului începuse să se definitiveze hotărârea cu privire la readucerea la ascultare a legionarilor. Armata trebuia să rămână «cu arma la picior» de acum înainte, până la soluţionarea conflictului.

Cum era de aşteptat, Horia Sima a depus toate sforţările pentru a dovedi ca neîntemeiate zvonurile răspândite cu privire la proiectatele atentate. Şi, în timp ce Generalul Antonescu lua măsuri pentru a preîntâmpina actele teroriste, Horia Sima dădea un ordin prefecţilor, prin care desminţea categoric ameninţarea ce plana asupra vieţii oamenilor politici.

Datorită măsurilor severe, sărbătorile crăciunului şi anului nou au trecut fără nici un incident. Legionarii îşi mută data loviturii pe mai târziu. Din ordinul generalului Petrovicescu, se execută o descindere la sediul lojei masonice şi se fac perchiziţii unor foşti oameni politici şi generali în rezervă, luându-li-se armele.

La 10 ianuarie, Horia Sima dă un comunicat prin care alarmează şi nelinişteşte opinia publică, anunţând că s-a descoperit un material extrem de important, care va fi adus la cunoştinţa ţării: «Se pregăteşte o groaznică nimicire a neamului nostru întreprinsă de masoni şi prin masoni».

Sunt lansate zvonuri în care se vorbeşte despre forţa legiunii şi despre neîncrederea Germaniei în Conducător.

- La 12 ianuarie, Generalul a fost invitat la Hitler, după cum aţi relatat mai înainte. Invitaţia adresată vicepreşedintelui Consiliului de Miniştri, Horia Sima, nu a fost onorată. Cum a justificat el acestă atitudine, care nu se putea să nu-l ofenseze pe Hitler?

- Cercurile de conducere ale legiunii au lăsat să se înţeleagă că Horia Sima se temea să meargă împreună cu Generalul Antonescu, pentru a nu fi pus în inferioritate, în faţa lui Hitler. Toate insistenţele depuse de Fabricius şi de generalul Hansen, şeful misiunii militare germane, n-au avut nici un efect. Sima a rămas neînduplecat în hotărîrea sa. Adevărul este că el căuta să profite de lipsa Generalului din Ţară spre a lua decizii care să-l pună, la sosire, în faţa unui

fapt împlinit.

Generalul i-a descris lui Hitler situaţia de confuzie şi început de anarhie ce se instalase în ţară datorită actelor de insubordonare ale legionarilor şi a lăsat ca interlocutorul să tragă singur concluziile. Era evident că orice fel de colaborare cu Legiunea, ai cărei membri nu înţelegeau să coopereze ci urmăreau să ia singuri întreaga putere, era total compromisă. Generalul Antonescu arăta că este gata să păstreze conducerea «fără Legiune sau chiar împotriva Legiunii».

După Killinger, ministrul Reichului la Bucureşti, reieşea că Generalul se exprimase în felul acesta: «Preiau întreaga răspundere, sunt gata să guvernez cu Horia Sima şi cu Legiunea, cu Legiunea fără Horia Sima, aşa cum sunt gata să guvernez fără Horia Sima şi fără Legiune».

«Schismaticilor, spuse Hitler zâmbind. Statul este monopolul mitralierei. Gândiţi-vă la forţa concentrată într-un asemenea instrument. Cel ce posedă monopolul maşinilor de război moderne, posedă puterea absolută. Omul care lasă să i se ia postul de comandă - şi privirea sa fixa cu insistenţă pe General - probează că nu a ştiut să folosească mitraliera. Un dictator al secolului XX nu poate fi răsturnat. Dacă se prăbuşeşte, înseamnă că s-a sinucis»».

Hitler s-a ridicat. Nu mai avea nimic de spus!

Ofiţerii din Cabinetul Militar (Mircea Elefterescu, Eugen Niculescu, Marin Alexandru, Nicolae Bălăşescu, Nicolae Anghel, C.Ioniţă, Radu Florescu, Gheorghe Stănculescu) au participat direct la înăbuşirea rebeliunii. Alături de Generalul Antonescu se aflau generalii Ilie Şteflea, Mihai Pantazi, Gheorghe Dobre şi colonelul Nicolae Dragomir. Alţii veneau şi plecau. Când au început luptele de stradă, la postul de comandă al Generalului a rămas doar personalul militar şi civil din stricta intimitate, Doamna Maria Antonescu, secretara ei, Domnica Negulescu şi Mihai Antonescu. Cu o zi înainte de deschiderea focului, adică la 20 ianuarie, l-am însoţit pe generalul Şteflea într-o misiune de împăcare a formaţiilor legionare ajunse în impact cu armata, pe Calea Victoriei, în faţa Prefecturii Poliţiei. Generalul Şteflea, trăgând piciorul beteag de la Mărăşeşti, a urcat în limuzina care ne aştepta la scară. Am luat loc la stânga generalului. Maşina a pornit în goană pe Calea Victoriei spre Prefectură. N-am avut timp să schimbăm nici un cuvânt. Regretam că nu am luat asupra mea nici o armă. Dar, îmi spuneam, poate că e mai bine aşa. La ce mi-ar fi folosit dacă mergeam într-o misiune de împăciuire? Deşi drumul era foarte scurt, Calea Victoriei mi s-a părut foarte lungă. Pe tot întinsul ei nu se vedea ţipenie de om sau vehicul. De îndată ce

mașina a trecut de Palatul Regal și s-a apropiat de Palatul Telefoanelor, am descoperit o massă de oameni care bloca Calea Victoriei, în dreptul Casei Armatei. Mulțimea se revărsa pe bulevardul Elisabeta, spre Cișmigiu, dar și spre Universitate, unindu-se cu alte mulțimi.

Am coborît. Generalul în dreapta mea. Am străbătut cu pas liniștit cei cincizeci de metri până la zidul oemenesc, sub privirile a mii de ochi ce se aținteau asupra noastră. Nici o rumoare, nici o mișcare. Când am ajuns în dreptul primului rând, l-am devansat pe general și, pe un ton calm, am spus: «Vă rog să faceți loc de trecere domnului general, secretarului general al Apărării Naționale, delegatului pentru cercetări la fața locului și pentru aplanarea incidentului». «Faceți loc, loc!» au strigat câteva glasuri autoritare, probabil șefii unităților legionare. Massa compactă s-a desfăcut încet, a creat un coridor îngust pe care ne-am angajat unul câte unul. În urma noastră, valurile mișcătoare se închideau ermetic. Eram pierduți, eram prizonierii acestei mulțimi. Înaintam încet, strecurându-ne, atingându-i cu coatele pe cei ce făceau loc de trecere. Păstram pe chipuri un aer senin și încrezător și ne plimbam privirile binevoitoare pe figurile celor ce ne strângeau ca într-un corset. Interesant și încurajator a fost faptul că nu am observat pe acele fețe porniri dușmănoase. La toate ferestrele înaltelor imobile pe lângă care treceam se vedeau ciorchini de oameni, ornând festiv și bizar fațadele. Unii purtau cămăși verzi, alții steaguri și pancarde cu lozinci, cu flori. Pe alocuri, impresie de iarmaroc.

În fața Prefecturii, spectacolul era cu totul inedit. Toate ferestrele erau ticsite de legionari, în majoritate fete, mult aplecate în afară, etalând panglici tricolore, steaguri, pancarde, flori și arme. Cât timp am străbătut acel culoar de oameni, adică mai puțin de cinci minute, ei au păstrat o tăcere desăvârșită. În fața Prefecturii însă, la vederea noastră, legionarii de la balcoane și ferestre au început să cânte «Sfântă tinerețe legionară». Era impresionant acel cor izbucnit din mii de voci, care vibrau de o religiozitate specific legionară, umplând de extaz chipurile celor ce cântau. Ajungând în fața magazinului La Fayette (azi Victoria), dintr-odată atmosfera s-a schimbat. Ne-am trezit într-un spațiu liber pe toată lărgimea străzii. Demonstranții se aflau pe trotuare, lăsând un careu deschis în stradă, chiar în fața magazinului, la încrucișarea Căii Victoriei cu Lipscani. Aici ecourile imnului legionar ajungeau ca din depărtare, iar o adiere de vânt aducea zvon de cântece bisericești dinspre biserica Zlătari. Nu ne-am dat bine seama dintr-un bun început despre ce este vorba, dar în cântări s-a deslușit prohodul. În careu, un tanc imobilizat. Drugi de fier erau introduși între șenile. Sus, pe turelă, stăteau trei legio-

nari, ţinând în mână drugi de fier cu care încercau să deschidă tancul. Lângă ei, doi ofiţeri, un maior şi un căpitan de tancuri, căutau să-i convingă pe agresori să renunţe la acţiunea lor. Brusca noastră apariţie, uniforma şi prestanţa generalului Şteflea, i-au intimidat pe legionari, făcându-i să rămână nemişcaţi sus, pe tanc.

«Ce s-a întâmplat aici, domnule maior? s-a adresat generalul Şteflea, maiorului de lângă tanc. De ce dai voie persoanelor civile să se urce pe un tanc al armatei?»

«Domnule general, am onoarea a vă raporta că o fac în mod abuziv şi cu nimic justificat!» răspunse maiorul cu o revoltă abia stăpânită.

Atunci, din mulţime s-au auzit voci:

«S-a trans în cetăţeni... Au omorît un legionar... Să iasă din tanc ofiţerul care a tras...»

Situaţia a devenit gravă.

«Dumneavoastră de pe car!» li s-a adresat generalul. «Coborâţi, vă rog, şi veniţi să-mi spuneţi ce s-a întâmplat!»

«A tras în legionari. A murit un legionar...» Cei din jurul nostru continuau să vocifereze: «Afară cu ei, afară!» La un semn al unuia de pe tanc, se făcu linişte. El începu:

«Domnule general, căpitanul care se află înăuntrul tancului a tras cu mitraliera în mulţime şi a ucis un legionar. Uitaţi-vă!» şi spunând aceasta, făcu un semn cu mâna către mulţime, înspre biserica Zlătari. Strada s-a golit lăsând să se vadă pe trotuarul care cotea spre Calea Victoriei, către Lipscani, cadavrul unui tânăr. La căpătâiul lui ardeau, lipite pe asfalt, sute de lumânări. Sute de flori presărate pe trotuar. Hainele celui ucis erau pline de sânge.

Maiorul de lângă tanc a intervenit imediat:

«Nu este adevărat, domnule general. Nu s-a tras din tanc. Ei l-au împuşcat din eroare. Dacă s-ar fi tras din tanc, nu ar fi fost o singură victimă, ci zeci de victime. Repet: dacă s-ar fi tras din tanc, ar fi fost un masacru. Şi apoi, vă rog să ordonaţi să se facă o analiză a rănii, să se vadă că este produsă de glonţul unui revolver.»

Era logic.

«Auziţi, camarazi legionari?» reluă generalul Şteflea, adresându-se mulţimii. «Nu s-a tras din tanc şi nu ofiţerul a ucis. Cu mitraliera când tragi, razi, nu ucizi un singur om. Dintr-o mie, scapă unul. Vă rog să lăsaţi drum liber tancului să-şi vadă de misiunea sa.»

«Nu se poate... Să iasă ucigaşul! Vrem ucigaşul! Să-l vedem la faţă!» vocifera mulţimea, în timp ce legionarul care coborîse de pe turelă, încerca să se caţere din nou. Generalul l-a oprit:

«Nu poţi face una ca asta. Dumneata nu ai dreptul. De aceea

am venit aici. Pe ofiţer nu poate să-l judece decât comandantul său. Dacă e vinovat de omor, va primi pedeapsa tribunalului militar.»

«Domnule general, am ordin!» răspunse legionarul. «Am ordin să-l identific pe ofiţer, şi după aceea vom vedea noi!»

«Oi fi având dumneata ordin, dar vezi că nu se poate. Dumneata ai făcut armată?»

«Da.»

«Ei bine, cred că-ţi aduci aminte că regulamentul opreşte ca un militar să fie anchetat sau arestat de un civil. Să procedăm cu înţelepciune. Ofiţerul nu poate să iasă din tanc, deoarece eu nu-i dau voie. Dumneata nu poţi să-l obligi, pentru că nu ai dreptul. Îţi dau autorizaţia să delegi doi camarazi să însoţească tancul până la cazarmă, unde ofiţerul va ieşi din turelă, la ordinul comandantului său direct. Acesta va ancheta cazul. Rezultatul anchetei va veni la mine şi eu îl voi prezenta domnului General Antonescu, care va decide soluţia. Dacă este vinovat, va merge la judecată, dacă nu este, va rămâne liber.»

Acest raţionament a fost făcut cu glas tare. Vocea subţire şi pătrunzătoare a generalului Şteflea purta cuvintele, până departe, aşa că ele puteau să fie auzite de mulţimile din jur, care asistau tăcute, ca la teatru, şi scoteau murmure de aprobare. Astfel s-a pus capăt unei situaţii nefireşti şi umilitoare, în care încăpuse echipajul militar al tancului. S-au scos lanţurile şi drugii de fier dintre şenile, motoarele s-au pus în mişcare şi tancul, cu cei doi legionari pe turelă, a pornit spre cazarmă.

Scena a durat aproape o oră. Mi s-a părut interminabilă. Trecusem prin momente de mare tensiune şi primejdie. Acei tineri de provenienţă dubioasă, care dispuneau de mii de oameni, ne-ar fi putut lua ostateci. Rataseră un prilej rar. Ce pradă pentru şantaj să-l fi luat prizonier pe secretarul general al Ministerului Apărării Naţionale! Stând lângă generalul Şteflea şi observându-i pe demonstranţi, avusesem răgazul să-mi dau seama că tinerii nu inspirau teamă. Uniforma militară le impunea respect, cu atât mai mult prezenţa generalului Şteflea, figură impunătoare, om cumsecade. Cine îl vedea pentru prima oară pe generalul Ilie Şteflea, cu figura lui simpatică şi încă tânără, de om de munte, cu obrajii rumeni, cu tenul alb, ochi luminoşi şi blânzi, cu aurul strălucitor al epoleţilor şi al cozorocului, cu cruciuliţa albastră a ordinului Mihai Viteazul şi multiplele semne de rănit la braţul stâng, şchiopătând din piciorul sfârtecat la Mărăşeşti, nu putea să rămână indiferent. Această impresie s-a impus şi mulţimii de legionari de pe Calea Victoriei.

Din nefericire, lucrurile nu s-au terminat aici, iar prestanţa

generalului n-a mai ajutat la nimic, în momentele următoare. După ce tancul a părăsit locul cu pricină şi a dispărut la cotul străzii, generalul Şteflea a găsit necesar să ia contact cu comandanţii unităţilor din apropiere, trimise de Comandamentul Militar al Capitalei, pentru menţinerea ordinei şi care stăteau în aşteptare, în preajma aglomerărilor de oameni. Aşadar, am pornit şi noi în urma carului de luptă, coborînd strada pe lângă magazinul La Fayette. Puţin mai la vale, am găsit capul unei coloane de grăniceri staţionând cu arma la picior, pe trotuarul de lângă marele magazin. Coloana era alcătuită dintr-o companie de soldaţi toţi unul şi unul. Generalul a primit raportul ofiţerului comandant şi s-a interesat dacă a avut ciocniri cu manifestanţii. Nu avuseseră. După aceea, oarecum infatuat de succesul obţinut, s-a depărtat de trupă şi s-a îndreptat iarăşi spre mulţimea din Calea Victoriei. L-am urmat şi ne-am trezit din nou împresuraţi. Am încercat să-i atrag atenţia asupra pericolului şi l-am tras uşor de mâneca vestonului: «Nu vă depărtaţi de trupă, domnule general!»

Nu m-a luat în seamă, continuându-şi drumul. Voci din mulţime au început să strige:

«De ce trimiteţi trupele împotriva noastră, domnule general? împotriva poporului? Luaţi-vă trupele înapoi la cazarmă!»

Generalul a încercat să justifice prezenţa trupelor.

«Soldaţii nu sunt aduşi împotriva cuiva. Ei sunt chemaţi să apere, la nevoie, pe toată lumea...»

«Mai bine apărau Bucovina şi Basarabia, decât să-i apere pe jidani şi pe masoni, împotriva poporului şi a Legiunii.»

Ori l-ar fi picat cu ceară, ori i-ar fi spus aceste cuvinte generalului Şteflea, tot una ar fi fost.

«Cum îndrăsneşti», începu el să strige, adresându-se celui ce-l apostrofase, în timp ce rândurile ostile se strângeau tot mai mult în jurul nostru. «Armata ţării şi-a făcut întotdeauna datoria şi s-a supus ordinelor mai marilor ei...»

N-am mai auzit ce s-a spus şi nici n-am mai stat să ascult. M-am tras încet înapoi şi am ieşit din cercul ameninţător, repezindu-mă la coloana grănicerilor. Am scos din front trei sergenţi voinici şi le-am dat ordin: «Înainte, degajaţi şi scoateţi pe domnul general din mijlocul mulţimii!»

Cu baioneta la armă şi arma în cumpănire, sergenţii s-au apropiat de mulţime şi au început să-şi facă loc câte unul, strigând: «Faceţi loc, vă rugăm!» Surprinsă şi intimidată la apariţia ostaşilor cu ţinuta lor gravă şi hotărâtă, mulţimea s-a tras înapoi făcând loc de trecere sergenţilor, în urma cărora veneam eu. Am ajuns la general, l-am găsit angajat într-o replică violentă cu câţiva şefi legionari. I-am

spus cu glas tare, ca să fiu bine auzit de cei dimprejur:

«Domnule general, sunteţi urgent chemat la Preşedinţie. A venit maşina să vă ia!» Apucându-l ferm de braţ şi sub protecţia celor trei sergenţi, care alcătuiau o mică escortă deschizând calea, am ajuns din nou la coloana de grăniceri. «Domnule general, am cutezat să-i spun, scăpat de o mare grijă, ce imprudenţă aţi făcut? Dacă vă luau ostatec?»

«Nu îndrăsneau ei, mi-a răspuns fără convingere generalul. Ai văzut ce nemernici? Se legau de armată, că nu şi-ar fi făcut datoria...»

În sfârşit, noi ne-o îndeplinisem pe a noastră. Înainte de a părăsi locul şi a merge la maşină care aştepta la Vama Poştei (Procuratura Generală), generalul a dat noi ordine companiei, a mutat-o mai departe de mulţime şi, prin spatele Prefecturii de Poliţie, ne-am înapoiat la Preşedinţie. După ce generalul Şteflea a raportat Conducătorului cum a decurs misiunea, el a telefonat la Malmaison cerând relaţii asupra tancului despresurat. Ajunsese cu bine. Legionarii nici n-au pătruns în cazarmă, au fost opriţi de sentinelă la poartă. Ancheta făcută de comandantul regimentului l-a găsit nevinovat pe ofiţer.

Aşa a început de fapt rebeliunea.

PARTEA IV

DECLANŞAREA RĂSBOIULUI DIN EST

20 - Soldaţi, treceţi Prutul

Vineri 19 iunie 1941, cu treizeci de minute înainte de ora opt, când începea activitatea la. Preşedinţia Consiliului de Miniştri, părăseam locuinţa cu maşina. Era o dimineaţă senină, scăldată într-o răcoare plăcută. Mă lăsam legănat de mersul uşor al automobilului, fără nici o preocupare dătătoare de griji. Când am coborît, m-a întâmpinat ofiţerul de zi, anunţându-mă cu o expresie plină de gravitate, că sunt aşteptat de către colonelul Mircea Elefterescu, şeful de cabinet al Conducătorului. Se telefonase şi la mine acasă. Intrigat, m-am uitat la ceas. Nu întârziasem. De unde se ivise această grabă? Am întins pasul, am străbătut repede holul şi am urcat în lift. La ieşire, dau cu ochii de colonelul care mă aştepta.

- Hai, domnule, că te caut de-o jumătate de oră!

- Dar, domnule colonel, mai sunt trei minute până la opt!

- Lasă, lasă astea acuma! Vino aici, avem ceva foarte urgent de rezolvat! şi, spunând aceste cuvinte, colonelul reintră în cabinet urmat de mine. Îşi luă locul la birou, în picioare, scotocind într-o mapă. Eram intrigat de graba celor din jur cât şi de conţinutul plicului. Generalul lipsea de opt zile, plecat în inspecţie la trupele de pe frontiera Prutului şi la Preşedinţie domnise cea mai mare acalmie.

Dumneata, reluă colonelul cu un aer solemn pe care-l aborda ori de câte ori trebuia făcută o distincţie între obişnuit şi neobişnuit, pleci imediat cu avionul la Galaţi, spre a înmâna domnului General acest plic cu conţinutul strict secret, sosit acuma o jumătate de oră de la Ambasada Germană. Domnul General aşteaptă această corespondenţă la comandamentul local, unde vei fi condus de la aeroport. Vei preda plicul numai în mâna domnului General, nimănui altuia. Maşina te aşteaptă la scară şi, la Băneasa, un avion e gata de zbor.

Am ascultat cu interes crescând şi cu nelinişte cuvintele ieşite din gura fostului meu comandant de escadron din Regimentul 9 Roşiori şi, după cât îl cunoşteam, mi-am putut da foarte bine seama de situaţia gravă, poate excepţională, în care ne aflam. Am înţeles prin instinct că deslegarea unei enigme ce plutea în aer de câtăva vreme, sosise. Nimic până atunci nu transpirase din intenţiile Marelui Comandament, cu toată prezenţa trupelor germane în Moldova, cu toată înşirarea de mari unităţi de-a lungul frontierelor. Zilnic erau luate noi şi noi măsuri de întărire a noilor frontiere. Armata a III-a

română, de sub comanda Generalului Petre Dumitrescu, se afla pe frontiera bucovineană, iar Armata a IV-a General Ciupercă, pe Prut, până la Galaţi. Între ele, în zona Iaşului, se intercalase Armata 11-a germană a generalului Schobert. Acestea erau în stare de a face faţă oricărui atac dinspre Est a trupelor sovietice, rămase mascate pe frontiere, de la ocuparea celor două provincii, din iunie 1940.

Prezenţa acestor forţe la linia frontierei fusese justificată de crearea şi intensificarea tensiunii provocate de armata sovietică, încă de la atingerea noii linii de delimitare teritorială, prin acţiuni agresive ca: incursiuni, deschidere de focuri, trimiteri de spioni etc. În ultimele două săptămâni,. parcă, grija celor două mari comandamente, român şi german, pentru această frontieră crescuse. Însăşi vizita Generalului Antonescu care, după cum s-a spus, durase opt zile, vizită amănunţită la fiecare unitate din poziţie, arăta că atenţia acordată frontierelor de Nord şi de est depăşea pe aceea a unei pregătiri defensive. De aici însă şi până la supoziţia unui atac iminent, a unei ofensive de anvergură colosală, rămăsese o cale lungă de străbătut pentru observatorii cei mai apropiaţi ai mişcării militare.

Trăiam de un an de zile în atmosfera Înaltului Comandament Român şi avusesem prilejul să iau cunoştinţă aproape de toate hotărîrile importante privind frontul. Ca majoritatea ofiţerilor de stat major din Cabinet şi din Marele Stat Major, eram foarte puţin predispus să dau o altă interpretare activităţii militare de la Est, în afară de cea defensivă. Eram convins apărător al ideii că obiectivul prim şi principal al manevrei strategice germane, la sfârşitul răsboiului din Europa, rămăsese Marea Britanie. Motivul? Tot ce fusese îndeplinit în vara anului 1941 - stăpânirea Europei -, nu fusese altceva decât înfrângerea Angliei de pe continent şi alungarea armatei britanice pe teritoriul propriu. Un atac pornit de la bazele cucerite pe coastele de Nord ale Franţei şi ale Norvegiei, oferea cele mai bune condiţii invaziei. Trupele germane lunecaseră spre Creta şi pe coastele Africei, spre Cairo. Nu credeam în posibilitatea unui răsboi în Est. Şi nu credeam, pentru că acordam încredere conducerii militare germane, care avea destulă experienţă spre a fugi de perspectiva unui răsboi pe două fronturi. Experianţa răsboiului din 1914 - 1918 era destul de apropiată. A întoarce spatele Angliei, tocmai în momentul în care se desăvârşiseră pregătirile pentru asigurarea unei invazii, nu însemna alta decât acordarea unei graţieri condamnatului la pedeapsa capitală: distrugerea. Singurul factor care a slujit totdeauna pe anglo-saxoni, a fost factorul timp. De la răsboiul cu Filip al II-lea şi răsboaiele cu Napoleon, Anglia şi-a asigurat timpul, ca pe cel mai preţios aliat. Timpul, pe care Hitler ştiuse să şi-l treacă de

partea sa, i s-a oferit în mod gratuit şi pe neaşteptate, ca pe o ofrandă, Angliei, în cazul dirijării unui atac la Est. Ori, Estul nu era un teatru de operaţiuni care să permită desconsiderarea acelui factor. Inovaţia *Blitz-Krieg*-ului ar fi putut să creeze iluzia că factorul timp şi-ar fi pierdut din importanţă, prin reducerea spaţiului, datorită vitezei create de motor. Dar, în teatrul de operaţiuni din Est mai trebuia să se ţină seama şi de climă... Două luni fuseseră pierdute datorită conflictului cu Jugo-Slavia şi Grecia. Intemperiile puteau să frâneze motorul, şi atunci, *timpul* şi-ar fi căpătat toată importanţa lui hotărâtoare în dezavantajul Germaniei.

Desfăşurarea operaţiunilor pe un eventual teatru răsăritean se înfăţişa în chip diferit de tipul bătăliilor desfăşurate pe teatrele restrânse ale operaţiunilor din Polonia, din 1939 şi din Franţa, din 1940. Imensitatea teatrului din Est era copleşitoare. Din studiul istoric pe care îl făcusem asupra lui Carol al XII-lea al Suediei, publicat în revista *România Militară* din 1935, cât şi din cunoştinţele ce căpătasem asupra campaniei lui Napoleon din 1812, rămăsesem cu un respect deosebit faţă de acest teatru de operaţii, care dărâmase doi coloşi. Revenind asupra acestei teme cu elemente de actualitate, am publicat un nou articol într-un cotidian de mare tiraj, sub titlul: *Sfârşitul răsboiului european*, iar ca subtitlu *La graniţele unui imperiu*, prin care susţineam că obiectivul final al atacului armatei germane era logic să fie Anglia: «La sfârşitul atâtor sforţări, forţele germane ajunse la graniţele unui imperiu, vor întoarce oare spatele, spre a se îndrepta în altă parte?»

Astfel de gânduri îmi treceau prin minte în timpul expunerii colonelului Elefterescu. Am părăsit biroul şi m-am îndreptat spre aeroport. Ţineam plicul în mapa specială şi îl priveam cu interes şi teamă. Conţinutul? Nu puteam afirma că ghicisem conţinutul plicului, dar o teamă începuse să mi se strecoare în suflet. Ce poate să fie atâta de urgent şi atâta de secret? Captiv ideii că un atac în Est era cel mai puţin indicat să aducă o soluţie grabnică pentru victoria Germaniei, căutam să rezist pe ultimele poziţii ale unui raţionament logic, geografic şi istoric, pentru a înlătura ipoteza că în plic duceam tocmai eu, spre ironia soartei, data fatală a începerii acelei acţiuni nedorite şi că mie îmi revenea rolul de *mesager al zeului Marte!*

După mai puţin de o oră de zbor, am ajuns pe o vreme ploioasă la Galaţi. Eram aşteptat. Peste puţin timp mă aflam în faţa comandamentului. M-am îndreptat imediat spre sala în care se afla Generalul Antonescu. Era în picioare, cu spatele la uşă, vorbind generalului Ioaniţiu, care, ascultând, îşi lua note într-un carnet. Generalul Ioaniţiu, un bărbat puternic şi înalt de peste doi metri,

stătea aproape încovoiat, spre a fi cât de cât la înălţimea Generalului Antonescu.

La zgomotul pe care-l făcuse uşa la deschidere, Generalul se întoarse cu faţa şi văzându-mă, spuse:

- Ai venit? Ai călătorit bine? şi, fără să aştepte vreun răspuns din partea mea îmi ceru plicul. Îl luă, îl privi un moment, ca şi cum ar fi vrut să verifice integritatea sigiliilor, cu emblema prestigioasă a cancelariei Reich-ului. Apoi: Mulţumesc, poţi să aştepţi afară!

Odată aflat în mijlocul ofiţerilor din suita Generalului, am fost întrebat de conţinutul plicului. Inutil să spun că nu am putut da vreo indicaţie şi că, odată scăpat de plic, îmi reveniseră iarăşi acele gânduri potrivnice unui răsboi în Est.

După o jumătate de oră, chemat de şeful Marelui Stat Major, Generalul Antonescu ieşi din sală. Pe faţa lui nu se putea citi nimic deosebit. Aceleaşi trăsături severe şi preocupate de totdeauna. Ne-am urcat în maşini şi am pornit spre gară, unde aştepta trenul special. Generalul mi s-a adresat în treacăt, crezând că intenţionez să mă înapoiez tot cu avionul:

- Dumneata vii cu noi!

După două ore, trenul a ajuns în Capitală. Pe tot timpul traseului, despre orice s-a discutat, numai despre răsboi, nu. Ulterior, trenul Generalului avea să capete completările necesare unei deplasări pe câmp de bătălie: transmisiuni, pază antiaeriană, pază terestră şi personal. În Statul Major al Generalului aveau să fie luaţi toţi ofiţerii aflaţi la Cabinetul Militar: cei doi adjutanţi, Niculescu Eugen şi Marin Alexandru, maiorul Bălăşescu Nicolae, căpitanul Anghel Nicolae, căpitanul Florescu Radu, maiorul Fălcoianu, dr.Stroescu şi cu mine, toţi sub comanda colonelului Mircea Elefterescu, care îşi păstra şi pe front acelaşi post de şef de cabinat.

În după-amiaza zilei de 21 iunie, la ora 13, trenul Generalului a plecat din gara Mogoşoaia spre Piatra Neamţ. Îmbarcarea s-a făcut ca pentru plecarea în manevre, într-o după-amiază frumoasă şi călduroasă. Totul era strălucitor. Figuri încrezătoare, uniforme noi, armament de răsboi, mişcare în jurul trenului, care dădea impresia unui chei de la care urma să se desprindă o navă de răsboi. Totul se petrecea în cea mai desăvârşită ordine. Întregul personal al trenului îşi ocupase locul dinainte destinat şi aştepta sosirea Generalului.

Generalul Antonescu a apărut cu câteva minute înainte de plecarea trenului, însoţit de Doamna şi Mihai Antonescu şi urmaţi de colonelul Elefterescu. Generalul era cel dintotdeauna, cel dinaintea plecărilor: liniştit, senin, surâzător. După ce primi salutul şefului gării, se îndreptă spre vagonul său, la scara căruia luaseră loc cei doi

adjutanţi, Niculescu Eugen şi Marin Alexandru. Împreună cu Doamna şi cu Ică, urcară în vagonul-salon unde întârziară câteva minute, după scurgerea cărora şi-au făcut apariţia în uşa vagonului şi au coborît, rămânând ca de jos să mai schimbe câteva cuvinte.

Odată cu prima învârtitură a roţilor, s-a încheiat prima perioadă a guvernării Generalului Antonescu, măreaţă şi plină de consecinţe favorabile, care îl trecuse învingător în istoria politică a Ţării, deschizând o alta mai măreaţă, spre porţile legendei. Trenul *Patria* (căci aceasta i-a fost denumirea) luneca grav şi majestuos în amiaza plină de lumină şi speranţă, pe şinele destinului de nepătruns. În gările mari, Râmnicu-Sărat, Focşani, Mărăşeşti, trenul *Patria* a dat prioritate transporturilor de trupe, care umpleau cu garniturile lor triajele.

Spectacolul ce-l ofereau gările, înţesate cu garnituri de trenuri încărcate cu trupe, tunuri, maşini şi căruţe, nu mai lăsa nici o îndoială: răsboiul era iminent, plutea în aer. Cu toată această evidenţă, nimeni din anturajul Generalului nu ştia nimic cu privire la data şi ora când se vor declanşa ostilităţile.

Cine a văzut lunecând pe şine, pe înserat, de-a lungul Bistriţei, acel tren neobişnuit, purtând la cap şi la coadă, ca nişte semne heraldice, perechile de ţevi ale mitralierelor antiaeriene, îndreptate spre cer, nu se poate să nu fi simţit o nelinişte. Într-adevăr, în acea după-amiază paşnică, în acel decor bucolic al Văii Bistriţei, odată cu vuietul roţilor, parcă pătrundea şi ecoul răsboiului.

Contrastul dintre iminenţa declanşării cumplitei campanii, de care ne despărţeau numai câteva ceasuri, şi placiditatea ofiţerilor din tren, era atât de mare în acele momente, încât, dacă s-ar fi revenit pe moment şi s-ar fi dispus înapoierea în Capitală, trecerea la o activitate normală s-ar fi făcut în modul cel mai firesc. Secretul declanşării operaţiunilor fusese păstrat cu străşnicie, Generalul Antonescu fiind singurul şef de stat informat de Hitler asupra intenţiei sale de a ataca URSS-ul, încă din iarna anului 1941.

Era sâmbătă seară. Masa a fost servită şi nici unul dintre noi n-a avut voie să părăsească trenul. Generalul se întreţinea tot timpul cu Ioaniţiu. În timpul deplasării n-a fost văzut de către suită. După masa de seară, unii au întârziat în vagonul restaurant, alţii s-au retras în cuşete. Colonelul Elefterescu şi câţiva dintre ofiţeri au rămas până spre miezul nopţii, când a început o oarecare agitaţie în tot trenul. Se dăduse un ordin special? Nimeni nu ştia, dar, în vagonul Generalului lumina era aprinsă iar intrările şi ieşirile de la el deveniseră mai frecvente.

Către orele 1 noaptea, sâmbătă spre duminică 22 iunie, în

jurul trenului începu să se producă o circulaţie vie de maşini şi motociclete. La un moment dat, s-au auzit comenzi scurte în limba germană şi ofiţerii l-au văzut pe General, în uşa vagonului său, primindu-l pe comandantul Armatei 11 germane, care făcea parte din Grupul de Armate ale Generalului Antonescu. Acesta venise să se prezinte. Era un bărbat între două vârste, svelt, cu o figură rotundă, îmblânzită de trăsături fine, accentuate de părul tăiat scurt, şcolăreşte, cu breton şi mustaţă de adolescent. Înfăţişare plăcută la prima impresie, nimic din linia obişnuită a unui general german. Ţinuta lui dreaptă nu era rigidă iar coloana vertebrală avea o veche rutină în a se îndoi cu eleganţă şi afabilitate. Era Generalul Fr.Schobert, care curând avea să sfârşească tragic, pe câmpiile de dincolo de Bug.

Generalul Antonescu l-a primit cu obişnuita sa curtoazie, ducându-l în salon, unde a rămas mai bine de o oră, împreună cu şeful Marelui Stat Major. Puţin după sosirea Generalului german, în vagonul restaurant al trenului s-au făcut pregătiri ca pentru o recepţie : se întindeau feţe de masă, se aşezau pahare pentru şampanie, mici farfurii pentru gustări. Aşa, în miez de noapte? Către ora două dimineaţa, ofiţerii din suită am fost anunţaţi să venim la vagonul restaurant, ocupând locul ce părea să ni se potrivească în raport cu gradul fiecăruia. Schimb de priviri semnificative între noi şi cuvinte şoptite la ureche. În sfârşit, uşile au fost deschise şi în vagonul restaurant şi-au făcut apariţia mai întâi Generalul german, urmat de Generalul Antonescu, care, în calitate de amfitrion, îi cedase locul. A urmat prezentarea ofiţerilor din suită, în care timp personalul de serviciu aducea şampania şi gustările. Au fost destupate sticle şi cupele s-au umplut. Generalul a venit spre mijlocul vagonului, cu cupa în mână, rostind o scurtă alocuţiune:

«Domnule General, Domnilor, vă anunţ că astăzi a sosit ceasul luptei pentru a şterge pata de dezonoare de pe fruntea Ţării şi de pe stindardele armatei. Peste puţin, în faptul acestei zile, armata Ţării va primi ordinul să treacă Prutul, spre a împlini trupul Ţării, aşa cum a fost lăsat de la Basarab. În acestă luptă dreaptă şi sfântă prin drepturile ei, avem cinstea de a ne afla lângă cea mai vitează armată, care a venit pe pământul nostru să lupte pentru dreptatea noastră. Vom şti să fim vrednici de această cinste.

Pentru ceasul care se apropie, pentru zilele ce vor urma, să ridicăm paharul nostru şi să închinăm pentru izbândă, pentru triumful dreptăţii asupra nedreptăţii şi silniciei şi al luminii asupra întunericului».

Şi astfel, în zorii zilei de 22, orele 4, trupele româno-germane de pe frontiera de Est a Ţării, odată cu trupele înşiruite până la

Marea Baltică, au început ofensiva, călcând vitejeşte poziţiile inamice. Focul s-a aprins pe această imensă frontieră, pentru a arde înteţindu-se şi plimbându-se pârjolind, de la Vest spre Est şi de la Est spre Vest, timp de patru ani fără o lună, pe arşiţe ca şi pe ger, pe vreme de secetă ca şi pe ploi, prin noroaie, zăpezi, provocând hecatombe de victime printre ostaşi, bătrâni, femei şi copii, distrugând totul în cale.

Armatei i-a fost adus la cunoştinţă ordinul de atac, difuzat prin Radio şi prin tipar, chiar la Ora H. Acel ordin suna astfel:

«V-am făgăduit din prima zi a noii domnii şi a luptei mele naţionale, să vă duc la biruinţă.

Să şterg pata de dezonoare din Cartea Neamului şi umbra de umilire de pe fruntea şi epoleţii voştri.

Azi a sosit ceasul celei mai sfinte lupte, lupta drepturilor strămoşeşti şi a bisericii, lupta pentru vetrele şi altarele româneşti de totdeauna.

OSTAŞI

Vă ordon:

Treceţi Prutul!

Zdrobiţi vrăjmaşul din Răsărit şi Miazănoapte!

Dezrobiţi din jugul roşu al bolşevismului pe fraţii voştri cotropiţi!

Reîmpliniţi în trupul Ţării glia străbună a Basarabilor şi codrii voevodali ai Bucovinei, ogoarele şi plaiurile voastre!

OSTAŞI,

Plecaţi azi pe drumul biruinţei lui Ştefan cel Mare, ca să cuprindeţi cu jertfa voastră ceea ce au supus strămoşii voştri cu lupta lor!

Înainte!

Fiţi mândri că veacurile ne-au lăsat aici strajă dreptăţii şi zid de apărare creştină!

Fiţi vrednici de trecutul românesc...»

Şi astfel răsboiul a început. Răsboi prea puţin pregătit politiceşte, slab conceput din punct de vedere strategic, imperfect ca pregătire informativă, materială, cu insuficiente mijloace de luptă şi efective, pentru scopul uriaş pe care şi-l propusese: distrugerea forţei

armatei sovietice, ocuparea teritoriului, distrugerea ideologiei comuniste şi a forţei politice a acelei ideologii, transformarea imensului ei teritoriu în zonă de exploatat în folosul Reich-ului, în vederea continuării războiului la Vest, spre distrugerea Angliei. Toate aceste scopuri trebuiau realizate într-o singură campanie, în vara şi toamna anului 1941, neadmiţându-se ostilităţile pe timp de iarna. Toate aceste insuficienţe şi imperfecţiuni trebuiau să fie remediate de vitejia soldatului german şi român, căruia i s-au aruncat în spinare toate greşelile de concepţie ale comandamentului german militar şi politic, în proporţia efectivelor sale şi a misiunilor ce i-au revenit, în afara teritoriului naţional.

Încă de la declanşarea războiului, făcusem consideraţii critice severe la adresa conducerii germane, deoarece, după cum am mai arătat, mă deprinsesem să analizez situaţiile nou create de răsturnarea echilibrului european, consecutiv Păcii de la Versailles, de către Hitler, şi să le concretizez în diferite articole. Imediat după ocuparea Cehoslovaciei de către Germani, am publicat în *România Militară* din 1939 un articol intitulat: *Diplomaţia strategică sau războiul alb,* în care arătam că «după ocuparea Cehoslovaciei, Germania şi-a câştigat cele mai bune poziţii strategice pentru a ataca Polonia. Căderea Cehoslovaciei a descoperit, de altfel, Polonia». Iar mai departe, analizând avantajele ce ar avea Germania de pe urma acestui atac, trăgeam concluzia că: «Prin cucerirea Poloniei, Germania nu ar obţine garanţii de siguranţă suficiente faţă de un atac din Est şi ar pierde un aliat firesc care, pe lângă teritoriu, i-ar aduce şi aportul celor 40 de divizii şi corpurile de cavalerie excelente. Toate acestea s-ar putea obţine printr-o politică albă», încheiam eu.

Ori, tocmai acestă politică se dovedise neabilă, în acea vară a anului 1941, deci doi ani mai târziu. Polonia, după cum era de prevăzut, a fost atacată şi distrusă. Prin acest atac nejustificat politic şi mai ales, strategic, conducerea germană săvârşise două mari greşeli, care vor greva asupra desfăşurării ulterioare a războiului.

Prima greşeală a fost, pe de o parte, că s-a distrus o armată care putea să-i fie fidelă în lupta împotriva sovieticilor, având filiaţiuni cu armata germană prin anticomunism. Pe de altă parte, armatele sovietice au năvălit peste linia Curzon, până în inima Europei, fără să fi fost nevoite să tragă un foc. Jumătate din teritoriul Poloniei a încăput pe mâna Ruşilor şi, după doi ani, Germanii se vor vedea siliţi să-l recucerească cu grele eforturi, lipsindu-le cele 40 de divizii polone şi având în spate ura întregului popor polonez. După părerea mea, acesta era păcatul congenital al planului de acţiune politic al Germaniei lui Hitler.

A doua greşeală, care deriva din prima, a fost că atacul Poloniei a obligat Anglia şi Franţa să declare răsboi Germaniei. Se pare că abia atunci Germania şi-a dat seama de enormitatea greşelii făcute prin atacarea Poloniei. Statul-tampon dintre ea şi URSS-ul dispăruse şi el nu putea fi înlocuit cu petecul de hârtie al pactului de neagresiune cu Moscova. Acest gol umplut cu diviziile germane, atât de mult solicitate încă din anul 1940, este generatorul marii nelinişti care l-a cuprins pe Hitler în vara anului 1940, când a văzut că armata sovietică se mişcă spre Vest, tocmai când el se afla în bătaia decisivă pe câmpiile Franţei şi, mai mult, ea se mişcă dincolo de convenţia stabilită la Leningrad, ocupând Bucovina de Nord!

Spectrul situaţiei de la lacurile mazuriene din 1914 plutea pe ecranul marelui Stat Major German. Sensibilitatea spatelui, care l-a determinat pe Moltke în preziua bătăliei de la Marna, să detaşeze două corpuri de armată de la Vest la Est, atât de necesare deciziunii, şi care să nu facă altceva decât să se plimbe de la Vest spre Est, în timp ce pe ambele fronturi se consumau bătălii decisive, aceeaşi sensibilitate îl va determina pe Hitler să întoarcă spatele către Anglia, un an mai târziu, după bătălia Franţei, spre a ataca URSS-ul. În felul acesta, politica creea cele mai grave probleme strategiei: lupta pe două fronturi şi acesta numai din cauza Poloniei. Pe atunci, această posibilitate era numai o ipoteză. Acum era o certitudine: Anglia şi Franţa nu ar fi declarat răsboi Germaniei dacă ea nu ataca Polonia. Înfrângerea Germaniei a venit de la cel de-al doilea front. La 21 august 1944, când mă deplasam spre front ducând corespondenţa secretă către Mareşal, la Bacău, informaţiile înaintării celui de al doilea front din Normandia erau foarte alarmante. Elementele blindate atinseseră Sena, iar Parisul era gata să capituleze.

Dar, cea mai fatală consecinţă a greşelii politicii germane a fost determinarea intrării Americii în răsboi.

Însăşi pacificarea Europei constituie o problemă negativă pentru abilitatea politică germană. Europa pacificată, la începutul verii anului 1941, nu reprezenta decât o serie de state învinse, ale căror forţe militare fuseseră distruse şi cărora Reich-ul le impusese legi draconice. Dacă armatele Europei fuseseră înfrânte, în schimb popoarele acelor state nu erau dezarmate moraliceşte. În spirit, Europa nu era deloc pacificată. Franţa, Belgia, Olanda, Norvegia, Polonia, Jugo-Slavia, Grecia erau ţări învinse, în care populaţia era ostilă Germaniei, iar guvernele pro-germane nepopulare. Ţări aliate ca România, Ungaria, Bulgaria, ele însele erau nemulţumite. Dacă Ungaria putea să se declare provizoriu satisfacută prin obţinerea unei jumătăţi din Transilvania, iar Bulgaria prin obţinerea Cadrilaterului,

în schimb România, al doilea aliat ca aport de forțe al Reich-ului, era departe de a se simți împăcată. Ea angajase o alianță cu un stat al cărui guvern o nedreptățise profund. Pornind în Est, alături de trupele germane, România nu putea să uite că Hitler s-a declarat de acord ca sovietele să ocupe Basarabia. Mai mult, Hitler impusese sub amenințarea cu forța, cedarea Nordului Transilvaniei. Așadar, când armata germană și aliații ei porneau ofensiva în Est, atât frontul militar, cât și frontul politic alimentau germenii insuccesului.

Generalul Antonescu căuta să flateze armata germană, prin onoarea ce o făcea soldatului român de a lupta alături pentru desrobirea pământului strămoșesc. Totuși, atunci când rațiunile diplomatice o cereau, el critica politica germană care îl adusese în această situație, sprijinind rapacitatea Rusiei care ocupase Basarabia și impunând Diktatul cu cedarea Transilvaniei de Nord. Dând ordinul «Ostași, treceți Prutul!», el indica inamicul din față ca prim obiectiv al reîntregirii la Est, dar nu pierdea din vedere că avea alături un aliat ce putea să devină un inamic prezumtiv, în perspectiva recuceririi celui de-al doilea obiectiv din Vest.

Cu această grenadă explozivă în spate, politica germană a trimis armata sa și pe aliații săi să se înfunde în imensitatea spațiului rusesc.

În ceea ce privește greșelile planului strategic, ele reieșeau din cele politice: atacul Poloniei, Jugo-Slaviei, Greciei duc la împrăștieri de forțe și la pierderea celui mai prețios timp pentru a obține deciziunea în Est, în cursul unei campanii de vară. Într-adevăr, prin atacul Jugo-Slaviei și Greciei, s-au pierdut două din cele mai prețioase luni: mai și iunie 1941. Faimosul plan *Barbarossa* nu aduce nimic original față de celelalte două campanii istorice. Și Carol al XII-lea, și Napoleon atacă pe centru, direct liniile de comunicații inamice, cu obiectivul: Moscova. Numai Carol al XII-lea, văzând greutățile întâlnite, mută efortul la Sud, ca, prin Poltava, să se ridice de-a lungul văilor care-i stăteau în cale, spre a atinge Moscova. Un plan de manevră strategică cu efortul la Sud și abatere spre Nord, întorcând liniile de apărare naturale spre direcția Moscova, îi fusese înaintat lui Hitler, dar el l-a respins. Tardive vor fi încercările de corectare ulterioare, pe care strategia germană caută să le aducă manevrei, în anii 1941-1942, mutând efortul către Sud. Inamicul luase toate măsurile de a para orice tentativă de manevră asupra flancurilor.

Informații insuficiente, eronate sau subiective, duc la subestimarea inamicului, numit «colosul cu picioare de lut». Nu se calculează eventualitatea intervenției forțelor din Extremul Orient. Nu se

cunoaşte totalul marilor unităţi inamice, evaluate cu o sută de divizii în minus. Se pune prea mare bază pe motor, pe viteză, desconsiderându-se clima şi terenul. Se scontează pe o campanie fulger şi nu se ia nici o măsură în vederea campaniei de iarnă.

Toate aceste greşeli şi lipsuri, care puteau fi descoperite chiar de la începutul răsboiului, iar altele pe măsura desfăşurării ostilităţilor, erau acoperite de strălucitorul aspect al trupelor germane, al soldatului german, în speţă. Armata germană, soldatul şi generalul său, cu toată filiera de comandanţi, se prezentau în acel iunie cutezători, înfăşuraţi într-un pretigiu moral egalat, poate, numai de legionarii romani ori de grenadierii gărzii împăratului. Acestei armate îi revenea sarcina nobilă de a atenua, folosind puteri supraomeneşti, efectul catastrofalelor erori. Între România şi URSS răsboiul era virtual deschis. Sovieticii aveau acelaşi număr de corpuri de armată amplasate după ocuparea Basarabiei şi Bucovinei, pe care le roteau la anumite perioade. Incursiunile şi provocările din partea grănicerilor sovietici erau zilnice, iar circulaţia de spioni, frecventă. Aceste trupe erau suficiente pentru a asigura o bună apărare. Ele pregătiseră poziţii de rezistenţă cu lucrări de sapă şi obstacole, la care se mai adăuga şi obstacolul natural, Prutul.

21 Recucerirea Basarabiei şi Bucovinei

Ofensiva deslănţuită la orele 4, în dimineaţa de 22 iunie, n-a constituit o surpriză pentru Ruşi. Imediat pe malul opus şi în unele sectoare, chiar la malul apei, inamicul a deschis un foc viu şi eficace, luptând dârz în apărare. A trebuit mult efort, multă vitejie, soldate cu multe pierderi de vieţi omeneşti, de o parte şi de alta, pentru ca să poată fi lărgite capetele pe pod şi mişcarea de înaintare să se producă. Spre deosebire de restul frontului german, care continua înaintarea vertiginos şi spectacular, în Basarabia şi Bucovina au fost duse lupte dârze pentru cucerirea fiecărei poziţii, fiecărei linii de rezistenţă avantajate de pădurile şi cutele largi de teren succesive pe direcţia de înaintare. Această crâncenă luptă dusă de trupele române pentru dobândirea pământului lor, a făcut să curgă mult sânge şi multe vieţi au fost aduse ca preţ statuării veşnice a drepturilor româneşti pe aceste ţinuturi. Recucerirea Basarabiei şi Bucovinei nu s-a făcut prin plimbări demonstrative de oşti în ţinută de război, ci prin încleştări pe viaţă şi pe moarte între acei care îşi apărau pământul, alungându-i pe cotropitori ca în vremea lui Ştefan cel Mare.

Duminică, 22 iunie 1941, a fost o zi sângeroasă, care a înscris prima filă din jurnalul de răsboi al României în Est. În acea zi, la ora 10 dimineaţa, Generalul, împreună cu suita sa, au asistat la serviciul religios din Biserica Sf.Nicolae din Piatra Neamţ, ctitorie a lui Ştefan cel Mare. La sfârşitul serviciului, Generalul a cerut să fie lăsat singur cu preotul... Era actul de închinăciune, tradiţie de evlavie voevodală, pentru Neam, pentru izbândă, pentru sufletele celor ce în minutele acelea îşi dădeau sângele, înroşind apele Prutului şi iarba malurilor lui.

Din ziua următoare trenul *Patria* n-a mai cunoscut odihna de noapte, sărind din staţie în staţie, pe rocada Botoşani, Iaşi, Vaslui. Neobosit, liniştit şi încrezător, însoţit de Şeful Marelui Stat Major şi câţiva ofiţeri din suită, Generalul pornea în goana automobilului pe şleahurile basarabene, prin pădurile bucovinene de curând desrobite şi pe care fumul luptelor încă le mai acopereau, la comandamente de mari şi mici unităţi, în linia I-a, la servicii, la bateriile de artilerie în poziţie, la observatoarele înaintate, la treceri peste cursuri de ape, înfruntând peste tot pericolul glonţului, al atentatului, oboseala şi adeseori foamea şi setea. Acestea le făcea pentru a stimula şi corecta greşeli, pentru a instaura omenia, la care ţinea mai cu osebire. El spunea: «Nu suntem hoarde năvălitoare. Suntem armata dreptului şi a dreptăţii, a ordinei, a cinstei, a omeniei. Să fie împuşcaţi toţi cei care sunt prinşi asupra actelor de vandalism... Ordine, ordine, ordine!» Acesta era leit-motivul pe care-l repeta pretutindeni, la toate unităţile, mai cu seamă la formaţiile de servicii, pe care le urmărea în mod deosebit, ştiind că de acolo venea desordinea.

Iată-l la Est de Ungheni, la o unitate din linia I-a germană, aflată în luptă pentru reducerea unei rezistenţe inamice pe o clină de deal. Adăpostit la numai 1 km distanţă de linia de luptă, înapoia unor arbuşti, asistând la atacul avioanelor *Stukas* în picaj, asupra unor cuiburi de mitralieră; iată-l la Nisiporeni, la divizia 35 infanterie, care înainta cu greu în regiunea de Sud a masivului Corneşti, angajată spre localitatea Călăraşi într-o luptă de avangardă. Comandantul avangărzii, maiorul Cambrea - viitorul general - găsit că nu impulsionează suficient batalionul, aflându-se cu postul de comandă prea înapoi, este trimis la companiile din linia întâia, cu instrucţiuni precise la tren, cum să înainteze spre a se feri de ambuscade. Maiorul adjutant Marin Alexandru primeşte ordin să asiste la desfăşurarea luptei avangărzii şi să raporteze. Iată-l pe General la Rădăuţiul bucovinean, urmărind îndeaproape înaintarea diviziei de grăniceri în lupta din localitate, sfidând şuieratul gloanţelor de mitralieră care nu ştiai din ce direcţie vin; iată-l la Bălţi, oraşul în ruine fumegânde,

cimitir patronat de ciori funeste, ars în retragere de inamic; iată-l în fața Chișinăului, atât de profund moldovenesc, asistând încremenit și revoltat la incendiul ce cuprinsese marea catedrală ortodoxă. De departe, spre orizont, se vedeau distinct coloanele brigăzii motorizate române, pătrunzând în suburbiile orașului cuprins de flăcări. Iată-l la Nistru!

Atacul Bucovinei și Basarabiei fusese condus de Generalul Antonescu zi de zi, minut cu minut. Era o luptă voită, impusă cu dârzenie de imperativele naționale al căror exponent era. După două luni și mai bine, după bătălii zilnice, trupele române atingeau vechea frontieră de pe Nistru și Ceremuș. Obiectivul final al răsboiului României fusese atins. Ordinul către armată din 21-22 iunie suna: «Să luptați pentru dezrobirea fraților noștri, a Basarabiei și Bucovinei, pentru cinstirea bisericilor, a vieții și căminelor batjocorite de cotropitori.»

Aici, pe malurile Nistrului, privind apele domoale, Generalul răsuflă ușurat: «Să termin odată răsboiul, să încep să fac ordine în Țară și să pun toată lumea la lucru», erau cuvinte spuse adesea celor din preajma sa. De aceea, nici o mirare când, a doua zi de la atingerea vechilor frontiere de la Est, Generalul dădu ordin de demobilizare și înapoiere în Țară a primului eșalon de forțe alcătuit din două divizii de infanterie. Mai mult, se deplasează în după-amiaza acelei zile la posturile de comandă a celor două mari unități, spre a controla cum se executau deplasările în interior.

Acest act militar, consemnat în scriptele vremii, atestă nedesmințit concepția conducerii de stat și militare a României, că răsboiul luase sfârșit.

Pe restul frontului german, operațiunile s-au dezvoltat vertiginos în decursul lunilor iunie și iulie. În timp ce armata română ducea lupte zi de zi, întâmpinând o rezistență crâncenă, trupele germane călcau în înaintare zeci de kilometri zilnic, atingând obiectivele cele mai înaintate. Germanii încercuiesc și capturează, la Bialistok, importante trupe, iar la Minsk, unde ajung după șase zile de la începutul ofensivei, capturează 11 divizii. Câteva zile mai târziu, Germanii ajung la Berezina, fără ca sovieticii să poată organiza o rezistență închegată. În sectorul de Sud al frontului, de asemenea, s-au produs înaintări spectaculoase. La 9 iulie cade Jitomirul. Forțele germane se apropie de Kiev, amenințând să încercuiască grosul forțelor sovietice ucrainiene, care apăruseră pe flancul drept al grupului de centru german.

La jumătatea lui august, când trupele românești au atins

Nistrul, trupele germane sunt oprite la 30 km de Smolensk de o rezistență puternică. În două luni, trupele germane reușiseră să străbată peste 700 km în teritoriul inamic, înregistrând succese remarcabile, în timp ce trupele române, din motivele pe care le-am arătat, au pătruns numai o sută de kilometri. Dar succesele obținute de Germani în acest scurt interval de timp, dețineau în ele germenii înfrângerii. Cei doi factori care nu au fost luați în considerare la întocmirea planului ofensivei în Est, clima și efectivele, au început să se impună. Mai întâi clima și solul. Ca la un semn, din clipa în care au început bombardamentele pe front, toartele cerului s-au deschis deslănțuind averse care transformau șosele, drumuri, șleahuri nepietruite, într-o mare de noroi alunecos, în care mașinile și camioanele erau imobilizate. Coloanele motorizate trebuiau să aștepte apariția soarelui și întărirea noroiului, care e drept, se făcea repede, spre a relua mișcarea. Subit s-a produs o încetinire a transportului de materiale și trupe. Dacă în prima lună a ofensivei armata germană a realizat imense încercuiri la Bialistok și Minsk, aceste trupe victorioase s-au trezit dintr-o dată cu două greutăți imense la picioare. Diviziile încercuite la Bialistok și Minsk nu voiau să se predea. Rezistau în încercuire. De înțeles că nici o armată nu mai putea să se avânte nebunește într-un teritoriu inamic, știind că în spatele ei rămâne un inamic puternic, capabil de acțiune. Acest inamic trebuia neutralizat, iar forțele trebuitoare slăbeau efortul ofensivei. Și aici apare interesantul și unicul fenomen din istoria războaielor și anume, o nouă însușire ce se cere unei forțe militare invadatoare pe lângă cerințele moderne: să aibă mare putere de «fagocitoză» ceea ce trupele germane s-au dovedit că nu aveau. Ele nu au putut să dizolve, să digere, o pradă atât de imensă, într-un timp scurt, și, întocmai șarpelui boa, anihilând avantajul inițial al surprizei, s-au așezat în jurul prăzii mistuind-o cu încetul. Timp suficient pentru ca von Bock să găsească o rezistență închegată la Est de Smolensk.

Pierzând în încercuiri efective de la două mii la șase sute de mii de oameni, comandamentul sovietic nu arăta nici o sensibilitate. Calitățile artileriei sovietice și apariția Katiușei își spun cuvântul. Dar, la împlinirea unui dezastru nu-i de ajuns să contribuie numai factorii externi. Mai trebuie să contribue și factorii proprii, în cazul nostru înalta conducere militară germană întruchipată de Hitler, care a ordonat modificarea planului *Barbarossa* prin renunțarea la obiectivul principal Moscova și desemnarea ca obiectiv principal Leningradul. Hotărînd îndreptarea loviturii principale spre Sud, spre Ucraina, Hitler declara că: «materiile prime și agricultura Ucrainei sunt esențiale pentru Germania, iar Crimeia, port-avionul sovietic

pentru atacarea regiunii petroliere româneşti, trebuie lichidat.» Această greşeală fatală, după cum este socotită de criticii post-belici, trimitea două armate şi un grup de tancuri în Sud, renunţând la ocuparea Moscovei. Carol al XII-lea, tot la Smolensk, se hotărâse să atace pe Petru cel Mare prin Sud, pe la Poltava, fiind atras de Mazepa.

Care era, de fapt, motivul determinant al unei măsuri aşa de importante luată de Hitler la începutul lui august, în timpul când trupele române atinseseră Nistrul? Trupele sovietice, de sub comanda generalului Budionâi şi Nikita Hruşciov, comisar politic, s-au concentrat în jurul Kiev-ului atacând trupele germane de centru şi repurtând unele succese. Aceasta s-a petrecut la începutul lui iulie, 1941. Faţă de înaintarea centrului german la Smolensk, lui Hitler i-a apărut foarte ameninţător acest grup de forţe. Pentru a ne da seama de gravitatea noii hotărîri, este necesar să împrumutăm şi date istorice menite să ne dezvăluie grandioasa şi utopica concepţie a planului lui Hitler. El socotea că, după înfrângerea Ruşilor nu-i vor trebui decât circa 60 de divizii pentru ocuparea teritoriului, restul de trupe rezervându-l pentru intervenţia în Orientul Mijlociu. În acest timp, armata japoneză victorioasă în Pacific, se apropia de graniţele Indiei ameninţând forţele engleze de acolo. Amiralul Canaris, prin agenţii săi, stabilise un teren propice de pătrundere în micul Orient. Manevra de pe coastele Africii, spre Egipt, a forţelor coloniale ale mareşalului Rommel, coincidea cu acţiunea îndreptată prin Ucraina spre Caucaz. Toate mişcările arătau un plan vast de lovire a Angliei în India, de acord cu forţele japoneze. Iată un plan grandios care ne reaminteşte planul lui Napoleon înjghebat la Tilsit, când primise în audienţă pe ambasadorul Şahului Persiei.

În acestă conjunctură, prezenţa celor 20 de divizii române, a unui corp de cavalerie independent şi a unui corp de vânători de munte, elita armatei române, exact pe direcţia dezvoltării noului efort al ofensivei, nu putea lăsa indiferent pe Hitler, cu atât mai mult cu cât aceste forţe se aflau cu arma la picior, pe obiectivul lor final. Războiul îşi dezvăluia obiectivele lui adânci şi orice efectiv de trupe era extrem de util.

În consecinţă, Ucraina devine teatrul principal de luptă în toamna anului 1941, iar trupele române sunt solicitate să meargă mai departe, treptat, menajându-li-se moralul şi dându-li-se timp să se obişnuiască cu ideea.

Mai înainte de angajarea bătăliei pentru Kiev, după inspecţia celor două divizii demobilizate, Generalul a fost chemat urgent prin telefon de către Ică Antonescu, care i-a cerut din partea lui Killinger,

să se deplaseze cu trenul la Focşani, unde urma să fie aşteptat cu o comunicare urgentă din partea lui Hitler.

De înţeles că această chemare urgentă a fost de natură să stârnească comentarii: nimic bun nu putea să-l aştepte pe General la această întrevedere. Am spus unui camarad: «Aceasta este telegrama marelui Duce Nicolae de la Plevna către domnitorul Carol I-ul: 'Treci Dunărea pe unde vrei, în ce condiţiuni vrei şi vino cât mai repede în ajutor'». Speranţa terminării răsboiului se spulberase. Cineva spusese: «Era prea frumos ca să se adeverească».

Imperturbabil, ca întotdeauna în astfel de momente de grea cumpănă, Generalul se închise în vagonul său şi nu apăru decât la Focşani, unde îl primi pe Killinger în uşa vagonului. Au stat în vagon mai bine de un ceas. La convorbire a asistat şi Mihai Antonescu.

După scurgerea acestui timp, i-am văzut coborînd. Generalul a rămas în uşă până ce trenul s-a pus în mişcare, păstrând atitudinea lui amabilă, caracteristică, după care s-a închis din nou în vagon şi n-a mai apărut până la Tighina.

Puţin timp după sosire, misterul era deslegat. Răsboiul nu se terminase pentru România. Pentru buna desfăşurare a operaţiilor la aripa de Sud al frontului, Hitler îl rugase pe Generalul Antonescu să participe cu toate forţele disponibile pentru cucerirea Transnistriei şi ocuparea Odessei. Alături de armata română nu rămânea decât o divizie germană, restul forţelor fiind necesare participării la marea bătălie în perspectivă din jurul Kievului. De înţeles că Generalul, oricât de contrariat fusese, prea conştient de dificultăţile politice ce se vor ivi, de nepopularitatea unei astfel de acţiuni peste frontieră, de eforturile la care va fi supusă armata şi ţara, nu a putut refuza. Era cu neputinţă un refuz pentru orice om de stat şi militar, în acele circumstanţe: fatalitatea începea să-şi joace rolul.

I s-a oferit Transnistria drept plată pentru efortul ce i se cerea în afară de condiţiile iniţiale. Refuzase categoric spunând că el nu are revendicări peste Nistru, ci în Vest, asupra Nordului Ardealului şi că merge mai departe la Bug spre a-şi justifica şi întări dreptul la întregul Ardeal. Singurul lucru ce obţinuse, era ca acţiunea armatei să se limiteze la Bug.

Răsunetul ce l-a avut în ţară continuarea războiului a fost defavorabil. Toate partidele istorice şi partidul comunist au trecut la atac. Dintr-odată Generalul a devenit nepopular. Chiar în rândurile generalilor s-au auzit dezaprobări. Curios, şi după trecerea de 30 de ani, se mai menţine această acuzaţie: «De ce a mers peste Nistru? De ce nu a făcut ca Finlanda?» Răspunsul l-a dat chiar Generalul Antonescu şi anume, pentru simplul motiv că nu era cu putinţă. Nu se

putea admite ca o armată de 20 de divizii victorioase să plece acasă, în momentul când aliatul ei ducea bătălii grele pentru distrugerea inamicului comun. Nu se putea ca 20 de divizii să stea cu arma la picior, când Germanii simţeau lipsa efectivelor. Nu se puteau asigura provinciile recucerite prin lupte, decât dacă armata inamicului era distrusă. Contrariu, armata inamică ar fi venit din nou să le reocupe dacă trupele germane ar fi fost înfrânte. Nu se putea, aşadar, ca Generalul Antonescu să comită un act de defecţiune, care ar fi fost similar cu o desprindere din alianţă. Un asemenea fapt n-ar fi rămas fără consecinţe atât pentru General, cât mai cu seamă pentru România. În timp ce armata ungară mergea cuminte alături de Germani pentru acelaşi Ardeal; în timp ce Bulgaria stătea cu arma la picior, în spatele României; în timp ce Horia Sima aştepta la Berlin cea mai mică defecţiune în conducerea Generalului, acestuia nu-i era permis să comită acea defecţiune.

S-a dat ordinul de înaintare. Nistrul a fost trecut. Corpul de cavalerie General Racoviţă atinge Bugul fără a întâmpina rezistenţe serioase. Grosul trupelor se abat către Sud pentru a captura portul Odessa. Oraşul întărit rezistă dârz. Luptele grele de asediu se desfăşoară din august până la 16 octombrie. Generalul conduce personal asediul Odessei până la iminenta ei cădere.

22 - Cucerirea Odessei

Pe când atacul asupra Odessei era în plină desfăşurare, s-a consumat bătălia Kievului, unde germanii au obţinut o mare victorie. La 16 septembrie, trupele germane au închis cercul în jurul Kievului şi patru armate sovietice au fost capturate. Prin această victorie, germanii au rupt frontul ucrainean şi prin breşa de trei sute de kilometri, s-au avântat mai departe, ocupând întreaga provincie. În această acţiune de mare anvergură, corpul de cavalerie român de pe Bug, împreună cu corpul Vânătorilor de Munte, care acopereau spatele trupelor care atacau Odessa, deveniseră disponibile. Trupele germane înaintau spre Nipru, având nevoie de al doilea eşalon de forţe român, pentru misiuni de urmărire specifice cavaleriei precum şi pentru ocuparea Crimeii, regiune muntoasă adecvată Vânătorilor de Munte.

Generalul cedează, socotind el însuşi necesară participarea simbolică a acestor două mari unităţi române la manevra ce ducea

spre victoria finală. Din păcate, succesul de la Kiev, menit să ducă la înfrângerea inamicului, s-a dovedit curând a fi o greşeala fatală. Oricum, înaintarea germană, care se bucura de participarea a două corpuri române, era spectaculoasă. Niprul trecut, bazinul Doneţului trecut, Generalul von Paulus ocupă Harkovul iar Rundsted trece rîul Mius şi intră în Taganrog, la Marea de Azov. Corpul de cavalerie participă la bătălia de la Melitopol, împreună cu unităţile blindate ale lui von Kleist, impunând o grea înfrângere inamicului. Rostovul, poarta Caucazului a fost cucerit la 19 noiembrie.

În acest timp, armata a XI-a a lui Manstein, împreună cu corpul alpin al lui Avramescu şi detaşamentul de cavalerie al lui Korné, ocupă Crimeia şi blochează Sevastopolul.

După căderea Odessei, Generalul Antonescu consideră încheiat răsboiul României. El s-a înapoiat în Capitală, reluându-şi activitatea de Conducător al statului, pe care o exercitase prin intermediu pe tot timpul campaniei. Spre a marca public această atitudine, el demobilizează majoritatea forţelor, lăsând pentru paza Transnistriei şapte divizii de infanterie şi trei brigăzi de cavalerie independente. Organizează la Bucureşti o paradă militară, cu trecerea în revistă a trupelor înapoiate în garnizoana de pace, pe sub Arcul de Triumf, paradă desfăşurată în faţa Regelui şi a reprezentantului special al lui Hitler, Feldmareşalul Keitel.

El spusese cu acest prilej: «Cu vrerea Domnului, prin sângele eroilor noştri şi al bravilor soldaţi germani, am izgonit de pe pământul strămoşesc pe duşmanii Neamului, redându-vă libertatea şi credinţa, onoarea şi drepturile... Ne întoarcem biruitori în glia moldovenească a lui Ştefan cel Mare, reaşezând de-a pururi temeliile Neamului românesc.»

Era evident că demonstraţia militară sublinia public o atitudine fără posibilitate de răstălmăcire, faţă de conducerea generală a răsboiului din Est. O atitudine de degajare din conflict, de subliniere a scopurilor pentru care România intrase în răsboi, o atitudine de pace. Ca semn de participare materială şi ideologică la desvoltarea răsboiului Germaniei către Est, rămânea prezenţa simbolică a detaşamentului Korné şi a celor două corpuri de cavalerie şi vânători de munte.

La cucerirea Odessei, victorie incontestabilă a armatei române, care a satisfăcut orgoliul armatei şi orgoliul naţional, se adăuga eliberarea celor două provincii, plus administrarea Transnistriei, lăsată pe seama României. Protestele partidelor politice făcute la trecerea peste Nistru au încetat, prestigiul Conducătorului se

menţine la înălţimea atinsă după rebeliune. Ţara şi Regele, drept mulţumire pentru aceste strălucite rezultate, obţinute într-un termen atât de scurt, potrivit regulamentului înaintărilor în armată (un general de armată care a condus victorios una sau mai multe armate în răsboi), a fost ridicat la gradul de Mareşal. Prima dată, acest articol din regulament a fost pus în aplicare în primul răsboi mondial, când generalilor Avramescu şi Prezan li s-a atribuit gradul de Mareşal.

- Problema Basarabiei a găsit un interpret inatacabil în Eminescu. Voi cita aici, domnule Magherescu, câteva cuvinte potrivite din opera publicistică a marelui poet. El spunea:

«Basarabia nu a fost nici în parte şi nici întreagă a turcilor sau a tătarilor, ci a unui stat constituit, neatârnat, deşi slăbit şi încălcat în posesiunile sale ale Moldovei. Şi dacă Domnii ajunseseră atât de slabi încât dreptul să fie desbrăcat de putere şi nu puteau să o apere, asta nu e o dovadă că *Moldovenii au renunţat vreodată la acest teritoriu, căci un drept nu se pierde decât prin învoire formală de a-l pierde.* Dar fie această învoire smulsă cu sila, fie dictată de raţiuni de stat, fie izvorâtă din orice alte consideraţiuni, ***nu se modifică şi nu se nimiceşte decât în momentul când noi renunţăm la el***».

Rostind numele de Basarabia, pentru Mareşal, ca pentru toţi Românii, era tot una cu a protesta contra dominaţiei ruse. Numele de Basarab şi Basarabeni evocă o istorie întreagă. Toate elementele morale erau de partea Românilor care au săvârşit un răsboi just, de eliberare. Mareşalul spunea: «Acest pământ nu l-am cucerit, n-am alungat pe nimeni de pe el, este bucată din patria noastră străveche, este zestrea împărţitului şi nefericitului nostru popor».

Tot relativ la Basarabia, Mareşalul spunea: «Făcând parte integrantă din Moldova lui Ştefan cel Mare, deslipirea Basarabiei de teritoriul Moldovei este un act nefiresc, contrar naturii, *deci o mutilare*. Moldova constituie un tot, adică teritoriul de la Carpaţii răsăriteni la Nistru, despărţit la mijloc de firul apei Prutului. Acest teritoriu *va tinde mereu să se realipească*, printr-un efect fizic de atracţie geofizică, telurică, întocmai ca un magnet.

- Cu alte cuvinte, cine stăpâneşte Moldova de la Prut va tinde să stăpânească şi cealaltă parte până la Nistru, graniţa firească, de totdeauna. Acelaşi proces se petrece de cealaltă parte: cine stăpâneşte teritoriul dintre Prut şi Nistru, va tinde să ia în stăpânire şi restul, până la munţi. În cazul împărţirii acestei provincii, cum s-a întâmplat cu o sută de ani şi mai bine în urmă, şi cum s-a repetat recent, din partea românească revine ca un drept al pământului revendicarea teritoriului de la Est de Prut, la nevoie cucerirea lui prin arme.

Într-o anumită împrejurare, Mareşalul a făcut următoarea mărturisire: «Când şeful misiunii franceze, generalul Berthelot, în drum spre România, s-a oprit la Petersburg şi a luat contact cu şeful Marelui Stat Major Imperial, în toamna anului 1916, acesta l-a dus în faţa hărţii şi i-a spus: Mergeţi acolo şi spuneţi Românilor că aici trebuie să fie frontul de luptă comun! şi, cu un creion colorat a trasat pe hartă o linie care prindea Carpaţii Răsăriteni până la regiunea Vrancei, apoi cotea spre Răsărit prin Focşani-Nămoloasa-Galaţi, la Dunăre. Acea linie reprezenta flancul de Sud al frontului de Răsărit, care îngloba şi frontul românesc. Aceste fapte se petreceau în timp ce Românii duceau lupte înverşunate în Muntenia pentru apărarea Oltului şi pregăteau manevra de la Bucureşti. Numai aşa se poate explica de ce trupele ruseşti aflate lângă câmpul de bătălie de la Sud de Bucureşti, n-au vrut să intervină în momentul favorabil pentru noi în mersul bătăliei. Ele aveau fixate dinainte limitele intervenţiei lor: Cotul Carpaţilor, Focşani, Galaţi. Acea linie trasată pe hartă de generalul rus, lui Berthelot, arăta sensul şi limita expansionismului rusesc spre Sud, adică Moldova întreagă. Aceasta ne-ar fi fost soarta dacă Rusia nu se bolşeviza. Cu siguranţă că la pace am fi rămas fără Moldova şi cu o compensaţie în Transilvania... Iată temeiul cel mai de seamă, pe lângă celelalte, pentru care am declarat răsboi Ruşilor».

- La toate acestea, am putea adăuga faptul istoric că tzarul Alexandru I a pretins Turcilor, în anul 1812 întreaga Moldovă, iar aceştia, la sfatul lui Napoleon, au rezistat, cedând doar Basarabia, iar Ruşii s-au mulţumit, deoarece stăteau atunci sub ameninţarea atacului lui Napoleon din 1812. Dar justificarea intrării noastre în răsboi apare mai limpede azi, după patruzeci şi cinci de ani, în lumina ultimelor documente publicate. Ziarul maghiar «Kritika» publică un memoriu al fostului ministru de răsboi al Ungariei din 1941 către şeful statului, în care se arată următoarele: «Dacă vom întârzia cu intrarea în răsboi alături de Germania, cu toate forţele militare şi puterea economică, în acest caz vom fi nevoiţi să renunţăm pe vecie la viitoarele pretenţii teritoriale asupra României, putând primejdui tot ceea ce am obţinut până acum (adică la Diktatul de la Viena)».

- De aici rezultă că Ungaria nu era mulţumită de Diktatul de la Viena şi avea pretenţii asupra întregii Transilvanii. Prin Diktat, Hitler nemulţumise nu numai România, ci şi Ungaria. Apoi, din documentul de faţă rezultă că Ungaria se angaja total şi fără reticenţe alături de Hitler, din simplu oportunism politic, fără a avea nici un motiv de a ataca Rusia. Totală diferenţă faţă de România, care pierduse un sfert din teritoriul ei, smuls sub ameninţarea forţei. Armata

ei era umilită, se crease o tensiune permanentă la noile frontiere, stătea sub amenințarea invaziei. Ungaria nu pierduse nici o parte din teritoriul ei, ba câștigase o frontieră comună cu Rusia.

- Întrebarea firească: ce s-ar fi întâmplat dacă România nu se angaja alături de Germania? Se angajase, deși din Axă făcea parte și Ungaria. Contradicțiile reprezintă un aspect caracteristic al răsboiului de coaliție, când între aliați se remarcă numai interese divergente.

23 La Sevastopol, în Crimeea și Caucaz

După un an de guvernare, Mareșalul Antonescu putea să se declare mulțumit. Luase conducerea Țării în condițiuni catastrofale: granițe prăbușite de jur împrejur; provinciile de la Est și Nord pierdute fără luptă; Ardealul pierdut pe jumătate, tot fără luptă. În interior, legionarii produseseră un început de anarhie. Problema refugiaților, economia zdruncinată, finanțele dezorganizate, populația demoralizată, Coroana compromisă, armata umilită, insuficient instruită și prost dotată. În exterior, vechile alianțe părăsite, noile alianțe abia începând să funcționeze. Nici un om politic din istoria țării nu fusese pus în fața unor probleme atât de grele și complexe, cele mai importante legate de pierderile teritoriale, practic părând de nerezolvat. Nimic nu mai rămăsese din România Mare!

Pentru reîntregirea la Est și la Nord, aliatul german se oferise ca sprijinitor. Pentru Vest, România trebuia să lupte împotriva acelui aliat prin diplomație sau cu armele. Aliatul de azi putea să devină dușmanul de mâine, deoarece Germania înțelese să așeze ca parafă în josul tratatului de alianță cu România, Diktatul de la Viena care gâtuia România, silind-o să-i cadă în brațe, după ce mai întîi admisese ca URSS-ul să forțeze cedarea Basarabiei și Bucovinei, spre a nu se creea condițiuni grele pentru securitatea din Sud-Estul Europei.

Mareșalul moștenise de la Carol al II-lea o nouă alianță care purta, virtual, germenii adversității. O alianță sinceră, după cele întâmplate, nu mai era posibilă între România și Germania. În conștiința fiecărui român rămăsese ca un stigmat, rușinea și nedreptatea în care Țara fusese împinsă. Din acest joc diplomatic, Mareșalului îi revenea sarcina de a găsi soluția militară cea mai potrivită pentru reîntregirea Țării în vechile fruntarii.

Frontul german de centru oprit la Est de Smolenak și slăbit prin dirijarea a două armate spre Kiev, după lichidarea grupului de

armate sovietice din acel intrând, şi-a reluat ofensiva către Moscova la 30 septembrie, când armata română lupta încă pentru cucerirea Odessei. Istoricii militari sovietici dau ziua de 30 septembrie ca dată a începutului bătăliei pentru Moscova. Această bătălie s-a desfăşurat în trei mari etape. Prima etapă, de la 30 septembrie la finele lui octombrie; a doua etapă de la 17 noiembrie la 5 decembrie şi ultima de la 6 decembrie, data începerii contraofensivei sovietice cu rezultatul opririi şi respingerii ofensivei germane.

Încadraţi de aceste date, se vede cu uşurinţă că defilarea trupelor române, după ocuparea Odessei, cât şi declaraţiile Mareşalului că armata şi-a atins obiectivele, erau făcute în acel octombrie, în care germanii dădeau asaltul pentru ocuparea Moscovei şi pregăteau lovitura decisivă pentru obţinerea păcii victorioase. Desfăşurarea ofensivei germane din octombrie pusese comandamentul sovietic în foarte grea situaţie. Ziarele sovietice dau alarma arătând că este în pericol însăşi existenţa statului sovietic. Instituţii importante se pregăteau de evacuare şi populaţia civilă era mobilizată. Germanii ocupă Kaluga şi Kalinin, rup frontul pe o mare întindere, înaintând ameninţător spre Capitală. Din Moscova au fost evacuaţi două milioane de oameni. Germanii au ajuns în luna octombrie la 80 de km de Moscova.

Dar, sfârşitul lunii octombrie aduce în actualitate, factorul climateric: ploi, gheţuri uşoare şi noroaie care imobilizează tancuri, maşini şi camioane. Aprovizionarea suferă, ofensiva pierde din impetuozitate. Elementele neglijate în planul ofensivei germane spre Est încep să-şi spună cuvântul. Era ca pe vremea lui Carol al XII-lea şi a lui Napoleon!

După ce-a eşuat prima ofensivă, Germanii au lansat o nouă teorie, expusă Mareşalului Antonescu chiar de către Feldmareşalul von Kleist: «Aşteptăm să înceapă gerurile - i-a spus acesta cu toată convingerea - care se vor dovedi de data aceasta marele nostru aliat, deoarece toate bălţile şi mocirlele care ne-au blocat tancurile şi maşinile, vor îngheţa şi se vor transforma în oglinzi, adevărate mese de biliard, pe care tancurile noastre se vor rostogoli vijelios către victoria care nu mai poate întârzia».

În aşteptarea transformărilor miraculoase ale naturii, luna noiembrie mai îngăduie optimiste speranţe pentru victoria rapidă germană.

Prins de problemele interne şi externe, Mareşalul examina mereu hărţile pe care eu le ţineam la curent, zilnic. Sinuozităţile liniei negre (frontul german) înaintau spre Moscova, spre Rostov, spre Leningrad şi în Crimeia. Optimismul nu-l părăsise. Cunoştea în amănunt posibilităţile germane, deoarece Hitler îi acordase -semn de

unică şi mare încredere - acces la toate secretele militare ale planului Barbarossa.

În noembrie 1941, reluarea ofensivei germane nu dovedea că, în epoca motorului, gerul putea să devină aliat. Dacă noroaiele dispăruseră, la minus 40 de grade îngheţau lubrefianţii.

În afară de aceasta, şi-au făcut apariţia efectivele siberiene şi situaţia atacurilor devenea din ce în ce mai critică. Trupele sufereau de frig, de foame, de lipsa de muniţii. Soldaţii germani în bluze. Se ştie că Hitler, spre a stimula trupele să încheie războiul până la venirea iernii, nu le-a dotat cu echipament de iarnă.

Atmosfera de pace, care se înfiripase în Ţară după Odessa, începuse să se înceţoşeze la sfârşitul lui noiembrie. Iarna moscovită aduce două elemente esenţiale în joc. Primul, declanşarea ofensivei lui Jukov, pe frontul de la Moscova; al doilea, intrarea Americii în război, consecinţă a atacului japonez de la Pearl Harbour, din 7 decembrie 1941. Intrând în război alături de aliaţi, America declară automat răsboi şi României. Cu puţin timp înainte, Mareşalul s-a văzut nevoit să-şi exprime profunda dezamăgire privind nedreptatea făcută României de către Anglia, care o arunca în tabăra cotropitorilor, nerecunoscându-i dreptul de a lupta pentru recâştigarea propriilor teritorii şi apărarea independenţei naţionale:

«Marea Britanie ne-a declarat război. Regret împreună cu micul dar bunul şi necontenit brav-încercatul şi pe nedrept lovitul popor român, că atât de puţin i s-a înţeles zbuciumul şi tragedia în care de secole se zbate, numai pentru a-şi apăra fiinţa şi drepturile sale la viaţă şi libertate, la linişte şi la unire.

Marea Britanie nu a cunoscut de secole tragedia şi umilinţele ocupaţiei străine. Noi am trecut de două mii de ani nu numai în cursul veacurilor, dar şi în cursul aceluiaşi veac, din ocupaţie în ocupaţie, din umilinţă în umilinţă, din tragedie, în tragedie.

Marea Britanie se bate de secole pentru a cuceri; noi ne batem pentru a ne apăra. În această titanică şi totodată neegală luptă, am fost de multe ori înfrânţi, dar niciodată nu am cedat şi nu am renuţat.

Azi, ca şi în trecut, avem credinţa în izbândă şi lăsăm ca conştiinţa oamenilor şi Istoria să judece şi să ne judece.»

De la necesitatea militară la intervenţia politică nu mai era decât un pas şi de la starea de pace efemeră, în care se complăcuse poporul român timp de trei luni, la un război de durată, nu mai rămăsese decât un «da» pe care Mareşalul l-a rostit cu cea mai mare strângere de inimă, împotriva propriei dorinţe, împotriva Ţării, dar

spre cinstea ei nu şi împotriva armatei, care - stoică - şi-a înţeles tragedia şi şi-a urmat soarta, demnă şi bravă, ca de-a lungul întregii sale istorii.

Acea cerere s-a produs în noiembrie 1941. Mareşalul a văzut şi a înţeles clar că, atâta vreme cât armata germană înaintează în teritoriul inamic, armata română rămâne legată strâns de ea. Mai mult, atâta vreme cât armata germană se afla pe pământ străin, în afara teritoriului Ţării, armata română trebuia să fie alături de ea. Nici o altă posibilitate nu se oferea. Conjunctura politică generală, situaţia în ansamblu a frontului, dificultăţile prin care trecea armata germană în Est, erau imperative atât de puternice că o sustragere implica urmări dintre cele mai grave: desfinţarea armatei, ocuparea teritoriului, protectorat. Cu Hitler nu se putea glumi şi nici Mareşalul nu ştia de glumă. Făcea război, cunoştea legile internaţionale ale războiului şi le respecta.

Cât de simplu ar fi fost să spună: «Eu mi-am atins obiectivul, restul nu mă mai interesează. Stau şi privesc cum suntem bătuţi, dar nu intervin, deşi îmi stă în putere». Asta ar fi însemnat o pactizare tacită cu inamicul. Pentru o minte raţională o astfel de atitudine nu era posibilă. Numai şefii partidelor istorice au pretins-o. «Să refuze!» spuneau ei, «ce căutăm noi în Crimeea?»

Înainte ca cererea germană de trupe româneşti la Est de Bug să fi fost formulată pentru a treia oară, Mareşalul mai înţelesese că era obligat să ducă de aici înainte un răsboi care să-l apropie indirect de al doilea obiectiv al mandatului politic pe care şi-l fixase: reîntregirea Ardealului. Dacă până la Nistru şi Ceremuş, chiar până la Bug, armata română de sub conducerea sa, dusese un război direct asupra adversarului spre a-şi recuceri pământurile, de la Bug către Est, urma să ducă un răsboi indirect. Cu alte cuvinte, cu cât aportul trupelor române creştea, cu atât drepturile la revendicarea Ardealului creşteau.

De aici a pornit acel aforism, care a dat atâta apă la moară adversarilor săi politici: «Merg în Est, pentru a recâştiga drepturile noastre în Vest». Pentru politicienii lipsiţi de orice simţ al răspunderii, de respect şi recunoştinţă pentru omul care luase toate păcatele lor asupra sa şi îi scăpase cu viaţa din mâinile legionarilor, acea declaraţie a devenit cel mai rentabil act de acuzaţie. Neînţelegând - sau făcându-se că nu înţeleg - ei s-au comportat întocmai ca Generalul Carteaux - un fost zugrav - care, la afirmaţia lui Napoleon că pe înălţimea Eguillette se află Toulon-ul, cu înţelesul că acolo trebuie aşezată artileria pentru a bate portul şi a-i scoate pe Englezi din radă,

acesta îi spuse adjutantului său: «Dar căpitanul acesta nici nu ştie măcar unde este Toulon-ul!». Sau asemenea consulului Fabius, care îi imputa lui Scipio Africanul că, în loc să-şi îndrepte trupele împotriva lui Hanibal, aflat în Italia, el se ducea în Africa, sperând că acolo va fi urmat de acela. După cucerirea primului său obiectiv teritorial la Est, Mareşalul făcea un război indirect cu toată energia, ferind trupele de pierderi, de eforturi inutile şi de lipsuri, ţinând Ţara la adăpost şi în îndestulare.

Luarea acelei hotărâri care-l antrenase fără voie dincolo de hotarele revendicate pe drept, mai fusese luată şi pe alte considerente decât acele imperative impuse de desfăşurarea operaţiunilor, după cum s-a arătat, în afara planurilor de operaţii iniţiale. Dacă consideraţiile strategice obligau armata română, şi prin ea pe Mareşal, să nu refuze participarea la ofensiva germană, atrăgând grave consecinţe atât pentru armată, cât şi pentru Ţară, alte consideraţiuni, care intrau în joc şi a căror importanţă depăşea cu mult linia unui conflict armat între două mari puteri antagoniste, vin să se suprapună şi să agraveze neînchipuit de mult răspunderile unui şef de stat şi comandant de armată.

Este cunoscut acum faptul că Hitler, declanşând răsboiul împotriva Uniunii Sovietice, urmărea să cuprindă zone de teren mult mai ample. El viza Egiptul, Iranul şi India.

Iată cum înfăţişează aceste fantezii militare Albert Speer, arhitectul şi prietenul intim al lui Hitler, în cartea sa *Jurnal din Spandau:*

«În august 1942, câţiva industriaşi au mers împreună cu mine la Winitza, cartierul general al lui Hitler din Ucraina. Era în perioada rostogolirii tăvălugului german spre Baku şi Astrahan. Tot cartierul general era prezent.

După una din acele întrevederi, aşezat pe o bancă în faţa unei mese, la umbra arborilor care-i înconjurau cabana, Hitler mi-a vorbit, cu vocea lui spartă, gravă, astfel: Am pregătit totul dinainte (se referea la acţiunile de spionaj întreprinse prin amiralul Canaris, care-şi trimisese din timp agenţii săi în Egipt, spre a lua legătura cu mişcările de rezistenţă din micul Orient şi a declanşa revolte şi sabotaje, în ideea înaintării lui Rommel prin Egipt, spre Golful Persic şi India).

Hitler continuă: În etapă următoare, vom porni la Sud de Caucaz, după care îi vom ajuta pe răsculaţii din Iran şi Irak, împotriva Englezilor. O altă lovitură va fi dată de-a lungul Mării Caspice, împotriva Afganistanului şi a Indiei. În doi ani, vom fi la frontiera indiană. În felul acesta va seca petrolul englezesc. Douăzeci

până la treizeci de divizii germane de elită, vor fi suficiente. Atunci, imperiul mondial britanic se va prăbuşi. El a pierdut deja Singapore invadat de Japonezi. Englezii asistă neputincioşi la distrugerea imperiului lor colonial. (Demn de notat că, în acea perioadă, numit comandant suprem al forţelor din Mediterană, generalul Eisenhower făcea primul zbor în Anglia, spre a lua contact cu comandamentul englez).

Napoleon vroia ca, prin intermediul Egiptului şi a Rusiei, să cucerească lumea. El şi-ar fi atins scopul dacă nu ar fi făcut greşelile pe care le-a făcut. În ceea ce mă priveşte, le voi evita. (După campania de iarnă şi înfrângerea suferită la porţile Moscovei, el cade totuşi în greşeala lui Napoleon, subestimând anotimpul). Puteţi conta pe acest fapt. Spaţiile imense ale Rusiei cer, într-un fel oarecare, să fie populate. Aceasta nu mai este o problemă. Familiile germane care vor fi instalate acolo, în noile noastre oraşe, vor primi apartamente cu multe încăperi în care vor mişuna copii...

Dacă reuşim ca, în anul viitor, (1942 - 1943) să străbatem măcar distanţa pe care am străbătut-o până acuma (1500 de kilometri), am putea ca, la sfârşitul anului 1943, să ne instalăm corturile de la Teheran până la golful Persic. Sursele de petrol ar deveni atunci definitiv inaccesibile Englezilor. Dar, spre deosebire de Englezi, nu numai că vom exploata, ci vom amenaja teritoriile. Nu suntem un popor de negustori, ci un popor de ţărani. Vom practica o politică de repopulare. Exemplul Chinei şi al Indiei ne arată ceea ce înseamnă creşterea populaţiei. Să facem o socoteală, Speer: Germania are 80 milioane, la care mai putem adăuga 10 milioane în Olanda, Luxemburg, Elveţia, Danemarka, Alsacia şi Lorena, Germanii din Transilvania, Ungaria, Jugo-Slavia, Croaţia...» Şi Speer ne spune că a ajuns astfel la 120 de milioane de Germani, pe care Hitler voia să-i răspândească în Uniunea Sovietică.

Aceste planuri îndrăzneţe ale lui Hitler nu păreau de loc prezumţioase. În acel moment, nici o rezistenţă nu mai putea să se ivească în Europa. Acel plan era conceput înainte de începerea răsboiului cu Uniunea Sovietică şi nu ar fi fost exclus ca Hitler să i-l fi împărtăşit şi Mareşalului. Nimic nu-l putea cointeresa pe Mareşal în înfăptuirea acelui plan. În schimb, el ar fi înţeleas cât de adânc era angajat Hitler în acel conflict şi cât de puţin ar fi fost dispus să se lase împiedicat în aplicarea lui.

Cunoscând aceste amănunte ale concepţiei generale asupra răsboiului dus de Hitler în Est; cunoscând situaţia strategică, ca urmare a angajării primelor bătălii; cunoscând nevoile stricte de efective ale lui Hitler şi ţinând seama de ceea ce urmărea politica României

în angrenajul în care era prinsă, mai putea fi vorba de posibilitatea unei opuneri la cererile succesive de trupe?

Dacă Mareşalul nu se putea sustrage de la participalarea la lupte, dincolo de frontiere, el înţelesese de la început că mai importantă decât petrolul sau cerealele, era armata. De aceea, grija de căpetenie, pe tot timpul guvernării sale, a fost armata. Să-i asigure nevoile materiale, să o doteze cu cel mai nou material şi armament, s-o instruiască, să-i susţină moralul, să-i îngrijească rănitii şi să-i înlocuiască pierderile, dar mai ales să o apere de greşelile şi exigenţele comandamentului german, cât şi de solicitările excesive.

Armata română trebuia să rămână intactă până la sfârşit. Din experienţa răsboiului din 1916-1919, Mareşalul ştia că, la un moment dat, avea să-i slujească drept cel mai eficace argument în sprijinul drepturilor României. Această armată ajunsese, după un an de lupte, în faţa Stalingradului, pe Volga, la Marea Caspică, în Crimeia, Cuban şi Caucaz. El o urmărea cu grijă părintească zi şi noapte, căutând să-i uşureze greaua, chiar imposibila misiune dată de comandamentul german. La sfârşitul lui septembrie 1942, pe poziţiile finale, unde se pregătea să întâmpine izbirea inamicului, armata română făcea obiectul frecventelor intervenţii la comandamentul german local şi la OKW, prin Marele Stat Major, precum şi direct la Hitler, fără ca situaţia precară în care se afla să se amelioreze. Înşirate ca mărgelele pe aţă, marile unităţi române îşi aşteptau cu resemnare soarta care le va impune nemeritate vicisitudini. Ea va ieşi înfrântă, dar capabilă să se reorganizeze automat, pe alte poziţii, şi să ducă lupta până la capăt.

Pe această poziţie de penitenţă şi de glorie, găsim armatele române a III-a şi a IV-a de sub comanda generalului Petre Dumitrescu şi Constantinescu Klaps, generali rutinaţi pe câmpul de bătălie. Cea dintâi ocupa un sector la Cotul Donului, la Kletskaia; cea de-a doua intra sub comandamentul generalului von Paulus, în atacul deslănţuit la Stalingrad.

Să le urmărim: De la jumătatea lunii octombrie 1942, dată la care frontul de Est se oprise din înaintare, pe aliniamentul general Tula-Voronej-Donul inferior-Stalingrad-Volga inferioară-Astrahan-Marea Caspică, luptele continuau din ce în ce mai înverşunate numai în sectorul Stalingrad, care trebuia cucerit până la căderea zăpezii. Astfel se înlătura gâtuirea pe care acest umăr puternic de rezistenţă îl făcea aripei drepte a frontului germano-român, afundat până la poalele Caucazului. Din acest umăr, oricând puteau porni reacţiuni ofensive, prinzând ca într-un sac, toate trupele germano-române

aflate în Caucaz.

Într-adevăr, privind harta desfăşurării forţelor ofensivei pe această aripă de Sud a frontului, oricine putea să observe tronând în toată majestatea inepţiei sale, acel faimos spectru care a îngrozit în toate timpurile pe marii comandanţi, aşazisa «breşă ipotetică»! Ea îşi etala stupiditatea virtuală pe sute de kilometri, planând ca implacabilul unei soarte asupra unei optimi din efectivul trupelor germane şi a totalităţii celor două armate române, angajate fără justificări strategice, în acest fund de sac.

Dacă am trasa cu un creion colorat o linie care ar urma Donul inferior, până la cotitura sa spre Sud, apoi am încăleca Donul şi am tăia orizontal platoul care desparte apele Donului de Volga, şi am continua cu acea linite trecând prin liziera de Vest a Stalingradului, ca mai apoi s-o prelungim de-a lungul fluviului Volga, la Astrahan spre litoralul vestic al Caspicei până la poalele Caucazului, răsfrângând-o în unghi drept până la malul Mării Negre, continuând-o până în Crimeea; şi dacă am privi apoi această linie, am avea concretă imaginea unui sac imens, gâtuit la gură de zona Stalingrad-Rostov-Kotelnikovo. Această gâtuitură, închisă la Rostov, prinde ca într-o cursă toate trupele răspândite în zonă.

Această linie caracteristică era rezultatul a două luni de operaţii duse pe aripa de Sud a frontului de Est, sub comanda Mareşalului von Kleist. Grupul de forţe româno-german împinsese marile unităţi pe acest front, astfel: Armata a III-a română, cu generalul Petre Dumitrescu pe Don, în sectorul Kletskaia; Armata a VI-a germană şi a IV-a română de sub comanda generalului Constantinescu-Klaps, ambele de sub comanda Mareşalului von Paulus, angajate în bătălia Stalingradului; Corpul de cavalerie al generalului M.Racoviţă şi două divizii de Vânători de Munte, sub comanda generalilor Radu Korné şi Dumitrache, în Cuban şi Caucaz. În felul acesta, după cum arată şi Mareşalul Guderian în cartea sa, *Gedanken eines Soldaten,* odată mai mult, operaţiunile erau duse pe direcţii divergente. Obiectivele fixate nu mai conveneau efectivelor reduse şi slăbite de pe urma campaniei din iarna anilor 1941-1942. Înainte de a fi zdrobit puterea militară a adversarului, Hitler urmărea aceleaşi scopuri politice şi economice ca la început. El dădea operaţiunilor militare directive de nepriceput din punct de vedere strategic, pe care le justifica prin necesitatea de a pune mâna pe câmpurile de petrol din regiunea Caspicei, interceptarea traficului de pe Volga şi paralizarea centrului industrial Stalingrad.

La acea epocă, ieşit complet de sub influenţa pozitivă a generalilor de seamă ai Wehrmachtului, Hitler nu urmărea decât propriile

sale idei şi nu admitea nici o opunere. Înlocuindu-l pe şeful său de stat major, cu care nu se înţelesese timp de trei ani, prin generalul Zeitzler, o făcuse pentru ca nu-l mai putea suporta pe Halder. Aceasta nu însemna că era mai înclinat să asculte sugestiile noului venit, care, de altfel, nu s-a sfiit, după un an de conlucrare, să-şi înainteze demisia de cinci ori la rând. De aici rezultă că tot ce se realiza în acea perioadă pe câmpul de luptă era numai ceea ce gândea şi ordona Hitler.

Ori, ceea ce realizase ofensiva germano-română din primăvara şi vara anului 1942, pe aripa de Sud a frontului de Est, fusese tocmai această breşă ipotetică. Bătălia de la Cannae constituie prima formă clasică a unei breşe ipotetice, redusă la scara proporţională a efectivelor acelor armate şi a câmpului de bătălie restrâns. Retrăgând voit centrul şi atrăgând pe Romani în intrând, Hanibal îi învăluie cu aripile şi-i distruge. După aproape două mii de ani, la Austerlitz, Napoleon aplică aceeaşi manevră, cedând cu dreaptă şi determinându-i pe Ruşi să părăsească platoul Pratzen, pe care, ocupându-l, grosul armatei lui Kutuzov este împins în mlaştini şi distrus. După altă sută de ani, bătălia de la lacurile Mazuriene reeditează şi ea un Cannae modern, ca apoi bătălia de la Marna să-i dea replica. Toate aceste exemple şi învăţăminte fuseseră premeditat călcate în picioare de către Hitler, Keitel şi Jodl, care se lăsau fascinaţi de teoriile armatelor mecanizate, ale căror virtuţi îşi dovediseră eficacitatea pe câmpurile de luptă europene. Ei se complăceau încă în iluzia că aceste virtuţi îi eliberau de sub imperiul imuabilelor principii ale strategiei militare, instaurate de milenii şi verificate până la refuz. Încălcându-le la nesfârşit, ei frizau iresponsabilitatea.

Executând ultima fază a bătăliei defensive, după ce în primul an îşi asigurase păstrarea umerilor puternici ai apărării pe întregul front, de la Marea Nordului la Marea Caspică, în timpul rezistenţei depuse în 1942, Înaltul Comandament Sovietic adăugase la cele două centre importante (Leningrad şi Moscova) zona Tula-Kaluga-Voronej. Rezistenţa acestor trei puncte depusă de-a lungul verii, eliminase definitiv încercarea tardivă pe care comandamentul german voia s-o aducă ca o corectare greşitei concepţii din ofensiva anului anterior, 1941.

Refuzând cu obstinaţie cele două proiecte de atac asupra frontului de Est, cu efortul pe aripa dreaptă şi direcţia de la Sud la Nord, adică din Ucraina spre Moscova, întorcând astfel toate liniile de apărare pe care cursurile de ape le opuneau natural unei invazii, Hitler fixează direcţia efortului frontal pe linia generală de acţiune pe care se angajase şi Carol al XII-lea, şi Napoleon, dar, spre deosebire

de acesta din urmă, refuza cu îndârjire să dea ca obiectiv principal Moscova. După eşecul primului avânt al ofensivei din 1941, revine asupra ideii iniţiale şi încearcă să mute efortul către dreapta şi, prin constituirea unui grup puternic de mari unităţi mecanizate, deslănţuie un atac puternic pe direcţia Voronej, ameninţând Moscova pe la Sud şi Sud-Est. Sovieticii dau toată importanţa acestui efort ameninţător şi, printr-o rezistenţă hotărâtă, reuşesc să îndiguiască înaintarea, eliminând definitiv această periculoasă ipoteză.

24 - Bătălia de la Cotu Donului

Către sfârşitul toamnei lui 1942, se părea că armata sovietică îşi concentrase tot efortul apărării pentru a păstra umărul cel mai de Sud al frontului defensiv: Stalingradul, de unde putea să treacă, în mod efectiv, la contraofensivă.

În felul acesta, breşa ipotetică stă la baza conceptului primei faze a contraofensivei sovietice. Retrăgându-şi larg flancul stâng şi deschizându-l ca pe o poartă, ale cărei balamale le constituia Stalingradul şi Donul inferior, oferea spaţiul până la Caucaz ofensivei germane, care consimţise deliberat să plătească acest preţ, prin care-şi cumpăra propria-i înfrângere.

La jumătatea lunii octombrie, au început să sosească informaţii din ce în ce mai neliniştitoare, privind concentrări de trupe sovietice în faţa sectorului armatei a III-a române. La început au fost semnalate mari unităţi de infanterie şi artilerie. Apoi, odată cu primele zile ale lui noiembrie, au apărut comandamente de corpuri de armate, multă artilerie grea, unităţi de tancuri etc., aşa că, în prima decadă a lunii noiembrie, după estimarea Armatei a III-a, în faţa ei se aflau circa patru divizii blindate, două-trei divizii motorizate, şapte-opt divizii de infanterie şi circa patruzeci de divizioane de artilerie.

Atâta numai dacă ar fi fost, şi aceste unităţi triplau ca forţe cele şase divizii româneşti aflate pe un front de patruzeci de kilometri. Fiecare batalion în linie avea un sector de peste doi kilometri, corespunzând unui dispozitiv de acoperire, dar nicidecum unei rezistenţe. Instrucţiunile primite de la OKW, în vederea pregătirii frontului de iarnă, cuprindeau toate învăţămintele verificate din experienţa primei campanii de iarnă şi erau considerate o chintesenţă a artei militare. Prin aceste instrucţiuni se înlătura, în primul rând, ideea retragerii sau a luptelor în retragere. Rezistenţa trebuia făcută pe loc,

fără gând sau posibilitate de retragere, fie că ar fi fost vorba de mare unitate, fie că era vorba de soldaţi.

Soldatul, se spunea în aceste instrucţiuni, în adăpostul ce şi-l va construi în «groapa de lup», se va organiza ca într-o cetate, apărându-se de jur împrejur. El nu trebuie să se îngrijească de ce se petrece la dreapta şi la stânga sa, ori de ceea ce se petrece înapoi. Trebuie să se preocupe de înfruntarea sa cu inamicul, din orice direcţie ar fi atacat, din flanc sau din spate. Adăpostul individual urma să fie astfel organizat, încât, dacă dispărea legătura cu vecinii, soldatul să continue lupta până la primirea ajutoarelor. La nevoie, groapa lui avea să-i servească de mormânt.

Soldatul german, spuneau mai departe instrucţiunile, trebuie să fie pregătit sufleteşte pentru răsboiul de iarnă. Să considere groapa individuală ca singura lui posibilitate de a-şi prelungi existenţa, convins că în orice parte ar încerca să meargă spre a se salva, părăsindu-şi adăpostul, avea să-l aştepte în mod sigur pieirea în mijlocul pustiului de zăpadă. Din campania anilor 1941-1942 s-a văzut că au supravieţuit numai soldaţii care nu şi-au părăsit adăpostul. Toţi ceilalţi care s-au lăsat înşelaţi şi au părăsit adăposturile, au pierit în ger şi uragane de zăpadă. În consecinţă, soldatul era obligat în timpul liber să-şi amenajeze adăpostul, dotându-l cu rezerve de muniţii şi hrană, pentru o rezistenţă de lungă durată, în cazul unei încercuiri. Instrucţiunile erau valabile nu numai pentru soldatul german, ci şi pentru aliaţii lui.

Faţă de această concepţie, în condiţiile extinderii frontului, a penuriei mijloacelor de apărare ale armatei hitleriste şi mai cu seamă faţă de ideea preconcepută a unui inamic lesne de învins, adresele trimise de Mareşal la OKW, în care se semnala pericolul concetrării massive de trupe sovietice în faţa sectorului Armatei a III-a române, au rămas fără nici un efect. Cererile de întăriri n-au avut ecou. Alarma privind singura cale ferată de pe întreaga aripă de Sud, care, cu şase perechi de trenuri zilnic, abia asigura aprovizionarea cu hrană a trupei şi animalelor, nu îngrijora marile comandamente germane. Nici cu o săptămână înaintea declanşării ofensivei sovietice, care forţează Donul, realizând un cap de pod în sectorul diviziei a IX-a române, nu se produce revirimentul aşteptat, iar Armata a III-a se zbate zadarnic să reducă acel cap de pod. El s-a menţinut şi, sub protecţia ceţei care se lăsa, trupele sovietice au reuşit să-şi asigure o bază eficace de atac.

În dimineaţa zilei de 19 noiembrie, tot sub adăpostul ceţei, ofensiva sovietică debuşează pe întregul front al Armatei a III-a,

după o foarte puternică pregătire de artilerie. Efortul ofensivei se desenează cu o pătrundere pe ambele aripi ale armatei, învăluind grupul central de forțe format din diviziile V și VI infanterie, de sub comanda generalilor Mazarini și Lascăr.

În seara zilei de 19 noiembrie, aflându-mă la cabinet, am primit ultimele informații de la Marele Stat Major, care indicau în linii generale și vagi, mersul luptelor pe frontul Armatei a III-a, începute în dimineața zilei.

De la Rostov, unde se afla generalul Șteflea, șeful Marelui Stat Major, deplasat ocazional în acel punct, nu putusem să obțin, până la sfârșitul zilei, date mai precise. Acesta era de fapt un lucru obișnuit, când informațiile asupra desfășurării operațiilor se primeau cu o întârziere ce dura uneori 24 de ore.

Eșalonul înaintat al Marelui Stat Major era tot ce rămăsese din proiectatul comandament al grupului de forțe Mareșal Antonescu, sub a cărui autoritate trebuiau să intre trupele române și germane, de la aripa extremă a frontului. La acest proiect se renunțase în ultimul timp, din motive neprecizate. Probabil că acest post nu-l ispitise prea mult pe Mareșal, care a temporizat lucrurile, până când chestiunea a devenit inoportună. Atunci, la acel eșalon înaintat se aflau câțiva ofițeri superiori din Marele Stat Major, cu misiunea de a coordona acțiunea celor două armate române și a răspunde cât mai repede cerințelor lor, făcând și legătura directă cu Marele Comandament German.

Faptul că nici Mareșalul, nici colonelul Davidescu nu se aflau în București în acele momente, mă neliniștea. Situația amenințătoare din fața Armatei a III-a fusese semnalată de câteva zile. Atacul se declanșase de șaisprezece ore. În definitiv, depărtarea de la București și Predeal până la Don era aproximativ aceeași. Mai mult, cu ce putea să intervină Mareșalul pentru a îmbunătăți situația pe front? Sub impresia acestor gânduri, am privit ceasul. Era aproape miezul nopții și alte noutăți nu mai soseau. M-am întins în patul de campanie, în biroul meu, dar n-am reușit să ațipesc. Am privit din nou harta. Cât de evidentă apărea direcția unui atac inamic, împins spre punga din Caucaz, pe care o bara Armata a III-a română. Parcă dinadins comandamentul german o așezase în fața unei asemenea avalanșe. Lipsa de informații putea să fie semn bun. Să-i fi oprit oare Românii pe sovietici? Poate interveniseră unitățile germane. Divizia de tancuri germană 22 se afla în rezervă, în sectorul Armatei a III-a. Împreună cu Divizia I-a blindată română, putea să constituie o massă de izbire puternică, în stare să paralizeze ofensiva și să modifice situația frontului. Dar n-au trecut patruzeci și

opt de ore de la declanşarea ofensivei de pe frontul Armatei a III-a de la Nord spre Sud, când altă ofensivă, de o anvergură mult mai amplă, s-a declanşat din zona Stalingrad, cu direcţia Est-Vest, ţintind localitatea Kotelnikovo, punct de întâlnire a celor două ramuri ale unui cleşte uriaş, pe care îl constituia planul ofensivei sovietice de la Don. Între aceste două braţe erau prinse armatele a III-a şi a IV-a române conduse de generalii Petre Dumitrescu şi Constantinescu-Klaps, împreună cu Armata a VI-a germană, de sub comanda lui von Paulus. Dar la acel ceas al nopţii din 19-20 noiembrie, toată atenţia şi grija erau îndreptate spre Armata a III-a de la Don, aflată în situaţia cea mai critică.

În tăcerea profundă a nopţii, aud deodată telefonul sunând stăruitor şi repetat, la frecvenţe scurte. După insistenţa apelului, mi-am dat seama că ceva rău trebuie să se fi întâmplat.

Allo! am auzit distinct o voce foarte cunoscută. Aici e generalul Şteflea. Mă auzi bine?

- Da, domnule general, vă aud foarte bine.

Vorbesc de pe front. Am încercat să iau legătura cu domnul Mareşal, la Predeal, dar nu am reuşit. Vorbesc cu dumneata şi te rog să iei notă.

- Da, domnule general, sunt gata, ascult!

Situaţia este foarte gravă. Atacul inamic în forţă, sprijinit de o foarte puternică pregătire de artilerie şi însoţit de mari unităţi de tancuri, a debuşat azi dimineaţă şi a spulberat rezistenţa diviziilor a IX-a şi a XIII-a de infanterie, pătrunzând adânc şi ameninţând pe ambele flancuri diviziile V şi VI infanterie, care au rezistat pe front. Ai înţeles?

- Da, domnule general, continuaţi.

Ia legătura cu domnul Mareşal şi raportează-i situaţia. Armata a III-a, prin mine, cere deslegare de a ordona retragerea celor două divizii ameninţate în timpul nopţii, pentru a ieşi astfel din cercul ameninţător al inamicului, care încă nu s-a închis în spatele lor. La căderea nopţii, inamicul a oprit înaintarea. Trebuie folosită această ocazie pentru a salva trupele. Orice întârziere este fatală. Dacă nu se foloseşte întunericul, mâine sovieticii vor relua atacul şi vor face cu neputinţă orice retragere. Avem nevoie de această deslegare.

- Comandamentul german ce spune? am găsit eu cu cale să întreb.

Este inexistent. Nu are posibilităţi de intervenţie. Este surprins şi depăşit. Trebuie să luăm iniţiativa pentru a salva trupele de la captură sigură şi inutilă. Este de prevăzut extinderea

ofensivei sovietice şi pe frontul Armatei a VIII-a italiană, de la stânga noastră. Eu întrerup convorbirea şi revin peste o oră, ca să primesc ordine.

- Domnule general, am auzit şi am notat cuvânt cu cuvânt. Voi face tot posibilul să transmit domnului Mareşal această informaţie, spre a vă da deslegarea.

Am pus receptorul în furcă, dar am avut nevoie de câteva minute ca să realizez cumplita dramă ce se desfăşura şi periculoasa situaţie în care se afla o întreagă armată română. Cuvintele pe care le auzisem transmise prin firele telefoanelor de campanie, întinse pe sute şi sute de kilometri, de-a lungul vastei stepe ucrainene de la Don, mi-au adus zvonul crâncenei bătălii angajate în condiţiuni atât de vitrege pentru noi. Sovieticii îşi aleseseră tocmai armata română, peste care se hotărâseră să treacă.

Am cerut legătura cu Predealul, dar toate încercările au rămas fără răspuns. Nu se putea vorbi cu vila Mareşalului. Nici cu casa adjutanţilor şi nici cu vila colonelului Davidescu. Oficiul telefonic central m-a informat că orice tentativă este zadarnică, din cauza unui deranjament pe circuitul telefonic special. În timpul acestor repetate şi zadarnice încercări, ora fixată ca termen de către generalul Şteflea a trecut.

Telefonul a sunat din nou şi vocea subţire a generalului Şteflea a răsunat în receptor, la ora unu jumate noaptea.

- Allo, ai luat legătura? Ce rezultat îmi dai?

Cu neputinţă, domnule general. Toate încercările au rămas zadarnice. Este un deranjament pe circuitul special.

- Cum se poate una ca asta, domnule? Eu vorbesc pe un fir de campanie de la o mie de kilometri şi dumneata nu poţi vorbi de la Bucureşti la Predeal?

- Aceasta este situaţia, domnule general.

- Foarte trist. Pierdem cele mai preţioase ore de întuneric. Deci, pierdem două divizii.

Domnule general... am cutezat să spun. Doar dumneavoastră sunteţi acolo, daţi dumneavoastră ordinul de retragere. Aveţi toată autoritatea şi cunoaşteţi situaţia. Fiţi sigur că domnul Mareşal va aproba măsura.

- Eu nu am deslegare de la domnul Mareşal să comand şi nu pot trece peste comandamentul german local. Numai domnul Mareşal are căderea.

- Înţeleg. Dar în acest caz excepţional, nu credeţi?...

- Nu pot. E un comandant de armată aici.

- Bine. E cazul să ordone domnia sa.

- El e subordonat strict comandamentului german, care nu aprobă.

- Domnule general... am insistat în disperare de cauză, constatând laşitatea în faţa răspunderilor. Dar un ordin pornit din partea cabinetului militar al Conducătorului D.O. pentru colonelul Davidescu şi semnat de mine, ar fi suficient?

Nu, nici vorbă. Numai semnat de domnul Mareşal este valabil. Mai încearcă să prinzi legătura şi dacă obţii ceva, cheamă-mă la telefon, până într-un ceas. Încă ar fi timpul ca ordinul să ajungă la cele două divizii.

Disperat, istovit de emoţii, mă miram singur cum îmi venise ideea de a emite un asemenea ordin, şi m-am găsit ridicol. Voisem, fără să-mi dau seama, să joc rolul lt.col. Hentch, care, cu de la sine putere, ordonase retragerea dreptei armatelor germane la Marna. Nu, cu siguranţă, nu. O făcusem ca să apostrofez lipsa curajului răspunderii dovedite de generalul Şteflea, şeful Marelui Stat Major aflat la faţa locului. Cu atât mai condamnabilă mi s-a părut atitudinea generalului Şteflea, cu cât el însuşi afirmase că comandamentul german era ca inexistent. Ori, faţă de această situaţie, nimic mai logic decât să intervină şi să ordone, dar el se eschiva, rezumându-se la rolul de spectator în faţa unui dezastru pe care putea să-l împiedice. Riscuri? Da, desigur, erau riscuri foarte mari. Hitler i-ar fi cerut capul cu siguranţă. Ar fi aruncat toată răspunderea eşecului de la Don asupra generalului Şteflea, împotriva tuturor evidenţelor, cum de fapt au şi făcut-o generalii germani angajaţi în această bătălie.

Dar, generalul Şteflea nu trebuia să piardă din vedere faptul că, alături de dânsul, l-ar fi avut cu toată certitudinea pe Mareşal, care nu se desolidariza de primul său secund, atunci când o astfel de măsură curajoasă ar fi fost luată, pentru a salva de la dezastru o întreagă armată. Ce mare satisfacţie ar fi avut generalul Şteflea, când, datorită curajului, ar fi salvat cele două divizii, cruţând atâtea mii de oameni de la un prizonerat lung şi dureros!

Mai târziu, spre dimineaţă, refăcându-se legătura telefonică cu vila adjutanţilor de la Predeal, am transmis nota informativă. Până în zorii zilei de 20 noiembrie n-am primit nici un răspuns. Verificând dacă nota a fost transmisă la vilă, mi s-a comunicat afirmativ, dar de la vilă nu se primise nici un răspuns.

La ora şapte dimineaţa, acolo, pe Donul îndepărtat, începuse desăvârşirea înfrângerii unei armate române, aruncată în calea unui inamic foarte puternic, care a devorat-o fără

șovăire. Ea a făcut totul ca să înlăture prăbușirea frontului prin mijloacele restrânse de care dispunea, dar vitejia și spiritul de sacrificiu nu puteau să suplinească mijloacele tehnice, rezervele umane și cu atât mai puțin, să corecteze iremediabile erori de strategie.

La ora opt dimineața, nota telefonică trimisă în primele ore ale dimineații de 20 noiembrie, mi-a revenit la birou. Mareșalul pusese următoarea rezoluție:

«20.IX.1942, orele 3,30 dimineața:

Nu pot comanda și da ordine de la 1000 de kilometri depărtare de front, când nu cunosc situația de ansamblu. Aceasta revine comandanților de pe teren, care poartă întreaga răspundere. Asist fără să pot interveni cu nimic la consumarea acestei dureroase drame, pe care am prevăzut-o din timp și am încercat fără succes să o înlătur.

Mareșal Antonescu»

În cursul zilei de 20 noiembrie, atacul trupelor sovietice s-a desvoltat la Sud de Don, urmărind elementele din diviziile a XI-a, a XIII-a și a XV-a infanterie, încercuind pe la Sud divizia V-a și a VI-a infanterie, care reușiseră să se mențină pe linia Donului, nefiind supuse unei presiuni tot atât de puternice.

Cu alte cuvinte, calea unei retrageri spre Sud pentru cele două divizii fusese interceptată de elemente mecanizate sovietice. O mișcare către Sud a acestora nu putea fi făcută decât ca rezultat al unei acțiuni de forță, încă posibilă la acea dată. În zilele de 21 și 22 noiembrie, o altă ofensivă sovietică este declanșată dinspre Stalingrad, în direcția Kalaci și Kotelnikovo de pe Don. Această ofensivă, după cum s-a mai spus, constituia brațul de Sud al unui clește ce trebuia să se închidă, venind dinspre Kleţkaia de pe Don, o parte, iar alta dinspre Stalingrad, la Kalaci.

Pus în fața acestui atac atât de puternic, comandamentul german rămâne neputincios, repetând ordinele conținute în instrucțiunile operative, adică rezistență pe loc.

În ceea ce privește frontul Armatei a III-a, toată atenția comandamentului suprem german se dirijează asupra grupului celor două divizii române, a V-a a generalului Mazarini și a VI-a a generalului Lascăr, care nu aveau legătură decât prin telegrafie fără fir și le organizează constituind grupul general Lascăr, cu misiunea de a rezista fără gând de retragere.

A treia zi de la declanșarea ofensivei, grupul general Lascăr

rămăsese o insulă izolată în câmpul inamic, rupt de restul armatei a II-a, care, urmărită de tancurile inamice, se evacua rapid cu mijloace auto, dirijându-şi elementele răzleţe şi încercând închegarea unei noi rezistenţe, pe cursul de apă Csir, un afluent al Donului. De notat, lipsa de camaraderie a trupelor germane, chiar ostilitatea comportării faţă de trupele române. Când românii încercau să se agaţe de camioanele germane, erau loviţi peste mâini sau erau aruncaţi din maşini. Singura măsură eficace luată de Hitler în faţa acestui dezastru a fost numirea generalului Manstein, comandant al aripei de Sud a frontului, în locul Mareşalului von Kleist. Cu Manstein comandamentul român mai colaborase în campania din 1941. În primăvara anului 1942 el condusese atacul asupra Sevastopolului, având corpul de Vânători de Munte sub ordine şi detaşamentul general Korné.

Manstein nu s-a grăbit să-şi ia postul în primire. Venirea sa nu aducea nici o noutate, decât întărirea dispoziţiilor deja date. Grupul general Lascăr trebuia să reziste în încercuire, ca şi grupul de armate general von Paulus, constituit din armata a VI-a germană şi armata a IV-a română, a căror retragere fusese tăiată, prin ocuparea de către sovietici a localităţii Kalaci de pe Don.

În afară de aceasta, în ziua a patra a bătăliei s-a organizat un contraatac massiv, cu care de luptă, dispunându-se constituirea unui grup mecanizat din divizia I-a blindată română şi divizia 202-a germană. După planul de manevră fixat, ambele divizii trebuiau să se concentreze la un punct situat în flancul aripei drepte a ofensivei sovietice, care încercuise pe la Vest grupul Lascăr, şi apoi să izbească acest flanc, să-l distrugă şi să refacă legătura cu grupul Lascăr, împingând din nou rezistenţa pe Don. În dimineaţa zilei de 22 noiembrie, Divizia I-a blindată română, sub comanda generalului Pastia, sosind la punctul de întâlnire cu divizia blindată germană, nu găseşte pe nimeni. După un timp de aşteptare, generalul Pastia porneşte cu divizia să-şi îndeplinească misiunea. Marşul spre obiectiv se desfăşoară normal. La contactul cu inamicul este primită de un tir puternic de artilerie anticar, care îi pricinuieşte mari pierderi. Aflat într-un car de luptă în mijlocul dispozitivului diviziei, generalul Pastia cade eroic, în timp ce dădea dispoziţii unităţilor sale.

Acţiunea a eşuat din pricina forţei slabe a atacului dat cu jumătate din efectivele destinate iniţial. Divizia germană nu a sosit la punctul de întâlnire deoarece, staţionând timp îndelungat pe câmp, sub camuflaj improvizat alcătuit din plantaţiile locale, rozătoarele s-au introdus în tancuri şi au distrus cablurile electrice. Când să fie puse motoarele în funcţiune, s-a observat pana de electricitate. Astfel

a fost ratată singura ocazie ivită în cea de-a patra zi a bătăliei, pentru a porni o acţiune temeinică în sprijinul grupului Lascăr. Popândăii şi şoarecii de câmp colaboraseră astfel cu partizanii, care, de aici încolo, aveau să se organizeze tot mai temeinic şi să devină extrem de periculoşi. Caz unic în analele răsboaielor, când o cauză atât de neînsemnată a pricinuit un dezastru.

Mai trebuie adăugat că ofensiva sovietică de pe Don s-a extins spre dreapta, cuprinzând întregul front al Armatei a VIII-a italiană, pe care a spulberat-o, creind un gol periculos în front şi lăsând dreapta armatei ungare descoperită. Către acest gol se străduia să trimită rezervele comandamentul grupului de armate Manstein, pentru refacerea continuităţii frontului. Cu alte cuvinte, întreaga aripă de Sud a frontului se pusese în mişcare de retragere, prin luptele dârze de la Serafimovici, pe Don, până la Piatigorsk în Caucaz. Pe acest front imens, acţiunile defensive şi ofensive se succedau fără întrerupere, într-o sforţare spasmodică, pentru restabilirea echilibrului.

În tot acest timp, Mareşalul Antonescu căuta să menţină legătura cu comandanţii români de pe front şi cu înaltul comandament german. I se spunea că s-au luat măsuri de restabilire a situaţiei şi că sunt trimise trupe de întărire în sectoarele ameninţate. Hitler, personal, dădea cele mai optimiste asigurări că situaţia se va îndrepta în scurt timp. Dar aceste asigurări erau simple deziderate, deoarece comandamentul german nu dispunea de alte trupe decât cele aflate în contact şi luptă continuă cu inamicul. Toate speranţele se sprijineau pe hotărîrea şi iscusinţa trupelor şi a comandanţilor. Pe de altă parte, era de aşteptat ca ofensiva inamică să se epuizeze după o atât de vastă risipă de forţe umane şi materiale.

Dacă vara lui 1942 fusese vara succeselor spectaculare în Est, la care participaseră şi cele douăzeci de divizii româneşti (cucerirea Sevastopolului, înaintarea pe Don, invazia din Caucaz, atacul Stalingradului), în Africa trupele Axei sufereau înfrângeri. Lunile octombrie şi noiembrie aduc elemente hotărîtoare pe acest front. Rommel este bătut de Montgomery la El Alamain. Tobrukul este cucerit de englezi. Algeria şi Marocul sunt noi teatre de operaţiuni, care aduc un reviriment în poziţia anglo-americană.

La 8 noiembrie are loc debarcarea anglo-americană în aceste două posesiuni franceze şi Franţa liberă, prin reprezentanţii ei, generalii Darlan şi Giraud, intră în Alianţa anglo-americană. Marea Mediterană devine un lac anglo-franco-american. Italia simte valurile stârnite de flota aliată, bătându-i coastele insulare. Flota franceză imobilizată în portul Toulon nu se supune ordinelor amira-

lului Darlan de a se uni cu flotele aliate, însă sabordează, chiar în momentul când unitățile motorizate germane soseau pe chei, pentru a le captura.

Al doilea front fusese deschis la începutul lui noiembrie, 1942, deci cu două săptămâni înaintea declanșării contraofensivei sovietice de pe Don și de la Stalingrad.

Pentru Mihai Antonescu, care întreținea legături strânse cu ministrul Italiei la București, Bova Scoppa, omul lui Ciano, adversar notoriu al alianței cu Germania, deschiderea celui de-al doilea front pe coasta Africii de Nord, față-n față cu Italia, îi dădea apă la moară.

În Capitală, vestea înfrângerilor de pe front a avut un efect deprimant. Indiscreția coloneilor Dămăceanu și Elefterescu, care veniseră la Cabinetul Militar și se informaseră direct de la mine cu privire la căderea Stalingradului și ruperea frontului pe toată întinderea, a dat primele semne de alarmă. Din acel moment, Mareșalul a decis ca buletinul informativ să fie primit direct de Davidescu. Pentru a contura starea incipientă de destrămare a opiniei publice, edificatoare este o scenă care s-a petrecut la scurt interval de timp. Trecând într-o seară spre casă, pe Calea Victoriei, l-am întâlnit pe generalul George Săvoiu, comandant al Regimentului 3 Călărași din Capitală. Între noi s-a înfiripat o convorbire pe tema frontului. După ce mi-a ascultat părerea, colonelul m-a întrebat:

- Bine, domnule, și Mareșalul, care este om deștept, ce zice în fața dezastrului? Nu vede că Nemții pierd războiul?

- Sigur că și dânsul își dă seama mai bine ca noi toți, dar ce credeți că poate să facă cu Nemții în spatele său, care, la rândul lor, păstrează pe legionari ca pe o rezervă?

Mult mai târziu, după aproape un sfert de veac, același om devenit general de rezervă, trecut prin pușcării (după 23 August intrase în guvernul Sănătescu și fusese numit șef al serviciului secret), mi-a spus ce urmări avusese discuția noastră de odinioară:

- După ce ne-am despărțit, m-am dus la Sănătescu. Treceam zilnic pe la Palat să-i dau bună-ziua, căci suntem veri. I-am spus așa: I-auzi, măi Matache, ce spune căpitanul Magherescu, că și Mareșalul își dă foarte bine seama de dezastrul care vine, dar ce poate să facă el cu Nemții în spinare?! Păi, dacă el nu poate să facă, ar trebui să fie cineva care să înceapă o asemenea acțiune, pentru că, iată, evenimentele se precipită...

Nu știu în ce măsură Mareșalul Palatului, generalul Sănătescu, s-a lăsat influențat de vărul său, generalul Săvoiu, și nici nu pot fi sigur că el nu avea această idee mai demult. Oricum, coro-

borînd toate aceste date, se poate trage concluzia că intervalul de la 18-22 noiembrie 1942 a determinat în germene actul de la 23 august, pe mai multe planuri:

1) Pe plan guvernamental, însuşi Mareşalul, prin declaraţia făcută la proces, a mărturisit că, încă de pe timpul bătăliei de la Stalingrad, încrederea în Germania i-a slăbit şi s-a gândit să declanşeze o acţiune de scoatere a României din răsboi, luând legătura cu aliaţii. Mihai Antonescu îşi expusese întreaga sa atitudine în faţa mea şi a ministrului Jienescu.

2) Pe plan opoziţionist, partidele Naţional-Liberal, Ţărănist, Socialist şi Comunist, în frunte cu Maniu, Mihalache, Vintilă Brătianu, Titel Petrescu, Pătrăşcanu au luat legătură în secret cu aliaţii.

3) Palatul, în cap cu Regele, secondat de Mareşalul Palatului, de Mocioni-Stârcea şi Ioaniţiu, în umbră cu generalii Aldea şi Mihail, imaginează diferite variante de scoatere a ţării din răsboi.

4) Pe plan de ansamblu, în mod paradoxal, toate aceste fire de acţiune se interferau, dar căutau în secret să-şi păstreze individualitatea.

Din toate grupările politice, numai partidul comunist se afla în ilegalitate. El a fost singurul care, la 21 septembrie 1941, a cerut printr-un manifest ieşirea României din răsboiul împotriva Uniunii Sovietice. (Rămâne de stabilit dacă într-adevăr acest manifest a fost elaborat de comuniştii din România sau a fost o emanaţie sovietică, n.ed.) Privind data, se poate trage concluzia că până şi acest partid a fost de acord cu răsboiul naţional pentru cucerirea Basarabiei şi Bucovinei. Mai mult, o declaraţie făcută în Adunarea Naţională din 22 august 1961, întăreşte această afirmaţie: «Trebuie spus că instaurarea dictaturii militaro-fasciste antonesciene şi aruncarea Ţării în răsboiul antisovietic s-au datorat şi unor slăbiciuni sau lipsuri şi greşeli în activitatea Partidului Comunist Român...»

În faţa Regelui, Mihai Antonescu avea nevoie de tot talentul său avocăţesc. Regele trebuia câştigat de partea ideilor sale, sub pretextul slujirii Mareşalului, ca, mai târziu, să tragă pe faţă apa la moara sa. Data la care Mihai Antonescu a jucat în faţa Regelui marea scenă, nu se cunoaşte, dar e foarte probabil ca ea să se fi petrecut tot în zilele când ofiţerii Regimentului de gardă împânzeau oraşul cu vestea dezastrului suferit la Don, iar generalul Săvoiu mergea la vărul său, generalul Sănătescu, să-i spună: «Dacă Mareşalul nu poate să facă, fiindcă îi are pe Nemţi în spate, s-o facă alţii». Tot atunci, colonelul Dămăceanu îşi pregătea documentarea, pentru a informa şi câştiga încrederea inginerului Ceauşu (Emil Bodnăraş) şi a lui

Lucreţiu Pătrăşcanu, după cum declară el însuşi în memoriile sale.

În ceea ce priveşte Palatul, generalul Săvoiu mă asigurase că de pe atunci începuse să se contureze acţiunea de la 23 august. Ar fi cu totul nelalocul său dacă am spune că şefii opoziţiei, Maniu, Brătianu şi ceilalţi au luat cunoştinţă de înfrângerea de pe Don din colportările ofiţerilor din garda călare a Regelui, când ei îşi aveau sursa de informaţii prin radio, direct de la anglo-americani. Dar nu e cu nimic neadevărat dacă se afirmă că aceste informaţii venite din sursă atât de sigură şi apropiată, de la Cabinetul Militar al Conducătorului, erau de natură să confirme şi să dea garanţia de veridicitate necesară, când se întocmeşte un plan de acţiune atât de important. Aceste informaţii au circulat intens în opinia publică bucureşteană, în marea ei majoritate liberală şi naţional-ţărănistă, monarhică deci, filo anglo-americană. Opinia publică bucureşteană jubila în acele momente.

În timp ce armata noastră, angajată pentru înfăptuirea unui drept imprescriptibil al naţiunii noastre, sângera pe câmpurile deznădejdii de la Don şi din stepa calmucă, anglofilii benchetuiau închinând cupe de şampanie pentru înfrângerea armatei germane. Chiar în familia mea, am asistat la o scenă petrecută în locuinţa unei rude, când o progenitură din boierimea craioveană, a ridicat paharul şi a toastat pentru înfrângerea armatei germane în Rusia. De adăugat că acea figură, după 23 august 1944, a petrecut mulţi ani în puşcărie, de pe urma iubirii înfocate pentru anglo-americani. E momentul să subliniem că aceste atitudini publice reprezentau atitudinea membrilor partidelor istorice, socialiste şi comuniste, a boierilor bucureşteni şi nicidecum a micii burghezii, a negustorimii sau ţărănimii şi nici chiar ale clasei muncitoare în marea ei majoritate. Aceasta i-a dat drept Mareşalului ca, în apărarea sa la proces, să declare: «Era pentru prima oară când în timpul unui guvern de după marele război nu au fost greve muncitoreşti. Eu nu am avut greve şi nu am fost silit să trag în muncitori, aşa cum au făcut aproape toate guvernele».

Dar, cu această opinie publică salonardă se petrecuse acelaşi fenomen care se petrecuse şi în opinia publică a poporului francez, pe timpul războiului de şapte ani, după înfrângerea Ducelui de Soubisse, comandantul armatei franceze în bătălia de la Rosbach, de către Regele Friedrich cel Mare al Prusiei. Pe acea vreme, Franţa făcuse o aliaţă cu Maria Tereza, împărăteasa Austriei, împotriva Prusiei, urmărind îngrădirea expansiunii lui Friedrich cel Mare. Dar, pentru că acesta era un mare admirator al culturii franceze, cocheta cu Voltaire şi introdusese limba franceză la curte, poporul francez simpatiza cu Regele şi considera un război împotriva acestuia

ca nefiresc. El devenise un răsboi nepopular, deşi întărirea Prusiei antrena hegemonia acesteia asupra statelor germane, periclitând siguranţa Franţei. Sub acest curent de simpatie, înfrângerea armatei franceze la Rosbach a fost prilej de mare sărbătoare la Paris.

Acum, faptele se petreceau aidoma. Cu toate că interesele politicii noastre naţionale erau ca Germania să fie victorioasă, simpatia pentru anglo-americani era mai puternică şi orbise o mare parte din opinia publică, mergând până la inconştienţă. Astfel ranchiunile pe care popoarele le capătă în anumite ocaziuni le fac incapabile să urmărească jocul cu multiple variante al politicii, care îşi urmează drumul dictat de raţiunea rece.

În rândurile ţăranilor şi muncitorilor, ale micii burghezii, starea de spirit era cu totul alta. Nu era vorba de entuziasm, dar, spre cinstea lor, dădeau dovadă de stoicism şi de o rară dârzenie în acceptarea schimbărilor catastrofale ce se anunţau. Soldaţii văzuseră cu proprii lor ochi starea de fapt pe teritoriul cucerit şi, pentru mentalitatea lor de ţărani legaţi de glie, ca Ion din romanul lui Rebreanu, ştiau ce-i aşteaptă dacă se retrag şi inamicul vine peste ei.

Încercând să stabilim momentul declanşării acţiunii de scoatere a României din răsboi, observăm că el coincide cu începerea ofensivei sovietice pe Don şi cu înfrângerea suferită de cele două armate române. Ca sursă de informaţii, iarăşi poate fi socotit Cabinetul Militar al Conducătorului.

Neavând nici o legătură cu persoane mai importante din afară, ferindu-mă de aceste legături pentru a nu da naştere la suspiciuni, am rămas un observator atent al evenimentelor şi, în primul rând, al activităţii de conducere. Mult mai târziu, după un sfert de secol, am avut prilejul să aflu detalii revelatorii chiar de la cei ce contribuiseră la acel act şi care se găseau în afara hotarelor.

PART̆EA V

PREMISELE ARMISTIȚIULUI

«Aliații îmi cer să mă predau.
Să mă predau în mâinile cui?
Să mă predau în mâinile rușilor?
Asta este ca și cum mi s-ar cere să
mă arunc dintr-un avion în plin zbor
fără să mi se dea o parașută».
Mareșalul Antonescu

Pentru a dovedi situația periculoasă și hazardată a aripei de Sud a frontului de Răsărit, după repetate avertismente date Înaltului Comandament German, Mareșalul a găsit necesar să se ducă personal la Führer. Această vizită a avut loc la 10 octombrie 1942, deci cu zece zile înainte de marea ofensivă sovietică de pe Don, declanșată în zona ocupată de Armata a III-a Română. Mareșalul era decis să ceară conducerii germane repartizarea unor forțe importante, pentru a face față celor două ofensive, una spre Stalingrad, alta spre Caucaz. El găsea insuficiente efectivele angajate în bătălie. Argumenta astfel, potrivit «memorialului» lui Barbul:

Dacă Rușii nu reușesc să oprească ofensiva, trupele angajate în înaintare vor slăbi treptat, îngreunându-și singure penetrarea. El propunea sau înlocuirea acelor trupe care luptau de trei luni fără încetare, în prima linie, sau să profite de calitățile defensive ale unor sectoare, luând disponibilități de trupe și aruncându-le asupra Stalingradului. El considera prea slabă densitatea frontului și flancul de Sud expus, mai ales în stepa Kalmucă. Densitatea trupelor române nu permitea efectuarea unei rezistențe solide, ci cel mult o supraveghere. Ar fi o copilărie din partea inamicului, a încheiat argumentația sa Mareșalul, ca el să nu profite de această slăbiciune.

Hitler susținea că stepa Kalmucă nu constituie o bază de plecare pentru o ofensivă și l-a asigurat pe Mareșal că vor fi luate forțe din Caucaz și duse la Stalingrad, în vederea ofensivei generale. Luând cuvântul, generalul Jodl a arătat că în prezent exista un dezechilibru de forțe în avantajul Germaniei, și ea se străduia să-l păstreze în favoarea ei.

Mareșalul a obiectiat: Dacă Germania reușește să facă față forțelor în creștere ale inamicului, atunci tot ceea ce putea să spere era să facă un match nul, dar nu să obțină victoria. Nici vorbă să se gândească la terminarea răsboiului. Intrevedea o soluție politică,

pacea separată cu unul dintre adversari sau un compromis pe toată linia? În acest caz, în situaţia ei de aliată, România avea dreptul să fie pusă la curent cu intenţiile Berlinului şi cu demersurile care, poate, erau deja făcute, mai ales dacă Reich-ul urma să facă un compromis cu Rusia. El nu sfătuia în favoarea acestei soluţii şi credea că, dacă era vorba de un compromis, acesta să fie căutat în tabăra anglo-americanilor, care poate aveau interes să fie eliberaţi pe frontul Atlanticului, pentru a se concentra asupra Japoniei.

Führerul l-a asigurat pe Mareşal imediat, că el nu întrevede pe moment, şi nici pe mai târziu, nici o soluţie politică. El nu va retrage cuvântul armelor. Ceea ce era important deocamdată, era să se facă faţă situaţiilor, pe măsură ce luptele se desfăşurau şi îşi păstra intactă credinţa în biruinţa finală.

Mareşalul, cu un gest nervos, l-a întrerupt:

- Eu sunt aici numai pentru a studia una din aceste situaţii create de răsboi şi, mai ales, trupelor noastre foarte îndepărtate de bazele lor şi ameninţate să fie tăiate din spate.

Mareşalul a amintit de ofensiva lui Timoşcenko, care pusese înaintarea germană în mari dificultăţi.

Contrariat, Hitler a revenit asupra unei teme pe care o socotise încheiată, susţinând că ofensiva lui Timoşcenko reprezenta ultimul spasm al forţelor sovietice, aşa că nu socotea necesar să fie modificat planul campaniei în curs de executare. I-a promis solemn Mareşalului că îl va invita din nou, la o nouă discuţie, imediat ce va veni momentul unei noi decizii, încheind cu cuvintele:

- Poate că întâlnirea va avea loc chiar la Stalingrad!

Mareşalul avea rezerve:

- Natural, cele douăzeci şi cinci de divizii româneşti nu reprezintă decât zece la sută din totalul forţelor angajate în Est. În funcţie de ele, eu văd răsboiul şi, în mod obligator, am o perspectivă parţială, dar pentru mine ele formează întreaga Armată Română.

Hitler a pretins imediat ca România să facă un efort şi să pună pe picior de răsboi încă zece divizii. Mareşalul i-a reamintit că Ungaria pusese la dispoziţie numai zece divizii, iar Bulgaria, cu consimţământul Berlinului, păstra armata intactă. El, între aceşti inamici, nu putea să-şi risipească rezervele militare.

- Reich-ul v-a garantat frontierele. Nu aveţi a vă teme de nimic! răspunse Hitler.

- Dumneavoastră repetaţi mereu că poporul german trebuie să fie stăpân pe destinele sale. Fără să mă îndoiesc de garanţia dumneavoastră, prefer ca România, de asemenea, să fie stăpână pe Destinul ei, a răspuns Mareşalul. Şi apoi, frontierele pe care ni le-aţi

garantat nu corespund limitei spaţiale pe care poporul român are dreptul să o revendice.

Hitler n-a mai insistat. Convorbirea a fost reluată în după-amiaza aceleiaşi zile.

Hitler şi-a concediat colaboratorii şi s-a întreţinut în continuare cu Mareşalul. A făcut politică înaltă. Politica simplă expusă de Mareşal (din momentul în care nu întrevezi câştigarea răsboiului, trebuie să faci pace) nu părea să se potrivească cu mentalitatea lui Hitler. El observa că în lume sunt cinci centre de concentrare a energiei: unul în Statele Unite, altul problematic în Marea Britanie, al treilea în centrul Europei, având ca sâmbure principal, Germania, apoi puterea adevărată a Uniunii Sovietice şi, în fine, a Japoniei. Din fiecare centru ies linii de forţă care se propagă asupra spaţiului înconjurător. Conflictele se produc la intersecţia liniilor de forţe. Logic, conflictele se produc acolo unde liniile de forţă sunt mai apropiate unele de altele. În Europa! Lupta dusă de Marea Britanie şi Uniunea Sovietică pentru a elimina cea mai mare putere a continentului: Germania.

- Dacă această tentativă ar reuşi, continentul nostru ar pierde pentru totdeauna forţa care l-ar face capabil să-şi afirme rolul de prim-plan în lume. Toate popoarele ar trebui să se alăture luptei pe care noi o urmărim pentru salvarea Europei. Numai naivii cred că aici este vorba de lupta dintre Germania şi Marea Britanie (care, în fond, este bătută) pentru hegemonie pe continent. Vorbeaţi azi dimineaţă de un match nul. Este vorba astăzi de unul eliminator. Noi suntem acuma în semifinală. Sau noi reuşim să eliminăm Statele Unite şi Sovietele, sau ele ne vor elimina, pentru a-şi disputa apoi finala competiţiei mondiale. Răsboiul a început cu scopuri limitate, azi ele sunt nelimitate.

- Poporul român, a lămurit Mareşalul, a aprobat răsboiul împotriva Uniunii Sovietice. Chiar opoziţia s-a bucurat de reluarea Basarabiei şi a Nordului Bucovinei. Dar campania dusă dincolo de aceste limite, pentru el îşi pierde sensul.

- De ce toleraţi activitatea lui Maniu? întrerupse Hitler. El caută în permanenţă să slăbească rezistenţa frontului interior.

- Până când România nu-şi va recuceri toate teritoriile ce i-au fost smulse, eu nu am autoritatea morală de a proceda altfel. Marea Britanie şi Statele Unite n-au făcut nici cel mai mic gest ostil României. Poporul român nu se consideră deci în răsboi decât cu Uniunea Sovietică. Sunt conştient de rolul preponderent al Germaniei pe continent, dar, în acelaşi timp, mă declar incapabil să mobilizez Ţara numai pentru a apăra «noua ordine» pe care Axa vrea s-o

instaureze în Europa. Pentru soldatul român, lupta are sens numai câtă vreme este dusă împotriva Uniunii Sovietice. Alianța cu Reich-ul își află justificarea în forța Reich-ului, grație căreia am putea să sperăm eliminarea pericolului rusesc. Credeți-mă, dacă erați în compania lui Stalin, numai nebunii sau oportuniștii din România s-ar fi alăturat Axei.

- Totuși, dumneavoastră înșivă, a replicat Hitler, ați aderat la Pactul Tripartit, într-o epocă în care conflictul cu Uniunea Sovietică nu era hotărît!

- Cine vă spune că în acel moment eu însumi nu eram un oportunist?

- Noi îi vom bate pe ruși până o să-i ia... încheie discuția Hitler.

În trenul care îl readucea în Patrie, Mareșalul declara intimilor săi:

- Germania a pierdut răsboiul. Trebuie să ne concentrăm toate forțele, ca să nu pierdem și noi răsboiul nostru.

Tot ceea ce urmează trebuie să fie pus sub semnul acestei lapidare declarații: Germania a pierdut răsboiul. Declarația era făcută cu o săptămână înainte de începutul prăbușirii frontului german din Răsărit, când forțele Reich-ului se aflau la periferia Leningradului, la Orel și Tula, în apropierea Moscovei, în suburbiile Stalingradului și la poalele Caucazului. Concluzia ce se impunea era să nu pierdem și noi răsboiul nostru. Acest imperativ îl deslega pe Mareșal de orice obligație față de marele său aliat, determinându-l să înceapă, pe cont propriu, ceea ce încercase să-l determine și pe Hitler, și anume, să caute o soluție politică, deoarece nu se mai întrevedea o ieșire victorioasă din conflict. Mareșalul se angaja pe un drum spinos, bătătorit de veacuri de Țările Românești. Prăbușirea frontului de pe Don l-a împins definitiv și ireversibil pe acest drum care, pentru el și Țară, avea să însemne un advărat calvar.

26 - Victorii pierdute

Generalul Manstein a primit în seara zilei de 21 noiembrie, deci după trei zile de la declanșarea ofensivei de pe Don, la Vitebsk, ordinul de a lua comanda grupului de armate din Sud. În loc să plece cu avionul, se urcă în tren și abia la 24 noiembrie ajunge la Starabelsk, unde-și instalează comandamentul. Aici își dă seama de gravi-

tatea situaţiei. Grupul Lascăr mai rezista. Atacul început de generalul Heim, cu Divizia 22 blindată germană şi Divizia 1 blindată română, eşuase din cauzele arătate mai înainte. Grupul Lascăr este abandonat, iar frontul se reface mult înapoi, pe valea rîului Tchir.

Cum în zilele următoare, grupul Lascăr se predă, Manstein este obligat să facă un bilanţ al operaţiunilor desfăşurate până la sosirea sa şi, bineînţeles, îşi însuşeşte punctul de vedere al fostului comandant, aruncând vina pătrunderii de la Kleţkaia pe seama Armatei a III-a române. Generalul german trimite o scrisoare-memoriu către Mareşalul Antonescu, pe care-l cunoştea foarte bine şi la invitaţia căruia petrecuse o lună, în vara anului 1942, la Predeal. În această scrisoare, aduce grave învinuiri trupelor române, de la luptătorii din linia întâia, până la comandantul armatei. Între altele, în scrisoare se arată că armata s-a lăsat surprinsă, nu a avut lucrări de teren complete şi solide, nu a depus nici o rezistenţă, părăsind poziţiile şi retrăgându-se în dezordine etc.

Mareşalul Antonescu, care trăise cele mai grele momente în acele zile şi urmărise fără posibilitatea de a interveni drama armatei sale, se declanşează printr-o scrisoare de răspuns, pe patru pagini, care, dacă se va mai găsi pe undeva, prin arhiva biroului III al Cabinetului Militar, sau originalul în arhivele OKW-ului german, ar fi o dovadă clasică de ceea ce înseamnă mândria şi demnitatea unui comandant rănit, obligat să suporte învinuiri nedrepte, ce atingeau onoarea unei armate loiale sacrificate din vina comandamentului german. Revolta îndelung înăbuşită răbufnise cu vehemenţă. El trimisese repetate avertismente OKW-ului asupra concentrării trupelor sovietice, în sectorul Armatei a III-a, ceruse întărirea frontului defensiv prin armament şi muniţie, dovedise ineficienţa rezistenţei lineare, slabe peste tot, statice, fără rezerve şi fără posibilitatea de intervenţie a comandamentului. Nu se luase nici o măsură. Scrisoarea a devenit astfel un document acuzator şi nu o replică justificatoare. Privitor la lipsa de rezistenţă şi retragerea în debandadă, Mareşalul a găsit cuvinte foarte tari, prin care a condamnat lipsa de camaraderie germană, dezinteresarea totală faţă de soarta trupelor române, după ce au fost aşezate în puncte vulnerabile şi abandonate total când situaţia lor devenise critică.

Această scrisoare redactată în întregime de mâna Mareşalului, cu scrisul lui avântat, din linii şi săgeţi, venise în bruion pe biroul meu şi, emoţionat, am descifrat-o şi am transcris-o. Ea a fost tradusă în limba germană şi trimisă drept răspuns generalului Manstein fără întârziere.

În cartea sa, *Victorii pierdute*, Mareşalul Manstein scrie,

referitor la răspunsul ce l-a primit:

«Mareşalul Antonescu mi-a trimis o scrisoare vehementă, imediat după ce am luat comanda grupului de Armate Sud. El îmi arăta că semnalase în zadar de mai multe ori Înaltului Comandament German pericolul la care era expusă întreaga aripă de Sud a frontului, prin pătrunderea adâncă în Caucaz, fără siguranţă pe aripa dreaptă şi cu fronturi atât de largi, afectate acelor unităţi, în special Armatei a III-a române... Mai mult, el se plângea amarnic de comportamentul comandamentului german faţă de trupele româneşti, cărora nu le-a asigurat sprijinul necesar şi care nu au ţinut seama de avertismentele sale privind pericolul pe care îl prezenta capul de pod rusesc, din frontul Armatei a III-a române, la Klementskaia... Această scrisoare fusese determinată de comportarea ofensatoare a soldaţilor şi ofiţerilor germani faţă de trupele româneşti. În scrisoare erau subliniate, pe bună dreptate, serviciile aduse cauzei comune de către România, care pusese la dispoziţia Reich-ului 22 de divizii... Nu am reacţionat imediat, deoarece această comportare nu putea fi decât dăunătoare cauzei comune şi pentru trupele române care, în ciuda lipsurilor inerente, au constituit principalul nostru aliat şi cel mai bun, care s-a bătut vitejeşte în numeroase situaţii. M-am grăbit să trimit această scrisoare plină de reproşuri lui Hitler, deoarece neparticiparea mea la evenimentele la care se referea scrisoarea, mă împiedica să iau poziţie faţă de criticile aduse.»

Această scrisoare se afla pe biroul lui Hitler, când, la jumătatea lunii ianuarie 1942, Mareşalul Antonescu se ducea să-l viziteze, la cererea sa, în Prusia Orientală. Era menită să îngroaşe dosarul acuzaţiilor ce le aducea Înaltului Comandament German, bazate pe date precise şi să impună recunoaşterea meritelor şi sacrificiilor aduse de armata română.

Înainte de sosirea acestei scrisori, Mareşalul dăduse ordin să se întocmească o documentare asupra desfăşurării bătăliei de pe Don, la care să fie anexată o dare de seamă, schiţe cu dispozitivele pe zilele operaţiei, situaţii şi tabele, cu dotări, lipsuri şi necesităţi. Această sarcină mi-a revenit şi a trebuit s-o îndeplinesc în cel mai scurt timp, întrucât vizita la Hitler, la Rastenburg, era fixată pentru prima săptămână a lunii ianuarie.

Convocând în biroul meu câţiva ofiţeri veniţi de pe front, care participaseră la diferite bătălii de pe Don, le-am cerut referinţe cu privire la desfăşurarea evenimentelor. În felul acesta, am putut întocmi o dare de seamă veridică, scoasă din gura primilor combatanţi sosiţi de pe front. Cu datele obţinute de la Marele Stat Major şi mărturiile directe, am întocmit un album conţinând douăsprezece

planşe, prin care prezentam momentele tactice şi evoluţia frontului Armatei a III-a, în ajunul ofensivei şi pe fiecare zi de luptă. Aceste schiţe ofereau un film în culori, care permitea, dintr-o privire, să-ţi dai seama de desfăşurarea marii bătălii. Se imaginase un sistem convenţional de marcare a densităţii trupelor aşezate în linie. Aceste densităţi sfidau orice limite de toleranţă a regulamentelor militare. Se arăta prin schiţe momentele favorabile unei intervenţii, pierdute de comandamentul german din diferite motive. Se vedea rolul important pe care l-ar fi putut juca grupul Lascăr, pe timpul cât rămăsese o insulă în marea inamică, şi stingerea lui treptată. Astfel, drama Armatei a III-a române sacrificate inutil a intrat în analele istoriei. Dacă acest album, cu schiţe în culori, cu textul german şi român, împreună cu darea de seamă asupra bătăliei expuse pe 42 de pagini de maşină (originalul predat lui Hitler personal, iar fotocopia trimisă Marelui Stat Major, secţia a III-a) s-ar mai găsi, s-ar vedea rezoluţia scrisă cu creionul roşu de mâna Mareşalului Antonescu: «Foarte frumos descrisă o dramă care a fost impusă Armatei a III-a române».

27 - Capitularea necondiţionată prelungeşte răsboiul

Mareşalul s-a deplasat cu trenul în Prusia Orientală, între 10 şi 16 ianuarie 1942. Din suită făceau parte Mihai Antonescu, colonelul Davidescu, colonelul-adjutant Eugen Niculescu, eu şi alţii. După patruzeci de ore de mers neîntrerupt, timp în care s-a parcurs distanţa Bucureşti-Cernăuţi-Lemberg-Cracovia-Rastenburg, lângă Königsberg, în Prusia Orientală, către orele şapte dimineaţa, în cea de-a treia zi, am ajuns în cartierul general al lui Hitler.

Către orele nouă, a avut loc primirea oficială în gară. Hitler era prezent la peron, însoţit de von Ribbentrop, mareşalii Keitel şi Jodl, cu suita. Mareşalul a coborît din vagon, Hitler i-a strâns mâna cu afabilitate. Mareşalul şi-a prezentat suita, după care, urcându-se în maşină împreună cu Hitler, s-au îndreptat spre bunkere, la postul de comandă.

Antonescu şi Hitler au avut întrevederi două zile consecutive. Mareşalul a depus memoriul de protest. După cum am aflat, Hitler a fost foarte curtenitor cu Conducătorul român şi nici n-a vrut să audă de imputările aduse armatei române. A adus, dimpotrivă, laude trupelor şi comandanţilor noştri, dezaprobându-l pe generalul Manstein. A primit memoriul şi albumul cu schiţe şi apoi le-a

înmânat Feldmareşalului Keitel, pentru a le studia şi a referi asupra lor. S-a discutat despre desfăşurarea operaţiunilor viitoare, pentru redresarea frontului.

Protestul împotriva conducerii militare germane reprezintă prima desolidarizare oficială a Mareşalului faţă de răsboiul lui Hitler.

Aproape concomitent cu vizita Mareşalului la Hitler, în luna ianuarie, preşedintele Americii, Franklin Delano Roosevelt se întâlneşte cu primul ministru britanic, Churchill, la Casablanca în Maroc. La întâlnire fusese invitat şi Stalin, dar el era angajat în bătălia Stalingradului şi a răspuns că nu poate părăsi nici o zi ţara, dar cei doi să se înţeleagă între ei şi să deschidă mai repede cel de-al doilea front în Europa. După cum a mărturisit chiar Roosevelt lui Churchill, care nu era deloc dispus să se vadă cu aliatul său din Răsărit, întâlnirea avusese loc pentru ca Roosevelt să scape de opoziţia ce făcea presiuni asupra lui pe chestiuni interne. În afară de asta, voia să-şi ofere un week-end agreabil. Acest week-end avea să fie nefast pentru desfăşurarea răsboiului, deoarece, la sfârşitul reuniunii, spre stupoarea lui Churchill, Roosevelt declară ziariştilor care l-au întrebat asupra condiţiilor unei viitoare păci: «Va fi o pace fără condiţiuni!»

Surprins total şi contrariat, Churchill n-a putut să protesteze în faţa ziariştilor, deoarece ar fi reieşit un dezacord public între aliaţii principali, dar s-a arătat dezolat. Întrebându-l pe Roosevelt de ce-a făcut această declaraţie, acesta i-a răspuns candid că i-a venit în minte o lecţie de istorie privitoare la răsboiul de Secesiune, când Briker i-a cerut generalului Grant să fixeze condiţiile de predare, şi acesta i-a dat următorul răspuns: *an unconditional surrender,* cuvinte care sunt cunoscute de toţi copiii de şcoală din America. Roosevelt susţinea că această expresie i-a venit pe buze fără să vrea. Funestă reminiscenţă!

Interpretul Schmidt, referindu-se la acest moment istoric, scrie: «Cu inima strânsă, i-am tradus lui Hitler această rezoluţie fatidică. Mi-am dat seama dintr-odată cât de mult întărea poziţia naziştilor, aruncând poporul german în braţele lui Hitler».

Întâlnirea Mareşalului cu Hitler are loc, aşadar, sub auspiciile acestui verdict implacabil, abătut asupra Germaniei. Firesc, şi Mareşalul Antonescu, ca toţi ceilalţi aliaţi ai Germaniei, şi-a pus aceeaşi întrebare: în ce regim vor fi incluşi? Ni se va impune şi nouă acelaşi «unconditional surrender»? Orice acţiune diplomatică trebuia să pornească de la întrebarea dacă aliaţii Germaniei puteau obţine condiţii. De altfel, acest punct se impusese şi pentru politica germană

şi, odată cu ea, a tuturor persoanelor care încercau obţinerea unor condiţiuni acceptabile pentru ieşirea din răsboi. În faţa lozincii aruncate de preşedintele Statelor Unite la Casablanca, partizanii demersurilor amuţesc, Hitler jubilează. Adversarii lui nu puteau să-i facă un dar mai frumos decât acest «unconditional surrènder», deoarece i-au dat posibilitatea de a împinge rezistenţa până dincolo de puterea omenească cea mai iraţională.

Generalii Eisenhower şi Simpson se declară şi ei împotriva acestei formule şi încearcă zadarnic să determine modificarea ei. Succesorul lui Roosevelt, după cum scrie Raymond Cartier în *Istoria celui de-al doilea răsboi mondial*, a urmat acelaşi principiu: «Nimic nu mai putea opri ca răsboiul să fie dus până la sfârşitul lui cel mai amarnic». Puţin spus. Putem adăuga că, dacă Hitler, prin pactul de la Moscova dăduse drumul ursului din cuşca lui, Roosevelt, prin ideea «capitulare fără condiţii» i-a adus pe ruşi în inima Europei, la Suez, în Cuba...

În acest interval, ceilalţi factori de răspundere ai complotului de la Palat nu au rămas inactivi. Astfel, după cum scrie ziaristul american Marthan, în cartea sa despre 23 August: «Încă din timpul răsboiului, Iuliu Maniu înţelesese riscurile pe care o campanie dincolo de Nistru le antrena pentru poporul român şi căuta să ia contact cu aliaţii, pentru a le explica dilema tragică impusă poporului român, împins la o alianţă nefirească de injustiţii istorice mai vechi şi mai noi. Maniu, care nu era la putere şi nu avea nici calitatea de consilier al Mareşalului, n-a fost luat în serios cu planul lui de acţiune militară până la Nistru şi guvernul român, în frunte cu Mareşalul Antonescu, s-a aruncat fără rezerve în luptă, făcându-se membru activ al Axei, deoarece credea că succesul este de partea ei».

«Maniu a opus rezistenţă Mareşalului şi campaniei lui antisovietice. Atâta vreme cât soldaţii români luptau pentru teritoriul românesc, ca să elibereze populaţia românească, Maniu şi-a dat aprobarea în mod tacit, deşi chiar şi atunci s-a gândit că poate acelaşi lucru s-ar fi putut obţine prin alte mijloace, el fiind reprezentantul rezistenţei şi apărării drepturilor româneşti sub Habsburgi. S-a înveselit când a văzut Basarabia şi Bucovina eliberate de sub sovietici...»

Aceste declaraţii le-am putea întregi cu următoarea scenă petrecută în Chişinăul proaspăt eliberat. În dimineaţa unei zile de august, în timp ce Generalul Antonescu se pregătea să plece într-o inspecţie pe front, la Nistru, la cartier s-a prezentat un căpitan de infanterie, în uniformă nouă de campanie, care-l stânjenea vădit. L-am recunoscut pe Ion Mihalache, secundul lui Maniu. Venise să prezinte salutul şi acordul întregului partid naţional-ţărănist, la actul

de desrobire a celor două provincii din Răsărit.

Generalul l-a primit cu multă amabilitate, s-a întreţinut cu el, invitându-l în maşină pentru a se duce împreună pe front, în inspecţie.

Mai departe, ziaristul american scrie: «Dar în timpul toamnei şi iernii lui 1942, când Antonescu conducea armata tot mai adânc în interiorul Uniunii Sovietice, ajutându-l pe Hitler să nimicească armata sovietică, Maniu a protestat şi s-a opus cu toată puterea sa, nu aruncând bombe, ci intrând în legătură cu Marea Britanie. Iuliu Maniu devenea tot mai curajos în acţiunile pe care le întreprindea şi, prin mijlocirea unor aparate de radio portabile, obţinute de la englezi, el trimitea numeroase mesaje guvernului britanic, mai apoi armatelor aliate din Africa, cerând sprijin pentru scoaterea României din lagărul hitlerist, pentru a o trece în lagărul aliaţilor. Mai mult, Maniu trimitea scrisori, punând în gardă pe dictatorul Antonescu şi păstrând contactul cu toate elementele democratice din ţară.»

În legătură cu aparatele de radio de provenienţă engleză, e momentul să amintim o scenă la care ne-am mai referit în cursul lucrării. În anul 1943, în luna februarie sau martie, aflându-mă în biroul Mareşalului, pentru a trece situaţia pe hartă, am văzut pe biroul lui mapa cu corespondenţa Serviciului de Informaţii. Cum mai înainte deţinusem şi această activitate, până când Mareşalul, voind să dea o desvoltare acestui serviciu, a creat o adevărată secţie sub conducerea locotenent-colonelului Ivanovici, am considerat că acel conţinut nu putea să constituie un secret pentru mine şi am deschis mapa. Chiar deasupra se afla nota informativă a serviciului secret, care aducea la cunoştinţa Mareşalului că, la locuinţa lui Iuliu Maniu, se află un aparat de radio-emisie-recepţie, prin care se ţinea legătura cu posturile de radio engleze.

De-a curmezişul rândurilor scrise la maşină, pe foaia albastru-verzuie folosită de serviciul secret, cu conţinutul acestei informaţii atât de importante, Mareşalul pusese rezoluţia: «Să fie lăsat în pace. Soarta unei ţări nu poate fi pusă pe o singură mână. Dacă acesta greşeşte, să fie alţii care s-o ia şi să o ducă mai departe». Deci, el era la curent şi cu această acţiune, iar rezoluţia nu era altceva decât actul oficial care acoperea, în faţa organelor de siguranţă ale statului, acţiunea opoziţiei, dându-i libertate de acţiune. Mai mult, el îşi asuma întreaga răspundere printr-o rezoluţie scrisă, care oricând putea să devină un cap grav de acuzare în faţa lui Hitler.

Revenind la declaraţiile ziaristului american, era lesne de înţeles că, la adăpostul acestui document istoric, acţiunea lui Maniu, ca şi a tuturor celorlalţi din opoziţie, inclusiv elementele partidului

comunist, să devină «tot mai curajoasă».

Mareşalul asigurase toate condiţiile unei acţiuni diplomatice secrete. Se obţinuse o aprobare a şefului statului nu numai tacită sau verbală, dar şi scrisă. Dacă s-ar căuta explicaţia faptului că siguranţa statului a fost atât de surprinsă de actul de la 23 August, ea s-ar găsi în această rezoluţie. Rezoluţia Mareşalului dovedea clarviziune, patriotism şi loialitate, precum şi cel mai perfect desinteres personal. Printr-o singură trăsătură de condei, el a dezarmat întregul aparat de stat, care-şi avea raţiunea existenţei în apărarea sistemului de guvernământ, legându-l de mâini şi de picioare. Cu cea mai desăvârşită candoare, opoziţia conspiratoare se pune de la început sub protecţia Mareşalului şi rămâne astfel până în ultimul moment. Trădarea şi-a mărturisit-o singură, invocând numele şi interesele superioare ale patriei. Opoziţia cerea omului care-şi pusese viaţa la temelia statului s-o acopere, să-i dea deslegarea, s-o protejeze, să-i ofere mijloacele necesare cu care să acţioneze.

«Maniu a înţeles că, pentru a putea afla de la aliaţi cum ar putea să li se alăture România - scrie mai departe ziaristul american -, trebuia să aibă în Apus propriul ei emisar. Prin urmare, a luat contact cu Mihai Antonescu, care căuta şi el o cale de a scoate România din pact, şi s-au hotărât să trimită la Ankara un diplomat de carieră, în persoana lui Alexandru Creţianu.»

Mai înainte de a se da cuvântul diplomatului, care, spre deosebire de Talleyrand, juca pe două tablouri cu aprobarea celor doi Antoneşti, sunt necesare câteva consideraţiuni asupra declaraţiilor ziaristului american. Din relatarea sa, se vede limpede că Iuliu Maniu, şeful opoziţiei, a nucleului de rezistenţă faţă de Mareşal, găseşte totuşi potrivit să-l informeze, deoarece: «O bună parte din mesajele trimise de Maniu aliaţilor erau aduse la cunoştinţa Mareşalului». Si mai departe: «totuşi (Mareşalul) nu era pus la curent decât în măsura posibilă cu mesajele schimbate cu generalul Meikland, la Cairo şi cu prezenţa agenţilor britanici în România».

Sunt foarte interesante aceste spicuiri dintr-o scriere americană, destul de imprecisă, asupra începutului acţiunii premergătoare ieşirii României din răsboiul dus de Axă, dar totuşi folositoare pentru a aşeza primele jaloane în stabilirea cadrului şi elementelor care au intrat în acţiune.

Important în aceste declaraţii este faptul paradoxal că acţiunea opoziţiei, dusă în aparenţă împotriva conducerii statului, este comunicată cu ingeniozitate Mareşalului Antonescu. Nu se vrea nici o răspundere în conducerea răsboiului peste frontiere. Mai mult, nu se vrea nici o răspundere în ducerea tratativelor pentru scoaterea

Țării din răsboi. Mareșalul este informat, ținut la curent, recunoscându-i-se autoritatea și puterea. I se cerea în mod indirect să acopere și, în cele din urmă, să ia totul asupra sa. Cu alte cuvinte, Mareșalul Antonescu fusese decretat un bun al statului și considerat de drept, haina de vreme rea, ce trebuia folosită fără grijă sau menajament, fără scrupule, înainte de a fi lepădată.

Ziaristul american nu spune numele persoanei care comunica Mareșalului informații privind legăturile cu aliații. În nici un caz, Maniu, personal, nu venea în contact cu Mareșalul. De mai multe ori, chiar și pe frontul din Basarabia, din partea lui Maniu și a partidului național-țărănist, venea Ion Mihalache. El putea să vorbească în numele întregului partid, deci și a lui Maniu. Dar persoana cea mai indicată, omul tuturor partidelor istorice și al tuturor îndrăsnelilor era Ică Antonescu. Acesta, după întoarcerea de la Hitler, întărit în postura sa de antihitlerist grație declarației de la Casablanca, ros de neastâmpăr, se oferea să țină legătura cu Maniu și ceilalți. Mai întâi în numele Mareșalului, apoi în numele său, cu sau fără știința acestuia, lua inițiative din ce în ce mai îndrăsnețe. Nu este exclus ca el să fi acționat din primele zile, după înfrângerea de pe Don, asupra membrilor opoziției, confirmându-le informațiile de pe front, stimulându-le zelul.

În cartea lui Guy des Cars, *Les rois de coeur* citim următoarele: «În ciuda marei greșeli pe care a făcut-o asociind destinul militar al României cu cel al puterilor Axei, Conducătorul Antonescu a păstrat un anumit prestigiu în ochii Regelui Mihai, care socotea că trebuie să fie ținut la curent cu negocierile ce se pregăteau în secret cu aliații. 'Antonescu are o anumită loialitate, putem avea încredere în el', afirma unul din șefii opoziției unite, Maniu». Dar, în ceea ce privește marea greșeală, nu se poate trece peste ea fără a o pune în antiteză cu declarațiile ziaristului american, citate mai sus, și anume: «pentru a le explica (aliaților) dilema tragică impusă poporului român, împins la o alianță nefirească de către injustițiile istorice mai vechi și mai noi».

Ziaristul american se referea la injustițiile istorice din 1812, 1878 și 1940. După cum s-a observat, Guy des Cars a scris fără să fi avut un interes aparte pentru istoria românească. Ar fi fost de așteptat să existe acel interes, deoarece evenimentele în cauză avuseseră loc sub egida Franței de sub Napoleon I: 1812, răpirea Basarabiei; sub Napoleon al III-lea, în 1859, crearea statului român modern; sub Clemenceau-Foch, crearea României Mari 1918. Scriitorul american respectă adevărul, consfințindu-l prin recunoaștere. El demonstrează că Mareșalul era la curent cu activitatea secretă a

opoziţiei şi arată că însuşi Regele Mihai socotea că Mareşalul trebuie să fie informat cu ceea ce se punea la cale.

Dintre planurile conjugate şi suprapuse , cel mai important s-a dovedit, în cele din urmă, planul de acţiune întocmit de reprezentanţii Partidului Comunist. Să apelăm la declaraţiile unui important personaj militar, bine cunoscut nouă din cele ce am mai spus asupra sa, colonelul D.Dămăceanu, şeful de Stat Major al Comandamentului militar al Capitalei, pentru a relata el însuşi geneza acestui plan. Iată ce scrie el în revista «Magazin Istoric» din iunie 1969:

«Încă din luna decembrie 1942, deci la scurt interval după înfrângerea Armatei a III-a Română pe Don, generalii Gh. Mihail, C.Niculescu, Gh.Russescu şi cu mine, ne-am constituit într-un grup pe care l-am numit *«al celor patru»* care urmărea răsturnarea regimului lui Antonescu. În acest scop, luasem legătura cu Palatul. În tot acest timp grupul nostru nu a întrezărit nici o posibilitate de înfăptuire a gândurilor noastre».

Urmărind mai departe activitatea colonelului Dămăceanu, acesta ne mărturiseşte că, la începutul iernii lui 1943, a luat legătură cu elemente ale Partidului Comunist, când a fost vizitat de mai multe ori de anumite persoane conspirative la domiciliul său.

Un articol din ziarul «Scânteia», publicat în 20 august 1964 şi intitulat *Pregătirea militară a insurecţiei armate sub conducerea Partidului Comunist* scrie: Încă din vara anului 1943 cadrele de bază ale partidului, în frunte cu Gh.Gheorghiu-Dej, analizând multilateral situaţia politică şi militară, au stabilit strategia şi tactica partidului în aceste condiţiuni în vederea luării măsurilor menite să asigure răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, scoaterea României din război şi întoarcerea imediată a armelor împotriva armatei hitleriste. O mare însemnătate pentru desfăşurarea evenimentelor ulterioare a avut-o crearea de către partid a unor detaşamente armate proprii ale clasei muncitoare.»

Aşadar, când ideea de a scoate România din răsboi încolţise în mintea unor şefi militari, ea s-a asociat direct cu planul de răsturnare a Mareşalului. Regele a luat cunoştinţă de acest plan, a fost de acord cu el. Abia adus din Crimeia de către Mareşal şi numit într-un post de mare încredere, colonelul Dămăceanu, după propria sa mărturisire, trece imediat la alcătuirea «grupului celor patru», toţi ofiţeri de cavalerie, foşti subalterni ai Mareşalului, socotiţi oameni de încredere, doi dintre ei deţinând comandamente foarte importante, ca Dămăceanu şi Costică Niculescu, cel de-al doilea comandant al unui corp de armată.

Dar, să-l lăsăm pe Dămăceanu şi grupul celor patru cu

urzeala conspirației și să urmărim firul mai larg al acțiunii.

Opoziția l-a ales pe Alexandru Crețeanu pentru a o reprezenta în fața aliaților anglo-americani. Dar, se vede că n-a fost deajuns ca Mareșalul să lase liberă acțiunea externă a opoziției, fiindcă aceasta cerea să fie numit și omul care s-o servească. Împrejurările sunt astfel evocate chiar de către Alexandru Crețeanu, care spune: «În septembrie 1941 am demisionat din postul de secretar general al Ministerului de externe (când răsboiul se extindea dincolo de Nistru). Maniu a aprobat gestul meu și mi-a acordat o prietenie pe care o prețuiesc și mi-a lăsat cea mai scumpă dintre amintiri».

«Am avut adeseori ocazia să stau de vorbă cu el în anii 1942-43 și să-i cunosc gândul. Maniu a citit cu interes memoriul meu despre apărarea intereselor Românilor la viitoarea conferință de pace. Dar el știa că interesele românești nu se rezolvă pe bază de memorii, ci pe fapte. Încă din 1942, când mersul răsboiului pe toate fronturile era favorabil Germaniei, Maniu mi-a făcut propunerea să merg în apus, căci el era convins că Germania va fi învinsă, ceea ce dorea din tot sufletul, și va face tot ce-i stă în putință ca la momentul oportun să aducă România lângă aliații ei firești...».

Din acest pasaj se poate observa, ca și din citatul ziaristului american, că Iuliu Maniu ca și Mussolini, vedeau Germania înfrântă atunci când ea era în plinătatea forței și expansiunii ei. Este interesant de subliniat această atitudine (și intuiție), când, după un sfert de veac, se dau la iveală documente ale războiului, din care se vede cât de puțin a lipsit ca Germania, chiar în anii 1944-45, să învingă! Afirmația că «Maniu dorea din tot sufletul să pierdă Germania războiul» face să ne gândim la ilustrul bărbat de stat al Vechiului Regat, dinaintea primului răsboi mondial, Petre Carp. Nu declarase el în Consiliul de Coroană, când numai el rămăsese lângă Carol I să susțină păstrarea alianței cu Germania împotriva Rusiei, că: «Doresc să fiți înfrânți, căci numai astfel România va fi salvată». Aceste atitudini, distanțate la peste un sfert de veac, dau de gândit până unde poate merge pasiunea și până unde pătrunderea înțelegerii, la oamenii politici! Totuși, a dori înfrângerea Germaniei, când armata Țării lupta alături de ea, pentru dezrobirea unor provincii românești, însemna să dorești înfrângerea propriei tale Țări și din nou robirea ei.

«Se punea deci problema, declară mai departe Alexandru Crețeanu, trimiterii unui delegat al opoziției care să ia contact cu guvernul aliaților și am fost desemnat eu. Lucrurile au luat o nouă întorsătură după Stalingrad. Mihai Antonescu a început chiar să ia legătură cu reprezentantul Vaticanului la București, în vederea unor contacte indirecte. Mareșalul Antonescu era de acord. Demersurile

au fost lipsite de succes. După debarcarea americanilor în Africa de Nord, însuşi Mareşalul Antonescu a spus lui Mihalache, că este gata a trece guvernarea lui Maniu dacă acesta poate să capete condiţiuni favorabile pentru ieşirea României din răsboi. Maniu i-a trimis vorbă că nu poate cunoaşte intenţiile aliaţilor, mai înainte de a intra în legătură cu ei, şi a cerut un paşaport pentru un emisar în Apus».

Din declaraţiile de până acum ale lui Alexandru Creţeanu se poate aprecia aportul nepreţuit pentru elucidarea acestei situaţiuni paradoxale, când guvernul şi opoziţia complotează. Mareşalul însuşi apare ca factor activ. El este ţinut la curent cu intenţiile opoziţiei; nu se limitează să dea binevoitoarea sa aprobare, ci dispune ca Siguranţa să nu se amestece. El intră direct în acţiune şi propune lui Iuliu Maniu (pentru a câta oară?) să ia frânele guvernului, dar acesta bunînţeles că refuză.

Către sfârşitul lunii martie 1944, pe tărâm diplomatic are loc un eveniment de seamă, care ar fi trebuit să aibă urmări pozitive, dar care, din păcate, a marcat în istoria răsboiului o atitudine de mare demnitate a Mareşalului, care trimite următoarea scrisoare generalului englez Maitland Wilson, ca răspuns la insistentele propuneri făcute către anglo-americani de a veni cu trupe lângă Dunăre, spre a asigura condiţii optime pentru ieşirea României din Axă. Generalul Wilson a trimis la 22 martie o scrisoare ultimativă, prin care cerea Mareşalului Antonescu să se predea necondiţionat în mâinile ruşilor. Iată răspunsul Mareşalului la data de 2 aprilie 1944:

«Am primit mesajul dumneavoastră.

Vă rog să nu cereţi unui popor mic dar viteaz, care de două mii de ani luptă pentru viaţă, credinţă şi libertate, să se dezonoreze pe sine.

Vă rog să nu cereţi unui soldat cinstit şi unui om bătrân să-şi sfârşească zilele în umilinţă.

Aşa cum dumneavoastră luptaţi pentru Anglia, tot aşa şi eu lupt pentru Patria mea dar, de suferinţele, lupta şi ameninţările sub care noi trăim, dumneavoastră nu vă puteţi da seama. Noi am fost atacaţi, deşi nu am atacat pe nimeni. Ceea ce a fost al nostru şi a fost al nostru de secole, ei ne-au luat.

Aliaţii şi prietenii noştri au fost obligaţi de evenimentele din 1940, să ne abandoneze total, lăsându-ne astfel să fim jefuiţi de laşii noştri vecini. Nici unul din marii noştri aliaţi de atunci nu putea să ne garanteze frontierele noastre reduse, ca răspuns la strigătul nostru de alarmă. Alături de Germania am fost nevoiţi să ne opunem Rusiei, care zilnic ne umilea şi ne ameninţa.

Singura ţară din lume care, la cererea noastră, a fost de acord în împrejurări dificile, să garanteze existenţa durabilă a naţiunii, a fost Germania.

Vă rog să nu cereţi astăzi, când poporul nostru va trebui să moară, să accepte dizgraţia şi dezonoarea.

Mare şi glorios soldat ce sunteţi, sunt sigur, veţi înţelege. Ajutaţi-mă să salvez un popor şi nu mă forţaţi să-l arunc în prăpastia fără de sfârşit a distrugerii şi ruşinii.

Noi suntem prietenii dumneavoastră şi nu duşmanii dumneavoastră. Nici un popor, sunt sigur, cu forţele aproape intacte, cum sunt ale noastre, nu ar putea să capituleze şi să se retragă din acţiunea în care însăşi libertatea şi existenţa lui sunt în joc, fără o garanţie serioasă pentru zilele ce vor veni.

Că nu se va comite nici o indiscreţiune în legătură cu acest mesaj, mă bizui pe dumneavoastră, ca soldat. Mareşal Antonescu»

Drept răspuns la acest apel sincer şi ostăşesc, au urmat teribilele bombardamente anglo-americane asupra teritoriului României. Cum a răsunat în urechile Mareşalului uruitul Liberatoarelor care au lansat covoare de bombe asupra cartierelor muncitoreşti din Capitală? In timp ce el a văzut cu claritate evoluţia armatelor sovietice şi, antrenate de ele, acţiunile partidelor istorice,aliaţii din Vest nu au fost în stare să vadă.

În aprilie, la Snagov, în Villa Weber, are loc întrevederea dintre Iuliu Maniu şi Mareşalul Antonescu. Mareşalul nu acceptă condiţiile de armistiţiu sub forma oferită de soviete. El cerea un teritoriu suveran şi dreptul de a elibera teritoriul naţional de trupele germane, fără ajutor rusesc. Maniu era pentru concesiuni. Atunci el i-a spus:

«Eu nu pot altfel, domnule Maniu. Îi cunosc pe ruşi din 1917. Am nevoie de un teritoriu suveran unde să nu pună piciorul armata sovietică. Luaţi umneavoastră conducerea şi faceţi cum credeţi. Eu vă stau la dispoziţie...» Această convorbire a fost surprinsă de mine şi notată.

În documentele recent apărute există copiile schimbului de telegrame dintre Iuliu Maniu şi generalul Willson, comandantul forţelor aliate din Mediterană. Din telegrama lui Maniu se vede că el ceruse intervenţia aviaţiei aliate asupra teritoriului României, specificând chiar bombardarea nodurilor de comunicaţii pentru a împiedica transporturile militare spre frontul Moldovei, unde se înjgheba apărarea ţării după retragerea de pe Bug. Aliaţii s-au executat, iar în

ziua de 4 aprilie au început seria celor mai devastatoare bombardamente asupra teritoriului țării. Însuși Maniu fusese nevoit să se refugieze la Snagov. De reținut că, în timp ce Iuliu Maniu discuta cu Mareșalul în deplină încredere, el era angajat în tratative cu aliații, oferindu-se să-l înlăture pe Mareșal și să scoată·țara din răsboi. În timp ce Mareșalul lupta din răsputeri pentru ameliorarea condițiilor de apărare, Maniu făcea eforturi în sens contrar. În timp ce Mareșalul răspunsese cu atâta curaj și demnitate generalului englez, cerându-i înțelegere, Iuliu Maniu îl oferea pe Mareșal drept jertfă și cerea intervenția forțelor aeriene anglo-americane împotriva țării sale. E bine de comparat aceste două atitudini, pentru a scoate în relief tactica și meritele fiecăruia.

28 - Mareșalul, de la Olănești la Rastenburg

1 august 1944 deschisese și pentru situația internă din România o fază neobișnuită: eclipsarea Mareșalului de pe ecranul cotidian bucureștean.

În timp ce la Rastenburg era reconsiderată situația României și a Conducătorului ei, Mareșalul își exprimă dorința de a urma o cură balneară în stațiunea Olănești-Vâlcea. Aflasem aceasta de la șeful meu, în ziua de 30 iulie, în timp ce parcurgeam distanța de la Parcul Snagov la Villa Weber. Davidescu îmi spusese:

- Domnul Mareșal, profitând de acalmia frontului, vrea să urmeze o cură balneară prescrisă de medic, la Olănești. Va rămâne acolo 20 de zile, într-un cadru foarte restrâns. Va fi însoțit de doamne, de Mihai Antonescu, de maiorul-adjutant Evolceanu. Vei merge și dumneata, împreună cu mine. Pregătești tot ce trebuie pentru ca activitatea Cabinetului Militar să nu sufere. Pot să-ți iei un secretar-dactilograf...

Am rămas surprins de această neașteptată veste. Când mai urmase Mareșalul o cură balneară? Era acuma momentul? De aceea nu m-am putut stăpâni și am spus:

- Mi se pare cu totul ieșită din obișnuință hotărîrea domnului Mareșal. Ca și cum ar întoarce spatele frontului, tocmai în aceste momente. Toți vor rămâne descumpăniți.

- Dar Olăneștiul nu este decât la 200 de km de București, iar

distanţa poate fi străbătută într-o oră cu avionul. De ce ţi se pare curios?

- E just, dar cred că una era prezenţa sa împărţită între front şi Bucureşti, şi alta izolarea sa acolo unde Ţara nu-l va putea vedea şi poate nici simţi. Apoi, când pisica nu-i acasă...

Ca de obicei, mi-a retezat-o scurt colonelul Davidescu, dumneata îţi faci griji care te depăşesc. Dacă domnul Mareşal a luat această hotărîre, fii sigur că a ştiut de ce a luat-o. E mai bine să nu discutăm!

Dar dacă de discutat nu am mai discutat, nu-am putut să nu mă mai gândesc la aceasta. Într-adevăr, plecarea la Olăneşti şi intrarea Mareşalului ca într-un sac, în acea văgăună, era echivalentă cu o semiabdicare. Plecarea Mareşalului din mijlocul armatei, depărtarea lui de front, ruperea contactului cu armata, cu ministerele, cu viaţa Bucureştilor, era o situaţie ce merita să dea de gândit. Justificarea pe care o dăduse colonelul Davidescu nu era mulţumitoare. Dacă de la Olăneşti se putea veni la Bucureşti tot aşa de uşor ca şi de la Snagov, deosebirea era totuşi foarte mare. Izolându-se acolo, reducea la ultima expresie contactul cu Ţara şi cu guvernul. Mareşalul nu era omul care să stea mai mult de 48 de ore departe de freamătul activităţii de conducere. El nu era un Hitler sau un Stalin, care dintr-un turn de fildeş, să conducă invizibil poporul său. El apăruse pe scenă din primul moment şi se menţinuse timp de patru ani neîntrerupţi în primul plan şi în rolul principal. Ţara, colaboratorii, cât şi duşmanii, se obişnuiseră cu prezenţa lui cotidiană, pretutindeni. Era evident că dispariţia lui subită lăsa un mare gol în care putea să se infiltreze orice acţiune diversionistă. Dacă în timpul celor patru ani el obişnuise Ţara cu prezenţa sa, ultimele luni fuseseră cele mai bogate în activitate. Cunoscut de toată armata, el era, dacă nu iubit, dar foarte stimat. Toţi aveau încredere desăvârşită în el şi în acelaşi timp se temeau de el.

Situaţia militară a frontului nu era de natura să-l impiedice pe Mareşal de a începe acea cură. Sosirea noului comandant german, Friessner, care luase în primire frontul mixt, îl degaja formal de orice răspundere. Înlocuirea la comanda Armatei a 4-a a generalului Racoviţă cu generalul Avramescu, constituia încă un motiv de liniştire, deşi Mareşalul era sprijinitorul moral al ostaşului român şi nimeni şi nimic nu-l putea înlocui.

În schimb, eclipsarea de pe frontul politic mi se părea alarmantă. Figurile întunecate ale generalilor Sănătescu, C.Niculescu, M.Racoviţă, a colonelului Dămăceanu, ale şefilor opoziţiei, Maniu şi Brătianu, unele persoane din preajma Regelui, mă făceau să intuiesc

o surdă amenințare. Despre planurile lor nu știam nimic la acea dată, dar simțeam ostilitatea lor față de Mareșal, ori de câte ori veneam în contact cu ei. Îmi spuneam: plecarea Mareșalului la Olănești înseamnă libertate pentru șoareci.

Dinamica desfășurare de activitate a Mareșalului a încetat brusc. Mareșalul s-a izolat și în urma lui s-a produs, după cum era de așteptat, descumpănire și nedumerire. Parcă o făcuse intenționat spre a-i lăsa pe conspiratori să lucreze în liniște și să-și desăvârșească planurile. Bucureștiul nu i-a mai simțit pulsul în palatul de marmură din Piața Victoriei. Armata, Țara au rămas pe picioarele lor, frâul conducerii slab, aproape liber. Ce evenimente urmau să se petreacă în lipsa sa?

La Olănești, în primul rând, Mareșalul s-a sustras spionajului german care, în urma atentatului împotriva lui Hitler, își mărise vigilența. În izolarea sa, Mareșalul se concentra asupra activității diplomatice care trecuse pe planul întâi. Nu de la front se așteptau soluții. Frontul căzuse ca importanță pe planul secundar. Mareșalul trebuia să urmărească evoluția evenimentelor militare în ansamblu, intensificând demersurile pentru fixarea condițiunilor de armistițiu în limitele prevăzute.

Inaugurând această activitate diplomatică la 1 august, îl vedem pe Mareșal sosind la Olănești cu suita sa restrânsă și instalându-se modest, ca întotdeauna, într-o localitate aproape pustie. Din ziua următoare începe tratamentul. Oricine îl putea vedea trecând dimineața la ora 8, urmat de valetul său care-i ducea halatul, întovărășit de doctorul Zilișteanu, spre instalația de băi, unde rămânea o oră. După aceea, tot pe același drum, fără nici o măsură de protecție, revenea la vila particulară aflată la intrarea în localitate, unde-și fixase reședința. Acolo lua și masa. După-amiază, urmat de toată suita, făcea o plimbare la izvoare. În acel interval, dintre baie și plimbare, rezolva problemele care soseau zilnic prin curieri speciali.

În a treia zi de la sosirea la Olănești, Mareșalul Antonescu a primit prin Killinger, invitația lui Hitler de a merge la Rastenburg.

În după-amiaza zilei de 3 august, Mareșalul s-a deplasat la București împreună cu Mihai Antonescu, colonelul Davidescu, maiorul Evolceanu și dr.Zilișteanu de la Cabinet, urmând ca, în dimineața următoare, să pornească spre Germania. Deși l-a stânjenit, invitația nu l-a surprins. Ca și în alte împrejurări, el era pregătit să-l înfrunte pe dictator care, acum, era zduncinat de urmările atentatului.

Nu tot astfel a primit invitația lui Ribbentrop, Mihai Antonescu. Din povestirile căpitanului Vlad Nenițescu, rezultă că la cabinetul ministrului de externe s-au produs mari perturbări:

«Mihai Antonescu era foarte îngrijorat şi i se citea pe faţă şi în toată manifestarea lui această îngrijorare. În seara dinaintea plecării, am fost chemat de Mihai Antonescu, care mi-a cerut să-l anunţ pe colonelul Galin, şeful său de cabinet, să se pregătească pentru a pleca la Hitler. Când colonelul Galin a aflat acestea, mi-a cerut să-i spun că nu l-am găsit şi că ar fi plecat din Bucureşti. Era o eschivă. Aducând această veste la cunoştinţa lui Mihai Antonescu, acesta mi-a cerut să-l însoţesc eu. Era foarte abătut şi mi-a cerut să-l ajut să împacheteze nişte documente. În acest timp mi-a spus: «S-ar putea să nu ne mai întoarcem de acolo şi vreau ca aceste documente dumneata să le predai doamnei A.G., rugând-o din partea mea să le ascundă. În cazul când nu mă mai întorc, o rogi să se ducă să le predea Regelui».

Aceste documente au avut odiseea lor. După ce au stat ascunse la moşia doamnei A.G. din Comana, au fost încredinţate căpitanului Mavrodin din Garda călare, care comanda un escadron. Acesta le-a închis în casa de fier a escadronului, crezând că sunt documente de familie. La dizolvarea regimentului ele au rămas acolo şi nu am mai aflat de urma lor.

Am plecat la OKW în dimineaţa de 4 august. Cu Mareşalul au mai plecat o seamă de miniştri, generalii Dobre, Arbore şi Şteflea. Am ajuns la Rastenburg către orele 11 după un zbor cu peripeţii. Avionul de la Băneasa luând direcţia Nord, a străbătut Polonia, s-a rătăcit şi la un moment dat, a zburat deasupra Varşoviei unde se dădeau lupte. Câteva proiectile au explodat sub avion. La aeroportul Rastenburg am fost aşteptaţi de Mareşalul Keitel care l-a salutat pe Mareşal din partea lui Hitler, scuzându-l că nu a putut veni personal, fiind încă suferind. Ni s-a dat la fiecare, o banderolă la braţ şi un paşaport şi apoi ne-am urcat în maşinile care ne-au condus spre bunkere. Pe terasa din faţa unui pavilion aştepta Hitler. A venit în întâmpinarea Mareşalului şi i-a întins mâna stângă. Mareşalul ne-a prezentat. Hitler ne-a întins tot mâna stângă, cea dreaptă bandajată, fiind sprijinită în deschizătura hainei. Îl vedeam pentru prima dată pe Hitler, dar mi-am dat seama că avea faţa obosită şi pungi mari la ochi. După prezentare, împreună cu Mareşalul, Mihai Antonescu, generalul Şteflea şi colonelul Davidescu, Hitler s-a despărţit de noi şi nu i-am mai revăzut decât în ziua următoare. Ceilalţi din suită am fost întreţinuţi de ofiţeri germani cu care am discutat probleme generale în afara situaţiei militare.

În seara primei zile, în timp ce făceam cercetări cu ofiţerii germani ataşaţi în cazionul bunkerului, după cină a apărut un bărbat mic şi blond, cu profil ascuţit şi ochelari. Toţi ofiţerii germani au

înmărmurit. Am întrebat pe vecinul meu care mi-a răspuns: Himmler! A stat puţin, a aruncat privirea asupra tuturor şi apoi a plecat. M-a surprins această tresărire la ofiţerii germani. Am înţeles mai târziu teama lor, când am aflat că el era şeful întregului serviciu de informaţii german şi avea misiunea de a epura elementele suspecte din armată».

În cea de a doua seară s-a rulat, în prezenţa întregii suite, un film documentar cu efectele bombelor V-1 şi V-2.

Asupra vizitei Mareşalului la Rastenburg, dă date foarte importante şeful de Stat Major, generalul german Guderian. El scrie în memoriile sale:

«La 1 august 1944, în timp ce spiritele erau încă sub via impresie a peripeţiilor atentatului şi ale prăbuşirii frontului de Est, Mareşalul Antonescu vine să facă o vizită lui Hitler în Prusia Orientală. Am avut misiunea să expun Mareşalului situaţia de pe frontul de Est. Hitler, Keitel şi toţi ofiţerii care participau normal la conferinţa asupra situaţiei, erau prezenţi. La fel şi Ribbentrop şi colaboratorii de la externe. Expunerea mea trebuia să fie tradusă în franţuzeşte de traducătorul Schmidt. Dar cum am observat că nu-i erau familiari termenii militari, m-am hotărât să-i expun chiar eu în franceză având satisfacţia de a fi bine înteles de Mareşalul român.

Pe timpul acestei expuneri, Antonescu manifesta o perfectă înţelegere a greutăţilor noastre şi a necesităţii de a începe să punem pe picioare grupul de armate Centru şi a face legătura cu grupul de Nord. În ziua următoare, Mareşalul Antonescu m-a convocat la o întrevedere intimă în bunkerul său. Pentru mine acest lucru a fost foarte instructiv. Mareşalul român nu se arăta numai un bun soldat, dar un cunoscător temeinic al Ţării sale, a condiţiilor economice, de transport care îşi aveau imperativul lor asupra politicii. Tot ce spunea avea cap şi coadă şi erau spuse cu amabilitate şi o politeţe desăvârşită, calităţi cu care noi nu eram deloc obişnuiţi în Germania, la acea epocă. Am ajuns să discutăm şi despre atentat, fără ca el să-şi ascundă oroarea faţă de aceste acte: «Credeţi-mă, îmi spunea el. Eu aş putea să-mi culc capul pe genunchii generalilor mei. La noi ar fi de neconceput ca ofiţerii să participe la o asemenea lovitură de stat».

În acel moment n-am răspuns nimic, dar 15 zile mai târziu Mareşalul Antonescu avea să se găsească într-o situaţie şi mai gravă, şi noi cu el la un loc.

Mihai Antonescu, ministrul afacerilor externe român îl însoţise pe Mareşal. Acest om dădea o impresie de îndrăzneală, dar nu atrăgea nici o simpatie. Cordialitatea sa avea ceva ce făcea silă. Din partea germană îl însoţiseră pe Mareşalul român Killinger şi

generalul Hansen. Cu fiecare din ei am avut discuţii aprofundate pentru a cunoaşte punctul lor de vedere. Ei se abandonaseră unei erori fatale care scălda autoritatea militară germană într-o linişte aparentă, fără a da nici o atenţie informaţiilor privitoare la o iminentă trădare, după cum semnalaseră rapoartele lui Friessner trimise prin delegatul său, la 1 august, şi care determinaseră chemarea Mareşalului la Hitler.

Mareşalul Antonescu - continuă Guderian - propusese evacuarea Moldovei şi retragerea pe linia Gurile Dunării-Galaţi-Focşani şi Carpaţii Orientali, dacă interesul comun aliat o cerea. Am tradus imediat lui Hitler această generoasă sugestie şi am mai repetat-o şi mai târziu. Hitler a acceptat oferta mulţumind Mareşalului român. Generalul Friessner, comandantul Grupului de armate Ucraina de Sud, împărtăşea de altfel vederile Mareşalului Antonescu. Puţin timp după vizita acestuia la Führer, Friessner îi prezentă un proiect de repliere a frontului pe linia propusă de Mareşal. În mod excepţional, Hitler a aprobat, dar a adăugat că ordinele şi execuţia vor fi în funcţie de indicaţiile concrete determinate de intenţiile ofensive ale inamicului. Până atunci frontul va fi păstrat pe linia existentă... Ştirile de pe acest front s-au menţinut până în ultimul timp contradictorii».

Iată-ne aşadar în posesia unor date concrete asupra desfăşurării vizitei Mareşalului la Rastenburg.

Înainte de plecare, în ziua de 5 august, după cum relatează căpitanul Neniţescu, Mareşalul a reamintit lui Hitler de motoarele Renault promise pentru tancheta antitanc românească. Hitler i-a cerut lui Guderian să noteze pentru a se satisface această cerere. Ministrul economiei Clodius, l-a însoţit pe Mareşal în Ţară.

Dacă în preziua plecării conduita lui Mihai Antonescu este cunoscută datorită relatărilor făcute de căpitanul Neniţescu, în schimb nu se cunoaşte nimic privitor la comportarea Mareşalului. Îngrijorarea sa - dacă a fost, şi este imposibil să nu fi fost - nu a avut martori. În orice caz, colonelul Davidescu nu a făcut niciodată aluzie la aşa ceva. Mihai Antonescu însă a fost înspăimântat. Spectrul lui Ciano îi stătea înainte ca o ameninţare. Întocmai unui conspirator, a ascuns documente compromiţătoare. Indicând adresa Regelui la care urmau să ajungă aceste documente, în ultimă instanţă, el mărturisea fără echivoc legătura strânsă şi tainică pe care o avea cu suveranul. Această legătură nu trebuia să fie cunoscută de Mareşal, ceea ce trădează divergenţele de interese dintre cei doi. Neliniştea lui Ică Antonescu provenea din certitudinea că, la urechile omologului său german ajunseseră multe din criticile vehemente la adresa lui Hitler şi

împotrivirile lui duşmănoase la toate cererile Germanilor. Ştiindu-se în capul complotului împotriva Germaniei, era firesc să se simtă ameninţat de un grav pericol.

Dar, nu numai Ică, ci şi Mareşalul era angajat în aceeaşi acţiune de salvare a Ţării din dezastru, iar în spatele lor se strângea toată opoziţia românească. Pe câtă vreme Mareşalul o făcea senin şi cu convingerea dreptului pe care îl pusese la baza înţelegerii cu Germania, (de a acţiona, la nevoie, separat, pe linia intereselor româneşti), Ică Antonescu avea conştiinţa încărcată, deoarece, urmând linia Mareşalului, complota şi împotriva acestuia.

În avionul care-i aducea înapoi spre ţară, de data aceasta pe altă rută, nu li s-a mai oferit spectacolul bătăliei. Mareşalul contempla peisajul ce i se desfăşura la picioare. Era mulţumit? Lăsase în urmă ecoul unei grele confruntări şi avea sentimentul că făcuse un lucru bun. Poate fără să-şi fi dat seama în acele momente, se poate afirma astăzi că atunci, la Rastenburg. câştigase cea mai importantă bătălie care privea viitorul României. Spiritul său era acum liber şi descătuşat de preocuparea principală: reacţiunea lui Hitler, ce ştia Hitler? Această enigmă fusese dezlegată. Îl văzuse, petrecuse cu Hitler ore în şir, îl ascultase şi-i citise gândurile şi intenţiile. Acuma, cu fiecare rotire de elice, Hitler cu Rastenburgul lui se depărtau, se pierdeau undeva în neguri. El zbura spre Răsărit. După ce trecuse prin întrebările inchiziţionale ale lui Ribbentrop şi Himmler, acuma, în zborul spre Ţară, după mărturisirea secretarului său, Mihai Antonescu se simţea ca nou născut. Viitorul i se deschidea înainte: scăpat de răsboi, după cum scăpase de legionari, se vedea omul ales de soartă să conducă spre liman România. Hitler îi întinsese o mâna obosită. Dar era scuzabil, era suferind. Pe Himmler îl văzuse, au stat alături şi ce e drept, a tresărit, dar nu aşa cum ar fi crezut. În privinţa armelor secrete, V-1 şi V-2, nu credea nimic. Era convins că Germanii erau definitiv la pământ. Totul era prielnic pentru manevra de scoatere a Ţării din război.

La amiază au ajuns la Bucureşti şi, în seara aceleiaşi zile, Mareşalul s-a înapoiat la Olăneşti, unde şi-a reluat cura, cu acelaşi calm imperturbabil.

Despre marea confruntare a Mareşalului cu Hitler, asupra căreia s-au făcut anticipate consideraţiuni, vine să vorbească însuşi Mareşalul, când, la câteva zile după sosire, îi dicteazaă o amplă notă colonelului Davidescu. Această notă cuprinde discuţiile cu Hitler în acea şedinţă restrânsă:

«În ziua de 4 august, la cartierul general al Führerului denumit Wolffschanze din Prusia Orientală, am avut cu el o convorbire

de trei ore şi jumătate.

Următoarele trei capitole au fost atinse de Führer în această convorbire:

Situaţia armatei germane în Est: pierderi, posibilităţi materiale de înlocuire, arme noi ce înţelege să introducă succesiv în acţiune pe toate fronturile.

Cu privire la atentat, Führerul a făcut cu lux de amănunte şi pe un ton variat, de la calm la agitaţie, istoricul luptei duse împotriva sa. 'Am aşteptat şase ani acest atentat şi sunt foarte mulţumit că a avut loc, deoarece, pe de-o parte, a dat ocazia poporului german să strângă rândurile în jurul meu, pe de altă parte, mi-a dat mie posibilitatea să curăţ radical armata, în special organele de stat, de aceste elemente'.

Führerul mi-a declarat că înfrângerea din vara aceasta a grupului de armate Centru şi cele din cursul verii şi a iernii 1943, se datoresc toate numai defetismului provocat de aceste elemente, care, prin atitudinea lor, au slăbit spiritul de luptă al ostaşilor germani».

Mareşalul introduce observaţia personală: «Istoria desigur va judeca şi va trage concluzii definitive în această privinţă, când toate elementele necesare, care stau la baza conducerii politice şi militare a războiului, vor fi date la iveală şi în ceea ce priveşte acţiunea purtată de Germania în lupta ei pentru cucerirea spaţiului vital şi dominarea Europei. Timpul va dovedi dacă revenirea şi adoptarea acestor mijloace barbare în cadrul unei armate cu tradiţie istorică şi militară atât de bogată în fapte de glorie, mândră de ea însăşi, va da rezultate sau vor duce la unele efecte contrarii.

Vazând până la ce punct periculos se alunecă şi gândind şi la viaţa celor doi mareşali, von Kleist şi Manstein, cu care am luptat pe frontul rusesc, unde au acţionat trupe româneşti, am găsit de a mea datorie să-l întrerup pe Führer, afirmând că la toţi generalii cu care am conlucrat pe front şi, în special, la Kleist şi Manstein, am găsit totdeauna o ţinută ireproşabilă şi demnitate militară, o pricepere desăvârşită şi o atitudine extrem de corectă, care nu mi-a putut lăsa niciodată impresia de ostilitate împotriva regimului, ci dimpotrivă, de fidelitate pentru Patria şi conducerea germană. Pentru mine, revoluţia începută în 1921, în Germania, nu s-a terminat şi ea continuă. Metodele acestea pot fi deopotrivă salvatoare sau dezastruoase.

În ce priveşte situaţia pe frontul de Est, legând-o de atentat şi desigur cu încercarea de a trece răspunderea asupra altora, Führerul a afirmat că defecţiunea de pe sectorul central al frontului de Est este consecinţa defetismului provocat de generalii germani. S-au găsit

ofiţeri suspuşi implicaţi în atentat... Ţinând seama de trecutul şi disciplina de organizare şi de superioritatea instrucţiei germane, sunt îndreptăţit a crede că nu asta a fost cauza care a determinat prăbuşirea frontului central. Sunt sigur că cercetătorii de mâine vor găsi şi alte cauze ale acestui dezastru.

În ceea priveşte situaţia de viitor, Führerul s-a arătat ca şi data anterioară, foarte încrezător în posibilităţile germane şi a subliniat că, datorită atentatului, armata s-a întărit pentru că prin purificare, se va pune capăt haosului provenit din delăsare şi chiar din sabotajul vechilor cadre. Himmler are conducerea armatei din interior. Privitor la şansele de viitor, el mi-a spus că numai cei lipsiţi de energie pot pierde războiul şi mi-a repetat pentru a treia oară ce s-a petrecut în răsboiul din Silezia, când mareşalii îl sfătuiau pe Friedrich cel Mare să încheie pace, dar el a stăruit şi a învins. După ce a terminat cu lux de exemple şi argumente expunerea referitoare la posibilităţiile actuale şi viitoare ale armatei germane, Führerul, uitându-se drept în ochii mei, mi-a spus în mod cu totul intempestiv şi cu totul neobişnuit în practica dintre conducătorii de state, fără nici o indicaţie anterioară, că acesta a fost scopul întrevederii noastre: problema raporturilor viitoare dintre România şi Germania, arătând că vrea să ştie atunci - deci imediat - dacă România şi în special Conducătorul ei, Mareşalul Antonescu, a subliniat el, sunt decişi a merge până la sfârşit cu Germania».

Iată-l pe Hitler dezvăluind intempestiv scopul chemării Mareşalului la Rastenburg. Rapoartele lui Friessner şi relatările colonelului Trotha îsi produseseră din plin efectul. Enigma României trebuia dezlegată acum ori niciodată şi Conducătorul ei trebuia să-şi divulge intenţiile şi sentimentele faţă de Germania şi de Führerul ei. După descrieri amănunţite, sancţionări, perspective optimiste, dintr-o dată întrebarea hotărîtoare: «ce are de gând România şi în special Mareşalul Antonescu?»

Să urmărim mai departe, după declaraţiile Mareşalului Antonescu, consumarea acestei scene hotărîtoare:

«Total surprins de această întrebare, care venea desigur din calcul, după arătarea măsurilor drastice care mergeau până la distrugerea ofiţerilor şi a familiilor lor, luate în Germania contra acelora care nu sunt de acord cu conducerea germană în ceea ce priveşte metodele întrebuinţate pentru conducerea politică şi militară a statului, am căutat să câştig timp în răspunsul ce aveam de dat, arătând în prealabil regretul meu în ceea ce priveşte atentatul şi părerea mea asupra situaţiei din Răsărit, pericolele ce acest front prezintă pentru România şi care sunt greutăţile ce am de învins din cauza situaţiei

provocate de bombardamentele inamice.

Terminând această expunere şi revenind la chestiunea esenţială, observând numai în ultimul moment că făcea obiectul real al convocării, am declarat categoric şi fără cea mai mică ezitare că nu aş putea răspunde la întrebarea aceasta, deoarece am fost surprins şi consider că această chestiune trebuie tratată pe căi diplomatice. În plus, nu pot da un răspuns într-un fel sau altul, pentru că eu însumi nu am răspunsul la următoarele chestiuni prealabile:

1 - Aş dori să cunosc intenţiile germane cu privire la lupta dusă pe frontul de Sud, care interesează România. Afirmând că dacă trupele germane nu pot să menţină această parte a frontului, cel puţin pe linia actuală: Tg.Neamţ-Iaşi-Nistru, România nu ar putea să se angajeze să meargă până la distrugerea totală alături de Germania. I-am amintit lui Hitler că Germania s-a angajat să apere graniţele României şi von Ribbentrop a făcut recent declaraţii afirmând că Germania se apără pe Nistru.

Hitler mi-a răspuns că va menţine acest front, la care afirmaţie eu am răspuns că, fără a pune la îndoială aceste declaraţii atât de categorice, sunt dator să-i amintesc că în toamna anului 1943, mi-au fost făcute declaraţii tot atât de categorice, că va executa din capul de pod Nikolaev de pe Nipru, o acţiune pentru restabilirea legăturii cu Crimeia şi despresurarea trupelor închise acolo; şi că, în martie 1944, va trece la ofensivă pentru a recuceri Ucraina. Reamintesc că nici una din aceste promisiuni nu a fost executată şi bănuiesc că nu o modificare de atitudine a schimbat acest lucru, ci imposibilitatea în care s-a găsit să o facă. Am conchis spunându-i că nu pun nici de data aceasta la îndoială buna intenţie a Führerului de a menţine frontul actual din Moldova şi Basarabia, dar ca militar cu experienţă, am adăugat că nu putem conta numai pe ceea ce voim să facem. Totul este în funcţie de putinţa şi mai ales de voinţa inamicului. Nu trebuie să ignorăm că Ruşii au dovedit, cel puţin până acum, o mare superioritate de forţe, de mijloace tehnice şi de manevră. Führerul a ezitat să afirme că, în orice împrejurare, va menţine dreapta frontului pe poziţia pe care se găseşte.

2 Trecând la a doua întrebare prealabilă, am spus că, începând cu luna aprilie, România este supusă bombardamentelor ce se succed din săptămână în săptămână, producând pagube considerabile. În faţa acestei acţiuni a inamicului, România este cu totul dezarmată având mereu pierderi în mijloace antiaeriene şi aviaţie de vânătoare pe care Germania nu le poate înlocui. Pagubele sunt de sute de milioane de lei. Dacă continuă aşa, frontul nu va mai putea fi alimentat. Această situaţie va crea un dezastru pentru economia ţării.

Am conchis că, dacă Germania nu ne dă mijloace să ne apărăm, România nu poate păstra această poziţie la infinit, deoarece ar duce-o la totală catastrofă.

Führerul nu mi-a dat nici o asigurare că ar fi în măsură să mă pună în situaţia de a face faţă în condiţii acceptabile bombardamentului inamic. Cu alte cuvinte, nici la această a doua chestiune răspunsul lui nu a fost formal.

3 - A treia întrebare prealabilă a fost aceasta: Am arătat că România se găseşte astăzi într-o situaţie mult mai gravă ca înainte, din cauza Turciei. Dezvoltând acest punct, am arătat că Turcia poate deschide strâmtorile pentru ca flota italiană obţinută de la aliaţi să intre în Marea Neagră, să răstoarne echilibrul de forţe şi să facă posibilă o debarcare massivă pe coastele româneşti. Am afirmat că România nu este în măsură să se apere în bune condiţiuni. Turcii pot pune la dispoziţia anglo-americanilor baze de aviaţie. Consecinţa va fi inteţirea bombardamentelor care ar putea deveni zilnice sau de mai multe ori pe zi. În cazul acesta, situaţia României va evolua vertiginos către catastrofă.

Führerul mi-a spus că nu crede că Turcia va deschide strâmtorile şi va da baze aeriene. A evitat să-mi dea răspunsul cu ce ar putea să mă ajute în caz că aceste două eventualităţi s-ar împlini.

4 - În sfârşit, a patra întrebare ce am pus-o a fost referitoare la atitudinea viitoare a Ungariei şi ce se va petrece în spaţiul ungar, în viitorul apropiat...»

Deoarece *Magazinul Istoric* nr.71 din 1968, de unde s-a extras textual această notă, se opreşte marcând prin puncte ceea ce a spus mai departe Mareşalul, şi cum această notă a fost citită şi de mine şi păstrată în arhiva biroului, pot completa acest punct. Continuând discuţia asupra Ungariei, Mareşalul a pus ca de obicei şi problema Ardealului.

«Hitler, care totdeauna se eschiva pentru a da răspuns categoric ori de câte ori am atacat problema dreptului românilor asupra Ardealului întreg, căutând ieşire din impas prin aluzii sau prin un «vom vedea», de data aceasta a fost categoric şi la cererea făcută de a ni se recunoaşte dreptul asupra Ardealului de Nord, el a promis acest lucru în mod categoric dar, la sfârşitul războiului».

Revenim, în continuare, la relatarea Mareşalului:

«Cu privire la Bulgaria, Hitler a fost mult mai puţin categoric. Mi-a spus că nu-mi poate da nici o asigurare asupra atitudinii viitoare a Bulgariei, dar nu crede că ar comite acte care ar duce-o la pieire.

Discuţia a trecut asupra problemelor economice dintre

România şi Germania, care au dus la raporturi foarte încordate, deoarece Germania înţelege ca România să finanţeze războiul de pe teritoriul ei, iar eu ca şef, trebuie să apăr avutul nostru şi munca poporului ca şi statul român. Cu ocazia schimbului de argumente în dezbaterea acestei probleme (totul trebuie să meargă pentru răsboi), întrebuinţând expresii ca «meschinărie» şi «negustorie», i-am răspuns ceea ce sigur trebuiam să-i răspund. În special i-am arătat că este surprinzător pentru mine (să aud asemenea reproşuri) după trei ani de luptă comună, în decursul cărora poporul şi statul Român au făcut sacrificii pentru cauza lui, dar şi pentru cauza Germaniei şi a Europei».

Această notă era sortită să completeze seria celor şapte sau opt alte note curpinzând discuţiile Mareşalului cu Hitler, pe care acesta îşi luase obiceiul să le dicteze imediat la înapoierea sa la Bucureşti. Ele erau păstrate împreună cu scrisorile lui Hitler către Mareşal, într-o mapă strict confidenţială de către mine. De bună seamă este uşor de înţeles că aceste note erau în rezumat. Redactarea nu era făcută în stilul Mareşalului, ci în stilul concis şi rece al colonelului Davidescu. Acesta avea felul lui de a lua notiţe după dictatul Mareşalului, printr-un sistem de prescurtări de cuvinte care-i permitea ca prin semne puţine, să cuprindă idei întregi. Trecând imediat la redactare el o făcea în stilul său sobru milităresc şi deci foarte concis. Dacă convorbirea ar fi fost redată *in extenso*, ar fi trebuit să umple zeci de pagini ca să cuprindă tot ce s-a putut debita în cinci ore şi jumătate.

Din momentul întâlnirii şi pe timpul consumării părţii introductive a convorbirii, Mareşalul s-a convins că Hitler nu ştia nimic sigur, rămânând deci valabilă cea de-a doua ipoteză. Spiritul Mareşalului se pregătea în subconştient, în timp ce asculta peroraţiile gazdei. Dar, surprinderea de care vorbeşte Mareşalul de unde vine? Înclinăm să credem că se referea la uzanţa diplomatică. Într-adevăr, Hitler nu-şi mai permisese asemenea licenţe cu Mareşalul. Surpriza nu era paralizantă ci stimulatoare. Mareşalul nu avea de unde să ştie cât lucrase de mult în defavoarea sa, în intervalul de patru zile, de la 1 la 4 august, rapoartele lui Friessner. Aşa stând lucrurile, el a reacţionat clasic, răspunzând prin aceeaşi manevră: am căutat să câştig timp de reflectat asupra răspunsului ce trebuia să dau, arătând regretul meu în ce priveşte atentatul; nu puteam răspunde la întrebarea aceasta deoarece am fost surprins. Ca un strateg experimentat ştia că un atac, ca să aibă şanse de reuşită, trebuia să provoace surprindere la adversar. Iată o manevră clasică de a surprinde tu pe acela care a vrut să te surprindă. Hitler a fost uimit de mobilitatea de spirit a interlo-

cutorului său. Şi mai departe: consider că această problemă trebuie tratată pe căi diplomatice. După surprindere vine punerea la punct, imputarea că uzanţele dintre doi şefi de stat fuseseră încălcate. Spre mândria noastră românească îl vedem pe Mareşal punând la punct pe un şef de stat de talia lui Hitler.

După această introducere, se succed lovituri după lovituri, care nu erau decât argumente în sprijinul acţiunii pe care Mareşalul o desfăşura, de a-şi scoate ţara din alianţa cu Germania.

Să recapitulăm concluziile:

1 - Germania nu e sigur că mai poate apăra România.

2 Germania nu poate apăra România contra bombardamentelor anglo-americane.

3 - Germania nu ştie ce atitudine va lua Turcia şi Bulgaria şi nu poate face nimic împotriva lor.

4 - Ardealul revine în întregime de drept României.

Răspunsurile date de Mareşal îl descumpănesc pe Hitler până într-atât, încât el uită sau renunţă la scopul principal al întrevederii şi nu află nimic concret cu privire la viitoarele acţiuni ale României.

În ceea ce priveşte problema Ardealului, aceasta nu mai avea aceiaşi importanţă ca mai înainte, deoarece Mareşalul era pe cale de a obţine partea de Nord şi de la aliaţi. Ea era în funcţie de răspunsul la întrebarea: Poate Germania să apere România? Dacă poate, România va căuta să ramână în alianţă deoarece nu putea să facă altceva, pentru că în acel caz o încercare de ieşire din alianţă ar atrage după sine represalii mai teribile decât o pierdere de bătălie pe front. Hitler neangajându-se ferm, de la sine decurgea că România nu mai putea să urmeze politica intereselor germane. Hitler vedea larga posibilitate de manevră pe care şi-o rezervase Mareşalul în politica sa.

Înfrânt prin întrebările Mareşalului, Hitler caută să se redreseze în problemele economice. În nota întocmită de dr. Schmidt, interpretul lui Hitler, citim: «...Discuţia a lunecat la problemele economice dintre România şi Germania care a dus la raporturi foarte încordate... Mareşalul Antonescu a spus că trebuie să constate cu regret că Führerul nu a fost informat cu exactitate asupra prestărilor României. În nici un caz nu li se poate reproşa românilor că ar fi lipsiţi de culanţă sau că ar fi afacerişti. România a executat clauzele acordului, ba mai mult. Antonescu, în mod vizibil supărat de reclamaţia Führerului, a spus în repetate rânduri că România a dat tot ceea ce a promis, fiind gata să furnizeze date. La o replică a Führerului că nici o naţiune din lume nu a făcut atâtea sacrificii ca Germania şi că Antonescu nu va mai putea găsi nici un obiect de lux în vitrinele oraşelor germane, în măsura în care ele se mai pot afla în

picioare, Antonescu a replicat că şi poporul român face eforturi extreme şi că luxul nu mai există decât numai în anumite pături din Bucureşti. La ţară şi în provincie, situaţia este mult mai rea decât în Germania.

Iată-ne în faţa unei dispute destul de vehemente, după cum reiese din ambele note redactate de două persoane diferite, asupra aceluiaşi subiect. Într-adevăr, aceasta nu trebuie să ne mire câtuşi de puţin, deoarece cititorul a fost avertizat asupra unui început de neînţelegeri între cei doi interlocutori. Cum acordul comercial şi economic precedase alianţa militară, el fiind încheiat chiar pe timpul domniei lui Carol al II-lea, Mareşalul nu făcuse altceva decât să-l revizuiască, să-l extindă şi să urmărească corecta lui aplicare, lucru pe care Germanii nu se gândiră să-l facă. Ministrul Clodius amplifica mereu cererile. Acest acord începuse să apese tot mai mult asupra Ţării, ceea ce îndreptăţea pe miniştrii de resort să-şi mărească opunerile şi reclamaţiile la Mareşal. Acesta nu ezita să susţină protestele lor şi să le transmită lui Hitler, care se adresa personal Mareşalului în astfel de situaţii, iar acesta, după cum era cazul, îi răspundea sau nu. Toate scrisorile trimise de Hitler erau mai mult decât curtenitoare. Afară de una. La finele anului 1943, la un refuz al Mareşalului de a accepta condiţiunile de plată oferite de Germania la anumite livrări româneşti, ieşind din această ţinută protocolară, Hitler adresează o scrisoare redactată în termeni neuzitaţi. Ea se încheia cam în acest fel: «Nu înţeleg de ce aceste târguieli când mă întreb la ce ar putea să mai servească vagoanele de aur din seiful Băncii României atunci când armatele sovietice vor invada ţara? Şi aceasta deoarece domnul Mareşal ţine la un anumit tarif...».

Cum în asemenea cazuri scrisoarea se înapoia de la Mareşal cu rezoluţia: «Să se întocmească proiectul de răspuns astfel», de data aceasta nu mică mi-a fost mirarea când scrisoarea lui Hitler a venit la mine purtând următoarea rezoluţie a Mareşalului, scrisă cu peniţa fină a stiloului său: «La această scrisoare nu se răspunde». La acea scrisoare îi răspunsese Mareşalul lui Hitler, cu ocazia acestei ultime vizite.

În concluzie, îl vedem pe Hitler învins şi pe plan economic.

Dar ceea ce nu ne spun notele, nici cea a colonelului Davidescu, nici aceea a lui Schmidt, a venit să completeze declaraţia căpitanului Neniţescu şi adjutantului maior Evolceanu, cât şi mărturisirile ce mi le-a făcut colonelul Davidescu la înapoiere, anume că Führerul a arătat Mareşalului că are în pregătire o bombă mult mai puternică decât V-1 şi V-2, care tocmai urma să fie declanşată. El aştepta punerea la punct a armei V-4 care avea particularităţile bombei

atomice. Ea trebuia într-adevăr să aducă victoria Germaniei. Un film a fost rulat cu efectul bombei V-2 şi V-4. Este interesant să urmărim şi un extras din nota interpretului german asupra situaţiei militare expusă de Hitler ca şi observaţiile facute de Mareşal:

«Mareşalul expune situaţia frontului din Moldova exprimându-şi neliniştea din pricina lipsei de rezerve blindate care constituie osatura frontului. Hitler a repetat acelaşi lucru spus cu ocazia vizitei făcute în martie, la Berchtesgaden, că nu este de aşteptat un efort inamic pe această direcţie, ci la centru, deoarece vizează Berlinul. Mareşalul a admis această consideraţie militară, dar a arătat rezervele sale în ce priveşte scopurile politice urmărite de inamic printr-o acţiune de forţă dezvoltată pe acest front şi care ar viza legătura cu massa slavă: bulgarii şi jugo-slavii şi o pătrundere pe valea Dunării spre Viena. Hitler a replicat că aripa dreaptă a frontului de Est se reazămă pe obstacole tari, natuale: Carpaţii, Apusenii. În schimb centrul este descoperit şi foarte vulnerabil. Având centrul tare, inamicul va fi oprit până ce rezolvă problema invaziei, după care se va întoarce cu toate forţele asupra sovieticilor. El are deja arma V-2 care a intrat în acţiune şi rezultatele ei nu vor întârzia să se arate. În prezent capitala Angliei este bombardată fără încetare cu această armă. Opinia publică engleză supusă la o presiune morală din ce în ce mai mare, va duce guvernul englez la situaţia de a ceda. România să aibă încredere în rezultatul final ce va urma curând.»

Considerăm iarăşi ca o scăpare neînserarea între punctele discutate la problemele militare, acea propunere «înţelegătoare» pe care Mareşalul o face lui Hitler de a retrage linia frontului părăsind poziţia din Nordul Moldovei, spre a veni pe linia: Galaţi-Focşani-Carpaţii Răsăriteni, pe care o menţionează Guderian în memoriile sale. Acesta spusese: «Mareşalul Antonescu manifestă completă înţelegere faţă de greutăţile noastre şi de necesitatea repunerii pe picioare a grupului de armate Centru şi de a restabili apoi legătura cu grupul de Nord. Din proprie iniţiativă ne-a propus evacuarea Moldovei şi retragerea pe linia...».

Această propunere nu o vedem reapărând în notele citate, ca urmare a convorbirii avute între Hitler şi Mareşal. Deoarece între cei doi s-a angajat şi o amplă discuţie privind problemele militare, poate să apară surprinzător că se mai discută această propunere. Este foarte probabil că Hitler nu s-a gândit să dea curs acelei propuneri, cu toate că momentan fusese de acord, şi ca atare, nu Mareşalul trebuia să revină asupra ei. Dar nu aceasta este partea interesantă relevată de Guderian, ci faptul că Mareşalul a făcut această propunere.

Într-adevăr, Mareşalul nu acceptase corectarea poziţiei din

intrândul de la Iaşi, care rămăsese ca un pinten în interiorul poziţiilor inamice, expus la concentrări puternice de focuri şi de forţe. Nu cedase pentru a nu lăsa de bună voie un colţ de pământ românesc, un centru important românesc. De data aceasta am văzut că ceda o întregă provincie. Dacă Guderian nu face vreo confuzie între propunerea pe care Friessner o prezintă personal la OKW cerând părăsirea frontului Moldovei, cu trei zile după plecarea Mareşalului (şi întradevăr, Mareşalul a făcut această propunere), ea nu poate avea decât o singură justificare: propunerea făcea parte din ansamblul planului ce-l concepuse Mareşalul pentru a creea condiţiunile favorabile ieşirii din alianţă. În acest caz, ar fi vorba de cel mai îndrăzneţ plan conceput în cele mai neobişnuite împrejurări: chiar pe harta aceluia contra căruia concepuse planul. Dacă Mareşalul - aşa cum ne spune Guderian - s-a arătat înţelegător la nevoile frontului şi a admis acele necesităţi operative, el a pus la dispoziţia comandamentului german cel puţin o armată disponibilă, în modul cel mai simplu, pe frontul Carpaţilor Orientali, în continuare cu linia Tg. Neamţ-Iaşi-Chişinău-Cetatea Albă unde se aflau în front 4 armate: a VIII-a germană, a IV-a română, a III-a română şi a VI-a germană. Prin mişcarea de retragere şi părăsirea Moldovei, linia frontului s-ar fi scurtat cu trei pătrimi, rezultând o disponibilitate de forţe la efectivul armatei a VI-a germane. Frontul închegat pe linia Munţii Carpaţi-Focşani-Galaţi putea fi păstrat prin rămânerea mai departe a armatei germane pe munţi şi a celor două armate româneşti pe restul frontului. Mai mult încă, întreg frontul munţilor ar fi putut fi luat în primire tot de armata VI-a română, iar armata III-a şi întăririle disponibile ar fi garantat gâtuirea de la Focşani-Nămoloasa-Galaţi. În acest caz, Mareşalul oferea lui Hitler în loc de una, două armate, pe care acesta le putea disloca la Centrul frontului, iar Mareşalul libera teritoriul ţării de armata germană prin bună înţelegere.

Al doilea aspect al acestui plan este de natură politică. Ştim că una din condiţiile de armistiţiu cu Moscova era fixarea unei zone de teren pe care să se mişte armata sovietică spre Vest. Aceasta era realizată prin însăşi retragerea voită şi părăsirea Moldovei. Astfel armatele sovietice aveau la dispoziţie toate trecerile Carpaţilor înspre Vest. Aceste trecători ar fi fost deschise de bună voie, dacă ele ar fi fost păzite de armata română. Teritoriul suveran al ţării ar fi fost delimitat de noul front închegat la Sud. Rămas numai cu trupele lui, Mareşalul ar fi avut toată libertatea de acţiune pentru a stabili momentul ieşirii din alianţa cu Reich-ul. Acesta era sensul şi explicaţia propunerilor făcute de Mareşal. După cum se ştie, ele nu au surâs prea mult lui Hitler, care nu a profitat, după cum ne-am fi aş-

teptat, să-şi scoată vreuna din armate de pe frontul românesc, preferând să le păstreze pe vechea linie şi acceptând riscurile care s-au produs.

Păstrând aceste consideraţii în cadrul ipotezelor, rămânem totuşi îndatoraţi mareşalului Guderian pentru această încercare spontană, ingenioasă şi plină de îndrăzneala. Slujindu-se pe el, părea că slujeşte pe alţii.

Mai înainte de capitolul întrevederii din august 1944 de la Rastenburg, este necesar să redăm următoarele pasagii din nota lui Schmidt referitoare la problemele de ansamblu politice şi militare din Europa.

Referindu-se le evrei ne spune:

«Conducerea poporului german a distrus fără milă pe duşmanii interni ai poporului. În Germania nu mai există evrei, complicii şi autorii morali ai revoluţiei. Dacă cineva este de părere că evreii trataţi cu clemenţă ar interveni, în cazul unei înfrângeri, în favoarea naţiunii care i-a primit cu ospitalitate, aceasta ar fi o greşeală totală, după cum au dovedit-o evenimentele de după primul război mondial, cu bolşevizarea Ungariei şi a Bavariei».

Ne aflăm în faţa unui pasaj asupra căruia nici nu ar mai fi necesar de atras atenţia, pentru că, prin el, Hitler vizase în plin pe Mareşal cu politica lui de protejare a evreilor români. El tratase pe evrei cu clemenţă, ca şi pe toţi duşmanii săi, de altfel. Numai că Hitler, vizând pe Mareşal, greşise grozav afirmând că acesta o făcuse din calcul. El o făcuse, după cum s-a mai arătat, din concepţia sa umanitară şi adânc creştină. Îi era indiferent cum se vor purta evreii faţă de el. El ştia cum trebuie să se poarte un şef de stat faţă de supuşii săi atâta vreme cât nu intrau în conflict cu legea: cu omenie. Această omenie a dovedit-o, fără tăgadă, pe tot timpul conducerii sale.

Cu privire la acţiunea aliaţilor în Balcani, nota arată:

«Führerul nu crede într-o intervenţie a Turciei şi nici a englezilor în Balcani. Cel mult dacă englezii vor Dodecanezul», iar cu privire la sfârşitul răsboiului: «Între o victorie bolşevică şi una engleză sau americană, nu este nici o deosebire, pentru că, în cazul când ar învinge englezii sau americanii, tot numai bolşevicii ar trage foloase în raport cu Europa. Nu este de presupus că englezii, după sfârşitul actualului răsboi, vor mai accepta să lupte doi sau trei ani, pentru a-i izgoni pe sovietici din Europa. Führerul este convins că, la conferinţa de la Teheran, englezii şi americanii le-au cedat sovieticilor toată Europa până la Oder sau chiar până la Elba. După părerea sa, englezii nu şi-au asigurat decât insulele greceşti şi teritoriile italiene.».

Şi din aceste pasaje rezultă probleme de meditaţie pentru

Mareşal. Cu strângere de inimă trebuie să vedem că viziunea lui Hitler a fost reală, atât în problema evreilor, cât şi a aliaţilor. Hitler, care provocase toată această uriaşă dislocare de forţe, de popoare, nu văzuse cu aceiaşi ochi problemele europene, când căzuse de acord cu aceiaşi bolşevici să facă o primă împărţire a Europei, dându-le jumătate din Polonia, Ţările Baltice, Bucovina şi Basarabia? El dăduse drumul sovieticilor în Europa şi acum îi acuza pe aliaţi că erau siliţi să sufere consecinţele propriei sale acţiuni. Totul se răsturnase împotriva lui şi, din nenorocire, şi împotriva Europei, deoarece făcuse catastrofala greşeală de a rupe zăgazurile pe care două secole încheiate prin lupte, sacrificii, chetuieli de energie şi talente reuşiseră să le aşeze, pentru a da în sfârşit o stabilitate echilibrului atât de precar al Europei. Acuma se plângea contemplând catastrofalele greşeli ale Occidentului.

Cu acest fel de a vedea viitorul imediat, Mareşalul nu putea să fie de acord, dar din note nu rezultă că ar fi adus obiecţii. El nu voia să se lase convins deoarece, cu toate că ducea de patru luni tratative cu Moscova, nu pierduse nici o clipă convingerea că, până la urmă, englezii aveau să-şi dea seama de rosturile României în echilibrul vechii Europe, la a cărei constituire englezii participaseră din plin. Oricât de avansate erau tratativele de la Stockholm, privirile Mareşalului rămâneau îndreptate tot înspre Apus.

În consecinţă:

«M-am despărţit de Führer după cinci ore şi jumătate de discuţii neîntrerupte, fără a-i da un răspuns nici negativ, nici pozitiv la întrebarea intempestivă pe care mi-a pus-o».

Încheind acest lung episod, ne simţim copleşiţi de amploarea cadrului şi problemelor extrem de grave angajate într-o dispută dârză între doi aliaţi şi doi adversari virtuali. Mareşalul avea vârsta de 64 de ani la acea dată şi înfrunta la el acasă, un adversar mai tânăr cu peste zece ani, dominându-l tot timpul. El dovedea o mare forţă morală. Respinsese toate atacurile lui Hitler şi din inculpat prezumtiv devine acuzator. Dovedeşte o mare forţă intelectuală, recurgând la ingenioase şi erudite argumentaţii, cunoştinţe, idei. El termină convorbirea fără a fi dat interlocutorului răspunsul dorit de acesta. Nu este lipsit de sens să ne gândim la confruntări diplomatice celebre, care, însă, nu au avut alt rezultat decât strălucirea unui spectacol de inteligenţă. De pildă, ce-a însemnat duelul oratoric între Titulescu şi contele Appony la Geneva, asupra procesului «optanţilor», decât o luptă elegantă dusă ca într-un turnir de doi cavaleri cu lăncii fără vârf?

Pentru a avea un termen mai apropiat de comparaţie, să ne gândim la felul cum se desfăşurau convorbirile dintre Hitler şi Mus-

solini, când acesta din urmă venea spumegând de revoltă, iar în momentul decisiv al confruntării, rămânea fascinat de forța și debitul wagnerian al dictatorului nazist, și nu mai era în stare să spună nimic. La plecare, Ducele se găsea total de partea lui Hitler.

Față de contemporanii săi, șefi de state și aliați, Mareșalul îl întrece pe Mussolini prin curaj, consecvență, încredere în dreptatea cauzei sale; pe Hitler și pe Stalin prin virtuți militare, morale și umanitare; pe mareșalul Pétain prin acțiunea sa, prin demnitatea și eroismul său. El are un singur egal: pe mareșalul Mannerheim. Dar și pe acesta îl întrece prin grandoarea destinului său tragic!

Dacă Mareșalul înlăturase temerile sugerate de rapoartele lui Friessner, nu tot astfel se petrecuseră lucrurile în privința lui Mihai Antonescu. El făcuse o impresie proastă asupra lui Guderian, care îl caracterizează astfel:

«Mihai Antonescu, ministrul afacerilor externe al României, dădea impresia unui om îndrăzneț, dar nu insufla simpatie. Cordialitatea ce afecta avea ceva lipicios. Ministrul de externe al Reich-ului, von Ribbentrop, nu s-a încrezut în cele relatate de von Killinger, referitoare la situația din România. Generalul Friessner sosește la Rastenburg la câteva zile după plecarea Mareșalului și împărtășește vederile lui Antonescu referitoare la retragerea pe aliniamentul Focșani-Galați. Hitler o admite în funcție de situația inamicului... Informațiile sosite după plecarea lui Antonescu au fost contradictorii. În majoritate erau favorabile României, după interpretarea reprezentanților germani de acolo. Totuși, von Ribbentrop nu avea încredere în raportul ambasadorului său de pe lângă Antonescu și îndoiala lui a mers până acolo încât i-a cerut lui Hitler trimiterea unei divizii blindate germane la București. Am asistat la această întrevedere cu Hitler și am susținut cererea lui Ribbentrop, găsind-o justificată. Dar eu nu puteam să dispun de nici una din diviziile din Est din cauza situației foarte critice. Am sugerat luarea diviziei a 4-a de poliție SS care ducea lupte cu partizanii în Serbia și transferarea ei în România, pentru misiunea ce-i revenea acolo, ca fiind mai urgentă. Această divizie era motorizată și putea ajunge acolo repede. Generalul Yodl, șeful de stat major al frontului de Vest, de care ținea această divizie, a declarat-o nedisponibilă. Hitler rămase nedecis...».

Ca o primă concluzie care se impune la acest foarte însemnat citat, este că tot ceea ce făcuse Mareșalul la Hitler era pe cale să fie total compromis de către ministrul său de externe, prin impresia pe care o lăsase lui Ribbentrop. Impresia fusese atât de proastă în cât întărise convingerea acestuia că Mihai Antonescu nu este sincer, urzind o acțiune diplomatică secretă contra Germaniei. Trimiterea

unei divizii motorizate SS la Bucureşti ar fi făcut imposibilă degajarea României, fără mari vărsări de sânge şi Ţara ar fi fost antrenată în prăbuşirea frontului german, după cum s-a petrecut cu Ungaria, ale cărei trupe au urmat armata germană dincolo de frontiere, până în ziua de 9 Mai 1945, ziua încetării ostilităţilor.

În sfârşit, iată-ne instalaţi la Olăneşti.

Pe Mareşal să-l lăsăm să-şi urmeze tratamentul, ca şi cum nimic deosebit nu s-ar fi petrecut între 4 şi 7 august şi să ne oprim asupra colaboratorului său, Mihai Antonescu. Era liniştit şi foarte mulţumit în sinea lui, nebănuind ceea ce stârnise în urma sa la Rastenburg. Simţindu-se în toată libertatea de mişcare la Olăneşti, întreprinse noi acţiuni după directivele Mareşalului, pe calea diplomatică Bucureşti-Berna-Cairo; Bucureşti-Berna-Stockholm. De aceea, a doua sau a treia zi după înapoierea de la Rastenburg, îl cheamă la telefon pe căpitanul Neniţescu cerându-i să se prezinte imediat la Olăneşti. Mihai Antonescu i-a încredinţat un mesaj verbal către ministrul nostru la Berna, N. Pella, care se referea la faptul că tratativele cu Moscova nu duceau la rezultatul scontat şi se cerea urgentarea acţiunii Vişoianu-Stirbei la Cairo, pentru obţinerea armistiţiului.

Ofiţerul a plecat cu avionul şi s-a înapoiat imediat, aducând un mesaj urgent de la Stockholm, scris şi pus în plic sigilat, conţinând răspunsul lui Molotov. Ministrul Pella îi încredinţase ofiţerului un pachet cu bancnote, contra unei chitanţe. Mihai Antonescu a luat plicul cu bani, schiţând un zâmbet oarecum jenat: «Ce vrei, domnule căpitan, relaţiile de bună amiciţie între popoare, între un stat mic şi o mare putere costă. Sunt 800.000 de franci; această sumă va fi folosită pentru cumpărarea unei case baronului von Killinger». Iată-l pe Mihai Antonescu apărând ca om de afaceri. El mânuia mari sume de bani, în mod sigur fără ştirea Mareşalului, în scopuri care se vor vedea puţin mai târziu. Oricum, bunăvoinţa şi încrederea pe care Killinger o arăta Mareşalului şi poate şi ministrului său de externe, nu mergea până acolo încât să fie plătită în franci elveţieni. În orice caz, chiar dacă ar fi fost aşa, nu cu franci elveţieni se putea cumpăra o casă în România. O casă oricând guvernul ar fi putut s-o facă cadou lui Killinger. Era o explicaţie improvizată pentru a satisface curiozitatea mesagerului.

În legătura cu această nouă ipostază a lui Ică Antonescu, poate este interesant a reda o situaţie asemănătoare. Cu câteva săptămâni mai devreme, la Snagov, avusese loc o scenă pe care Domnica Negulescu, secretara doamnei Antonescu, mi-a povestit-o astfel: «Într-o după amiază, în timp ce mă aflam cu domna Antonescu în apartamentul său, intră Mihai Antonescu urmat de un valet care

purta o casetă metalică. Spre uimirea doamnei şi a mea, valetul aşeză caseta pe masă şi ieşi, iar Ică scoase cheia din portmoneu, o deschide răsturnându-i conţinutul pe masă. Spre uimirea noastră, pe masă se făcuse o moviliţă strălucitoare din monezi de aur. 'Vai, Ică, ce multe monezi, de unde ai aceşti bani?!' îl întrebă doamna mirată. 'Sunt banii mei doamnă, bani munciţi şi economisiţi de mine. Aceştia reprezintă truda mea de ani în slujba ţării. Această grămadă de bani nu reprezintă decât o infimă parte din enormele servicii ce am adus ţării' Erau cinci mii de cocoşei de aur. Contrariat de efectul prost pe care-l făcuse această etalare de bogăţie, Ică îşi strânse monezile şi părăsi ostentativ apartamentul, lăsându-ne pe amândouă consternate».

Din aceste două destăinuiri, îl vedem pe Ică în posesia unei sume importante de bani, la începutul lui August 1944. Această sumă putea totaliza la acea dată 20 milioane de lei, când solda unui general era de 22.000 lei pe lună. El, în calitate de ministru, în patru ani de guvernare economisise 20 de milioane! Mihai Antonescu foloseşte pe omul său de încredere în asemenea misiune, şi nu apelează la personalul din jurul Mareşalului de la Olăneşti, care, sub toate raporturile, prezenta mai multă garanţie. El mai întrebuiţase acest sistem, trimiţând-o pe secretara şi vara lui, cu devize în aur, într-o valiză diplomatică, în Elveţia. Adulmecând precipitarea evenimentelor, Ică găsise momentul prielnic pentru a face rost de devize. Desigur, Mareşalul era cu totul străin de această manoperă.

Viaţa la Olăneşti continua liniştită în aparenţă, în cadrul restrâns al Mareşalului. Miniştrii veneau şi plecau pe rând, aducând cu ei mapele cu problemele urgente. Generalul Şteflea apărea cel mai des. În felul acesta, problemele armatei erau în permanentă evidenţă. Acalmia de pe front se prelungise şi, către jumătatea lui august, nici un indiciu nu arăta că ceva mai de seamă s-ar putea petrece în curând. Noul comandant al armatei a 4-a, generalul Avramescu se instalase la comandă şi începuse să se identifice cu caracteristicile frontului din zona sa şi să cunoască trupele şi pe comandanţii lor. Din partea aceasta nici o îngrijorare pentru Mareşal, deşi avea destule motive să se îndoiască de loialitatea generalilor. Această atitudine încrezătoare, pornită din firea lui de o corectitudine excepţională, desemnase la data aceasta punctul vulnerabil, adevăratul «călcâi al lui Achile». Tocmai acei generali în care-şi pusese toată încrederea, tocmai aceia freamătau de nerăbdare si-i doreau prăbuşirea. Unii comandanţi de mari unităţi, generali în posturi de mare încredere pe lângă Rege sau în interior, nesolicitaţi de nici o problemă deosebită, putuseră să se concentreze în voie, scăpaţi de

sub ochiul vigilent al Mareşalului, asupra abominabilei lor opere.

Tensiunea dintre Mareşal şi Palat a crescut treptat, pe măsură ce situaţia frontului se agrava, creind asperităţi în relaţiile cu Germania. Astfel, la 1 ianuarie 1943, Regele Mihai a citit la Radio un mesaj către Ţară, prin care propunea pace beligeranţilor, renunţând la continuarea răsboiului, pe care poporul român îl dezaproba. Acest mesaj lansat într-un moment când Reich-ul făcea eforturi disperate pentru a reda încrederea poporului şi armatei germane încercuite la Stalingrad, unde erau prinse şi divizii române ale Armatei a IV-a, nu a fost pe placul Berlinului. Un protest verbal, prin baronul von Killinger, a fost adresat Mareşalului cu prilejul unei audienţe speciale. El reproşa Mareşalului, fără a-şi menaja cuvintele, lipsa de loialitate a României faţă de angajamentele şi sprijinul dat de Germania, în momentele grele prin care trecuse. După cum arată I.Barbul, Killinger a încheiat cu cuvintele:

«Credinţa jurată între doi soldaţi nu trebuie să fie uitată, atunci când se ivesc primele dificultăţi. Hitler nu este omul pe care-l arunci, după ce ai profitat de el».

Mareşalul s-a simţit ofensat. Şi-a exprimat regretul faţă de greşeala săvârşită de Rege, dar faptul era consumat. Ce reparaţii se mai puteau aduce? Killinger a cerut ca Regele să se dezaprobe public, explicând că citise la mifrofon un text pregătit de Mareşalul Curţii şi care nu corespundea propriilor sale păreri. Anturajul său profitase de buna lui credinţă. Mareşalul răspunse indignat:

«Spuneţi-i lui Hitler că el se înşeală asupra omului. Eu nu sunt generalul Nedici. Vinovatul care este, fără îndoială, baronul Stârcea, va fi pedepsit. Eu nu mă pot preta la mascarada pe care mi-o propuneţi.»

La insistenţele baronului Killinger, acesta a fost concediat cu un refuz categoric. Încercarea lui de a înfăţişa faptul ca un conflict între Hitler şi Antonescu a dat greş. Singurul vinovat de incident era ministrul de externe, deoarece Stârcea îi prezentase textul mesajului înainte de a fi pronunţat de către Suveran la Radio, dar, fie că acesta nu observase, fie că nu i-a dat prea mare atenţie, fie că îi convenea şi-l aproba tacit, n-a făcut nici o obiecţiune şi, astfel, cu aprobare oficială, a fost rostit de Rege. Mareşalul i-a cerut ministrului său de externe să-l cheme pe Stârcea şi să-i facă imputări severe. Acesta s-a apărat, cerându-i lui Ică «să fie sportiv» şi să recunoască precum că luase dinainte cunoştinţă de conţinutul mesajului, fără să facă vreo obiecţie. Cum Mihai Antonescu nu era dispus să ia asupra lui nici o răspundere, i-a replicat sec baronului:

- Domnule, vă interzic să mă tratați de sportiv! Eu sunt profesor universitar! și l-a concediat.

Dar conflictul nu s-a terminat aici. Mareșalul i-a cerut Regelui «să se despartă de Stârcea». Suveranul a refuzat. Conducătorul a insistat și a ordonat mobilizarea baronului care, prin vârstă, intra în cadrele active ale armatei. Dar Regele a trecut peste ordinul Mareșalului și l-a menținut pe Stârcea lângă el...»

Neînțelegerile se adânceau. Ele începuseră din ziua rebeliunii, când Regele, la îndemnul aghiotantului său, voind să vină în Capitală pentru a arbitra conflictul dintre Legiune și Conducător, fusese silit să se înapoieze la Palatul din Sinaia. În anul 1942, Mareșalul a refuzat Regelui vizitarea cetății Sevastopolului, după ce fusese cucerită de trupele germano-române. Nemulțumirea Palatului împotriva Mareșalului a luat forme mai adânci când locotenentul Vergoti, ofițer de ordonanță a Regelui și paj al Reginei-Mame, a fost trimis pe front. Ca și cu Stârcea, Regele procedează la fel, dând ordin direct prin Ministerul Apărării Naționale, ca locotenentul să revină la Palat, trecând peste autoritatea Mareșalului. Dar, dacă incidentul Vergoti rămânea în cadrul intim al Palatului, nu tot astfel era cazul Stârcea, care, cu timpul, înrăit, avea să joace un rol decisiv în conspirația Casei Regale împotriva Mareșalului. Adversitatea puerilă și dementă a acestuia s-a concentrat cu toate energiile în sprijinirea complotului, afundându-l pe Regele imatur și nevertebrat în cea mai odioasă crimă săvârșită de dinastia Hohenzollernilor în România.

Oricum, începutul anului 1943 a făcut ca ostilitățile dintre Rege, Camarilă și Mareșal să fie date pe față. Dar, în zadar Hitler i-a atras atenția asupra mișcărilor suspecte de la Palat, Mareșalul nu voia să le dea credit și importanță:

Regele este un copil. Nu poate fi nimic serios în tot ce se aude.

Da, i-a răspuns Hitler, dar și un copil poate fi periculos, când se află sub influențe străine.

Hitler intuise conspirația de la distanță, Mareșalul nu o sesizase nici de aproape.

29 - Ofensiva sovietică și ruperea frontului

Dacă pe frontul de luptă român nici un eveniment nu avusese loc în acest timp, în schimb în sectorul grupelor de armate Centru,

situaţia se agravează. Răscoala poloneză din Varşovia şi bătălia Varşoviei, sunt evenimente dominante ale frontului de Est, pe timpul primelor două decade ale lunii august. Pentru patrioţii polonezi, înaintarea trupelor sovietice învingătoare crea o dramatică dilemă, după cum ne arată scriitorul Raymond Cartier în *Istoria Războiului Universal*. Ne vom opri mai insistent asupra acestor evenimente, deoarece ele apăreau ca un al treilea motiv ce se oferea aliatului lui Hitler, de a trece de partea sovieticilor. Singura aliată sinceră a Poloniei era Anglia, care se găsea departe. Sykorsky, reprezentantul polonez de la Varşovia, care tratase cu Stalin, dispăruse, iar sovieticii instalaseră un guvern polonez marionetă. Instaurarea libertăţilor democratice şi a frontierelor naţionale din 1941 devenea problematică prin sosirea armatei sovietice.

«Singura şansă a Poloniei arată Cartier era să renască dintr-odată, la momentul potrivit, şi, cu sprijin aliat occidental, să poată trata cu URSS-ul obţinerea unor condiţii favorabile. Ei căutau să execute o insurecţie militară organizată, pregătind o restaurare rapidă a ordinei legale».

În acest citat recunoaştem însăşi dilema în care se găsea România. Polonezii comandaţi de Komorowschi, care obţine de la guvernul provizoriu de la Londra, libertatea de acţiune, deschid atacul, când armatele sovietice ajung în faţa Varşoviei, iar germanii evacuau oraşul: acum ori niciodată. Radioul sovietic chema pe polonezi «la arme». Atacul se produce la 1 august, dar insurgenţii nu reuşesc să pună mâna pe oraş, deşi au de-a face cu trupe de etape, poliţie şi state majore. Cartierul «Praga» nu este cucerit de polonezi şi rămâne în mâna germanilor, interpuşi între insurecţionişti şi sovieticii aflaţi la 10 kilometri depărtare. În centrul oraşului, generalul Komorowschi era stăpân pe situaţie, făcând importante capturi de armament şi materiale. Acesta informează Londra că este în stare să reziste până la sosirea avangărzilor sovietice.

În acest timp generalul Model, având la dispoziţia sa două divizii blindate, o divizie de paraşutişti şi una de SS-işti, atacă în săgeată spre Volomin, nimicind corpul 3 sovietic, între 31 - 1 august. În faţa acestei situaţii, frontul german Centru încearcă o momentană redresare, dar Model nu poate să exploateze succesul deoarece nu mai are combustibil şi e silit să-şi dirijeze efortul către Nord, lăsând o singură divizie în faţa Varşoviei.

La 3 august, preşedintele guvernului polonez provizoriu soseşte la Moscova pentru a încerca o ultimă înţelegere cu Stalin. Când acesta pronunţă numele de «armata poloneză», Stalin răspunde: «Despre ce armată îmi vorbiţi?» Revoltaţii erau socotiţi

ca duşmani de clasă şi trebuiau exterminaţi, fie de germani, fie de ruşi, lucru care nu avea importanţă. Spiritul de la Katyn domnea».

În acest timp, populaţia din Varşovia a observat că tunul sovietic a încetat să bată şi aviaţia sovietică dispare complet. La 4 August, două avioane engleze paraşutează câteva sute de arme. Transporturile se mai repetă de două-trei ori. Ele străbăteau 2.200 mile dus şi întors, iar Ruşii aflaţi la câteva mile, nu dau nici un cartuş. Churchill este indignat şi protestează la Kremlin. Stalin răspunde că nu-l interesează «aventurierii şi clica lor criminală». Churchill îi cere aprobarea ca RAF-ul să poată ateriza în Uniune pentru a aproviziona pe insurgenţi, dar Stalin refuză. Roosevelt rămâne indiferent, iar marii comandanţi ai aviaţiei americane declară: «Trebuie încetată orice activitate aeriană pentru a nu-i indispune pe marii noştri aliaţi sovietici». La Varsovia lupta ia o formă sălbatecă condusă de Himmler personal, iar trupele compuse din cei mai teribili foşti puşcăriaşi «Dirlewangel» şi brigada rusă «Kamianowski» compusă din prizonierii ruşi, comit mari atrocităţi. Lupta continuă toată luna august.

Citarea acestui episod care ilustrează paradoxala coaliţie între Vest şi Est, poate să servească, la data când s-a petrecut, ca un termen de comparaţie pentru planurile diplomaţiei româneşti. Din el se desprinde în primul rând mentalitatea cu care Stalin înţelegea să trateze pe reprezentaţii vechii societăţi poloneze şi cum înţelege să respecte orânduirile sociale din ţările în care urmau să intre armatele sale. În al doilea rând, ca o consecinţă a primei constatări, în ce măsură putea să se bizuie pe valabilitatea unor tratative încheiate cu guvernul sovietic? Cu toate acestea, situaţia nu era pe de-a-ntregul similară. Stalin ceruse să trateze cu Mareşalul Antonescu pe care îl recunoscuse ca şef de stat şi care avea în spatele lui 30 de divizii bine armate, instruite, cu spirit ofensiv. Aceasta impunea în momentul când ofensiva rusească se oprise epuizată, după lungi eforturi pe Vistula şi pe frontul românesc. Mareşalul complet conştient de atout-ul pe care-l deţinea, stăruia în condiţiile sale de armistiţiu şi tot ceea ce rămânea de făcut era să evite o reacţiune în forţă a trupelor germane la momentul hotărâtor, buzuindu-se numai pe mijloacele lui proprii.

În sfârşit, «episodul Varşovia» mai prezenta un aspect atât de grav, încât a trebuit să treacă un sfert de secol pentru a putea fi înţeles în toată amploarea lui: atitudinea Americii faţă de soarta acelor luptători dintre ruinele Varşoviei era la fel cu aceea a lui Stalin: «Să nu indispunem pe aliaţii noştri». Acesta era criteriul după care se conduceau comandanţii americani în mişcarea forţelor pe teatrul de luptă european. Această abandonare care se cunoaşte abia acum, era

greu de înţeles la data când se produceau evenimentele. Oare erau jumelate interesele americane cu cele sovietice? Puşi acuma în faţa acestor documente cât de demn de compătimit apare Mareşalul, ca şi Iuliu Maniu şi Vintilă Brătianu în iluziile ce şi le făceau în august 1944, cu privire la o intervenţie anglo-americană în ajutorul României! De unde să fi ştiut ei la acea dată, când răsculaţii polonezi luptau părăsiţi de toţi şi când americanii refuzau să le întindă o mână de ajutor! Cine să creadă că aceiaşi anglo-americani care ne împinseseră în braţele lui Hitler, veneau acum să ne silească, sub represaliile bombardamentelor, să ne aruncăm în braţele sovieticilor, abandonându-ne propriei lor voinţe? Era prea mult pentru spiritele şi concepţiile generaţiei care făurise România Mare!

Al.Creţeanu, în volumul său intitulat *Ocaziunea pierdută*, tratează următoarea temă:

În 1944, România era gata să se alăture de aliaţi. Trimiterea unor unităţi paraşutate anglo-americane, ar fi permis eliberarea României de către aliaţii ei fireşti, împiedicându-se ocuparea regiunii de către Armata Roşie. Popoarele din Sud-Estul Europei ar fi fost scutite de suferinţele teribile din ultimii 25 de ani şi nu s-ar fi creeat un focar de conflicte în Europa. Primul ministru se gândise la această acţiune, dar planurile lui n-au fost acceptate.».

Conducerea românească, evident, nu a mai avut răgazul să ia cunoştinţă de întreaga tragedie a luptătorilor polonezi, dar peripeţiile luptei lor a format centrul atenţiei în acea vreme la Olăneşti.

Pe frontul de Vest al teatrului de operaţiuni din Franţa, către 1 august, are loc spargerea frontului german de către Anglo-Americani la Avranches. În această spărtură, forţele blindate aliate pătrund adânc în Normandia. Generalul Patton, comandantul acestor forţe, intră în arenă. Comandantul armatei a 3-a americane aduce cu el spiritul manevrei de adâncime. Bătălia de la Falaise, care va fi hotărâtoare, este angajată către jumătatea lunii august.

La 15 august, anglo-americanii debarcă pe coasta Mediteranei, între Toulon şi Cannes, cu forţe slabe. O divizie germană blindată, care trebuia să respingă invazia nu poate interveni, aflându-se într-o poziţie necorespunzătoare.

Tot la această dată, generalul Model este numit comandantul forţelor germane din Franţa în locul lui von Kluge, care se sinucide.

Pe frontul italian, poziţia de apărare a trupelor germane de

la Nord de Ferrara, este străpunsă. Oraşele Bologna şi Modena cad în mâinile aliaţilor. Padul este forţat şi trupele germane sunt împinse în munţi.

Tabloul general al evenimentelor militare pe întregul teatru european, ţinut la zi pe harta din cabinetul de lucru al Mareşalului de la Olăneşti, îi permitea să urmărească grabnica evoluţie a prăbuşirii în care alunecase armata germană. Nu trecuse decât o săptămână de la întâlnirea cu Hitler şi acele aspecte favorabile ale fronturilor pe care i le prezentase fuseseră spulberate de voinţa inamicului. Într-adevăr, situaţia din Vest se desena hotărâtoare şi determinantă alegerii momentului ieşirii din alianţă. Observând că reacţiunile germane deveneau din ce în ce mai tardive şi fără eficienţă în Vest, unde Hitler îi declarase că urmăreşte biruinţa finală, pentru a-şi libera cele 40 de divizii angajate pe acel teatru de operaţii, şi a le aduce în Est, înţelesese că acele forţe, care reprezentau ultima rezervă, deci ultima şansă a lui Hitler, erau profund măcinate, la jumătatea lui august. De aceea, Mareşalul reînnoi străduinţele de a determina pe aliaţii de la Cairo să-şi îndrepte atenţia asupra sectorului Sud-Estic al Europei şi să trimeată trupe în România.

O asemenea acţiune o pornise Mihai Antonescu la Berna. Turcia oferea şi ea un prilej de reactivare a acestor insistenţe, în urma hotărîrii ei de a rupe legăturile diplomatice cu Germania. Presupunând că Turcia ar fi gata să intre în răsboi, Mareşalul formulase la Rastenburg o întrebare precisă în acest sens. Acum el vedea nimerit să deschidă încă o cale de tratative cu aliaţii prin Bucureşti-Istambul. De aceea, către jumătatea lui august, a sosit la Olăneşti ataşatul militar român de la Ankara, colonelul Traian Teodorescu. Întunecat şi închis într-o muţenie aproape totală, s-a prezentat Mareşalului. Deşi ne cunoşteam foarte bine, zadarnică mi-a fost încercarea să leg o discuţie mai amplă cu el, deoarece păstra o reţinere calculată. Ţinea strâns sub braţ servieta încărcată cu documente. A rămas o zi la Olăneşti, unde Mareşalul l-a primit întâi separat şi apoi împreună cu Mihai Antonescu. Adusese cu el un ultim rezultat al tratativelor încercate prin consulul american la Istambul. Dacă erau bune sau rele nu s-a aflat, dar după atitudinea păstrată de colonel, nu părea a fi ceva favorabil. Cu certitudine rezultatul demersurilor încercate de Mareşal la Istanbul nu diferea de cel primit de Maniu şi Brătianu, repetatele lor încercări de a-i determina pe aliaţi să intervină cu forţe aeropurtate în România, dând greş. Deoarece numele acestor doi bărbaţi de stat revin din nou în discuţie, este bine să urmărim ce au făcut ei şi, împreună cu ei, toţi cei care au fost

angrenaţi în această acţiune, pe timpul când Mareşalul s-a retras la Olăneşti şi până către sfârşitul şederii sale acolo, adică între 1 şi 20 august 1944.

Într-adevăr, după cum arată documentele date la iveală până astăzi, semi-prezenţa Mareşalului în Capitală nu a stingherit cu nimic activitatea opoziţiei şi a complotiştilor. Partidele istorice erau confruntate cu impetuozitatea elementelor comuniste, care vizau luarea conducerii întregii opoziţii, fără să poată renunţa complet la ideea cooperării cu Mareşalul. Ezitarea s-a prelungit până în ultimele momente, Conducătorul lăsându-le liber câmpul de acţiune, ceea ce face ca ispita puterii să devină, pentru toate grupările complotiste şi pentru complotiştii înşişi, mai tiranică decât oricând.

Dacă chemarea Mareşalului la Rastenburg a trezit şi în rîndurrile acestora un sentiment de teamă sau de nesiguranţă, este greu de ştiut. Oricum, după 35 de ani de la eveniment, n-a ieşit la iveală nici un indiciu care să arate că şi complotiştii au sesizat importanţa hotărâtoare a întrevederii pentru ieşirea din alianţă. Ei au rămas în continuare beneficiarii climatului protector pe care l-a asigurat şi garantat Mareşalul.

Calmul Mareşalului, după furtunoasa confruntare de la Rastenburg, sporea curajul opoziţiei, dar şi enigma de la Olăneşti. Clica de la Palat n-a înţeles nici acum profunzimea strategiei urmărite de Mareşal şi, luând izolarea sa drept slăbiciune, indecizie sau teamă, se pregătea să dărâme coloanele principale pe care se întemeia salvarea ţării în acele momente. Mareşalul îndepărtase pericolul din calea lor, netezind drumul spre actul de la 23 august, pentru care el însuşi se pregătea (şi pe care îl pregătea), căutând să-i creeze condiţiile cele mai bune de declanşare.

Şi membrii secţiei din România a fostului Komintern încercau să se regrupeze. De unde din primele documente date la lumină era vorba numai de Lucreţiu Pătrăşcanu şi Emil Bodnăraş, alias inginer Ceauşu, mai târziu apar numele lui Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Gheorghe Apostol. Aflându-se în detenţie în lagărul de la Târgu Jiu, unde se bucurau de multă libertate, tocmai când ar fi fost nevoie de prezenţa fruntaşilor comunişti, aceştia au dispărut, încât delegaţilor de la Bucureşti le-a trebuit mult timp ca să le dea de urmă, abia în preziua lui 23 august. Prevăzând momentul unor tratative cu Uniunea Sovietică, Mareşalul asigurase şi comuniştilor spaţiu de acţiune, fiind de sperat ca inamicul să găsească mai lesne un limbaj comun cu ei.

Colonelul Dumitru Dămăceanu, răsplătit apoi cu gradul de general pentru actul nedemn de a-şi fi încălcat jurământul militar, a divulgat în mod

repetat o sumă de amănunte asupra desfăşurării activităţii acestui grup, întrunit prima dată la 14 iunie, când s-a constituit un comitet militar pentru pregătirea insurecţiei propuse de comunişti.

Trebuie să apreciez că acest comitet - scria el - *şi-a desfăşurat întreaga sa activitate, chiar din prima zi a constituirii lui, sub conducerea partidului comunist, care a luat în mâinile sale toate frânele pregătirii militare a insurecţiei armate, el devenind practic organizatorul şi conducătorul unic al întregii acţiuni.* Afirmaţiile sale erau adevărate şi mincinoase în acelaşi timp, mincinoase în sensul că nu erau corespunzător nuanţate. În realitate, spre a-şi salva tronul, regele Mihai spera să se servească de comunişti, iar aceştia, printr-o alianţă temporară cu cercurile palatului, sperau să-şi netezească drumul spre acapararea puterii. Totul este tulbure în acest episod, care a decis pentru o jumătate de veac destinul unei naţiuni. În această coaliţie împotriva firii, Lucreţiu Pătrăşcanu nu reprezenta adevărata conducere a comuniştilor, ci se reprezenta pe sine însuşi. Concordia dintre el şi Emil Bodnăraş, vechi spion al Moscovei, nu era deplină şi se pare că Dumitru Dămăceanu, păşind pe calea trădării, intuise acest adevăr. "Planul insurecţiei - a mărturisit el - nu a fost cunoscut decât de comunişti", ceea ce înseamnă că nici regele şi nici opoziţia nu aveau habar despre ce se ţesea în umbră. Plutind între două ape, Lucreţiu Pătrăşcanu ştia câte ceva, dar nu ştia esenţialul, fapt care l-a pierdut mai târziu. Din această combinaţie dubioasă, în care fiecare căuta să-i păcălească pe toţi ceilalţi, nu putea ieşi nimic bun pentru ţară, ceea ce a şi fost confirmat de istorie. Convinşi că acţionează în numele unui rege în deplină cunoştinţă de cauză, s-au raliat acţiunii o sumă de generali, între care Constantin Niculescu, Mihail Racoviţă, Ilie Creţulescu şi alţii. În continuare, pregătirile militare în vederea răsturnării Mareşalului Ion Antonescu s-au desfăşurat în deplină ambiguitate, fiind dirijate de un ins care urmărea alte scopuri decât acelea ale conspiraţiei în totalitatea ei.

Sentimental, monarhul era mai aproape de opoziţia condusă de Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu, decât de ciracii lui Emil Bodnăraş, şi această opoziţie îl îndemna la prudenţă. Astfel încât nici la începutul lui august Palatul şi partidele istorice nu s-au pronunţat definitiv dacă sunt cu Mareşalul sau împotriva lui. Se pare că mai rămăsese ceva din palidul reflex al unui instinct elementar de conservare, menit să se înăbuşe treptat, până la dispariţie, cel puţin la cei din preajma regelui.

O altă mărturie care a încercat să elucideze aceste chestiuni a fost

produsă de Emilian Ionescu, fost aghiotant regal, într-un moment când era obligat, prin forța împrejurărilor, să preia cel puțin în parte punctul de vedere al lui Emil Bodnăraş şi Dumitru Dămăceanu:

"În rândurile forțelor politice din țară se cristalizaseră, în general, două atitudini: liderii partidelor Țărănesc şi Liberal, deşi la intrarea în Blocul Național Democrat acceptaseră soluția înlăturării dictaturii fasciste şi instaurarea unui guvern reprezentativ, mai credeau încă în posibilitatea încheierii armistițiului de către Mareşalul Antonescu şi de aceea se păstrau pe poziții obstrucționiste. P.C.R. şi alte forțe democratice şi anti-fasciste militau cu hotărâre pentru răsturnarea regimului antonescian, printr-o acțiune militară fermă, rapidă, care să-l surprindă pe adversar şi să nu-i dea timp să se cramponeze pe poziția unei rezistențe disperate. Înscrisă pe un asemenea fundal, era tot mai dificilă situația monarhiei, opțiunile ei deveneau inevitabile. Cercurile Palatului nu au acceptat planul P.C.R. S-a decis, după examinarea mai multor soluții, ca Mareşalul să fie arestat la Palat. Aşadar, s-a trecut la alcătuirea planului care prevedea chemarea lui la Palat, la data şi la ora care se va stabili, unde avea să se țină o consfătuire până la căderea nopții, când o formațiune patriotică s-ar fi strecurat în Palat executând arestarea. În cazul când această formație nu ar fi putut să vină, s-a fixat o echipă de trei subofițeri care să săvârşească această acțiune. Intr-o şedință restrânsă (P.C.R. şi ofițeri superiori), se stabilise data acțiunii: 15-16 august, 22-23 august sau 25-26 august."

Deci, trecând peste forma expresiei lui Emilian Ionescu, care şi-a scris memoriile atunci când le-a scris, este vorba despre o mărturie care confirmă adevărul că, imatur din punct de vedere politic, în loc să-i folosească pe comunişti, regele Mihai s-a lăsat manevrat de ei.

Complotiştii au avansat, şi-au pus planurile la punct şi, cu toate lamentările că erau nevoiți să acționeze "în condițiile grele ale ilegalității", şi-au dus la îndeplinire pregătirile, fără cel mai mic neajuns. În timp ce Mareşalul se străduia să întreprindă unele demersuri pentru a determina pe anglo-americani să folosească această "ocazie", colplotiştii încheiau ultimele ochiuri la plasa lor, în care trebuia să cadă Mareşalul. Generalii din complot porniseră pe front, în primele săptămâni din august, luând contact cu ofițerii care acceptaseră să colaboreze cu P.C.R.-ul şi verificând starea de spirit a comandanților şi a unităților din spatele frontului. Aceasta explică desele călătorii ale lui Sănătescu pe front şi contactele permanente şi lărgite ale lui Dămăceanu şi Vasiliu-Răşcanu cu o serie de ofițeri, considerați simpatizanți ai acestei idei, deşi încă nu ştiau despre ce va fi vorba!

Acalmia din vara fierbinte a anului 1944 era liniştea ce prevestea furtuna. Norii grei porniţi din Normandia se rostogoleau pe cerul Franţei. La 15 august se consumă bătălia hotărâtoare de la Falaise, în care 30 de divizii germane, grosul forţelor din Vest, erau angajate într-o luptă crâncenă. Dintre acestea, 20 de divizii germane erau pe punctul de a fi distruse de forţele mecanizate anglo-americane, care înaintau spre Orleans şi Chartres, cu direcţia Paris.

Diviziile blindate germane au fost distruse. Din toată splendoarea lor, rămăseseă acum efective de 200-400 de oameni, care opuneau totuşi o rezistenţă îndârjită la fiecare pas. Generalul Model nu mai este în stare să închege o rezistenţă, pentru a opri invazia Franţei. Generalul Patton, în fruntea forţelor blindate americane, ocoleşte Parisul şi atinge Sena către Est. Parisul începe evacuarea de trupe.

Bombardamentele aliate asupra Bucureştiului şi a Ţării încetaseră ca într-un consens tacit, de la începutul lunii august. În mod sporadic, câte un avion de bombardament englez de noapte, arunca bombe asupra Capitalei. În noaptea de 14-15 august se produce ultimul bombardament britanic, când un avion aruncă bombe în cartierul Patriarhiei, una spulberând jumătate din locuinţa mea. Ca de obicei, Mareşalul, însoţit de colonelul Davidescu, a făcut un tur de orizont cu avionul Fissler, urmat la mică distanţă de un alt avion cu un aghiotant şi cu mine, pentru a observa efectele bombardamentului. În perspectivă istorică, acest zbor capătă semnificaţia unui salut de adio pe care Mareşalul îl aducea Capitalei. Aflând şi de paguba suferită de locuinţa mea, la aterizare mi-a spus: «Regret, dar curând vom instaura Pacea şi Ţara va fi refăcută din temelii!».

Oricât ne-am dat silinţa, noi, cei din preajma Mareşalului, să-l ţinem la curent cu tot ce se petrecea în afară, în Ţară şi pe front, nu puteam bănui ameninţările care-l pândeau. De pildă, ar fi fost cu neputinţă să ştim ce proiectase OKW-ul, ce măsuri de siguranţă avea să pună în aplicare în România, planul de a deplasa la Bucureşti divizia motorizată din Jugo-Slavia. De asemenea, nu aveam de unde să ştim că, la 2 august, comandamentul suprem sovietic emitea un ordin pentru frontul II şi III Ucrainean, în vederea pregătirii şi execuţiei unei ofensive asupra frontului românesc, cu obiectivul: ocuparea liniei Bacău-Leova-Tarutino-Moldova şi o înaintare ulterioară spre Focşani-Galaţi-Ismail. Data declanşării ofensivei fusese fixată pentru 20 August.

Fără a cunoaşte acestea, pe Buletinul informativ al Marelui Stat Major, începând de la 16 august, apar indicaţiuni asupra unor mişcări premergătoare unei ofensive, în spatele frontului sovietic. Tăcerea Sovieticilor după ultimul răspuns al Mareşalului lua forme

amenințătoare.

În schimb, răspunsul pe care-l aștepta Mareșalul de la Cairo, de la Știrbei și Crețeanu, era negativ. Îl adusese colonelul Traian Teodorescu. Dacă «ocaziunea era pierdută» de către anglo-americani, nu trebuia în schimb pierdută și Țara. De aceea, atenția Mareșalului s-a îndreptat din nou spre Moscova.

Un alt eveniment de resortul diplomației ne este pus la îndemână de Guy des Cars, prin declarația lui Vișoianu, cu privire la impasul diplomației române înainte de 20 august.

«Știrbei și cu mine - spune Vișoianu - am avut sentimentul foarte net că URSS-ul nu vrea armistițiu, vroia să intre la noi învingătoare, cu armele în mână. Procesele noastre de conștiință au fost foarte grele dar, în cele din urmă, am trimis Regelui o telegramă cifrată în care noi îi ceream să înceteze operațiunile militare împotriva Sovieticilor, fără a mai aștepta răspunsul lor».

Cum este ușor de înțeles, această telegramă nu a ajuns la cunoștința Mareșalului, deoarece Regele fusese câștigat pentru acțiunea împotriva acestuia. Reprezentanții partidelor de opoziție trecuseră peste capul șefilor lor, Maniu, Brătianu, adresându-se direct Regelui, cu o astfel de propunere instigatoare, când încă nu se știa de iminența ofensivei sovietice. Acțiunea pe care Vișoianu o propusese «după grele procese de conștință» nu ar fi fost posibilă decât prin demiterea Mareșalului cu care, în schimb, nu erau de acord șefii partidelor istorice. În consecință, ne aflăm în fața unui document care desvăluie un alt aspect al problemei armistițiului și anume desolidarizarea trimișilor plenipotențiari ai lui Mihai, Maniu și Brătianu de șefii lor. Hotărât lucru, urzelile deveniseră foarte complicate. Din documentele date la iveală, până la data când se scriu aceste considerațiuni, nu se află vreo referință la această telegramă, dar este cu putință ca ea să fi stimulat anturajul Regelui și să fi precipitat desnodământul. Regele nu s-a arătat grăbit să ia atitudine, deoarece, la 20 august, încă se mai afla la Sinaia. El s-a reîntors la București doar în noaptea de 20-21 când a fost chemat urgent de complotiști.

Rapoartele operative din 18 și 19 august, arată cu certitudine iminența unei ofensive sovietice pe frontul Moldovei. În dimineața zilei de sâmbătă, 19 august, Mareșalul hotărîse întoarcerea în Capitală. Faza tratativelor diplomatice luase sfârșit fără un rezultat concret. Se desena perspectiva reluării acțiunilor militare care, ca întotdeauna când tratativele politice eșuează, vin să-și spună cuvântul.

În seara zilei, Marșalul se afla la Predeal, unde îl așteptau alte rapoarte cu evenimentele din ultimele ceasuri. Duminică 20 august, știrea declanșării violente a ofensivei sovietice pe frontul de

la Iaşi îl determină să se deplaseze chiar în acea dimineaţă la Snagov, pentru a lua avionul şi a se duce la Bacău, la comandamentul armatei a IV-a.

În zorii zilei de 20 august, armatele frontului 2 Ucrainean, comandate de mareşalul Malinovski şi ale frontului 3 Ucrainean, de sub comanda mareşalului Tolbuhin, cu un total de 90 de divizii, 6 corpuri mecanizate şi un efectiv de 920.000 de soldaţi, 1.400 tancuri, 16.279 tunuri şi aruncătoare de mine şi 1759 de avioane de luptă - după sursă sovietică - încep ofensiva în sectorul Iaşi-Chişinău.

Acestor forţe, grupul de armate Ucraina de Sud de sub comanda generalului Friessner, le opunea un număr de 27 divizii, 400 tancuri şi 800 avioane, plus 5 brigăzi de infanterie cu un total de 390.873 de oameni. La acestea se adăugau 20 de divizii româneşti, dintre care o divizie blindată, 5 brigăzi şi alte trupe, realizând un total de 490.000 oameni.

Ofensiva sovietică debutează, în primele ore ale zilei de 20 august, cu o formidabilă pregătire de artilerie, efectuând o spărtură adâncă în capul de pod Iaşi, Până la sfârşitul zilei, atacul a pătruns pe o distanţă de 15 km, spre Podul-Iloaei-Dealul-Mare-Voineşti. Pe frontul III Ucrainean din Basarabia se obţin succese în zona Chiţcani şi Chişinău.

Mareşalul soseşte la Bacău la amiaza zilei de 20 august, găsind comandamentul armatei în dezorientare. Lipseau date asupra frontului, lipseau măsuri de reacţiune, lipseau măsuri de prevedere şi plutea o atmosferă de incertitudine care putea fi interpretată ca un defetism.

El intră în conflict cu comandantul armatei, generalul Avramescu, căruia va fi silit să-i ia ulterior comanda, înlocuindu-l cu generalul Ilie Şteflea.

Era limpede că Sovieticii voiau să intre în Ţară cu arma în mână. Aceasta era tocmai ceea ce Mareşalul socotea că nu trebuie să se petreacă. Diplomatul lăsase stiloul pe masa de scris şi trăsese spada. Dacă inamicul doreşte lupta, onoarea militară a armatei cere să fie primită şi inamicul contraatacat. El trebuie mai întâi oprit şi, în faţa insuccesului, silit să revină la tratative. În conflictele dintre popoare nu se poate să nu vină momentul când *Cedant toga, armae*.

Mareşalul trece neîntârziat la contra-măsuri. În flancul intrândului inamic de la Podul-Iloaei-Voineasa, un contraatac dat de divizia 1 blindată, de sub comanda generalului Radu Korné, sprijinit de artilerie şi întărit de unităţi de infanterie, trebuia să silească atacul inamic să-şi oprească avântul, dând timp forţelor române să-şi restabilească poziţii noi de apărare pe aliniamentul Dealul Mare.

Ziua de duminică, 20 august, Mareşalul o petrece în acel comandament de armată, desfăşurând aceeaşi activitate pe care o desfăşurase cu un sfert de secol în urmă, în timpul când concepea planul bătăliei de la Bucureşti, în 1916. În timpul nopţii, el se retrage la conacul de la Gioseni, unde rămâne până în dimineaţa de 21 august, când se înapoiază la Bacău. De la conac are în acea noapte o convorbire la Bucureşti, cu Mihai Antonescu, de la care nu primeşte nici un element nou. În mapa cu care soseam în dimineaţa de 21 la Bacău, nu se afla nici un document important.

Fostul adjutant regal Emilian Ionescu scrie în continuare:

«În noaptea de 20-21 august, la Palat s-a ţinut o adunare secretă. Regele este chemat urgent de la Sinaia. Printre cei ce l-au urmat a fost şi subsemnatul. Chiar în acea noapte, la palatul din Calea Victoriei s-a ţinut o reuniune secretă. În cadrul ei au luat cuvântul: generalul Sănătescu, mareşalul Palatului care a făcut o expunere asupra situaţiei frontului şi din interior; colonelul Dămăceanu, şeful de stat major al Comandamentului Capitalei, care s-a ocupat de pregătirile militare din Capitală».

Referitor la pregătirile militare din Capitală, Dămăceanu ne dă el însuşi toate lămuririle: «Pentru înţelegerea deplină a situaţiei, consider necesar să precizez următoarele: Comandamentul militar al Capitalei dispunea de un plan pentru asigurarea ordinei interne în caz de turburări. Pentru a camufla pregătirile militare ale insurecţiei, m-am folosit de acest plan oficial, organizând câteva exerciţii de alarmă. Faptul nu atrăgea atenţia, deoarece erau prezentate ca făcând parte din planul oficial, numai că, în planul insurecţiei, obiectivele care trebuiau apărate erau acum acelea care trebuiau atacate».

Ingenioasă stratagemă şi penibilă justificare. O observaţie sumară ne duce la concluzia că toate aceste «mari eforturi» de pregătire ale insurecţiei «făcute în grele condiţii de ilegalitate» nu au fost altceva decât aplicarea « ad litteram» a planului oficial al Comandamentului Militar al Capitalei, plan ordonat, văzut, întregit şi verificat de Mareşalul Antonescu!

Dacă Iosif Teodorescu meritase încrederea Mareşalului, în schimb D.Dămăceanu devenise promotorul complotului, jucând rolul unui Stauffenberg. Dar câtă deosebire între substratul moral care a condus acţiunea unuia şi a celuilalt! Pe câtă vreme Stauffenberg, continuînd seria de atentate împotriva lui Hitler, începute în anul 1939 din iniţiativa celor mai valoroşi generali ai armatei germane, care nu vedeau altă ieşire din situaţia îngrozitoare în care intrase ţara şi poporul german, Dămăceanu nu urmărea decât o răsbunare ignobilă şi interesele câtorva naivi complotişti.

Când Mareşalul Antonescu s-a desolidarizat de Hitler şi a luat apărarea generalilor la Rastenburg, el aducea cel mai frumos omagiu generalilor şi ofiţerilor armatei române, şi pe bună dreptate. Trădarea colonelului Dămăceanu rămâne o excepţie.

Mai departe Emilian Ionescu informează:

«Grigore Niculescu-Buzeşti, funcţionar superior la Ministerul de Externe a analizat momentul ca oportun. Eu am informat asupra măsurilor luate în cadrul Palatului. Lucreţiu Pătrăşcanu, reprezantul P.C.R.-ului, a înfăţişat un proiect de proclamaţie pe care Regele Mihai trebuia să o citească şi un proiect de amnistie. La această discuţie au mai fost prezenţi; Iuliu Maniu, V. Brătianu, C.Titel Petrescu, generalul Gh.Vasiliu-Răşcanu, generalul Aurel Aldea, Ion Mocioni-Stârcea şi Mircea Ioaniţiu».

Tot în această şedinţă, reprezentantul P.C.R.-ului a cerut să se pună capăt tergiversărilor şi să se ia măsuri concrete pentru scoaterea României din răsboi. Maniu propune formarea unui guvern militar alcătuit cu girul Blocului Naţional-Democrat. Tot atunci s-au discutat diferitele modalităţi de arestare a Mareşalului, stabilindu-se ca arestarea să aibă loc în Bucureşti. În această confuzie de persoane, ideologii şi intenţii, un lucru se desprinde cu preciziune: se monta o lovitură împotriva unui şef de stat, care era gata să se dea deoparte fără împotrivire, încurajând toate formaţiile politice care, ca şi altă dată, îşi dădeau concursul pe ascuns, dar nu voiau să iasă la lumină. Nici unul dintre cei cărora Mareşalul le oferise înaltul său post de comandă nu primise, în schimb toţi participau la şedinţe conspirative, unde se punea la cale înlăturarea aceluia care era gata să plece oricând de bună voie. Dar, pentru ca tragi-comicul situaţiei să fie şi mai evident, aceşti şefi la care ne-am referit (Maniu şi Brătianu), în acea noapte s-au opus constituirii unui nou guvern, deoarece încă bănuiau că Mareşalul Antonescu va semna el însuşi armistiţiul.

Mai înainte însă ca Maniu şi Brătianu să fi fost convocaţi la Palat, de îndată ce luaseră cunoştinţă de începutul ofensivei sovietice, au expediat o telegramă cifrată la Cairo, prin care declanşau acţiunea de scoatere a României din răsboi, cerând debarcarea a trei brigăzi aeropurtate în regiunea Glavacioc, cu acoperire aeriană de 200 avioane. Cereau, de asemenea, bombardarea aeroporturilor germane. «Este imposibil să se formuleze un plan pentru a scoate România din război fără un minim de certitudine privind intenţiile aliaţilor în această privinţă» încheiau ei mesajul.

Această dezvăluire ne permite să subliniem şi mai mult atmosfera de contradicţii care domnea în sânul opoziţiei care, pe de o parte, lua loc la aceeaşi masă cu cei ce voiau răsturnarea şi arestarea

Mareşalului, iar pe de alta, stăruiau alături de el şi mai mult decât el la acea dată asupra acelei «ocaziuni pierdute» definitiv, cu bună ştiinţă şi voinţă, de către anglo-americani.

Ziua de luni 21 august, îl găseşte pe Mareşal la postul de comandă de la Bacău, urmărind cu atenţie şi îngrijorare contraatacul diviziei blindate române pe valea Bahluiului. Până către miezul zilei, în atmosfera sălii unde era instalat comandamentul de armată, plutea un suflu de speranţă. Dar curând începură să sosească informaţiile. Iaşul pierdut, forţele sovietice lărgeau spărtura înaintând spre Dealul Mare. Contraatacul diviziei blindate fusese respins cu un foc puternic de tunuri antitanc silind divizia să se retragă cu pierderi.

În după-amiaza zilei de 21 august, Mareşalul dă o nouă directivă operativă. Dar, pentru că nu dispune de alte forţe pentru a contraataca, ordonă măsuri de închegare a unei noi linii de rezistenţă pe Dealul-Mare-Sud-Bucium-Voineasa-Băile-Strunga. Ofiţeri din Statul Major şi de la Cabinetul Militar au fost trimişi pe front, pentru a înmâna ordinul ocupării unei poziţii defensive. Aceasta era cea de a doua posibilitate oferită conducerii militare de situaţia terenului şi a trupelor, care, cu majoritatea efectivelor lor, împânau în acele momente pădurile de pe Dealul Mare.

Toţi aceşti ofiţeri s-au înapoiat aducând ştiri neliniştitoare. Pretutindeni întâlniseră trupe dezorganizate, soldaţi răzleţi umplând pădurile şi drumurile de la Sud de Dealul Mare. Din sectorul armatelor a III-a române şi a VI-a germane din Basarabia, nu se primise nici o informaţie până în cursul zilei de 21 august. Întrebat, Generalul Friessner nu a putut da nici o precizare asupra situaţiei acelui front. Această necunoscută în definitivarea unui plan de bătălie face ca perspectivele închegării unei noi rezistenţe, pe un alt aliniament, între Siret şi Prut, să fie privită cu neîncredere. Atâta vreme cât pe aripa dreaptă a frontului şi la extremitatea lui dinspre Mare se ivise primejdia pătrunderii inamice spre Galaţi-Reni, spatele oricărei rezistenţe ce s-ar fi închegat în centrul Moldovei era dinainte sortit eşecului. Oricum, a doua zi a bătăliei marchează ultima încercare de restabilire a echilibrului necesar pentru asigurarea condiţiilor optime încheierii armistiţiului.

După cum şefii politici, Maniu şi Brătianu, nu încetau să privească înspre Cairo şi să trimită telegrame, solicitând intervenţii, nici Mareşalul nu renunţase definitiv la această ipoteză.

Ziua de 21 august s-a consumat în sforţări zădărnicite de inerţia generală a trupelor, care nu mai voiau să lupte. Vizitele Sănăteştilor din cursul lunii august, concediile acordate comandanţilor şi trupei, îşi făceau efectul. Voinţa de luptă a Mareşalului s-a izbit, din

primul moment, de însuşi comandantul armatei, generalul Avramescu, pe care l-a înlăturat împreună cu statul major al acestuia, în care existau o serie de ofiţeri implicaţi în acţiunea Palatului.

În fond, de multă vreme, ostaşul român şi comandantul său purtaseră cu vitejie şi stoicism epopeic, la mii de kilometri de Ţară, un răsboi abstract, care le impusese cele mai grele probe de sacrificii. Ei şi-au onorat numele şi trecutul de vitejie al Armatei şi al Patriei lor. Li se explicase că luptau în Caucaz şi în Crimeia pentru a ţine departe răsboiul de Ţară şi de familiile lor, că luptau pe Don şi la Stalingrad, pentru a-şi consfinţi dreptul asupra celor două provincii, Basarabia şi Bucovina, răpite de Uniunea Sovietică şi recucerite de ei, şi pentru dreptul asupra întregului Ardeal, pe care îl răpiseră cei cu care se luptau cot la cot tot la Răsărit. Cât timp războiul dusese din cucerire în cucerire, înţelegerea părea mai simplă, dar când insuccesul se ivise, urmat de înfrângeri după înfrângeri, o avalanşe de desnădejde a pus stăpânire pe sufletele ostaşilor români. Ajunşi în vatra Ţării, pe meleagurile româneşti, când războiul devenise din nou naţional, ar fi trebuit ca în mod natural să se producă un reviriment, cu atât mai mult că din abstract, războiul devenise concret: acuma se lupta pe propriul pământ. Însă activitatea corosivă se produsese: generalii din complot vizitaseră frontul şi agitaseră înaintea acestor oameni obosiţi după trei ani de război şi după atâtea înfrângeri, iluzia Păcii. Aceasta era prea mult ca să nu ademenească chiar şi pe oamenii de bună credinţă.

Cum putea să explice Mareşalul armatei că, la capătul celui mai mic succes asupra inamicului, care înainta fără să mai întâmpine rezistenţă, sta posibilitatea imediată a încheierii unui armistiţiu în condiţii onorabile pentru România? Cum putea să-i facă să înţeleagă pe soldaţi că, de prelungirea rezistenţei lor, atârna posibilitatea de a determina pe aliaţii anglo-americani să le vină alături? Cum putea să-i facă să înţeleagă că asigurarea unor condiţii onorabile de armistiţiu, premergător păcii, depinde de ultimul lor efort de rezistenţă la Dealul Mare? Nici şefii lor nu înţelegeau aceasta, mai ales că li s-a dat de înţeles că însuşi Regele le trimitea îndemnul de a nu mai lupta. Cu două luni înainte, aceleaşi trupe fuseseră în stare să respingă o încercare de pătrundere inamică, dar, la acea dată, nu-şi făcuseră apariţia pe front generalii complotişti. Impresia generalului Friessner că: «trupele române par că nu vor să mai lupte», din nenorocire fusese îndreptăţită.

Totuşi, ar fi greşit să credem că întreaga armată din Moldova bătea în retragere. Au fost multe unităţi care s-au luptat şi au adus sacrificiile lor în acele zile. Marea lor majoritate au fost victime ale

confuziei care se creease din cauza svonurilor de pace care circulau tot mai mult pe front.

Mareşalul nu pierduse nimic din prestigiul în faţă armatei. Nici un ostaş de pe front nu s-ar fi gândit să se revolte împotriva lui. Armata în întregime, ca şi marea massă a ofiţerimii române, a fost cu totul străină de acea acţiune duşmănoasă pornită dintre zidurile palatului regal. Dovadă că este aşa, stau însăşi declaraţiile complotiştilor care mărturisesc că «cercul comandanţilor de mari unităţi s-a lărgit, ca şi al ofiţerilor de stat major, fără a-i introduce în adevăratul scop al acţiunii». Cu alte cuvinte, nu ştiau că se pregătea arestarea Mareşalului.

Aceasta fiind atomosfera generală de pe front şi cauzele care au determinat-o, este uşor de înţeles de ce nu se mai putea spera mult de la armată. Mareşalul poate înţelesese şi el la sfârşitul celei de a doua zi a bătăliei. Oricum, la plecarea de la postul de comandă al armatei a IV-a, ideea de a aduce un blam oştirii îl părăsise şi o înţelegere adânc compătimitoare pentru «Marea Mută» pusese stăpânire pe sufletul său. În arhiva de răsboi a acestei armate a rămas înscris pentru Istorie, actul de comandament al unui ostaş, care a încercat să impună armatei o bătălie decisivă. Onoarea acestei armate, onoarea Ţării, era salvată, iar conştiinţa Mareşalului a rămas mai presus de orice întinare!

Încercarea de a înjgheba o nouă poziţie de rezistenţă fiind spulberată la sfârşitul zilei de 21 august, Mareşalul concepe mutarea acestei rezistenţe pe înălţimile de pe valea superioară a Bârladului, la Nord de Roman. Acestea sunt directivele operative lăsate la comandamentul armatei pentru ziua de 22 august, seara, înainte de a se retrage din nou la Gioseni.

În acel colţ retras de ţară, Mareşalul consumă ultimul act al luptei cu sine însuşi. După ce declarase, în luna martie a aceluiaşi an, în faţa tuturor comandanţilor de unităţi adunaţi în aula Şcolii Superioare de Război din Bucureşti că el: «nu poate intra la braţ cu comunismul în Europa», fusese silit, la mai puţin de o lună după ce făcuse aceste declaraţii, să înceapă tratative de armistiţiu la Moscova. Anglo-americanii se desinteresau categoric de soarta României pe care o lăsau cu totală indiferenţă în braţele URSS-ului. Confruntat cu forţa totală a armatei sovietice, care venea să întărească respingerea condiţiilor de armistiţiu formulate de România şi a impune condiţiile inamicului, acum Mareşalul era forţat «să intre la braţ cu comunismul în Europa».

Dimineaţa zilei de 22 august, îl găsea pe Mareşal din nou la Bacău, la comandamentul armatei. Calm, măsurat în gesturi şi

vorbe, părea împăcat cu soarta. Nici o informaţie de la trupele ce se băteau între Nistru şi Prut, în Basarabia. Către orele 10, vestea că avangărzile sovietice se apropie de Roman. Mareşalul dă ordin pentru retragerea pe poziţii succesive, ceea ce însemna evacuarea Moldovei şi refacerea rezistenţei pe linia Focşani-Nămoloasa-Galaţi. Trupe de fortificaţii erau din timp instalate în lucrările existente pe această linie greu de străpuns.

Împreună cu generalul Şteflea şi colonelul N. Dragomir, Mareşalul fixează valurile poziţiilor succesive, pe care trupele trebuiau să se oprească, să se regrupeze şi, preîntâmpinînd atacul inamic, să se retragă până la atingerea zonei fortificate.

În după-amiaza zilei, noile poziţii au fost ocupate de trupe, liniile mari ale acestei complicate operaţiuni au fost indicate de Mareşal şi trecute pe hartă sub ochii săi. Rămânea să se execute transmiterea ordinelor de detaliu la fiecare unitate în parte, ceea ce revenea exclusiv Statului Major al Armatei, colonelului N.Dragomir. Prin aceasta hotărîre, Mareşalul împlinise cel mai de seamă act al guvernării sale cu efect militar operativ şi politic. Militar, separase trupele române de cele germane, schimbându-le liniile de operaţii. Scosese trupele române de sub efectul manevrei strategice sovietice, ce le ameninţa cu capturarea şi distrugerea. Politic, constituind o nouă linie de rezistenţă şi blocând ofensiva sovietică, obliga inamicul să se întoarcă la masa tratativelor. În acelaşi timp, pregătise mişcarea trupelor din interior spre Vest, în campania pentru recucerirea Transilvaniei. Aceasta era zestrea ce lăsa noii conduceri, care avea să preia ofensiva din răsboiul contra Germaniei.

În aceiaşi seară, Mareşalul trece pe la comandamentul grupului de armate german de la Slănicul Moldovei, unde are o convorbire (extrem de valoroasă şi sub aspect militar, şi sub aspect psihologic) cu generalul Friessner, pe care-l pune la curent cu hotărîrea determinată de totala lipsă de informaţii privind desfăşurarea luptelor din Sudul Basarabiei. Catre orele 20, împreună cu suita, soseşte cu avionul pe aerodromul Băneasa. Aici era aşteptat de Mihai Antonescu, generalul Pantazi, generalul inspector al jandarmeriei Piki Vasiliu, colonelul Mircea Elefterescu, prefectul Capitalei, Eugen Cristescu şeful serviciului de Siguranţă, cu care schimbă în grabă câteva cuvinte. Apoi, urcându-se în maşină cu Mihai Antonescu, porneşte spre Preşedinţie. Mihai Antonescu, cu care Mareşalul avusese o convorbire telefonică la Gioseni în dimineaţa de 22 august, când îl chemase pentru a doua zi în Capitală, este posibil ca, pe timpul cât parcurseseră distanţa Băneasa-Preşedinţie, să-l fi pus la curent şi cu ultimul său demers diplomatic la Cairo, făcut prin Ankara. Alarmat de

situaţia dezastruoasă a frontului, Mihai Antonescu şi-a intensificat sforţările, căutând o ieşire grabnică, pentru a se salva. De aceea, în dimineaţă aceleiaşi zile de 22 august, după cum citim în *Cronica unor zile istorice*, «fără a mai aştepta întoarcerea Mareşalului Antonescu în Bucureşti, convoacă pe însărcinatul de afaceri al Turciei la Preşedinţie. El arată acestuia că situaţia frontului este gravă şi îi propune să trimită de urgenţă la Ankara dorinţa guvernului român ca guvernul turc să mijlocească de îndată pe lângă aliaţi, pentru obţinerea unui armistiţiu, cerând într-o primă fază încetarea focului».

30 - De la soldat la soldat

Convorbirile cu Mareşalul Antonescu au fost pe larg expuse în memoriile lui Friessner. Între patru ochi, generalul Friessner l-a avertizat pe Mareşal cu privire la zvonurile care circulau în Ţară despre anumite uneltiri şi despre sentimentul de nesiguranţă pe care l-a căpătat, spunând:

«Noi stăm aici împreună în aceeaşi barcă, pe o mare furtunoasă... Cine debarcă, acela nu se pune în pericol numai pe el, numai naţiunea lui, ci întreaga naţiune europeană».

Mareşalul a răspuns printr-un lung monolog:

«Rog pe Excelenţa Voastră să-mi permită să vorbesc, de asemenea, de la soldat la soldat, şi tot aşa de deschis de la om la om. Este evident şi de la sine înţeles că răsboiul actual decide soarta Europei şi, în special, soarta poporului român. Nu numai eu şi pătura noastră conducătoare, ci şi poporul român, în convărşitoarea lui majoritate, s-au convins de superioritatea ameninţătoare, în continuă creştere, a statului ruso-sovietic, cu atât mai mult cu cât poporul român a luptat secole de-a rândul împotriva soartei vitrege şi a asupririi ruseşti şi a trebuit să suporte tendinţele de cotropire ale Rusiei, în expansiunea ei spre Sud-Estul european, smulgerea de către ea a unor bucăţi întregi din trupul românesc. Această conştiinţă a pericolului care ameninţă Europa o găsim la păturile conducătoare, aproape la toate popoarele europene. Însă nu numai că anumite popoare din Europa nu luptă alături de Germania, dar unele din ele duc acţiuni care vatămă serios prestigiul Germaniei. Se pune întrebarea, de ce aceste popoare acţionează astfel? Răspunsul nu poate fi

decât acela că Germania a săvârşit grele greşeli politice. Astfel, în cursul acestui răsboi, niciodată Germania, prin reprezentanţii săi, n-a declarat care-i sunt intenţiile faţă de fiecare stat, dacă va ajunge la victoria finală. O astfel de declaraţie ar fi adus o lămurire popoarelor europene şi ele s-ar fi unit în lupta comună împotriva Rusiei Sovietice».

Mareşalul Antonescu a desenat pe perete, ca ilustrare a expunerii lui, în puţine linii, această schiţă (Finlanda-Germania-România, două săgeţi spre URSS, Rusia Sovietică un cap masiv de săgeată spre Germania, iar dedesubt menţionat Diktatul de la Viena).

«Germania a pregătit răsboiul împotriva Rusiei încă din 1930 (greşeală în procesul-verbal) şi totuşi săvârşeşte, cu un an înainte de a-l declanşa, o mare greşeală politică, jertfind singură braţul ei drept, prin sfărâmarea şi ciopârţirea frontierelor române, în favoarea Rusiei, Ungariei şi Bulgariei, când era clar că de la Marea Baltică până la Marea Neagră, poporul german are numai un singur popor aliat natural şi direct interesat în lupta contra Rusiei Sovietice: poporul român, prin care s-ar fi întărit braţul Germaniei, care urma să lovească Rusia. Germania a săvârşit marea greşeală politică mutilând corpul statului şi poporului român precum şi moralul lui.

Ministrul de externe al Germaniei, domnul Ribbentrop, cu ocazia încheierii pactului germano-rus, care a precedat răsboiul contra Poloniei, din 1939, a promis ruşilor Basarabia şi Bucovina de Nord. Domnul von Ribbentrop (aşadar Germania) a smuls României Transilvania de Nord, leagănul poporului român, şi l-a dat Ungariei, care nu are nici un drept. Eu numesc pe domnul Ribbentrop, căci la Viena, Mussolini şi Ciano, şi mai ales Italia, nu contau, cum nu au contat nici după aceea.

Germania a smuls o altă parte din trupul României, partea de Sud a Dobrogei şi a dat-o Bulgariei. Dacă, din punctul de vedere al populaţiei, regiunea dată Bulgariei nu avea o puternică populaţie românească, în schimb populaţia din Basarabia, Bucovina de Nord şi Transilvania de Nord este curat românească în proporţie copleşitoare.

Poporul român, atât de lovit de erorile politicii germane, în loc să se întoarcă şi să se arunce în braţele inamicilor care i-au promis şi îi promit, retrocedarea regiunilor pierdute prin diplomaţia germană şi care subliniază neîncetat că nu recunosc valabilitatea Diktatului de la Viena, merge aături de Germania, în loialitate şi nestrămutată credinţă. Este singurul caz în istorie când un popor, astfel tratat de aliatul său, nu se întoarce împotriva acestuia, ci merge cu el. Este singurul caz în istorie când un popor intră ca aliat într-un

război, fără să aibă un tratat de alianţă militară şi politică. Nu este aceasta o dovadă evidentă a ţinutei etice şi a onorabilităţii loiale cu care poporul român stă de partea Germaniei în acest război şi călătoreşte în acelaşi vas, fără să ştie cel puţin încotro se îndreaptă? Căci, până azi, cu toate încercările mele, conducerea germană n-a declarat niciodată deschis ce soartă a rezervat acestui popor român, aliat credincios şi loial.

Singurele fiinţe care urmează pe stăpânii lor, chiar atunci când sunt ofensate, sunt sclavii. Poporul român însă nu este sclav. Sclavul lucrează din frică, poporul român acţionează însă din conştiinţa adâncă a firii lui. Căci el este pe deplin conştient de marele pericol care îl ameninţă în miezul fiinţei lui: puterea covârşitoare a statului sovietic!

Poporul român stă singur în mijlocul popoarelor slave. El nu are modul de a gândi al poporului bulgar, care vede în poporul rus pe fratele mai mare, ca şi popoarele sârb, ceh şi slovac. El este conştient că, stând în faţa intereselor ruseşti, înconjurat de popoare slave, are numai un singur sprijin şi aliat natural: poporul german şi statul german. Şi tocmai de aceea el nu poate să înţeleagă şi se întreabă singur, dacă Regele lui şi Conducătorul lui, nu au săvârşit anumite greşeli pentru care este lovit. Dar ce popor din lume nu a săvârşit greşeli?

Pe de altă parte, interesul alianţei şi al colaborării între poporul român şi poporul german nu cuprinde numai perioada războiului actual, ci se întinde în timpurile viitoare, atât în domeniul politic, cât şi în domeniul economic. Cum războiul pare să meargă spre sfârşit, Rusia va ieşi din el mai puternică de cum a intrat. Aceasta ar însemna, aşadar, că marele pericol care planează asupra Europei va fi de lungă durată. Poporul european, căruia îi revine misiunea să frâneze expansiunea puternicului stat ruso-sovietic, este poporul german, care are în Estul şi în Sud-Estul Europei un singur aliat natural: poporul român, care ocupă o regiune întinsă de circa 40 la sută din linia dreaptă a distanţei dintre Marea Nordului şi Marea Neagră.

Statul german trebuie să fie tare pe Marea Nordului, dar şi la Sud. Statul român şi poporul român trebuie să fie mare şi tare la Marea Neagră şi la Nord, ca să formeze un bastion împotriva agresiunii Rusiei Sovietice. Acum, în loc să fie întărit acest stat şi acest popor, care reprezintă în războiul împotriva Rusiei Sovietice direct braţul Germaniei, statul german a făcut greşeala politică să slăbească, material şi moral, acest braţ al Germaniei, mutilându-l.

Credeţi dumneavoastră, Excelenţă, că simplul cetăţean român, soldatul şi ofiţerul român, dintre care mulţi au în Transilva-

nia predată Ungariei părinţi, fraţi, surori, rude şi averi şi care au fost sistematic jefuiţi, închişi, batjocoriţi şi asasinaţi de Unguri (şi aceasta cu toate intervenţiile şi demersurile mele faţă de conducerea germană şi, în special, faţă de domnul Ribbentrop, care chiar prin Diktatul de la Viena se obligase să garanteze un tratament omenesc populaţiei române din acea regiune), nu-şi pun întrebarea pentru ce aliatul României în răsboiul contra Rusiei, permite Ungariei toate aceste cruzimi? De ce acest aliat nu declară public, că nu se mai recunoaşte legat de Diktatul de la Viena, Diktatul nedrept de la Viena? Este adevărat că, la ultima mea vizită la Führer, acesta mi-a spus între patru ochi, că pentru el acordul de la Viena nu mai există. Aceasta este însă o destăinuire personală: eu nu pot să spun nimic despre aceasta, deoarece comunicarea a fost făcută numai între noi doi şi nu a căpătat aspect oficial, public. Poporul român nu ştie nimic despre această declaraţie şi eu nu am căderea să fac publicitate, comunicarea având un caracter strict confidenţial.

Cum se simte acum sufletul poporului român faţă de acest tratament, când propaganda aliaţilor îi umple zilnic urechile cu asigurarea că România va fi iarăşi instalată în drepturile ei teritoriale, care i-au fost suprimate prin diplomaţia germană la Viena? Aceasta este explicaţia faptului că, în anumite cercuri româneşti, s-au pus poate chestiuni şi s-au făcut eforturi de felul acelora la care Excelenţa Voastră a făcut aluzie. Eu nu sunt un supraom, nu am în spatele meu nici un partid politic, sunt singur şi totuşi am ajuns să conduc statul român timp de patru ani, în aşa fel, încât nimeni nu-mi poate aduce vreun reproş ori să ridice vreo acuzaţie contra politicii mele interne şi externe. Fără Mareşalul Antonescu, România ar fi poate astăzi jertfă anarhiei şi a puterilor duşmane Germaniei, aşa cum s-a întâmplat cu celelalte ţări din Balcani. Eu sunt singurul conducător de stat din Europa care îşi poate permite să apară în public nepăzit. Poporul român ar putea să ştie ce soartă îl aşteaptă din partea aliatului său german abia după victoria finală.

Declar din nou că, împotriva tuturor acestor obstacole, poporul român a mers cu toată convingerea, ca cel mai corect şi loial aliat al Germaniei şi tot aşa va merge şi mai departe»:

Aceste declaraţii ale Mareşalului sunt făcute la mai puţin de trei săptămâni după vizita de la Rastenburg. Ele sunt un fel de completare a «rechizitoriului românesc» faţă de politica germană. Citite cu atenţie şi în substratul lor adânc, aceste idei justifică zvonurile de care se plângea generalui Friessner dar conţin totodată şi o confirmare a lor. În ultimul moment, Mareşalul desvăluia amărăciunea poporului român, care, după atâtea jertfe şi sacrificii, se vedea adus

grație Germaniei la un dezastru total. După aceste mărturisiri, Germania putea să se aștepte la orice, fiind vinovată. Generalul german nu a intuit decât criticile aparente și i-a scăpat tâlcul adânc, nebănuind în ce complexă situație politică se afla Mareșalul în acele zile în care România își croia, prin voința lui, un alt destin. Dacă din punct de vedere militar situația frontului din Moldova și Basarabia mai îngăduiau oarecare speranțe de redresare, pe frontul politic nimic nu mai putea opri cursul evenimentelor decisive. Loial, Mareșalul prevenea în felul lui pe Germani despre intențiile ieșirii din alianță. Nemulțumirile față de politica germană erau tot atâtea justificări pentru separarea intereselor celor două țări. Ar fi absurd însă să ne gândim că Mareșalul ar fi mers cu loialitatea până la imprudență și i-ar fi destăinuit generalului german ceea ce nu destăinuise nici celor mai apropiați colaboratori. Toate își aveau rostul lor și mai ales, totul trebuia făcut la timpul potrivit.

Convorbirea cu Friessner confirmă încă o dată faptul că fundamentul alianței cu Germania era subminat, încă de la începuturile lui, de sentimentul de nedreptate suportat de poporul român, și care, în momentele de cumpănă, avea să se reverse și să dea impuls pentru ruperea acordurilor și declararea aversiunii pe față. Alianța cu Axa stătea sub semnul unor mari îndoieli, aliații în Est putând deveni, în final (după cum s-a și întâmplat), inamicii din Vest («Revendic pentru România întreaga Transilvanie la sfârșitul răsboiului, pe care o voi dobândi la masa verde sau cu sabia»).

Mareșalul nu putea fi făcut răspunzător pentru nefericitul curs al evenimentelor. Cu regret imens, înaintea cuvântului de onoare el așeza interesele neamului și ale țării sale, fapt care a fost mereu ascuns, mereu escamotat, pentru a se sublinia pe nedrept că Mareșalul n-ar fi urmărit altceva decât «glorie personală».

Cum trebuiau interpretate însă cuvintele: «România va merge mai departe alături de Germania, ca cel mai corect și loial aliat»? În acel moment, condițiile cerute Moscovei pentru încheierea ostilităților nu erau acceptate. Mareșalul, în acest context, continua lupta alături de Germani, pe poziția fortificată, până când rușii aveau să se decidă. Mareșalul afirmase un adevăr declarând vă va merge alături de germani, dar spusese numai o parte din acest adevăr: «Adevărul, numai adevărul... dar nu tot adevărul», cum spusese odinioară Marele Rege.

Şi *Cronica unor zile istorice* continuă:

«În cursul nopţii de 21-22 august, la Palat are loc o nouă întâlnire cu aceiaşi participanţi ca în noaptea precedentă. Lucreţiu Pătrăşcanu ridică din nou problema constituirii unui nou guvern. Din cauza rezervelor arătate de Iuliu Maniu faţă de constituirea unui guvern politic, urma ca această problemă să mai fie discutată într-o întrunire ulterioară. În urma analizei situaţiei de pe front şi a pregătirii insurecţiei militare, se fixă data începerii insurecţiei joi 24 august, sau cel mai târziu sâmbătă 26 august».

Mareşalul sosit la Preşedinţia din Piaţa Victoriei către orele 20 şi 30, începe imediat activitatea. El primeştre în audienţă pe mai mulţi miniştri cu care lucrează până noaptea târziu. Între primii primiţi au fost Clodius, ministrul Reich-ului, şi Ion Mihalache, secundul lui Maniu la conducerea Partidului Naţional-Ţărănesc.

Clodius, un apropiat al lui Hitler, a luat cunoştinţă de măsurile impuse de desfăşurarea evenimentelor. El este convocat pe ziua de 23 august la Preşedinţie şi, după cum rezultă din *Cronica unor zile istorice*:

«Generalul Pantazi îi arată că angajamentul conducerii germane de a păstra frontul din Moldova nu fusese ţinut şi comandamentul german retrăsese, în ajunul ofensivei sovietice, majoritatea diviziilor blindate de pe acest front. Deoarece situaţia economică şi militară a României nu-i permite să reziste singură ofensivei armatelor sovietice, guvernul român se vede silit ca, în cazul când nu va primi ajutorul prompt din partea Germaniei, să ia în consideraţie încheierea unui armistiţiu cu aliaţii. Clodius este rugat să transmită urgent conţinutul convorbirii la Berlin.»

În mod cu totul surprinzător, faţă de această bruscă somaţiune, reprezentantul german nu reacţionează în nici un fel. El nu găseşte de cuviinţă să dea curs dorinţei Conducătorului de a-l anunţa pe Hitler, considerând această bruscă schimbare ca o manifestare temperamentală mai neobişnuită, dar fără gravitate. Totuşi, ea marca oficial noua atitudine politică a României. Unul din punctele principale cuprinse în condiţiile de armistiţiu cu aliaţii era şi acela de a încunoştiinţa guvernul german. Acest punct, deci, a fost dus la îndeplinire. Ca atare, actul fusese înserat în documentele politice ale zilei, consacrându-l istoriceşte.

Ion Mihalache venise cu însărcinare din partea lui Maniu, de a determina încheierea imediată a armistiţiului cu aliaţii. S-a

căzut de acord asupra acestei necesităţi impuse de situaţia militară. S-a mai discutat posibilitatea venirii în Ţară a unor trupe anglo-americane. Observăm că, şi în ceasul al 12-lea, românii nu-şi pierduseră speranţa în bunele intenţii ale aliaţilor, împotrivindu-se evidenţei care arăta că poporul român era definitiv părăsit de ei.

Tot în aceiaşi seară, Mareşalul a avut o întrevedere cu Gh.Brătianu, reprezentantul lui Vintilă Brătianu, care prezenta aceleaşi deziderat, ca armistiţiul să fie încheiat de Mareşal. Gh. Brătianu urma să revină în dimineaţa următoare la Snagov, cu propuneri concrete din partea partidelor istorice.

Cronica unor zile istorice arată că: «Ion Antonescu a dat dispoziţiuni pentru plecarea urgentă a unui curier diplomatic la Stockholm, la ministrul Nanu, cu indicaţia de a cere Moscovei încheierea imediată a unui acord pentru incetarea focului, urmând încheierea armistiţiului».

Aceste trei acţiuni concrete şi hotărîtoare, permit să se vadă limpede în ce stare de spirit se afla Mareşalul la sfârşitul acestei zile. Într-adevăr, prevenirea Germaniei, acordul cu partidele istorice, cererea pentru încetarea imediată a focului, transmisă la Moscova, arată guvernul român al Mareşalului Antonescu virtual rupt de Germania şi trecut de partea aliaţilor, încă de la sfârşitul zilei de 22 august 1944. Acest act este consacrat prin documentele oficiale aflate la Arhivele de Stat române şi străine.

În aceiaşi noapte, cealaltă consfătuire punea la cale destrămarea acestui plan de pace, articulând ultimele detalii ale înfăptuirii loviturii de stat. Emilian Ionescu scrie:

«În noaptea de 22-23 august, printre altele, s-a stabilit să fie urmărită pas cu pas activitatea Mareşalului care, în seara aceleiaşi zile, fusese chemat urgent de pe front pentru a stabili măsurile de luat în legatură cu ofensiva sovietică». Emilian Ionescu uită să precizeze de către cine trebuia să fie urmărit «pas cu pas» şi, de asemenea, cine l-a chemat pe Mareşal de pe front? În cele ce vor urma, vom încerca să dăm răspuns acestor necunoscute, deoarece prin ele se va putea ajunge mai uşor la dezlegarea acestei enigme care a constituit-o complotul de la palatul regal.

După miezul nopţii, Mareşalul însoţit de soţia sa, a părăsit Bucureştiul îndreptându-se spre palatul din Snagov, unde a sosit către ora 1, în noaptea de 23 august, după o absenţă de aproape o lună.

Peste somnul liniştit al naturii, peste somnul trudit al Mareşalului, miezul nopţii aşternu tacerea adâncă, îmbăsămată şi odihnitoare a pădurii. Prin frunzişul înălbit de razele lunii, ca nişte

suspine venite de departe, trecea răsuflarea unduitoare a lacului. Departe, peste oglinda de argint a apei, se desemnau estompate de păienjenişul razelor prăfuite de clipocitul undelor, deasupra peste stufărişuri, turlele poleite fantomatic ale mănăstirii lui Vlad Ţepeş, înălţându-se biruitoare către bolta nemărginirii. Profilate pe orizontul de cobalt, ele apăreau ca o parafă sub însemnul Sfintei Treimi.

În această sfântă încremenire, zorii zilei de 23 august 1944 începeau să-şi ţese pe nesimţite, din purpură, aur şi alabastru, hlamida lor eterică. Ca un sol rău prevestitor, grăbindu-se la o întâlnire secretă, a venit gonind din Bucureşti o maşină, care s-a oprit la vila de la marginea lacului, unde era adăpostit serviciul cifrului al Ministerului de Externe. Din maşină a coborît Ion Mocioni-Stârcea, care trebuia să transmită o telegramă urgentă la Cairo, adresată generalului Wilson. Telegrama era o consecinţă a hotărîrii la care se ajunsese la consfătuirea de la palatul regal din cursul nopţii. În cuprinsul ei se preciza data ieşirii din alianţa cu Germania şi se specifica faptul că încheierea armistiţiului urma să fie făcută la 26 august, când se solicita, la ora 12, un bombardament al aviaţiei anglo-americane pe aerodromul german de la Băneasa. Mesagerul a fost asigurat că telegrama va ajunge la Cairo chiar în dimineaţa acelei zile. După predarea mesajului, importantul personaj al palatului regal găsi de cuviinţă să mai prindă o oră de somn. Profitând de odihna binemeritată a acestuia, să dăm câteva date asupra funcţionării serviciului cifrului şi despre şeful său, Rădulescu-Pogoneanu. Acesta se afla în relaţii amicale cu Niculescu-Buzeşti, înalt funcţionar la Externe, membru al Partidului Naţional Ţărănesc, implicat în complotul de la Palat.

Niculescu-Buzeşti coordona toată activitatea secretă a cifrului de la Snagov. Aici soseau toate telegramele şi mesajele emisarilor români şi primii care luau cunoştinţă de conţinutul lor erau Niculescu-Buzeşti şi Rădulescu-Pogoneanu. Tot ei hotărau ce să ajungă pe masa de lucru a lui Mihai Antonescu. La rândul său, Mihai Antonescu decidea singur ce trebuia să ajungă pe biroul Mareşalului. În felul acesta, aflând pe ce mâini se găsea cifrul Externelor, va fi uşor de răspuns la întrebarea pe care Mareşalul, pe banca acuzării, avea s-o adreseze tribunalului: «De ce nu mi s-a înmânat mie răspunsul la convenţia de armistiţiu, trimis de URSS pe numele meu şi primit în timp ce eu mă aflam închis în seiful palatului regal?»

Răspunsul este simplu. Cei care primiseră mesajul cifrat, nu avuseseră nici un interes să-l predea destinatarului, căruia ei, la un loc cu cei care complotaseră, i se substituiseră prin uneltiri. Această anticipare nu este altceva decât enunţarea temei pe care vom încerca

să o desbatem în cele ce vor urma.

Din conţinutul telegramei pe care Pogoneanu trebuia să o comunice la Cairo, revine - pentru a câta oară - înaintea noastră, ca un leit motiv, apelul la anglo-americani. Partizani ai Mareşalului pentru încheierea armistiţiului sau potrivinici ai acestuia, toţi se întâlneau în acelaşi punct: Cairo. Din telegramă se desprinde data de 26 august precum şi o cooperare între forţele armatei române intrate în acţiune împotriva Germaniei, şi un atac al aviaţei anglo-americane asupra aeroporturilor germane. Din această ultimă telegramă se omisese cererea de debarcare a unor trupe de paraşutişti şi, faţă de refuzul obstinat aliat, politicienii se limitaseră la un sprijin simbolic. Totuşi, 26 august reprezenta o dată rezultând dintr-un plan. Cum ea fusese fixată de Palat, împreună cu Maniu şi Brătianu, şi cum aceştia reluaseră raporturile cu Mareşalul în cursul aceleiaşi zile, pentru stabilirea unei înţelegeri în vederea armistiţiului, este de presupus că aceste condiţiuni fixate prin telegramă îi erau cunoscute şi el le aprobase.

După ce Mocioni-Stârcea s-a odihnit timp de un ceas, văzând lumina de afară, s-a gândit că mai lesne poate să alunge oboseala scăldându-se în apa lacului. Şi-a lăsat hainele la marginea lacului şi a sărit în apă, înotând spre larg. De pe partea cealaltă a pădurii, pe aceeaşi latură a lacului, în faţa mânăstirii Snagov, Villa Weber era cufundată încă în somn la acele ceasuri matinale. Un ofiţer se desluşi printre sălciile care împrejmuiau vila. El sări într-o barcă, o desprinse prin câteva lovituri de vâsle, îndreptând-o spre mijlocul lacului, spre satul din partea opusă. În barcă se afla şeful Cabinetului Militar, colonelul Radu Davidescu. După cum îmi spusese în noaptea precedentă, la despărţire, urma să meargă peste lac, să întâlnească o persoană care avea să-i predea o corespondenţă pentru Mareşal. Nu era nimic deosebit, dar cât de surprins la început, apoi cât de indignat am fost când, la un interval de 25 de ani, şi după ce fostul meu şef încetase din viaţă, am descoperit următorul text în menţionata scriere *Şi a fost ora H*. Într-adevăr, autorul ei lăsând să vorbească pe Mocioni-Stârcea, scrie:

«După un timp, se răscuci pe spate, făcu pluta, ferindu-şi ochii de razele orbitoare ale soarelui de dimineaţă. Pluti aşa o vreme, dar când îşi relua înotul, zări venind spre el o barcă. Săvârşise o imprudenţă: intrase în apele teritoriale ale Mareşalului şi ar fi putut fi lesne pescuit şi luat la întrebări. Nu se grăbi să fugă şi nici să ocolească barca. Se lăsă, cum făcea în momentele cruciale ale existenţei sale, purtat de destin. Îl mai despărţeau doar câţiva metri de barcă, când recunoscu în canotorul matinal pe colonelul Radu Davi-

descu. Se cunoşteau, şi încă destul de bine, aşa că Mocioni salută în chip firesc, ca şi cum s-ar fi întâlnit zilnic, la aceeaşi oră, în mijlocul lacului, şi-i adresă cuvântul, surprins de apariţia neaşteptată a omului pe care Mareşalul îl ura de moarte, considerându-l printre primii vinovaţi de indisciplina şi desmăţul ce domneau la palatul regal. Colonelul răspunse prieteneşte. Fin psiholog, Mocioni intui că ofiţerul s-ar simţi măgulit să converseze cu sfetnicul tânărului monarh, într-un moment când regimul dictatorial al lui Antonescu atârna de un fir de păr. Primele tatonări îi confirmară supoziţia. Mai înotă puţin şi-i ceru colonelului voie să se suie în barcă. Convorbirea se înfiripă repede. Mocioni spuse că ar fi auzit că Mareşalul se înapoiase în ajun de pe front şi ar fi convocat un consiliu. Colonelul dădu aprobator din cap (aşa este) şi intimul Regelui îşi propuse să-l tragă de limbă cu privire la intenţiile politice şi militare ale Conducătorului. Întocmai ca un cartofor care nu mai are ce pierde, colonelul Davidescu dezvălui câteva date care-l făcură pe Mocioni-Stârcea să cadă pe gânduri. Asculta şi incerca să-şi stăpânească, dar fără succes, tulburarea care-l cuprinsese. Şeful Cabinetului Militar al Conducătorului îi vorbise despre hotărîrea Mareşalului de a continua războiul alături de Germania. De a retrage frontul pe linia Focşani-Nămoloasa-Galaţi. Colonelul îi dezvălui şi faptul că Mareşalul convocase în dimineaţa zilei un consiliu de miniştri restrâns, în cadrul căruia îşi va anunţa hotărârea, după care în jurul orei 16 sau 17 se va înapoia pe front. De acolo nu va reveni în Bucureşti, ci se va îndrepta spre noul său cartier general, nu înainte însă de a-i fi primit în audienţă pe Killinger şi pe Clodius.

- Cum, chiar are de gând să nu treacă pe la Palat să vadă pe Majestatea Sa? se mirase Stârcea.

- După câte ştiu, pleacă direct pe front, unde situaţia este catastrofală...

Dacă spusele colonelului s-ar fi adeverit, ar fi fost un gest de impoliteţe din partea Mareşalului. Dar ceea ce îl alarmase în cel mai înalt grad pe conspiratorul de la Palat, era descoperirea neaşteptată că Mareşalul era hotărît să părăsească Capitala, răsturnând dintrodată cronologia planului conceput şi propus de comunişti şi la care Regele subscrisese. Conform acestui plan, la 26 august urmau să fie invitaţi la palat şi arestaţi şi Mareşalul, şi Mihai Antonescu».

Cele ce citisem în *Şi-a fost ora H* voia să constituie dovada unei trădări oportuniste a şefului Cabinetului Militar. Nu mă puteam împăca cu această idee. Însuşi textul arăta că întâlnirea pe lac fusese întâmplătoare, fără să lase vreo îndoială în privinţa unei înţelegeri prealabile. Tot ceea ce spusese colonelul Davidescu, nu însemna alt-

ceva decât perfecta încredere pe care el o acorda acestui personaj care, în fond, era îndreptățit să cunoască programul Mareșalului, și se cuvenea să-l cunoască și Regele. De unde putea să bănuiască colonelul că Regele era în capul unui complot condus de comuniști? Sunt convins că nu mă hazardez afirmând acum, după un sfert de secol, după ce am trecut prin mintea mea de nenumărate ori filmul dramatic al acelor zile, că șeful Cabinetului Militar a fost străin de ceea ce se urzea împotriva Mareșalului. Surprins de apariția neașteptată la acea oră a lui Mocioni-Stârcea și, poate, considerând că era un mijloc favorabil de a informa pe această cale Palatul, știind, de altfel, că această informație urma să parvină Regelui în aceeași dimineață pe cale oficială, el a divulgat-o fără nici un proces de conștiință, mai ales că datele nu conțineau nimic secret în ele. De unde să bănuiască colonelul Davidescu că declanșează un mecanism infernal, transmițând acele date prețioase tocmai celui mai îndârjit dintre complotiștii din cercul Regelui? Oricum, informațiile date lui Mocioni-Stârcea constituiau o indiscreție fatală. Încrezător și corect, Davidescu căzuse în cursa pe care i-o întinsese solul Regelui.

În timp ce Mocioni-Stârcea gonea cu mașina spre București, pentru a aduce la cunoștința Regelui cele aflate la Snagov, Mareșalul se pregătea să-și înceapă ziua de lucru.

La ora 8, doctorul său personal, maiorul medic Constantin Zilișteanu a fost introdus de valetul Ludovic în apartamentul Conducătorului, găsindu-l în picioare la fereastră, privind spre parc.

- Să trăiți domnule Mareșal, i s-a adresat doctorul respectuos.

- Bună dimineața doctore, răspunse plin de voie bună Mareșalul privind spre el. Haide intră, ce stai în ușă? Ai venit să vezi de sănătatea mea?

- Nu domnule Mareșal, nu despre aceasta e vorba. Din fericire aveți o sănătate pe care mulți dintre cei tineri ar dori-o. Am venit cu aceeași dragoste și cu respect, cum vin în fiecare dimineață să vă salut.

- Mulțumesc doctore, ești foarte amabil. Dar ia spune-mi, ce se mai aude? Ce mai spune lumea?

- Domnule Mareșal, în aceste momente mai mult ca oricând, Țara are privirile îndreptate spre domnia voastră, de la care așteaptă salvarea.

Mareșalul a tăcut un moment, și-a aruncat din nou privirile pe fereastră, apoi, întorcându-se către doctor, pe un ton hotărît:

- Ei bine doctore, s-o știi și dumneata: astăzi fac pace. Gata, s-a terminat războiul...

Doctorul părăsi încăperea uluit de cele ce auzise, îndreptându-se spre apartamentul lui Mihai Antonescu, pe care de asemenea îl vedea în fiecare dimineaţă. Vicepremierul l-a primit cu zâmbetul lui larg şi afabil. Ochii îi străluceau mai mult ca oricând. Îşi continua fluieratul, semnul unei bune dispoziţii vizibile, în timp ce admira un metraj de stofă englezească de haine.

- Bună dimineaţa doctore! a rostit acesta fără să-l privească.

- Am onoarea să vă salut, domnule prim-ministru. Mă bucur că vă găsesc într-o aşa de frumoasă dimineaţă bine dispus. Înseamnă că sunteţi mulţumit.

Ocolind insinuarea doctorului, Mihai Antonescu îi răspunse:

- Sunt încântat de stofa asta. Vino să vezi ce splendidă este. Am primit-o recent în dar de la ministrul Turciei.

Da, într-adevăr, foarte frumoasă stofă, îi răspunse doctorul pipăind şi el metrajul.

În tot acest timp, doctorului i-a trecut prin minte cuvintele spuse de Mareşal, punându-le în legătură cu buna dispoziţie a lui Mihai Antonescu. Terminând de admirat stofa, acesta îi spuse:

- Stai doctore, să mergem împreună la Mareşal.

În momentul când au pătruns în apartament, Mareşalul era în plină discuţie cu soţia sa:

N-am ce căuta acolo, spunea soţiei... Văzând pe cei doi intrând, continuă adresându-se lui Mihai Antonescu: Ică, ţi-am spus de nenumărate ori că Regele nu trebuie să se amestece în politică. Azi, politica o fac eu şi nu vreau ca el să fie angajat cu nimic. Dacă eu eşuez, să rămână el liber şi să ducă mai departe, pe alte căi, o politică de compromis.

Doctorul, căzut dintr-odată în mijlocul unei atât de grave şi intime discuţii, începu să se retragă uşor spre uşă şi când era gata să apese pe clanţă, se auzi strigat de Mareşal: «Rămâi doctore!»

Dragul meu, se adresă Ică, Mareşalului. Iuliu Maniu cu Brătianu şi ceilalţi şefi de partide, se întrunesc azi după amiază la Rege şi vor ca, sub conducerea ta, să facă o coaliţie guvern-opoziţie, pentru încheierea armistiţiului.

- Nu merg acolo, am spus. Dacă vor să se unească cu mine acuma, în ultimul ceas, după ce m-au refuzat tot timpul, n-au decât să vină ei la mine. Acolo nu mă duc.

Vai, Ionele, interveni doamna, cu vocea ei blândă şi persuasivă. Poate e mai bine cum spune Ică, să faci un armistiţiu împreună cu opoziţia. De ce iarăşi tu să-ţi iei toată răspunderea.

Mareşalul, vădit contrariat, se plimba cu paşi iuţi de la un capăt în altul al vastei încăperi.

- Nu, am spus. Să vină ei la mine dacă vor şi lăsaţi-mă în pace, că trebuie să-mi pregătesc notele pentru consiliu.

Doctorul s-a întors în fugă la Villa Weber, unde m-a găsit gata de plecare, în întâmpinarea colonelului Davidescu la debarcader, pentru a merge împreună la Palat. În câteva minute, mi-a povestit pe nerăsuflate, pradă unei vădite emoţii, scena la care asistase. Am schimbat în fugă câteva consideraţii asupra acestor desvăluiri de o extremă importanţă, şi ne-am înţeles să păstrăm pentru noi cele aflate şi să urmărim atenţi tot ce se va petrece în timpul zilei, spre a vedea dacă se confirmă cele spuse de Mareşal cu privire la armistiţiu.

În timp ce, cu colonelul Davidescu, străbăteam în barcă distanţa ce ne separa de Palat, unde trebuia să ne aflăm la orele 9, Mocioni-Stârcea punea pe Rege la curent cu situaţia de la Snagov, străduindu-se să-l convingă să-l cheme pe Mareşal la întâlnire. Tot în acest timp, la palatul Snagov, Ică se străduia să-l convingă pe Mareşal să ceara audienţă la Rege, ceea ce n-a reuşit.

Iată acum scena dintre Rege şi curtean:

Mihai asculta în tăcere. Tot ce auzea îl intimida, îl speria. Stârcea propuse în continuare să se treacă la acţiune. Mareşalul nu trebuia să scape, căci va ordona război total. Mareşalul şi Mihai Antonescu trebuiau chemaţi urgent la Palat şi arestaţi. Stârcea nu se sfii să arate situaţia care urma dacă... Îndoielile împovărau sufletul Regelui. Stârcea izbuti să i le risipească. În cele din urmă, Regele spuse:Da! (*Şi a fost ora H*).

- Aş aduce o completare utilă, cu privire la evenimentele care se accelerau, în aceste zile decisive şi, pentru Mareşal, fatale. La 6 august 1944, din Stockholm, Frederic Nanu semnalează guvernului român încercările insistente ale germanilor de a intra în contact cu sovieticii prin von Kleist: «Deci - scrie Nanu - Germania nu va putea să scape (de ruşi) nici să ne pedepsească (în cazul când românii se angajează într-un armistiţiu unilateral). Tot ce va putea face era să se dezintereseze. Nu cunosc, fireşte, la cât se ridică forţele germane la noi. Dar sunt convins că, dacă am ieşi din răsboi şi s-ar accepta formula propusă de mine (de a le spune să părăsească ţara în cincisprezece zile), germanii ar prefera s-o facă ca să-şi scape cel puţin trupele şi materialul de răsboi». Aşadar, Nanu considera că nu trebuia pierdut acest moment. Totuşi, Mareşalul şi Mihai Antonescu n-au revenit asupra propunerilor mai vechi de armistiţiu şi aşteptau un răspuns precis, înainte de a merge mai departe. La 22 august 1944, Mihai Antonescu trimite legaţiei române din Ankara o scrisoare cu următorul conţinut:

«Situaţia frontului foarte serioasă. Ruşii au atacat nu numai regiunea Iaşi-Tg.Frumos cu blindate, care ne lipsesc, dar au lovit frontul central din Basarabia, astfel că în câteva zile Basarabia poate fi ocupată integral.

Dobrogea fiind azi degarnizonată de trupe, există posibilitatea unei scurgeri spre Bulgaria, cu consecinţele inerente. Bombardamente grele la Constanţa, Sulina şi Mangalia indică chiar eventualitatea unor încercări pe coastă. Nu cunosc suficient poziţia Bulgariei şi dacă se va fi ajuns la o soluţie care să nu o facă instrumentul exclusiv al Rusiei. Pe lângă diviziunile blindate, Germanii au mai retras şi 4 divizii de infanterie; mai au totuşi circa 450 000 efective la noi, din care jumătate etape şi administraţie militară. Faceţi să se ştie că numai la Stockholm ne-au sugerat tratative, dar fără englezi. Am socotit grav şi imprudent. Am contat că dacă frontul din Răsărit se va rupe şi România îşi va putea lua libertatea mişcărilor, vom primi cel puţin sprijin de aviaţie şi paraşutişti, dacă nu debarcări, care să împiedice rusificarea Balcanilor. La marele cartier general am spus domnului Ribbentrop deschis că dacă frontul din Răsărit nu ţine, îmi declin orice răspundere şi n-am decât datoria de a asigura continuitatea istorică a ţării. Mâine vor veni la mine domnii Killinger şi Clodius. La noi are loc precizarea situaţiei. După-amiază o conferinţă militară va lămuri precis perspectivele militare.

Vă informez cu toată conştiinţa de român că, din punct de vedere intern, poziţia este foarte grea şi a rămas confuză până azi.

În asemenea condiţii fac apel la domnul Saracioglu, căruia vă rog să-i amintiţi că am comunicat domnului Menemencioglu în februarie, că, după mine, următoarele trei luni vor stabili definitiv soarta Balcanilor, dacă Turcia nu se hotărăşte să ne sprijine considerând (confuzie în original n.n.) că Ruşii la Dunăre, aceasta ar însemna moartea Turciei.

Am făcut atunci apel măcar la sprijin diplomatic. Azi adresez un apel românesc, pe care cu aceeaşi conştiinţă îl consider utimul într-un sens pozitiv. Rog pe domnul Saracioglu să-mi răspundă dacă îmi dă concurs diplomatic, mie sau celui care ar veni pentru români acolo, pentru a merge mai departe, dacă putem conta din vreo parte un sprijin diplomatic faţă de Rusia şi eventual administrativ sau chiar militar, pentru asigurarea condiţiunilor armistiţiului. Altfel aş fi silit să încerc aci, undeva, a sta în aventură sau în afara încercării de ultim ceas sau să expun ţara şi pe toţi factorii ei, oricât de reprezentativi, dar neorganizaţi şi depăşiţi, la cele mai grave situaţii...

Aştept răspunsul dumneavoastră până mâine. Miercuri seara, încercaţi sondaje în sensul comunicat prin colonelul T. şi B.

asupra posibilităţilor efective, dacă a fost o simplă vorbă sau s-ar putea conta pe ele.

Ataşaţi militari din Vichy ne spun că au informaţii despre tratativele ruso-germane în capitala Turciei; au pus problema drum liber în Balcani şi Dardanele.»

Această telegramă a fost trimisă în zori, foarte devreme. Dimineaţa au început să vină la Marele Stat Major şi Cabinetul Militar al Conducătorului informaţii mai detaliate de pe front. Sub presiunea acestor informaţii, în jurul orei opt, Mihai Antonescu a trimis la Ankara încă o telegramă:

«Situaţia militară înaintează foarte grav. Nu ştiu ce rezultat va avea apelul meu la domnul Saracioglu. Dumneavoastră trebuie să căutaţi în orice caz sprijin în sensul comunicării colonelului Teodorescu, pentru a nu vedea teritoriul împărţit în teatru de luptă dincolo şi dincoace de Carpaţi.

Puneţi chestiunea vapoarelor».

Motonavele *Transilvania* şi *Basarabia* se refugiaseră la Istanbul şi la ele face referire scrisoarea.

La ora 9, la Snagov, când se desfăşura ultima şedinţă a guvernului Antonescu, la locuinţa lui Dinu Brătianu din Calea Dorobanţi nr.16, s-au reunit Dinu Brătianu, Titel Petrescu şi Iuliu Maniu, care l-au însărcinat pe G.Brătianu să facă un ultim demers la Mareşalul Antonescu, pentru scoaterea ţării din răsboi. La ora 10,30, G.Brătianu a ajuns la Snagov. La început, Mareşalul a oferit puterea partidelor istorice. Apoi a acceptat să încheie armistiţiul, solicitând însă o «scrisoare de garanţie» de la Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu, care să exprime acordul partidelor istorice faţă de acest armistiţiu. G.Brătianu a făgăduit că va reveni cu scrisoarea înainte de ora 15 şi l-a consiliat pe Mareşal să solicite o audienţă la Rege, pentru a-i expune noua sa poziţie. Mareşalul solicită audienţa pentru orele 16. După plecarea lui G.Brătianu, Mareşalul l-a însărcinat pe Mihai Antonescu să fixeze în scris poziţia guvernului lor faţă de propunerile sovietice de armistiţiu. Mihai Antonescu a alcătuit următorul document, care urma să fie comunicat ruşilor, după întrevederea cu Regele:

«Guvernul român regretă că guvernul rus nu a răspuns înainte de 11 aprilie la comunicarea sa din 3 ianuarie, prin care i-a făcut cunoscut că este doritor în principiu de a se retrage din răsboi şi doreşte să cunoască condiţiile ruse. Ca urmare a publicităţii nefericite date de partea aliată misiunii prinţului Ştirbey şi a declaraţiei publice a domnului Molotov din 9 aprilie - fericite în sine - situaţia a devenit mult mai dificilă pentru guvernul român, ţara neputându-se

retrage din răsboi decât cu prețul unor sacrificii mult mai mari decât ar fi fost cazul cu 4 luni mai înainte, când germanii nu aveau decât foarte puține trupe în România și armata combatantă se mai afla dincolo de Bug.

Guvernul român trebuie, în primul rând, să țină seama de opinia publică și de spiritul armatei, care n-ar înțelege ca țara să fie predată unor devastări sigure și ca ei să fie obligați să-și părăsească tovarășii de arme, dacă avantajele nu sunt evidente pentru țară și sentimentul lor de onoare nu este prea aspru atins. Fără aceasta, singurul rezultat ar fi un răsboi civil, pe care guvernul vrea, natural, să-l evite cu orice preț și care, de altfel, ar risca mult să nu-i avantajeze decât pe germani.

1. Guvernul român nu ar putea deci să se angajeze să colaboreze de îndată cu armatele ruse sau aliate contra germanilor. Dar, dacă aceștia ar refuza să evacueze teritoriul român, într-un termen foarte scurt, 15 zile de pildă, de la data avizării lor, armata română s-ar alătura trupelor ruse, pentru a-i sili să evacueze România.

2. În ambele cazuri, trupele aliate s-ar putea deplasa pe teritoriul român, acolo unde situația militară ar cere-o și s-ar bucura de toate înlesnirile de comunicații. Totuși, administrația civilă ar trebui să rămână românească, adică funcționarii români și-ar păstra atribuțiile, și legile și regulamentele române ar rămâne în vigoare. Un district ar trebui să fie rezervat ca sediu al guvernului român, în care nici o forță armată a aliaților nu ar putea pătrunde.

3. Dat fiind că motivul principal care hotărăște România să se retragă din răsboi este dorința de a crea bazele unei colaborări cu Rusia, bazată în viitor pe încrederea reciprocă și prietenie, și lipsită de motive de conflicte viitoare, considerând pe de altă parte că toate guvernele aliate, inclusiv Rusia, au proclamat în mod solemn adeziunea lor la principiul autodeterminării popoarelor, guvernul român apreciază că soarta viitoare a Basarabiei și Bucovinei de Nord ar trebui să fie hotărîtă numai la sfârșitul răsboiului mondial, când condițiile în care acest principiu va fi aplicat, vor fi fost precizate pentru toate teritoriile în litigiu.

4. Guvernul român își rezervă să discute la momentul oportun valabilitatea punctului 2, articolul 2, privind daunele cauzate Uniunii Sovietice prin «Operațiile militare și ocuparea teritoriilor sovietice de către România». Cu toate acestea, el trebuie să remarce de pe acum că plăți importante ar depăși forțele materiale ale țării, greu încercată nu numai prin răsboi și livrările pe care a fost silită să le facă germanilor, fără contraprestații efective, ci și prin bombardamentele aeriene anglo-americane. Guvernul român nu poate crede că

guvernul sovietic dorește să condamne poporul român la o stare de mizerie cronică, căci în ultimă analiză totuși massele muncitoare ar fi acelea care ar trebui să suporte povara acestor plăți.»

Între timp, a sosit la Ministerul de Externe de la Stockholm, acceptarea sovietică a propunerilor românești mai vechi, pe care documentul de mai sus nu făcea decât să le reitereze. Niculescu-Buzești, deși era național-țărănist, nu avea mare încredere în Iuliu Maniu, socotindu-l șovăitor și incapabil de acțiune, așa încât el - după mărturisirile de mai târziu ale lui Emil Bodnăraș - a predat telegrama de la Nanu direct Regelui. În timp ce Maniu, el însuși în posesia telegramei, după cum a recunoscut-o la procesul Mareșalului, nu a găsit cu cale să acționeze imediat, Regele și-a dat seama că nu mai are timp de pierdut. A comunicat lui Maniu și Dinu Brătianu că va intra în acțiune și aceștia au părăsit Bucureștii. G.Brătianu îi căuta să le ceară scrisoarea pretinsă de Mareșalul Antonescu și a rămas descumpănit văzând că nu-i mai găsește. S-a dus la Rege. Regele i-a declarat că va face singur armistițiul, sătul de tutela Mareșalului.

«Dacă îl lăsăm pe Ion Antonescu să facă singur armistițiul - a spus Regele lui G.Brătianu, conform memoriilor acestuia din urmă - ne va ține iar sub papuc.»

De asemenea, Regele l-a consiliat și pe G.Brătianu să se retragă din orice acțiune. Mareșalul nu a primit scrisoarea așteptată înainte de orele 15, a mers la Palat și a fost arestat. Arhivele legației de la Stockholm n-au parvenit la București, iar Regele nu era chiar atât de naiv încât să divulge o telegramă care l-ar fi făcut odios în fața posterității. Rușii acceptaseră propunerile Mareșalului, temându-se să nu-i prindă iarna pe linia Focșani-Nămoloasa-Galați. Fiind arestat, Mareșalul nu a mai putut să fructifice rezultatele patrioticei sale intransingențe. Determinându-l să ceară audiență la Palat, G.Brătianu a contribuit inconștient la pierderea României.

Care au fost foloasele personale ale Regelui Mihai I?

Mai întâi, el primește cea mai mare distincție sovietică, pe care numai Stalin, marii comandanți de oști sovietice, precum și Eisenhower și Montgomery au avut-o. Iată și Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS de decorare cu Ordinul «Victoria» a M.S.Regelui Mihai al României»:

«Pentru actul curajos al cotiturii hotărîtoare a politicii României spre ruptura cu Germania hitleristă, în clipa în care nu se precizase clar înfrângerea Germaniei, Majestatea Sa Mihai I, Regele României, se decorează cu ORDINUL VICTORIA. Președintele Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, M.Kalinin. Secretarul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, Gorkin. Moscova, Kremlin, 6

iunie 1945.»

Cu întârziere, la 10 mai 1947, ambasadorul Americii la București cere audiență și transmite distincțiunea atribuită de Harry A.Truman, Președintele Statelor Unite ale Americii:

«Decret de conferire a Legiunii Meritului cu gradul de Comandor, M.S.Regelui Mihai I al României, care etc.»

Dorind să devină erou cu orice preț, decis să culeagă lauri personali pe seama suferințelor de neînchipuit pricinuite poporului român, Regele a obținut efemere satisfacții din partea celor cărora le-a închinat Țara și Neamul. Când, la sfârșitul anului 1947, comuniștii pe care i-a adus la putere l-au debarcat din propria lor barcă, Regele nu mai era decât un infirm moral, pentru care nici Stalin, nici Truman n-au ridicat un deget.

PARTEA VI

LOVITURA DE STAT REGALĂ

Hotărîrea de a-l chema pe Mareşal la Palat în acea zi fusese deci luată. Ea devansase cu două zile data fixată de complotişti. La devansare mai contribuiseră, pe lângă cele spuse de colonelul Davidescu, şi raportul telegrafic trimis de către colonelul N. Dragomir, şeful operaţiilor armatei a IV-a, direct Regelui, trecând peste şeful ierarhic, Mareşalul.

Ne vom da seama de efectul ce a avut la Palat acel raport, după cele declarate de generalul Mihai, după numirea sa ca şef al Marelui Stat Major al armatei. Aflat la Sinaia cu domiciliu obligatoriu, el este chemat la Palat în după-amiaza de 23 august. A sosit la Rege, după ce se săvârşise actul arestării Mareşalului, şi a aflat din gura generalului Sănătescu, următoarele:

«Mareşalul a fost convocat la Palat, în urma unei telegrame primită de Rege de la Bacău, descurajatoare şi foarte alarmantă. Ruşii înaintează pe tot frontul. Majoritatea trupelor se retrag în debandadă. Încercăm să reconstituim frontul dar tancurile sovietice ne urmăresc la zeci de metri».

Iată deci două elemente noi care intră în joc, pentru a determina chemarea Mareşalului la Palat.

Informaţia adusă de Mocioni-Stârcea, pe care i-o furnizase colonelul Davidescu, împreună cu raportul telegrafic al colonelului Dragomir, declanşează planul de acţiune imediată al complotiştilor: Pregătirea în vederea arestării este făcută de însuşi Regele Mihai. Aceasta o aflăm din destăinuirea subofiţerului Bâlă, din paza personală a Regelui.

«Simţisem în ziua aceea o frământare neobişnuită în Palat. Către prânz, Regele m-a chemat la el şi mi-a cerut să-l însoţesc. A urcat la etaj. A deschis uşa ce dădea într-un salonaş şi l-am văzut oprindu-se în dreptul uşii mascate a seifului. A scos cheia, mi-a ordonat să mă apropii. Mi-a desvăluit secretul celor şase butoane: 'Notează-ţi cifrul!' mi-a zis. Am luat un creion şi o hârtie şi am notat ce mi-a dictat. În prezenţa mea Regele a deschis seiful. Îl vedeam pentru prima oară pe dinăuntru. Era o încăpere îngustă şi lungă de vreo trei metri şi jumătate. Ermetică, de jur împrejur cu rafturi. Mi-a cerut să aduc o măsuţă şi două scaune şi să le pun acolo. Le-am găsit în baie, le-am luat şi le-am pus unde mi se cerea. 'Ai să te pricepi să-l închizi şi să-l deschizi?' m-a întrebat.

Am răspuns afirmativ. 'Ţine cheile. În cazul când îl arestăm, aici ai să-l închizi!' Abia atunci am aflat ce mi se hărăzise.».

Regele putea să fie liniştit, deoarece luase măsurile cele mai importante cu privire la soarta Mareşalului, în timp ce alte acţiuni au fost duse de cei din imediata apropiere a Regelui, pentru a anunţa pe cei interesaţi de evenimentul în curs de pregătire, ivit pe neaşteptate în acea zi.

Deziderattul anunţat la ultima întâlnire a complotiştilor, de a-l urmări «pas cu pas» pe Mareşal, ca pe un vânat de mare preţ, şi a-l abate înspre plasa ce-i fusese întinsă, fusese realizat cu mult mai înainte de cea mai optimistă prevedere, datorită întâmplării şi a uneltirii.

Dacă indiscreţia de pe lac o putem atribui unei întâmplări nefericite, iar indisciplina unei stări de spirit de moment, uneltirea în schimb, îşi avea cuibul chiar în casa Mareşalului, în persoana vicepreşedintelui Consiliului de Miniştri. Din relatările doctorului Zilişteanu, am retrăit insistenţa cu care Mihai Antonescu îl îndemna pe Mareşal să se ducă la Rege. Mihai Antonescu se alătura acţiunii prin planul propriu ce urmărea, de a se separa de Mareşal, încercând să ia conducerea ieşirii din răsboi. Această ambiţie îl făcuse să devină unealtă inconştientă în mâna Regelui, care, prin el, putea cunoaşte orice mişcare a Mareşalului. Ar fi greu de spus că Mihai Antonescu ştia sau bănuia ce se punea la cale de către Rege. Nu ar fi fost imposibil, dacă ţinem seama că Niculescu Buzeşti factor important al organizării complotului era subalternul lui la Externe, iar Gh.Brătianu, care şi el era la curent cu complotul, era apropiat de Mihai Antonescu prin calitatea de profesor universitar. Mihai Antonescu încerca tot mai stăruitor să se separe de Mareşal. Cert este faptul că de mult el îşi pusese bunele oficii la dispoziţia Suveranului, care, în momentele acestea, se suprapuneau scopurilor complotiştilor, adică de a urmări «pas cu pas» pe Mareşal şi de a-l informa pe Rege.

Tot în legătură cu întrevederea Mareşalului la Palat, se cuvine a da o dezlegare controversei născute pe această temă: Mareşalul fusese chemat sau ceruse el însuşi să fie primit la Palat? Confuzia cu privire la aceste evenimente a fost creată de Emilian Ionescu prin relatările sale:

«Ziua de 23 august ora 10. Telefonul suna insistent. Colonelul Davidescu mă anunţă că Mareşalul cere audienţă la Rege pentru ora 16. Peste o jumătate de oră, o cerere asemănătoare este făcută de Mihai Antonescu pentru orele 15,30. Surprins de această cerere neaşteptată şi nesocotind necesară o confruntare imediată cu Antonescu, în cercurile Palatului s-a produs o derută.».

Confuzia se accentuează dacă ne reamintim că generalul

Sănătescu dădea telefon personal Mareşalului, care nu mai voia să vină la Palat şi l-a rugat insistent «pe un ton familiar» să nu evite întâlnirea cu Regele.

Din convorbirea de pe lac a colonelului Davidescu cu Mocioni-Stârcea reiese precis că Mareşalul nu avea de gând să meargă la Rege. Din cele povestite de doctorul Zilişteanu se vede precis că Mareşalul nu a cedat insistenţelor lui Mihai Antonescu şi ale doamnei Antonescu de a merge la Palat. La fel, complotiştii recunosc că Mareşalul nu a voit să meargă la Palat, de unde necesitatea intervenţiei generalului Sănătescu.

În *Şi a fost ora H* se arată că scena telefonului s-a produs când Mihai Antonescu se afla deja la Rege şi acesta îi reproşa că venise în locul Mareşalului. Se subliniază că, la aflarea acestei veşti, Regele şi cu ansamblul său, intrigaţi, l-au determinat pe generalul Sănătescu să intervină personal şi să telefoneze la Snagov. Încadrându-ne în timp, toate aceste nu se puteau produce decât după ora 15,30. Ori, în acel moment Mareşalul străbătea distanţa Snagov-Bucureşti, plecat de cel puţin cinci minute. Faptul este indiscutabil, deoarece am asistat personal, împreună cu colonelul Davidescu şi locotenentul Trifu, la plecarea Mareşalului spre Bucureşti. Cum ar mai fi putut materialmente generalul Sănătescu să aibă o convorbire telefonică cu Mareşalul, ţinând seama că pe atunci nu existau aparate radiotelefonice la automobile? În plus, noi, cei rămaşi încă o oră la Snagov, nu am primit nici un telefon şi nu am marcat nici o convorbire cu generalul Sănătescu.

Totuşi, cum se poate situa în timp acest telefon? Probabil a fost dat cu mult înainte, când Palatul a primit primul refuz din partea Mareşalului. Cele ce vor urma ne vor întări şi mai mult această convingere.

Un document de preţ în clarificarea evenimentului de care ne ocupăm, îl constituie rezoluţia pusă de generalul Sănătescu pe o notă telefonică relativă la convorbirea cu colonelul Dragomir de pe front. Nu reiese cu precizie data acelei note, dar, după conţinut, ar putea fi 20 sau 21 august, deoarece se referă la generalul Avramescu. Colonelul Dragomir se plângea de Mareşal cum că ar fi impus trupelor să lupte fără rost şi că nu se decide să dea ordin de retragere. Se cerea intervenţia Regelui, pentru a impune Mareşalului să ordone retragerea. Cu siguranţă deci, nota era anterioară zilei de 23 august, deoarece după câte am văzut, Mareşalul ordonase retragerea chiar din 22 august. Această convorbire ne destăinuie însă încă un fapt important: chiar în comandamentul armatei a IV-a existau elemente câştigate de complotişti, printre care se număra şi colonelul Dragomir.

Să păstrăm acest fapt pentru a-l corobora cu altul, mai de seamă, sosit concomitent cu raportul colonelului Dragomir, primit la Snagov către orele 10 dimineața, în ziua de 23 august. Rezoluția pusă de generalul Sănătescu pe acea notă suna astfel: «Nu cunoaștem că situația ar fi atât de gravă, dar dacă este așa cum arată colonelul Dragomir, atunci voi determina pe Majestatea Sa Regele ca, cel puțin într-o oră, să fie chemat domnul Mareșal și să i se impună o alegere între demisie și armistițiu.» fapt întărit și de către generalul Gh.Mihail.

Deci, Mareșalul trebuia chemat într-o oră la Palat, adică în jurul orei 10-10,30. Era logic ca această invitație să fi fost făcută, cu cât Mocioni-Stârcea, împreună cu Regele ajunseseră la aceeași concluzie mult mai devreme și mai înainte ca Sănătescu să fi fost pus la curent cu măsurile luate de Rege pentru arestare.

Afirmația lui Emilian Ionescu precum că în jurul orei 10,30 un telefon al colonelului Davidescu anunța cererea de audiență a Mareșalului, nici aceasta nu se putea încadra în timp, din două motive: în primul rând, până în jurul orei 12, nici o convorbire telefonică cu Palatul regal nu avusese loc la Snagov, iar colonelul Davidescu nu părăsise sala consiliului până după sfârșitul ședinței, după ora 12. În al doilea rând, dacă Mareșalul ceruse audiență la Palat, o făcuse mai târziu.

Din toate elementele luate în considerare, se poate stabili în mod sigur că Mareșalul nu a vrut să se ducă la Palat, în cursul zilei de 23 august. Palatul a făcut tot posibilul, direct sau indirect, să-l ademenească pentru scopul bine determinat. Ceea ce nu a reușit Palatul, a făcut însă conștient sau nu, trimisul lui Maniu și Brătianu, Gh. Brătianu, prin cele declarate Mareșalului în numele partidelor istorice. Deci, după ce Gh.Brătianu a părăsit Snagovul, în jurul orei 12,30, și după încheierea reuniunii cu Consiliul de Miniștri.

La Snagov, colonelul Radu Davidescu și cu mine pregătiserăm materialul documentar necesar pentru Consiliu. Cu un sfert de ceas înainte de ora 10, i-am salutat pe participanții la Consiliu, care începură să sosească. Printre aceștia, figurile cunoscute ale generalilor Pantazi, Dobre, Jienescu, Arbore, Iosif Teodorescu, Piki Vasiliu, ministrul Atta Constantinescu, colonelul Mardare, Cristescu etc. Pe fețele lor, aceeași gravă preocupare premergătoare întâlnirilor cu Mareșalul. Generalul Dobre și Piki Vasiliu arborau aerul de optimism de totdeauna. Strângeri de mâini grăbite, crâmpeie de dialoguri angajate din mers spre sala de Consiliu.

La reședință, de serviciu pe lângă șeful de cabinet al Mareșalului, erau în acea zi colonelul adjutant Romeo Zaharia și locotenent-

comandor adjutant Petre Popescu-Deveselu.

Când Regele terminase de dat toate dispozițiunile pentru arestarea Mareșalului, dar încă nu era sigur de venirea acestuia la Palat, s-a deschis ultimul și istoricul Consiliu de Miniștri din 23 august.

Ceasornicul indica orele 10. Conținutul dosarului privind acel consiliu, arată toate declarațiile și dispozițiunile date de Mareșal privind situația frontului cât și situația internă. S-au publicat în anii din urmă extrase din stenograma ședinței și au fost făcute diferite comentarii. Astfel, se arată că Mareșalul, expunând situația frontului, a dat ordine pentru retragerea din Moldova pe rezistențe succesive și închegarea unui nou front pe linia Focșani-Galați; că au fost făcute considerațiuni asupra comportării trupelor în luptă; că s-a decretat stare excepțională și s-au emis dispozițiuni pentru pregătirea unei largi evacuări de populație și trupe în Ardeal și Oltenia. Dar, din păcate, nu se menționează lucrul cel mai important și anume: dacă Mareșalul a informat Consiliul despre hotărîrea de a încheia armistițiul, sau nu. Ori, tocmai aceasta este esențialul. În tot timpul cât a durat consiliul, aproximativ 3 ore, nu s-a strecurat nici o referire la noua atitudine pe care guvernul ar fi trebuit să o ia. Aceasta putea să trezească îndoieli asupra temeiniciei unui plan de pace. Așa ar fi dacă nu am avea trei mărturii, de la trei personalități deosebite, care atestă tocmai contrariul.

Aceste mărturisiri sunt făcute în primul rând de Gh. Brătianu care, înapoindu-se la cei care-l trimiseseră, duce vestea că Mareșalul ar fi hotărît să facă armistițiul în timpul zilei. Altă dovadă o produce generalul Piki Vasiliu care, în timpul procesului din 1946, declară în instanță că: «După plecarea lui Gh.Brătianu, de la audiența avută la Mareșal, în dimineața lui 23 august, Mareșalul mi-a declarat că e hotărît să facă armistițiul împreună cu Maniu și Brătianu». Tot în această instanță, Eugen Cristescu, șeful serviciului secret, declara același lucru.

Dacă Mareșalul nu a declarat nimic în Consiliu, deși audiența lui Gh.Brătianu fusese intercalată în timpul ședinței, singura explicație logică ar fi păstrarea secretului. Evident că o destăinuire făcută unui grup de 22 de oameni, printre care erau și filo-germani inveterați, ar fi înpânzit Țara în mai puțin de o oră, și toată reușita acțiunii ar fi fost compromisă. Mai mult, prin toate dispozițiile date, și care acum sunt prezentate ca arme de acuzare împotriva sa, Mareșalul viza continuarea luptei. Această comportare ascundea adevăratul plan al Mareșalului, iar un șef care exprimă atâta hotărîre de luptă, nu lasă să se bănuiască că ar avea tratatul de

armistițiu în buzunar, gata de semnat. Să nu ne mire toate acestea, deoarece, în decursul tratativelor cu aliații, s-a păstrat cel mai desăvârșit secret, astfel încât nici cei din jurul Mareșalului nu au știut și aproape că nu au bănuit nimic. Nu pot să afirm cu certitudine dacă colonelul Davidescu fusese implicat direct în jocul diplomatic al Mareșalului sau îl descoperise prin relațiile de serviciu. Cu mine niciodată nu a dus o discuție asupra acestei posibilități. Totuși, în ziua de 23 august, colonelul Davidescu știa de ce merge Mareșalul la Palat. Primise dispozițiuni de la Mareșal, în fața lui Gh.Brătianu, de a se anunța Palatul că va sosi acolo la orele 16. Este foarte probabil ca Mareșalul să-i fi spus și colonelului Davidescu ceea ce spusese celor doi colaboratori puțin timp după aceea, despre scopul audienței la Rege. Sondajul făcut când ne-am înapoiat cu barca la Villa Weber, rămăsese infructuos. La întrebarea pe care eu i-am pus-o «De ce se duce domnul Mareșal chiar azi la Palat?» cu intenția vădită de a-i arăta șefului meu că nu eram cu totul străin de cele ce se puneau la cale, Davidescu mi-a răspuns tot printr-o întrebare: «Dar cum ar fi fost cu putință să nu se ducă mai cu seamă că și Regele l-a chemat?» Împingând mai departe insistența, am stăruit: «Dar de ce nu vine Regele aici? E mai sigur...» la care colonelul: «Dumneata uiți că este totuși vorba de un Rege și de un protocol! Crezi că se poate ca domnul Mareșal să-l cheme în loc să se ducă domnia sa acolo?» Am mers mai departe: «Nu ar fi fără precedent, ținând seama că era un timp când Regele îl vizita zilnic pe domnul Mareșal la Predeal și nu ținea seama de nici un protocol...» Evident, colonelul Davidescu nu voia să facă nici o confidență, iar eu m-am abținut să-i spun despre cele aflate de la doctorul Zilișteanu, înainte de plecarea din Villa Weber.

Un amănunt prețios care scapă lucrărilor documentare de până acum, îl constituie decizia Mareșalului de a întoarce armele. Acest amănunt este dedus din dispozițiunea dată de Mareșal generalului Iosif Teodorescu, comandantul militar al Capitalei, șeful periculosului colonel Dămăceanu, prescriind trupelor din garnizoana București ca, la orele 19 în ziua de 23 august (nici mai devreme și nici mai târziu), să intre în dispozitivul de luptă fixat prin planul existent, cunoscut trupelor prin desele exerciții de alarmă făcute după declarațiile colonelului Dămăceanu, de repetate ori, în văzul autorității tutelare. Acest plan de acțiune întocmit la ordinul și sub controlul Mareșalului, a fost folosit de Dămăceanu, pentru scopurile complotiștilor, care au înșelat vigilența generalului comandant Iosif Teodorescu.

Scopul trecerii la dispozitivul de alarmă a trupelor din Capitală, era prevenirea unei eventuale reacțiuni a trupelor germane, în

impactul cu proclamarea armistiţiului. Reacţia militară germană era cuprinsă ca o ipoteză secretă în planul de acţiune al Comandamentului Capitalei.

Să-l părăsim pe Mareşal şi să urmărim ce s-a petrecut în tabăra complotiştilor, în acea dimineaţă.

În noaptea de 22-23 august, Maniu, Brătianu şi Titel Petrescu au părăsit Palatul regal, după ce au asistat la consfătuirea blocului partidelor democrate, de sub patronaj regal, în vederea insurecţiei armate poiectată la 26 august. De unde, în intervalul de la 20-22 august, ei alunecaseră total de partea conspiratorilor, care urmăreau punctul de vedere comunist, (arestarea Mareşalului), acum ei revin la prima lor atitudine, dându-şi seama de necesitatea ca armistiţiul să fie încheiat şi aplicat sub conducerea Mareşalului Antonescu. În *Cronica unor zile istorice* găsim: «Liderii politici burghezi cu asentimentul lui Titel Petrescu, fac un efort de ultimă oră pentru evitarea insurecţiei. Iuliu Maniu, Dinu Brătianu şi Titel Petrescu se întâlnesc în cursul dimineţii şi decid să-l trimită pe Gh. Brătianu la Antonescu, cu misiunea de a-l determina pe Mareşal să ceară el încheierea armistiţiului. Era o încălcare a înţelegerii cu Partidul Comunist, prin care se prevedea o imediată răsturnare a guvernului antonescian. Gh. Brătianu avea mandatul de a-l asigura pe dictatorul fascist, că, dacă se va decide să semneze armistiţiul, fruntaşii partidului naţional-ţărănesc îi vor pune la dispoziţie, după cuvintele întrebuinţate de Maniu 'toată puterea politică şi socială'.

Cu acest mandat important şi hotărîtor, apare Gh. Brătianu la Snagov. Primit de adjutantul de serviciu, este condus în salonul de recepţie. Anunţat de această sosire în plin Consiliu, Mareşalul trimite iniţial pe Mihai Antonescu, apoi, după puţin timp, suspendând momentan lucrările Consiliului, îl urmează şi el. Ascultă în picioare, tăcut, expunerea lui Gh. Brătianu:

Gh.Brătianu vorbea rar, apelând la sentimentele patriotice ale Mareşalului, declarându-i încă o dată că, deţinând puterea statului şi a armatei, ar fi putut să cârmească cu succes corabia, după care Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu aveau să-i sară în ajutor, pentru a lua cârma politică. Altfel exista riscul ca Partidul Comunist să pună mâna pe putere. Era deci foarte important ca, în mare, iniţiativa şi înfăptuirea armistiţiului să fie dirijate şi controlate de cele două partide. Mâine partidele lor se vor găsi faţă în faţă cu reprezentanţii Marii Britanii, Statelor Unite şi Uniunii Sovietice... Mareşalul îşi dădu consimţământul când Mihai Antonescu şi Gh.Brătianu începuseră să piardă orice speranţă... El spuse: 'Vă rog, domnule Brătianu să mă înţelegeţi, este vorba de o răspundere istorică şi atunci luaţi-vă

şi dumnevoastră printr-un act scris răspunderea şi nu prin discuţiuni care se pierd şi mâine pot fi negate'...Gh.Brătianu nu văzu nici un inconvenient în obţinerea unui asemenea asentiment scris şi promise că îl va înmâna până la orele 15 la Snagov».

Mai înainte ca această scenă să se fi consumat, la Snagov au mai avut loc două evenimente: primirea raportului operativ telegrafic al colonelului N. Dragomir de la armata a IV-a şi cererea de audienţă la Mareşal făcută telefonic de ministrul Mircea Cancicov, prin soţia acestuia şi prin intermediul meu.

Se cunoaşte din cuprinsul primei părţi a lucrării, cum că, la puţin timp după începerea lucrărilor Consiliului, primisem un raport telegrafic al colonelului Dragomir, în termeni ultimativi. Era şi o sfidare şi o ameninţare. Era ca o ultimă somaţie înainte de a trece peste orice treaptă ierarhică. Raportul sublinia: «Altfel comandantul armatei a IV-a îşi ia libertatea să acţioneze după cum va crede de cuviinţă!»

Alarmat de tonul şi termenii acestui raport nemaiuzitati până atunci, ca reacţie imediată, am pornit către sala de Consiliu ca să-l prezint personal Mareşalului, trecând peste orice protocol. Cuvintele cu care voiam să prezint acest raport erau: «Domnule Mareşal, un pronunciament din partea armatei a IV-a», atâta de indignat putusem să fiu. Dar primul gând care mi-a venit a fost că Mareşalul nu trebuia tulburat în acele momente în care el, Ţara, întreaga armată se pregăteau să declanşeze o extraordinară acţiune politică şi militară. Dacă îi înmânam acea telegramă, aşa cum o aveam în mână, era aproape sigur că Mareşalul ar fi întrerupt firul acţiunilor declanşate, spre a face ordine acolo unde se profila anarhia. Spiritul său nu ar mai fi avut aceiaşi libertate de acţiune şi mâna sa nu ar mai fi păstrat aceiaşi siguranţă, ştiind că instrumentul pe care se pregătise să-l folosească la operaţia prevăzută era defect. Hotărît lucru, nu aveam voie s-o fac mai înainte de a mă asigura că acel raport exprima sută la sută starea de spirit a comandantului armatei.

Am decis, cu doi paşi înainte de a intra în sala de Consiliu, că îl voi chema afară pe colonelul Davidescu, îi voi arăta raportul şi ne vom consulta. Voi cere confirmarea raportului de către colonelul Dragomir. Dacă-l menţine în aceiaşi formă, va fi prezentat Mareşalului. Cu această hotărîre luată, am apăsat pe clanţa uşii care s-a deschis uşor. Primul pe care l-am văzut a fost Mareşalul care stătea cu spatele la uşă şi vorbea. De-a lungul sălii, toţi miniştrii şi-au îndreptat privirile spre mine. Aşezat în dreapta Mareşalului, primul era colonelul Davidescu. I-am arătat telegrama şi i-am făcut semn să vină afară.

- Ce este Davidescu? întrebă Mareşalul, fără să se întoarcă.
- A sosit un raport, domnule Mareşal.
- Bine, poţi pleca.

Mai înainte ca raportul de pe front să fi sosit la Cabinetul Militar, colonelul Dragomir expediase altul către Rege, tot telegrafic, trecând peste autoritatea Mareşalului. Acel raport se încheia astfel:

«I-am spus domnului Mareşal să aibă în vedere numai situaţia politică şi militară a României. Este cazul să rezolvaţi. Puteţi să contaţi pe absoluta noastră credinţă românească».

Pentru mine, atitudinea duplicitară manifestată de şeful de operaţii al Armatei a IV-a era evidentă. El anunţa chiar trecerea la măsuri intempestive împotriva înaltului comandament al Mareşalului. Colonelul Davidescu a ascultat observaţiile mele, a citit el însuşi cu atenţie telegrama şi l-a chemat la aparat pe colonelul Dragomir. A avut cu acesta un dialog cam în aceşti termeni (banda convorbirii ar mai putea fi găsită, cred, la arhiva transmisiunilor de la Snagov):

- Aici Radu Davidescu.
- Să trăieşti Radule. Aţi primit raportul meu? Ştii,situaţia e dezastruoasă. Raportaţi domnului Mareşal.
- Tu crezi că sunt normali termenii prin care i te adresezi?
- Radule, înţelege şi tu situaţia... Atunci, modificaţi voi.

Astfel, revenind asupra expresiilor necorespunzătoare şi dându-ne aprobarea asupra formei care a devenit acceptabilă, am aşezat telegrama lui Dragomir pe masa Mareşalului, în Consiliu. Mareşalul a exclamat: «Ce vrea domnul acesta, vrea să se încadreze în acte? Nu i-am dat toate desluşirile personal pe hartă la Bacău lui şi lui Şteflea? Bine, să mi se aducă harta... Scrie Davidescu». Şi, în faţa întregului Consiliu, Mareşalul dictă, urmărind harta, întreaga manevră ce trebuia executată de forţele armatei a IV-a române, de la Bacău-Vaslui, până la linia de fund Focşani-Nămoloasa-Galaţi.

Cum ar fi reacţionat Mareşalul dacă ar fi citit ultimatumul nestilizat dat de colonelul Dragomir? «Dacă nu primim în cursul zilei de astăzi instrucţiuni scrise asupra a ceea ce comandamentul trebuie să facă, ne vom lua dezlegarea să acţionăm cum credem de cuviinţă». De la prima aruncătură de ochi, Mareşalul ar fi văzut că se produsese ceva la comandamentul armatei, ca urmare a înlăturării generalului Avramescu şi că, în perspectivă, era de aşteptat un pronunciament militar. Colonelul Dragomir căzuse victima nervului său nestăpânit şi devansase cele mai îndrăzneţe acţiuni ale complotiştilor, riscând să-i dea în vileag. Încercând să elibereze armata de sub autoritatea Mareşalului, Dragomir ar fi pus-o la dispoziţia complotiştilor, după cum afirmase în convorbirea cu generalul Sănătescu. Din aceste

manifestări ale colonelului Dragomir, reieşea clar că şi el făcea parte din acel grup de generali recrutaţi de Sănătescu. Acţiunea şefului Cabinetului Militar al Mareşalului şi a secundului său, făcută din cele mai bune intenţii, avusese din nefericire darul să escamoteze acest început de trădare, lipsindu-l pe Mareşal de reflexul său de apărare pe care i-l dădea gradul şi poziţia sa ca şef de stat. El nu a putut să vadă astfel că, în dimineaţa zilei de 23 august, insurecţia începuse să ridice capul prin gestul intempestiv al colonelului Dragomir, şi, ca atare, a rămas mai departe pradă iluziei că, prin generali, stăpâneşte armata. De aici au urmat toate celelalte.

Un alt act care se produce imediat şi care, cred, ar fi avut darul de a trage semnalul de alarmă, a fost cererea de audienţă făcută telefonic de ministrul Mircea Cancicov. Se cunosc încercările neizbutite făcute de mine pentru a obţine un automobil de la colonelul adjutant Romeo Zaharia şi refuzul obstinat al acestuia. Mircea Cancicov se afla în satul Greci, la 20 kilometri de Snagov şi, în decurs de o oră, ar fi putut să ajungă cu automobilul la reşedinţa Mareşalului. Am raportat personal Mareşalului, către orele 13, după încheierea Consiliului de Miniştri, informându-l de dorinţa fostului ministru de a avea o întrevedere urgentă, dar Mareşalul a găsit că «Este prea târziu, să vină după amiază la Bucureşti. Sunt prea obosit acum».

Avea dreptate. Dar din nefericire, s-a lipsit de cea mai preţioasă informaţie care l-ar fi oprit din drumul spre pierzanie. Intervenise alt factor imponderabil, asupra căruia vom reveni.

Aceste două evenimente atât de puţin însemnate în aparenţă, se produceau în timp ce Mareşalul, acceptând propunerea de a conlucra cu şefii partidelor istorice, la sfârşitul discuţiunii a pus întrebarea dacă Palatul fusese încunoştiinţat de iniţiativa acestor trei partide? I s-a răspuns: «Nu, nu a fost». Este foarte posibil ca Mareşalul să fi sesizat existenţa unui dezacord între Palat şi şefii partidelor, dar, neputând merge cu gândul până unde ar putea fi împinsă această neînţelegere, a găsit cu cale să-l informeze el însuşi pe Regele Ţării. Asupra acestui punct a convenit şi Gh.Brătianu. Abia acuma colonelul Davidescu a primit dispoziţia să ceară audienţa la Suveran. Era după ora 12,30.

Pentru că există o controversă asupra acestei chestiuni, (dacă a fost chemat sau dacă a cerut să se ducă în audienţă), un lucru însă este sigur, că Mareşalul nu a vrut iniţial să meargă la Palat, în ziua de 23 august. De ce? Nu era în această atitudine o desconsiderare a Regelui? Nu trebuia consultat şi Regele în hotărîrea gravă pe care o luase? Răspunsul l-am aflat chiar din gura Mareşalului: «N-am ce căuta la Rege. Regele nu trebuie să fie amestecat în politică. Toată

răspunderea o am eu şi, dacă lucrurile merg prost, el să rămână neîntinat». Armistiţiul având implicaţii atât de profunde, era de aşteptat să se producă conflicte cu armata germană, în caz de eşuare, şi atunci întreaga vină avea s-o poarte numai Mareşalul, iar Regele ar fi păstrat legăturile cu Hitler. Amestecându-l şi pe Rege, însemna că toate forţele reprezentantive din stat erau angajate în acest act de ostilitate faţă de Reich. Comportarea Mareşalului nu aducea nimic nou. A mai avut-o şi în timpul Rebeliunii, când, în ziua de 21 ianuarie 1941, Regele a fost oprit la Câmpina şi rugat, în numele Mareşalului, să se înapoieze la Sinaia. Mareşalul nu voia ca Regele să fie implicat în lupta politică, deoarece stabilise un principiu, consfinţit prin Constituţie, anume că «Regele domneşte şi nu guvernează». Comparând atitudinea luată de Rege în timpul rebeliunii legionare şi cea de pe timpul pregătirii armistiţiului, constatăm existenţa unei voinţe exterioare care punea stăpânire pe spiritul Regelui şi-l împingea pe panta predispoziţiilor lui naturale. Prima dată, simpatia pentru mişcarea legionară, iar a doua, aversiunea faţă de Mareşal. Prima dată, voinţa exterioară era personificată prin adjutantul personal al Regelui; a doua oară prin Mocioni-Stârcea.

Atâta vreme cât actul ieşirii din alianţă fusese conceput şi condus în cel mai perfect secret, timp de un an şi jumătate, fără să-i fi spus nimic Regelui, nici acum Mareşalul nu găsea cu cale să-l implice pe Suveran în răspunderea extrem de gravă în care era angajat. Se poate vedea aici o înaltă corectitudine şi un impresionant spirit de jertfă. Cu alte cuvinte, o concepţie morală superioară asupra rolului ce revenea Conducătorului, în momentul greu prin care trecea ţara.

Astfel se încheie activitatea din dimineaţa de 23 august, când, după ora 13,30, Mareşalul se retrage pentru a lua masa şi a se odihni. Gh.Brătianu făgăduise să aducă confirmarea scrisă a propunerii celor trei şefi de partide la ora 15. La ora fixată, Gh.Brătianu a venit fără scrisoare. Totuşi, voit sau nu, Gh.Brătianu îşi jucase rolul întru pecetluirea definitivă a soartei Mareşalului, deoarece lui îi revenise rolul de a-l determina să meargă la Palat. După cum am văzut, nici o altă încercare nu reuşise până către orele 12 din acea zi.

Reprezentanţii celor trei partide istorice, dându-şi seama de pericolul la care ar expune Ţara dacă tergiversau deliberările, ajunseseră la hotărîrea de a-l trimite la Mareşal pe reprezentantul lor, pentru a-l opri să cadă în cursa întinsă de Palat. Dacă acţiunea lor a avut acest substrat moral, atunci ea a fost făcută pe jumătate şi a obţinut tocmai efectul contrar: Mareşalul a cerut audienţa.

Treziţi în ultimul moment, şefii partidelor istorice nu procedează prin acţiuni deschise, ci vin pe căi ocolite. Fireşte, Gh.

Brătianu nu putea să spună că Regele şi comuniştii au pus la cale arestarea Mareşalului, avertizându-l să nu cadă în cursă. Este iarăşi posibil ca el să nu se fi gândit la reacţiunea Mareşalului şi, ca atare, a trecut el însuşi prin grele momente, văzând că l-a împins pe Mareşal în gura lupului. Mărturia cu privire la tulburarea acestui cărturar de seamă şi om de o rară probitate, ne-o oferă adjutantul de serviciu: «L-am văzut pe Gh.Brătianu ieşind de la Mareşal foarte tulburat. L-am condus până la ieşire fără să-mi adreseze nici un cuvânt. Am vrut să-l conduc până la maşină, dar mi-a mulţumit şi a plecat singur. Rămas cu privirea în urma lui, am fost uimit văzând că uitase să-şi tragă a doua mânecă de la haină albă ce purta şi mergea aşa pe jumătate îmbrăcat şi târând haina pe jos». Aceasta nu ar trebui să ne surprindă, dacă admitem că trecea prin grele mustrări de conştiinţă, dându-şi seama că declanşase tocmai ceea ce voise să împiedice.

Ceea ce nu făcuse Gh.Brătianu din motivele pe care este greu să le precizăm, o făcuse în schimb Mareşalul în mod spontan, când i-a cerut lui Mihai Antonescu să comunice că nu mai merge la Palat. Aceasta era la ora 15 şi câteva minute. Abia acum poate fi situat în timp telefonul pe care generalul Sănătescu i l-a dat Mareşalului. Mocioni-Stârcea ne povesteşte:

«Regele aflând aceasta, indignat nici nu voia să audă. Generalul Sănătescu nu-şi ascunse nici el indignarea. Atunci Sănătescu s-a îndreptat spre telefon şi a vorbit cu Ion Antonescu, iar eu l-am sfătuit: 'Nu-l mai rugaţi, ci porunciţi în numele Majestăţii Sale!' Enervat însă de atmosfera creată m-a repezit: 'Lasă că ştiu eu cum să vorbesc'... A apucat iarăşi receptorul şi l-am auzit adresându-se Mareşalului pe un ton familiar: 'Allo Ionel?... Nu crezi că l-ai jignit pe Rege, şi pentru ce mă rog? Până atunci poţi să vii.' A pus receptorul în furcă şi ne-a aruncat o privire victorioasă: 'Vine imediat!' glăsuiau ochii săi. Am ieşit din salon pentru a-i comunica colonelului Emilian Ionescu să-l întâmpine pe Mareşal».

Revocarea hotărârii de a merge în audienţă pe care o face Mareşalul la răspunsul negativ adus de Brătianu cu privire la document, se înscrie pe aceeaşi linie logică de gândire şi acţiune în care s-au înscris toate actele sale de guvernământ. În situaţia când armistiţiul îl făcea singur, pe propria-i răspundere, credincios principiului de a nu-l amesteca pe monarh în răspunderile care-l priveau numai pe el, găsise cu cale că nu trebuie să meargă la Palat; când marile partide ale Ţării au venit lângă el pentru a împărţi răspunderea, găsise cu cale că Regele trebuie informat; revenindu-se la situaţia primă, adică răspunderea rămasă numai pe umerii săi, deoarece participarea verbală a partidelor istorice nu o considera valabilă, mersul la Rege

devenise inoportum. Făcând armistiţiul pe propria sa răspundere, lăsa partidele istorice şi pe Rege în aceeaşi rezervă necompromisă, în care rămăseseră în tot timpul celor patru ani de guvernare.

Generalul Sănătescu, fostul comandant militar al Capitalei, a cărui demisie nu o primise după rebeliune, pe motivul că: «Armata română nu se poate lipsi de un ofiţer aşa de valoros»; generalul Sănătescu adus şef al Casei Militare a Regelui, pentru a pune ordine şi a purifica atomosfera creată de anumite persoane din fosta camarilă a regelui Carol II în jurul tânărului Rege; tocmai lui i-a revenit rolul de a frâna acţiunea concepută şi desfăşurată cu tact, abilitate şi curaj de către Mareşal şi care stârneşte astăzi toată admiraţia, când începe să fie cunoscută.

Mareşalul apăru pe peronul palatului Snagov însoţit de colonelul Davidescu. Întinse mâna celor doi ofiţeri prezenţi şi începu a coborî încet treptele. Colonelul Davidescu se aşează la stânga ofiţerilor prezenţi. Secundele se scurg solemn, hotărîtoare. Destinul plutea indefinit înfăşurând larg cu mantia sa pe omul pe care-l purtase pe înălţimi atât de mari. O ultimă încercare pentru a schimba cursul destinului se produce. Ca o străfulgerare îmi trecu prin minte amintirea lui Mussolini. M-am adresat colonelului;

- Cum poate merge domnul Mareşal la palat cu o escortă aşa de redusă? Ar trebui luate măsuri de prevedere. Gândiţi-vă la cazul lui Mussolini.

Colonelul Davidescu, ca împins de un resort, s-a dus lângă Mareşal care era gata să se urce în maşină şi i-a spus destul de tare ca să fie auzit:

Domnule Mareşal, ar trebui întărită escorta. Să trimetem după întăriri.

Cu o mişcare plictisită a mânii, Mareşalul îndepărtă îngrijorarea:

Lasă Davidescu, nu are importanţă, nu-i nevoie de nici o pază. Ne vedem la ora 6 la Preşedinţie. Să fie gata instrucţiunea operativă la semnat ca să plece în seara aceasta la unităţi.

33 - Arestarea nedemnă a Mareşalului

Este statornicit din punct de vedere istoric, că un om mare, un conducător de popoare, pentru a fi dărîmat, este nevoie nu numai de voinţa oamenilor dar şi de concursul împrejurărilor: lucruri

neînsufleţite, colaborări involuntare sau imponderabilităţi. Caesar, Napoleon, Cromwell, Hitler. Iată un şir de meteori pe firmamentul istoriei universale, stăruind iluminaţi de hiperbola apoteozelor de glorii sau de lampadarele îndoliate de pe urma sinistrelor, la a căror prăbuşire au contribuit, pe lângă factorii determinanţi şi colaborări involuntare sau factori fatidici. Uneori aceştia iau o importanţă atât de hotărîtoare încât vin de răstoarnă total acţiunile concepute şi organizate ştiinţific de mintea şi voinţa omenească... Nici la prăbuşirea Mareşalului Antonescu - şi el un meteor pe cadranul istoric al neamului românesc - peste care aruncă lumina unei apoteoze dominată de irizările tricolorului îndoliat nu au lipsit aceşti factori neprevăzuţi şi neluaţi în calculul probabilităţilor.

Ori de câte ori geniul omenirii se singularizează într-un om ca exponent al poporului său, Destinul va fi prezent mai cu osebire în momentele cruciale, când întocmai unui suprem regisor vine să aducă corectări acţiunii, îndrumând-o pe făgaşul inexorabilului de nepătruns. De cele mai multe ori, aceşti factori clasează pe eroi sau pe martiri, pe marii învinşi ca şi pe uzurpatori...

Dacă Caesar ar fi citit sulul pe care acel client i l-a înmânat în clipa când ieşea din casă pentru a se duce la Senat şi ar fi ascultat îndemnul: 'Citeşte, Caesar, citeşte!', sigur că Idele lui Marte nu ar mai fi fost mânjite de sângele înrudit cu Zeii!... Dacă grăuntele de nisip nu ar fi obturat uretra lui Cromwell, un alt curs ar fi avut Istoria Angliei. Dacă Grouchy ar fi sosit la timp pe câmpul de bătălie de la Waterloo, aceasta ar fi devenit cea mai strălucită victorie a Impăratului... Şi, în sfârşit, dacă ofiţerul german, colonelul Brandt, nu ar fi deplasat servieta cu bomba pe care o depusese Stauffenberg la picioarele lui Hitler, sacrificându-se astfel involuntar pe sine, sfârşitul celui de al doilea război mondial ar fi fost cu totul altul...

Şi sfârşitul Mareşalului Antonescu ar fi fost altul, dacă nu ar fi concurat aceiaşi factori: voinţa omului, colaborările involuntare şi imponderabilul.

Cu alte cuvinte, câtă vreme Mareşalul punea în aplicare la Snagov vastul şi complicatul plan de scoatere a Ţării din răsboiul antisovietic, şefii opoziţiei purtau discuţii în contradictoriu, examinând diferite ipoteze de uzurpare şi substituire a puterii, printr-un act nedemn şi brutal. În această acţiune, Iuliu Maniu apare în lumini mai favorabile. El îşi susţine noua atitudine de desolidarizare de comunişti, propunând sprijinirea Mareşalului. Dar tot el, ca politician versat, îşi rezervă libertatea de manevră, după cum se va vedea mai departe.

«Tot în acest interval, la Casa Nouă a Palatului Regal, după

anunţarea celor două audienţe, Regele, împreună cu generalii Sănătescu şi Aldea, cu Niculescu-Buzeşti, Mocioni-Stârcea şi Ioaniţiu, au o consfătuire în care se discută atitudinea şi măsurile care trebuiau luate. Necunoscând motivul audienţelor celor doi Antoneşti, cei prezenţi la consfătuire au discutat principalele variante posibile: în cazul când Antonescu ar fi anunţat intenţia de a încheia imediat armistiţiu, se decide ca Regele, trecând peste înţelegerea cu comuniştii, să se declare de acord, dar să se prevină orice deplasare a acestuia din Bucureşti, până la încheierea armistiţiului. În cazul când Antonescu ar fi anunţat intenţia de a continua răsboiul alături de germani sau de a cere încuviinţarea prealabilă a germanilor, se decide respectarea acordului cu comuniştii, Antonescu fiind demis. Toate intrările au fost baricadate şi pregătite pentru respingerea unui atac eventual. Se decide solicitarea asentimentului partidelor politice asupra celor discutate. Generalul Sănătescu a fost însărcinat să plece la Iuliu Maniu, iar Mocioni-Stârcea, la comunişti. Reprezentanţii Partidului Comunist Român îl informează pe Mocioni-Stârcea că totul este pregătit pentru a se trece la acţiune şi că, după opinia lor, audienţa Antoneştilor trebuie folosită pentru punerea în aplicare a primului obiectiv care prevedea arestarea Antoneştilor! Între timp, generalul Sănătescu, în jurul orei 13 (oră la care Iuliu Maniu se înapoiase de la casa conspirativă, unde discutase cu Pătrăşcanu şi Agiu şi care, în cunoştinţă de cauză, precum că Mareşalul era hotărît să încheie armistiţiu, cu sau fără partidele politice, şi că trebuia să trimită pe Gh.Brătianu cu scrisoarea cerută de Mareşal) este la Maniu. Acesta n-a acceptat să formeze guvernul, în cazul că Mareşalul ar fi refuzat să încheie el însuşi armistiţiul. Maniu propune ca noul guvern să fie alcătuit exclusiv din generali, cu excepţia ministerului de externe.»

Deci, la ora 13, şefii partidelor de opoziţie: I.Maniu, G.Brătianu, Titel Petrescu rămăseseră la aceaşi hotărîre de a lăsa pe acela care începuse răsboiul să-l termine.

Aceşti doi emisari ai partidului se înapoiază la Rege cu rezultate diferite. Generalul Sănătescu aduce opinia lui Maniu, care, se înţelege, era ca Mareşalul să fie lăsat să facă armistiţiul pe care-l pregătise şi-i aparţinea de drept; Mocioni-Stârcea, în schimb, aducea opinia comuniştilor care prevedeau folosirea audienţei pentru arestarea Mareşalului.

Iată-l deci pe Rege pus în dilemă. De altfel această dilemă a stăruit la Rege până-n ultimul moment. Înclinat să adopte soluţia şefilor de partide istorice, nu putea scăpa de influenţa contrarie, a lui Mocioni-Stârcea, care, împreună cu generalul Aldea şi Ioaniţiu,

secretarul Regelui, erau câştigaţi pentru soluţia comuniştilor. Din anturajul Regelui, numai generalul Sănătescu era pentru soluţia partidelor, adică armistiţiul încheiat de Mareşal, şi el se afla pe o poziţie foarte slabă, neavând aceeaşi influenţă asupra Regelui, precum o aveau ceilalţi. La cei din partida adversă Mareşalului, se mai adăuga colonel-adjutantul Emilian Ionescu, colonelul D.Dămăceanu, şi el socotit tot din anturaj, ca fost adjutant regal şi director de studii al lui Mihai. Alături de aceştia veneau din afară, în cap cu generalul Aldea, şi ceilalţi generali pe care i-am mai citat. Aceştia, simţind că guvernarea Mareşalului se apropie de sfârşit, având cu toţii veleităţi de întâietate, lucru posibil numai după înlăturarea Mareşalului, singurul om în faţa căruia nu puteau să apară aşa cum erau, nişte mediocrităţi, găseau potrivită soluţia comuniştilor. Cu toată dilema pe care o atestă mărturii scrise şi publicate de părtaşii la complot, Regele nu ezită să dea personal dispoziţiuni de amănunt subofiţerului lui de pază, cum să procedeze pentru arestarea Mareşalului. Regele îi spune precis că va trebui să-l «aresteze» pe acesta. Mai mult, Bâlă declară:

«Din clipa în care mi s-a încredinţat cheia şi cifrul seifului, mi-am ales doi camarazi în care aveam o deosebită încredere: plutonierul Dumitru Rusu şi sergentul Dinu... comandaţi de maiorul Anton Dumitrescu.»

Trebuie să subliniem cu toată tăria că aceste misiuni fuseseră date de Rege şi în numele lui, unor grade inferioare, cu ore înaintea sosirii Mareşalului la Palat, ceea ce înseamnă că lucrurile erau atât de avansate, încât nu mai era cu putinţă o dare înapoi. Intraseră în joc persoane recrutate ad hoc; ele primiseră o misiune de care depindea viaţa sau moartea lor. Într-adevăr, grija cu care au condus complotiştii operaţia de captare a cât mai mulţi generali alături de ei, nu cobora decât cu totul excepţional la grade mai mici. Dându-se pe mâna unor gradaţi arată hotărîrea disperată şi necugetată a Regelui, care nu mai putea să privească în urmă. Procedând prin reducerea la absurd, dacă Mareşalul pleca liber de la Palat, toţi aceşti subofiţeri rămâneau deţinătorii unei taine de o mare gravitate. Ea greva onoarea şi viaţa complotiştilor, în cap cu Regele. Cea mai mică indiscreţie scăpată de aceşti oameni simpli, faţă de familie sau prieteni, însemna o adevărată catastrofă.

În lumina acestui adevăr, nu se mai poate tăgădui că, prin aceste măsuri, luate cu premeditare şi cu ceasuri înainte, singura soluţie urmărită pas cu pas de către grupul Mocioni-Stârcea era arestarea! Dintr-o singură prăvălire, Regele cade de la înălţimea tronului la nivelul ordonanţei. Procedând astfel el se comportă ca acei ofiţeri

lipsiţi de demnitate, care făceau confidenţe ordonanţelor. Deosebirea era însă enormă, căci, oricât de familiari s-ar fi dovedit, aceşti ofiţeri îşi opreau confidenţele la mici aventuri de dragoste. Niciodată nu s-a cunoscut un caz când un ofiţer şi-a asociat ordonanţa la o crimă sau un furt. Regele Ţării însă a făcut-o. Exista un regulament al serviciului interior. Exista un protocol. Acestea prescriau precis cum trebuia procedat. Un Mareşal, un şef de stat în exerciţiul funcţiunii - şi ce funcţiune! - nu putea fi arestat oricum. În nici un caz de către subofiţeri...

Aşadar, mai înainte ca Mareşalul să-şi fi încheiat Consiliul de Miniştri de la Snagov, arestarea lui era hotărîtă. Cele ce vor urma vor întări mai mult această părere.

«Trecuse ora 14. Celor din preajma Regelui li se făcuse foame şi Mihai porunci să li se aducă de mâncare. Propuse un hors d'oeuvres varié. Se aşezară în jurul mesei rotunde. În dreapta Regelui luară loc Niculescu-Buzeşti, generalii Sănătescu şi Aldea, pe când în stânga se aşezară Mocioni-Stârcea şi Ioaniţiu. Se mânca cu multă poftă, se ciocneau pahare cu vin negru, se râdea. Voia bună era rece, gheaţă. Regele era nervos. Mâncau, mai încercau să glumească, iar din când în când îşi controlau ceasurile. Minutele se scurgeau îngrozitor de încet.»

Aceleaşi minute care se scurgeau «îngrozitor de încet» pentru acela căruia i se pregătise această capcană, treceau aşa de repede. În timpul acelor minute, cât automobilul Mareşalului străbătea pentru ultima oară drumul de la Snagov la Bucureşti, este interesant să ne gândim că, în urmă cu unsprezece luni, două zile şi un ceas, la Roma, o altă maşină se îndrepta, tot într-o după-amiază înăbuşitoare, pe străzi pustii, spre reşedinţa unui alt şef de stat, conducător a cărui soartă fusese hotărîtă să i-o împărtăşească şi Mareşalul Antonescu: Mussolini.

De reamintit, că Marele Consiliu Fascist îl demisese pe Mussolini pentru că «refuză în mod obstinat de a înţelege situaţia», spre deosebire de Mareşalul Antonescu, pe care şefii opoziţiei, mai puţin comuniştii, îl socoteau cel mai indicat pentru a încheia armistiţiul. Situaţia la care se referea Consiliul Fascist era identică, deosebirea era că Mussolini nu prezenta nici o garanţie de a fi în stare să încheie armistiţiul cu Aliaţii. Mussolini plecase de la vila Torlonia, contrar sfatului pe care-l dăduse soţia lui, Rachele: «Nu te duce acolo, Benito, nu poţi să te încrezi în rege». Aceleaşi cuvinte le auzise dimineaţa şi din gura Clarettei Petacci: «L-am rugat să nu se ducă, dar el nu a vrut să mă asculte». Şi Mareşalul plecase din locuinţa lui, numai că el fusese îndemnat de soţia sa să se ducă la Rege: «De ce să nu te

duci? E mai bine să mergi la Rege, ca să nu-ţi iei răspunderea numai pe umerii tăi!» Mareşalul admisese să se ducă la Palat numai după ce fusese investit de toate partidele cu dreptul de a încheia armistiţiul, rezultat din recunoaşterea meritelor sale. Mussolini acceptase să se ducă la palat, după ce fusese demis de partidul fascist de la şefie. Pe câtă vreme primul era deţinătorul puterii în stat, sprijinit de data aceasta de toate partidele de opoziţie, deci de toată Ţara (deoarece Partidul Comunist în acea vreme număra 1000 - 2000 de oameni, după cum declarase şeful său), cel de-al doilea nu mai reprezenta nimic nu numai faţă de Ţară, ci şi faţă de partidul fascist. Era un simplu particular chemat de rege la ordine. Câtă deosebire!

Mussolini abia când aflase de la secretarul regelui că trebuie să se prezinte, nu la palatul regal, ci la Villa Savoia şi în ţinută civilă, se gândise la măsuri de precauţie şi ordonă venirea la Roma a unor unităţi mecanizate de «cămăşi negre». Şi Mareşalului i s-a propus luarea măsurilor speciale de pază, dar, după cum se ştie, acesta le-a refuzat, spre deosebire de Mussolini care, în ultimul moment, a intrat la bănuieli. În concepţia Mareşalului, Palatul Regal era supremul sanctuar al Statului. S-ar fi înjosit, ar fi înjosit Ţara şi concepţia sa despre monarhie dacă ar fi admis să-i treacă prin minte, o singură clipă, gândul că la Palatul Regal s-ar pune la cale o mârşăvie. Ultimul său gest de comandă, care ar fi putut fi salvator, dovedeşte o înaltă ţinută morală, prin care fereşte Coroana în atingerea prestigiului ei. A refuzat cu preţul vieţii să admită gândul de a ştirbi grav şi ireversibil drepturile sfintei ospitalităţi ce nu pot fi tăgăduite nici celui mai umil bordei. În felul acesta el intră în istorie înălţat pe superioare planuri etice.

Spre deosebire de Mussolini ale cărui dispoziţii nu mai erau realizabile, Mareşalul ar fi înfăptuit armistiţiul încă la orele 15,30 din 23 august.

Şi la Villa Savoia, anterior sosirii lui Mussolini, s-au dat dispoziţii în vederea audienţei. Mussolini, prezentându-se ca un simplu particular, regelui Victor Emanuel nu-i revenea decât neplăcuta sarcină de a-i cere demisia. Nimic altceva. Mussolini fusese demis de Marele Consiliu Fascist, acelaşi care, cu douăzeci de ani în urmă, îl impusese regelui ca şef de guvern şi regim. Regele, plin de consideraţie pentru omul Mussolini şi de recunoştinţă pentru Duce, se gândise la toate formele de onoare care trebuiau respectate. Un general, un colonel, mai mulţi ofiţeri şi cincizeci de carabinieri trebuiau să aştepte în parcul vilei, să primească pe un cetăţean al Italiei, căruia să-i asigure integritatea personală. Şi la Palatul Regal au fost luate măsuri. Însuşi Regele încredinţase ordonanţei sale secretul cifrului de

la seif, unde acesta trebuia să-l închidă pe Mareşal. De la general la subofiţer, Coroana se rostogolise lamentabil.

Pe acel om distrus de soartă şi lovit de semenii săi «automobilul îl ducea de-a lungul Viei Salaria, în căldura sufocantă şi tăcerea acelei după-amiezi de duminică. Maşina trecu prin poarta deschisă pentru a intra în parcul Villei Savoia. Şoferul remarcă cu uimire că Victor Emanuel era pe scări, întovărăşit de un adjutant în uniformă de Mareşal al Italiei. Regele coborî treptele, întâmpinându-l pe vizitator cu mâna întinsă.» Regele era un om în vârstă, de peste şaptezeci de ani, iar Mussolini cu zece ani mai tânăr. Regele nu-i datora nici tronul şi nici vreo recunoştinţă. Mai mult, Mussolini datora regelui instaurarea regimului fascist. Totuşi...

Cu exact 330 de zile mai târziu, la orele 16 şi 12 minute, automobilul Mareşalului, urmat de maşina de escortă cu doi ofiţeri şi trei subofiţeri, pătrundea pe poarta Palatului Regal din Calea Victoriei şi se oprea la scara aripei dinspre biserica Creţulescu.

Cu jumătate de ceas mai devreme, prin faţa Palatului treceau doi ofiţeri în drum spre casele lor. În apropierea Palatului îl văzură pe generalul Sănătescu, care se ducea acolo. Unul dintre ofiţeri, căpitanul Saidac, un nepot al lui Sănătescu, îi iese înainte, îl salută şi-l întrebă dacă are să-i spună ceva relativ la situaţie.

Destul de prost! i-a răspuns plictisit generalul, după o strângere de mână grabnică... O să auziţi voi!

Ofiţerii îşi continuară drumul în josul Căii Victoriei, destul de nedumeriţi. Când au ajuns în dreptul Fundaţiei Carol, cel de-al doilea, căpitanul V.Neniţescu văzu automobilul lui Mihai Antonescu pătrunzând în curtea Palatului. Erau orele 15,30.

Ofiţerul rămase surprins, deoarece nu ştia nimic despre această vizită la Palat a şefului său, care-i dăduse dispoziţiuni de îndeplinit pentru orele 17, înainte de despărţire, pentru a merge la masă.

Colonelul Emilian Ionescu relatează:

«Întîmpinîndu-l aşa cum cerea protocolul Casei Regale, am constatat că îşi pierduse aerul de jovialitate de altă dată. În costum închis, cu mănuşi albe, părea mai mult un cioclu decât un ministru. Era abătut, speriat, iar faţa sa cadaverică exprima zbucium. M-am retras, lăsându-l în seama generalului Sănătescu».

Conţinutul discuţiei cu Regele, în intervalul de la 15,30 la 16 este redat succint în *Cronica unor zile istorice*:

«La cererea sa, Mihai Antonescu este primit la 15,30 în audienţă separată de Rege. Încercând în ultimul moment să scape de răspunderea care apăsa asupra lui, în calitatea de principal colabora-

tor al dictatorului fascist, Mihai Antonescu se declară gata să plece de îndată la Ankara, pentru a negocia acolo armistițiul. El preciza că are un avion la dispoziție. La întrebarea Regelui dacă are aprobarea lui Ion Antonescu, Mihai Antonescu a răspuns negativ. Era evident că în aceste condiții plecarea lui Mihai Antonescu ca plenipotențiar al Regelui ar fi folosit doar lui Mihai Antonescu, care ar fi putut fugi din Țară cu o platformă la adăpostul căreia putea scăpa de răspundere».

Iată cum acest pasaj, care ne dă cât de cât tăria unui document, ne dezvăluie mașinația lui Mihai Antonescu, purtată lângă Mareșal, al cărui început se situează în acea duminică, imediat după declanșarea ofensivei sovietice la Don, din sfârșitul lui noiembrie 1942. Nu este lipsit de interes să subliniem că, dacă lucrurile ajunseseră până aici, încât Mihai Antonescu să sconteze bunăvoința Regelui, în acest moment hotărîtor, avusese destule semne de încurajare din partea acestuia. La rândul lui fusese dejucat. Plecase pe furiș de la Snagov, de lângă Mareșal, lângă care trăise toate momentele grave, de răspundere (și spunând acesta nu ne mai gândim la lunga și dramatica perioadă de guvernare din cursul celor patru ani, cât o epocă, ci ne rezumăm numai la ultimele 24 de ore) devansînd cu jumătate de oră pe acesta, timpul strict necesar de a obține o semnătură și fără a se prinde de veste, să ia avionul și să fugă. Totuși, se pune întrebarea: ce-l determinase pe Mihai Antonescu să conteze pe Rege în acest minut hotărîtor al soartei lui? Aceasta va rămîne una din enigmele pe care le va rezolva timpul. Pentru că orice am vrea să spunem despre Mihai Antonescu, el nu a fost un om lipsit de perspicacitate și inteligență. Mai mult, el se dovedise și un abil mânuitor de oameni. Nu-l putem socoti atâta de naiv încât tot planul acesta să-l sprijine în tot eșafodajul lui atât de periculos, pe un singur punct de reazim: Regele. Ori, nu este de admis ca Regele să nu se fi angajat cu nimic concret mai înainte ca Mihai Antonescu să cuteze să pornească acestă acțiune. E greu de admis ca el să fi lăsat totul la întâmplare și să se bazeze pe o acțiune de moment. Era un lucru mult prea grav și, la prudența lui excesivă, este greu de admis. Este logic să credem că el nu a mai corespuns așteptărilor sau speranțelor pe care i le susținuse până atunci și, după cum știm că s-au petrecut lucrurile, este simplu de presupus că Regele își încadrase acțiunile sub imperiul unei voințe străine.

Regele nu mai era el. În schimb Mihai Antonescu rămăsese el însuși.

Lăsându-l pe Mihai Antonescu în seama generalului Sănătescu, colonelul Emilian Ionescu s-a înapoiat în aripa Palatului,

în aşteptarea Mareşalului. Iată cum descrie el acestă scenă:

«Îl aşteptam cu emoţie şi nu fără anumite temeri. Ne cunoşteam din anii tinereţii (ce ciudată afirmaţie! adjutantul era mai tânăr cu 17 ani). Îi cunoşteam şi calităţile şi defectele. Aşteptându-l, îmi aminteam fără să vreau crâmpeie din trecut. Au fost mulţi la număr ofiţerii superiori care l-au ajutat să înfrângă rebeliunea, cum de pildă au fost şi unii care i-au atras atenţia să nu se vâre în războiul împotriva Uniunii Sovietice (interesant! păcat că nu le citează numele pentru a fi înscris în istorie. Oricum este de presupus că cel puţin numele Emilian Ionescu, va rămâne înscris cu acest din urmă merit!). Îl aşteptam. Deodată l-am zărit intrând. A măturat cu privirea încruntată curtea Palatului. Era îmbrăcat în uniformă de general de cavalerie şi avea în mână o cravaşă. Uniforma îi cădea impecabil (a avut timp şi calm să-l admire). Îşi agita cravaşa în semn că era nervos. (În ce priveşte nervozitatea o considerăm o afirmaţie gratuită şi inventată, pentru a arăta victima în lumini nefavorabile şi a justifica luarea măsurilor ulterioare. Sigur, dacă era nervos putea deveni periculos şi ca atare pistoalele pregătite în salonul galben îşi găseau utilitatea lor. Este foarte curios totuşi de lămurit, cum era posibil ca acest om care a fost văzut la plecarea din Snagov, care a fost auzit vorbind şi văzut stăpânit de un calm desăvârşit, poate mai mult ca altădată, pe timpul traseului, pe o porţiune frumoasă a şoselei a cărei privelişte întreţine o stare sufletească de linişte şi accentuează o destindere, coborînd din maşină să devină 'foarte nervos'. Adevărul este că Mareşalul a plecat calm şi încrezător de la Snagov şi a ajuns tot aşa de calm la Palat). I-am ieşit în întâmpinare, raportându-i milităreşte. Dar era atâta de mâniat (de la nervos trece la mâniat, în interval de câteva secunde) încât atunci când a trecut pragul s-a împiedicat de covorul de la intrare şi era cât pe ce să cadă (amănunt buf care putea să lipsească pentru ca relatarea să-şi păstreze aerul ei grav al unei drame care se apropia de deznodământ. Dacă totuşi s-a împiedicat, el poate să se fi gândit la acesta ca la un semn al providenţei, dar ce târziu venise acel semn!) Şi ca să treacă peste această întâmplare ridicolă m-a întrebat răstit (de ce răstit? era cumva nemulţumit de colonel? Acesta fusese numit de Palat, şi Mareşalul, cu adjutanţii Regelui, ca şi cu toată lumea, se purta foarte amabil. Pe Emilian Ionescu îl avusese elev la Şcoala Superioară de Război, îi cunoştea statul de serviciu de pe frontul de Est, unde îi acordase «Mihai Viteazul». În afară de asta, este ştiut că Mareşalul nu se răstea nici la un planton, dar la un adjutant regal, la un ofiţer? Este deci regretabil faptul că acest ofiţer nu respectă nu numai adevărul dar nici amintirea) '...Ce este pe aici?' întrebă Mareşalul nervos, gata să cadă şi răstit, în timp ce Emilian

Ionescu care avea o conştiinţă atât de curată în acele clipe, răspunde: 'Majestatea Sa Regele vă aşteaptă. În Palat e linişte şi totul este normal'... L-am condus spre locul audienţei. Aceasta a avut loc în salonul galben, din stânga, din Casa Nouă. La ea au luat parte, pe lângă cei doi Antoneşti şi generalul Sănătescu.»

În nici una din lucrările citate nu se vorbeşte nimic despre felul cum a reacţionat Mareşalul când l-a găsit acolo pe Mihai Antonescu. De fapt era normal ca el să ştie despre audienţa lui Mihai Antonescu şi, ca atare, să nu aibă nici o reacţiune. Ne-am aştepta să-l vedem pe Rege informându-l pe Mareşal despre tentativa de fugă încercată cu câteva minute înainte de vicepreşedintele Mihai Antonescu. Regele nu o face, deşi mărturiile menţionează cele mai neînsemnate detalii. Oare acest lucru era atât de puţin important? Nu era cea mai bună ocazie pentru Rege de a-l «demasca» pe Mihai Antonescu, informându-l pe Mareşal despre această încercare de dezertare? Nu era momentul să-l oblige pe Mareşal, arătându-i necredinţa pe care o dovedise primul său sfetnic? Aşa s-ar fi cuvenit într-o situaţie normală. Dar, în împrejurările create de complotişti, acest act ar fi fost o diversiune care nu prezenta nici un interes în sine. Tot ceea ce era important era că cei doi căzuseră în capcană şi soarta le era pecetluită deopôtrivă. Ce importanţă mai avea informarea Mareşalului când el fusese demis de Rege din momentul în care intrase cu maşina în curtea Palatului? Acuma nu mai era vorba decât de îndeplinirea unei forme. Pentru acestă formă au mai trebuit să aştepte încă 46 de minute, în care timp să se joace cea mai grotescă piesă.

Emilian Ionescu continuă: «În biroul din dreapta intrării din Casa Nouă se aflau în acel moment, generalul Aldea, Gr.Niculescu-Buzeşti, Mocioni-Stârcea, Ioaniţiu şi eu. Pe un culoar din spate, maiorul Anton Dumitrescu şi echipa formată din trei subofiţeri».

Să ne oprim aici. Numai citind numele persoanelor care se aflau la sosirea Mareşalului în Casa Nouă din spatele Palatului, ne este de ajuns a înţelege că orişice ar fi spus Mareşalul, orişice ar fi vrut să facă, el nu mai pleca liber din Palat. Era condamnat dinainte. Zadarnic au fost etalate acele trei faimoase posibilităţi prin care căutau să-şi încadreze acţiunea complotiştii, după cum se va manifesta Mareşalul în decursul audienţei: 1) dacă face armistiţiu, 2) dacă continuă războiul şi 3) dacă face armistiţiul anunţând pe Nemţi. Zadarnic luase Sănătescu contact cu Maniu, căruia îi comunicase hotărîrea Mareşalului de a încheia armistiţiul; zadarnic, deoarece Mocioni-Stârcea primise de la reprezentanţii comunişti dispoziţiuni ca Mareşalul să fie arestat acum ori niciodată.

Cele ce vor urma nu reprezintă decât literatura prin care se încearcă justificarea acestei acţiuni preconcepute. Dintre persoanele aflate în Casa Nouă, singur generalul Sănătescu înclina către părerea partidelor istorice de a lăsa pe Mareşal să facă armistiţiul. Ceilalţi toţi erau de părerea comuniştilor, să nu scape prilejul ce-l au şi să-l aresteze indiferent de ceea ce ar dori el să facă. Nimic mai logic pentru interesele Partidului Comunist. Înlăturarea definitivă a singurului obstacol ce le sta în cale, singurii justificaţi în lupta pe care o duceau; numai că lupta era dusă prin braţele altora, iar ei abia puteau fi găsiţi, chiar de cei cu care conlucrau. Oricum, ei rămân istoriceşte situaţi pe un plan moral de adversităţi declarate în drept să întrebuinţeze orice mijloace pentru apărare şi atac. Dar ceilalţi?

Să desfăşurăm mai departe evenimentele:

«Uşa care despărţea salonul galben de sufragerie, era acoperită de nişte perdele groase şi rămăsese deschisă. În momentul când audienţa a început, m-am deplasat în cadrul acelei uşi, astfel că am putut auzi discuţiile care se purtau. Pe rând au venit să asculte şi ceilalţi. Timp de aproape 45 de minute, Ion Antonescu arătase că situaţia era gravă pe front. A expus măsurile preconizate pentru a opri marea ofensivă sovietică care începuse la 20 august. La nevoie întrevedea posibilitatea încheierii unui armistiţiu, când frontul va fi ajuns pe linia Carpaţilor Orientali, zona fortificată Galaţi-Dunăre, însă numai cu asentimentul lui Hitler, în care scop fusese chemat la Preşedinţie ministrul german Clodius.»

Deci, iată-ne ajunşi la punctul crucial: Mareşalul dezvăluind Regelui hotărîrea de a încheia armistiţiul şi măsurile luate în acest scop. Martorul de după perdea nu ne spune dacă Mareşalul s-a prevalat la Rege de acordul încheiat cu partidele istorice în vederea armistiţiului. Aceasta ar fi fost foarte interesant de ştiut. Suntem înclinaţi să credem că a făcut-o, deoarece obţinuse asentimentul lor prin Gh.Brătianu. În acest caz, omisiunea este făcută intenţionat spre a nu îngreuna şi mai mult justificarea arestării. Faptul că Mareşalul se declară gata de a încheia armistiţiul este tocmai lucrul care convenea cel mai puţin complotiştilor la pândă. Ori, s-a încercat să se stabilească, prin tot ce s-a spus mai înainte, că scopul acţiunilor complotiştilor era de a încheia ei armistiţiul înaintea Mareşalului, folosindu-l ca cel mai bun adăpost, iar la momentul oportun să-l îndepărteze, substituindu-i-se. Acest prilej se ivise. Este evident că cele declarate de Mareşal îngreunau situaţia Regelui, deoarece el ştia că cei de după perdea se aşteptau la cu totul altceva. De exemplu, ca Mareşalul să declare că va continua războiul şi atunci ei să sară cu pistoalele... Dar acum el se arăta hotărît să facă armistiţiul. Luase

chiar măsuri concrete expediind o telegramă la Stockholm, în cursul dimineţii, prin care cerea sovieticilor încetarea focului. Hotărît lucru, Mareşalul îi trăsese şi de data asta pe sfoară. De unde socotiseră că este cel mai înfocat adept al lui Hitler şi părtaş al continuării războiului până la capăt, se văd puşi în faţa adevăratei atitudini a Mareşalului şi se simt derutaţi, speriaţi. Ei nu ştiau că însuşi Stalin spusese: «Singurul om cu care se poate sta de vorbă în România, este Mareşalul Antonescu».

Ori, ei trebuiau să împiedice cu orice preţ orice acţiune a Mareşalului.

Continuă Emilian Ionescu:

«După 45 de minute, conform consemnului anterior, Regele iese din salon pretextând că a uitat tabachera şi trece în încăperea de alături, unde se aflau persoanele arătate mai înainte, care acum cunoşteau intenţiile lui Antonescu de a continua răsboiul (!?)»

Trecând de la un paragraf la altul al expunerii, ce flagrantă contradicţie! Cu trei rânduri mai sus se spune că Mareşalul intenţiona să facă armistiţiul, ca după accea să se afirme că el are intenţia de a continua războiul.

«Comunicându-i-se Regelui cuvântul Partidului Comunist, potrivit căruia acţiunea trebuia declanşată, Regelui i se sugerează formula care trebuia să o rostească pentru demiterea lui Antonescu. Mai există o relatare a acestei mari scene în lucrarea *Şi -a fost ora H*: «Situaţia e foarte critică, aprecie Mihai, respectând întrutotul sfatul intimilor săi, cu privire la modul cum trebuia să conducă audienţa, şi cred că ar trebui să cereţi armistiţiul.»

Iată prima nepotrivire între cele două viziuni. De unde Emilian Ionescu mărturiseşte că a auzit din gura Mareşalului spunând că vrea să facă armistiţiul, şi cum să-l facă, în a doua versiune, îl vedem pe Rege că-i sugerează ideea de a face armistiţiu. Aproape că nici nu ar trebui să adăugăm nimic, pentru că atât devine de evidentă încercarea de a prezenta actul brutal ca şi cum ar fi decurs din desfăşurarea audienţei.

«- Voi cere armistiţiul când voi crede eu de cuviinţă şi în anumite condiţiuni.

- E prea târziu pentru a ne apuca să ne tocmim, spuse atunci Regele.

- Vreau garanţii. Dacă nu mi se dau, voi continua lupta alături de trupele germane, răspunse Mareşalul.

- Soluţiile dumneavoastră nu sunt acceptate, spuse Mihai cu o voce tremurată. Trebuie să cereţi armistiţiul.

Mareşalul socotise că Regele întrecuse măsura.

- Ştiu să-mi aleg singur momentul, nu trebuie să fiu învăţat.
- Dacă nu acceptaţi, spuse Mihai, ar fi corect să vă daţi demisia.»

Cititorul rămâne impresionat de aparenta exactitate a acestui dialog patetic, purtat între un tânăr de 23 de ani, care ştim că era tras de sfori ca o marionetă, de după perdea, şi între şeful statului, de vârsta bunicului său, în persoana Mareşalului Antonescu. Dar mai curând cititorul ar putea să zâmbească parcurgând paginile penibile ale unei literaturi ieftine.

Lăsând la o parte consideraţiile militare, constatăm o contradicţie cu mult mai gravă. În varianta lui Ionescu Emilian, Regele părăseşte salonul pentru a-şi lua tabachera. În a doua versiune, Regele îl demite pe Mareşal şi apoi: «I se făcu dintr-o dată sete, se scuză şi trecu în camera unde erau intimii săi.» Cu alte cuvinte îl lăsă pe Mareşal în confuzie şi ieşi să se consulte. Mult mai logică ni se pare varianta lui Emilian Ionescu, care continuă astfel:

«Regele reintră în salonul galben, adresând dictatorului cuvintele învăţate. 'Nu sunt de acord cu propunerile, consider situaţia foarte gravă deoarece pune în pericol chiar existenţa neamului românesc, din care cauză vă demit din funcţia de Conducător al statului' - apoi Mihai iese pe uşa din spate spre sufragerie».

Ca la teatru. Actorul intră în scenă, spune «masa e servită» şi iese prin uşa opusă. Regele într-adevăr îşi jucase rolul. Nu mai avea ce să caute în scenă.

Din versiunea a doua, cu toate că este vorba de literatură, este interesant de a complecta portretul Regelui atunci când a ieşit prima oară din salon: «Se scuză şi ieşi în camera unde se aflau intimii săi; îl înconjurară de îndată şi văzând cât e de palid îl îmbărbătară. Regele bău un pahar de apă şi-l bău dintr-o suflare, apoi rămase ostenit locului, iar prietenii săi începură din nou a-l îmbărbăta. Îl sfătuiră s-o ţină tot aşa, îi amintiră o formulă pe care trebuia s-o rostească, asigurându-l că echipa de arestare era gata să intervină... Se reîntoarse în salonul galben, hotărît să joace rolul până la capăt. Dădu din nou cu ochii de Mareşal, îl văzu discutând ceva mai potolit».

Din nou gravă inadvertanţă. Cu alte cuvinte, Mareşalul demis cu câteva minute mai înainte, este regăsit de Rege discutând calm, ceea ce ne face să credem că demiterea nu avusese nici un efect asupra lui. O primise tot atât de natural ca şi un «bună ziua». Trebuie mai multă seriozitate în tratarea unei probleme atât de dramatice. Cum e posibil de admis că Mareşalul ar fi rămas pasiv la o atât de gravă ofensă pe care i-ar fi adus-o Regele, ofensă care egala cu o

degradare? Lui nu putea decât să-i trezească cea mai dârză reacţiune care s-ar fi tradus printr-o încercare de a părăsi imediat Palatul, ceea ce ar fi determinat întrebuntarea forţei de către complotişti, după cum de altfel se petrece potrivit variantei lui Emilian Ionescu.

«La un semn al meu, echipa de subofiţeri în frunte cu maiorul Anton Dumitrescu, pătrunde în salon cu pistoalele întinse către cei doi Antoneşti, care rămân stupefiaţi. Vociferând, Ion Antonescu se adresează generalului Sănătescu: 'Ce-i asta Sănătescu? Viu la voi ca un om cinstit şi mă trataţi ca pe un bandit?' La un gest al lui Antonescu, care băgase mâna în buzunar să-şi scoată batista, plutonierul Rusu, aflat în spatele său, crezând că intenţionează să scoată un pistol, îl prinde puternic de braţ. Ion Antonescu se scutură de prinsoarea subofiţerului, spunându-i: 'Ia mâna de pe mine nemernicule, cum îndrăzneşti?' Generalul Sănătescu deconcertat strigă la plutonierul Rusu: 'Ce, v-aţi pierdut minţile?' Momentul mi s-a părut critic. Pătrund înăuntru şi ordon maiorului Dumitrescu: 'Treci la executare'. În faţa fermităţii echipei de militari, cei doi Antoneşti nu mai au ce face şi mai mult sunt împinşi şi conduşi pe scări, la etaj, unde se găsea seiful în care au fost băgaţi şi închişi».

Pentru completarea scenei, ar trebui de adăugat că Mareşalul, înţelegând cum stau lucrurile, desgustat profund şi plin de ironie, i s-a adresat generalului Sănătescu: «Bine Matache, tocmai tu te-ai găsit să faci lovitură de stat?» Iar atunci când a fost obligat să iasă din salon, le-a adresat profetic cuvintele: «O să vă pierdeţi cu toţii capul, nemernicilor!»

A doua versiune continuă:

«Plutonierul Bâlă deschise uşa salonului galben. Ieşiră cu toţii în hol. Arestaţii dădură cu ochii de Mocioni-Stârcea şi de Mircea Ioaniţiu. Amândoi cu pistoalele scoase şi ascunse la spate, surâdeau victorios. Ion Antonescu îi scuipă, ameninţându-i: «Pe toţi o să vă spânzure mâine de un stâlp!».

În încheiere, Ionescu Emilian spune:

«La ora 17,05 misiunea de arestare a dictatorului fusese îndeplinită. Imediat Mocioni-Stârcea şi Ioaniţiu au plecat să anunţe pe reprezentanţii partidelor. Iuliu Maniu şi Brătianu nu au fost de găsit».

Aceste două versiuni privind arestarea Mareşalului au fost publicate. Prima, după cum am văzut, este a lui Emilian Ionescu, cea de a doua pare a fi a lui Mocioni-Stârcea şi Ioaniţiu. Evident, toţi trei au fost factori importanţi ai complotului, determinanţi la actul de arestare. Mai sunt şi alte versiuni, care nu au văzut lumina zilei, cum ar fi de pildă versiunea Sănătescu, Aldea şi, în sfârşit, cea mai intere-

santă dintre toate: versiunea ex-regelui Mihai. Aceasta din urmă ar putea înlătura - dacă ar fi sinceră - toate contradicţiile, ar trata părţile obscure sau contradictorii şi ar aduce lumină asupra unor fapte necunoscute. Ceea ce se deduce din cele două versiuni, este că, în organizarea complotului, s-au folosit la maximum toate înlesnirile pe care le acordase Mareşalul celor din opoziţie, pentru a duce tratative cu aliaţii în vederea armistiţiului: că nu au fost niciodată deranjaţi de organele de siguranţă ale ţării; că li s-a acordat toată încrederea la care avea dreptul Coroana, scoţându-i în afara oricărei bănuieli. Mai reiese că şi-au însuşit printr-un singur gest toată acţiunea de încheiere a armistiţiului pe care Mareşalul o definitivase când părăsise Snagovul. Şi ceea ce reiese cu toată claritatea din ambele versiuni, este modul ignobil în care a fost pregătit actul arestării. Nici unul, nici celălalt nu se dau înapoi de a arăta cu lux de amănunte maniera brutală, nedemnă şi inumană cu care l-au tratat pe Mareşal. Nu s-a avut în vedere nici cea mai elementară ţinută impusă de respectul faţă de vârstă, grad sau funcţie. Nici un respect faţă de legile ospitalităţii, nici un respect faţă de adevăr.

Victor Emanuel al Italiei îl chemase pe Mussolini la palat când acesta devenise un simplu particular. Totuşi, l-a primit la scară, l-a condus şi s-a întreţinut prieteneşte cu el între patru ochi. L-a sfătuit, l-a convins că este spre binele Italiei şi a lui să demisioneze. Mussolini a înţeles în cele din urmă şi a demisionat. Dar de ce înţelesese? Pentru că el nu se gândea să se despartă de Hitler, pe câtă vreme armata, partidul fascist şi poporul, doreau fierbinte acest lucru. În sfârşit, tot regele îl conduce până la ieşirea din palat, se desparte de el, strângându-i mâna afectuos şi spunându-i că el, regele Victor-Emanuel, îi va garanta viaţa. Abia după ce a ieşit în parc, Mussolini este invitat de un căpitan să se urce în maşina sanitară, împreună cu secretarul său, pentru a li se asigura viaţa.

Cu toate acestea, regina i-a reproşat amarnic lui Victor-Emanuel, spunând: «Oricum, Casa de Savoia îi datorează mult acestui om şi în nici un caz nu trebuia călcată legea ospitalităţii: să-l chemaţi în casa mea pentru a-l aresta!». Când citim acestea, ne gândim la un personaj foarte important: Regina-mamă Elena. Într-adevăr, acest personaj este uitat. Dar noi ştim sigur că, de aproape, probabil tot de după perdea, urmărea înfrigurată de nerăbdare împlinirea ambiţiilor ei, de a scăpa de o rivalitate feminină şi a-şi vedea fiul scos de sub epitropia Mareşalului. Ceea ce mai ştim cu siguranţă este că, spre deosebire de regina Italiei, nici o umbră de remuşcare n-a apăsat cugetul Reginei-mame a României. Mai mult încă, putem afirma fără greş că actul arestării Mareşalului a fost în acord cu voinţa şi gândul

acestei regine. Din gândul ei se ştersese recunoştinţa datorată Mareşalului, care a readus-o alături de fiul ei; dispăruse amintirea timpului când, aproape zilnic, lua ceaiul după masa la vila de pe Cioplea a Mareşalului, în cadrul celei mai perfecte amiciţii. Dispăruse, de asemenea, amintirea atâtor şi atâtor gesturi atente şi mărinimoase din partea Mareşalului la adresa ei. Mai ales dispăruse gândul că, datorită Mareşalului, fiul ei era Rege. Regina uitase că prestigiul regal întinat nu se reface niciodată. Pentru toate acestea, chiar prin acel act josnic, fusese fixată o impitoiabilă scadenţă.

Dar, odată cu terminarea scenei din salonul galben, înjosirile grave aduse Mareşalului nu numai că nu s-au terminat, dar ele abia începeau. Subofiţerul Bâlă ne povesteşte mai departe:

«Am ajuns sus, seiful se găsea chiar în acestă primă încăpere care dădea într-un dormitor. Am deschis uşa seifului. În tot timpul acesta Ion Antonescu nu încetase să ne ameninţe. L-am invitat să intre. M-a măsurat cu nişte priviri sălbatice: 'Cum, aici să intre Mareşalul Antonescu?' Iarăşi se crease un moment dificil. Până atunci nimeni dintre noi nu scosese armele».

Se impune din nou o oprire.

«Nu scosese armele». Din nou o contrazicere. În versiunea Emilian Ionescu se preciza: «Echipa pătrunde în salon cu pistoalele întinse către cei doi Antoneşti», iar în versiunea Mocioni găsim: «Arestaţii dădură cu ochii de Mocioni Stârcea şi de Mircea Ioaniţiu. Amândoi cu pistoalele scoase şi ascunse la spate surâdeau victorioşi». De aici reiese că cineva ascunde adevărul. Oricum, când două mărturii atestă un fapt, suntem datori să-l credem. În consecinţă, doi oameni dezarmaţi, dintre care unul la vârsta bătrâneţii, venit cu gândul cel mai cinstit, de a-şi pune mai departe viaţa în sprijinul Coroanei, sunt arestaţi chiar în Palatul regal şi asupra lor se întind nici mai mult nici mai puţin decât şase pistoale. Hotărît lucru se exagerase. Să revenim:

«Arestarea nu se executase sub presiunea armelor (!). Atunci însă, simţind că vorbele lui Antonescu sunt cât pe aci să ne înduioşeze, am dus mâna la armă şi am scos-o».

E foarte greu de mers înainte cu citate în asemenea contraziceri la fiecare pas. Cum este posibil ca un sentiment de duioşie să determine un gest de întindere a pistolului în pieptul aceluia care te înduioşează? Sau, cum poate să-ţi trezească un sentiment de înduioşare un om care până atunci «nu încetase să ne ameninţe»? Totuşi, mărturisirea scăpată de acest om simplu, acest Bâlă, unealtă oarbă în mâna Regelui, exprimă sugestiv grandoarea dramatică a scenelor de la Palat. Lesne de imaginat prin ce-a trecut acest nefericit

subofiţer silit să calce în timp de câteva minute pe spiritul său ostăşesc, format după legile militare, pe care omul asupra căruia ţinea pistolul întins, o reprezenta în faţa ochilor lui atâta de copleşitor.

Tot Bâlă ne spune:

«L-am văzut apoi pe Mihai Antonescu apucând de veston pe Ion Antonescu şi trăgându-l în seif. Am închis uşa în urma lor, răsucind cele şase butoane ale cifrului. Ne-am simţit cu toţii de parcă am fi alergat ceasuri în şir sub un soare de foc.»

Nu se putea reda prin cuvinte mai simple contursiunea unor suflete cinstite de ostaşi, care fuseseră silite, din înalt ordin, să-şi calce jurământul militar, dacât aşa cum o făcea plutonierul Bâlă. Credem că erau istoviţi, deoarece trecuseră prin cea mai mare încordare sufletească. Ei săvârşiseră conştient cel mai odios act: arestarea Mareşalului Ion Antonescu şi depunerea lui într-o carceră.

Să reproducem declaraţia altui subofiţer, din echipa de trei care a executat arestarea, Matei Nistor. Acesta primise misiunea să stea de pază la seif: «20 de minute îi ţii în seif, 20 de minute îi ţii la aer în salonaş», i se spusese de către un ofiţer. El povesteşte:

«Am urcat. Salonaşul era pustiu. Cei doi care fuseseră înaintea mea, plecaseră. Încuiaseră seiful şi plecaseră. În salonaş se afla o masă, iar în jurul ei patru scaune. Nu pot să mă laud că nu mi-a fost teamă. Am răsucit butonii, am deschis seiful. La lumina becului am văzut o scară cu cinci trepte, cum sunt scările de bibliotecă. Pe o treaptă, cea de jos, stătea Ion Antonescu. Faţa îi năduşise. Îşi deschisese vestonul. Pe treapta de sus se cocoţase Ică Antonescu. Au tresărit amândoi. I-am poftit la aer. Au ieşit tăcuţi şi dezorientaţi. I-am poftit să ia loc în jurul mesei. Le-am mai atras atenţia ca nu cumva să facă un gest necugetat. Am un Mauser cu 20 de cartuşe! i-am avertizat. De fapt, mă stăpânea un sentiment de indispoziţie şi teamă. Bărbatul din faţa mea fusese până acum câteva ceasuri temutul conducător al statului, Mareşalul armatei române, în faţa căruia şi Regele tremura, iar noi, ostaşii din batalion, ştiam asta. Iar acuma eu, Matei Nistor, fiul unui şofer, îl păzeam. Ce mi-i şi viaţa asta! mi-am spus. S-au aşezat pe scaune. L-am auzit pe Mareşal spunând: 'Uite, dragă Ică, ce am ajuns. Să mă păzească un soldat pe care eu l-am îmbrăcat şi înarmat!' Bineînţeles, am tăcut. Timpul se scurgea. Abia atunci mi-am amintit că nu aveam ceas. După aproximativ un sfert de oră, le-am dat de înţeles că trebuie să intre în carceră. Ică mi-a atras atenţia:'Ţine seama camarade, că n-avem aer!' I-am scos în mai multe rânduri, dar timpul trecea şi nimeni nu venea să mă schimbe. Am auzit prin fereastra deschisă cum Regele a părăsit cur-

tea Palatului şi mi-am zis: E rău, dacă Regele pleacă! Trecuse de ora unu, când din nou m-am auzit strigat de jos: 'Sergent Nistor, ia coboară. Au venit să-ţi ia clienţii!' Era maiorul Mâşcă sau locotenentul Stoenescu, nu mai ţin bine minte».

Se pare că mărturisirile lui Nistor ne scutesc de orice comentariu. Totuşi, nu ne putem opri de a face încă o dureroasă constatare: de la orele 17,05 până la 1 noaptea, adică 8 ore, celor doi arestaţi nu li se servise nimic. Unui om în vârstă de 64 de ani, care era la capătul unor lungi eforturi fizice şi intelectuale, depuse cu începere de la 20 august zi şi noapte, nu i se dă nici un pahar cu apă şi e ţinut în condiţii atât de inumane, că nici aerul pe care trebuia să-l inspire nu-i fusese asigurat. După miezul nopţii, vine echipa de şapte comunişti, conduşi de inginerul Ceauşu pentru a-i ridica. Scena e povestită de Ilie Dinuţ:

«Am intrat în Palatul Regal pe baza parolei ce ni s-a dat. Am aflat acolo că inginerul Ceauşu era una şi aceeaşi persoană cu Emil Bodnăraş. L-am cunoscut pe Lucreţiu Pătrăşcanu care ne-a strâns bucuros mâna. Inginerul Ceauşu ne-a cerut să-l urmăm. Am străbătut nişte coridoare lungi şi întortocheate. Militarii din Palat se uitau după noi ca după nişte ciudăţenii. Ne-a adus apoi la cunoştinţă că Mareşalul, Ică şi alţi trei miniştri au fost arestaţi, şi ni s-a spus care va fi misiunea noastră.»

Mărturisirea lui Ilie Dinuţ este interesantă, prin faptul că arată cât de concret era stabilită legătura între comunişti şi serviciul de pază al Palatului, mergând până a se fixa o parolă de recunoaştere.

După cele declarate de inginerul Ceauşu, au loc următoarele fapte:

«Inginerul Ceauşu şi Ştefan Mladin urcară scara şi intrară în salonaşul pustiu. Sergentul Nistor deschide uşa seifului răsucind butoanele. Inginerul Ceauşu deschide larg uşa seifului. Cei doi arestaţi se ridică instinctiv în picioare, uluiţi de apariţia neaşteptată a civililor. '- Vă luaţi lucrurile şi ne urmaţi!' spuse inginerul Ceauşu. Cei doi ieşiră din seif. Mareşalul îşi încheie tunica, îşi şterse faţa transpirată. Microbuzul aştepta în faţa Casei Noi. Cei doi arestaţi trecură printr-un coridor viu format din cei şapte civili înarmaţi, apoi urcară în microbuz alături de ceilalţi arestaţi».

Mai trebuie adăugat cum că Mareşalul, la ieşirea din seif, ar fi întrebat: «Ne duceţi să ne împuşcaţi?» La care Ceauşu i-ar fi răspuns: «Nu vă ducem să vă împuşcăm. Mai înainte trebuie ca poporul să vă judece». Destul de teatral dialogul, dar mai mult decât atât nu găsim în documentaţia vremii.

Odată urcaţi în microbuzul gărzii Palatului, condus de un militar-şofer, împreună cu garda celor şapte comunişti, conduşi de Ceauşu, care era într-un Fiat, s-au îndreptat către Vatra Luminoasă, la o casă conspirativă. Aici au sosit după orele 1 noaptea. Au fost conduşi de Ceauşu şi garda comunistă şi repartizaţi în încăperile de la parter. Singur, într-o cameră de la etaj, a rămas doar Mareşalul. Au fost lăsaţi în seama femeii de serviciu, care trebuia să le asigure masa. (Mareşalul nu mâncase nimic de la orele 1 din ziua precedentă, ca şi ceilalţi.) Această femeie de serviciu era, bunînţeles, comunistă eliberată cu şase ore mai înainte de la Văcăreşti. Este interesant a reda scena cum Ileana din Nadomir a preparat prima masă a Mareşalului şi a celorlalţi în captivitate:

«Cămara pustie, bucătăria la fel. Găsii doar un săculeţ cu mălai, cât să ajungă pentru o mămăligă. Deodată auzii în stradă strigătul unui zarzavagiu. Ieşii în stradă şi strigai!

- N-am nimica cocoană. Vândui tot.

Am zărit în coşul zarzavagiului câţiva dovlecei şi-am întrebat:

- Cum îi dai?

- Sunt pentru porci, cocoană...

- Nu-i nimic. Pentru ceea ce avem noi nevoie sunt buni...

Ileana reveni în bucătărie mulţumită că avea ce găti. Puse apa de mămăligă, tăie dovlecii şi, în timp ce pregătea fiertura, dialoga în gând cu Mareşalul: 'Da, domnule Mareşal, mi-aţi trimis fraţii la moarte, iar eu acuma am sarcina de la partid să vă gătesc. Să nu vă fie cu supărare, dar până vine un bucătar de elită, o să mâncaţi ceea ce mănâncă în ţara asta mii şi mii de muncitori, şi au mâncat mii de deţinuţi politici: mămăligă cu dovleci. Da, asta o să aveţi de dejun, mămăliguţă cu zeamă de dovleci!... Şi sufletul ei bun se înfioară pentru o clipă.»

Într-adevăr *si non e vero, e ben trovato,* sufletul ei bun se înfiorase fie şi pentru o clipă, dar ne întrebăm ce vor fi făcut sufletele acelora care pregătiseră Mareşalului României asemenea tratament? Se vor fi înfiorat ele de grotescul scenei? Mareşalul nu făcuse parte dintre conducătorii care habar nu aveau ce mănâncă muncitorii şi condamnaţii politici. Mareşalul nu făcea parte dintre cei ce huzuriseră şi se ghiftuiseră, ţinându-se numai de orgii. El era întâiul dintre soldaţi şi, nu o dată, a împărţit pâinea cu ostaşul sau muncitorul, şi nu o dată a gustat din hrana deţinuţilor. El şi de data aceasta, dacă l-au tratat astfel, cum se arată în *Şi-a fost ora H*, la pagina 355, a mâncat fiertura din zeama de dovleci cu mămăligă şi nu s-a simţit cu nimic degradat. În faţa soartei el rămăsese tot Mareşalul Anto-

nescu.

În fond, lucrarea citată mereu, pe lângă unele noutăţi documentare, a mai adus un aport în ceea ce priveşte felul cum s-a oglindit actul arestării Mareşalului în ochii şi sufletul oamenilor simpli: ostaşi, muncitori. Şoferului de la microbuzul Palatului, Bunea, «inima i se făcuse cât un purice» la aflarea misiunii care-i revenea. Iar şoferul de pe Fiat, comunist, mărturisea: «dacă cineva mi-ar fi spus cu câteva ceasuri mai în urmă că voi intra în Palat, că voi participa la transportul miniştrilor arestaţi, l-aş fi luat la trei păzeşte! Abia după ce i-am văzut pe arestaţi am înţeles că mă aflam cu Fiatul meu pe una din crestele cele mai înalte ale evenimentelor». Tot şoferul Bunea mai spune: «încremenisem cu mâinile pe volan. În spatele meu arestaţii tăceau. Sau poate din pricina emoţiei nu-i auzeam. Mă gândeam cu nelinişte şi teamă la misiunea ce mi s-a dat». Altul care îşi arăta starea sufletească a momentului, sergentul Nistor, sentinelă la seif: «Nu pot să mă laud că nu mi-a fost teamă. De fapt mă stăpânea un sentiment de indispoziţie şi teamă: Bărbatul din faţa mea fusese până acum temutul Conducător al statului. Ce mi-i şi viaţa aceasta!» Mai mult, şi la cei şapte comunişti însărcinaţi cu paza arestaţilor şi recrutaţi dintre «chelneri», auzim cuvinte ca acestea: «ne-a adus la cunoştinţă apoi că Mareşalul şi Ică au fost arestaţi. Auzeam şi nu ne venea să credem!» Şoferul Bunea mai spusese: «dacă la ora prânzului, cineva mi-ar fi spus că o să-l transport pe Mareşal sub escorta unor comunişti, l-aş fi pus în cămaşa de forţă».

Să ne oprim aici cu citatele! Era timpul. Într-adevăr, numai în gura oamenilor simpli poţi găsi cuvinte care să exprime o stare sufletească printr-o vie imagine plastică: «cămaşa de forţă». Expresia aparţine din fericire unui ostaş. De fapt, toată smerenia de care dăduseră dovadă aceşti fii de ţărani şi muncitori, ce primiseră ordin de la Rege, ne arată adâncul lor proces de conştiinţă exprimat prin câteva cuvinte simple. Mai mult, prin ele ne este îngăduit să vedem o schiţare a întregului proces sufletesc care avusese loc în tot poporul, pe toată întinderea Ţării, la aflarea acestei ştiri. Nimeni nu a putut rămâne nepăsător şi nici nu a putut să se bucure aflând despre arestarea Mareşalului.

Să-l lăsăm pe Mareşal, însoţit de cei trei miniştri: Mihai Antonescu, generalul Pantazi, generalul Piki Vasiliu şi colonelul Mircea Elefterescu, să-şi urmeze calea de meteor pe orbita-i în cădere, luând drumul calvarului în ţara inamică. Întocmai unui fluviu, el mai avea de străbătut un pas mâlos mai înainte de a se revărsa în oceanul veşniciei, purificat şi liniştit. Să revenim la Casa Nouă din palatul regal, spre a urmări evenimentele care s-au produs după

închiderea Mareşalului în seif, pentru a încerca să tragem concluziile impuse de teribilul act consumat: a fost acesta un act îndreptăţit? A fost justificat? A fost necesar?

«Ordinul de arestare fusese executat. În holul Casei Noi, la câţiva paşi de la intrare, rămăseseră uitate pe o canapea chipiul şi mănuşile Mareşalului.» Astfel se termină capitolul III, «Arestarea din salonul galben» al cărţii *Şi a fost ora H*, pentru a începe capitolul IV, «Cinci ore fără guvern». Într-adevăr, grăitoare titluri: «Guvernul oficial al ţării fusese decapitat într-o linişte deplină. Nimeni nu-i luase locul. Maşina de război, instituţiile publice, continuau să funcţioneze în virtutea inerţiei pe baza primului impuls dat de Mareşal».

Derută şi haos. Actul arestării făcut împotriva judecăţii drepte şi într-o grabă nesocotită, dăduse peste cap toată ordinea de stat. Tot ce avea să urmeze fusese organizat şi pus la punct de Mareşal, înainte de venirea sa la Palat.

34 - Guvernarea Mareşalului continuă.
Diktatul de la Moscova în loc de armistiţiu.

Pentru a ne întări convingerea aceasta nu avem decât să urmărim activitatea complotiştilor în aceste «cinci ore fără guvern». Ele corespund exact timpului în care s-a declanşat lovitura de stat şi s-a declarat armistiţiul. Întrebarea care se pune dintr-o dată este: cum au fost oare cu putinţă toate acestea, fără un guvern, fără un plan propriu, când nimeni nu ştia nimica şi totuşi, actul a fost îndeplinit în tot complexul lui? Explicaţia nu poate fi decât una şi anume: că Regele şi cei câţiva complotişti şi-au însuşit tot planul de acţiune pus la punct de Mareşal din dimineaţa zilei de 23 august şi pe care ei l-au luat de-a gata şi l-au aplicat «pe baza impulsului prim dat de Mareşal».

Deci, să lăsăm «chipiul» să conducă şi să ne înapoiem în salonul galben al Casei Noi:

«Regele s-a întors în biroul său din Casa Nouă. Prietenii îl urmară. Palid de parcă ar fi vomat, Mihai îşi aprinde o ţigară încercând să-şi ascundă tremurul nervos. Mircea Ioaniţiu era la fel de palid. '- Şi acum ce facem?' întrebă Regele cu un aer neajutorat. '-Trebuie să-i găsim pe liderii partidelor politice!' îi răspunse Mocioni-Stârcea. '- Şi dacă nu-i găsim?' spuse Regele. '- Atunci se va trece la formula guvernului de generali, prezidat de generalul

Sănătescu.' Acesta, când auzi rostindu-i-se numele tresări.»

Cu câteva pagini mai înainte am putut urmări cum reacționaseră acei oameni simpli care fuseseră întrebuințați ca executanți în actul arestării și am putut constata prezența unui proces de conștiință la fiecare în parte. Datorită martorului ocular, aflăm și cum a reacționat Regele, după ce l-a demis pe Mareșal și s-a executat arestarea. Expresia «palid de parcă ar fi vomat», indică rezultatul unui conflict puternic dintre două sentimente potrivnice: voința, sub imperiul unui interes și conștiința, sub imperiul unor sentimente superioare. O paloare nu survine fără o cauză fizică, decât în cazuri extrem de grave ale conflictului sufletesc. În fond, Regele dăduse călăilor pe susținătorul și pe acela care garanta tronul său, existența însăși a monarhiei; îl sacrificase fără scrupule pe cel ce făcuse totul în timpul celor patru ani de guvernare, pentru întărirea prestigiului Coroanei. Așadar, era foarte posibil ca în momentele imediat următoare acelui act, Regele să fi putut măsura imensitatea golului în care se azvârlise, îngrozit de propria-i faptă. Sau poate că, în acele minute, de undeva din adâncurile subconștiente să-i fi răsunat cuvintele Mareșalului ce i le adresase în anumite momente de adâncă semnificație istorică și politică:

«Prin mine neamul românesc, guvernul și armata, vă ridică azi la cea mai înaltă treaptă a mândriei ostășești și românești. Este în acestă înălțare Sire, toată credința noastră în dinastie; este în această înălțare, cea mai grea povară pe care v-o dă neamul. În mâna Majestății Voastre curată și tânără stă destinul neamului și destinul Majestății Voastre.» Iar mai departe: «Sire, închin Domnului rugămintea să păstrați iubirea neamului și niciodată fapta Măriei Tale să nu se despartă de încrederea poporului».

«V-a dat Dumnezeu un nume mare, numele lui Mihai Viteazul. Vă doresc Sire, ca Dumnezeu să vă învrednicească să dați numelui ce purtați același răsunet de veacuri».

Dar, mai cu osebire și cu semnificație profetică, poate, i-au răsunat în amintire cuvintele care i s-au părut sibilice atunci, dar care acuma îi apăreau amenințătoare sub iluminarea tragică a actului săvârșit:

«Apusul cârmuirii voastre să fie un răsărit de glorie și lumină pentru neam».

Ar fi putut oare aceste cuvinte să-l facă să întrezărească acest apus?

Actul comis de Regele Mihai mai poate fi asemuit cu com-

portarea lui Carol al IX-lea, regele Franței, față de amiralul Coligny și cu atitudinea împăratului Germaniei, Ferdinand al II-lea, față de generalul său Wallenstein.

«Amiralul Coligny fusese un om fără prihană și dintr-o bucată. El făcuse cel mai drept dintre răsboaie, acela pentru biruința credinței, și trăsăturile feței sale nu aveau nimic omenesc, ele fiind asemenea chipurilor ce împodobesc catedralele». Astfel îl descrisese regele Henric al IV-lea de Navara. Pe fiii regelui Henric și Ecaterina de Medicis îi crescuse de mici, iar Carol al IX-lea îl avusese tutore și perceptor. Aceasta nu l-a împiedicat pe regele Carol să-l dea pe mâna catolicilor în noaptea Sfântului Bartholomeu. Este drept, el încercase să obțină favorul de la mama sa pentru a-l cruța pe amiral, dar nu stărui prea mult. La măcel luaseră parte chiar soldații din garda regelui, care trebuiau să-l apere pe amiralul imobilizat la pat, în urma unui atentat. Când regele aflase despre moartea lui Coligny, sentimentele sale de recunoștință filială cu care se împodobise până atunci, făcură loc instantaneu unor sentimente de adevărată ură deslănțuită, începând să profereze cele mai grave insulte la adresa acestuia:

«Ehe, spuse batjocoritor regele, am vizitat spânzurătoarea în care se leagănă domnul Amiral, părintele meu. Nu prea miroase bine domnul Amiral!»

Acestea au fost singurele cuvinte cu care și-a manifestat toată dragostea și recunoștința Carol al IX-lea față de bătrânul Coligny. Și acest rege tânăr avea vârsta Regelui Mihai.

Ferdinand al II-lea al Germaniei, după ce primește cu mare recunoștință sprijinul militar al generalului Wallenstein, într-un moment foarte critic pentru imperiu, în timpul războiului de 30 de ani, și îl ridică la mari onoruri, dintr-o dată îl aruncă în cea mai mare disgrație care merge până la atentatul la viața generalului. Motivul conflictului ar fi fost că, după ce înlăturase cu desăvârșire pericolul armatelor lui Gustav Adolf, Wallenstein intrase în tratative secrete cu regele suedez, pentru încheierea unui armistițiu fără știrea împăratului. Acesta l-a declarat trădător și, corupând pe cel mai bun prieten al generalului, a urzit în taină un complot căruia îi căzu victimă Wallenstein.

În cazul Coligny, ca și în cazul Wallenstein, deși sentimentele omenești cele mai elementare fuseseră călcate în picioare, existase la baza lor rațiunea de stat. Ținând seama de moravurile acelor timpuri, când crima era un act politic în palate, ele au circumstanțe ușurătoare. Monarhiile se aflau în legitimă apărare, reală sau fictivă, aceasta nu avea importanță, deoarece elementele unei adevărate cunoașteri

nu apăreau dacât mult mai târziu, iar acţiunea trebuia să se producă chiar numai pe bază de prezumţii.

Însuşi cazul Mussolini prezenta justificările raţiunii de stat: Ducele se rupsese de interesele Italiei, el voia război în continuare. Regele Victor Emanuel nu făcuse decât să pună în aplicare decizia (şi sancţiunea) Marelui Consiliu Fascist, care demisese pe Duce cu o seară înainte.

Cât de reprobabile apar aceste fapte în faţa istoriei, ele tot nu se aseamănă cu actul comis de Regele Mihai faţă de Mareşalul Antonescu: călcarea peste sentimentele cele mai nobile ale fiinţei umane, peste recunoştinţă. Actul Regelui Mihai se deosebeşte fundamental de celelalte prin aceea că el nu are la bază o justificare de ultimă instanţă: raţiunea de stat. Dimpotrivă, el apare în lumina a patru decade ca un act care călca flagrant interesele statului român.

În primul rând, el submineazǎ interesele monarhiei. Regele lucrează împotriva sa, înlăturând pe omul care se pusese chezaş cu propria-i viaţă pentru salvgardarea intereselor monarhiei ca instituţie de bază a României. Conlucrarea cu reprezentanţii comunişti prin definiţie înseamna dinamitatea tronului.

Prin gestul său pripit, azvârle statul într-o aventură a cărei ieşire era greu de întrevăzut. El periclita siguranţa însăşi a Ţării. Regele predase Ţara şi armata inamicului, fără nici o garanţie, punându-se la discreţia acestuia. Voind cu orice preţ ca actul armistiţiului să fie făcut sub autoritatea sa expresă, deposedează pe Mareşal de opera sa, fără nici un scrupul, născocind o motivare puerilă. El se subordonează de bună voie reprezentanţilor comunişti, care nu ezită nici o clipă să ia conducerea fermă şi să dicteze soluţiile «cu pumnul în masă», fără să-i fi asigurat Regelui cea mai mică garanţie.

Procedând abuziv, Regele călcase peste voinţa şi hotărîrea celor patru reprezentanţi ai opiniei Ţării: Maniu-Mihalache-Brătianu, exponenţii burgheziei şi ai păturii ţărăneşti şi Titel Petrescu, care exprima voinţa păturii muncitoreşti. Aceştia acordaseră totală încredere şi depline puteri Mareşalului pentru încheierea armistiţiului. În momentul când Ţara se afla mai mult ca oricând în spatele Mareşalului, aşteptând s-o salveze, exact în acel moment, Regele găseşte cu cale să-l demită, să-l aresteze, să-l batjocorească şi să-l dea în cele din urmă, pe mâna inamicului.

Niciodată Ţara nu acordase, prin reprezentanţii ei constituţionali, o mai mare încredere Mareşalului, decât în acea dimineaţă de 23 august 1944, la Snagov, prin trimisul lor. Poate numai plebiscitul de după rebeliune, când procentul voturilor de încredere obţinute

fusese de 99,99 procente, să fi egalat mandatul celor patru şefi de partide existente legal în Ţară, dar Regele le nesocoti şi retrase încrederea Mareşalului, acordând depline puteri reprezentanţilor Partidului Comunist. Astfel, actul regal din 23 august 1944 rămâne un caz unic în istorie prin contradicţiile sale şi prin absurda luptă pentru supremaţie în stat. Conştient sau nu, Regele trecuse, în interval de câteva minute, de sub protecţia Mareşalului Antonescu sub protecţia Partidului Comunist.

Să reconstituim acum reacţiile celorlalţi participanţi. Generalul Sănătescu a strigat: «Luaţi mâinile de pe domnul Mareşal, ce, aţi înebunit?!» Cât despre ceilalţi: Mocioni-Stârcea, generalul Aldea, colonelul adjutant Emilian Ionescu, aceştia ar fi voit să se bucure, dar nu puteau. Erau conştienţi că păşeau pe marginea unui abis.

Orice ar fi încercat generalul Sănătescu să facă în ultimul moment, evenimentele l-au depăşit. Numele şi autoritatea sa fuseseră folosite cu abilitate în închegarea şi declanşarea actului. El slujise drept cel mai bun paravan în dosul căruia complotiştii puteau opera în cea mai deplină siguranţă. Fusese şi cea mai bună momeală, pentru atragerea de partea complotiştilor a unor mari comandanţi, cărora avuseseră grija să nu le divulge scopul adevărat al acţiunii pe care o duceau. În determinismul fatidic, Sănătescu îşi îndeplinise rolul. Acele cuvinte scrise de Mareşal ca rezoluţie, pe raportul comandantului militar al Capitalei, prin care-şi înaintase demisia imediat după rebeliune, din cauza actelor compromiţătoare săvârşite de fratele său, maiorul Muc Sănătescu, îşi căpătaseră acum întrega semnificaţie: «Nu se aprobă, generalul Sănătescu este un ofiţer prea valoros pentru ca armata şi Ţara să se poată lipsi de serviciile sale». Şi cu adevărat, nu s-au lipsit de acele servicii!

Desolidarizarea din ultimul moment intra în istoricul acestui act ca axă principală în jurul căreia se înnodase întreaga intrigă. Fără nici un scrupul faţă de prietenia şi încrederea pe care i le acordase Mareşalul, sub masca prieteniei, înfăptuise momentele-cheie ale diabolicei lovituri de stat. Întocmai ca generalul Ottavio Piccolomini, pe care Wallenstein îl socotea «îngerul sau cel bun». Legăturile ajunseseră atât de departe, încât unica fiică a lui Wallenstein era logodită cu fiul lui Piccolomini. Ei bine, tocmai pe acest «înger», împăratul de la Viena îl alege ca sigură unealtă pentru dărâmarea ducelui de Friedland. În zadar încearcă generalii Illo şi Teresky să-i deschidă ochii lui Wallenstein!... Sănătescu s-a dovedit a fi o unealtă oarbă. Regele însă nu lucra cu propria-i mână; ci prin ambiţiosul curtean Mocioni-Stârcea, care socotea că sosise momentul ca să scape monarhia de sub tutela Mareşalului, iar el să ocupe alături de Rege locul pe

care Urdăreanu îl avusese lângă Carol al II-lea. Desolidarizarea lui Sănătescu, în ultimul moment, nu face altceva decât să întărească mai mult convingerea că Mareşalul, prin declaraţiile ce le făcuse Regelui, era decis să semneze armistiţiul. În ipoteza primă, Mareşalul trebuia să fie lăsat să-l facă, după cum era înţelegerea cu partidele de opoziţie.

Ieşind din salon, Regele se duce la complotiştii ascunşi după perdea. Astfel el are timp să ia o atitudine. Rămas singur cu Sănătescu, era firesc ca Mareşalul să fi continuat pe această temă discuţia care înlăturase complect din mintea generalului ideea arestării.

Complotiştii în pericol de a scăpa singura ocazie de a-l înlătura pe Mareşal, fac ultimele presiuni asupra Regelui intimidat şi derutat. Cunoscând, prin şeful cifrului de la Externe, întreaga corespondenţă a Mareşalului cu Stockholmul şi Cairo, ei nu aveau nici o îndoială cu privire la intenţiile acestuia de a încheia armistiţiul. Ori tocmai acest lucru voiau să-l împiedice cu orice preţ. Dacă Mareşalul (care era în legătură cu Stalin prin doamna Kollontay şi cu generalul Wilson prin diplomaţii trimişi la tratative în Turcia şi Egipt) reuşea să facă armistiţiul, aceştia - natural aveau să-l recunoască şi să-l întărească din nou în conducere, urmând să se împodobească de alte noi succese, cum ar fi fost recucerirea Nordului Ardealului. Perspectiva era într-adevăr de natură să înspăimânte pe complotişti, făcându-i să-şi piardă raţiunea. Regele putea fi repede şi uşor convins, ceea ce făcură cu toţii deodată şi pe rând (Mocioni-Stârcea, generalul Aldea, Ioaniţiu):

«Majestate, nu-l lăsaţi să facă armistiţiul. Dacă nu scăpaţi acum de el, nu veţi mai putea scăpa niciodată şi-l veţi lăsa pe el să se încarce de toate onorurile, făcând dintr-un om sfârşit, un om mai puternic şi mai primejdios. Majestatea voastră ce veţi face în acest timp? Veţi sta mai departe în umbra Palatului, în timp ce el va sta alături de aliaţi, după cum a stat pînă acum alături de Hitler şi Mussolini. Nu-l lăsaţi să scape, Majestate!»

Fuseseră pe semne de ajuns aceste argumentele şi altele, pentru a înfrânge rezistenţa Regelui. Atunci, pătrund în salon cei trei subofiţeri cu pistoalele... Cât de naturală ni se pare reacţia generalului Sănătescu: «Ce, aţi înnebunit?» ţipase el la vederea acestei scene. Fusese neaşteptată şi nelogică în raport cu ceea ce trebuia să se întâmple. Numai că nici el, axa acestui complot, nu fusese la curent cu adevăratele gânduri ale celorlalţi. El se desprinsese deodată de tot ceea ce uneltise cu câteva minute înainte şi se înscrisese iarăşi pe linia încrederii în Mareşal. Tocmai în acele momente de revenire la bunele sentimente, mai înainte chiar de a se fi introdus ordinea liniştitoare

într-un spirit şi o conştiinţă sbuciumată, tocmai în acele momente el asistă dintr-o dată la acea scenă îngrozitoare, când cei trei subofiţeri năvălesc cu pistoalele întinse.

Normal, subofiţerii trebuiau să asculte ordinul generalului, dar peste ordinul şefului Casei Militare a Regelui, se suprapune ordinul unui colonel adjutant, înfăptuind arestarea. Culisele trăseseră sforile, iar marionetele se supuseră automat!

Potrivit mărturiilor făcute de complotişti, după arestare, aceştia au intrat în panică mare. Datorită lipsei totale de suspiciuni din partea Mareşalului, partea întâi a planului: demiterea, fusese rapid şi uşor înfăptuită. Acum urma partea cea mai grea: înlocuirea. Oricât de uşor mersese executarea primei părţi a planului, forţele lor morale şi psihice erau epuizate. Unităţile militare sosite ca întărire a gărzii Palatului nu erau de natură să dea încredere. Simţiră nevoia de a lua imediat legătură cu cei din afară. Mocioni-Stârcea se repezi după delegaţii comunişti. Niculescu-Buzeşti după şefii de partide. Ei trebuiau să se substitue fără întârziere Mareşalului, mai înainte ca Ţara şi armata să fi prins de veste. Programul Mareşalului trebuia să fie înfăptuit cu orice preţ, deoarece el fusese declanşat cu mult înainte de ora 16 de însuşi Mareşalul. Regele, cu o parte din complotişti, încearcă să-şi însuşească autoritatea şi programul de orientare al Mareşalului. Justificările ulterior date publicităţii: «Nu a vrut să facă armistiţiu ci să continue răsboiul mai departe alături de nemţi; a vrut să mute apărarea pe Carpaţi şi să evacueze Muntenia», nu apar decât ca simple încercări de a ascunde adevăratul mobil al actului comis.

Urmărind întreaga şi complexa activitate diplomatică dusă pe atâtea planuri diferite, în acest scop şi după ce am văzut cu câtă superioritate şi adâncă înţelegere pentru Ţară Mareşalul înţelesese să îngăduie şi să acopere cu prestigiul său acţiunea opoziţiei dusă în scopul încheierii armistiţiului; după ce l-am văzut oferind locul opoziţiei pentru această înfăptuire, el subordonându-se, ca un soldat; după ce am văzut cum întreaga opinie publică a Ţării, în cap cu cele trei partide de opoziţie, i-au acordat necondiţionat votul de încredere; după ce, în decursul ultimei zile, a luat măsuri şi a făcut declaraţii diverselor persoane oficiale; după toate acestea, cum ar mai fi fost posibil ca Mareşalul, în drumul de la Snagov la Rege, să se fi răsgândit şi să declare că va continua războiul?

Dar să admitem, printr-o reducere la absurd, că Mareşalul, din motive subiective, s-ar fi răsgândit în ultimul moment şi ar fi renunţat la armistiţiu. Aceasta ar fi fost cu neputinţă, deoarece măsurile concrete, luate în după amiaza zilei de 22 august şi dimi-

neaţa lui 23 august, nu i-ar mai fi permis revenirea pe vechile poziţii.

Aceste acţiuni erau:

1. - Ordinul dat Armatei de Moldova pentru retragerea succesivă pe linia Focşani-Galaţi; separarea de armata germană şi sustragerea de sub efectul manevrei de capturare sovietică;

2. Prevenirea ministrului Clodius în vederea ieşirii din răsboi, în scopul de a-l anunţa pe Hitler;

3. - Telegramele cifrate expediate la Stockholm pentru încetarea focului şi la Cairo, cerând intervenţia aviaţiei anglo-americane;

4. - Acordul verbal cu cele trei partide, în vederea încheierii armistiţiului din dimineaţa de 23 august;

5. - Chemarea pentru orele18 a lui Clodius la Preşedinţie, în scopul de a-i anunţa înfăptuirea armistiţiului, şi în sfârşit:

6. - Ordinul dat generalului Iosif Teodorescu, comandantul militar al Capitalei, ca la orele 19 trupele din garnizoana Bucureşti să intre în dispozitivul de luptă pentru orice eventualitate.

Faţă de această înşiruire de acte ce se găsesc înserate în documentele vremii, în mod cronologic, este cu neputinţă să mai rămână în picioare versiunea după care arestarea Mareşalului s-a produs în urma hotărîrii expuse Regelui de a continua războiul alături de Hitler.

Mai rămâne a doua versiune: arestarea provocată de declaraţiile Mareşalului de a-l informa în prealalbil pe Hitler. Dar nici acest argument nu mai rămâne în picioare, căci, după declaraţia lui Vişoianu, una din condiţiile puse Regelui pentru încheierea armistiţiului, era şi aceea de a anunţa mai înainte pe Hitler, ceea ce şi Mareşalul condiţionase către sovietici. Aceştia căzuseră de acord asupra acestui punct. La patru ore de la arestare, Regele însuşi cheamă pe Killinger la Palat şi-i declară:

«Ca Hohenzollern, nu pot decât să regret evoluţia evenimentelor şi rog guvernul Reich-ului să se folosească de condiţia pe care o ofer pentru a-şi retrage neîntârziat, fără violenţă şi în ordine, trupele germane din România».

Aceeaşi scenă se pregătise s-o joace şi Mareşalul, cu două ore mai devreme, chemându-l la Preşedinţie pe Clodius, ministrul Reichului şi prieten intim al lui Hitler:

Căpitanul Neniţescu declară:

«După ce m-am despărţit de generalul Sănătescu şi am văzut pe Mihai Antonescu intrând pe poarta palatului regal, am bănuit că ceva deosebit are să se întâmple. M-am despărţit de căpitanul Saidac şi m-am dus pe jos la Preşedinţie, unde am ajuns la ora 16. Aici am aşteptat înapoierea vicepreşedintelui. La ora 17,30 m-am trezit cu

ministrul Clodius. Acesta mi-a spus că avea audienţă la Mihai Antonescu pentru acea oră. L-am informat că acesta era la Palat şi că nu ştiu când se va întoarce. Clodius s-a decis să-l aştepte, spunând că avea în continuare audienţă şi la Mareşal. A aşteptat până la ora 18,30 când a plecat oarecum intrigat».

Dacă Regele Mihai considerase necesar să condiţioneze încheierea armistiţiului de anunţarea în prealabil a germanilor, cu atât mai mult această obligaţie revenea Mareşalului. Care erau raporturile Regelui Mihai cu guvernul nazist? Strict protocolare. Care erau raporturile Mareşalului? Pe lângă cele oficiale, existau strânse raporturi personale între cei doi conducători. Pe deasupra, erau prevenirile făcute la ultima întâlnire, care îi dădeau întreaga deslegare pentru a acţiona în raport cu interesele României. Raporturile personale aveau la bază încrederea, trecutul de luptă comună al celor două armate, urmărind acelaşi ţel, onoarea militară. De altfel, Regele nu a reacţionat în salonul galben, când Mareşalul i-a comunicat această intenţie. El a reacţionat după ce luase contact cu complotiştii, care i-au dictat ce avea de făcut.

Cum era de conceput ca toată politica desfăşurată de România pe timpul acestor patru ani, de Mareşal personal şi de guvernul său, să fie răsturnată dintr-o dată printr-o trădare? Acest fapt nu ar fi fost văzut cu ochi buni nici de viitorii aliaţi, deoarece nu poţi primi cu încredere la masa ta un om care şi-a trădat prietenul, pentru că tot astfel va putea să te trădeze şi pe tine. De aceea Stalin nu a obiectat când Mareşalul formulase condiţia de a anunţa în prealabil Germania şi numai în cazul că trupele Reich-ului vor refuza să părăsească teritoriul României, să i se acorde 15 zile pentru a elibera Ţara. În cazul acesta, Mareşalul se încadrase în prima avertizare făcută lui Hitler, că nu va renunţa la Nordul Ardealului şi la nevoie îl va recuceri cu armele. De aceea, el nu vroia ca Ardealul de Nord să fie cedat de trupe străine, ci voia să-l recucerească prin arme, de la cei care-l ciuntiseră.

Atâtea temeiuri pentru a îndreptăţi pe Mareşal la această comportare. Pe deasupra, anunţarea lui Hitler constituia punctul principal al armistiţiului, planul moral pe care se situa. El trebuia să reprezinte aportul moral al unui stat fost adversar, care pretindea să devină aliat. Mareşalul Antonescu care, pe timpul guvernării sale, se înscrisese prin actele sale măreţe pe linia trecutului de vitejie şi onoare militară şi, mai cu seamă, pe linia trecutului istoric al tânărului stat român, nu poate admite să întineze acest trecut şi să mânjească onoarea armatei, care avusese cinstea să lupte cot la cot cu bravul şi neînfricatul soldat german, cerându-i să-i sară în spate mişe-

leşte. El nu vroia cu nici un preţ ca armata română să joace acelaşi rol de trădare pe care, în bătălia de la Leipzig, îl jucase armata Saxoniei, sărind în spatele armatelor franceze ale lui Napoleon în 1813. Armata română, la Plevna şi Mărăşti-Mărăşeşti, pe Tisa şi la Budapesta, n-a săvârşit nici un act josnic. România n-a sărit în spatele vecinilor în momentele lor grele (desmembrarea Cehoslovaciei în 1938, ocuparea Jugoslaviei din 1940), aşadar, nu putea sub conducerea Mareşalului, să comită un act iresponsabil. Nimeni nu putea să-i ceară aceasta, nici chiar Regele.

Datorită acestei voinţe nestrămutate de a nu trăda un fost aliat, România a ieşit cu prestigiul moral intact din acest război; asupra ei nu impietează spectrul trădării.

Când vicisitudinele soartei au determinat pe soldaţii români să întoarcă cu adevărat armele împotriva foştilor camarazi şi aliaţi, nu ei au fost de vină. Dar şi atunci, lupta a fost dusă fără ură, din necesităţi şi conjuncturi politice. Dovadă că a fost astfel stau faptele din timpul acestei părţi de război, când prizonierii germani doreau să se predea românilor, iar soldaţii români se purtau plini de camaraderie. Oare, mergând mai departe în timp, simpatia pe care cele două Germanii, prin poporul lor, o arată României de azi, nu-şi are reazăm în comportarea soldatului român din timpul răsboiului? Şi mai ales faptul că şeful României de atunci se dovedise un aliat de toată încrederea? Că acel şef de stat şi comandant îşi terminase guvernarea tocmai pe motivul că voise ca, până la sfârşit, să fie loial faţă de armata şi poporul german? Toate aceste fapte constituie imponderabile care vin să atârne foarte greu în stima, dragostea sau ura dintre popoare. Atitudinea păstrată şi impusă de politica Mareşalului Antonescu, politică ce vizase poporul german şi nicidecum politica lui trecătoare, şi, mai ales, loialitatea dovedită până în ultimul moment, când fiecare se gândeşte mai mult la sine decât la altul, fusese de natură să sape mai adânc afinităţile dintre cele două popoare, în ciuda formelor separatoare. Numai un stat care ar voi în mod conştient şi deliberat să aşeze la baza doctrinei sale politice trădarea, ar putea face din gândul şi hotărîrea fermă a Mareşalului, de a-şi anunţa pe fostul aliat, înainte de a-l părăsi, să încerce să prezinte aceasta ca pe o culpă atât de gravă, încât să atragă după sine sancţiunea capitală. Nu era cazul cu statul român. Substituindu-se Mareşalului pe plan diplomatic, Regele nu reuşeşte decât să înrăutăţească situaţia, ducând-o până la un conflict armat. De ce? Lesne de înţeles. Într-un fel ar fi pus problema Mareşalul trimisului lui Hitler, care aştepta la Peşedinţie şi într-alt fel a pus-o Regele ambasadorului Reich-ului. Mareşalul îl anunţase din seara

precedentă pe Clodius despre intenţiile sale, îl şi invitase pe acesta să-l informeze pe Hitler. El urma să continue o discuţie şi s-o termine într-un singur fel: desfacerea alianţei.

În baza celor discutate la Rastenburg (Mareşalul nu le dictase lui Davidescu, în nota cu discuţiile purtate cu Hitler, dar le declarase verbal) nu avea decât să-i comunice că, dată fiind situaţia care se încadrează în cele prevăzute anterior, România este silită să iasă din alianţă. Ce-i spusese atunci lui Hitler?

« În baza acordului stabilit la una din întrevederile de la Berchstengaden, când s-a acordat înţelegere României de a putea ieşi din alianţă, dacă răsboiul, în împrejurări nefavorabile s-ar apropia de frontierele Ţării sau ar fi purtat din nou pe teritoriul său, pun întrebarea spuse Mareşalul dacă Hitler nu apreciază că sosise momentul ca România să poată ieşi din alianţă, în cazul când rezistenţa pe linia din Nordul Moldovei nu ar mai fi cu putinţă? Aceasta întrucât el, Mareşalul, nu ar mai putea avea sprijinul masselor, iar cpoziţia, care este din ce în ce mai potrivnică continuării răsboiului, ar putea trece la acte de răsvrătire, periclitând grav situaţia flancului de Sud al frontului german. Dacă operaţia de ieşire din alianţă se va face în ordine, riscurile vor putea fi înlăturate, fiind asigurate prin persoana sa, ordinea şi respectarea condiţiunilor stabilite unei astfel de înţelegeri.»

Iată deci cum chestiunea armistiţiului fusese abordată cu 20 de zile mai devreme. Acum Mareşalul nu avea decât să-i comunice lui Clodius că România se găseşte în situaţia prevăzută în convorbirea de la Rastenburg. Mareşalului nu-i mai rămânea decât să se înscrie total şi fără întârziere sau reticenţe, pe linia intereselor româneşti de la acea oră. Pentru el aceasta nu constituia un procedeu nou, ci repetarea, sub altă înfăţişare, a aceleiaşi probleme: separarea intereselor României de cele germane. Nu procedase la fel înainte de declanşarea luptei împotriva rebelilor legionari, când chemase pe ministrul Fabricius, trimisul lui Hitler la Bucureşti? Nu-i ceruse să-l anunţe telefonic pe Hitler, chiar din biroul său, că va trebui să combată cu armele pe legionarii rebeli şi va renunţa la regimul naţional-legionar? Nu-i ceruse el ca trupele germane din Ţară să nu se amestece?

Şi de această dată, Hitler trebuise să renunţe la o formă de guvernare care i-ar fi predat Ţara cu «mâinile şi picioarele legate» şi să-l lase pe Mareşalul Antonescu să procedeze cum credea că slujeşte interesele României mai bine. Evident, ceea ce trebuia să-i comunice lui Clodius de data aceasta, îl costa pe Hitler scump şi era de aşteptat ca el ră reziste. În acest caz găsea pe Mareşalul Antonescu trecut în fruntea Ţării şi cu armata în tabăra adversă. El luase deja

măsurile în acest scop. Trupele Comandamentului Militar al Capitalei, în momentul când Clodius s-ar fi găsit în convorbire cu Hitler, porneau spre ocuparea poziţiilor de luptă.

Hitler trebuia să cumpănească bine dacă voia să aibă pe Mareşalul Antonescu, un fost aliat, neutru, sau duşman. Dacă ar fi ales cea de a doua ipostază, atunci cu mare certitudine ar fi găsit în el spiritul ofiţerului de stat major din comandamentul suprem, care a conceput şi condus bătălia de la Bucureşti, din noiembrie 1916, şi de la Mărăşeşti din 1917. El ar mai fi descoperit în Mareşal şi pe şeful unei ţări umilite şi nedreptăţite, care fusese târâtă în răsboi prin abuzul de putere al Germaniei, care dăduse Basarabia şi Bucovina sovieticilor şi jumătate din Ardeal, ungurilor. Dacă nu ar fi fost pactul de la Moscova, armatele sovietice nu ar fi pătruns în Basarabia şi Bucovina; Nordul Ardealului nu ar fi fost ocupat fără lupte. În fond, prin şantaj, pentru a-şi asigura petrolul românesc, Hitler dăduse ruşilor voie să reocupe Basarabia, având justificarea de a pătrunde prin Ardeal până la Sfântu-Gheorghe, împlântând de la Vest o pană în inima Ţării, după ce dinspre Est o alta fusese împlântată la Reni.

Refuzul lui Hitler l-ar fi determinat pe Mareşal să treacă la aplicarea acelui punct din armistiţiu: «*dacă Hitler refuză, voi face armistiţiu împotriva lui*».

Regele, în schimb, nu face decât să parodieze pe Mareşal în această grea şi delicată acţiune. Debutând printr-un act de uzurpare şi de spoliere, întâmpină în primul moment dezaprobarea lui Hitler şi trezeşte în reprezentanţii săi la Bucureşti spiritul cavaleresc şi ostăşesc. Hitler, care trimise comando-ul Skortzeny spre a-l elibera pe Duce de pe muntele Gran-Sasso, nu putea admite ca prietenul şi aliatul său cel mai stimat să fie lăsat pradă unei clici de palat. Când a ordonat lui Friessner să ia comanda tuturor trupelor germane din România şi să înăbuşe puciul de la Palat, Hitler s-a gândit în primul rând la Mareşalul Antonescu. Dacă cererea de evacuare a trupelor germane ar fi fost făcută de Mareşal, altfel ar fi fost primită şi în nici un caz n-ar fi declanşat reacţia violentă a Führer-ului şi a trupelor germane. Dacă Stalin nu admisese să stea cu altcineva de vorbă în România decât cu Mareşalul Antonescu, cum era de crezut că Hitler va admite să stea de vorbă cu altcineva? Şi cum era de admis ca Hitler să nu încerce a-l elibera pe Mareşal? Regele îşi asumase un risc enorm, risc care ar fi fost înlăturat, sau redus la minimum, dacă Mareşalul rămânea în fruntea Ţării.

Regele foloseşte planul Mareşalului, cu care acesta îl pusese la curent în timpul audienţei. Mareşalul care cunoştea exact situaţia forţelor germane pe această parte a frontului, arătase că, din punct

de vedere militar, sunt create condițiile încheierii armistițiului, fără un pericol grav prin intervenția trupelor germane. De la Friessner aflase cu o seară înainte, că nu mai dispune de trupele de la Est de Prut și că singurele grupuri care puteau să acționeze erau cele două armate: a IV-a din Moldova, care se retrăgea pe poziții succesive și armata I-a din Ardeal a generalului Macici, intactă, menținută tot timpul aici de Mareșal, pentru a pătrunde în Nordul Ardealului.

În posesia acestor informații, Regele a găsit curajul să-și asume armistițiul, dar în ce condițiuni l-a efectuat! Câte vieți nu au fost jerfite din cauza adversității trezite la armata germană!

Cei doi trimiși după reprezentanții partidelor politice s-au înapoiat. Numai delegații comuniștilor și socialiștii au fost găsiți, ceilalți nu. Guvernul de generali se impunea de la sine. Generalul Sănătescu ezita.

În tot acest timp, chipiul Mareșalului conducea mai departe Țara și armata. Impulsul dat de el împingea faptele pe calea desfășurării lor.

Colonelul Dămăceanu este chemat la Palat. Acesta este pus la curent cu cele petrecute și i se ordonă să declanșeze mecanismul militar al insurecției. Ordinele au pornit chiar din gura Regelui, după orele 17.

Emilian Ionescu spune:

«Regele și persoanele din anturaj au început să manifeste serioase temeri cu privire la reacțiunea trupelor germane din Capitală. Intrarea rapidă a trupelor române în dispozitiv spulberase aceste temeri».

Iată-ne deci în fața celui de al doilea atribut al planului întocmit de Mareșal: intrarea în dispozitiv, la orele 19, ordonat de el generalului Iosif Teodorescu, la Consiliul de Miniștri ținut la Snagov, în dimineața zilei. Complotiștii devin astfel beneficiarii acestei importante și hotărîtoare măsuri luate de către Mareșal.

În completarea acestei idei, colonelul Dămăceanu scrie:

«Nu s-a strecurat nici o informație asupra pregătirii militare a insurecției. Așa se explică cum unități române se deplasau către orele 19, în seara zilei de 23 august (două ore după arestarea lui Antonescu) spre obiectivele fixate, fără a cunoaște că acestea fac parte din însuși planul insurecției armate. Nici un ofițer din Capitală și nici chiar generalul comandant, Iosif Teodorescu, nu a cunoscut situația decât începând de la orele 19».

Dar ora 19 însemna exact ora când trupele începeau mișcarea spre amplasamentele lor. Era ora când ofițerii Cabinetului Militar,

convocaţi de colonelul Davidescu, luaseră cunoştinţă de reţinerea Mareşalului la Palat şi ascultau derutaţi paşii pe caldarâmul Pieţii Victoriei a unităţilor ce treceau spre poziţiile lor de luptă, conform ordinului dat de Mareşal, cunoscut de colonelul Davidescu şi de mine ca şef al biroului III al Cabinetului. Aceasta a provocat deruta noastră: Mareşalul era reţinut la Palat, totuşi ordinele lui erau executate cu precizie. Cum altfel ar fi fost cu putinţă ca un număr atât de mare de unităţi, regimente întregi să se fi putut deplasa exact la ora 19, fără o prealabilă prevenire? Prevenirea fusese făcută, dar cum se explica faptul că nici un ofiţer până la acea oră, nici chiar comandantul, nu cunoaşteau că aceste mişcări făceau parte din planul insurecţiei? Nu putea fi altă explicaţie decât aceea, că ordinul de prevenire şi de punere în marş pentru ora 19 fusese dat din timp de generalul Teodorescu, colonelului Dămăceanu, adjunctul său, imediat după înapoierea de la Consiliul de la Snagov.

Adevărul era - şi Dămăceanu îl ocoleşte atât de naiv - că atunci când fusese chemat la Palat de Rege, după arestarea Mareşalului, Dămăceanu deja primise de la comandantul său ordinul pentru alarmarea trupelor şi intrarea în dispozitiv la ora 19. Lui nu-i mai rămăsese decât să se felicite în sinea sa de această nemaipomenită coincidenţă şi să plece savurând deplina reuşită planului. El spune:

«Deşi automobilul alerga spre Splaiul Independenţei cu viteză, aveam totuşi impresia că mergeam prea încet. Mă gândeam cu intensitate la desfăşurarea evenimentelor din ultima jumătate de ceas. Cu toate că totul era 'perfect pus la punct' şi ştiam ce aveam de făcut, totuşi mă simţeam stăpânit de o mare emoţie.»

Ne este uşor să înţelegem emoţia care stăpânea pe acest colonel, aflat în situaţia unui «casier defraudator» al sumelor date spre păstrare. Căci ce alta făcuse Dămăceanu pe tot timpul pregătirii insurecţiei? El aranjase apele ca ele să se întoarcă în profitul cauzei la care se înscrisese. Zadarnic încearcă prin zeci de pagini să-şi arate meritele în această acţiune. El nu depăşeşte rolul de spoliator. Nici un merit din partea colonelului Dămăceanu, merit cu care vrea cu perseverenţă să se împodobească. Cum ar putea fi altfel interpretat următorul pasaj din *Şi a fost ora H*:

«Comandamentul Capitalei reprezenta inima acţiunii; bătăile sale puneau în acţiune regimentele, le aduceau în stare de alarmă, ca apoi să le treacă la starea de luptă. Se crease poate ceasul cel mai dificil al acţiunii, când nici un comandant de regiment nu aflase ştirea arestării Marşalului, când trupele din Capitală se mişcau pe baza unui plan oficial întocmit din vreme, dar al cărui obiectiv de luptă fusese schimbat.»

Iată deci un text mult mai explicit decât al lui Dămăceanu. În acest fel primim certitudinea că «planul exista şi el era declanşat oficial şi că nici un comandant de regiment - nici chiar generalul comandant al Capitalei - nu ştia de arestarea Mareşalului. Noi adăugăm: ei mişcându-se ferm convinşi că duceau la îndeplinire ordinul însuşi al aceluia care se afla în seiful Palatului! Hotărît lucru «chipiul Mareşalului» rămas pe scaunul de la Palat, conducea mai departe!

Să lăsăm trupele din garnizoana Bucureşti să-şi ocupe amplasamentele fixate şi pe spoliatori să se umple de merite fictive, pentru a vedera ce se întâmplă cu restul oştirii.

- De acord! Textele publicate de cronicarii întârziaţi sunt însă pline de erori şi inexactităţi:

«Generalul Mihail, destituit în 1940 de Mareşalul Antonescu (fiind omul de casă al Elenei Lupescu), participase la şedinţele conspirative, fiind pentru un guvern Gigârtu. Planul comunist îl neliniştise şi nu mai participase la şedinţele conspirative, rămânând totuşi un sfătuitor al Regelui. În ziua de 23 august, părăsind Sinaia, venise la Bucureşti şi către orele 17, se afla în Piaţa Palatului stând de vorbă cu un ofiţer. Cineva din Palat îl zări şi comunică această descoperire mai marilor, care trimiseră imediat să-l invite. Câteva secunde mai târziu se pomeni în atmosfera încărcată a cabinetului generalului Sănătescu. În clipele următoare avea să afle din gura Regelui despre arestare».

Ca o rectificare la cele de mai sus aflate în cartea *Şi a fost ora H*, generalul Mihail vine cu precizarea de mai jos, după treizeci de ani. Iată cum relatează generalul Mihail faptele:

«În după-amiaza de 23 august 1944, între orele 15,30 şi 16, am primit un telefon de la maiorul Harting (care se afla la Sinaia). El îmi spune că are dispoziţiuni de la Bucureşti să mă conducă de îndată în Capitală şi că, în 30 de minute, vine să mă ia. Am răspuns că eu nu pot părăsi Sinaia fără a avea asentimentul altor foruri. Mi s-a spus că nu mai era nevoie de acel consimţământ.

Pe drum l-am întrebat pe Harting care este motivul unei chemări atât de urgente. El mi-a răspuns că nu ştie nimic.

Am ajuns la Bucureşti şi, la poarta din spate a Palatului (strada Imperială), l-am întâlnit pe maiorul de cavalerie Gh.Hârjescu, fost aghiotant al generalului Ludovic Mircescu, în haine civile. Văzându-mă, a venit la mine şi mi s-a adresat cu cuvintele:

- Felicitările mele, domnule general!

- Dar pentru ce? l-am întrebat eu nedumerit.

- Veţi vedea dumneavoastră la Palat.

Intru în Palat şi primul pe care l-am întâlnit a fost generalul Sănătescu.

- L-au arestat pe Antonescu! mi-a răspuns.

- Ascultă măi, l-au arestat sau l-aţi arestat, şi cine?

Nu mi-a răspuns. Era încurcat şi pământiu la faţă, mult mai tare ca de felul lui. Îmi spune să intru la Rege. Intrăm împreună. Regele era singur, într-un nor de fum de ţigară şi cu o ceaşcă mare de cafea dinainte. Era extrem de surexcitat.

- Să trăiţi, Majestate! spun eu.

Mă priveşte drept în ochi şi i se adresează lui Sănătescu:

- Îţi prezint pe şeful Statului Major! iar apoi mi se adresează mie: Îţi prezint pe primul ministru! iar apoi către amândoi: Situaţia este gravă, dumneavoastră sunteţi toată nădejdea!

Erau orele 19,30, când am trecut cu Sănătescu în cabinetul lui, unde el mi-a spus cum a decurs arestarea. Faptele mi-au fost relatate cam astfel:

La orele 15,30, Mareşalul a fost convocat la Palat, întrucât Regele primise de la Bacău, recte comandamentul armatei a IV-a, o telegramă (referinţă la telegrama colonelului Dragomir) descurajatoare şi foarte alarmantă: 'Ruşii înaintează pe tot frontul. Majoritatea trupelor se retrag în debandadă. Încercăm să reconstituim frontul, dar tancurile sovietice ne urmăresc la zeci de metri'

În audienţă i s-a cerut Mareşalului să arate care era situaţia. Acesta, cu voce calmă, stăpân pe el, a arătat că deocamdată nu se poate înjgheba un front, însă oprirea şi reconstituirea se va face în mod sigur pe linia Focşani-Nămoloasa-Galaţi.

Regele l-a întrebat care este starea de spirit şi coeziunea trupelor, la care Mareşalul a răspuns: 'Într-o retragere generală şi sub presiunea inamicului, starea de spirit nu poate fi bună, iar de coeziune nu poate fi vorba'.

Regele avea în faţă o coală de hârtie după care se orienta în întrebări. Ca şi cum n-ar fi auzit nimic, el a spus: 'După informaţiile mele, trupele sunt în debandadă. Toţi fug, care încotro poate'.

Mareşalul pe un ton, altul decât vocea lui normală şi apăsând pe fiecare cuvânt, accentuiază: 'Dacă ştiţi totul, de ce mă mai întrebaţi?'

Regele replică: 'Domnule Mareşal, trebuie să încheiaţi armistiţiu. Mergem spre catastrofă'. Mareşalul este de acord: 'Da, îl voi încheia, dar numai după ce îl voi anunţa pe Hitler. Sunt militar şi nu-mi pot călca cuvântul'.

Regele: 'Vreţi ca nemţii să atace Palatul şi Preşedinţia? Ne

vor aresta pe toţi... În acest caz trebuie să vă daţi demisia'. Spunând aceste cuvinte, Regele a părăsit cabinetul, a trecut în biroul său împreună cu Sănătescu şi l-a lăsat singur pe Mareşal (noi ştim că era împreună cu Ică), în intenţia de a-şi scrie demisia. La câteva clipe de la ieşirea Regelui din cabinet, s-a auzit vocea Mareşalului strigând. Ori, ce se întâmplase? După ieşirea Regelui din cabinet, au intrat colonelul Emilian Ionescu împreună cu căpitanul Anton Dumitrescu şi doi subofiţeri, care l-au înconjurat pe Mareşal. (Atunci s-a produs gestul acela fatal descris de Emilian Ionescu, dar neconfirmat de nimeni): Mareşalul a dus mâna la buzunar spre a-şi scoate probabil batista. El nu era înarmat, nu a purtat niciodată armă asupra lui. Emilian Ionescu declară că a avut impresia că încearcă a scoate o armă şi a ordonat căpitanului şi subofiţerilor arestarea celor doi. În acea clipă a apărut de după perdea generalul Aurel Aldea. Acesta avusese cândva, pe când comanda o brigadă de artilerie, un incident cu generalul Antonescu şi vindicativ cum era, nu a uitat. După părerea mea, Aldea şi cu Emilian Ionescu, aranjaseră totul mai dinainte, căci imediat după arestare a intrat în cabinet generalul Sănătescu, care, văzând situaţia, l-a luat gura pe dinainte şi a strigat: 'Dar ce sunt eu aici, prim ministru sau ce? Luaţi mâna de pe domnul Mareşal, ce, aţi înnebunit?' Colonelul Ionescu Emilian impasibil, i-a răspuns: 'Am ordin de la Majestatea Sa!' Şi i-au împins cu forţa pe cei doi, ducându-i şi închizându-i în seiful pregătit de dimineaţă de către Rege, personal.

Întrebându-l unde se aflau acum, privind în jos, Sănătescu mi-a răspuns: 'Au fost predaţi comuniştilor lui Bodnăraş'. 'Bine, măi' i-am replicat, 'dar asta este o ruşine şi pentru Armată şi pentru Ţară şi pentru Neam.' Iar acum completez: 'şi pentru Tron'.»

PARTEA VII

PROCESUL CONTRA MAREȘALULUI ION ANTONESCU

«Șefii de partide au cerut guvern de militari. Niciodată nu am luat vreo măsură de exterminare împotriva unei persoane. Nimeni nu se oprește cu armata la frontiere, ci merge mai departe, căutând să distrugă armata inamică. Căutați în istoria răsboaielor. Ordin de represalii am dat, dar nu ordin de masacru. Eu sunt soldat, nu pot să întorc armele împotriva celor lângă care am luptat. Populația Odessei a luptat contrar legilor internaționale. Anglia ne-a declarat răsboi. Necesități strategice și naționale au determinat deportări din zona frontului. Dacă Evreii din Țara Românească mai trăiesc, trăiesc numai datorită Mareșalului Antonescu.»

Președintele - Acuzatul Ion Antonescu, am să vă pun câteva întrebări, ca interogatoriu, și am să vă rog să-mi răspundeți la fiecare întrebare concis, ca să se poată consemna. În ce împrejurare ați ajuns la formarea guvernului cu Horia Sima, la 6 septembrie 1940? Dați-ne pe scurt împrejurările.

Mareșalul - Am ajuns la formarea guvernului cu Horia Sima pentru că Horia Sima prezenta baza politică a Țării, în acel moment. Toată Țara se manifestase pentru regimul legionar.

Președintele - Dumneavoastră cum ați ajuns la concluzia că baza politică putea fi dată de Horia Sima ?

Mareșalul - Prin manifestările anterioare și ulterioare, care au avut loc în Țară, după însărcinarea mea cu formarea guvernului. Primind această însărcinare, am vrut să fac un guvern de uniune națională, dar n-am reușit. Acest guvern de uniune națională l-am realizat numai în parte.

Președintele - De ce nu ați putut reuși să faceți un guvern național ?

Mareșalul - Guvern de uniune națională.

Președintele - Guvern de uniune națională ?

Mareșalul - Pentru că nu am găsit înțelegere la toată lumea.

Președintele - Din moment ce atunci când v-ați adresat prima oară vi s-a refuzat colaborarea, cum ați acceptat ca să formați guvern legionar?

Mareșalul Am depus mandatul meu Majestății Sale de

patru ori în două zile. Regele mi-a răspuns: «Nu am altă soluţie». M-am adresat tuturor şefilor de partide, care erau cunoscuţi şi se manifestau. Toţi au cerut în primul rând abdicarea Regelui. După ce Regele Carol a abdicat, m-am adresat din nou şefilor de partide şi mi s-au pus la dispoziţie personagii din grupările respective.

Preşedintele - În guvernul de la 6 septembrie 1940, ce personagii vi s-au dat de alte grupări ?

Mareşalul - Liberalii mi-au dat cinci-şase persoane, care au intrat în guvern şi au deţinut funcţiile economice ale guvernului. Domnul Maniu mi-a oferit două persoane, pe care, socotindu-le neserioase, le-am refuzat.

Preşedintele - Cine erau acele persoane ?

Mareşalul - Mihai Popovici şi Aurel Dobrescu.

Preşedintele - Pentru guvernul de la 6 septembrie ?

Mareşalul - Da, pentru guvernul de uniune naţională, pe care trebuia să-l formăm.

Preşedintele - În acele momente aţi format guvernul cu legionarii. Aţi avut şi alte elemente ?

Mareşalul - Aveam şi alte elemente. Am format guvernul cu oameni care mi s-au pus la dispoziţie şi cu militari. Am dat legionarilor minim posibil ce puteam să dau. Au fost discuţii foarte violente, au fost schimburi de scrisori între mine şi Horia Sima, scrisori pe care le-aţi găsit şi care sunt publicate în cartea «La marginea prăpăstiei».

Preşedintele - Când aţi luat un contact concret cu legionarii ?

Mareşalul - În 1935, din iniţiativa lui Mareş. Domnul Mareş a vorbit cu Codreanu, în prealabil, şi m-a anunţat. Nu este o acuzare pe care i-o aduc Domnului Mareş, pentru că era şi în asentimentul meu ca să mă întâlnesc cu Codreanu. Voiam să văd ce gândeşte şi să-i dau sfaturi.

Preşedintele - După venirea la putere, după 6 septembrie, aţi încheiat o convenţie militară cu generalul Tippelskierch? Care au fost condiţiile în privinţa venirii trupelor germane în România?

Mareşalul - Am văzut şi în actul de acuzare că se aruncă în sarcina mea aducerea acestei misiuni. Convenţia a fost semnată în septembrie 1940. Horia Sima a venit la mine şi mi-a vorbit de convenţie. Atunci am luat cunoştinţă că s-a acceptat venirea misiunii germane. Când a venit generalul Tippelskierch cu planurile de la Berlin, ea a fost tratată de Statul Major pe baza principiilor puse de mine. Misiunea avea un scop limitat, de instrucţie, şi nu cum s-a afirmat în actul de acuzare. O misiune limitată în timp nu avea dreptul să ocupe nici posturi economice, cum se afirmă în acuzare, nici strategice. Generalul Pantazi este mai la curent ca mine cu însărcinările pe care

le-a avut această misiune. Efectivul misiunii a fost de 19.000 de oameni, după cum era prevăzut în convenţie.

Preşedintele - A ocupat zone strategice în zona petroliferă.

Mareşalul - În zona petroliferă noi aveam trupe motorizate, la Câmpina şi în alte părţi. De aceea s-au dus acolo. Bineînţeles, nu pot afirma că germanii nu aveau interes să păstreze petrolul pentru baza economică şi militară. Baza economică germană o alcătuia petrolul românesc. Centrele noastre motorizate, însă, erau în această regiune, care coincidea şi cu interesele nemţilor.

Preşedintele - Întreaga aviaţie germană era la Bucureşti ?

Mareşalul - În convenţia de atunci nu era prevăzută aviaţia. Ea a venit mai târziu.

Preşedintele - De ce trebuia să corespundă aşezarea trupelor de instrucţie germane în zona petroliferă, care-i interesa aşa de mult?

Mareşalul - Acolo erau aşezate centrele noastre de instrucţie pentru trupele motorizate. Eram Conducătorul Statului, nu ţineam să intru în asemenea amănunte. Ministrul de răsboi şi Statul Major se ocupau de aceasta. Eu am stabilit numai principiile care stau la baza acestei convenţii: limitarea misiunii germane în Ţară la 4-5 luni.

Preşedintele - Nu era exagerat efectivul de 19.000 de oameni, aproape două divizii?

Mareşalul Nu erau două divizii. O divizie era formată din 25.000 de oameni. Era o divizie de tancuri şi pe noi ne interesa această unitate, pentru a instrui trupele motorizate române. Convenţia prevedea ca tancurile să rămână în Ţară.

Preşedintele - Care erau măsurile legislative luate în prima epocă a guvernării, până la rebeliunea din ianuarie 1941 şi din ce v-aţi inspirat în aceste măsuri legislative, în linii mari de politică generală?

Mareşalul - Era un regim nou. Se răsturnase total Constituţia şi trebuia să fac o serie de legi, ca să pun bazele administrative, economice şi politice. Aceste legi au fost înfăptuite în tot timpul guvernării regimului meu. Principalele legi la care vă referiţi, erau de românizare. Aceste legi au fost impuse de stradă şi prin legiune. Văzând că nu pot convinge legiunea să renunţe la ele, am chemat pe doctorul Fildermann. Eu l-am propus ca martor să confirme sau să infirme ceea ce declar. Am spus doctorului Fildermann ceea ce cere strada şi dânsul a acceptat acest lucru. Această legiferare am făcut-o sub presiunea străzii.

Preşedintele Când a avut loc prima dumneavoastră întâlnire cu Horia Sima?

Mareşalul - Încă din 1940. În întrevederea pe care am avut-o cu Hitler, am discutat despre rebeliune. Încă de la Bucureşti am sta-

bilit să vorbim numai despre arbitrajul de la Viena.

Preşedintele - Despre răsboiul cu Rusia aţi vorbit?

Mareşalul - Nu.

Preşedintele - Atunci, cum se explică toată conduita dumneavoastră politică şi aceea din Consiliul de Miniştri, din ordinele pe care le-aţi dat, din care lăsaţi să se întrevadă campania împotriva Rusiei, încă de la începutul guvernării dumneavoastră? Cum se explică această atitudine din moment ce nu aveaţi asigurat concursul Germaniei, din acest punct de vedere?

Mareşalul - Nu am să neg că am avut această intenţie.

Preşedintele - În ianuarie 1941, aţi avut o nouă întrevedere cu Hitler, în preziua rebeliunii. Ce s-a discutat din punct de vedere extern şi intern?

Mareşalul - Am fost chemat la Hitler în ianuarie, după ce-l anunţasem pe Horia Sima că mă adresez Ţării, ca să aleagă între linia mea şi a sa. A fost chemat şi Horia Sima, care a refuzat în ultimul moment să meargă. Am plecat singur. S-a înţeles cu germanii, nu s-a înţeles cu ei, sau s-a înţeles numai cu SS-ul german, aceasta nu pot s-o afirm, pentru că nu am avut niciodată vreun document. Hitler părea foarte supărat pe Sima, pentru că refuzase să vină şi a spus că nu-l va mai chema niciodată.

Preşedintele - Întâi aţi discutat cu Hitler politică internaţională?

Mareşalul - În mod regulat. Ori de câte ori mergeam la Hitler, se făcea întâi o expunere a situaţiei internaţionale de către Ribbentrop. După aceea, se făcea o expunere a situaţiei politice interne şi apoi o expunere a situaţiei militare, de către generalul Jodl, care era Şeful Statului Major al tuturor forţelor militare germane. La urmă, Hitler trăgea concluziile şi arăta obiectul întrevederii.

Preşedintele - Cu această ocazie s-a vorbit de răsboiul cu Rusia?

Mareşalul - Niciodată şi nici în ianuarie 1941.

Preşedintele - După întoarcerea dumneavoastră, a avut loc rebeliunea. Ce consultaţii politice aţi avut înaintea rebeliunii. Aţi vrut să faceţi un guvern de uniune naţională, mi se pare, înainte sau după?

Mareşalul - După terminarea rebeliunii am vrut să alcătuiesc un guvern de uniune naţională, făcând apel la şefii de partide. Mi-au răspuns că trebuie să formez un guvern de militari.

Preşedintele - Cine vă recomanda aceasta ?

Mareşalul - Toţi şefii de partide, chiar şi Mareş, care nu făcea parte din vreun partid. Toţi membrii guvernului au fost pentru

formarea unui guvern de militari.

Preşedintele Când aţi fost încunoştiinţat prima oară de intenţia Germaniei de a ataca Uniunea Sovietică?

Mareşalul În mai 1941. M-a chemat Hitler şi mi-a spus, după expunerea situaţiei politice şi militare: «Am hotărît să atac Uniunea Sovietică!»

Preşedintele În această epocă aţi început pregătirea răsboiului? Când a început pregătirea, aţi luat măsuri de exterminare împotriva unor persoane, care ştiaţi că se opun agresiunii împotriva Uniunii Sovietice?

Mareşalul - În viaţa mea nu am luat niciodată vreo măsură de exterminare împotriva unei persoane. În casa mea nu s-a tăiat măcar un pui de găină.

Preşedintele - Dar represiuni sângeroase s-au făcut ?

Mareşalul - Da.

Preşedintele - Aţi fost încunoştiinţat de ele ?

Mareşalul - Faceţi aluzie la represiunea de la Odessa? Nu am ştiut de ceea ce s-a făcut la Odessa, până la broşura din august.

Preşedintele - Avem chiar dosarele Preşedinţiei.

Mareşalul - Nu aveţi toate stenogramele. Ar fi trebuit aduse!

Preşedintele La începutul răsboiului, nu aţi văzut altă putinţă de guvernare ?

Mareşalul Răsboiul s-a declanşat prin surprindere pentru noi. Nu eram pregătiţi. Am avut legături cu şefii de partide.

Preşedintele În ceea ce priveşte aservirea economică a României, după venirea germanilor, care a fost aportul dumneavoastră?

Mareşalul Aservirea o făcuseră predecesorii mei. Eu am căutat să ameliorez situaţia. Eram la discreţia totală a germanilor, fiindcă nu mai puteam importa nimic fără ei. Aveam nevoie de cocs pentru industria grea, alte materii prime, pe care trebuia să le luăm din Germania. De fapt, noi am făcut un program, la începutul guvernării. În acest program noi am spus că 35 la sută trebuie să meargă pentru înzestrarea armatei şi restul pentru consumul normal.

Preşedintele - Cine erau oamenii care ocupau compartimentele economice din timpul guvernării dumneavoastră?

Mareşalul - Erau oameni recomandaţi mie de către domnul Brătianu. Tot sectorul economic era un sector al liberalilor. Până la rebeliune şi chiar după, au intrat toţi oamenii care reprezentau economia liberală.

Preşedintele - Dumneavoastră aţi ordonat deportări şi masacre de populaţie. În ce împrejurări?

Mareşalul - Nu am ordonat masacre. Este un principiu militar ca, în apropierea frontului, populaţia să fie deplasată. Dacă v-aţi fi dus, din septembrie 1940 până în iunie 1941, de-a lungul frontierelor aţi fi văzut... Este o chestiune de siguranţă militară a operaţiilor.

Preşedintele - Într-un Consiliu de Miniştri, aţi spus că împingeţi frontierele României până în teritoriul Transnistriei.

Mareşalul Nu-mi amintesc să fi spus, dar se poate să fi spus.

Preşedintele - Aţi oferit lui Hitler armata română, fără nici o condiţiune.

Mareşalul - Este adevărat, nu am pus nici o condiţiune specială.

Preşedintele - Ce căutaţi cu armata la Stalingrad?

Mareşalul - Când o ţară se găseşte în răsboi, armata acestei ţări trebuie să meargă până în fundul pământului, ca să câştige răsboiul. Este unul din principiile capitale, care s-au aplicat de la romani până-n ziua de azi. Căutaţi în istoria răsboaielor, la toate popoarele, în toate secolele, şi veţi vedea că nimeni nu se opreşte cu armata la frontiere, ci merge mai departe, căutând să distrugă armata inamică. Aşa a făcut Scipione care a dus armata până la distrugerea Cartaginei, aşa a făcut Napoleon, care a pătruns până în centrul Rusiei, aşa a făcut Alexandru al Rusiei, care a mers până la Paris.

Preşedintele - Ce măsuri aţi luat când s-a afirmat că a sosit momentul să împingem frontierele până la Bug?

Mareşalul - Nu ştiu cine a făcut această afirmaţie.

Preşedintele Ce ne puteţi spune despre masacrele de la Odessa?

Mareşalul - În luna octombrie, 1941, a sărit în aer comandamentul român din Odessa şi mi s-a cerut să aprob represalii. Am aprobat şi am indicat şi cifrele. Legile represive se făceau în toate statele, în timpul acela. Nu s-au aplicat toate. Nu s-a executat nici un evreu, nu s-a executat nici un tânăr. Ordin de represalii am dat, dar nu ordin de masacre!

Preşedintele - Privitor la jafurile care s-au făcut în Transnistria, dumneavoastă le-aţi acoperit cu bună-credinţă.

Mareşalul - Nu s-a făcut nici un jaf. Era dreptul ocupantului. Ocupantul trăieşte în teritoriul ocupat şi acolo unde duce operaţiile militare.

Preşedintele Care era sursa de venituri a Consiliului de Patronaj?

Mareşalul Mai întîi, contribuţia publică. Erau apoi

donaţiile şi am aplelat şi în Transnistria să fie ajutat Patronajul. Pe urmă, erau donaţiunile benevole foarte numeroase. Am auzit de la domnul Alexianu că s-ar fi primit chiar un miliard de lei.

Preşedintele - Acest miliard l-a trimis centrala evreilor.

Mareşalul - Pot afirma că sumele ce se trimiteau pentru binefaceri, erau imediat vărsate şi înregistrate în registrele Consiliului de Patronaj.

Preşedintele - Ce este cu devalizarea universităţii din Odessa?

Mareşalul - Nu am aprobat acest lucru. S-au făcut şi abuzuri. Nu vreau să aduc o acuzaţie domnului Alexianu. Noi trebuia să părăsim Transnistria şi, pentru a nu fi făcuţi răspunzători de către Rusia de ceea ce se va găsi distrus, am hotărît să aducem aceste lucruri în Ţară, să le aducem la Ministerul Instrucţiunii şi atunci când va veni pacea, să le restituim Rusiei. Multe maşini care au fost luate, s-au luat cu ordinul acesta. Dacă le lăsam acolo, ar fi fost sigur distruse. Nu puteam lipsi Ţara de materiale care ar fi servit la ducerea răsboiului. Există ordine în privinţa unor restituiri.

Preşedintele Aţi dat ordin lui Alexianu să pregătească exploatarea Transnistriei pentru două milioane de ani?

Mareşalul - Se poate să fi dat acest ordin. Când Hitler mi-a cerut, am spus că România nu are pretenţii teritoriale, însă, în 1942, a apărut o carte, «Istoria Statelor Unite ale Americii», în care se spunea că răsboiul este pierdut de către americani şi toată lumea era alarmată că Germania va câştiga răsboiul. Dacă ar fi fost aşa, care era consecinţa? Ştiţi că Germania avea infiltraţii prin Cehoslovacia şi Banatul nostru şi voia să înainteze până la Salonic. Bineînţeles, dacă ajungea la Salonic, noi am fi fost strânşi ca într-un cleşte. Atunci, am hotărît, pentru orice eventualitate, în ipoteza unei victorii germane, să ocup Odessa. În alte condiţiuni, nici nu aş fi voit să intru acolo.

Preşedintele - Ce-aţi discutat cu Hitler la 6 august?

Mareşalul - Înainte de 6 august, am voit să merg în Germania din proprie iniţiativă. Niciodată nu am fost din proprie iniţiativă. Acolo am vrut să mă duc, să pun problema retragerii României din răsboi. Am vrut să fiu leal.

Acuzatorul public Săracu - Acuzatul Antonescu pune persoana lui mai presus decât milioanele de morţi din răsboi!

Preşedintele - Ce aţi discutat cu Hitler?

Mareşalul - La Hitler se afla şi mareşalul Keitel, care a asistat la întrevedere, împreună cu traducătorul Schmidt. Mi-a făcut expunerea atentatului şi represaliilor groaznice ce a făcut în Germania, în urma acestui atentat. Era un avertisment! După ce a concediat pe Keitel, Hitler mi-a pus foarte brutal următoarea întrebare: «Vreau să

ştiu dacă România şi Mareşalul Antonescu sunt decişi să meargă până la sfârşit cu Germania sau nu!» Surprins de această atitudine şi de această întrebare, am spus:

- Domnule Hitler, ca să pot răspunde la această categorică întrebare, trebuie să mi se răspundă la următoarele întrebări prealabile:

- În primul rând, care este atitudinea Ungariei. Pentru că noi suntem în cleştele ungaro-bulgar şi trebuie să ne orientăm politica internaţională în funcţie de atitudinea vecinilor noştri.

Hitler a răspuns:

- Ungaria ne-a făcut până acum multe porcării. Dacă îmi mai face, am să-i dau o pedeapsă pe care să nu o uite un veac.

Era un avertisment cu privire la ceea ce putea să păţească şi România. A doua întrebare:

Care este situaţia în Bulgaria, fiindcă noi avem informaţiuni nu prea bune relative la starea de lucruri de acolo.

Mi-a răspuns:

Poporul bulgar şi armata bulgară, pentru care am făcut atâtea sacrificii, îmi sunt credincioase şi sunt absolut sigur că Bulgaria nu va face absolut nici un gest împotriva Germaniei.

A treia întrebare:

- Ştiţi bine că, aproape zilnic, România este bombardată de anglo-americani.

Răspunsul lui Hitler:

- Nu mai pot lua superioritatea aerului, dar poporul român să facă ce face şi poporul german. Să suporte şi să aştepte, fiindcă eu voi câştiga războiul. Voi veni cu arme noi, care vor duce la distrugerea tuturor adversarilor noştri.

Preşedintele - Vi s-a propus să faceţi armistiţiu?

Mareşalul Domnul Maniu, Mihalache, Brătianu şi toţi oamenii politici, care veneau atunci, îmi cereau să fac eu armistiţiul. Am spus: «Nu pot să fac armistiţiul. Eu sunt soldat. Nu pot să întorc armele împotriva celor lângă care am luptat». Le-am oferit - am documentele: «Faceţi-l dumneavoastră. Nu vă fac nici o opoziţie. Vă dau tot concursul. Devin soldat şi voi executa ordinul dat. Luaţi conducerea.» Răspunsul lor a fost negativ. Au susţinut că eu trebuie să fac armistiţiul. Atunci le-am cerut o scrisoare de garanţie prin care să se arate că am căzut cu toţii de acord asupra condiţiunilor armistiţiului. Dar nu am putut să obţin până la 23 august acest lucru. A venit şi Gheorghe Brătianu şi i-am spus: «Domnule Brătianu, fac armistiţiu, dar îmi trebuie scrisoarea de garanţie, fiindcă este vorba de o răspundere istorică. Luaţi-vă şi dumneavoastră această răspundere în scris,

nu prin vorbe şi discuţiuni, care se pierd şi care pot fi negate mâine.» El a răspuns: «Mă duc să vă aduc scrisorile». (Era vorba de scrisorile de la Maniu şi Brătianu.) Nu a mai venit. M-am dus la Palat. Am discutat cu Majestatea sa Regele, la 23 august, fiind de faţă Mihai Antonescu, generalul Sănătescu. În seara zilei precedente, discutasem cu domnul Clodius şi pentru prima oară era de faţă şi generalul Pantazi, ca exponent al armatei. De obicei, nu băgam pe nimeni în conversaţiile acestea. Atunci l-am chemat expres, fiindcă armistiţiul era consecinţa înfrângerii pe front. Am spus lui Clodius că trebuie să ies din răsboi.

Preşedintele - Aveaţi intenţia să cereţi avizul Germaniei?

Mareşalul Da, am cerut să ies din răsboi. Voiam să evit răsboiul între noi şi Germania.

Preşedintele - Ultimul consiliu la Palat când a avut loc?

Mareşalul - În dimineaţa zilei de 23 august. Eu m-am întors după front în seara de 22 august. I-am văzut pe domnii Mihalache şi Clodius şi a doua zi dimineaţă, am convocat un consiliu de miniştri restrâns. Majoritatea erau militari. Era un consiliu care privea problemele de evacuare.

Preşedintele - Acolo s-a discutat problema rezistenţei? În ce consta?

Mareşalul - Da, totul intra în cadrul principiilor de conducere a răsboiului. Pe linia Focşani-Nămoloasa-Galaţi aveam pregătite din timp linii de rezistenţă şi trupe. Operaţia de creare a unor centre de rezistenţă succesive este datoria oricărui comandant militar. Dacă nu le pregăteşte, este un adevărat criminal de răsboi, pentru că nu a avut perspectiva şi nu a văzut toate eventualităţile şi nu a pregătit ducerea răsboiului aşa cum trebuie.

Acuzatorul public Stoican - În Consiliul de la Snagov s-a discutat sau nu plecarea guvernului şi instituţiilor principale la Haţeg şi retragerea armatei pe o linie ce mergea din Oltenia până în Bihor?

Mareşalul - Intra în cadrul problemei de care am vorbit mai înainte.

Preşedintele - S-a discutat în amănunt chestiunea evacuării?

Mareşalul - Vă închipuiţi situaţia mea din acel moment. Să dau preciziuni astăzi, nu pot.

Acuzatorul public Săracu - Acuzatul spune că avea intenţia să facă armistiţiu. Cum se explică că, la 23 august, la ultimul Consiliu de Miniştri, acuzatul a dat vot de blam armatei, care nu mai voia să lupte pe front?

Mareşalul - Găsesc bine să nu discut această problemă.

Preşedintele - Aţi intenţionat să daţi un ordin armatei?

Mareşalul - Nu. Omul la supărare spune multe.

Acuzatorul public Stoican - O întrebare la care nu se poate da răspuns evaziv. Dacă la Consiliul din 23 august au luat parte Orezeanu, Mardare, Arbore şi Dumitru Popescu?

Mareşalul - Este probabil. Nu ştiu precis.

Acuzatul Cristescu - Dacă Serviciul Secret a existat din 1924 la Marele Stat Major şi a fost transformat în 1940 în Serviciul Special de Informaţii, la Preşedinţia Consiliului, adică un serviciu vechi şi nou creat în 1940?

Preşedintele - Nu s-a contestat că dumneavoastră aţi fi fost transferat dintr-o parte în alta.

Mareşalul - Serviciul Secret a fost înfiinţat ca o necesitate, care a rezultat din învăţămintele răsboiului.

Acuzatul Cristescu - Dacă aţi autorizat ca Serviciul Secret Român să colaboreze, pe baza înţelegerii, cu Serviciul Secret German şi dacă aţi avut cunoştinţă de această colaborare?

Mareşalul Era normal să colaboreze cu Serviciul Secret German, pentru că eram aliaţi. Aveam cunoştinţă de aceasta.

Acuzatul Cristescu - Dacă Serviciul Special de Informaţii era obligat să colaboreze cu celelalte servicii de ordine din Ţară?

Mareşalul - Da, era obligat.

Acuzatul Cristescu Dacă eu, personal, am avut o serie întreagă de acţiuni politice? Dacă am avut un rol politic între dumneavoastră şi alţi oameni politici români pentru încheierea armistiţiului?

Mareşalul - Desigur. Din ordinul meu şi dictat de mine a scris ce întrebări să pun anumitor oameni şi le-am pus: «Domnul Mareşal Antonescu vă oferă conducerea Statului, pentru a încheia imediat armistiţiul, şi vă roagă să-mi daţi răspuns!» Ulterior, mi-a spus că a luat un magistrat militar, cu care s-a dus acolo şi a citit ce i-am dictat eu, cerând răspuns. Nu i s-a dat răspunsul şi atunci dânsul a spus acelui om politic: «Eu nu pot pleca de aici decât cu un răspuns categoric şi scris.» I s-a dat acest răspuns, cu care a venit la mine.

Omul politic era Maniu.

Acuzatul Cristescu - Era Maniu, eu am dus răspunsul.

Mareşalul - Din însărcinarea şi iniţiativa mea. Eu am dictat nota scrisă de domnul Cristescu.

Acuzatul Cristescu - Dacă Serviciul Secret a avut vreun amestec ori s-a făcut vreo reclamaţie împotriva lui, în chestiunea progromului de la Iaşi?

Mareşalul - Niciodată.

Acuzatul general Pantazi Domnul Mareşal spunea adi-

neaori că eu l-am cunoscut pe generalul Tippelskierch. Eu nu l-am văzut niciodată şi nu l-am cunoscut, pentru că eram subsecretar de stat şi domnul Mareşal lucra direct cu Statul Major toate convenţiile, fără ca eu să le ştiu.

Mareşalul Am afirmat că, în momentul acela, generalul Pantazi era subsecretar la partea administrativă. Principiile convenţiei nu au fost stabilite de mine. Convenţia a fost revăzută de mai multe ori de mine şi a fost semnată de şeful Statului Major şi ministrul de răsboi, fără ca generalul Pantazi să aibă cunoştinţă.

Acuzatul Marinescu Vă rog, întrebaţi pe domnul Mareşal dacă hotărîrea declarării răsboiului contra Uniunii Sovietice a luat-o domnia sa singur, fără prealabila consultare a Consiliului de Miniştri şi a mea?

Mareşalul - Da, am luat-o singur, fără consultarea Consiliului de Miniştri. De consultarea domnului Marinescu nu aveam nevoie, pentru că domnul Marinescu era nerăbdător să intrăm în acest răsboi.

Preşedintele Dar sentimentul domnului Marinescu care era?

Mareşalul - Nu-mi amintesc ca vreodată să fi discutat sau să se fi manifestat împotriva răsboiului. Ar fi ieşit imediat din cabinet.

Preşedintele - Aveaţi posibilitatea să-l scoateţi?

Mareşalul - Aveţi la dosarul meu declaraţia unor oameni care au fost rugaţi să accepte unele însărcinări. Nu le-au primit din diferite motive. Am propus şi altora să intre în guvern şi nu au acceptat.

Acuzatul Lecca - Rog pe domnul Mareşal să spună dacă este adevărat că legiunea nu mă cunoştea pe mine şi dacă, după câteva zile, i-am trimis răspunsul pentru tot ce se făcea acolo, lucru pe care l-am comunicat şi domnului Mihai Antonescu.

Preşedintele - V-a anunţat ceva?

Mareşalul Este exact. Eu însă îl cunoşteam pe Lecca din incidentul de la Paris. Eram înştiinţat că Lecca deţinea secrete foarte mari cu privire la Gestapoul german. L-am primit pe Lecca. El mi-a arătat o serie de fapte, care dovedeau strânsa legătură dintre Gestapo şi mişcarea legionară, lupta lor pentru a pune mâna pe putere. Domnul Lecca avea raporturi foarte bune cu Killinger. Înainte de a veni în Ţară, Killinger mi-a fost prezentat de Hitler la Berchtesgaden în termenii următori: «Îţi prezint pe cel mai bun prieten al meu, care va veni în România, în locul domnului Fabricius». Domnul Killinger, fiind ministru în Slovacia, ştiu că acolo se manifestase foarte brutal. Când Killinger a venit în Ţară, mi-a spus categoric: «Mandatul meu este să vă reconciliez cu Legiunea.»

Preşedintele - Mai precis, ce v-a determinat să-l acceptaţi pe Lecca, în legătură cu germanii?

Mareşalul Era prima oară când aflam de existenţa lui Lecca.

Preşedintele - Dar Lecca era şef de cabinet la Preşedinţie. Nu se poate să nu-l fi cunoscut.

Mareşalul - Nu ştiam de existenţa lui, pentru că erau sute de funcţionari acolo. Pentru prima oară iau cunoştinţă, din actul de acuzare, că domnul Lecca a fost şef de cabinet la Preşedinţie. Eu nu l-am văzut.

Preşedintele Dau cuvântul domnului acuzator, pentru punerea de întrebări.

Acuzatorul şef Întreb pe acuzatul Ion Antonescu: Dacă misiunea militară germană a fost adusă în Ţară numai cu scopul de a instrui armata română, de ce s-a simţit nevoia ca, în două consilii de miniştri, să se ceară să se iniţieze şi să se facă propagandă în ţară, pentru mascarea caracterului de ocupaţie germană în România şi pentru a se acredita în opinia publică falsa ipoteză în care se situa această misiune germană?

Preşedintele - Pentru ce aţi cerut aceasta ?

Mareşalul - Pentru simplul motiv că se făcea o propagandă împotriva germanilor şi o propagandă nedreaptă, însă susţinută, deşi nu se putea dovedi cu nimic că această divizie motorizată germană era venită numai cu caracter de instrucţie şi numai pe timp limitat. S-a simţit nevoia să se spună ceea ce am spus, pentru că se făcea o propagandă pe ascuns, ca lumea să primească rău acest fapt.

Acuzatorul - Dacă această misiune a venit în Ţară în urma documentului care poartă titlul de propunere a guvernului român pentru trimiterea unei misiuni militare germane din 17 septembrie 1940, propunere făcută de generalul Antonescu, generalului german.

Mareşalul - Este exact, am făcut propuneri pentru că nu s-au făcut alte propuneri, şi am spus: «Acestea sunt bazele, le acceptaţi?» Aceste propuneri au apărut în convenţia care s-a încheiat.

Acuzatorul - Unde sunt propunerile germane?

Mareşalul - Propunerile erau verbale.

Acuzatorul - Dacă această misiune militară cuprindea 26 de escadrile germane.

Mareşalul - Nu au fost niciodată 26 de escadrile, nici măcar în 1941, nici în 1942, nici în 1943.

Acuzatorul - Iau act de această declaraţie. S-au adus 60 de baterii antiaeriene. A semnat acuzatul această convenţie.

Mareşalul Prin această convenţie nu s-au adus bateriile

antiaeriene. Ele au fost aduse mai târziu.

Acuzatorul - Aţi semnat ?

Mareşalul - Nu pot reţine acest lucru, dintr-un milion de acte semnate.

Acuzatorul - În această convenţie era o clauză: «Colaborarea în caz de răsboi se va reglementa ulterior». Ce sens avea aceasta?

Mareşalul - Misiunea dată mie să fac răsboi.

Acuzatorul - În legătură cu răsboiul contra Uniunii Sovietice, atât pe acuzatul Ion Antonescu, cât şi pe Mihai Antonescu, îi întreb: au făcut aspre observaţii diplomaţilor români la Moscova şi Berlin, care-şi permiseseră să aibă discuţiuni cu Uniunea Sovietică şi în care ea îşi arăta buna intenţie faţă de România. Este adresa scrisă către ambasadori, în care se spune: «Nu veţi lua contact şi nu veţi face discuţiuni cu acest popor, întrucât noi suntem alături de Germania şi nu vrem să fim suspectaţi de duplicitate».

Mareşalul Nu-mi aduc aminte, dar, nefiind ministru de externe, nu puteam să fac astfel de adrese.

Acuzatul - În legătură cu pregătirea acestui răsboi. Dacă în iunie 1941, au fost două consilii de miniştri, la care s-a discutat data declanşării răsboiului şi dacă a luat parte şi domnul Marinescu.

Mareşalul La această dată eram în Moldova. Data declanşării răsboiului nu mi s-a dat. Când am văzut că întârzie, fiindcă Hitler nu mi-a spus care este data, i-am spus lui Killinger că am nevoie de zece zile ca să mobilizez. A venit în ziua de 9 sau 10 iunie şi mi-a arătat data de 22 pe o hârtie. Am plecat pe front, am plecat înainte de declararea răsboiului, ca să vorbesc cu toţi comandanţii de sectoare.

Acuzatorul - Vă rog să-l întrebaţi pe acuzat, dacă în seara zilei de 29 iunie 1941, adică în seara zilei când au avut loc masacrele de la Iaşi, a avut o convorbire cu colonelul Lupu, comandantul garnizoanei.

Mareşalul - Este uşor de imaginat că nu pot ţine minte. Când s-au întâmplat masacrele de la Iaşi, eram pe front, în Sudul Moldovei. Apoi am plecat la Iaşi. Nu pot să vă spun dacă am avut o convorbire cu colonelul Lupu.

Acuzatorul - A dat guvernul prezidat de acuzatul Ion Antonescu un comunicat, în ziua de 2 iulie 1941?

Preşedintele - Înainte de a răspunde la această întrebare, vreau să ştiu, în legătură cu Iaşii. Ştiţi de un ordin dat de generalul Şteflea, puţin înainte de a se petrece progromul de la Iaşi, în care se vorbea de strângerea evreilor, pentru măsuri speciale ce se vor da la momentul oportun?

Mareşalul - Germanii au cerut ca toţi evreii din Moldova să fie puşi în ghetouri. S-a cerut să fie daţi germanilor. Chiar în august, 1944, ei spuneau că nu pot face operaţiuni cu evreii în spatele nostru.

Preşedintele - Prin generalul Şteflea aţi făcut vreo legătură?

Mareşalul - Nu cunosc.

Acuzatorul public Stoican După acest masacru, dacă s-a dat un comunicat, prin care s-a spus că au fost omorîţi zece mii, au fost împuşcaţi cinci sute de comunişti, care au tras în armată?

Mareşalul - Am ştiut de 200, care au fost băgaţi într-un vagon, în gara Iaşi, şi asfixiaţi. Pentru aceşti 200 am plecat la Iaşi şi am fost chiar bombardat în gara Nicolina, unde am vorbit cu un general german. Am pus să se facă o anchetă, să văd cine a făcut-o. Gestapoul? Nu am aflat decât de un singur legionar, pe care l-am dat în judecată, dar a fost achitat. L-am dat a doua oară în judecată şi m-am interesat ce s-a făcut cu el. Mi s-a spus că a fost trimis pe front, unde a murit.

Acuzatorul Stoican - Nu a murit. Este arestat de Tribunalul Poporului. Domnule preşedinte, întrebaţi dacă generalul Leoveanu a făcut o anchetă la Iaşi, din care a rezultat că nu s-a tras nici un glonţ de către evrei, nici în armata germană, nici în armata română.

Mareşalul - Nu cunosc problema.

Preşedintele - Spuneţi că aţi protestat pe lângă Comandamentul German pentru masacrele de la Iaşi. Cum se explică faptul că ele au fost făcute fără să fi existat o provocare.

Mareşalul - Nu ştiu, nu pot să ştiu. Mi s-a spus că s-a tras şi s-au omorît soldaţi nemţi. Eu nu am intrat în amănunte.

Acuzatorul - Acuzatul ne declară că nu a ştiut amănunte despre masacrele de la Odessa, din 1941, până în vara lui 1944. După o stenogramă de la Consiliul de Miniştri, pe care o vom aduce în original, din iarna lui 1941, l-aţi întrebat pe Alexianu: «Represiunea de la Odessa a fost destul de severă?» La care acesta a răspuns: «A fost, domnule general», şi aţi continuat discuţia mai departe.

Mareşalul - Toată populaţia Odessei (300.000 de oameni) a luptat înarmată, după ordinele date de conducerea superioară a Uniunii Sovietice, a luptat contrar legilor internaţionale. Din această cauză, luptele au durat două luni. În catacombele de la Odessa erau sute de partizani.

Acuzatorul Stoican - Dacă Alexianu a răspuns că au fost spânzuraţi şi împuşcaţi evrei şi partizani, pe străzile Odessei, în octombrie 1941?

Mareşalul - Nu se leagă de masacrele de la Odessa şi de continuarea acţiunii partizanilor din catacombe. Confundaţi.

Acuzatorul - Ce v-a determinat să declaraţi răsboi Statelor Unite ale Americii?

Mareşalul - Anglia ne-a declarat răsboi. Ministrul Statelor Unite a plecat de aici. Germania ne-a împins să facem acest lucru. Eram în cadrul alianţei germano-italiene şi a trebuit să facem acest lucru.

Acuzatorul - Dacă în aprilie-mai 1941, a preluat comandamentul armatei de Sud româno-germane din Moldova, în vederea pregătirii răsboiului împotriva Uniunii Sovietice?

Preşedintele - Aţi preluat comanda ?

Mareşalul - Nu puteam să preiau. Nu aveam ce. Eu nu eram comandant de căpetenie al armatei române.

Am luat comanda germano-română în ziua de 22 iunie. Cu câteva zile înainte, a venit generalul Schobert, care mi-a arătat că Hitler făcea propunerea de a fi numit comandant al forţelor germano-române.

Acuzatorul - Va să zică, acuzatul a spus că necesităţi strategice şi naţionale au determinat deportările din zona frontului. Dar ce necesităţi strategice şi naţionale l-au determinat să deporteze 90.000 de ţigani, pe inochentişti şi pe membrii celorlalte secte religioase, cum şi pe luptătorii antifascişti de pe teritoriul Ţării şi nu din zona frontului.

Mareşalul - Sunt trei probleme aici: problema ţiganilor, problema sectelor şi problema luptătorilor antifascişti.

În ce priveşte problema sectelor, mulţi Români, din nenorocire, treceau la orice secte, ca să scape de răsboi. Baza spirituală a acestor secte consta tocmai din faptul că membrii lor nu aveau voie să pună mâna pe armă, deci să lupte. Când aceştia erau înrolaţi în armată, refuzau să ia arma. Atunci am făcut o lege prin care am instituit pedeapsa cu moartea. Nu am aplicat-o, dar am reuşit să desfiinţez aceste secte, dar pe recalcitranţi i-am deplasat, fiindcă, dacă lăsam chestiunea aşa, răul s-ar fi întins vertiginos. Toţi ar fi căutat să treacă la secte, ca să scape de armată. Trebuia să iau măsuri drastice, dar nu am executat pe nimeni.

Problema ţiganilor era următoarea: din cauza camuflajului din Bucureşti şi din celelalte oraşe, se întâmplau furturi şi omoruri. Opinia publică mi-a cerut s-o apăr, fiindcă ţiganii intrau noaptea în case şi jefuiau. După multe investigaţii, s-a constatat că erau ţigani înarmaţi cu arme de răsboi. Toţi aceşti ţigani au fost deplasaţi. Cum domnul Alexianu avea nevoie de braţe de muncă în Transnistria, am făcut-o. Este hotărîrea mea. În ceea ce-i priveşte pe antifascişti, nu am trimis pe nimenea, niciunul.

Acuzatorul - Totuşi, a trimis pe antifascişti la Tg.Jiu şi în alte închisori.

Mareşalul - Erau câteva sute de comunişti. Am spus: sunt comunişti, să-i trimitem acolo! Tot pentru siguranţă!

Acuzatorul - Domnule preşedinte, printre aceşti ţigani, ştim că erau trimişi de către autorităţile în subordine şi români ceva mai închişi la faţă. Şi erau trimise şi nevestele celor care luptau pe front, în armata dumnealui, în răsboiul de agresiune.

Mareşalul - Ţiganii îşi luau nevestele, domnule preşedinte. Ei nu se separă de neveste.

Acuzatorul Stoican - Să răspundă acuzatul dacă a avut legături cu Legaţia Germaniei, prin intermediul lui Mihai Antonescu.

Mareşalul - Domnul Mihai Antonescu a venit de două-trei ori la mine, la Bistriţa, duminicile.

Preşedintele - El era acela care vă punea în legătură?

Mareşalul - I-am spus domnului Mihai Antonescu să anunţe pe germani că eu, dacă vin la conducerea statului, nu accept imixtiune străină şi, al doilea, că, în materie economică, principiile pe care le urmăresc sunt următoarele... şi i le-am dat. Aceasta este toată chestiunea.

Acuzatorul - Dacă recunoaşte acuzatul că, într-un consiliu de miniştri, a confirmat, în faţa întregului guvern, aceste legături cu Legaţia Germană.

Mareşalul - Am avut şi voi arăta ce fel de legături am avut.

Acuzatorul - Cu ce oameni politici a avut legături în acea epocă?

Mareşalul - Cu nici unul. Când eram la Bistriţa, nu am avut legături cu nimeni. Nimeni nu a avut voie să vină acolo.

Acuzatorul - Care a fost poziţia partidelor politice faţă de politica ce o ducea guvernul, în frunte cu acuzatul, în perioada imediat următoare formării guvernului de la 9 septembrie.

Mareşalul - Nici una contrară politicii pe care o duceam. Nu am auzit nici o manifestaţie publică, nici o afirmaţie prin care să se spună: «Suntem contra acestei politici şi o combatem».

Acuzatorul - Dacă a fost sfătuit vreodată de domnii Maniu şi Brătianu, reprezentanţii autorizaţi ai celor două partide istorice, de a nu merge alături de Germania?

Mareşalul - Niciodată. Există documente.

Preşedintele - Aţi spus că vi s-au recomandat câteva persoane.

Mareşalul - Aceasta după rebeliune.

Preşedintele - Cine au fost oamenii politici pe care vi i-au dat

partidele istorice, în guvern?

Mareşalul - Pentru Finanţe, domnul Creţianu, pentru Banca Naţională, domnul Pitulescu, pentru Economia Naţională, domnul Leon.

Preşedintele - Ce culoare politică aveau domnii aceştia?

Mareşalul - Liberali, recomandaţi de domnul Dinu Brătianu. Dacă aş vedea lista guvernului, v-aş putea spune. Acum nu-mi aduc aminte.

Acuzatorul - Dar Maniu ?

Mareşalul Domnul Maniu mi-a recomandat pe domnul Mihai Popovici şi Aurel Dobrescu. Am spus domnului Maniu că suntem la o răspântie prea tragică a neamului românesc, ca să glumim. Am luat pe unul singur, pe domnul Petrescu.

Acuzatorul - A spus: În timpul guvernării a primit memorii din partea şefilor de partide. Ce rost aveau aceste memorii şi ce conţineau?

Preşedintele - De ce vă trimiteau memorii, de vreme ce vă dădeau oameni şi vă acordau încredere?

Mareşalul Ca să facă acte bune pentru epoca de după răsboi. Aşa fac partidele politice: strâng documente. Aţi întrebat să vă spun ce conţineau. Conţineau diferite lucruri. Într-un rând, am primit un memoriu în care se spunea că «la iarnă vom muri de foame şi de frig». Am răspuns că nu vom muri, că va fi abundenţă. Dacă nu mă credeţi, uitaţi-vă în cămările dumneavoastră şi veţi vedea că nu vom muri de foame. Acesta a fost răspunsul meu, dat în scris.

Preşedintele - Când aţi acceptat trecerea trupelor germane în Balcani?

Mareşalul - În ianuarie 1941.

Preşedintele - Cunoşteaţi intenţiile lor?

Mareşalul - Desigur. M-am dus la Hitler, unde mi s-a făcut o expunere a situaţiei internaţionale. Acolo se găsea Killinger. Îl vedeam prima oară. Deci, SS-ul german. Hitler mi-a spus: «Trebuie să trec în Balcani, în ajutorul Italiei. Trebuie să vă mărturisesc o chestiune. Înainte de a vă fi chemat în Germania, a fost la mine ministrul Italiei, Ghigi, şi mi-a cerut să intervin cu armata română în Serbia, deoarece armata italiană se găsea într-o situaţie dificilă. Grecii şi Sârbii vor să intre în Albania şi, dacă intră în Albania, periclitează tot frontul italian, provocând o catastrofă militară». De aceea am acceptat.

Acuzatorul - Dacă şefii celor două partide au făcut vreun gest, în timpul celor patru ani de guvernare a acuzatului, pentru a încheia armistiţiu cu Naţiunile Unite.

Preşedintele - Cele două partide au făcut vreo acţiune pentru încheierea armistiţiului şi ieşirea noastră din răsboi?

Mareşalul - Nici una, nici alta, decât aceea de a-mi cere mie să fac armistiţiul. Eu le răspundeam să-l facă dânşii. Ştiam că partidele politice şi, în special, domnul Maniu, aveau legături directe de mai multe feluri cu unii din inamicii noştri. Domnul Maniu mi-a cerut să trimit pe cineva la Cairo, care să trateze cu englezii, cu americanii şi ruşii. Personajele recomandate nu le consideram la înălţimea acestei misiuni şi, de aceea, l-am recomandat pe Prinţul Ştirbey, care cunoştea toată acţiunea politică încă din răsboiul trecut.

Preşedintele - Erau recomandaţi domnul Vişoianu şi Savel Rădulescu?

Acuzatorul - Cine erau persoanele prin care aveaţi legătură cu şefii acestor două partide?

Mareşalul - Domnul Maniu a venit de vreo trei-patru ori la mine. L-am trimis la el, de mai multe ori, pe domnul Cristescu. L-am trimis odată cu o scrisoare dictată de mine, iar despre aceasta am vorbit mai înainte. Am avut legături şi cu domnul Mihalache, care venea foarte des la mine.

Preşedintele - Şi prin Mihai Antonescu?

Mareşalul - Prin Mihai Antonescu nu aveam legături cu domnul Maniu. Numai pentru Gheorghe Brătianu, care venea foarte des, a intervenit Mihai Antonescu.

Acuzatorul Săracu - Hotărîrile de politică internă şi externă erau luate de Consiliul de Miniştri sau le luaţi singur?

Preşedintele - Vă întreabă domnul acuzator public, dacă hotărîrile de politică internă şi externă le luaţi singur, sau în Consiliu?

Mareşalul - Discutam cu miniştrii respectivi, în afară de chestiunile secrete, care, în nici un stat din lume, nu se discută cu miniştrii. Dar întotdeauna discutam cu miniştrii de resort. Niciodată nu am trecut de ministru, ca să discut cu secretarul general. În afară de trei excepţii. Niciodată nu treceam să discut cu un subaltern al unui ministru, ci discutam numai cu ministrul, fiindcă ştiu câtă dezordine se face în stat, când cel mare discută cu subalternii.

Acuzatorul - Dacă cineva din guvern ar fi voit să demisioneze, ar fi putut s-o facă?

Mareşalul - Oricine putea să o facă. Nu am ţinut niciodată pe nimeni legat de mâini şi de picioare.

Acuzatorul - A declarat acuzatul că, încă din 1943, era convins că răsboiul era pierdut. Ce l-a determinat să continue acţiunea de răsboi, alături de Germania, pentru ca să sacrifice sute de mii de

oameni?

Preşedintele - După Stalingrad, de ce aţi mai continuat?

Antonescu - Nu puteam ieşi din răsboi.

Acuzatorul Săracu - Dacă recunoaşte acuzatul Antonescu că, prin măsurile luate în contra prizonierilor, a călcat convenţiile internaţionale de ducere a răsboiului?

Mareşalul - Nu am călcat nici o convenţie şi o voi dovedi!

Acuzatorul Dacă recunoaşte acuzatul că odoarele bisericeşti din mânăstirile de dincolo de Nistru nu formau capturi de răsboi?

Preşedintele - Ştiaţi că s-au luat odoarele bisericeşti?

Mareşalul - Nu ştiu dacă s-au luat. Nu formează capturi de răsboi. Nu puteam intra în astfel de amănunte.

Acuzatorul Săracu - Dacă recunoaşte acuzatul Antonescu că, prin politica sa, a sprijinit acţiunea de răsboi a Germaniei hitleriste, prin care a abătut dezastrul economic, politic şi social asupra Ţării?

Mareşalul - Nu recunosc.

Acuzatorul A admis acuzatul ca, pentru Germania, să se cultive terenuri întinse cu orz şi secară?

Mareşalul - Da. Eram aliat cu Germania. Trebuia să câştig răsboiul. Trebuia să ajut Germania.

Acuzatorul Dacă s-a revoltat în Consiliul de Miniştri că dăm totul Germaniei şi nu luăm nimic?

Mareşalul - Nu este aşa.

Acuzatorul - A admis societăţi germane pentru colectarea de cereale şi export de cereale?

Mareşalul - Nu le-am admis.

Acuzatorul Dobrian - Aţi spus în aceeaşi şedinţă a Consiliului de Miniştri: «Dacă este vorba de o societate germană, ţara cu care suntem aliaţi, nu trebuie să o şicanăm». În timpul guvernării dumneavoastră, a suferit vreo modificare convenţia Wohltrat, de petrol şi armament?

Mareşalul - Convenţia a fost făcută de domnul Victor Slăvescu. Aşa îmi spunea generalul Dobre.

Acuzatorul - A suferit modificări ulterioare?

Mareşalul - Da. Foarte multe.

Acuzatorul - Şi-au respectat germanii obligaţiile?

Mareşalul Totdeauna a fost luptă între noi şi germani. Aceasta o ducea în spinarea sa domnul Mihai Antonescu, căci germanii căutau să ne păcălească, să le dăm noi şi ei să nu ne dea nimic.

Acuzatorul Săracu - Am pus mai înainte o întrebare cu privire la masacrul cetăţenilor din Odessa. Acuzatul mi-a spus că nu are

cunoştinţă de acest lucru.

Mareşalul - Dacă evreii din Ţara Românească mai trăiesc, trăiesc numai datorită Mareşalului Antonescu!

6 mai 1946.

36 - Declaraţiile Vicepreşedintelui Mihai Antonescu

«Prin formaţia mea, aparţin Universităţii. Nu am avut nici o contingenţă nici cu doctrina rasială, nici cu doctrina fascistă şi nici cu vreo altă ideologie. Niciodată nu am fost antisemit. Dacă există vreunul din miniştrii guvernării Mareşalului Antonescu, care să spună că m-a auzit, nu în chestiunea evreilor, dar în orice chestiune, timp de patru ani, să se calce legea sau să se pună mâna pe mitralieră, vă rog să mă pedepsiţi cu moartea, pentru că nu aş merita să mai trăiesc.»

Şedinţa se deschide la ora 8,40.

Preşedintele - Acuzatul Mihai Antonescu, vă rog să răspundeţi în ce a constat colaborarea dumneavoastră cu Ion Antonescu, anterior datei de 6 septembrie 1940?

Mihai Antonescu - Înainte de 6 septembrie 1940, am fost avocatul Mareşalului Ion Antonescu, într-un proces de familie. Am ajuns să leg cu dumnealui o prietenie pe care am slujit-o mai mulţi ani.

Preş. - Aveţi legături de familie, de rudenie cu Ion Antonescu?

M.A. - Legături de rudenie prin părinţii noştri, prin tatăl său şi al meu nu. Prin mama Mareşalului, care este vagă rudă cu tatăl meu. În momentul constituirii guvernului, domnul Mareşal m-a însărcinat cu Ministerul Justiţiei. În perioada în care Mareşalul Ion Antonescu era arestat la Bistriţa, am făcut tot ce mi-a stat în putinţă pentru eliberarea lui.

Preş. - Care erau legăturile dumneavoastră politice cu Ion Antonescu, în perioada când era la Bistriţa? Ce discuţii politice purtaţi în vremea aceea?

M.A. - Discuţii politice nu am purtat atunci, pentru că domnul Mareşal se afla la Bistriţa lipsit de orice fel de informaţii. Când am mers la Bistriţa, l-am informat de situaţia politică din Ţară şi

i-am dat în acelaşi timp informaţii internaţionale, de care dispuneam eu la acea dată. Între acestea, aveam şi unele date cu caracter economic, pe care mi le dăduse ministrul Neubacher, pe care îl văzusem într-o împrejurare, cu privire la programul de colaborare germano-română. Nu a fost vorba de vreo însărcinare ce mi-ar fi dat-o domnul Neubacher sau altcineva din oficialitatea germană.

Preş. - Prin urmare, schimb de informaţii. Dar, ir ce priveşte constituirea guvernului din 6 septembrie 1940, ce discuţiuni politice aţi avut cu Ion Antonescu. Cum aţi ajuns la constituirea guvernului? Ce culoare politică aveaţi la acea dată?

M.A. Domnule preşedinte, eram liberal în partidul lui George Brătianu.

Preş. - Ce discuţiuni politice aţi avut atunci cu Ion Antonescu?

M.A. Eu eram legat de domnul Mareşal, înainte de acest moment, şi îl vedeam destul de des, având cu domnia sa o serie de discuţiuni asupra problemelor de organizare administrativă şi judecătorească. Toate problemele Statului le discutam, când mă vedeam cu dânsul. La 6 septembrie, însă, când a fost vorba de constituirea guvernului, am întovărăşit pe domnul Mareşal la Palat şi, după aceea, am crezut şi eu (şi domnul Mareşal Antonescu ar fi făcut-o desigur şi fără sugestia mea), a crezut şi domnia sa că este bine să se constituie un guvern naţional, în care scop ştiu că domnul Mareşal a cerut colaborarea domnilor Iuliu Maniu, Dinu Brătianu şi apoi a domnilor Cuza, Vaida Voevod şi George Brătianu.

Preş. La ce rezultat s-a ajuns?

M.A. Nu s-a putut ajunge, domnule preşedinte, la nici un rezultat, la nici un fel de acord, pentru că, în primul moment, atât domnii Maniu şi Dinu Brătianu, cât şi ceilalţi, au refuzat orice concurs Regelui Carol al II-lea, voind cu toţii ca acesta să abdice, iar după aceea, au oferit numai colaborare prin persoanele care luau parte la guvernul Mareşalului Antonescu, concurs aproape pasiv.

Preş. Ce departamente aţi ocupat dumneavoastră?

M.A. - Am fost mai întâi, ministrul Justiţiei, iar după aceea ministru al Propagandei, al Afacerilor Străine şi vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri.

Preş. - În calitate de ministru al Justiţiei, aţi elaborat legi cu caracter rasial?

M.A. - Nu. Neg.

Preş. Dar în ceea ce priveşte legea pentru administrarea teritoriilor ocupate, sub ale cui directive s-a lucrat această lege?

M.A. - Legea pentru administrarea Basarabiei şi Bucovinei

s-a lucrat sub directivele mele, de către o comisie prezidată de profesorul Rarincescu.

Preş. - Aţi fost ministru de externe. În această calitate aţi participat la aderarea României la Pactul Tripartit?

M.A. - Am participat nu la aderarea României la Pactul Tripartic, ci atunci când, la Berlin, s-a semnat un protocol în legătură cu declaraţia din 27 noiembrie 1941.

Acuzatorul Stoican - Spuneţi-i pe nume.

M.A. - Pactul anticomintern.

Preş. - Atunci aţi semnat şi un act secret de propagandă?

M.A. - S-a semnat nu la Berlin, ci mai târziu.

Preş. - În urma semnării pactului anticomintern.

M.A. - Niciodată însă acest act nu a fost respectat de către presă.

Preş. La întrevederea dintre Hitler şi Antonescu aţi luat parte?

M.A. - Am luat parte, nu însă cum a declarat ieri domnul Mareşal, ci la întrevederea anterioară răsboiului. Prima oară am luat parte la întrevederea ce a avut-o la 6 februarie 1943.

Mareşalul - Chiar aşa am declarat, că nu a luat parte înainte.

Preş. - Ce s-a discutat cu această ocazie?

M.A. - S-au discutat în principal probleme cu caracter economic. Nu ştiu ce discuţiuni cu caracter politic sau militar va fi avut domnul Mareşal, care a avut întrevederi cu Hitler. Eu am discutat cu domnul von Ribbentrop, cu domnul Funck şi colaboratorii lor. Am discutat probleme cu caracter economic. Ne găseam într-o criză economică a raporturilor germano-române şi am cerut noi garanţii pentru România, obţinând atunci aur, mărfuri şi alte acoperiri pentru ceea ce dăduse România.

Preş. - Dumneavoastră personal aţi luat contact cu şefii hitlerişti?

M.A. - Cu şefii partidului hitlerist şi organizaţia partidului social-democrat, niciodată...

Preş. - La un moment dat, germanii au devenit singurii beneficiari ai petrolului românesc. Care a fost rolul dumneavoastră la perfectarea convenţiei economice Wohltrat?

M.A. - Această convenţie a fost anterioară regimului Mareşal Antonescu. Ea stabilea obligaţia pentru România de a da Germaniei tot petrolul, într-un sistem preferenţial.

Acuzatorul - Cum se explică faptul că memorandumul trimis lui Hitler spunea că s-a dat mai mult petrol, peste tot ce s-a convenit, că s-a luat şi pe sub mână?

M.A. Vă dau îndată răspunsul. Memorandumul din februarie 1942, cât şi cel din 1943, privind contribuţia României, urmăreau să sprijine acţiunea militară a domnului Mareşal. Eu, ca ministru de externe, credeam că contribuţia militară a României împotriva Uniunii Sovietice trebuie să fie cât mai redusă şi am făcut toate sforţările redactând partea diplomatică a acestor memorandumuri depuse de domnul Mareşal. În acelaşi timp, aşa cum se obişnuieşte în diplomaţie, prezentam contribuţia românească la maximum, tocmai ca să solicit ca România să fie cruţată cât mai mult...

Preş. Care au fost suporturile guvernării Antonescu, în ceea ce priveşte aderenţa celorlalte formaţiuni politice din Ţară?

M.A. - Partidele politice au sprijinit guvernarea Mareşalului Ion Antonescu, nu au sprijinit-o însă pe faţă, pentru că regimul domnului Mareşal nu era un regim politic de oameni care-şi menajau cariera politică, aşa cum făceau cei care se găseau în partide. Cei din partide erau preocupaţi să-şi menajeze viitorul politic sau să aştepte ceasul când situaţia politică le îngăduia o activitate lipsită de riscuri. În perioada 1940-1944, s-a dat domnului Mareşal un concurs, de fapt, începând de la constituirea guvernului, la 6 septembrie şi până în ultimul moment. După cum ne-a spus ieri domnul Mareşal, colaborare directă i-a dat Dinu Brătianu, prin miniştrii liberali din guvern, domnii Creţeanu, Ottulescu şi Leon... Dinu Brătianu a considerat că această participare era o expresie liberală. Nu a mai considerat însă acelaşi lucru la 23 august.

Preş. Dumneavoastră aţi considerat-o ca o expresie liberală?

M.A. Partidul liberal a dat câţiva miniştri. Partidul Naţional-Ţărănesc nu a dat, la început, decât pe domnul Gerota, care a fost secretar general la departamentul Justiţiei.

Preş. Dar ulterior?

M.A. - După aceea au mai intrat şi alţi membri din cele două partide în guvern, şi această colaborare, această legătură cu regimul Mareşalului Antonescu, a fost statornică, în sensul că erau totdeauna informaţi fie de domnul Mareşal, fie de mine, despre toată acţiunea diplomatică dusă.

Preş. - De dumneavoastră, direct?

M.A. - Direct

Preş. - Pe cine informaţi dumneavoastră?

M.A. - Eu l-am informat de mai multe ori pe domnul Maniu, de câteva ori pe domnul Dinu Brătianu şi de multe ori pe George Brătianu. Pe domnul Iuliu Maniu l-am informat, l-am ţinut la curent de toată acţiunea diplomatică pe care am dus-o până în 1944. Aş pu-

tea spune mai mult: în momentul când negociam armistiţiul (pentru că şi eu am negociat armistiţiul), chiar în momentul când domnul Maniu a trimis pe domnul Stirbey să negocieze armistiţiul, în numele opoziţiei, tot eu l-am sprijinit cu aprobarea plecării, după aprobarea dată de domnul Mareşal.

Preş. - Dar domnul Stirbey a fost trimis de Ion Antonescu?

M.A. - Domnul Stirbey a fost trimis cu acordul domnului Mareşal, însă a tratat pentru opoziţie, nu pentru domnul Mareşal. În orice caz, am tratat şi eu armistiţiul. Prin ministrul României la Stockholm, domnul Nanu, am avut legături şi am primit condiţiile armistiţiului prin doamna Kollontay, care reprezenta acolo Uniunea Sovietică. Condiţiile de armistiţiu primite de la Stockholm erau mai complete decât acelea primite prin domnul Stirbey. Ele cuprindeau clauza privitoare la Transilvania, pe care nu o cuprindeau celelalte tratative. Negocierile de la Stockholm puteau fi mai folositoare decât ale domnului Stirbey de la Cairo. Totuşi, până la urmă, domnul Maniu s-a aşezat în această poziţie morală, împreună cu domnul Dinu Brătianu, foarte frumoasă: După ce au primit aceste condiţiuni de armistiţiu, mai slabe decât cele obţinute de guvernul Antonescu prin Stockholm, au considerat prin actul de la 23 august 1944, că toată vinovăţia cade asupra domnului Mareşal şi a mea. Deşi [illegible] întâlnise cu mine şi primise toate informaţiile, până în ultimul moment (ca şi domnul Brătianu), consideră că eu aş fi fost împotriva armistiţiului.

Preş. - De ce atunci nu s-a încheiat armistiţiul de la Stockholm şi s-a încheiat armistiţiul de la Cairo, când condiţiile se primiseră?

M.A. Prin Stockholm primiserăm mai multe comunicări.

Preş. - Care a fost cauza că nu s-a încheiat armistiţiul cu un ceas mai devreme?

M.A. - Trebuie să vorbesc deschis, pentru că acum este momentul să vorbesc. Eu am avut impresia că domnul Maniu prefera, în acea perioadă, să facă negocieri în trei, adică cu toţi Aliaţii, şi nu cu Uniunea Sovietică, pentru unele garanţii sau coparticipări de răspunderi la realizarea armistiţiului. Probabil că voia, în acelaşi timp, să obţină (îşi închipuia că putea să obţină) Transilvania. Adevărul este că, în condiţiile venite de la Cairo prin domnul Stirbey, prin acest tip de negocieri în trei, nu se prevedea clauza privitoare la Transilvania, în timp ce condiţiile de armistiţiu trimise de Înaltul Comandament Sovietic prin Stockholm şi adresate Mareşalului Ion Antonescu, cuprindeau clauza retrocedării Transilvaniei.

Acuzatorul Săracu Dacă condiţiile de armistiţiu de la

Stockholm erau favorabile României, cine i-a împiedicat pe acuzaţi să-l încheie?

M.A. - Mai întâi, din motive de ordin militar, domnul Mareşal socotea că trebuie să aleagă momentul. Sfătuitorii săi militari din acea perioadă, de asemenea, credeau că trebuie întârziat momentul. Acesta este adevărul din punct de vedere militar. Domnul Mareşal a explicat raţiunile domniei sale. Pot să vă spun însă, în acelaşi timp, că şi alţi factori determinanţi în Stat şi partidele politice, nu s-au grăbit să încheie armistiţiul, pentru că, până în mai 1944, de pildă, când am primit primele comunicări în legătură cu armistiţiul, am arătat acestor factori părerea mea: Armistiţiul să fie încheiat cu orice preţ, cu concursul tuturor. Am văzut că ei vor să aştepte venirea rezultatelor la negocierile domnului Stirbey, la Cairo. Mi s-a spus chiar formal de către domnul Maniu (pe când îi comunicam informaţii de la Stockholm, ştiri bune de la doamna Kollontay, sosite prin ministrul nostru, Nanu, de acolo, care trebuiau să fie mărturia bunelor intenţii pe care Uniunea Sovietică le purta României), că ar fi bine să lăsăm opoziţia să trateze cu Uniunea Sovietică şi că, prin urmare, este mai bine să aşteptăm mai întâi rezultatul convorbirilor domnului Ştirbey decât să le continui eu pe cele de la Stockholm.

Preş. - La 23 august aţi participat la Consiliul de la Snagov?

M.A. - Da.

Preş. - S-a pus problema continuării răsboiului?

M.A. - La început, consiliul a discutat diferite probleme curente. După aceea, a venit domnul Gh.Brătianu. Domnia sa a venit la mine. Cu voia domnului Mareşal, rectific ceea ce a declarat dânsul ieri. Nu a venit întâmplător, ci într-o misiune specială. Atunci m-am dus şi am vorbit cu domnul Gh.Brătianu, care mi-a spus că vine de la o întâlnire avută cu domnul Maniu şi Dinu Brătianu şi că aceştia erau de acord ca domnul Mareşal Antonescu să încheie armistiţiul. El venise să solicite şi să determine pe domnul Mareşal să primească acest lucru. Domnul Mareşal a ieşit din Consiliu şi a discutat cu domnul Gh.Brătianu raţiunile întârzierii. A cerut o scrisoare domnului Maniu în legătură cu condiţiile impuse de domnul Mareşal privitor la încheierea armistiţiului. Domnul Brătianu a plecat şi domnul Mareşal a reintrat în consiliu, unde s-au discutat în continuare probleme militare, după cum explica şi ieri domnul Mareşal, în legătură cu eventuala retragere.

Preş. - În altă ordine de idei: ce atitudine aţi luat în Consiliul de Miniştri cu privire la progromurile care s-au întâmplat?

M.A. - Trebuie să fac o mărturisire: eu aparţin Universităţii şi, prin formaţia mea de gândire, nu am avut nici o contingenţă, nici

cu doctrina rasială, nici cu doctrina fascistă şi nici cu vreo altă ideologie. Niciodată nu am fost antisemit.

Acuzator Stoican - Întrebaţi pe acuzat dacă, în numele Conducătorului Statului şi în plin Consiliu de Miniştri, în 8 iulie 1941, nu a dat ordin guvernatorilor Basarabiei şi Bucovinei să tragă cu mitraliera, luându-şi răspunderea şi spunând textual: Îmi iau răspunderea formal şi spun că nu există lege...

M.A. - Dacă există vreunul din miniştrii guvernării Mareşalului Antonescu, care să spună că m-a auzit, nu în chestiunea evreilor, dar în orice chestiune, timp de patru ani, să se calce legea, sau să se pună mâna pe mitralieră, vă rog să mă pedepsiţi cu moartea, pentru că nu aş merita să mai trăiesc!

Preş. Aveţi cunoştinţă de neregulile din Transnistria, şi dacă aveţi, ce măsuri aţi luat?

M.A. - În ce priveşte guvernatorul Alexianu, eu aveam o situaţie deosebită: dânsul era colegul meu de facultate. Am citit actul de acuzare şi am văzut că eu aş fi tras nu ştiu ce fel de beneficii de pe urma administraţiei domnului Alexianu. Vă asigur că nu am făcut acest lucru.

Preş. - Cu privire la bunurile găsite la dumneavoastră, la 23 august, bunuri de mare valoare, din ce fonduri proveneau?

M.A. - În casele de fier de la locurile unde locuiam eu, se găseau foarte multe devize. Atât la Snagov, cât şi la Butimanu, sumele găsite nu-mi aparţineau. Ele sunt banii statului, ai Ministerului de Externe. Pot dovedi acest lucru atât cu mărturia directorului contabil din ministerul de Externe, cât şi cu curierii care mi-au adus aceşti bani. Banii se găsesc în actele Ministerului de Externe şi este uşor de văzut că aceste sume nu-mi aparţin.

Preş. - Este normal ca un ban public să se găseacă într-o casă particulară?

M.A. - Atrag atenţia că eu eram particular în casă publică şi nu că banii publici erau într-o casă particulară. Vilele de la Snagov şi Butimanu erau case de evacuare ale statului şi casele de fier erau tot ale statului. Erau vile în care se întrunea Consiliul de Miniştri şi în care erau evacuate birourile.

Preş. - În ceea ce priveşte fondul Ministerului de Externe din Elveţia, în ce scop l-aţi creat?

M.A. Problema fondului din Elveţia are o origine mai depărtată. Fondul a fost creat de către guvern, la cererea oficială semnată de guvernatorul de atunci, Ottulescu, şi dacă nu mă înşel şi de domnii Soicescu şi Romniceanu. Banca Naţională cerea evacuarea tezaurului şi lăsa guvernului domnului Mareşal Antonescu - căruia îi

era adresată această cerere -, să ia măsuri în vederea acestei evacuări. Banca Naţională nu a mai adus în Ţară parte din aceste fonduri, ci le-a păstrat în Elveţia.

Preş. - Cu ce valută erau socotiţi aceşti bani?

M.A. - Erau în aur şi franci elveţieni.

Preş. - În scop personal aţi întrebuinţat aceşti bani?

M.A. Nu am întrebuinţat în scop personal şi nici nu am ordonat să se întrebuinţeze un franc elveţian sau o singură monetă de aur altfel decât pentru interesele statului şi pentru buna lui funcţionare.

Preş. - O ultimă întrebare: Aţi înfiinţat - şi în ce scop - Asociaţia Româno-Germană?

M.A. - Am vorbit de stăruinţele germanilor de a se înfiinţa în România un partid naţional-socialist.

Acuzatorul - Cine a fost propus ca preşedinte?

M.A. La început, chiar domnul Gheorghe Brătianu era să fie preşedinte, însă, în momentul când s-a făcut constituirea, Gheorghe Brătianu a trimis o scrisoare prin care spunea că pleacă pe front...

Acuzatorul Acuzatul a declarat că legiuirile pe care le-a făcut nu au avut un accent rasial. Dar ordinele cu privire la emigrarea forţată a populaţiei din Bucovina şi Basarbia nu au avut caracter rasial?

M.A. În această privinţă, eu am dat instrucţiuni pentru administraţie, iar măsuri cu caracter rasial nu puteam să dau, de vreme ce am stat în permanenţă pe acea poziţie de care v-am vorbit şi pe care o cunosc toţi membrii guvernului.

Acuzatorul - Rog să răspundă acuzatul cine este răspunzător de crimele săvârşite de jandarmi, asupra populaţiei din Bucovina şi Basarabia şi dincolo de Nistru?

M.A. - Cred că, după toate principiile, aceste acte, de vreme ce nu au fost săvârşite pe temeiul unor ordine şi dispoziţiuni date de guvern, trebuie considerate ca acte individuale, de care rămân răspunzători cei ce le-au săvârşit.

Preş. - Aţi declarat că aţi dus tratative pentru armistiţiu, încă din vara anului 1943. Ce v-a determinat atunci ca, paralel cu aceste tratative pe care pretindeţi că le-aţi avut, tot în vara anului 1943, în calitate de ministru de externe, să fiţi primul ministru de externe din Europa, după Germania hitleristă, care a recunoscut guvernul lui Mussolini?

M.A. - Fără să mă desolidarizez, în fond, de această răspundere, doresc să precizez că recunoaşterea guvernului Mussolini s-a

făcut la cererea directă a lui Hitler către domnul Mareşal Antonescu. Ca ministru, Killinger a venit seara la domnul Mareşal, la cererea colonelului Radu Davidescu, fără cunoaşterea şi asentimentul meu de ministru de externe. După aceea am făcut o scrisoare, în care, după ce domnul Mareşal făcuse declaraţia de recunoaştere şi o comunicase domnului Killinger, am adăugat: «Domnului Benito Mussolini, şeful guvernului italian», ceea ce nu însemna o recunoaştere de Stat.

Acuzatorul - Dacă în 1942, atunci când s-a trimis al doilea eşalon de trupe pe front, a fost de acord, ba mai mult, a sfătuit pe Mareşalul Antonescu să le trimită şi dacă s-a pus de acord asupra acestui punct cu acuzatul, general Pantazi?

M.A. - În chestiunea aceasta, a politicii militare a domnului Mareşal, cred că este de datoria mea să-l las pe domnul Mareşal să justifice politica sa.

Preş. - Este vorba dacă dumneavoastră aţi fost de acord?

M.A. - În ceea ce mă priveşte, nu numai că nu am fost de acord, dar am făcut tot ce am considerat că conştiinţa mea îmi cerea atunci, ca să împiedic sau să reduc această participare militară.

Acuzatorul - Aţi făcut un memoriu lui Hitler. prin care arătaţi că sunteţi printre puţinii iniţiatori ai acestei trimiteri a eşalonului 2 pe front?

M.A. - Domnule preşedinte, nu puteam să fiu iniţiatorul, pentru că în această problemă...

Preş. - Aţi făcut această scrisoare?

M.A. - Niciodată, pentru că toate chestiunile militare au fost discutate direct între Hitler şi Mareşalul Antonescu...

Acuzatorul - Dacă acuzatul îşi menţine declaraţia făcută mie la interogatoriu, că cele două plebiscite făcute în România au fost făcute la sugestia Germaniei?

M.A. - Eu nu am spus aceasta. Eu am spus că, atunci când Germania făcea mari străduinţe sprijinind regimul legionar, atunci când cerea să se facă un partid, socoteau că în Ţară ar exista un regim politic, care să sprijine politica Germaniei. Atunci am sfătuit pe domnul Mareşal să se facă plebiscit.

Acuzatorul - Ca urmare, a dat scrisoarea domnului Gafencu trimisă de la Moscova, în 1941, prin care se arăta că Uniunea Sovietică era contra cedării Ardealului şi contra pătrunderii nemţilor în regiunea petroliferă română, arătând că Uniunea Sovietică e nemulţumită că nu a fost întrebată, nici consultată în această privinţă?

M.A. - Am văzut la dosar un act din aprilie 1941, semnat

Mihai Antonescu, şi care dă instrucţiuni domnului ministru Gafencu, la Moscova, să nu ia legătura cu guvernul Uniunii Sovietice. În aprilie 1941, eu nu eram ministrul afacerilor externe şi nu puteam să dau instrucţiuni. În schimb, însă, eu pot să-mi amintesc (şi acest lucru public, fiindcă eu l-am făcut public), telegrama dată domnului Gafencu şi scrisoarea prin care, la sfârşitul lui noiembrie, domnul Gafencu a comunicat la Bucureşti convorbirea avută cu ministrul Vâşinsky, asupra relaţiilor cu România şi sensului adeziunii României la Pactrul Tripartit. Atunci am spus că adeziunea României la Pactul Tripartit nu trebuie interpretată ca un act ostil Uniunii Sovietice.

Acuzatorul - Dacă la intrarea în răsboi a avut adeziunea partidelor politice sau nu?

M.A. - La data intrării în răsboi am avut o adeziune, nu formală, însă partidele politice au cunoscut intrarea în răsboi, iar domnii Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu au avut cunoştinţă de acest lucru. L-am văzut personal pe domnul Maniu şi am vorbit despre intrarea României în răsboi, aşa că a luat act chiar domnia sa. Nu numai că nu mi-a spus că aceasta ar fi o crimă împotriva Ţării sau o crimă internaţională sau un act de neurmat, dar mi-a spus pur şi simplu că socoteşte că este potrivit să rămână încă în pasivitate, pentru că, cu acel prilej se discuta, cum a spus şi domnul Mareşal Antonescu, se discuta de mai multe ori chestiunea unui guvern naţional. De asemenea, domnul Dinu Brătianu a avut cunoştinţă şi a adoptat poziţiunea de rezervă şi de aşteptare, pentru alte împrejurări.

Preş. - Care a fost contribuţia instituţiilor bancare la răsboi?

M.A. - Banca Naţională şi instituţiile bancare, aşa cum ştie toată lumea, au sprijinit răsboiul şi prin împrumuturi, şi printr-o serie întreagă de operaţiuni de credit...

10 mai 1946.

37 - Declaraţiile lui Radu Lecca

«Domnul Richter era foarte mulţumit de starea de lucruri privind problema evreiască, aşa cum a găsit-o la Bucureşti. Oficial a fost stabilită cifra de patru sute de mii (de evrei), atât în Consiliul Internaţional, cât şi în Consiliul de Miniştri, şi când am încercat s-o reduc la trei, fără să reuşesc, domnul Mareşal mi-a spus să nu stau cu du-

mnealui la târguială. Eram consistor pentru problemele evreieşti din România şi am fost la Sicherheitsdienst care, în Germania, se ocupa cu deportările din Polonia ale evreilor. Am vorbit acolo cu Eichman, care era însărcinat să ia evrei din Ardeal şi să-i ducă în Polonia.»

Preş. - Care au fost legăturile dumneavoastră cu nemţii, şi din ce an?

Lecca - Din anii 1934 şi 1935, când am fost corespondent economic al ziarului «Völkischer Beobachter» la Bucureşti.

Preş. - Ce misiune aţi avut de la germani?

Lecca - În 1934-35, nu am avut altă misiune decât de a scrie articole de ordin economic, lucru ce se poate dovedi.

Preş. - Altă misiune ce aţi mai primit din partea Legaţiei Germane?

Lecca - Nu aveam nici o legătură cu Legaţia Germană, decât numai cu directorul lui «Völkischer Beobachter» de la Berlin.

Preş. - În ce împrejurări v-a fost încredinţată delegaţia germană pentru problema evreiască din România?

Lecca - Eram director de cabinet la Preşedinţie, după ce fusesem subdirector general la Siguranţă, şi eram jignit că fusesem scos de la Siguranţă, fără să cunosc un motiv plauzibil. Domnul Mihai Antonescu îmi promitea mereu că voi fi numit curând iarăşi director general la Siguranţă. Totuşi, săptămânile treceau. Într-o zi, domnul Rintgren mi-a comunicat că la Bucureşti se găseşte un expert pentru chestiunea evreiască, pe lângă guvernul român. Acest expert se numea Richter şi dumnealui era foarte mulţumit de starea de lucruri privind problema evreiască, aşa cum a găsit-o la Bucureşti, şi ar fi dorit să fiu colaborator cu domnul Richter pentru coordonarea problemei evreieşti. Domnul Rintgen, după cum ştie domnul Mihai Antonescu, avea o soţie semievreică şi doctorul său personal era evreu, Scheffer. De aceea era foarte interesat ca această evreică să încapă pe mâna unui coordonator român, care să fie prieten, pentru că avea de furcă mult, el personal, cu Gestapoul, care-l urmărea tocmai din cauză că soţia lui era semievreică şi medicul său evreu. A vorbit ocazional despre acest lucru cu domnul Mihai Antonescu, cu care era în termeni destul de buni, întrebându-l dacă nu ar fi mulţumit ca eu să fiu coordonatorul acestei probleme. Ovidiu Vlădescu m-a chemat şi mi-a spus că domnul Mihai Antonescu acceptă să fiu coordonator în problema evreiască, însă numai cu titlu de studiu. În realitate, am fost numit printr-o deciziune din noiembrie sau decembrie 1941, pentru studierea regulamentului regimului evreilor în România şi în

această calitate am activat.

Preş. Ce v-a determinat să stabiliţi numărul populaţiei evreieşti la trei sute de mii?

Lecca - Oficial a fost stabilită cifra de patru sute de mii, atât în Consiliul Internaţional, cât şi în Consiliul de Miniştri, şi când am încercat s-o reduc la trei, fără să reuşesc, domnul Mareşal mi-a spus să nu stau cu dumnealui la târguială.

Preş. - Ce v-a determinat a recomanda trimiterea în Transnistria a acelora care nu-şi plătiseră contribuţia?

Lecca - Nu a plecat nimeni trimis de mine în Transnistria.

Preş. Listă de ostateci evrei aţi întocmit?

Lecca - Domnul general Pălăgeanu mi-a cerut să-i dau o listă de ostateci, din ordinul guvernului. Centrala a combinat o listă, care a fost adusă domnului general Pălăgeanu. Acesta însă a declarat că aceşti ostateci nu sunt veritabili reprezentanţi ai evreilor şi a numit pe alţii.

Preş. - Recunoaşteţi sumele de bani pe care le-aţi primit, pentru a face favoruri la carnete?

Lecca - Este o minciună totală. Aveam un informator care făcea o apreciere asupra averii speculantului.

Preş. Recunoaşteţi că dumneavoastră impuneaţi la sume foarte mari care, după aceea, erau reduse?

Lecca - Nu, era cu totul altceva. Evreii au crezut că nu mă voi mai întoarce şi atunci au declarat neadevăruri. Adevărul este că Centrala a avut posibilitatea să reducă orice taxă la orice sumă.

Preş. - Recunoaşteţi că era dublă contabilitatea la Centrală?

Lecca - Acest lucru este adevărat.

Preş. Recunoaşteţi o sumă de 20 de milioane, pe care aţi înlocuit-o treptat? Aţi trecut-o în facturi?

Lecca - Nu recunosc.

Preş. - Recunoaşteţi că, în birourile Centralei erau două case de fier dintre care una era oficială şi alta neoficială?

Lecca - Am fost o singură dată în viaţa mea în biroul domnului Grossman, aşa încât nu ştiu dacă avea două case de fier.

Preş. - Care erau legăturile dumneavoastră cu Wilman?

Lecca - Personale.

Preş. - Ce legături au determinat chemarea dumneavoastră la Berlin, la Conferinţa Poliţiei?

Lecca - În calitate de delegat pentru deportările evreilor din Ardeal, am fost trimis acolo, pentru a ajuta pe cei deportaţi. Eram comisar pentru problemele evreieşti din România şi am fost la Sicherheitsdienst, care în Germania se ocupa cu deportările din Polonia a

evreilor. Am vorbit acolo cu Eichman, care era însărcinat să ia evreii din Ardeal şi să-i ducă în Polonia.

Preş. - După arestarea dumneavoastră, s-au găsit 2000 de monete de aur şi 60 de ceasornice de aur. De unde proveneau?

Lecca - Nu s-au găsit 60 şi nici măcar 5. Poate erau trei sau patru. Nu s-au găsit la mine acasă şi eu sunt acela care am depus plângere la Prefectură.

Preş. - Nu vă întreb dacă sunteţi sau nu păgubaş, întreb de unde proveneau?

Lecca - Era o bară de aur cum erau şi altele la Legaţia Germană. Bara de aur de acolo de 12 kg şi jumătate şi 40.000 de franci în aur mi-au fost date de Wilman, în ziua de 23 august, când mi-a spus că se împuşcă, ca să fie asigurată nevasta şi cele două fete şi m-a rugat ca aceşti bani să-i peredau domnului Mihai Antonescu, despre care el credea că va forma noul guvern.

Acuzatorul Săracu - Să spună acuzatul dacă a fost însărcinat de guvernul hitlerist să dea bani oamenilor politici.

Lecca - Nu numai că nu am fost însărcinat, dar din contra, acel care a fost însărcinat să dea bani a fost expulzat.

Acuzatorul - Ce cotă eraţi obligat să plătiţi cu ordinul guvernului?

Lecca - Trebuia să plătesc, în primul an, în 1942, două miliarde pe an, pentru că, în 1942, Centrala Evreilor nu a fost pusă la nici o taxă. Această taxă se scotea de la cei care aveau scutire de lucru. În anul următor, tot două miliarde, ceea ce face patru miliarde. Din totalitatea de taxe încasate în 1943 şi 1944, care se ridică exact la trei miliarde două sute de milioane, s-a dat un miliard o sută de milioane pentru evrei şi două miliarde o sută de milioane pentru guvern.

Acuzatorul Săracu - Ce sume s-au dat Consiliului de Patronaj?

Lecca - Centrala Evreilor a dat, în total, pentru Consiliul de Patronaj, cred, aproximativ, un miliard şase sute de milioane lei. Poate că greşesc cu o sută de milioane în sus sau în jos.

38 - Declaraţiile Generalului C.Petrovicescu

«În rechizitoriul meu am cerut condamnarea celor trei asasini şi am lăsat la aprecierea Consiliului vinovăţia lui Cantacuzino şi Codreanu, iar pentru ceilalţi acuzaţi, am cerut achitarea. Pentru mine, pe

stradă, un legionar sau nelegionar era totuna.»

Preş. - La ce dată a început contactul acuzatului cu mişcarea legionară?

Petrovicescu - În 1943.

Preş. Şi cum s-a petrecut?

P. M-am dus atunci la Consiliul de răsboi, la Corpul II Armată, când am început să lucrez cu magistratul ajutor, pe care îl aveam, pe Hotineanu. S-au făcut atunci instrucţiuni şi după aceea, a început judecarea procesului. Instrucţiunile orale au durat vreo zece zile. Consiliul era prezidat de generalul Ignat. În rechizitoriu, având în vedere actele găsite şi cele auzite oral, în rechizitoriul meu am cerut condamnarea celor trei asasini şi am lăsat la aprecierea Consiliului vinovăţia lui Cantacuzino şi Codreanu, iar pentru ceilalţi acuzaţi, am cerut achitarea. Aceasta a fost atitudinea mea de atunci. Consiliul a fost de acord.

Ulterior, cum au evoluat legăturile cu mişcarea legionară?

P Nu am avut nici o legătură. Am plecat după aceea în străinătate, m-am reîntors, mi-am reluat serviciul şi am trecut la comanda diviziei de la Turnu Severin. Acolo, în anii 1935-36 s-a ţinut congresul studenţesc din Timoc şi Oltenia, care era prezidat de prof.Manolescu şi care era autorizat. Am primit o invitaţie la acest congres şi m-am prezentat.

Acuzatorul Stoican - Făcând elogiul legionarilor?

P Nu am vorbit absolut nimic de mişcarea legionară, acolo.

Preş. Dar după aceea?

P. De la terminarea procesului şi până la 16 octombrie 1940, nu am avut nici o legătură. Adică legăturile mele au fost nule. Nici o legătură. Ei au fost foarte sensibili că a fost găsit un om care să scoată adevărul.

Preş. Dar în 1938?

P. În 1938, am fost chemat martor la procesul lui Codreanu, având în vedere atitudinea mea din 1934.

Preş. - Dar cu privire la înarmarea legionarilor, ce măsuri aţi luat dumneavoastră?

P. - Mişcarea legionară avea pe atunci un comandament propriu şi era pusă sub comanda lui Horia Sima. Noi nu aveam competenţa. Nu am făcut nici o înarmare. Pentru mine, pe stradă, un legionar sau nelegionar era totuna.

Preş. - Dar i-aţi înarmat cu materiale de la Interne. Dumneata ce ştii în legătură cu aceasta?

P. - Doamne fereşte! Este la dosar că am fi dat 90 de revolvere, ori, cum ştie şi generalul Vasiliu, care este aici şi care cunoaşte că domnul Rioşeanu a declarat că: acele 90 de revolvere au fost date de mine în urma tratativelor cu Topor, la cererea lui Horia Sima.

Preş. - Cum aţi reacţionat, după masacrul de la Jilava?

P. - În privinţa Jilavei, nu sunt competinte să vă dau nici o lămurire şi să vă spun pentru ce: Jilava este o închisoare militară, care ţine de Ministerul de Răsboi. Eu eram ministru de interne şi nu aveam nici o competenţă. Jilava a fost afectată de domnul Mihai Antonescu pentru închiderea celor arestaţi de comisiunea specială prezidată de consilierul Bănescu, ca vinovaţi de crimele trecutului.

Mihai Antonescu - Eu nu puteam să afectez o închisoare militară pentru deţinuţii civili.

P. - Există declaraţia dumitale la Curtea de Justiţie Militară, unde se spune că ai dat ordin ca aceşti vinovaţi să fie închişi la Jilava.

Preş. - Şi după aceea ce aţi făcut?

P. - În dimineaţa zilei când s-au întâmplat omorurile, m-am dus să văd cele petrecute şi am găsit acolo pe domnul general Popescu, comandantul militar al Capitalei, împreună cu un magistrat militar. A urmat după aceea un consiliu de miniştri, care a durat de dimineaţă până la ora zece seara.

Preş. - Generalul Popescu era comandantul militar al Capitalei, dumneavoastră eraţi ministru de interne. Cui aţi raportat de cele petrecute la Jilava?

P. - Domnului Mareşal Antonescu.

Preş. - Ce a răspuns domnul Mareşal Antonescu?

P. - Poate că îşi aduce aminte că a spus: «Nu-mi pare rău de niciunul din aceştia, pentru că au făcut prea mult rău Ţării».

Preş. - Cum se explică că, după aceea, aţi luat altă atitudine?

Mareşalul - Nu a venit în dimineaţa aceea la mine!

Preş. - Când v-a raportat generalul Petrovicescu despre cele petrecute, este adevărat că aţi spus că bine li s-a făcut?

Mareşalul - Toţi oamenii politici care au fost duşi la Jilava, precum şi jandarmii şi mulţi oameni nevinovaţi, au fost duşi acolo tocmai ca să li se apere viaţa.

Preş. - Ce aveţi de zis contra afirmaţiei generalului Petrovicescu, că, în momentul când v-a raportat cele petrecute acolo, aţi spus că bine li s-a făcut?

Mareşalul Aceasta nu are nici o legătură cu atitudinea mea...

«În Țara Românească au existat mai multe servicii secrete germane. Am colaborat numai cu Abwehr-ul german. Nu am făcut niciodată nici un fel de politică, am fost un simplu funcționar de carieră. Am avut mai multe legături cu oamenii politici români: Dinu Brătianu, Gh.Brătianu, Iuliu Maniu. În aprilie 1944, a venit un ultimatum de la Cairo, de 72 de ore, arătând că situația pe frontul de Est este pierdută și, dacă România nu primește condițiile fixate, va suferi rigorile răsboiului total. Mareșalul a spus: 'Am primit propuneri foarte bune de la Rusia Sovietică prin Stockholm și aceste propuneri s-au făcut oficial' În timp ce Anglia și USA nu promiteau decât sancțiuni, URSS-ul acceptase clauza restituirii Transilvaniei ș.a. Partidele istorice au fost de acord ca Mareșalul să încheie armistițiul. Aventurile lui Horia Sima și șantajul politic.»

Eugen Cristescu - Domnule Președinte, în virtutea legii de organizare a serviciului pe care l-am condus, eu sunt obligat, chiar după plecarea din serviciu, să cer autorizația autorității superioare, care conduce astăzi acest serviciu, pentru a face depoziții, chiar în fața instanțelor judiciare, cu privire la problemele serviciului în care am trăit. De aceea, vă rog ca, în puterea discreționară pe care dumneavoastră o aveți, să-mi dați dumneavoastră această autorizație.

Preș. - Vă dăm autorizația.

E.C. - Acolo unde va fi nevoie de oarecari lămuriri, pentru că am condus serviciul tehnic de specialitate, vă rog să-mi dați posibilitatea să dau explicațiile necesare.

Preș. - În ce calitate ați lucrat și colaborat cu serviciul secret german?

E.C. - Domnule președinte, în Țara Românească au existat mai multe servicii secrete germane. După informațiile și verificările mele, au existat 14 servicii secrete de informații germane în România, din care două servicii au fost autorizate și recunoscute de statul român, și anume: Abwehr-ul, adică serviciul de informații pur al armatei germane și mai târziu, în ultimele luni înainte de armistițiu, atașatul de poliție Richter. În afară de aceste două servicii, conform uzanțelor diplomatice, era permisă funcționarea unui serviciu de informare personală a ministrului german, așa cum au miniștrii plenipotențiari din toate țările. În afară de acestea, au mai existat opt servicii clandestine, care au lucrat aici, s-au suprapus, rapoartele lor

erau trimise la Berlin, acolo informaţiile se băteau cap în cap şi din această cauză parte veneau înapoi, să fie verificate de Abwehr-ul german şi de Serviciul Secret român. Eu am colaborat cu Abwehr-ul german. Rog pe domnul Mareşal Antonescu să-şi amintească de primele zile ale lunii septembrie, când a venit la domnia sa amiralul Canaris şi a intervenit în favoarea lui Mihail Moruzov, desvăluindu-i că există colaborare între Abwehr şi Serviciul Secret român.

Mareşalul - Este exact.

E.C. - Amiralul Canaris a cerut atunci ca domnul Mareşal să autorizeze mai departe această colaborare. Eu am venit la şefia Serviciului Secret Român la 15 noiembrie 1940. Fusesem până atunci funcţionar, de la slujbaş de birou, până la gradul de director şi director general. 14 ani în Siguranţă şi şase ani în Ministerul de Interne. Am fost luat din funcţiunea de director al personalului din Ministerul de Interne şi, fiindcă eram specializat şi făcusem studii în străinătate, fiindcă eram membru în Comisia Internaţională de Poliţie Criminală şi avusesem o vastă experienţă în această materie, şi fiindcă eram un om independent, care nu făcuse politică, domnul Mareşal m-a ales dintre toţi acei cu această specialitate şi m-a însărcinat cu conducerea acestui serviciu. Colonelul Rodel mi-a cerut colaborarea. Am răspuns că nu pot face o colaborare cu un serviciu străian, fără aprobarea şefului Statului.

După o lună de la preluarea conducerii acestui serviciu, colonelul Rodel (şeful Abwehr-ului) venise oficial în Ţară, făcând parte din Misiunea Militară Germană. M-am dus la domnul Mareşal, care a autorizat acest lucru.

Mai menţionez că exista în Ţară Gestapoul german, încă din 1934, serviciu clandestin, şi pentru că la dosar se află o serie de acuzaţii contra mea, pe chestiunea Gestapoului, sunt nevoit să dau câteva explicaţii, ce a însemnat Gestapoul, ce a fost şi până când a funcţionat, aceasta fiindcă dosarul spune că eu sunt un om al Gestapoului şi aceasta de la început până la sfârşit.

Gestapoul a funcţionat în România încă din 1934 şi a fost amestecat în toate atentatele din Ţara Românească. Împotriva lui I.G.Duca, Armand Călinescu şi toţi ceilalţi. El a avut o acţiune foarte puternică în legătură cu legionarii. El a avut o acţiune foarte mare în ceea ce priveşte afacerea de la Jilava şi din cercetările făcute atunci, a rezultat că Gestapoul a dat arme legionarilor, care au executat pe cei de la Jilava şi, mai târziu, cu ocazia rebeliunii, s-a constatat că o bună parte din armele legionarilor erau furnizate tot de Gestapo.

Gestapoul era condus de Geisler, care trăise clandestin până în septembrie 1940. Atunci s-a oficializat, iar în urma cercetărilor

făcute şi cele stabilite, precum şi în urma informaţiilor domnului Mareşal şi ale lui Mihai Antonescu, am desăvârşit aceste cercetări şi am stabilit că Geisler avea un mare serviciu în România şi că influenţase toate aceste operaţiuni.

A venit un avion, într-o zi, şi nouă inşi, împreună cu Geisler, au fost expulzaţi în Germania. Aceasta nu a însemnat că Geisler să nu ne plătească poliţa mai târziu. El avea foarte mari legături cu Partidul Naţional-Socialist German şi a fost însărcinat cu paza aşaziselor lagăre, în care erau internaţi legionarii, care au plecat în Germania după rebeliunea din 1941. Sub influenţa lui Geisler, Horia Sima a putut pleca de la Berlin la Roma, iar în urma protestelor guvernului român, în trei zile guvernul german l-a scos pe Horia Sima şi l-a dus la Berlin.

După plecarea lui Giesler din România, Gestapoul nu a mai funcţionat la noi în Ţară. Au fost celelalte opt servicii. Cel mai important era SD-ul german, care se ocupa de afacerile politice, fiind condus de Kurt Aauer, care schimba paşapoartele, misiunile şi firmele în fiecare zi.

Eu am colaborat numai cu Abwehr-ul german. În ce a constat această colaborare? Era, în primul rând, colaborarea pentru apărarea zonei petrolifere, unde se găseau agenţi germani, împerecheaţi cu agenţi români. Se făcea un serviciu de supraveghere şi pază pentru inginerii englezi şi americani, care se găseau acolo pentru ca ei să nu dea foc zonei petrolifere şi să nu distrugă instalaţiile.

De asemenea, se colabora în zona dunăreană, în toate porturile prin care se scurgeau spre Germania vasele şi tancurile de petrol. Acest serviciu exista, a rămas pe loc şi a continuat să funcţioneze. Colaborarea s-a extins şi asupra problemei de contraspionaj. Convenţia era ca România să nu dea informaţii din ţările care îi sunt prietene, iar Germania nu dădea informaţii din ţările cu care era în alianţă. Am continuat această colaborare până la armistiţiu.

Preş. În ce fel aţi colaborat cu generalii Piki Vasiliu şi Popescu?

E.C. - Prin legea mea de organizare, eu sunt obligat să colaborez cu Marele Stat Major şi cu celelalte departamente. Cu generalii Vasiliu şi Pantazi luam parte la conferinţele de ordine publică, de care s-a vorbit aseară. Acolo se făcea un schimb de informaţii, se făcea o centralizare a informaţiilor şi, după aceea, mergeam a doua zi la domnul Mareşal, unde se ţineau conferinţele de ordine publică.

În ultima parte a răsboiului şi, în special, în 1944, s-au ivit o serie de chestiuni delicate. Se făceau atunci tratative de armistiţiu, iar eu eram însărcinat de domnul Mareşal să fac anumite legături politi-

ce. De aceea, după ce se terminau conferințele de ordine publică, rămâneam la domnul Mareșal să-i dau rezultatul misiunilor pe care le aveam. Pentru că domnul general Vasiliu conducea toate măsurile de ordine și pentru că aceste măsuri de ordine să nu încalce nicidecum linia generală politică, pe care o ducea domnul Mareșal, în legătură cu aceste tratative, era reținut și domnul general Vasiliu ca să ia act de anumite chestiuni. După ce pleca și domnul general Vasiliu, rămâneam numai eu cu domnul Mareșal Antonescu.

Preș. - Ați făcut legătură între conducătorii germani pe de o parte, și Ion Antonescu pe de altă parte?

E.C. - Am văzut și eu la dosar această afirmare și am văzut pe ce se bazează. Nu am cunoscut nici pe Hitler, nici pe Himmler, nici pe Keitel sau pe Ribbentrop, pe nimeni dintre conducătorii Germaniei. Nu am făcut nici o legătură directă, Nu am avut decât aici, pe teritoriul românesc, colaborare.

Preș. - Informațiile care se culegeau la Serviciul Special, în ce măsură mergeau la conducerea statului român și în ce măsură mergeau la nemți?

E.C. - Toate informațiile (pentru că acest serviciu era un serviciu de informare generală a Conducătorului Statului) mergeau la Președinția Consiliului de Miniștri, prin buletinele zilnice, iar informațiile speciale le dădeam în audiențele speciale, pe care le aveam la domnul Mareșal. De asemenea, se comunicau părțile militare și economice, pe specialități, celorlalte departamente. Toată activitatea serviciului era supusă Președinției Consiliului de Miniștri și celorlalte departamente.

În ceea ce-i privește pe germani, le dădeam anumite informații numai, și ei, la rândul lor, ne dădeau nouă anumite informații. Aceste informații nu priveau chestiunile politice interne, care erau ale noastre, priveau numai chestiuni externe, pentru că așa a fost convenția.

Preș. - Ce circulară a dat Serviciul Secret, după ocuparea Odessei?

E.C. - Termenul de «curățirea teritoriului» este un termen tehnic, numește un termen politic, așa cum se arată în actul de acuzare. Curățirea terenului se făcea și aici, la București.

Preș. - Care erau misiunile personale, care v-au fost încredințate de Ion Antonescu? Ați spus că ați avut discuții.

E.C. - Eu nu am făcut niciodată nici un fel de politică, domnule președinte. Am fost un simplu funcționar de carieră. Însă, prin natura serviciului pe care l-am condus, am avut însărcinări politico-informative. Am avut mai multe legături cu oamenii politici români.

Am avut legături cu domnul Dinu Brătianu. Odată, dânsul mi-a spus: «Eu apreciez foarte mult pe Mareşalul Antonescu. Eu ştiu că este un mare patriot şi, chiar când face greşeli, le face din exces de patriotism. Eu am dat întotdeauna concursul domnului Mareşal. I-am dat o serie întreagă de tehnicieni, care i-au completat guvernul, pentru că dumnealui nu a avut tehnicieni în materie de finanţe şi de economie. Eu înţeleg să-i dau tot concursul şi ajutorul meu, ajutor necesar».

Preş. - Despre aceste lucruri, dumneata informai pe Ion Antonescu?

E.C. Da, domnule preşedinte. Am avut relaţii cu domnul George Brătianu. Îl întâlneam şi aveam discuţii cu caracter politic cu domnia sa. Când Regele Carol al II-lea a fost la Paris şi la Londra şi a luat contact cu guvernele respective, dumnealui a declarat că acolo unde se va găsi soldatul francez, va fi şi soldatul român. Întâlnindu-se apoi cu domnul Gh.Brătianu, care l-a aşteptat la Paris, el, împreună cu Atta Constantinescu, a fost acela care l-a determinat să facă o vizită lui Hitler, la Berchtesgaden.

Gh.Brătianu era foarte bine considerat de Legaţia Germană. A fost o perioadă când domnul Mareşal a fost bolnav şi când Legaţia Germană reflecta cine ar putea să-l înlocuiască pe domnul Mareşal, dacă cumva se întâmpla ceva. Domnul Gh.Brătianu era socotit de Killinger, cu care am vorbit eu în această perioadă, printre acele persoane indicate. Domnul Gh. Brătianu a fost şi pe front. Acolo, dânsul a luat contact cu toţi comandanţii germani de mari unităţi, după recomandarea prietenului său, generalul M.Racoviţă. Şi am văzut mai târziu că au fost decoraţi de Hitler atât domnul Brătianu, cât şi generalul Racoviţă. Au fost publicaţi cu cea mai mare profunzime în ziare, cu decoraţii germane pe piept.

Relaţiile cele mai multe, domnule preşedinte, le-am avut direct cu domnul Iuliu Maniu. Acesta a făcut mai multe intervenţii la mine, pentru scoaterea din lagăr a câtorva dintre prietenii săi politici, şi anume: Ilie Lazăr, care stătea la Capşa şi printre sandvişurile cu icre negre şi paharele de vermuth, discuta politică în gura mare şi împărţea scrisorile domnului Maniu şi Dinu Brătianu, în fiţuici, pe Calea Victoriei.

De acest lucru au aflat şi germanii, cărora noi le spuneam, mereu, că democraţia românească nu face nici o acţiune, discută şi vorbeşte. Poate să vorbească, fiindcă numai atunci când trece la o acţiune serioasă domnul Mareşal va lua măsuri. Răspundeam totdeauna în acest fel, iar Killinger îmi răspundea: «Dumneata ştii ce se petrece la Capşa?» Atunci, domnul Mareşal mi-a ordonat: «Fă o

adresă la Ministerul de Interne, şi aceşti domni să se ducă la lagărul din Tg.Jiu».

Au mai fost internaţi pentru o activitate asemănătoare, domnul Zaharia Boilă şi Emil Lobonţiu. Domnul Lobonţiu, la Sinaia, într-un cerc de prieteni, a spus: «Dacă este vorba să avem pretenţii aşa de mari asupra Ardealului, trebuie să recunoaştem şi să fim drepţi, că oraşele din Ardeal nu sunt tocmai româneşti şi tot ce s-a făcut acolo s-a făcut de unguri». Domni de felul acesta au fost internaţi în lagăre, însă foarte puţini. Dacă ar fi să facem o listă a victimelor, aşazişilor democraţi români, nu ştiu dacă vom găsi un mort în toată această perioadă. Şi la Tg.Jiu, aceştia nu au dus-o rău. Vă rog să vă interesaţi şi veţi afla acest lucru. Nu au dus-o aşa de rău. Pentru toţi aceştia, domnul Maniu făcea intervenţii la mine, ca să intervin la domnul Mareşal să-i pună, cu un moment mai devreme, în libertate.

Am avut relaţii cu domnul Maniu, în urma descoperirii de către serviciul meu a unei organizaţii de spionaj condusă de inginerul Popovici şi de Rică Georgescu. Aeşti domni primiseră un mare fond, din care au făcut un târg, împărţindu-l între ei, în mare parte. La anchetă, fiind strânşi cu uşa, au început să spună că acele 30.000.000 au fost întrebuinţate pentru propagandă în Ardealul de Nord şi că de aceasta ştiau şi domnii Mihalache şi dr.Lupu. Domnul Mareşal a întrebat pe domnul Mihalache dacă a avut cunoştinţă de această organizaţie, de aceşti bani şi dacă au fost întrebuinţaţi în scop de propagandă, în Ardealul de Nord. Domnul Mihalache a contestat şi a insistat că nu s-a cheltuit nici un ban pentru propagandă. Deci, în realitate, aceşti domni, la umbra unei aşazise acţiuni politice, împreună cu alţi treisprezece inşi, şi-au însuşit bani străini.

Pentru aceştia, am fost în repetate rânduri rugat de domnul Maniu să le dau tratament bun şi procesul lor să nu fie judecat. Asemenea repetate intervenţii s-au făcut şi la domnul Mareşal şi, în special, la domnul Mihai Antonescu.

Domnul Maniu avea un prieten, consilierul Tuliu Goruneanu, care era în serviciul meu. Prin acesta, domnul Maniu mi-a trimis de câteva ori ştiri pe care le primea din străinătate. Toate aceste mesagii şi ştiri erau comunicate de mine domnului Mareşal.

...După o bucată de vreme şi, mai ales atunci când au început tratativele de armistiţiu, domnul Maniu a avut relaţii şi contacte personale cu mine, contacte pe care le aveam cu autorizaţia domnului Mareşal Antonescu, care a fost ţinut tot timpul la curent cu aceste lucruri. Contactele cu domnul Maniu au fost multe. Când a venit armistiţiul, tratativele s-au purtat pe trei căi: prima cale a fost prin Servi-

ciul Secret de Informaţii, asupra căruia nu voi da prea multă desvoltare; el a format obiectul unui mare raport, pe care l-am prezentat domnului Mareşal Antonescu. Domnia sa m-a autorizat să continui aceste legături tainice, pe care le aveam şi în Occident, şi în Estul european, ca să aflăm ce se discută şi toate informaţiile care circulau în legătură cu politica României. Am fost autorizat şi am continuat a servi toate aceste informaţii. A doua cale prin care s-a tratat armistiţiul, a fost aceea a domului Mihai Antonescu. Şi cu toată modestia persoanei mele, însă pentru că am fost unul dintre aceia care am cunoscut toată vremea aceste legături, ţin să vă confirm că tot ce domnia sa a declarat este întemeiat. Ţin să-i reamintesc că, la Madrid, a mai avut o legătură foarte bună cu domnul Grigoriu, de la acea legaţie, prin care a primit importante propuneri. A treia cale a fost calea Maniu-Ştirbey, Cairo. Domnul Mareşal a fost ţinut la curent de toate aceste acţiuni şi se servea de toate trei căi, pentru tratativele de armistiţiu. Când au sosit primele condiţii de armistiţiu de la Cairo, m-am dus la domnul Mareşal cu ele. Condiţiile erau foarte grele.

Preş. De unde le-aţi căpătat?

E.C. - Prin aparatele tehnice, prin legăturile secrete pe care le aveam. Mai târziu, aceste condiţii au venit şi prin domnii Maniu-Ştirbey. Condiţiile erau destul de grele, dar ce era mai greu acolo, erau o serie de condiţii de ordin militar. Domnul Mareşal Antonescu v-a explicat el însuşi că, în calitatea sa de militar, anumite chestiuni care se puneau erau foarte delicate. M-a însărcinat să mă duc cu aceste condiţiuni la domnul Maniu şi să-l întreb dacă dumnealui le primeşte şi garantează o situaţie mai bună. În caz afirmativ, îi cedează imediat locul. De altfel, prin maiorul magistrat, Tuliu Goruneanu, domnul Mareşal ne-a dat o comunicare către domnul Maniu, în care a spus: «Dacă domnul Maniu garantează o situaţie mai bună Ţării noastre, îi ofer imediat locul». I se cerea domnului Maniu să dea imediat răspunsul. Domnul Maniu a amânat răspunsul câteva zile şi, după aceea, a dictat răspunsul domnului Goruneanu. Domnul Maniu nu dădea un răspuns direct, dar punea atâtea condiţii, care însemnau un fel de neprimire.

În aprilie 1944, în timpul sărbătorilor Paştelui, a venit un ultimatum de la Cairo, de 72 de ore, care începea cu cuvintele: «De la delegatul Barbu Ştirbey şi cele trei Puteri Aliate...» Era mai întâi un comentariu făcut de şeful Biroului Politic pentru România, domnul general Wilson. În acest comentariu se spunea că situaţia pe frontul de Est este absolut pierdută şi, dacă România nu primeşte condiţiile fixate, atunci va suferi rigorile răsboiului total. M-am dus în graba mare la Predeal, unde se afla domnul Mareşal şi domnul Mihai Anto-

nescu şi le-am prezentat mesajul. Dumnealor au făcut o largă desbatere asupra acestui ultimatum şi domnul Mareşal a rămas foarte surprins de faptul că, dacă domnul Maniu pretinde că Barbu Ştirbey face tratative acolo şi i-a dat indicaţiuni, cum se poate să ne pomenim la un moment dat cu un ultimatum aşa de grav? M-am înapoiat la Bucureşti, lăsând în consfătuire, acolo, pe domnul Mareşal şi pe domnul Mihai Antonescu, urmând să vedem a doua zi ce este de făcut.

Voi cere autorizaţia domnului Mareşal să vorbesc de mesajul pe care domnia sa l-a adresat generalului Wilson. Domnul Mareşal, văzând situaţia în care ne găseam - şi trebuie să vă spun că domnul Mareşal şi-a dat de multă vreme seama de această situaţie, fiindcă eu, ca şef al Serviciului de Siguranţă cu care domnul Mareşal mai putea discuta lucruri de asemenea natură, când mă duceam la domnia sa şi terminam ce aveam de raportat -, domnia sa îmi arăta harta frontului de Est şi îmi spunea: «Acesta este front? Eu sunt militar, dumneata eşti civil. Este o nenorocire».

În acest mesagiu către generalul Wilson, domnul Mareşal a făcut un apel ca de la militar la militar, aplelând la onoarea lui de militar, că să facă tot ce este posibil în a stărui pe lângă Puterile Aliate, pentru a obţine condiţiuni cât mai favorabile pentru Ţara Românească. În ultimatumul care a venit după aceea, se cerea ca România să răspundă cu acţiuni efective.

Am plecat din nou de la Predeal la Bucureşti şi nu am ajuns bine, că am primit un anunţ telefonic de la Preşedinţie, ca, a doua zi, să mă prezint la Snagov domnului Mareşal cu ultimatumul primit. M-am dus la Snagov unde l-am găsit pe domnul Mareşal, care se înapoiase de la Predeal. M-a chemat în biroul său şi, foarte impresionat, mi-a spus următorul lucru: «Domnule Cristescu, sunt nevoit să-ţi fac anumite mărturisiri şi să-ţi dau anumite însărcinări, pe care dumneata să le execuţi, dar să nu vorbeşti cu nimeni, niciodată. Eu am luat contact cu Barbu Stirbey atunci când a plecat la Cairo, pentru tratativele de armistiţiu. Eu am primit propuneri foarte bune de la Rusia Sovietică prin Stockholm şi aceste propuneri s-au făcut oficial, pentru că ministrul nostru de acolo a întrebat-o pe doamna Kollontay, dacă aceasta este o conversaţie particulară sau era autorizat să o comunice guvernului nostru. Doamna Kollontay a răspuns: 'Este o conversaţie oficială şi te autorizez să o comunici guvernului dumitale'». Domnul Mareşal mi-a mai spus că a aranjat cu Barbu Stirbey şi a aranjat în detaliu anumite lucruri şi este extrem de surprins de acest ultimatum şi nu ştie ce a făcut Ştirbey acolo. M-a însărcinat din nou să mă duc la domnul Maniu şi să mă întâlnesc cu el în cursul nopţii.

A doua întrevedere cu domnul Maniu se făcea tot prin domnul Tuliu Goruneanu. De aceea, aveţi o declaraţie a acestuia care spune: «Am rugat pe domnul Cristescu să facă legătură cu o anumită persoană şi nu a vrut să o facă». Aşa îi spuneam eu lui Goruneanu, că nu vreau să o fac, dar eu aveam o legătură. Mă întâlneam cu domnul Maniu în casa unui intim al domniei sale. Domnul Maniu era şi el supravegheat sau mai bine-zis «păzit» de agenţii Siguranţei mele. Eu intram la nouă fără un sfert, iar domnul Maniu venea la ora nouă. Stam până la 11-12 noaptea.

I-am prezentat domnului Maniu ultimatumul şi i-am spus: «Priviţi în ce situaţie ne aflăm!» Dumnealui nu ştia despre ultimatum, pentru că mie îmi parvenise prin aparatele şi legăturile noastre secrete. S-a arătat foarte surprins şi nu ştia ce a determinat această întorsătură a lucrurilor, în decursul unor tratative. I-am spus domnului Maniu: «Cu aceste tratative duse la infinit nu merge, pentru că nici aceşti oameni nu pot să aştepte mult. Sunt operaţiuni în curs, sunt probleme mult mai mari ca acelea ale României şi trebuie găsită o soluţie mai rapidă, iar domnul Ştirbey trebuie să dirijeze lucrurile de aşa natură, încât să găsească soluţia».

După multă vreme de gândire şi frământare, domnul Maniu nu a găsit altă soluţie decât să-i comunice domnului Ştirbey să vină de la Cairo la Ankara şi, cum ministrul nostru de acolo era domnul Creţianu, trimis de domnul Mihai Antonescu, tocmai în vederea acestor legături ale noastre, să facă mai multe rapoarte telegrafice şi să explice în detaliu cum s-a ajuns la aceste ultimate şi, în acelaşi timp, să ceară o amânare a executării armistiţiului.

Tot atunci, domnul Maniu mi-a spus că a hotărît să trimită la Cairo pe Vişoianu, ca specialist în materie de tratative diplomatice. Înlesnirea pentru plecarea domnului Vişoianu s-a făcut de către domnul Mihai Antonescu, care avea legături în permanenţă cu domnul Maniu.

Am comunicat domnului Mareşal toată această situaţie.

În ultimul timp, cam cu 10-15 zile mai înainte de armistiţiu, am fost chemat de domnul Maniu care mi-a spus: «Ne-am sfătuit cu domnul Dinu Brătianu şi am hotărît ca domnul Mareşal Antonescu să fie acela care să facă armistiţiu. Suntem cu toţii înţeleşi. Noi suntem în jurul lui, noi îi dăm concursul. El este militar. El are încrederea armatei. El are toate forţele în mână şi este singurul în stare să o facă».

Acuzatorul Public Săracu - Cât timp înainte de 23 august?

E.C. - Cu 10-15 zile înainte. Domnul Maniu a continuat: «Dragule, acestea trebuiesc făcute de un militar. Numai el poate să o

facă. Spune şi dumneata, domnule Cristescu, care ai trecere la domnul Mareşal. Stăruie ca domnul Mareşal să fie acela care să facă armistiţiul. Noi toţi îl secondăm şi îl ajutăm. Şi dacă se pune problema responsabilităţii, aceasta o aranjăm noi între noi».

M-am dus la domnul Mareşal şi i-am comunicat cele spuse de către domnul Maniu.

În ziua de 22 august, seara, domnul Mareşal a venit de pe front. Am fost la Preşedinţia Consiliului de Miniştri şi mi s-a anunţat că trebuie să mă duc la Snagov, a doua zi, la 23 august, pentru că aveam audienţă acolo, după Consiliul de Miniştri. Am vorbit cu domnul Mihai Antonescu. Aştepta acolo şi domnul Ion Mihalache. Şi domnul Mihai Antonescu mi-a spus că a chemat pe reprezentanţii Germaniei aici şi le-a spus: «Dată fiind situaţia frontului şi faptul că nu mai poate face nimic, România îşi ia libertatea de acţiune».

După aceea, a venit domnul Mihalache pe care domnul Mihai Antonescu l-a luat şi s-au dus la domnul Mareşal. Domnul Mihalache a stat mult timp la domnul Mareşal. Nu o ştiu de la domnul Mareşal, o ştiu de la domnul Mihalache, pe care l-am vizitat după armistiţiu şi care mi-a spus că, în această întrevedere, a rămas înţeles cu domnul Mareşal Antonescu să facă el armistiţiu, toţi fiind înţeleşi în această privinţă.

L-am întrebat pe domnul Mihalache: «Aţi rămas înţeleşi aşa?» «Aşa am rămas», mi-a răspuns domnia De altfel, ştiam, căci aşa mi-a trimis vorbă domnul Maniu.

La 23 august, dimineaţa, m-am dus la Snagov. Avea loc un Consiliu de Miniştri. Am aşteptat până la ora trei fără un sfert. Domnul Mareşal ieşise din consiliu şi se dusese la masă. Uitase că suntem acolo. Era şi domnul general Vasiliu. Domnul Mareşal a ieşit din sufragerie şi a venit în camera unde aşteptam noi şi ne-a spus: «A fost aici domnul Gheorghe Brătianu. După lungi discuţii, a rămas la înţelegerea, aşa cum au propus dumnealor, să fac eu armistiţiul». Dar telegrama cu condiţiile sosite pe numele Mareşalului era reţinută de Maniu! Am plecat de acolo. Am venit la Bucureşti şi, după aceea, a urmat chemarea la Palat a domnului Mihai Antonescu, şi apoi a domnului Mareşal... Acestea au fost, domnule Preşedinte, legăturile mele politice.

Acuzatorul public Săracu - Întreb: dacă, la un moment dat, condiţiile de armistiţiu primite de la Stockholm erau cele mai bune, cine a împiedicat acceptarea acelei formule?

E.C. - Era linia Cairo. Pe linia Stockholm era Uniunea Sovietică. Pe linia Cairo erau alte interese.

Săracu - Care a fost punctul de vedere în această privinţă?

E.C. - Al domnului Mihai Antonescu. Indiferent de unde veneau condiţiile, erau acceptate cele mai bune.

Săracu - Cu care dintre oamenii politici acuzaţii au avut contact, în aceşti patru ani de guvernare?

E.C. - În aceşti patru ani de guvernare - deşi azi se spune că au fost foarte rele, şi că lumea a suferit foarte mult de pe urma măsurilor de persecuţie ale guvernului -, ţin să afirm că relaţiile cu aceste două mari partide au fost ţinute, din partea Partidului Liberal, de către domnul Gheorghe Brătianu cu domnul Mihai Antonescu şi că au fost relaţii foarte bune şi relaţii permanente. Iar din partea Partidului Naţional Ţărănesc, în special, cu domnul Mihalache şi alţi membri. Cu domnul Mihalache avea domnul Mareşal întrevederi, iar cu ceilalţi membri, domnul Mihai Antonescu.

Preş. În ce mod s-a făcut penetraţia capitalului german în România, şi prin cine?

E.C. - Aceste penetraţii s-au făcut printr-o serie întreagă de societăţi şi firme comerciale, în care foarte mulţi români din aceste partide erau înregimentaţi şi au câştigat averi. Pe această chestiune, regret că s-a făcut o operaţie de dispariţie a dosarelor mele personale, din arhiva Serviciului Secret, după ce am fost arestat, pentru că, din această arhivă, în afară de o serie întreagă de chestiuni de alt ordin, erau toate dosarele cu tot putregaiul vieţii politice româneşti.

Preş. - Cine dintre acuzaţi doreşte să pună întrebări?

C.Vasiliu - Întreb pe domnul Cristescu dacă, în anii 1942-43, am luat vreodată parte la acele rapoarte sau audienţe, pe care le avea dumnealui la domnul Mareşal?

E.C. - Nu, domnule preşedinte.

Generalul Pantazi - Dar eu am cunoscut vreodată pe colonelul Ionescu Micandru? Ce misiune avea la Serviciul Secret?

E.C. - Colonelul Ionescu Micandru lucra cu germanii, încă de un an înainte de venirea mea. Nu ştiu să fi avut legături cu domnul general Pantazi.

Generalul Pantazi - Colonelul Ionescu Micandru a fost propus pentru decorare de mine?

E.C. - Nu. A fost propus de serviciu, aşa cum au fost propuşi toţi ofiţerii.

Săracu - Ce este cu sistemul «frânghiei»?

E.C. - Sistemul acesta nu s-a aplicat prizonierilor sovietici. Aveţi acolo, la dosar, o declaraţie care vă spune nişte lucruri fantastice. V-am spus că sistemul frânghiei a fost într-o singură împrejurare aplicat, şi aceasta atunci când arestatul a fost legat la mână, ca să nu fugă.

Generalul Pantazi - Dacă-şi aminteşte că colonelul Ionescu Micandru nu a fost decorat cu decoraţia ofiţerilor, care se dădea pe front, pentru că eu nu am vrut să i-o dau şi că la înapoiere nu l-am înaintat?

E.C. - Este adevărat.

Săracu - Să spună acuzatul Cristescu cu cine avea legături prinţul de Rohan?

E.C. - Cu domnul Maniu.

Săracu - În ce constau aceste legături?

E.C. - A avut mai multe întrevederi. Au fost şi interviuri date la gazetă.

Săracu - Cine era acest Rohan?

E.C. - Un tip de «von» din străinătate, cum sunt atâţia în Germania.

Săracu - Cine a luat iniţiativa înfiinţării Asociaţiei Româno-Germane?

E.C. - Cred că domnul Mihai Antonescu.

Săracu - Care erau membrii reprezentativi dintre oamenii politici din România?

E.C. - Erau foarte mulţi.

Săracu - Dacă ştie acuzatul Cristescu că Ion Antonescu avea de gând să afunde aurul României în fundul Dunării?

E.C. - Ştiu că domnul Mareşal avea un plan mai mare, în eventualitatea armistiţiului.

Preş. - În legătură cu acţiunea germanilor din România, care era situaţia saşilor şi ce informaţii aveţi despre acţiunea lor?

E.C. - Este o problemă pe care voi putea să o limitez în câteva cuvinte. Saşii din România erau organizaţi milităreşte. Ei făceau fel de fel de exerciţii de tir. În repetate rânduri, domnul Mareşal a avut multe scandaluri cu domnul Killinger şi cu Andreas Schmidt. I-a chemat şi la Ministerul de Interne, unde au fost foarte impertinenţi cu domnul general Vasiliu. Domnul Mareşal le-a pus în vedere să înceteze cu uniformele acelea şi cu toată acţiunea. Aceasta era o acţiune descoperită. A tineretului în special. În toate oraşele din Transilvania, ei erau organizaţi foarte bine. Acţiunea acoperită a Saşilor era că ei aveau depozite care le serveau şi ca organ informativ şi chiar de execuţie, când românii şi-ar fi schimbat politica. Pentru susţinerea acestor acţiuni, saşii aveau arme. Noi am identificat o serie de depozite şi pe această chestiune s-a iscat un mare scandal.

Preş. - În ce consta acţiunea saşilor?

E.C. - Aveau depozite de armament, care, după protestele domnului Mareşal, au trecut în depozitul oficial al Misiunii Militare

Germane. Un singur depozit a rămas în afară, acela de la Biserica Neagră din Braşov. Când a început bombardamentul asupra Braşovului, noaptea, a venit un camnion german şi a ridicat armele. În acest scop, de a sări în spatele românilor, în caz că vor ieşi din războii, aveau o vastă organizaţie. Fără discuţiune, aceste organizaţii erau protejate de Germania. De altfel, saşii aveau şi o organizaţie economică extraordinară.

Radu Lecca - Vă rog să spună domnul Cristescu dacă-şi aminteşte în ce împrejurări a fost suprimat colonelul Böhme?

E.C. - Da. Colonelul Böhme a fost primul ataşat de poliţie aici, la Bucureşti. Când s-a întâmplat fuga lui Horia Sima - aşazisa fugă, pentru că, după cercetările noastre, dispariţia lui Sima a fost un aranjament -, Böhme a fost avizat de oamenii săi de legăt ıră, de la Berlin, din Gestapo. Killinger însă nu a fost avizat. El a fost avizat mai târziu, pe cale oficială, de guvernul german. Fiindcă Böhme nu l-a informat la timp pe Killinger, s-a produs un scandal întreg şi Böhme a fost obligat să plece. Aşa îmi amintesc.

Săracu - Să răspundă, mai întâi, acuzatul în ce priveşte progromul de la Iaşi, dacă eşalonul operativ...

E.C. - Nu la Iaşi, ci la Frăţineşti, lângă Roman.

Săracu - Ştie sau nu dacă Georgescu a întocmit un album cu fotografii asupra întâmplării de la Iaşi?

E.C. - Nu am cunoştinţă. Nu l-am văzut.

Săracu - Cine a înlesnit fuga lui Horia Sima din Ţară şi în ce împrejurări?

E.C. - În privinţa lui Horia Sima erau, în Germania, două partide: partida militară, care era contra lui, şi partida politică şi partidul nazist german, care erau pentru Horia Sima. El a fost dat în paza lui Geisler, care era din Gestapo şi spunea că este cel ce are legături cu partidul.

Săracu - Interesează chestiunea, pentru că acuzatul nu a dat relaţiuni referitoare la mişcarea legionară şi rolul ei şi la legăturile cu Mareşalul Antonescu.

Preş. - Vă interesează fuga din Ţară şi întâia, şi a doua oară?

Săracu - Să ne spună despre fuga din Ţară.

E.C. - După rebeliune, s-a făcut o serie întreagă de cercetări, care au dus la arestarea unei serii de legionari, care au fost judecaţi, iar majoritatea celorlalţi au dispărut şi au fost ascunşi de către germani, în barăcile armatei germane.

Este citat în dosarul acuzării că am avut relaţiuni cu maiorul von Stranski, ofiţer de legătură cu Abwehr-ul german. Este adevărat. Acest maior trăise multă vreme în România, era însurat cu o

româncă de la Galaţi şi vorbea perfect româneşte. Dacă dumneavoastră mă acuzaţi că a avut relaţii cu mine, vă afirm, a avut relaţiuni cu mine. După ce Horia Sima a dispărut, maiorul von Stranski a fost cel care m-a anunţat în două rânduri: Horia Sima se găseşte la Constanţa, vrea să-şi organizeze trecerea în Bulgaria, ia măsuri să-l prinzi la Constanţa. Am avizat şi Poliţia, şi Siguranţa. Serviciul meu nu este organ de măsuri pe teren. Oamenii mei nu aveau dreptul să aresteze, nu erau ofiţeri sau agenţi de poliţie judiciară. Nici eu nu am avut această calitate. Poliţia şi Siguranţa nu au luat măsuri suficiente ca să-l prindă la Constanţa.

Peste două săptămâni, din nou a venit maiorul von Stranski şi mi-a spus: «Nu l-aţi prins la Constanţa, acuma este la Sibiu. Dacă îl scapi nu mai poţi să-l identifici». Poliţia noastră nu a fost în stare să-l prindă, a dispărut de la Sibiu şi a venit la Bucureşti. După aceea, informatorii mei din Bulgaria mi-au spus - cu date precise - că a trecut podul peste Drava, în maşină germană. Cine era în maşină? Domnul Neubacher. Acesta este adevărul şi cred că şi-l aminteşte şi domnul Mihai Antonescu, pentru că am discutat în acea vreme cu dânsul această chestiune.

S-a dus la Sofia, la Legaţia Germană. De acolo i s-a făcut un paşaport cu un alt nume şi, prin Banatul Sârbesc, a fost dus în Germania. În Germania, se aflase şi în România, legionarii au fost închişi în lagăre. Nu este adevărat. Erau grupe de vile împrejmuite cu sârmă ghimpată, unde trăiau boiereşte şi erau sub aşazisa pază a Gestapoului. Dar paza era organizată. Mai întâi, au fost la Hamburg. Dacă voiau să se ducă la Berlin, puteau să o facă cu autorizaţia Gestapoului şi după termenul fixat, se întorceau. Aşa se explică cum Horia Sima a putut să plece de acolo, dar nu a plecat singur, a plecat în legătură cu partidul nazist şi cu Gestapoul. Pentru că, în acea vreme, erau foarte multe discuţii cu guvernul român şi, în special, cu domnul Mareşal pe chestiunile economice, germanii cerând foarte mult. Fenomenul care se petrecea atunci era următorul: ne pomeneam cu o avalanşă de zvonuri, în care se spunea: Acum, germanii aranjează un nou guvern cu Horia Sima, care va veni într-o zi, va debarca cu avionul şi va fi instalat la putere. Această versiune circula cu o extraordinară profunzime. Eu însumi, pentru că aveam o experienţă mai îndelungată în această materie, am făcut o serie întreagă de verificări şi am stabilit concluzia, pe care am comunicat-o atunci domnului Mareşal şi domnului Mihai Antonescu: aceasta este o presiune, care se face în spatele nostru, ca să cedăm în chestiunile economice: «ori cedaţi ori vine Horia Sima!»

Cu fuga lui Horia Sima (sunt dosare de serviciu), am făcut

foarte multe cercetări. M-a interesat așazisa fugă a lui Horia Sima. Într-o bună zi, Horia Sima, plecat cu pașaportul altui legionar, cu care avea puțină asemănare, s-a dus la Roma, trecând prin Elveția, unde trăia de multă vreme un grup de legionari. Această fugă a fost organizată de Geisler.

A venit Killinger, în noaptea de 24 decembrie (era chiar ziua mea). Mihai Antonescu m-a chemat pe la ora unu noaptea, spunând că trebuie să vin neapărat la vila domnului Mareșal. M-am îngrijorat, știind că domnul Mareșal era bolnav. Domnul Mihai Antonescu mi-a spus că a sosit Killinger și a comunicat că Horia Sima a dispărut, că nu se știe cum.

Am fost adunați într-o conferință, la care au fost domnii generali Vasiliu și Pantazi și s-au avizat o serie de măsuri, pentru că ne așteptam la lovituri organizate în România. Domnul Mihai Antonescu voia să oprească trenurile la frontieră. Noi ne-am obligat să facem controlul, fără să oprim circulația. A urmat arestarea tuturor capilor legionari, o mie cinci sute, care au fost internați la lagărul de la Tg.Jiu. Killinger s-a dus, a telegrafiat la Berlin și nu au trecut trei zile, când s-a primit o telegramă, din care rezulta că Horia Sima a fost găsit la Roma și adus la ordinul Führerului înapoi la Berlin. Chestiunea nu se termină aici. Domnul Mareșal a fost la Führer, nu știu ce au vorbit la întrevedere. Eu am vorbit cu Killinger. Era un om violent, însă dacă îl zgândăreai, în violența lui vorbea. L-am întrebat: «Domnule Killinger, i-ați dus pe Horia Sima în Germania, dar, dacă iar îl puneți în lagăr, dacă are legături cu Himmler, va fugi și nu-l veți mai prinde nici dumneavoastră. Și va face buclucuri în Țară».

Killinger a răspuns: «S-au luat asemenea măsuri încât să nu mai fugă și niciodată să nu mai poată vorbi». Pe la 12, Killinger a plecat și am rămas mai departe cu Reuger și Rintgen. I-am spus lui Reuger: «Nu cred că l-ați suprima pe Sima». El mi-a răspuns: «Nu, acest lucru este adevărat. Führerul a vrut să se termine odată cu acest scandal». Dar, mai târziu, am rămas cu Rintgen, cu care aveam legături mai bune. El mi-a spus: «Vă înșeală, nu este adevărat. L-au luat, l-au dus în Germania, s-au luat măsuri să nu mai fugă, pentru că Hitler a protestat. Nu mai poate fugi de unde este și nu va mai produce încurcături cât va trăi».

Din verificările pe care le-am făcut mai târziu, am stabilit că el se găsea într-un lagăr la Weimar, unde trăia foarte bine. I-am spus lui Killinger acest lucru și mi-a spus că «este absolut inexact». Atunci, m-am adresat colonelului Rotner, care era șeful Abwehrului german. Acesta mi-a spus: «E bine păzit la Weimar, nu va mai face nimic». Toată lumea l-a auzit mai târziu ținând discursuri la Radio!

Săracu - Care erau legăturile lui Sima cu oamenii politici ai Țării, în preajma rebeliunii?

E.C. - Sunt destul de delicate aceste întrebări, însă, pentru istoria acestei Țări, actul de acuzare mă pune alături de mormânt. Înțeleg să spun adevărul:

În testamentul politic nescris al lui Corneliu Codreanu se spune: «După mine urmează inginerul Clime». Pe urmă, o listă de treisprezece inși. Dacă toți aceștia cad, vine Horia Sima. Sima sau Radu Mironovici, după alte versiuni. Interesează faptul că Corneliu Codreanu a spus: «Și dacă toată această listă va cădea, legiunea să se adreseze lui Iuliu Maniu». Dumneavoastră cunoașteți pactul de neagresiune încheiat între Corneliu și Maniu, în alegerile din 1937. Acest pact a scos din clandestinitate o mișcare considerată ilegală, i-a dat prestigiu politic, a scos-o pe primul plan. De aceea a câștigat legiunea în acele alegeri un important număr de voturi, ceea ce a dezichilibrat viața noastră politică interioară. Se știe că legionarii au obținut atunci 800.000 de voturi. Noi, cei de la Siguranța Generală, știam foarte bine, aveam o statistică exactă a capilor mișcării și a tuturor membrilor mișcării. Făcusem o serie de cercetări discrete și desigur multe din acele voturi erau datorite domnilor acestora, care aveau tot interesul să încurce lucrurile pe vremea alegerilor. Din această cauză, a obținut voturile mișcarea legionară.

Săracu - Cine a finanțat mișcarea legionară?

E.C. - Eram foarte intim cu Armand Călinescu. Acesta mi-a spus: Am un document care arată că mișcarea legionară a fost finanțată, în special, în alegerile din 1937, de către partidul nazist german.

Săracu - În ce împrejurări a fost asasinat Nicolae Iorga?

E.C. - Asasinarea Regelui Alexandru al Serbiei, asasinarea lui Dollfuss, au fost opera politicii germane, fiindcă acești oameni încurcau politica germană. Urma să fie asasinat Nicolae Titulescu și regele Belgiei. Nicolae Titulescu a știut și a fost foarte bine păzit în Țară și în străinătate. Am cunoscut pe Titulescu, după atentatul contra lui Duca, când domnul Mareșal m-a trimis la Titulescu să-i fac o expunere asupra tainelor acestui atentat. Totuși, Titulescu a suferit politicește și a fost sacrificat tot din cauza Germaniei.

În timpul chestiunii de la Jilava, eram directorul personalului din Ministerul de Interne și luasem de câteva zile noul serviciu în primire. Am făcut cercetări, a fost un plan general de suprimare a tuturor oamenilor noștri de stat. Acest plan trebuia să treacă în primul rând peste capul domnului Mareșal, pentru că, oricât s-ar spune că a adus la putere mișcarea legionară, dar, pentru cine știe să facă

politică, știe că mișcarea legionară a fost umflată de celelalte partide de așa manieră, încât această formulă politică trebuia să fie epuizată într-un fel oarecare. Ori o iei și o suprimi total, ori o aduci la guvern și într-o manieră oarecare, după un timp, o suprimi.

Au fost nesfârșite scandaluri între domnul Mareșal și Sima. Am participat și eu la ele. Am provocat și eu unele din ele, pentru că am spus adevărul. A avut nesfârșite discuții și scandaluri cu Sima, domnul Mareșal, și din pricina mea. Atunci a avut loc acea celebră întrunire în care s-a hotărît că trebuiesc toți suprimați. Planul era complet stabilit.

Săracu - Pe cine a pus legionarii să facă de pază la Jilava?

E.C. Horia Sima.

Săracu - Cine era ministru de interne?

E.C. - Generalul Petrovicescu. Închisoarea era militară, legionarii aflaseră ora când trebuia să se schimbe paza, s-au organizat și au suprimat pe cei de acolo.

Planul mergea mai departe. În dimineața de 28 noiembrie, am fost anunțat la telefon de domnul Ghelmegeanu că veniseră opt legionari să-l ia din casă și mă ruga să-l salvez. Am trimis un ofițer cu opt agenți, cu o mașină, dar nu au putut rezista legionarilor. Aceștia l-au luat pe domnul Ghelmegeanu și l-au dus la prefectură. A telefonat și doamna Argetoianu, că îl ridicaseră pe domnul Argetoianu de acasă. Am anunțat pe domnul Rioșeanu să meargă la prefectură. S-a dus, mi se pare cu generalul Vasiliu și câțiva agenți. A intrat în biroul prefectului, unde tribunalul legionar îi judeca. Rioșeanu, om curajos, a țipat: «Ce e scandalul ăsta? Toată lumea după mine! Dacă nu, scot regimentul de jandarmi!» Legionarii s-au intimidat, Rioșeanu i-a luat, era și Tătărescu cu ei, și alții, i-a dus la Ministerul de Interne, unde i-a internat. Madgearu a fost mai nenorocit. L-au dus în pădure și l-au împușcat.

Cu Nicolae Iorga, există dosarul la mine la serviciu, cu toate cercetările făcute. Toți asasinii lui Iorga sunt citați nominal. Toți asasinii se găseau în Germania. Mă așteptam să-i găsesc arestați acum, sunt toți identificați.

Cu privire la Jilava, cele mai bune informațiuni mi le-a dat colonelul Rotner, pentru că serviciul lui avea informatori legionari. El mi-a spus și că armele erau germane.

Săracu - Dacă acuzatul a asistat la interogatoriul luat de Niki Ștefănescu lui Horia Sima?

E.C. - Vă rog să precizați data. În ce an? Era în 1938, 1939? Eu eram atunci directorul personalului din Ministerul de Interne. Nu aveam nici o legătură. Însă oamenii care fac această meserie, le intră

în sânge şi nu se pot lăsa de dânsa. Mă interesau de pe atunci problemele informative. A venit Horia Sima prin Banatul Sârbesc, unde circula cum voia, cu concursul Gestapoului. Din întâmplare, a căzut în mâna poliţiei, ministrul de interne fiind domnul Ghelmegeanu. Eram la dânsul acasă, când i s-a comunicat că a fost prins Sima şi Pătraşcu. Se ascunseseră în podul unei case. Sima a fost adus la Siguranţa Generală. Moruzov era şef şi avea pe omul lui de mare încredere, Niki Ştefănescu, mort în urmă la Jilava. În loc ca Sima să fie ţinut la arest şi judecat pentru tot ce făcuse (ţin să afirm că, atunci când Armand Călinescu a fost suprimat, Sima se afla în Ţară, stătea pe aici, pe lângă acest local, şi privea dacă maşina îşi execută bine misiunea. Asta e realitatea. În loc ca Sima să fie suprimat, s-au început o serie de tratative între Moruzov şi el, pentru formarea unui guvern pur legionar. Am găsit în documentele serviciului meu că tot grupul lui Sima era mobilizat pe loc, ca să nu mai facă armata, la Serviciul Secret. Aceste documente există şi s-au publicat într-un comunicat al Preşedinţiei.

Generalul Petrovicescu - Domnule preşedinte, se face mereu o confuzie. A ţinut vreodată Jilava de Ministerul de Interne?

E.C. - Nu. Era închisoare militară.

Generalul Petrovicescu - În garda care se dădea acolo, la Jilava, pe lângă garda normală militară, ce amestec a avut Ministerul de Interne?

E.C. - Garda era legionară, nu a Ministerului de Interne.

40 - Declaraţiile lui Iuliu Maniu

«Am stabilit să nu primim nici o însărcinare din partea Regelui Carol. Nu am înţeles să dau sprijin guvernului domnului Mareşal. Am arătat că este o profundă greşeală ca noi să intrăm în răsboi cu Rusia. Nu poate fi oprită naţiunea în calea ei printr-un cuvânt de onoare dat de cineva, fie el chiar prim-ministru sau Mareşal. Acţiunea de stat a domnului Mareşal cu legionarii a fost istorică. Partidul nostru a făcut cu legionarii o înţelegere momentană. Ordinea se poate menţine mai bine prin duelul unui liber schimb de opinii, dar nu prin mijloace de constrângere fizică sau prin forţă. După alegeri, legionarii au ieşit la suprafaţă şi, prin felul lor de a lucra, dar, mai cu seamă, prin atitudinea lor faţă de guvernul Antonescu, s-au dovedit

nepotriviţi pentru a obţine încrederea opiniei publice. Nu cred că Mareşalul Antonescu ar fi putut veni la guvern fără ajutorul Gărzii de Fier. Mareşalul Antonescu a avut cele mai bune intenţii ca să facă servicii statului, dar ele au rămas infructuoase, fiindcă nu s-a adăpat din curentele poporului, a mers cu Germania şi a permis acesteia să penetreze în armată, în viaţa economică. Incontestabil, domnul Mareşal avea un imens prestigiu.»

Mihai Antonescu Domnule preşedinte, vă rog să-l întrebaţi pe domnul Maniu, dacă îşi aminteşte că, la 5 septembrie 1940, atunci când domnul Mareşal a fost însărcinat cu constituirea guvernului, s-a întâlnit cu domnia sa şi dacă a discutat eventualitatea unui guvern de uniune naţională?

Iuliu Maniu Nu aş putea să precizez data, dar ştiu că, înainte de formarea guvernului domniei sale, nu am avut ocazia să-l întâlnesc.

Mihai Antonescu Dacă îşi aminteşte domnul Maniu că a discutat totuşi cu domnul Mareşal chestiunea constituirii guvernului şi că a refuzat orice concurs Regelui Carol al II-lea?

Iuliu Maniu Daţi-mi voie să vă arăt puţin cum s-au desfăşurat lucrurile.

Preşedintele Vă amintiţi, domnule Maniu, că, în preajma abdicării Regelui Carol, aţi avut o întrevedere cu Ion Antonescu şi că aţi discutat asupra Regelui Carol?

Iuliu Maniu - Chiar mai multe. Aceasta vreau să spun: ceea ce s-a întâmplat, căci ar fi bine să se cunoască. Ne-am hotărît ca niciunul dintre noi să nu primim nici o însărcinare de la Regele Carol. Această înţelegere am realizat-o cu domnii Constantin Brătianu, George Brătianu şi Stelian Popescu.

Mihai Antonescu Dacă-şi aminteşte domnul Maniu că, cu ocazia aceea, s-a discutat ca la constituirea guvernului Mareşal Antonescu, opoziţia, şi chiar domnia sa, să nu îngreuneze sarcina guvernului. Domnul Maniu l-a văzut pe domnul Mareşal şi, după constituirea guvernului, şi cu acel prilej, de asemenea, a stabilit ca opoziţia să nu îngreuieze sarcina guvernului?

Iuliu Maniu - Vreau să precizez următoarele: ne-am înţeles ca nici noi, partidul naţional-ţărănesc, nici partidul naţional-liberal să nu primim vreo însărcinare de la Regele Carol. Eu am avut mandatul să mă pun în contact cu domnul Mareşal Antonescu şi să realizăm cu domnia sa o înţelegere, conform acestui mandat. Domnul Mareşal ieşise atunci din lagăr. Ne-am înţeles să ne întâlnim la

Ploieşti, unde ne-am şi întâlnit. Nu am vrut să primim nici eu, nici domnia sa, vreo însărcinare de la Regele Carol.

Am stat de vorbă cu domnul Mareşal, am văzut care sunt planurile domniei sale şi i-am arătat care sunt planurile mele. Am stabilit, prin urmare, că nu vom primi un mandat din partea Regelui şi am stabilit că, în cazul când Regele va abdica, vom participa cu toţii la guvern, neprecizând cine va fi preşedinte.

Domnul Mareşal şi-a rezervat ministerele de interne şi de răsboi, ceea ce eu am consimţit. Întrevederea a avut loc la Ploieşti. Am stabilit că a patra zi după această întrevedere, ne vom întâlni la Bucureşti şi amândoi ne vom prezenta Regelui Carol în audienţă şi îi vom pretinde abdicarea. Domnul Mareşal mi-a comunicat că s-a prezentat în audienţă, că Regele i-a oferit să facă guvernul şi că domnia sa, în baza acordului, a refuzat să facă guvernul. În aceeaşi seară, l-am văzut pe domnul Mareşal în casa sa particulară, unde mi-a comunicat rezultatul audienţei avute şi mi-a reconfirmat înţelegerea noastră. În aceeaşi noapte, a fost chemat din nou în audienţă, dar ce s-a întâmplat în acea audienţă nu ştiu.

În altă zi, am aflat că domnul Mareşal a primit preşedinţia Consiliului de Miniştri, cu condiţia ca să fie el Conducător al Statului şi ca unele prerogative regale să-i fie transmise domniei sale. De la această dată nu l-am mai văzut pe domnul Mareşal, până când a format guvernul.

Mihai Antonescu - Dacă-şi aminteşte domnul Maniu că l-a văzut pe domnul Mareşal, după formarea guvernului şi, cu acel prilej, i-a arătat că nu va avea din partea opoziţiei o situaţie care să-i îngreuneze sarcina?

Iuliu Maniu - Într-adevăr, după ce a format guvernul, l-am întâlnit pe domnul Mareşal. Domnia sa mi-a oferit să intre câţiva oameni de-ai noştri, ca tehnicieni, în guvern. În urma acestei audienţe, am admis ca doi-trei distinşi tehnicieni ai Partidului Naţional-Ţărănesc să ia parte la guvernarea domniei sale, ca secretari generali. Dar nu în calitate de colaboratori politici, ci administrativi. Au fost numiţi domnul Gerota, imediat, şi mai târziu, domnul Grigore Popescu, un tehnician în materie industrială şi comercială a Ministerului Aprovizionării.

Mihai Antonescu - Dacă domnul Maniu a declarat domnului Mareşal că s-a situat într-o poziţie de rezervă, şi că înţelege să rămână în această rezervă pentru alte împrejurări?

Iuliu Maniu - Nu numai atât, dar eu am fost în contra. Nu poate fi vorba de o rezervă a mea faţă de acest guvern, deoarece eu eram împotrivă.

Mihai Antonescu Îngăduiţi-mi să-l întreb pe domnul Maniu, pentru că eu nu mai înţeleg...

Preş. Dumneavoastră formulaţi-vă întrebările în apărarea dumneavoastră.

Mihai Antonescu - Tocmai voiam să formulez o întrebare, în legătură cu răspunsul domnului Maniu. Pe de-o parte, a spus că l-a văzut şi vizitat pe domnul Mareşal, înainte, şi că s-a înţeles cu domnia sa...

Iuliu Maniu - Nu m-am înţeles.

Mihai Antonescu - ...că s-a înţeles la constituirea guvernului. Eventual, domnul Mareşal şi-a rezervat Armata şi Internele, iar după aceea se constituie guvernul, discută cu domnul Mareşal, îşi dă acordul să participe tehnicienii, tehnicieni însă ai Partidului Naţional Ţărănesc. Ce înseamnă a fi contra unui regim, căruia, totuşi, prin capul său îi acorzi încrederea unor discuţiuni şi a unui schimb de vederi şi căruia îi oferi, în orice caz, colaborarea? Chiar eu am avut secretar general pe domnul Gerota, care mi-a comunicat că domnul Maniu i-a dat agrementul şi a spus-o chiar aici, pentru participarea la minister.

Iuliu Maniu - Nu la minister, ci ca secretar general administrativ, nu politic.

Preş. - Cum explicaţi aceasta?

Iuliu Maniu - Noi suntem toţi români şi, la un moment dat, o părere politică diferă între noi. Nu urmează pentru aceasta că noi să devenim numaidecât duşmani. Prin urmare, nu exclude posibilitatea ca să refuzi în anumite momente conversaţii.

În special eu, de când s-a făcut România Mare, am fost de părere că pe fiecare român să-l tratezi cu cinste, indiferent dacă este adversar politic sau ba. Poate de aceea am fost singurul în Ţară, care am avut contact cu toţi şefii de partide şi cu primii-miniştri.

Mihai Antonescu - Faţă de răspunsul domnului Maniu, este foarte greu pentru mine să pun întrebarea pe care o pregătisem. Voiam să spună domnul Maniu, dacă a înţeles să sprijine guvernul Mareşal Antonescu, nu formal, deşi Ţara era angajată atunci în politica internaţională, alături de Germania, faţă de situaţia care era în Ţară?

Iuliu Maniu - Nu am înţeles să dau sprijin guvernului domnului Mareşal. Am înţeles că eram în schimbarea unui regim, după regele gonit de pe tron, şi-mi dam seama că situaţia Ţării era foarte gravă şi, deci, consideram că fiecare român este dator ca aceluia care are în mână puterea statului, să nu-i facă greutăţi. Acesta este un lucru şi ceea ce spuneţi dumneavoastră este altceva.

Mihai Antonescu - Dacă a ştiut domnul Maniu că România începe răsboiul împotriva Uniunii Sovietice?

Iuliu Maniu - Nu am fost informat. Am citit în gazete.

Mihai Antonescu - Dacă-şi aminteşte domnul Maniu că eu l-am vizitat chiar în ajunul răsboiului?

Preş. - V-a vizitat în ajunul răsboiului acuzatul Mihai Antonescu?

Iuliu Maniu Nu. Domnul ministru Antonescu a avut bunăvoinţa să mă cerceteze o singură dată, într-o altă chestiune, mai târziu. Dar, înainte de răsboiul cu Rusia, nu m-am întâlnit niciodată cu domnia sa, nici cu domnul Mareşal.

Mihai Antonescu - Nu-şi aduce aminte domnul Maniu, că s-a discutat, totuşi, la domnia sa acasă, înainte de intrarea în răsboi, eventualitatea unei colaborări pentru un guvern, care urma să se constituie tocmai la intrarea în răsboi şi de participarea unei anumite persoane foarte apropiată de domnul Maniu, care urma să intre în guvern?

Iuliu Maniu - Nu au avut loc astfel de conversaţii politice. Nu am discutat despre intrarea în răsboi şi nici despre formarea guvernului după declararea răsboiului. Cu desăvârşire inexact.

Mihai Antonescu - Eu stărui asupra acestui lucru. L-am vizitat întrucât s-a propus domnului Mihalache intrarea în guvern, iar domnul Mihalache m-a îndreptat la domnul Maniu, spunându-mi foarte sincer, că nu ar voi să repete o greşeală, nu ar voi s-o repete şi să merg la domnul Maniu, pentru a vedea care este părerea sa.

Iuliu Maniu Da, este adevărat. Domnul Mihalache mi-a comunicat că a fost invitat să intre în guvern, ca vicepreşedinte, şi ne-am sfătuit, ca între prieteni, şi am hotărît ca nimeni să nu intre în guvern.

Mihai Antonescu - Îşi aminteşte domnul Maniu că a discutat cu mine problema răsboiului, atunci, şi dânsul a spus că preferă să rămână o rezervă politică.

Iuliu Maniu - Am vorbit despre aceasta şi eu am arătat că este o profundă greşeală ca noi să intrăm în răsboi cu Rusia. Am mai adus şi mai târziu în discuţiune chestiunea răsboiului şi am arătat că sunt categoric contra unui răsboi aşazis «sfânt» împotriva Rusiei.

Mihai Antonescu - Dacă domnul Maniu socoteşte că este drept şi potrivit ca Mareşalul Antonescu şi cu acuzaţii care se găsesc în boxă, astăzi, să fie consideraţi ca singurii care pot fi învinovăţiţi de această politică?

Iuliu Maniu - Sunt singurii care sunt vinovaţi, pentru că au pus mâna pe putere, n-au întrebat Naţiunea, nu s-au consultat cu

nimeni. Deci, au procedat în mod dictatorial.

Mihai Antonescu - Dacă domnul Maniu a declarat aici - şi este adevărat -, că s-a întâlnit de mai multe ori cu domnul Mareşal, înainte de septembrie, şi se puseseră de acord asupra preluării guvernului, fără a stabili cine anume urma să fie preşedintele Consiliului? Dacă, după ce domnul Mareşal a luat puterea şi, după ce domnul Maniu a discutat cu domnia sa şi i-a dat sprijin, nu numai prin această înţelegere de pasivitate, dar prin colaborare activă, în ceea ce numeşte domnul Maniu: de tehnicieni, adică a unor partizani ai domnului Maniu, care să facă parte din administraţia guvernului Antonescu? Dacă, pe de altă parte, spune că politica pe care a făcut-o domnul Mareşal, în 1940, era aceea care trebuia să fie în interes românesc, atunci cum explică domnul Maniu astăzi că, la întrebarea pe care am pus-o mai înainte, consideră numai pe domnul Mareşal Antonescu şi pe acuzaţii de astăzi ca singuri vinovaţi?

Iuliu Maniu - Pentru că şi-au luat răspunderea. Pentru că au condus armatele greşit şi pentru că noi am protestat împotriva acestei politici şi prin diferite memorii, şi prin diversele întruniri publice care s-au putut ţine.

Mihai Antonescu - Domnule preşedinte, este foarte greu şi nu vreau să par că stărui asupra acestui lucru, dar îngăduiţi-mi, deoarece domnul Maniu a avut un rol mare în Ţara Românească şi a sperat să-l aibă în viaţa politică şi în viitor; cred că domnul Maniu, pentru orientarea dumneavoastră, a opiniei publice şi pentru stabilirea răspunderilor noastre, nu poate să afirme, pe de o parte, că politica făcută de domnul Mareşal trebuia să fie făcută, pentru că era în interesul Ţării, iar pe de altă parte, să spună: «Am protestat împotriva acestui lucru».

Iuliu Maniu - Da. Pentru că o politică se poate face bine, se poate face rău, şi cea mai bună intenţiune politică poate să se traducă în fapt, printr-o rea conducere, la crimă.

Mihai Antonescu Domnule preşedinte, faţă de acest răspuns, nu duc mai departe această chestiune. Aş vrea acum să ştiu dacă domnul Maniu recunoaşte că, după 22 iunie 1944, a fost continuu informat despre acţiunea diplomatică pe care am dus-o, ca ministru de externe, în această perioadă, şi dacă l-am pus în cunoştinţă de cauză cu textele telegramelor şi informaţiunilor diplomatice?

Iuliu Maniu - Într-adevăr, am fost informat din partea domniei sale de anumite tratative politice, pe care le ducea cu ambasadorii Statelor Unite la Madrid.

Mihai Antonescu - Dacă-şi aminteşte domnul Maniu, fiindcă

este vorba de Madrid, că atunci când l-am informat de legătura de la Madrid, mi-a propus să trimit pe doctorul Mănuilă, care ar fi cunoscut pe ambasadorul american de la Madrid, pentru ca să stabilească domnia sa această legătură.

Iuliu Maniu - Cu această ocaziune, este adevărat că am recomandat domnului Mihai Antonescu să fie folosit doctorul Sabin Mănuilă, care nu era membru în partidul nostru, ci director general la Statistică.

Mihai Antonescu Dacă recunoaşte domnul Maniu că, în această perioadă, a obţinut trecerea peste graniţă a unui reprezentant la Cairo, care să trateze posibilitatea viitoare a ieşirii României din răsboi.

Iuliu Maniu - Lucrurile s-au petrecut astfel. De la început, am dus o acţiune internaţională foarte intensă, pentru a informa lumea din afară pe deoparte, iar pe de alta, pentru a înlesni ieşirea României din răsboi. Un loc de frunte în aceste legături, pe care reuşisem să le realizăm, era Cairo, unde se găsea sediul diplomatic al Naţiunilor Unite. M-am hotărît să-l rog pe principele Ştirbey să meargă la Cairo. Dânsul s-a învoit, dar cu condiţiunea ca eu să-i dau o scrisoare, drin care să reiasă că dânsul merge ca emisar al meu. Am trimis telegrama domului Mareşal, pentru ca să fie informat, şi totodată l-am rugat, printr-o terţă persoană, să binevoiască a înlesni ieşirea peste graniţă a principelui Ştirbey. Domnul Mareşal a avut bunătatea şi patriotismul să înlesnească acest lucru. În urma înlesnirii făcute de domnul Mareşal, principele Ştirbey a ajuns la Cairo, iar mai târziu, având însărcinarea să mai trimit pe cineva, ca un consilier al principelui Ştirbey, am arătat pe domnul Vişoianu, căruia domnul Mareşal a avut bunătatea să-i înlesnească ieşirea din Ţară.

Mihai Antonescu - Domnule preşedinte, binevoiţi a întreba pe domnul Maniu dacă a primit nu numai tot concursul, pentru plecarea acestor delegaţi, dar dacă recunoaşte că i s-a transmis şi rezultatul tratativelor, adică condiţiile de armistiţiu trimise de Ştirbey şi venite prin legaţia noastră de la Ankara.

Iuliu Maniu - În ceea ce priveşte tratativele şi rezultatul, nu am primit de la Ministerul de Externe nici o înştiinţare. În schimb, am trimis eu domnului ministru câte un schimb de telegrame, ca să fie informat despre ceea ce se petrece, ca nu cumva să fie întretăiate tratativele ce se duceau de dumnealui la Madrid. Era o chestiune de loialitate.

Mihai Antonescu - Este un fapt cert, care poate fi stabilit oricând, că legaţia de la Ankara a transmis condiţiile de armistiţiu venite de la Cairo.

Iuliu Maniu - La ce dată?

Mihai Antonescu - La data când au fost formulate. Cred că la sfârşitul lui aprilie sau mai 1944 şi că ele purtau menţiunea: «Pentru domnul Mareşal Antonescu şi domnul Iuliu Maniu», că ele au venit din Ministerul de Externe şi prin cifru, şi, dacă i-am transmis domnului Maniu şi domnia sa a primit aceste condiţiuni venite prin ministerul nostru de externe. Probabil că le va fi primit domnul Maniu şi altfel, fiindcă domnia sa avea mijloace de comunicare directă.

Iuliu Maniu - Vă rog să se precizeze.

Mihai Antonescu Voi da precizări. Eu am întocmit, cu aprobarea domnului Mareşal, plecarea domnilor Ştirbey şi Vişoianu şi le-am pus la dispoziţie ce era necesar, pentru activitatea de acolo. După aceea, nu am fost ţinuţi la curent, nici domnul Mareşal, nici eu însumi, cu absolut nimic din ceea ce au întreprins dumnealor acolo. Singurul lucru pe care l-am primit de la domnul Maniu - iertaţi-mă! mi-a spus, venind la mine, că are informaţii care-l fac pesimist. Este singurul lucru pe care l-a spus. Noi am primit apoi numai condiţiile de armistiţiu, care purtau menţiunea «pentru domnul Mareşal Antonescu şi domnul Iuliu Maniu», şi acestea erau venite prin ministrul nostru de la Ankara, domnul Creţianu. Eu am transmis condiţiunile domnului Mareşal şi domnului Maniu. Domnul Maniu îşi aminteşte de acest lucru?

Iuliu Maniu - Eu nu am fost în legătură directă cu domnul Mihai Antonescu. Aveam prieteni aici, care erau şi prietenii domniei sale, dar corespondenţă directă nu am avut. Eu am avut însă legătură constantă, aproape zilnic cu Cairo, cu domnii Ştirbey şi Vişoianu. Astfel am fost înştiinţat că, la 13 aprilie 1944, s-au stabilit definitiv condiţiile preliminare ale armistiţiului. În urma acestui lucru, am avut plăcerea să-l întâlnesc pe domnul ministru de externe într-un loc neutru şi l-am încunoştiinţat că, într-adevăr, s-a făcut un preliminar de armistiţiu cu ambasadorii Angliei, Americii şi Rusiei. Şi am schiţat în linii generale acest preliminar de armistiţiu. Nu am avut cunoştinţă, şi până în momentul de faţă nici nu am auzit, nici nu mi-a spus Vişoianu şi nici Ştirbey, că dumnealor au reuşit să facă oarecari condiţii, un preliminar de armistiţiu.

Mihai Antonescu - Dacă-şi aminteşte domnul Maniu, că nu numai într-o casă neutră, dar chiar la Snagov, l-am văzut pe domnia sa şi chiar de mai multe ori, la cererea sa făcută prin doamna sau domnul Mănuilă şi dacă-şi aminteşte că l-a văzut chiar pe domnul Mareşal la mine în cameră şi dacă recunoaşte că, atunci l-am informat că eu duc tratative directe de armisiţiu cu URSS prin Stockholm

şi informaţiile primite de la doamna Kollontay erau de natură optimistă. Cu acea ocazie, domnul Maniu mi-a spus: «Eu am primit de la Cairo dimpotrivă, ştiri pesimiste»

Iuliu Maniu - Despre tratativele care se duceau la Stockholm, prin doamna Kollontay, nu m-a informat. Eu aveam legăturile mele proprii cu doamna Kollontay, care era ministrul Rusiei la Stockholm, şi le duceam printr-un prieten al meu din Bucureşti şi printr-un prieten al nostru din Stockholm. Adevărat este că, de preliminarul făcut la Cairo, n-am fost mulţumit din două motive.

Preş. - Înainte de a trece dumneavoastră la această acţiune, domnul Mihai Antonescu v-a informat că duce tratative la Stockholm?

Iuliu Maniu - Da, mi-a spus ce legături are cu Stockholmul, dar nu m-am interesat mai îndeaproape, fiindcă aveam direct informaţiile mele. Este adevărat că aceste convorbiri au fost într-o casă particulară, în Bucureşti, şi pe urmă la vilă, la Snagov, la domnul Mareşal. Nu că nu m-a interesat, dar nu a fost o chestiune specială, o chestiune nouă pentru mine. Mă interesa tot ce privea acest armistiţiu. Cum să nu mă intereseze? Mai bine zis, nu am pus prea mare cont pe aceasta, deoarece şi eu aveam legături cu doamna Kollontay, printr-un prieten.

Mihai Antonescu - Dacă m-a sfătuit atunci să las opoziţiei să trateze chiar cu Uniunea Sovietică?

Iuliu Maniu - Niciodată nu am avut această părere, pentru că ar fi fost prea nemodest din partea mea, ceea ce nu este în firea mea de a fi, să cred că ceea ce tratez eu este mai important decât ceea ce tratează guvernul.

Mihai Antonescu - Dar domnul Maniu a spus, mai înainte, că nu a dat nici o însemnătate acestor tratative prin Stockholm, iar acum afirmă că este mai important ceea ce tratează guvernul. În orice caz, dacă domnul Maniu îşi aminteşte că condiţiile de la Stockholm, pe care le-am primit, cuprindeau clauza privitoare la retrocedarea Transilvaniei, în timp ce acelea venite prin Cairo nu cuprindeau aceasta?

Iuliu Maniu - Vreau să precizez, ca să nu supăr pe nimeni, iar declaraţiile să rămână precise: eu nu am spus că nu am dat nici o însemnătate tratativelor, însă comunicarea domniei sale nu era nouă, pentru că o ştiam şi eu mai dinainte.

Mihai Antonescu - Domnule preşedinte, nu vreau să revin asupra acestei chestiuni, pentru că domnul Maniu a stabilit prin răspunsul său o atitudine, care are un caracter istoric, deşi eu îmi amintesc că domnul Maniu, la 23 august, a trimis un mesaj Mareşa-

lului Stalin (am citit din ziare),după arestarea noastră, astfel că nu vreau să comentez faptul că domnia sa acum consideră...

Preş. - Acestea sunt chestiuni fixate.

Mihai Antonescu - Dacă recunoaşte domnul Maniu că, într-o discuţie pe care a avut-o la Snagov, în camera mea, cu domnul Mareşal, domnul Mareşal a declarat că nu poate executa condiţiile armistiţiului, aşa cum le primise de la Moscova, şi care cuprindeau clauza Transilvaniei, pe când cele de la Cairo nu o cuprindeau? Dacă domnul Mareşal a declarat că nu poate executa condiţiile acestea ale armistiţiului, din cauza art.1, care prevedea drept clauză expresă întoarcerea armelor împotriva germanilor şi domnia sa credea că trebuie tratat să se modifice şi să fie scos acest articol, rămânând angajamentul că, dacă germanii ar opune rezistenţă, atunci domnul Mareşal să întoarcă şi dânsul armele, pentru a apăra interesele româneşti? Dacă domnul Maniu, cu acea ocazie, a auzit acest lucru?

Iuliu Maniu Punctul constant de vedere al domnului Mareşal a fost şi într-o conversaţie de atunci, de la Snagov, şi în cele ulterioare, pe care le-am avut la domnia sa în casă, că dânsul, ca militar, nu poate să calce un contract pe care l-a încheiat. Deci dânsul, ca general român, nu poate să se întoarcă împotriva acelora alături de care a luptat. Un punct de vedere foarte frumos, dar nu politic.

Punctul meu de vedere a fost că nu poate fi oprită naţiunea în calea ei printr-un cuvânt de onoare, dat de cineva, fie el chiar prim-ministru sau Mareşal. Dacă anumite motive personale îl împiedică pe actualul preşedinte al consiliului să încheie un act oarecare, din punct de vedere moral, atunci este altă soluţie: să dea locul altuia. Dar nu se poate ca un om de stat să spună: Am dus ţara la prăpăd, dar mi-am salvat onoarea! Nu este balanţa dreaptă. Să lase locul altuia.

Preş. - La observaţiunea făcută de domnia voastră, ce vi s-a răspuns de către Ion Antonescu?

Iuliu Maniu - Că situaţia militară este de aşa fel, şi germanii aşa de puternici în România, încât o încercare de natura aceasta ar duce la sigura înfrângere a României. Aceasta a spus-o nu cu ocazia în care l-am văzut la Snagov, ci ulterior, când cunoşteam condiţiile de la Moscova.

Mihai Antonescu Vă mărturisesc că consider de datoria mea să insist, chiar dacă aceasta ar părea ca lipsă de modestie. Condiţiile obţinute de la Stockholm cuprindeau clauza privitoare la retrocedarea Transilvaniei, în timp ce cele de la Cairo, nu?

Iuliu Maniu - Eu condiţiile preliminare de la Stockholm nu le cunosc exact.

Mihai Antonescu - Dacă-şi aminteşte domnul Maniu că, în discuţiile de la Snagov, cu domnul Mareşal, domnia sa i-a spus, atunci când era vorba ca eu să tratez şi să solicit modificarea art.1 din condiţiile de armistiţiu, în sensul cererii domnului Maniu, de a nu se menţiona formal întoarcerea armelor, domnia sa a spus că tratativele domniei sale le va continua şi asupra acestui punct, şi asupra altora.

Iuliu Maniu Într-adevăr, în decursul tratativelor şi la Cairo, şi la Stockholm, a intervenit această chestiune. Atunci, eu am spus că aceasta nu este o condiţiune indispensabilă şi ca ea să nu fie îndeplinită decât numai în cazul când armata germană se va opune acţiunii pe care o va întreprinde guvernul, care va semna armistiţiul. Într-adevăr, când s-a pronunţat acţiunea noastră, noi eram în Palatul Regal, unde s-a prezentat generalul Gerstenberg, care a cerut ca armata germană să fie lăsată să iasă din Ţară. I s-a răspuns: «Da, dacă promiteţi pe cuvânt de onoare că dumneavoastră, ieşind din Bucureşti neîmpiedicaţi, nu veţi ataca Bucureştiul» Ori, după aceasta, am aflat că anumite trupe germane au continuat şi după aceasta marşul în contra Bucureştiului, precum şi bombardarea. Astfel, s-a întâmplat tocmai contrariul de cum îşi dăduse cuvântul generalul Gerstenberg. Bineînţeles, atunci nu am mai avut de făcut altceva, decât să opunem rezistenţă.

Mihai Antonescu - Noi, domnul Mareşal şi cu mine, la 23 august, eram închişi în safeul de la Palatul Regal. De aceea, nu ştiam ce au făcut dumnealor cu germanii. V-aş ruga, domnule preşedinte, să întrebaţi pe domnul Maniu, dacă s-a primit fie din partea Aliaţilor, fie din partea doamnei Kollontay, prin tratativele domniei sale, modificarea formală a condiţiunii de întoarcere a armelor în contra Germaniei, până în ultimul moment. Căci aceasta este afirmaţia domniei sale, şi ar fi foarte grav, căci acesta a fost elementul moral al domnului Mareşal Antonescu, ca militar, care a spus că, în calitate de soldat, nu poate să întoarcă armele contra unui fost aliat, dar că voia să scoată Ţara din răsboi şi, dacă va fi atacat, va răspunde, pentru că foştii aliaţi l-ar împiedica să-şi facă datoria de român şi de militar, faţă de Ţara sa. Eu am primit până la 23 august această modificare.

Preş. - S-a primit modificarea formală a clauzei de ridicarea armelor contra Nemţilor?

Iuliu Maniu - Noi cu Stockholm nu am avut legături oficiale, cum am avut cu Cairo, unde Ştirbey discuta cu trei ambasadori.

Mihai Antonescu - Dacă-şi aminteşte domnul Maniu că, în dimineaţa de 23 august 1944 a trimis la Snagov pe domnul Gheorghe Brătianu, în legătură cu încheierea armistiţiului şi rolul domnului

Mareşal?

Iuliu Maniu Este adevărat că m-am prezentat, am cerut audienţă la domnul Mareşal, încă în 22 august şi m-am prezentat împreună cu domnul Mihalache. Am arătat că noi credem a fi completamente greşit că nu ieşim imediat din Axă şi că nu facem armistiţiu. Domnul Mareşal şi-a arătat altă părere.

Preş. - Care a fost această părere?

Iuliu Maniu - Că nu putem încheia armistiţiul.

Mareşalul Ion Antonescu - Atunci eu nici nu eram în Bucureşti. Eram pe front. Rog să se precizeze totuşi, când, dimineaţa?

Iuliu Maniu - Aceasta nu o pot preciza. Avalanşa evenimentelor din ceas în ceas şi amănuntele acestea...

Mareşalul - Eu am sosit la ora cinci dimineaţa de pe front. A fost la mine numai domnul Mihalache.

Iuliu Maniu - Fiindcă eu, însă, ceream ca armistiţiul să fie făcut într-un fel de înţelegere naţională, fiind de părere că un armistiţiu încheiat şi prin colaborarea guvernului şi, în special, a domnului Antonescu, care avea puterea în mână şi avea şi autoritatea morală trebuitoare, se putea face mai iute şi mai uşor.

În dimineaţa următoare, l-am rugat pe domnul Gheorghe Brătianu, care avea acces mai uşor la domnul Mareşal, să-l convingă să facă armistiţiul, fiindcă noi toţi, fără excepţie, îi stăm de ajutor. Toată puterea noastră politică şi socială i-o punem la dispoziţie.

Preş. - Ce aţi înţeles prin «noi toţi»?

Iuliu Maniu - Mandatul dat domnului Gheorghe Brătianu, de a oferi sprijin politic, era dat în numele şi pentru partidele naţional-ţărănesc şi naţional-liberal.

În dimineaţa de 23 august, l-am rugat pe domnul Gheorghe Brătianu să treacă, să viziteze pe domnul Mareşal şi să-i facă din nou această declaraţie, comunicându-mi rezultatul. Domnul Gheorghe Brătianu a venit şi mi-a comunicat că l-a găsit pe domnul Mareşal într-o dispoziţie mai bună pentru încheierea armistiţiului. Această ştire ne-a înviorat. Am căpătat speranţa că se va ajunge la încheierea armistiţiului. Această ştire am comunicat-o şi la Palat, şi în urma acestui fapt s-a hotărît pentru după-amiaza aceleiaşi zile audienţa la Palat a domnului Mareşal, mi se pare pe la orele cinci. Aveam nădejdea că se va ajunge la scopul dorit. Dar ce s-a întâmplat la această audienţă, nu ştiu, fiindcă nu am fost de faţă şi nici la Palat nu am mers în acea seară. M-am dus la Palat numai după ce am aflat de cele întâmplate, şi că trupele germane reveneau asupra Bucureştilor.

Preş. - Când v-aţi dus?

Iuliu Maniu - La 24 august. Şi nu ştiu ce se întâmplase în

noaptea de 23 august, după audiență. Nu am avut nici o cunoștință asupra desfășurării evenimentelor, până a doua zi dimineața, în zorii zilei, când a venit la mine Aurel Leucuția, comunicându-mi cele întâmplate. Era informat că armata germană vine înapoi la București, că Palatul e bombardat. Am mers imediat cu Leucuția acolo, ca să vedem ce e de făcut. Într-adevăr, Palatul era sub puterea exploziei bombelor germane. Au fost și victime.

Eu am vorbit atunci cu domnul general Sănătescu, care, în timpul nopții, fusese numit președintele Consiliului de Miniștri și, după o înțelegere realizată cu generalul Sănătescu, am cerut ca să vină trupele române și să se îndrepte spre trupele germane, socotind că, prin această acțiune, generalul Gerstenberg își călcase angajamentul. Prin aceasta, a început ofensiva noastră asupra armatei germane, pentru despresurarea Bucureștiului.

Mihai Antonescu - Domnule președinte, domnul Maniu a făcut parte din guvernul de la 23 august. Domnia sa, în dimineața de 23 august a trimis pe domnul Gheorghe Brătianu la domnul Mareșal, ca să-i propună încheierea armistițiului. Domnul Maniu afirmă că nu i-a comunicat domnului Mareșal modificarea condițiilor venite de la Stockholm, adică a art.1 privitor la întoarcerea armelor împotriva Germaniei, fiindcă nu a mai avut timp. Aceasta este prima chestiune.

A doua chestiune: dacă domnul Brătianu a venit la Snagov și a discutat cu domnul Mareșal și cu mine chestiunea încheierii armistițiului, atunci cum explică domnul Maniu răspunsul pe care l-a dat puțină vreme mai înainte, că nu a avut timp să comunice această ultimă schimbare de la Stockholm?

Iuliu Maniu - Vă închipuiți, în asemenea împrejurări, lucrurile se desvoltă cu repeziciune cinematografică și se schimbă din moment în moment. În tot cazul, nu pot preciza dacă domnul Gheorghe Brătianu cunoștea acest amănunt sau ba, fiindcă aceste tratative, care se duceau, trebuiau duse cu cea mai mare discreție, căci altfel nu reușeam. De aceea, schimburile de telegrame și de vederi nu erau încredințate decât unui cerc foarte restrâns de oameni. Firește, domnilor Dinu Brătianu, Gheorghe Brătianu și Ion Mihalache. N-am comunicat, fiindcă știam că domnul Mihai Antonescu are legăturile lui cu doamna Kollontay și era firesc să știe și dânsul ce știam și eu.

Mihai Antonescu - Domnul Maniu a afirmat că, împreună cu domnul Mihalache, în seara de 22 august, l-a văzut pe domnul Mareșal. Seara la ora nouă. Pe de altă parte, domnia sa a spus aici că nu a avut vreme să comunice nici domnului Mareșal, nici mie, modificările condițiilor primite de la doamna Kollontay. De vreme ce la 23

august, a trimis pe domnul Brătianu să facă demersuri pe lângă domnul Mareşal, ca să semneze armistiţiul, înseamnă că, în seara lui 22 august, când l-a văzut domnul Maniu pe domnul Mareşal, atunci domnul Mareşal nu a voit să semneze. Dacă ştia, de ce nu voise să semneze domnul Mareşal, de ce nu a comunicat cu prilejul întâlnirii acea modificare venită din Stockholm?

Iuliu Maniu - Eu nu am precizat ora când l-am văzut pe domnul Mareşal.

Preş. - La 23 august 1944, seara, acţiunea dumneavoastră era de a determina pe Ion Antonescu să încheie armistiţiul. Erau ultimele condiţiuni primite?

Iuliu Maniu - Nu erau condiţiuni oficiale exacte, care ar fi putut urma de bază, la o acţiune de stat. Apoi, credeam că domnul ministru Mihai Antonescu este cel puţin tot atât de bine informat ca şi mine, de ceea ce se petrecea acolo.

Mihai Antonescu - Dacă-şi aduce aminte domnul Maniu, ce a discutat cu domnul Mareşal la 22 august 1944, când a venit seara?

Iuliu Maniu Eu am discutat mai multe chestiuni. Între altele, a armistiţiului şi a raporturilor de forţe dintre noi şi Germania, în ipoteza că făcea o lovitură de stat. Domnul Mihalache a fost de faţă atunci şi dumnealui va putea spune, ca şi mine, cum a decurs această conversaţie. Eu nu pot să comunic amănunte, întrucât pe atunci ne aflam într-o avalanşă de ştiri şi evenimente. Dat fiind această situaţie, nu aş putea lua asupra conştiinţei mele o eventuală reproducere a unei conversaţiuni. Ţin să afirm că, în ceea ce priveşte armistiţiul, domnul Mareşal a fost foarte binevoitor şi, dacă dumnealui nu s-a înţeles în chestiunea armistiţiului, cauza este că dumnealui nu avea încredere în reuşita acestuia.

Mihai Antonescu - Dacă la 23 august, dimineaţa, a trimis pe domnul Gh.Brătianu la domnul Mareşal, pentru ca să-i ceară din nou - cum a afirmat domnia sa că l-a văzut seara - părerea, şi ce răspuns îşi aminteşte domnia sa că a primit din partea domnului Mareşal.

Iuliu Maniu - Intervenţia domnului Gheorghe Brătianu a rămas fără rezultat.

Mihai Antonescu Domnule preşedinte, vă amintiţi că Gheorghe Brătianu a afirmat aici că a comunicat domnului Maniu rezultatul, dar că, până la ora trei, când trebuia să aducă scrisoarea, din motive tehnice, ea nu a putut fi întocmită.

Iuliu Maniu Nu-mi amintesc de acest lucru. Domnul Brătianu ştiu că poate concepe iute şi avea la dispoziţie oameni din partidul său. Conceperea acestei scrisori nu ar fi fost un lucru care să-i dea bătaie de cap.

Mihai Antonescu - Domnul Maniu a afirmat că, la 23 august 1944, a intrat în guvernul constituit atunci, după arestarea Mareşalului şi, în dimineaţa aceleiaşi zile, ca şi în ajun, îi ceruse domnului Mareşal să încheie dânsul armistiţiul, ca fiind în interesul Ţării. Prin urmare, domnia sa, pe de o parte, afirmă că nu a aflat ce a determinat arestarea, decât prin oamenii de la Palat. Cum poate explica domnul Maniu fiindcă aceasta este o problemă care priveşte şi răspunderea domnului Mareşal, nu este numai o problemă morală -, cum poate să explice domnul Maniu, cu răspunderea sa de bătrân om politic că, acceptând la 23 august 1944, intrarea sa în guvernul constituit atunci, nu a crezut potrivit să afle motivele şi condiţiunile în care domnul Mareşal a fost arestat şi să cunoască măcar factorul esenţial al arestării, pentru a cunoaşte motivele acestei arestări.

Iuliu Maniu - Este puţină confuzie de date. Dumneavoastră spuneţi că am fost numit ministru, la 23 august 1944. Este inexact. Am intrat în guvern la 24 august, după întâmplarea de la Palat, deci nu aveam posibilitatea să ştiu ce s-a petrecut la Palat şi nu puteam avea nici răspunderea celor petrecute.

Mihai Antonescu - Este o chestiune numai de ore. Şi atunci, menţin întrebarea pentru 24 august, fiindcă mi se pare că o problemă de conştiinţă şi răspundere nu este legată doar de câteva ceasuri.

Iuliu Maniu - Am fost numit ministru, în ziua de 24 august 1944, aşa că nu am avut calitatea de a mă interesa de evenimentele petrecute în 23 august, în care a fost cuprinsă şi noua situaţiune a domnului Mareşal. Obligaţia de a mă interesa incontestabil că o aveam. Am şi satisfăcut această obligaţie, dar eu aici sunt ascultat ca martor şi trebuie să răspund asupra lucrurilor pe care le ştiu, pe care le-am trăit, şi nu asupra acelora pe care le-am auzit.

Mihai Antonescu - Aceasta este o chestiune gravă, pentru că problema pe care am pus-o se referă la un fapt de o însemnătate foarte mare, pentru poziţia noastră, în faţa acestui tribunal. Există o răspundere a guvernării, înainte de începerea răsboiului, în timpul purtării răsboiului şi după încetarea răsboiului. La 23 august a încetat răsboiul. Prin urmare, în dimineaţa lui 23 august, i s-a cerut domnului Mareşal (prin domnii Maniu şi Brătianu) să semneze împreună armistiţiul. Deci, la 23 august, domnul Maniu socotea că domnul Mareşal nu numai că nu purta răspunderea pentru alte acte, potrivit, îndreptăţit, dar era şi cel mai în stare să încheie armistiţiul, la 23 august. Domnul Maniu a cerut, şi în numele partidului său, şi prin legăturile cu blocul democrat, şi în numele propriei sale conştiinţe, să încheie armistiţiul, şi atunci, este vorba aici de o răspundere. Domnul Maniu ne spune: «Eu am intrat în guvern nu la 23 august, ci la 24

august. Permiteţi-mi să repet întrebarea mea şi să o pun pentru 24 august. Dacă la 23 august, i s-a cerut domnului Mareşal să încheie armistiţiul, iar la 24 august domnul Maniu a intrat în guvern, nu s-a interesat domnia sa deloc asupra condiţiilor în care domnul Mareşal a fost arestat? Dumnealui ne spune: «Nu am aflat despre aceasta decât de la oamenii de la Palat». Crede domnul Maniu că domnul Mareşal, cu poziţia pe care o avea chiar la 23 august, când domnul Maniu îi cerea să semneze armistiţiul, putea să fie arestat oricum, oricând, în orice fel de împrejurări? Nu era potrivit, fiind vorba de o răspundere atât de gravă, care angaja tot ce se petrecea, ca domnul Mareşal să se afle astăzi în boxa acuzaţilor. Nu crede domnul Maniu, cu trecutul şi experienţa pe care o are, că era potrivit ca atunci să se intereseze, mai cu seamă că fuseseră şi prieteni, după cum a spus, cu domnul Mareşal, şi să vadă pentru ce a fost arestat? A fost indicat să semneze armistiţiul sau nu a fost indicat?

Preş. - Când la 23 august, aţi considerat că Mareşalul Antonescu era persoana indicată de a semna armistiţiul, v-aţi interesat care au fost cauzele care au determinat arestarea sa?

Iuliu Maniu - Desigur, pentru că era datoria mea, însă persoana care ar fi putut să-mi dea informaţii autentice, ar fi fost Majestatea Sa Regele Mihai. Ori Majestatea Sa, Regele, în dimineaţa când eu soseam la Palat, plecase. Astfel, eu nu am avut onoarea să vorbesc cu Majestatea Sa, până după ce s-a întors. Cred că măsura plecării domniei sale din Palat, a fost necesară, deoarece bombele germane cădeau pe Palat şi generalul Sănătescu nu putea admite ca Regele să rămână în Palat, sub ploaia de bombe.

Preş. - Când aţi văzut pe Majestatea sa?

Iuliu Maniu - Nu aş putea să vă spun exact, dar s-au scurs mai multe zile.

Mihai Antonescu - Nu a întrebat domnul Maniu nici pe domnul general Sănătescu, care era preşedintele Consiliului de Miniştri, despre împrejurările care au dus la arestarea domnului Mareşal? Domnule preşedinte, înţeleg să pun această întrebare, fiindcă, din afirmările domnului Maniu, pare că domnia sa nu a avut nici o cunoştinţă despre arestarea domului Mareşal şi că, deci, azi, s-ar desolidariza, de vreme ce nu-i aparţine... Şi explică: «eu am intrat în guvern a doua zi şi nu ştiu nimic despre acest lucru; răspund cei care au făcut înainte». Poate domnul Maniu vrea să spună deschis acest lucru şi de aceea, vreau să-i înlesnesc domnului Maniu să binevoiască să explice, dacă nu a întrebat pe domnul general Sănătescu şi nu i-a comunicat adevăratele condiţii şi motive ale arestării domnului Mareşal, care să-i înlesnească luarea unei poziţii.

Preş. - Vă rog, aţi întrebat de cauzele arestării Mareşalului Antonescu şi aceasta v-a determinat la luarea unei poziţii?

Iuliu Maniu - Sigur că l-am văzut pe ministru. Ulterior, am primit să fiu ministru în guvern. Am arătat că nu m-am desolidarizat de această procedură.

Avocatul Eugen Ionescu - O întrebare ultimă pe care acuzatul nu ar putea să o pună personal şi îmi permit să o pun eu. Din toate aceste frământări, din 1941 în 1944, din toate problemele care l-au preocupat pe acuzatul Mihai Antonescu, din întrevederile pe care domnia sa le-a avut cu Iuliu Maniu, care este părerea domnului martor? Aceste probleme şi preocupări erau serioase?

Iuliu Maniu - Sigur că l-am văzut pe ministrul Antonescu foarte serios ocupat de problemele care erau în curs, şi între altele, armistiţiul. De asemenea, pot să constat că a arătat toată solicitudinea, ca acest armistiţiu să poată fi făcut în condiţii care corespundeau părerilor sale peste tot. De aceea, cred eu că a înlesnit ca oamenii mei să poată merge la Cairo.

Avocatul Paraschivescu-Bălăceanu - Vă rog să întrebaţi pe domnul martor, dacă a cunoscut vreun program politic al lui Ion Antonescu şi înainte şi după 6 septembrie?

Iuliu Maniu - Da, am cunoscut, şi înainte şi după. Tocmai de acea nu am fost dispus să intru în guvern şi nici să-i las pe oamenii noştri să intre.

Avocatul Paraschivescu-Bălăceanu A avut acuzatul Ion Antonescu vreo formulare scrisă a programului său, ori a făcut o politică de moment?

Iuliu Maniu - Domnul Mareşal nu era om politic, era militar activ, şi atunci, fireşte, nu se ocupa cu ticluirea programelor politice, fie ale sale, fie ale altora, însă părerile domniei sale erau cunoscute.

Avocatul Paraschivescu-Bălăceanu - Prin faptul că acuzatul Ion Antonescu nu avea un program sau partid, avea el vreo echipă ministerială, sau era nevoit să recurgă la reprezentanţi, la oameni din celelalte partide?

Iuliu Maniu - Într-adevăr, după ştirea mea, domnia sa nu avea o echipă politică, iar pentru aceasta era, fireşte, avizat să-şi câştige colaboratori dintre oamenii care erau în afara organizaţiei sale. Ori, aceasta mă miră foarte mult. Nu găsesc explicaţia nici astăzi: cum domnul Mareşal s-a adresat, pentru a avea colaborarea lui Horia Sima, a legionarilor etc., ale căror vederi nu concordau cu vederile domniei sale, şi nu s-a adresat de la început Partidului Naţional-Ţărănesc şi Partidului Naţional-Liberal sau unor oameni din afara partidelor, ca, în forma aceasta, să organizeze o echipă

corespunzătoare ideilor domniei sale şi posibilităţii unei conlucrări armonioase şi potrivite intereselor Ţării.

Eu am avut plăcerea să cercetez pe domnul Mareşal la domnia sa, acasă, înainte de evenimentele acestea, cu două săptămâni. Am avut o conversaţie mai lungă şi am constatat cu plăcere că vederile sale erau în acord cu vederile noastre. În special, am constatat că este împotriva orientării germanofile şi nu aprobă politica legionară, care era pentru o orientare faţă de Germania.

Avocatul Paraschivescu-Bălăceanu - Asocierea temporară, care a fost între Ion Antonescu şi legionari a putut să fie îndreptăţită pentru Ion Antonescu, cunoscând şi situaţia altor partide, care au făcut asemenea carteluri cu legionarii?

Iuliu Maniu - Nu cred. Pentru ce? Pentru că împreunarea în acţiunea de stat a domnului Mareşal cu legionarii a fost una istorică şi una hotărâtoare. Poate că partide, cum ar fi fost al nostru, au făcut cu legionarii o înţelegere, nu politică, nu de guvern, nici măcar de opoziţie, ci o înţelegere momentană, pentru o tactică anume precis fixată, era la guvern absolutismul Regelui Carol al II-lea.

Avocatul Paraschivescu-Bălăceanu - Dacă printre principiile programatice ale acuzatului Ion Antonescu se afla şi necesitatea menţinerii ordinei interne cu orice preţ?

Iuliu Maniu Domnul apărător a adăugat un cuvânt: cu orice preţ. Aceasta este chestiunea...

41 - Ultimul cuvânt

«Cine salvează o naţiune
nu calcă nici o lege.»
Napoleon

Mareşalul Ion Antonescu şi ceilalţi patru arestaţi au rămas în casa conspirativă de la Vatra Luminoasă până la 1 septembrie 1944. Tratamentul ce li s-a aplicat ne-a fost arătat de detractorii săi cu sadică plăcere: dovleci fierţi şi alte plante furajere. În acest interval, generalul Aldea, devenit ministru de interne, l-a vizitat de două ori. După aceste vizite, nu s-a produs nici o modificare în tratamentul prizonierilor. Generalul Aldea i-a informat asupra soartei ce-i aştepta: «Vă vom preda Ruşilor, să vă păzească, dar noi vă vom judeca».

La 1 septembrie, generalul Aldea a venit însoţit de un general rus, care a avut o purtare deferentă faţă de Mareşal. I s-a pus în vedere că vor trebui să-l urmeze şi, după pregătirile de drum, Mareşalul a fost invitat să urce într-o camionetă. Sursele noastre (generalul Pantazi, colonelul Davidescu) nu precizează dacă Mareşalul a fost invitat în maşina generalului rus sau a urcat în camionetă, cu ceilalţi. Fapt este că s-au îndreptat spre Urziceni şi au rămas peste noapte în sat. În casa unde a fost găzduit, Mareşalul a lăsat o însemnare pe spatele unei icoane.

La 2 septembrie, maşinile au ajuns la noua frontieră şi arestaţii au fost îmbarcaţi într-un vagon de clasa a treia. După trei zile şi trei nopţi au ajuns la Moscova, unde erau aşteptaţi cu cinci autoturisme elegante. Fiecare cu trei însoţitori. După circa 60 km, au ajuns la un castel cu un parc foarte mare. Pe tot timpul şederii în acest castel s-au bucurat de un regim liber. Fiecare avea cameră separată, li se servea o masă copioasă şi generalul rus, care îi luase în primire, nu ştia cum să se facă mai agreabil. Nu lipseau icrele negre şi vinuri selecţionate . De acest regim special, Ică Antonescu şi Piki Vasiliu au ştiut să se înfrupte din plin. Mareşalul rămăsese la meniul simplu, quasi vegetarian, preferat, în cele din urmă, şi de generalul Pantazi şi colonelul Elefterescu. Un medic îi vizita în fiecare zi. Erau liberi să se plimbe în tot parcul.

Mareşalului i s-a părut suspect acest tratament plin de atenţie, bănuind că vor urma lucruri foarte neplăcute. I-a declarat generalului Pantazi că, pentru a evita brutalităţile şi umilinţa, era gata să se sinucidă, cei rămaşi dând apoi toată vina pe el. Aflând, Mihai Antonescu a intrat în panică. Dacă Mareşalul dispărea, întreaga vină ar fi căzut asupra lui. Împreună cu Piki Vasiliu, pentru a preîntâmpina sinuciderea, îl pândeau tot timpul şi-l urmăreau pe Mareşal.

Într-adevăr, la 8 noiembrie, Mareşalul a încercat să se spânzure. Pe când rupea un cearşaf în fâşii, a fost descoperit de Piki Vasiliu, care l-a anunţat imediat pe generalul rus. De atunci, fiecare a fost nevoit să împartă camera cu câte un ofiţer rus. Acest regim nu s-a schimbat până la 10 mai 1945. Din acel moment, au fost transferaţi la închisoarea Liublianka, despărţiţi unul de altul, întâlnindu-se doar în vagonul care i-a adus în ţară, în anul 1946.

La Liublianka au primit tratamentul unor deţinuţi de drept comun, în celule cu câte o sută, o sută cincizeci de deţinuţi, care îşi băteau joc de ei. Imediat a început ancheta.

Mareşalul i-a povestit generalului Pantazi cum a decurs interogatoriul lui. Anchetatorul, fost ministru, Abakumov, i-a cerut Mareşalului să recunoască în scris că România a dus împotriva Uniu-

nii Sovietice, un răsboi de jaf, crime şi distrugeri, şi că Basarabia nu a fost niciodată pământ românesc, românii stăpânind-o vremelnic şi fără nici un drept. I s-a spus că Maniu şi Brătianu au recunoscut aceste fapte, iar guvernul român a făcut o declaraţie desolidarizându-se total de răsboiul dus de Mareşal. Ei ar fi recunoscut că Românii n-ar fi avut nici un drept asupra acestui teritoriu vremelnic stăpânit.

Mareşalul a refuzat să dea vreo declaraţie şi a răspuns că nu crede nimic din ceea ce i s-a spus.

La Liublianka Mareşalul şi ai săi au trăit într-un regim de grea detenţiune.

Este greu de spus dacă Mareşalul a fost predat ruşilor din iniţiativa guvernului, sau la cererea sovietică, după cum cele două ipoteze s-ar putea să fi coincis. Se lansase versiunea că predarea Mareşalului ar fi fost o condiţie a armistiţiului, dar în Diktatul de la Moscova, din 12 septembrie 1944, nu se face nici o referire la persoana Mareşalului. În afară de asta, predarea se face la 1 septembrie, la 12 septembrie Mareşalul aflându-se la Moscova. Probabil că predarea a fost făcută la iniţiativa guvernului român şi a Regelui, şi se pare că a constituit cel de-al treilea punct din planul arestării Mareşalului: arestarea, predarea la comunişti, predarea la sovietici.

Indiscutabil, predarea la inamic a şefului statului este un act extrem de grav, am spune unic. Guvernul care săvârşise acest fapt incalificabil îşi atribuia un vot de blam. Felul cum a privit inamicul acest act este lesne de dedus din tratamentul aplicat Ţării după 23 august.

Cazul Mareşalului prezintă mai multe aspecte:

El deţinea cel mai mare grad în armată şi era al treilea mareşal al României, după Prezan şi Averescu, egal în grad cu Regele, care, de asemenea, era mareşal.

- Era comandantul de căpetenie al Armatei.
- Condusese până în ultimul moment un răsboi de eliberare a Ţării cotropite de inamic.
- Pierduse o bătălie, avea forţe în curs de regrupare pe o nouă poziţie, urmând să-şi impună în cele din urmă voinţa sa adversarului.

Absurda arestare aducea o insultă uniformei şi gradului, aducea dezonoare oştirii, se încălca un regulament militar care prevedea procedura în cazul unui mare comandant. Dar cel mai grav lucru, prin arestarea lui se blama lupta legitimă a poporului pentru dobândirea provinciilor pierdute, se blama oştirea care ascultase ordinele, dăduse nenumărate jertfe, primise decoraţii, lăsase sute de

mii de morţi care au umplut câmpurile de la Prut la Volga şi de la Don în Crimeia, stepa calmucă şi Caucaz. Toţi aceştia au fost renegaţi.

Istoria nu înregistrează nici un caz asemănător de predare la inamic. Vercingetorix se predă singur lui Caesar, după ce-a fost învins în bătălia de la Alesia. Ion Vodă cel Cumplit se predă singur Turcilor, după trădarea lui Ieremia, pentru a salva restul oştirii după lupta de la Cahul. Generalul Mack se predă singur lui Napoleon, după încercuirea de la Ulm şi Napoleon se urcă singur pe puntea vasului *Belorofon*, după înfrângerea de la Waterloo. Toţi aceştia s-au predat singuri inamicului, fiind total învinşi şi fără nici o altă scăpare. Inamicul avea libertatea de a-i trata după cum credea de cuviinţă, respectând sau nu legile răsboiului.

Mareşalul Antonescu nici pe departe nu era învins, ci doar pierduse o bătălie şi se pregătea să ducă o altă bătălie. El ducea tratative pentru încheierea armistiţiului, avea toată armata în mână, iar în ziua arestării primise telegrama cu condiţiile de armistiţiu pe numele lui.

Când generalul Gh.Mihail l-a întrebat pe generalul Aldea «de ce l-aţi predat pe Mareşal?», acesta a răspuns: «Armata era încă cu el şi ne-am temut de o reacţie armată». Prin aceste cuvinte, generalul Aldea arată un lucru extrem de important, şi anume că armata nu se desolidarizase de comandantul ei suprem, îi rămăsese credincioasă, cu toate sacrificiile ce i le impusese. Armata era însufleţită de idealul naţional, instinctul ei o îndemna să se identifice cu soarta Mareşalului.

Despre cei doi ani de captivitate ai Mareşalului în închisorile sovietice Ţara nu a aflat nimic. Parcă l-ar fi înghiţit neantul. Mareşalul dispăruse şi atâta tot. Nimeni nu se îndoia că el era pierdut pentru totdeauna, odată dus în URSS. Experienţa dureroasă pe care o avea poporul cu privire la vecinii de la răsărit nu lăsa loc la nici un dubiu: cine trece frontiera URSS-ului e definitiv pierdut. Faptul că numele lui nu apăruse în procesul de la Nürenberg m-a făcut să cred că murise, când, deodată, la jumătatea lunii mai 1946, ziarele publică cu titluri mari: *Dublul concert Enescu-Menuhin* şi *Procesul Antonescu*. Timp de două săptămâni, oraşul a fost invadat pe calea undelor de acordurile divine ale celor două viori măiestre, care împleteau jalea unui vis neîmplinit cu durerea mută a unui popor în umilinţă. În această ambianţă, ca un omagiu şi o închinare adusă celui înfrânt, s-a deschis marele proces, purtând o denumire echivocă: «Procesul marii trădări». Conţinutul procesului a apărut în volumul *Marele proces al trădării*, în anul 1948.

Aş fi putut asista la proces, n-am avut tăria de a-l revedea pe Mareşal pe banca acuzării, în schimb soţia mea a urmărit toate desbaterile şi a notat declaraţiile şi impresiile necesare pentru a recompune ulterior tabloul procesului. Nu era lesne să obţin permis, sala de şedinţe a tribunalului din Ştirbey Vodă era neîncăpătoare, asistenţa era limitată: ziarişti români şi străini, oficialităţi, delegaţii muncitoreşti aduse pentru a crea o atmosferă ostilă. În plenul de judecată era un reprezentant al partidului liberal disident, veche cunoştinţă a familiei, care a facilitat accesul soţiei la şedinţele proceslui. Ea se întorcea noaptea târziu, fremătând de spaimă şi indignare. Deseori cuvintele ei erau înecate în lacrimi. Cele două rechizitorii au fost înfricoşătoare. Mareşalului i se puneau în seamă, fără nici o justificare, cele mai odioase crime. El asculta imperturbabil asaltul celor doi procurori, gata să-l sfâşie, orbit de lumina reflectoarelor aţintite asupra sa, încât deseori punea mâna la ochi pentru a se apăra. Soţia mea a asistat la depoziţiile lui Iuliu Maniu, l-a văzut la plecare, când a strâns mâna Mareşalului. L-a ascultat pe Mihai Antonescu, care punea întrebări-cheie martorilor principali, căutând vizibil să-i determine să recunoască acordul lor la diferite acte ale guvernării Mareşalului. Aceştia căutau să se derobeze prin cuvinte meşteşugite. De pildă:

Mareşalul: Domnule Preşedinte, s-au stabilit astăzi, în faţa Onoratului Tribunal, datele precise în ceea ce priveşte condiţiile de armistiţiu, şi s-a stabilit că, împreună cu domnul Maniu, direct şi indirect, am discutat această problemă. Rog să binevoiţi a-l întreba pe domnul Maniu dacă s-a întâlnit cu mine la Snagov şi dacă am discutat absolut pe toate feţele această problemă a armistiţiului, precum şi problemele de viitor ale neamului românesc, în cazul primirii condiţiilor de armistiţiu, în cadrul în care au fost fixate?

Iuliu Maniu: Este adevărat. M-am întâlnit cu domnul Mareşal la Snagov, într-o noapte la locuinţa domniei sale, şi am discutat mai multe probleme. În ceea ce priveşte problema armistiţiului...

Mareşalul: Dacă îşi aminteşte domnul Maniu că, cu această ocazie, i-am spus: «Domnule Maniu, eu nu pot să primesc aceste condiţiuni, dar nu mă cramponez de conducerea statului. Luaţi conducerea şi acceptaţi aceste condiţiuni, dacă le găsiţi acceptabile». În acelaşi timp, l-am rugat pe domnul Maniu să transmită acestea şi domnului Dinu Brătianu. Aceasta s-a întâmplat la începutul lui aprilie 1944.

Iuliu Maniu: Într-adevăr, cu ocazia convorbirii pe care am avut-o la începutul lunii aprilie 1944, la Snagov, am discutat con-

diţiile de armistiţiu pe care le primisem. Domnul Mareşal mi-a spus că, dacă eu găsesc că aceste condiţii sunt acceptabile, sau dacă domnul Brătianu le găseşte acceptabile, să preluăm puterea şi să încheiem armistiţiul.

Mareşalul: Şi eu am adăugat că vă dau tot concursul militar.

Iuliu Maniu: Domnul Mareşal a adăugat că ne dă tot concursul militar. Dacă aş spune că nu mi s-a făcut această propunere nu ar fi exact, iar dacă aş răspunde că mi s-a făcut, dar nu am primit-o, aş avea neplăceri politice.

Mihai Antonescu, solidar cu Mareşalul, ar fi vrut să se erijeze în apărătorul lotului de la Moscova, dar Mareşalul n-a admis, apărându-se singur. Totuşi, intervenţiile fostului vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri au fost energice, permanente, iar zelul lui a mers atât de departe, încât, în timpul confruntării cu Iuliu Maniu, preşedintele cupletului de judecată i-a atras atenţia «să nu uite că este acuzat, nu acuzator».

În decursul interogatoriului lui Iuliu Maniu s-a clarificat şi problema telegramei sosite de la Stockholm, în dimineaţa zilei de 23 august, pe numele Mareşalului. Această telegramă sustrasă de Niculescu-Buzeşti şi predată lui Iuliu Maniu, arăta că sovieticii erau de acord cu punctul 1 din convenţie: păstrarea unui teritoriu suveran pentru România, prin care trupele străine nu puteau să treacă şi nici să staţioneze. Mihai Antonescu l-a întrebat pe Iuliu Maniu de ce a păstrat acea telegramă şi nu a comunicat-o Mareşalului.

Mihai Antonescu: Vă rog, domnule preşedinte, să întrebaţi pe domnul Maniu dacă s-a primit, fie din partea aliaţilor, fie din partea doamnei Kollontay, modificarea formală a condiţiilor de întoarcere a armelor împotriva Germaniei. Domnia sa, în dimineaţa zilei de 23 august, a trimis pe domnul Gh.Brătianu la domnul Mareşal, ca să propună ca domnul Mareşal să încheie armistiţiul. Domnul Maniu afirmă că nu a comunicat domnului Mareşal modificarea condiţiilor venite de la Stockholm, adică articolul 1, fiindcă nu a mai avut timp. Aceasta este prima chestiune.

A doua chestiune: «dacă domnul Gh.Brătianu a venit la Snagov şi a discutat cu domnul Mareşal şi cu mine chestiunea încheierii armistiţiului şi domnul Maniu credea atunci că domnul Mareşal va încheia armistiţiul, atunci cum explică domnul Maniu răspunsul pe care l-a dat, puţină vreme mai înainte, «că nu a avut timpul să comunice această ultimă schimbare de la Stockholm»?

Iuliu Maniu: «În tot cazul, nu pot preciza dacă domnul Gh.Brătianu cunoştea acest amănunt sau ba, fiindcă vă puteţi închipui că aceste tratative erau duse în cel mai mare secret, dar fireşte că

li se comunica domnilor Dinu Brătianu, Gh.Brătianu şi Mihalache. N-am comunicat, fiindcă ştiam că domnul ministru Antonescu are legături cu doamna Kollontay şi credeam că *este foarte firesc că atât cât ştiam eu, să ştie şi dânsul.*»

Da, aşa ar fi trebuit să fie, foarte normal, dacă nu am ţine seama de cele spuse de Mareşal în *Ultimul cuvânt*: «De ce nu mi s-a dat telegrama sosită de la Stockholm, cu aprobarea condiţiilor de armistiţiu puse de mine, şi sosită pe numele meu la Preşedinţie, în timp ce eu eram închis în seiful Palatului?» Deci, acel «firesc» nu mai are justificare.

Atmosfera din timpul procesului, cum am mai arătat, era supraîncărcată şi tensionată. Figuri ostile alcătuiau majoritatea asistenţei. La orice acuzaţie adusă Mareşalului, se auzeau vociferări: «La moarte, la moarte, criminalul!» Unul dintre cei care strigau mai cu înfocare, a întrebat la un moment dat: «dar care dintre ei este Mareşalul?» Ministrul Apărării, generalul Pantazi, a afirmat tot timpul că nu a ştiut nimic, că domnul Mareşal a ordonat etc., încât preşedintele s-a văzut nevoit să-l întrebe: «Dar dumneata ce erai, ministru sau plutonier major?» Răspunsul a produs ilaritate «cam aşa ceva».

În schimb, Eugen Cristescu, şeful Siguranţei Statului, a făcut depoziţiile cele mai complete, cele mai clare şi mai favorabile Mareşalului, păstrându-şi nealterată partea de răspundere ce-i incuba funcţia deţinută. El a arătat că a fost informat de Mareşal, imediat după şedinţa Consiliului de Miniştri de la Snagov, în dimineaţa de 23 august 1944, că era pregătit să ceară ieşirea din război. Dacă s-ar fi ţinut seama de această declaraţie, Mareşalul ar fi trebuit să fie achitat. Dar sentinţa era dinainte pregătită şi venea din altă parte.

De asemenea, N.Mareş, fost ministru al agriculturii, Radu Lecca, ministrul romanizării, au depus în favoarea Mareşalului. În special, Nicolae Mareş, cu o demnitate şi ţinută de adevărat boier, calitate ce şi-a declarat-o chiar din prima şedinţă, a vorbit în favoarea Mareşalului şi a expus părerile cu privire la politica agrară, în contrast total cu colectivizarea ce se proiecta.

Ceilalţi acuzaţi şi-au declinat răspunerile.

Testamentul politic al Mareşalului Antonescu

«Un om care, fără nume, fără protecţie, fără bani s-a urcat în Stat la cel mai înalt loc de conducere şi de răspundere, acel om are datoria să se justifice, iar poporul şi istoria au dreptul să-l

judece.

Am să expun faptele şi acţiunile mele politice, economice şi militare, dar acestea nu vor fi complete în momentul de faţă.

Prin dumneavoastră, poporul îşi va da verdictul, iar mâine, Istoria îşi va spune cuvântul. Expun toate actele şi faptele mele pentru ca poporul să ajungă la înţelegerea lor.

Daţi Istoriei adevărul şi nu încercaţi doar să faceţi faţă unei situaţii de moment!

Eu vă voi spune adevărul, aşa cum onoarea mea de soldat m-a făcut să-l respect toată viaţa. Consideraţi, vă rog, scăpările nu ca o ieşire sau omitere intenţionată. Nu am fost omul unor astfel de calcule şi nu voi fi. Dar nu am văzut piesele dosarelor şi miilor de rezoluţii ce am dat în aceşti patru ani, în care se găseşte imprimat sufletul şi acţiunea mea.

Prima mare acuzaţie ce mi se aduce, de a fi premeditat luarea puterii împreună cu Codreanu, vreau s-o spulber acum.

La instrucţie am avut onoarea de a declara că primul contact cu Legiunea a fost în 1933, când Regele mi-a cerut părerea cu privire la Garda de Fier. Ştiam că legionarii tulbură Ţara şi periclitează graniţele. Am spus Regelui ce credeam atunci: «Prefer să mor în mocirlă, într-o Românie Mare, decât să mor în paradisul unei Românii Mici».

Întrevederea de atunci a avut drept scop orientarea mea. Am ajuns la concluzia că Codreanu nu va putea duce Ţara pe panta ascendentă pe care spera, ci dimpotrivă.

Problema dinastiei el o privea sub o lumină diferită decât mine. Codreanu mi-a declarat că, în 24 de ore de la luarea puterii, va trece de partea Germaniei şi va cere abdicarea Regelui. Iar eu i-am spus: «Domnule Codreanu, în cazul acesta, cel dintâi pe care va trebui să-l împuşti va fi Generalul Antonescu». În politica internă, am arătat că introdusese din nou pistolul, cu care ştiam că va aduce vărsare de sânge. În decembrie 1937, Garda de Fier a făcut un mare pas în simpatia opiniei publice. Regele a încredinţat formarea guvernului lui Octavian Goga. Am spus atunci Regelui Carol: «Formaţia Goga nu va putea fi durabilă, decât introducând în compoziţia ei Legiunea şi pe domnul Brătianu. De ce? Pentru că, am afirmat atunci: «Niciodată ideea nu poate fi distrusă cu pistolul. Mai bine s-o aduci la putere şi să vezi dacă poate să aducă fericire pentru neam sau nu...» Ştiam însă că ea nu avea sorţi buni, deoarece toată pleava societăţii româneşti se afla înscrisă în Legiune.

Am dat Regelui ideea de a aduce Legiunea la putere şi el m-a însărcinat cu formarea guvernului. Am refuzat, nevoind să trec peste

Octavian Goga, pentru care aveam o mare stimă. Soluţia Regelui a fost să intru în guvern ca ministru al Apărării Naţionale, pentru că prezenţa mea în guvern era o mărturie şi o chezăşie că politica externă a României nu se va schimba, ştiindu-se că programul lui Codreanu prevedea, în 24 de ore, orientarea Ţării către Germania. Atunci, forţat şi contrar uzanţelor ca ministrul armatei să facă declaraţii politice, am făcut-o. Eram convins. Păstram faţă de Germania amintirea răsboiului trecut şi, mai ales, spre aceasta mă îndemna structura mea intelectuală.

Guvernul Goga a ţinut patruzeci de zile şi omorurile au început. Intrând în panică, Regele mi-a încredinţat formarea guvernului. Am acceptat, pentru că prea des se schimbau guvernele. Opinia publică cunoştea prea bine cauzele.

Regele voia să introducă în guvern încă două persoane, pe care nu le puteam accepta. Am apelat la Codreanu, rugându-l să înceteze agitaţiile. Cu ocazia acelei convorbiri, el a recunoscut că nu avea nici un program de guvernare. Codreanu a fost arestat şi eu m-am dus la proces, pentru că, după mine, atunci când vezi că un om se îneacă, omeneşte este să-i întinzi o mână.

Pe Horia Sima l-am văzut în timpul cât el era ministru în guvernul Gigârtu. Am avut o convorbire, mi-a declarat: «Domnule General, spuneţi drept, am eu figură de prim-ministru?»

S-a petrecut ultimatumul rusesc. Cu acest grav eveniment, am trimis o scrisoare de protest împotriva cedării fără luptă a două provincii româneşti. La două zile după aceea, am fost dus la mânăstirea Bistriţa. Mi se impută că aici aş fi pregătit legătura cu Germania, în vederea luării puterii. Nu cunosc limba germană şi formaţia mea intelectuală şi spirituală mi-am pregătit-o la şcoala franceză. Nu am uitat odiosul tratat de la Craiova şi de la Bucureşti. Nu am uitat că în Alsacia şi Lorena avem 2000 de cruci şi nici jertfele noastre de pe front, în 1916.

La Mânăstirea Bistriţa am aflat că Regele Carol al II-lea se îndreaptă cu faţa spre Germania.

Graniţele se prăbuşiseră.

Eliberat de la Bistriţa, Regele mi-a încredinţat formarea unui guvern de majoritate naţională. Am vizitat pe oamenii politici Maniu, Brătianu, Stelian Popescu şi alţii, cerându-le să discutăm programul de guvernare, datorie sfântă pentru omul destinat să ia conducerea Ţării.

Răspunsul tuturor oamenilor politici a fost: «Întâi, abdicarea lui Carol al II-lea, apoi vom discuta» Când s-au prăbuşit graniţele, am hotărât împreună cu Mareşalul Prezan, să mergem la Rege

şi să formăm un guvern de colaborare cu oamenii politici. Oamenii politici însă nu au voit. Toţi s-au tras deoparte. Am rămas singur. Au urmat cele petrecute la 4 septembrie 1940!

Regele mi-a spus: «Nu te las, nu pleca. Nu am pe altul. Tu eşti un patriot». Strada fierbea. Am întrebat pe generalul Coroamă, comandantul Diviziei de Gardă, dacă îl va apăra pe Rege. Mi-a răspuns: «Nu trag în popor. Nu-l apăr pe Rege!» Am cerut părerile aghiotanţilor regali. Toţi, fără deosebire, mi-au spus că Regele trebuie să plece. Am chemat generalii. Absolut toţi, în afară de Paul Teodorescu şi Gheorghe Mihail, au spus că Regele trebuie să abdice.

Regele s-a consultat toată noaptea cu oamenii săi politici şi s-a convins că Ţara cere abdicarea sa. A pus însă drept condiţie, ca eu să iau asupra mea prerogativele regale, iar eu am promis să stau stâlp de veghe lângă Voevodul Mihai, viitorul Rege, şi să-i păstrez tronul.

Am primit din partea Regelui puterea...

Deci, iată domnule preşedinte şi onoraţi judecători, actul premeditării în vederea luării puterii în stat, de care am fost acuzat! Nu aveam nevoie de sprijin german, pentru a veni la putere, deoarece însuşi Regele Ţării mi-a încredinţat-o!

Odată cu luarea conducerii, a început adevăratul calvar al vieţii mele!

Prima mea grijă a fost să iau contact cu forţele politice, care reprezentau forţele statului. Toate m-au refuzat. Domnul Maniu, orice ar spune astăzi, mi-a oferit atunci pe Mihail Popovici şi pe Aurel Dobrescu. La această ofertă, i-am spus: «Domnule ministru, sunt timpuri prea grele pentru Ţară ca să glumim». De aceea, domnilor, în guvernarea mea nu au figurat persoane marcante.

A sosit şi Horia Sima, care a fost găsit deghizat în cioban, la Braşov. El venise pe baza unei mişcări puse la cale de SS-ul german.

Horia Sima avea pretenţii foarte mari. Am menţionat de la început că o guvernare legionară, lăsată singură, ar fi fost dezastruoasă pentru Ţară. M-am situat pe această bază la acceptarea unui guvern cu elemente legionare. S-a spus că poziţiile dominante au fost ale lui Sima. Nu este adevărat. Armata o aveam eu, iar la interne era generalul C.Petrovicescu, un bun, vechi şi încercat prieten, al cărui caracter şi curaj se dovediseră. Când am fost surghiunit la Bistriţa, el a fost singurul care mi-a adresat lungi felicitări şi scrisori, ştiind bine la ce se expunea în acel moment. Petrovicescu a întrecut pretenţiile lui Sima şi a fost depăşit. A greşit şi a fost de mult pedepsit.

Cu privire la guvernarea cu Horia Sima: Aveam la Jilava o gardă militară pe care mă puteam bizui. Am dus acolo pe cei pe care voiam să-i salvez de gloanţele pistoalelor, de cei ce voiau răzbunare.

Aveam două armate în stat. Îl lăsam să se uzeze, pentru că nu toată Armata era de partea mea. Abia ieşise din catastrofa prăbuşirii graniţelor. Armata a venit spre mine, atunci când un soldat stropit cu benzină, a fost ars de legionari. Era un moment hotărîtor pentru neamul românesc. Atunci numai armata a decis soarta evenimentelor.

Partidele politice s-au retras definitiv din calea mea. Le-am arătat că un guvern de militari reprezintă ultima formă politică pentru supravieţuirea statului. România nu ajunsese în situaţia de a avea nevoie de acest guvern militar, mai avea rezerve. Dar politicienii refuzau să participe la conducere.

Frontierele Ţării se sprijineau pe acordurile Ligii Naţiunilor, pe Mica Înţelegere, pe forţele ei militare. Toate aceste edificii se prăbuşiseră.

(Preşedintele Tribunalului îl întrerupe pe vorbitor, cerându-i să treacă la concluzii şi să răspundă acuzaţiilor ce i s-au adus. Mareşalul a cerut îngăduinţa de a-şi continua expunerea, arătând pe de-a-ntregul faptele, deşi fără documente la îndemână, pentru a demonstra dreptatea şi adevărul şi a se disculpa. Este refuzat şi se trece la concluzii.)

...Nu am premeditat şi nu am pus la cale primirea coloanei a V-a germane pe pământul Ţării. Nu am avut sprijin german. După cum ştiu să-mi apăr demnitatea de om, am ştiut să mă situez pe o linie justă, pentru că nu sunt omul care să facă tranzacţii cu demnitatea poporului român. Am găsit în Germania un reazim României, deoarece ea era singura care oferea garanţia frontierelor. Conştient, am consimţit la trecerea trupelor germane prin Ţară. Nu aveam de ales. Orice rezistenţă ar fi dus la prăbuşire. Am fi avut soarta sârbilor. Evreii, comuniştii, politicienii ar fi fost exterminaţi. Serbia a pierdut 800.000 de oameni. Generalul Nedici mi-a cerut ajutor: «Salvaţi-ne, ne omoară pe toţi: croaţi, unguri, sârbi, iar la urmă o să ne omorîm noi între noi!»

Am făcut răsboi cu Uniunea Sovietică. Aceasta mi-a cerut-o onoarea poporului român şi imperativul timpului. Nu puteam periclita viitorul Ţării. Orice s-ar afirma astăzi, aici, nici un om politic nu ar fi luat puterea în acele momente.

În privinţa ororilor răsboiului, se va cunoaşte adevărata mea poziţie şi zilnicele eforturi ce le-am făcut pentru a-i ţine pe toţi pe calea omeniei. Nu cer nici o favoare, dar să se ţină seama când sunt judecat de faptul că nu există răsboi fără să se săvârşească cruzimi peste capul şefilor. De exemplu, lăsând la o parte răsboaiele din anti-

chitate, să ne referim la răsboiul de 30 de ani, răsboiul de Seccesiune, răsboiul anglo-bur şi altele. Mai mult, aviaţia a distrus, contrar legilor răsboiului, a făcut zeci de mii de victime, ne-a omorît copii, studenţi, a atacat spitale şi biserici, distrugându-le. De aceea, să nu se considere că soldaţii au trădat legile umanităţii. Toţi le-au trădat.

În ceea ce priveşte aservirea bogăţiilor Ţării, mi se aduce pe nedrept această acuzaţie. Dacă mi-aţi fi dat putinţa, v-aş fi arătat legile economiei, v-aş fi arătat ce acoperire bună avea moneta. S-au găsit patruzeci de vagoane de aur, când România, în toţi anii de pace, abia adunase şaisprezece. Da, în 1944, Banca Naţională a României avea în seif patruzeci de vagoane de aur! România nu a dat nimic şi a primit totul pe bază de acorduri: petrol, bumbac, cereale. Creditul era de 3 la sută. Am salvat capitalul străin, telefoanele şi chibriturile. Nu am avut legi de vasalitate faţă de Germania, ci de egalitate. Mareşalul Antonescu mi-am zis nu se compară cu generalul Nedici. Bugetul nostru de răsboi a fost echilibrat faţă de bugetul răsboiului trecut.

Cu privire la muncitori: nu am scos niciodată armata contra muncitorilor. Nu am avut niciodată vreo grevă. Cred că nici un partid politic în această ţară nu poate arăta o filă albă în această problemă.

De la toate instituţiile au fost retrase baionetele în cazărmi.

Am fost prezentat ca dictator. Ştim că dictatorii îi extermină pe adversarii lor. Pe cine am exterminat eu? Am suspendat Constituţia care era teroristă. Am tins spre o democratizare a ei. Presa n-a fost liberă, era răsboi. Permiteam să se publice numai evenimentele şi faptele, fără polemici, care la noi ajung triviale. Nici un evreu fugit din Transnistria şi judecat în Ţară nu a fost executat. Peste şapte mii de legionari au fost reabilitaţi pe front. În lagărul de la Tg.Jiu, cu o capacitate de două mii de paturi, erau internaţi doar o mie şase sute. Acest lagăr, întocmit din timp de pace, a făcut parte dintr-un plan al Marelui Stat Major. Prin acel lagăr s-a pus capăt ori s-a pus frâu nebuniei îmbogăţirii de răsboi şi speculei. Declar că lagărul nu a fost niciodată complet.

Despre comunişti: ei nu erau cu Ţara. Le-am oferit posibilitatea să plece în Uniunea Sovietică, pe care o socoteau patria lor. Cui a vrut, i-am dat voie să plece. Pe cei notorii i-am găsit în lagăre sau în închisori, cu vechi condamnări. Nu i-am persecutat (vociferări, urlete: să i se ia cuvântul! la moarte, la moarte!).

În testamentul meu politic, dacă voi mai avea timp să-l scriu, voi spune:

(În sală s-a făcut deodată linişte deplină. Se auzea doar

țârâitul aparatelor de filmat. Sala ticsită de lume, lipsea aerul, căldura reflectoarelor era de nesuportat. Nemaiavând loc, oamenii se așezaseră pe jos și foarte aproape de boxa acuzaților.)

Scump popor român, sunt mândru că am făcut parte dintr-o nație cu dublă ascendență romană și dacă, a cărui istorie a fost luminată de strălucitoarea figură a lui Traian și de jertfa marelui Decebal!

Am luptat în două răsboaie pentru gloria ta!

Sunt fericit să cobor cu câteva clipe mai devreme lângă martirii tăi. Toți au luptat pentru dreptatea ta!

Foștii mei colaboratori au încercat să se desolidarizeze de mine. Eu nu mă desolidarizez de greșelile lor.

Las Țării tot ce a fost bun în guvernarea mea. Tot ce a fost rău iau asupra mea, în afară de crimă!

Acest răsboi, care s-a sfârșit cu înfrângerea Germaniei hitleriste, nu va pune capăt conflictului mondial deschis în 1914.

Prevăd un al treilea răsboi mondial, care va pune omenirea pe adevăratele ei temelii sociale. Ca atare, dumneavoastră și urmașii dumneavoastră, veți face mâine, ceea ce eu am încercat să fac astăzi, dar am fost înfrînt! Dacă aș fi fost învingător, aș fi avut statui în fiecare oraș al României. Cer să fiu condamnat la moarte și refuz dinainte orice grațiere. În felul acesta voi fi sigur că voi muri pe pământul Patriei, în schimb voi, ceilalți, nu veți fi siguri dacă veți mai fi aici când veți fi morți.

Am terminat. Dar, înainte de a încheia, vreau să vă reamintesc:

Scipio Africanul a urmărit pe Hanibal peste câmpiile Franței, ale Spaniei, ca să-l înfrângă pe nisipurile fierbinți ale Africii, la Zama, răzând de pe fața pământului marea Cartagină. Astfel, el a pus bazele strălucirii Romei. Ca și Temistocle și Vespasian, care și-au servit țara, și el a murit în exil.

Îmi vin în minte, în aceste clipe tragice ale vieții mele, fără să mă gândesc că aș putea fi comparat cu ilustrul general roman, cuvintele pe care el, pornind în exil, le-a adresat de pe puntea corăbiei poporului său: «Ție, popor ingrat, nu-ți va rămâne nici cenușa mea!»

Rostind aceste cuvinte, ochii Mareșalului s-au încărcat de lacrimi. Cei de față au păstrat tăcerea, în timp ce condamnații au fost scoși din sală. Rostind aceste ultime cuvinte, Mareșalul era sigur că va fi condamnat la pedeapsa capitală, după cum lucrurile s-au și întâmplat. Împreună cu el, au fost condamnați la moarte Mihai Antonescu, generalul Pantazi, Piki Vasiliu, Gh.Alexianu, Gh.Lecca

şi Eugen Cristescu. Ceilalţi au primit pedepse cu închisoarea, unii cu închisoarea pe viaţă. Condamnaţii aveau dreptul la graţiere. Mareşalul nu a vrut să înainteze cerere de graţiere către Rege. Mamă-sa, venerabila doamnă Baranga, a făcut-o în numele său. Pentru a se eschiva, Regele a dispărut din Capitală. Iuliu Maniu s-a dus la Palat în ziua execuţiei, pentru a încerca să-l convingă pe Rege să semneze graţierea. Nu l-a găsit. Evenimentele şi-au urmat cursul şi execuţia sentinţei a avut loc în după-amiaza zilei de sâmbătă, 1 iunie 1946. În ziua următoare, la 2 iunie, Mareşalul urma să împlinească vârsta de 64 sau 66 de ani. Ca şi la Iulius Caesar, data naşterii era imprecisă, cu un joc de doi ani. După unii, el s-ar fi născut la 2 iunie 1880, iar după alţii la 2 iunie 1882. De altfel, aceasta era data oficială de naştere.

Înainte de execuţie, Mareşalului i-a fost dat să mai trăiască şi alte momente importante.

Ne reamintim că doamna Maria Mareşal Antonescu, ridicată de ruşi la sfârşitul lunii august 1944, dintr-un oraş din Gorj, unde se refugiase, părăsind Snagovul după arestarea Mareşalului, era însoţită de Veturia Goga şi Domnica Negulescu, secretara sa. Sub protecţia unei gărzi, a fost dusă şi adăpostită într-un subsol, într-o casă de pe strada Dr.Marcovici. După ce Mareşalul a fost predat ruşilor, ea a împărtăşit aceeaşi soartă. Nu s-a văzut cu soţul ei şi nu au avut cunoştinţă unul de celălalt pe tot timpul captivităţii. A trecut prin închisori, a suferit tot felul de privaţiuni şi presiuni morale, s-a îmbolnăvit de plămâni, a rămas cu o tusă cronică.

În 1946, a fost adusă în Ţară cu acelaşi tren cu care venea şi Mareşalul, dar tot nu au ştiut unul de celălalt. În Capitală, a fost închisă tot într-un subsol întunecat şi friguros, la Ministerul de Interne. Cu o zi înainte de execuţia Mareşalului, Doamna a fost scoasă din acel subsol, fără să i se spună în ce scop. Ea a mărturisit mai târziu:

«Deşi afară era o căldură înăbuşitoare, lucru de care mi-am dat seama după persoanele din jurul meu, care sufereau de căldură, eu n-am simţit nevoia să scot de pe mine pieptarul îmblănit, pe care îl primisem în Uniunea Sovietică, de la fiica generalului Nedici, cu care fusesem în aceeaşi închisoare. Lumina de afară mi s-a părut foarte puternică. Mi-a trebuit mai mult timp până să mă acomodez.»

A fost invitată într-un automobil care a pornit într-o direcţie necunoscută. Doamna Mareşal continuă:

«Mi-am dat seama unde sunt, când maşina a intrat pe poarta închisorii Jilava. Coborînd din maşină, am văzut la capătul aleii din faţa închisorii pe Ionel, care mă aştepta. Am înţeles atunci la ce mă

puteam aştepta şi mi-am adunat toate puterile să mă susţin în marşul ce-l aveam de făcut până la el. Am aflat, în mod surprinzător, toată tăria pentru a suporta scena ce urma s-o trăiesc.

Îmbrăcat în costumul său elegant, Ionel mă aştepta ţinând în mână un buchețel de flori, culese din răzoarele cu flori din faţa corpului de gardă. Mi-a ieşit câţiva paşi înainte, ne-am îmbrăţişat şi mi-a oferit buchețelul de flori. M-a condus la corpul de gardă şi acolo, la o măsuţă, a stat de vorbă cu mine, sub supravegherea unui paznic. A început să-mi spună că, faptul de a fi fost adusă să-l văd, dovedeşte că nu mai are mult de trăit. Să nu-mi pară rău de cele ce s-au îmtâmplat, deoarece va veni un timp când se va cunoaşte tot ceea ce am făcut eu pentru binele acestei Ţări, cât şi sacrificiul şi tragedia noastră. Mi-a mai spus: «Te sfătuiesc să te duci şi să te retragi la măicuţele noastre de la Bistriţa. Ele vor avea grijă de tine. Vei fi uitată şi vei putea să-ţi sfârşeşti zilele în linişte. Neştiind că te voi mai vedea, am dat pentru tine Mamei mele, pe care am văzut-o ieri, o scrisoare în care îţi dau acelaşi sfat. Ea ţi-o va înmâna. Într-una din închisori am ştiut că eşti şi tu, deoarece noaptea te auzeam tuşind, şi ţi-am recunoscut felul tău de a tuşi. Vreau ca acuma, la ultima noastră despărţire, să-ţi dau ca amintire şalul meu, pe care l-am purtat tot timpul, şi acest ceas. Ia-le. Ai grijă să întorci ceasul la timp, să nu se oprească niciodată, în el va bate inima mea»... Spunând acestea, a dat să desfacă cureaua ceasului de la mână. Atunci, paznicul care ascultase, a intervenit spunând: «Nu aveţi voie să-l daţi! Ceasornicul aparţine statului, ca şi întreaga dumneavoastră persoană». Atunci Ionel, cu un gest nervos, a strâns din nou cureaua ceasornicului la braţ.

Cu aceasta vorbirea noastră s-a terminat. Nu pot exprima starea de jale cumplită ce m-a cuprins, când l-am îmbrăţişat la despărţire. L-am privit, el era ca împietrit în durerea lui.»

Iată şi scrisoarea pe care Mareşalul Ion Antonescu a trimis-o soţiei sale, prin Mama sa, Doamna Baranga:

«Scumpa mea Rica,

Am stat cu capul sus şi fără teamă în faţa judecăţii, după cum stau şi-n faţa Justiţiei Supreme. Aşa să stai şi tu.

Nimeni în această Ţară nu a servit poporul de jos cu atâta dragoste, pasiune, dezinteres, cum l-am servit eu. I-am dat totul, de la muncă până la banul nostru, de la suflet până la viaţa noastră, fără a-i cere nimic. Nu-i cerem nici azi.

Judecata lui pătimaşă de azi nu ne înjoseşte şi nu mă atinge.

Judecata lui de mâine va fi dreaptă şi ne va înălţa.

Sunt pregătit să mor, după cum am fost pregătit să sufăr. După cum ştii, viaţa mea, toată viaţa mea, mai ales în cei patru ani de guvernare, a fost un calvar. A ta, de asemenea, a fost înălţătoare!

Împrejurările şi oamenii nu ne-au îngăduit să facem binele pe care împreună am dorit cu atâta pasiune să-l facem Ţării noastre!

Suprema voinţă a decis altfel.

Am fost un învins, au fost şi alţii... Mulţi alţii. După dreapta judecată, Istoria i-a pus la locul lor. Ne va pune şi pe noi!

Popoarele, în toate timpurile şi peste tot, au fost ingrate. Nu regret nimic, nu regreta nimic. Să răspundem la ură cu iubire, la bine cu mângâiere, la nedreptate cu iertare.

Ultima mea dorinţă e să trăieşti. Retrage-te într-o mânăstire. Acolo vei găsi liniştea necesară sufletului şi bucata de pâine pe care azi nu o mai poţi plăti.

Am să rog să fiu îngropat lângă ai mei, care mi-au fost străbuni şi călăuzitori, acolo, la Iancu Nou! Voi fi între acei cu care am copilărit şi am cunoscut şi durerile, şi lipsurile. Împrejurările ne-au îndepărtat viaţa de ei, dar sufletul meu nu-i va uita niciodată. Poate vei gândi că tot acolo, lângă mine, trebuie să fie şi ultimul tău lăcaş.

Scoborînd în mormînt eu azi, tu mâine, ne vom înălţa, sunt sigur. Acolo va fi singura şi dreapta răsplată.

Te strâng în braţele mele cu căldură. Te îmbrăţişez cu dragoste.

Nici o lacrimă!

Ion»

În ziua de 1 iunie 1946 era stabilită executarea sentinţei. O seamă de martori oculari au relatat cum au decurs faptele. Către orele 17, cei şapte condamnaţi la moarte au fost conduşi la capela închisorii, unde preotul a oficiat slujba religioasă, după care condamnaţii s-au spovedit şi au primit împărtăşania. În costumul său bleumarin, cu care fusese şi la judecată, cu pălăria neagră de fetru în mâna cu mănuşă, a primit primul împărtăşania. Preotul a scos panglica tricoloră din Evanghelie şi i-a dat-o Mareşalului, care şi-a prins-o la piept. Preotul i-a transmis Mareşalului, din partea Regelui Mihai, regretul de a nu-i fi acordat graţierea solicitată de Mama sa.

Condamnaţii au părăsit capela şi, cu Mareşalul în frunte, au pornit spre locul de execuţie. În acest timp, soseşte un procuror militar, care dă citire listei cu cei trei condamnaţi cărora le fusese comu-

tată pedeapsa cu moartea în închisoare pe viață: generalul Mihai Pantazi, Gh.Lecca și Eugen Cristescu.

Aceștia au trecut deoparte. Gh.Lecca s-a apropiat de Mareșal și i-a adresat următoarele cuvinte:

- Sunt foarte trist că nu pot să împart până la sfârșit soarta cu Dumneavoastră. V-am urmat și v-am slujit cu dragoste și credință. Vă întreb acum, la despărțire, dacă nu aveți de transmis în urmă vreun mesaj.

- Te du cu bine, Lecca! i-a răspuns Mareșalul. Mi-ai fost un colaborator credincios și nu te-ai desolidarizat de mine. Urmează calea pe care ți-a hărăzit-o propriul dumitale destin. Ți-ai făcut pe deplin datoria. Spune-i Regelui că nu plec supărat pe el și că l-am iertat. Mai mult: spune-i că-i mulțumesc că mi-a oferit prilejul să mă așez, cu un minut mai devreme, în rândul celor care s-au jertfit pentru binele și onoarea acestui Neam.

Aceste scene au fost descrise colonelului Davidescu de preotul capelei. Colonelul Ion Ionescu, camarad de închisoare cu Lecca, mi-a relatat versiunea acestuia. Puțin după întâlnirea mea cu colonelul Ionescu, el a murit. Socotind că îmi revenea mie misiunea de a transmite Regelui cuvântul de iertare al Mareșalului (Lecca nu apucase să o facă), nu de mult am întocmit și trimis fostului suveran o scrisoare, în care îi aduceam la cunoștință iertarea ce venea pe căi atât de încâlcite din partea Mareșalului. Nu știu dacă fostul suveran a primit scrisoarea mea și nici dacă avea cunoștință dinainte despre ceea ce conținea scrisoarea mea. Gestul de iertare al Mareșalului către Rege, din pragul veșniciei, poate să aibă o dublă semnificație: recunoștință pentru o moarte eroică, în locul unei existențe ignobile și inutile într-o închisoare; apoi, sensul adânc creștinesc, al omului ce pleacă din această lume cu sufletul împăcat și liniștit, fără a lăsa în urmă ură și răsbunare.

În ziua de sâmbătă, 1 iunie 1946, mă aflam în casa unor prieteni, când cineva mă chemă deoparte și-mi spune:

- Acum vreo oră, Mareșalul și ceilalți au fost executați!

N-am înțeles din primul moment. Am primit vestea ca ceva ce venea de departe, parcă de pe un alt tărâm. Impenetrabil. Nici un nerv nu a tresărit în mine. Mai târziu, acel prieten care mi-a adus vestea mi-a spus cât de curios i s-a părut faptul că primisem știrea cu «indiferență», ca și cum nu m-ar fi privit direct. Oricât de dure au fost realitățile trăite în cei doi ani de când mă separasem de Mareșal, tot nu mă obișnuisem cu ideea că i s-ar fi putut întâmpla o asemenea nenorocire. Îmi spuneam: deci, au cutezat! Cunoșteam sentința, mă

gândeam la Rege, la șovăielile lui când era vorba să-și depună semnătura pe decrete cu condamnări la moarte ale tâlharilor și asasinilor din timpul camuflajului. Îmi spuneam: va fi el în stare să depună semnătura pe decretul de condamnare a Mareșalului? Mi se părea de neconceput. În situația lui Carol al IX-lea al Franței, care și-a trimis gărzile personale ca să-l asasineze pe amiralui Coligny, preceptorul și tutorele său, în noaptea Sfântului Bartholomeu, avea el să procedeze în același chip, cu același sânge rece? Dar generalul Sănătescu, oare nu și-o fi reamintit scena când îi prezentasem acel decret cu pedeapsa capitală, când afirmase că numele Regelui trebuie să rămână neîntinat?

Fostul meu subaltern de la trenul *Patria*, operatorul cinematografic Ovidiu Gologan, mi-a povestit la câteva zile cum a decurs execuția Mareșalului. Ovidiu Gologan era un tânăr simpatic, disciplinat și deferent, detașat de la secția de propagandă a Marelui Stat Major la Cabinetul Militar, chiar la biroul meu. El îl urma pe Mareșal în toate deplasările și filma toate momentele mai importante. A îndeplinit această atribuție până în ultimul moment. După ce-a trăit acele momente îngrozitoare, pe care a trebuit să le filmeze (bănuia că fusese ales anume, pentru a-i fi verificate sentimentele față de Conducător), se simțea complet prăbușit. Îl cunoscusem jovial, sigur pe vorbele sale, amabil și curtenitor. Acum apăruse într-o ținută neglijentă, cu hainele ponosite, nebărbierit, părea să fi îmbătrânit cu douăzeci de ani. Fiindcă nu-mi spusese la telefon despre ce este vorba, nici nu-mi dădusem seama de rolul pe care l-a jucat el însuși în tragedia Mareșalului.

- Ce este, domnule Gologan? Ce s-a întâmplat cu dumneata? Ai neplăceri cu securitatea?

- Sunt un om distrus! a izbucnit el. Dacă ați ști ce mi-a fost dat să fac! Din acea clipă, nu mai am odihnă, nu mai am somn, umblu înnebunit prin oraș.

- Spune-mi, ce poate fi atât de grav?

- Nu grav, cumplit, domnule colonel! Am fost trimis să filmez moartea Mareșalului.

M-am cutremurat. El continua profund tulburat, mistuit de remușcări neîntemeiate, de revoltă și de disperare.

- Închipuiți-vă ce blestem! O asemenea faptă cumplită! Nu pot dormi. Mă urmărește zi și noapte ropotul gloanțelor, ele au pătruns și în trupul meu, nu numai în trupul lui...

I-am adresat cuvinte încurajatoare, l-am îndemnat să privească moartea Mareșalului ca un fapt sublim, să vadă dincolo de cruzimea oamenilor măreția unei existențe care se topise în mitul nea-

mului nostru.

Ne-am îndreptat pe jos spre Parcul Libertății. Am căutat o bancă, ne-am așezat, l-am îndemnat să povestească.

Tremuram tot. Îmi tremurau genunchii, îmi tremurau mâinile, transpirasem pe tot corpul. Deși era foarte cald, clănțăneam de frig. Îmi era și frig, și frică. Putea să mi se facă rău. Dacă mâinele aveau să-mi tremure tot așa, nu mai puteam să fixez mira. Dacă se bloca aparatul? Mă gândeam la aceste lucruri cuprins de o teribilă panică. Dacă ratam filmarea, s-ar fi socotit că săvârșisem un sabotaj. Am încercat să mă controlez. Clipele de așteptare se scurgeau cu greu. Deodată, a apărut grupul celor patru condamnați, cu Mareșalul în frunte. Inima parcă a încetat să bată. Eram numai ochi, ochii dilatați, întreaga ființă se concentrase în ei. Grupul se apropia solemn. Când Mareșalul a ajuns la câțiva pași de mine, am pus aparatul în funcțiune. Toate gesturile mele erau mașinale. Obiectivul aparatului interpus între mine și realitate îmi dădea impresia că visez. Am filmat mereu, mereu. Aparatul țârâia cu hărnicie. Acolo, în obiectiv, nu mai era Mareșalul, ci o ființă eterică, desprinsă de această lume. L-am prins bine în obiectiv. Era cel dintotdeauna, mai luminos parcă, mai senin. Costumul impecabil, descoperit, purta pălăria în mâna stângă, mâna înmănușată. Îi aveam și pe ceilalți în obiectiv, dar ochiul meu îl vedea doar pe El. În mersul acesta ceremonios, a ajuns la locul indicat. Grupul s-a aliniat cu fața la cei patru pistolari. Nu mi-am dat seama dacă erau paznici sau civili care îmbrăcaseră vestoane militare. Pantaloni de haine civile, oricum, militari nu erau. Când s-a apropiat momentul, am auzit vocea Mareșalului limpede și pătrunzătoare: «Domnilor, suntem gata! Ochiți cum trebuie! Trăiască România! Foc!» A comandat impasibil, ca și cum n-ar fi fost vorba de persoana lui. Ceilalți trei se închinau, făceau mereu semnul crucii. Patru rafale scurte de pistol automat, în liniștea de cimitir a acelui colț de închisoare. Mihai Antonescu, generalul Piki Vasiliu, Gh.Alexianu au căzut retezați și trupurile lor au rămas în nemișcare. Aparatul țârâia necontenit, urmăream împietrit scena de coșmar. Se petrecea ceva incredibil. Mareșalul se ridicase într-un genunchi și, înălțându-și pieptul și fruntea, a strigat: «N-ați nimerit, domnilor! Ochiți mai bine, terminați odată!» Pistolarul din dreptul lui s-a desprins din rând, a înaintat câțiva pași și a tras în tâmplă, dându-i lovitura de grație. Aparatul zumzăia, sfârâia într-una iar eu, la capătul puterilor, nu-mi dădeam seama că totul se încheiase.

În sfârșit, Regele putea să fie liniștit. Despre aceasta ne asi-

gură fostul său adjutant de pe atunci, în cartea *În uniformă pentru totdeauna*, apărută în anul 1977: «Regele, pe toată durata procesului Mareşalului, a fost foarte neliniştit. Mereu întreba: 'Ce-a mai declarat Antonescu?' El nu s-a liniştit decât atunci când i s-a spus că sentinţa fusese executată».

Trupurile morţilor au fost aşezate în sicriile dinainte pregătite, sicrie simple, din scândură de brad. Pe înnoptate, au fost duse cu un autocamion la crematoriul *Cenuşa*, unde au fost imediat incinerate. Nu se ştie nimic despre soarta urnelor. După unii, cenuşa Mareşalului (bineînţeles, şi a celorlalţi trei), a fost risipită pe vastul teren năpădit de bălării din spatele crematoriului, denumit pe atunci Valea Plângerii, azi Parcul Tineretului. După alţii, urna Mareşalului s-ar afla şi astăzi sub cheie, la MAI. Cert este că Mareşalul nu şi-a aflat loc de veci în pământul României, adeverindu-se cele presimţite de el şi exprimate în *Ultimul cuvânt*. Nici dorinţa exprimată în scrisoarea către soţia sa, de a fi îngropat în Iancu Nou, alături de străbuni şi de cei cu care a copilărit, nu i-a fost respectată. Astfel, rămăşiţele pământeşti ale celui care a fost fala neamului şi slujitorul lui în cumplite vremuri de răsboi, a rămas ca şi trupurile atâtor martiri-eroi ai României, fără mormânt. Ca şi ostaşii noştri căzuţi pe frontul de Est. Eroarea va trebui să fie corectată de generaţiile viitoare, deoarece un popor mic nu se impune în lume decât prin numărul oamenilor de valoare pe care îi dă. Oricât de mulţi vor fi fost ori sunt aceşti oameni de valoare, nu este îngăduit să se nesocotească nici unul dintre ei, chiar dacă este un învins. Mai mult decât atât, un popor nu este mare numai prin faptul că din rândurile lui au purces oameni de seamă, ci şi prin preţuirea pe care o acordă valorilor sale naţionale, dând pildă faptele şi gândurile lor pentru generaţiile ce vor veni.

Maria Antonescu nu s-a dus la mânăstire, aşa cum o sfătuise cu limbă de moarte soţul ei. Imediat după execuţia Mareşalului, cu sănătatea şubrezită, ea a fost internată o vreme la Spitalul Filantropia. Acolo a vizitat-o soţia mea, condusă de Domnica Negulescu. Maria Antonescu a primit-o cu plăcere. O cunoştea de pe vremea când lucra la un spital al Patronajului. I-a vorbit despre cele petrecute la proces.

După ce s-a mai întremat, doamna Antonescu a căpătat domiciliu obligatoriu în locuinţa mamei sale din Bucureşti, unde am vizitat-o şi eu. Era resemnată, îşi purta crucea cu multă demnitate. Mi-a arătat aceeaşi bunăvoinţă dintotdeauna. S-a informat de soarta ofiţerilor din fostul Cabinet Militar, mi-a vorbit despre Mareşal, îşi

amintea ultimele zile de la Snagov şi felul cum plecase, fără nici o grijă la Palat. De la ea am aflat amănuntul că Mareşalul suporta greu cizmele. Pe când am vizitat-o eu, paza locuinţei era numai de formă. Un miliţian. Pe urmă, paza a devenit severă, controlând pe cei ce veneau în vizită.

Când am văzut-o a doua oară, în amintirea Mareşalului, mi-a dat o şapcă de-a lui şi câteva franjuri din şalul pe care Mareşalul i-l dăduse la întâlnirea de la Jilava, precum şi câteva decoraţii. Le-am primit cu multă emoţie şi le păstrez neatinse, ca pe nişte scumpe relicve. A apelat să-i fac un serviciu, recuperând parte din obiectele încredinţate unor persoane. Am încercat zadarnic, deoarece acele persoane n-au recunoscut că ar fi avut ceva de înapoiat doamnei Antonescu.

Când generalul Racoviţă a fost numit ministru, eu am fost pus la dispoziţia Ministerului. Cunoscându-mă bine, deoarece din comandamentul său fusesem mutat la Cabinetul Militar, generalul Racoviţă mi-a încredinţat misiunea de a merge la Predeal, la vila Mareşalului, ca să salvez cărţile de valoare, pentru a le preda Academiei Române.

Era la jumătatea lunii septembrie, 1944. Am stat în locuinţa de la Predeal câteva zile, respirând atmosfera în care încă plutea spiritul Mareşalului. Mă mişcam cu sfiiciune, parcă aş fi fost într-un templu. Totul îmi vorbea despre el: încăperile modeste, mobilierul simplu dar cu mult gust ales şi aranjat, liniştea, lumina irizată care inunda toată vila, creind o atmosferă de taină. O durere mută în fiecare dintre acele lucruri părăsite. N-am îndrăznit să mă aşez la biroul său. Stiloul şi bloc-notesul erau acolo, aşteptând. Ludovic, valetul său, mi-a arătat uniformele militare şi hainele civile, care stăteau frumos rânduite şi aerisite în dulapuri. Ludovic rămăsese la datorie, aşteptându-şi stăpânul.

Am întârziat mult în grădina din faţa vilei, admirând peisajul unic, de pe cel mai înalt punct al Cioplei, către Bucegi! O privelişte măreaţă. Ce ochi, ce dragoste de natură îl călăuzise să-şi aleagă acel loc minunat, pentru a-şi construi un adăpost, un refugiu. Aici şi-a petrecut cele mai frumoase zile ale vieţii lui, aici făurise cele mai îndrăzneţe planuri şi tot aici şi-a aflat resemnarea şi şi-a refăcut moralul, în urma loviturilor primite.

În grădină, tulpinele de trandafiri răsădiţi şi îngrijiţi de mâna lui, resimţeau lipsa stăpânului.

Vila era plină de obiecte, toate ar fi meritat să fie păstrate, aşa că misiunea mea s-a dovedit ingrată. Am ales un tablou de Grigorescu (portretul unei ţigănci) şi alte două picturi ce mi s-au părut mai

valoroase. Am găsit toate cărţile de valoare împachetate în şapte lăzi. Restul bibliotecii, peste o mie de volume, nu le-am putut lua. Casa a rămas aproape intactă, sub paza valetului Ludovic. Am întocmit un proces verbal de obiectele ridicate şi cu ele în autocamion, am pornit spre Bucureşti.

Acele impresii i le-am împărtăşit doamnei, care mă asculta cu lacrimi în ochi.

Când lumea a început să dea buzna şi controlul s-a înăsprit, nu m-am mai dus. În schimb, s-a dus soţia mea. Ea a mai aflat şi alte amănunte din viaţa în închisoare a Doamnei Antonescu. Venise iarna, Doamna nu avea palton gros, a înaintat o cerere către prim-ministrul dr.Petru Groza, prin care cerea să i se trimită o ladă de la Predeal, în care se aflau hainele ei de iarnă. A fost adusă o ladă cu lucruri care-i aparţineau, dar în ea erau draperii de creton. Astfel, a rămas să poarte paltonul doamnei Niculescu, al mamei ei. Doamna Negulescu aduna lucruri groase de la cunoştinţe.

Nu s-a împlinit anul, când Maria Antonescu a fost obligată să se ducă într-un sat din Bărăgan, cu domiciliu forţat. De aici încolo, a început un alt calvar care avea s-o ducă la mormânt. I s-a repartizat o casă cu pământ pe jos. Era obligată să se ducă lunar la postul de jandarmi din comuna alăturată, să se prezinte. Mergea pe jos, pe arşiţă, pe ploi, pe ger, adesea înotând prin zăpezile Bărăganului. Nu avea nici un mijloc de deplasare. Trăia din generozitatea prietenilor puţini ce-i mai rămăseseră şi datorită devotamentului fostei sale secretare, Domnica Negulescu. Ea îi aducea alimente, câte un bidon de gaz lampant, îmbrăcăminte, ceea ce putea să colecteze de la diferite persoane.

Când s-a îmbolnăvit grav, în iarna anului 1956 şi a căzut la pat, Domnica Negulescu a fost nevoită să o interneze la un spital din Călăraşi. Prietenii ei, informându-l pe prof.dr.Burghele, acesta a consimţit să o interneze la spitalul *Pandur* pe care îl conducea. Boala de inimă avansase, faţa era umflată, era de nerecunoscut. Toate străduinţele prof.Burghele n-au folosit decât pentru a-i oferi condiţii mai umane şi a-i atenua suferinţele. A fost înmormântată la cimitirul Bellu Militar, în cavoul familiei. La căpătâiul mormântului se află o cruce mare de piatră albă. Pe lespedea de marmură stă scris: Maria Antonescu. Deasupra numelui, săpată crucea Consiliului de Patronaj, la capete înflorituri de crin.

PARTEA VIII

EPILOG

- Cum a sfârşit-o Sănătescu?

Deşi generalul Sănătescu se putea socoti cu conştiinţa împăcată şi poate fi oarecum scos din discuţie, totuşi faptul l-a zdruncinat profund. Natură suferindă, răul s-a accentuat rapid şi, la un an după aceasta, în 45-46 a murit. Are o fiică, trăieşte. Pe el nu l-am mai văzut. Fiica lui este soţia unui medic renumit. Am avut mereu o reţinere. Dacă nu era Sănătescu, Mareşalul ar fi plecat pe front, n-ar fi venit la Palat.

Emilian Ionescu?

A, cum am spus, îndreptăţit să aştepte culesul roadelor recunoştinţei, faţă de acţiunea lui indiscutabil hotărîtoare, deoarece, dacă era după Sănătescu, Mareşalul ar fi fost liber, este limpede ca lumina zilei că acel ordin (luaţi mâna de pe domnul Mareşal, cum aţi îndrăsnit?) era ordinul de punere în libertate. Sau cel puţin aşa ne place să credem, în favoarea memoriei generalului Sănătescu. Emilian Ionescu s-a scăldat în aura izbânzii, privind cu toată încrederea către Aliaţi, uitând că în spatele lui erau comuniştii şi că el lucra în folosul lor. În orgoliul lui naiv a putut să creadă că, de acum înainte, Apusul va dicta în România şi a început să cocheteze cu vechile partide, cu reprezentanţii Apusului, iar guvernul de atunci se gândea mai mult la propria siguranţă, şi apoi la actul de recunoştinţă. L-a băgat deci la închisoare şi pe el, şi pe Aldea, şi pe Mocioni, şi pe Ioaniţiu. Dacă nu murea, intra şi Sănătescu la închisoare ca anglofil. Au stat câţiva ani buni. Aldea a murit la închisoare, după ce, se zice, ar fi organizat «Sumanele Negre».

- Ce erau aceste Sumane Negre?

- Organizaţii de tineri care umpluseră Munţii Apuseni şi atacau armatele sovietice. Emilian a fost eliberat după vreo şapte ani, şi, sub regimul lui Ceauşescu, a fost înaintat în funcţia de comandant al organizaţiei de tineret şi ridicat la rangul de erou. A făcut multe declaraţii, mai apare la televizor în uniformă de general, cu Mihai Viteazul, şi în faţa lui, copii, fete-băieţi de 10-12 ani. El povesteşte copiilor cum a procedat la arestarea Mareşalului. Copiii ascultă încremeniţi. Iată exemplul pentru tineret, iată cine le face azi educaţia... Este apreciat şi recompensat. Firesc, nu?

- Dămăceanu?

A murit în uitare. A scăpat de puşcărie pentru că s-a pus bine, la început, cu comuniştii, în special în timpul procesului. Totuşi, era gata să fie închis, fiindcă i s-a găsit o ulcică plină cu

cocoșei de aur și cum? El o îngropase bine, noaptea, la rădăcina unui copac din Băneasa, el și cu fratele mai mic, colonel de cavalerie, pensionar. Acesta, ducându-se tot într-o noapte să scoată ceva de acolo, a fost întâmplător controlat la ieșirea din pădure și i s-au găsit monetele. Luat la miliție, a declarat totul și a condus o echipă de control la locul unde se afla oala. Delict grav, caz de pușcărie. Generalul Dămăceanu a fost acționat în judecată. A cerut ședință cu ușile închise. Se zice că a declarat tot ce-a făcut pentru partid, pentru 23 august, și a cerut să fie absolvit de pedeapsă, pe baza acestor merite câștigate. Plenul de judecată a primit ordin să claseze dosarul. De la Ministerul de Răsboi a fost mutat și pus director al Plafarului, să se ocupe cu plantele medicinale. Om calculat, rece ca un pumnal, un caracter de bronz. Îi spuneam «cap de mort», era fioros, a fost în timpul răsboiului un câine, le era mai frică soldaților de el decât de inamic.

- În această echipă exista și generalul Rădescu, ajuns în exil, la Paris și apoi la New York, după ce-a jucat un rol important în conducerea Țării, împreună cu Sănătescu.

- Nu pot să spun un cuvânt despre Rădescu. Nu l-am cunoscut, am auzit despre el, atât. Ce știți dumneavoastră știu și eu. Cu plecarea lui Sănătescu de la Președinția Consiliului de Miniștri, generalul Rădescu, care a fost șeful statului major până în decembrie 1944, a fost solicitat să-l înlocuiască. Și a deținut acest post extrem de important pe vremea aceea, până la 6 martie 1945, când, sub presiunea străzii, a fost nevoit să-și dea demisia, fiind înlocuit de dr.Petru Groza. Probabil că generalul N.Rădescu, adversar al Mareșalului Antonescu pe care l-a boicotat tot timpul răsboiului, din umbră, l-a criticat, l-a dezaprobat tot timpul în cercuri intime, văzându-se pus în aceeași situație, să-și fi adus aminte de rebeliunea legionară. Și atunci a procedat la fel. A scos armata și a încercat să oprime mișcarea de stradă. Dar el nu înțelesese un lucru principal: generalul Antonescu, deși-i avea pe nemți în Țară și în București, aceștia nu au mișcat, lăsându-i libertatea de acțiune pentru a reprima rebeliunea. Rădescu însă avea Bucureștiul împănat cu trupe rusești, iar Malinovski n-ar fi stat deoparte la solicitarea Partidului Comunist, ajuns la lumina zilei. Totuși, trebuie remarcat gestul de a fi vrut să reediteze o a doua înăbușire a unei mișcări de stradă. A eșuat lamentabil, dar a scăpat viu din această criză și a fost lăsat în pace, cu destulă libertate pentru a întreține relații cu personalități politice de seamă și a-și organiza evadarea cu un avion militar, plecând chiar de pe aeroportul militar, Cotroceni. Acest aeroport era pe terenul cartierului Militari. Se zice că purta ranchiună Mareșalului Antonescu din motive intime.

Rădescu a fost un distins ofițer de cavalerie, cu educație aleasă, fost aghiotant regal sub Ferdinand, fost atașat militar la Paris, om cu vederi largi, temperament blând, un șef comod și agreabil, care și-a făcut multe simpatii și aprecieri, ca element de valoare, Face parte dintre cei cinci generali de cavalerie care au îndeplinit și rolul de prim-miniștri (1918-1945). Astfel se explică de ce, fiind la pensie de mulți ani, fusese rechemat și pus într-o funcțiune atât de înaltă, de curaj și de mare răspundere. Rădescu avea șaptezeci de ani. El ne readuce pe scena politică fugitiv, imaginea Mareșalului Averescu, cu care semăna ca fizic, tot înalt, tot slab, figură prelungă și osoasă, mai puțin barbișon.

30 septembrie 1981. Dimineața nouroasă, în grădina vilei din Palma, răcoare, rumoarea vapoarelor din Porto Pi, foșnet de frunze, o indecisă stare de melancolie. Colonelul George Magherescu vorbește fără întrerupere, ca și cum ar citi o carte, fiecare cuvânt pare bine gravat în memorie, neclintit, ca și opiniile acestui scriitor-soldat.

În dimineața asta, figura generalului Nicușor Dragomir îmi apare încadrată în zăbranicul negru al regretelor pe care le-a stârnit în lumea militară românească pierderea lui. Într-adevăr, Nicușor Dragomir s-a stins din viață în iulie a acestui an. Vestea morții lui m-a surprins și m-a întristat, lăsându-mi în inimă un gol. Legăturile noastre au avut continuitate și temeinicie. La înmormântare nu m-am putut duce, deoarece n-am știut nici ziua, nici ora. A fost condus la locul de veci cu mare cinste de toți camarazii, cunoscuții, foștii și nefoștii lui subalterni, toți aceia din vechea și din noua armată pentru care numele lui Nicușor Dragomir evoca o pagină importantă din istoria culturii militare și a culturii românești, iar în ceea ce privește istoria răsboiului, era pus în josul fiecărei pagini de rapoarte operative semnate de el în calitate de șef al operațiilor la armată și apoi de șef de stat major la Armata a IV-a, de la începutul răsboiului din Est până la jumătatea duratei răsboiului din Vest. La aceasta se adaugă numărul decretelor pe care le-a semnat cât timp a fost ministru al coordonării în guvernarea Mareșalului Antonescu, trecut apoi pe titluri de cărți publicate și culminând cu înscrierea lui pe diploma de doctor în științe economice în Italia și de absolvent al Școlii de Răsboi din Torino. Aceasta spune foarte mult, spune totul. Numele lui Nicușor Dragomir a răsunat cu un ecou fatidic în momentele cruciale din zilele de 20-24 august 1944. Ca introducere e bine?

Da, satisfăcător.

- Să intrăm în subiect. L-am cunoscut pe Nicușor Dragomir ca profesor de tactică generală la Școala de Răsboi. Figura lui,

maniera, dar mai ales metoda de predare m-au încântat. De talie potrivită, plinuţ la faţă, faţa rotundă şi luminoasă, cu lumina ochilor surâzătoare şi amabilă, care întovărăşea vorbirea lui spumoasă, şăgalnică şi plină de interes, cât şi atitudinea sa plină de afabilitate, era menită să te atragă şi să te cucerească, iar apoi să te facă să i te ataşezi. Bunînţeles, datorită firii mele retrase şi circumspecte, mi-am stăpânit imboldul de a mă lăsa sub influenţa magnetismului său atrăgător şi am continuat să-l simpatizez de la distanţă, completându-i portretul care a rămas adânc săpat în sufletul meu de atunci.

Amintirea care mă leagă de el s-a adâncit, atingând cele mai profunde corzi ale sufletului meu, când a izbucnit marele conflict ce l-am avut cu comandantul de atunci al şcolii, generalul Paul Teodorescu, care a încercat prin mine să-l dărâme pe maiorul Mircea Tomescu, fără să reuşească, cu toate intimidările la care m-a supus. Toţi profesorii au ameninţat cu plecarea din şcoală, în cazul când eu voi fi sancţionat pentru sfidarea adusă comandantului şcolii, considerându-mă, în acelaşi consens, că fusese în dreptul meu să mă apăr. Toţi m-au apărat fără să le-o cer, fără s-o ştiu, dar cei mai asidui apărători au fost Nicuşor Dragomir şi Puiu Petrescu. Despre această acţiune am aflat, bunînţeles, mult mai târziu, mirându-mă atunci că nu mă alesesem cu nici o sancţiune, în urma ieşirii mele. Mi-a povestit mult mai târziu maiorul Marcel Olteanu. Trecuse un an, terminasem Şcoala de Răsboi, am găsit cu cale să mă duc acasă la Puiu Petrescu şi Nicuşor Dragomir şi să le exprim mulţumirile şi recunoştinţa mea. În felul acesta, mă legasem printr-un act concret de persoana lor. Cu primul n-am avut prilejul să mă mai întâlnesc, deoarece fusese trimis ataşat militar în America, unde s-a expatriat. Pe al doilea l-am întâlnit mereu şi i-am arătat de fiecare dată stima mea. Prilejul se oferea aproape zilnic, după venirea Mareşalului Antonescu la conducere. Pe mine mă adusese Mareşalul la cabinet din primele zile. În 7-8 septembrie mă prezentasem la serviciu, în 1940. Antonescu mă cunoscuse pe când eram sublocotenent în Regimentul 9 Roşiori «Principesa Elena» de la Giurgiu. El venise comandant, după terminarea stagiului său de ataşat militar la Londra şi Paris, în 1926, şi se pare că îi făcusem o impresie deosebită. În tot timpul comenzii sale m-a tratat cu afecţiune, dându-mi să îndeplinesc anumite misiuni speciale, în cadrul programului de instrucţie, de a căror înfăptuire s-a arătat, de fiecare dată, foarte mulţumit. A vrut să mă trimită la şcoala de la Saumur, dar nu îndeplineam condiţiile de stagiu şi s-a amânat această plecare pentru altă ocazie. După plecarea sa de la comanda regimentului către comenzi superioare, am păstrat

legăturile cu el, scriindu-i și făcându-i dedicații pe primele mele publicații cu subiect militar, la care îmi răspundea întotdeauna cu laude. Când a venit la comanda Școlii de Răsboi, m-am prezentat la examen, el era președintele comisiei de admitere, în calitate de șef al Marelui Stat Major. Ei, dar acuma trebuie să fac o largă digresiune, până să-mi reiau firul întocmirii portretului lui Nicușor Dragomir, dar văd că n-am încotro și trebuie să mă supun exigențelor dumneavoastră.

Sosiseră evenimentele tulburi din anii 38-40. Eu terminasem Școala de Răsboi și eram stagiar la Marele Stat Major. Transmiteam informații mai importante în legătură cu evenimentele militare europene lui Antonescu, prin Elefterescu. Așa că numele meu rămăscse în evidență în fața lui Antonescu. De aceea nu m-a surprins ba, mai bine zis chiar mă așteptam - ca, odată cu venirea lui la putere, să fiu adus lângă el. De ce? Pentru că odată, la câțiva ani după plecarea lui de la comanda Regimentului 9 Roșiori și venirea lui la comanda Școlii Superioare de Răsboi, i-am scris o scrisoare prin care îl rugam ca, ținând seama că eu îl consider un model de urmat și că am o vie admirație pentru el, i-aș cere favorul să mă ia în serviciul de adjutant. Mi-a răspuns foarte amabil (regret că am ars toate scrisorile ce mi le-a trimis în momentele grele prin care am trecut, dar le păstrez pe toate în adâncul sufletului meu), că postul pe care-l solicit nu corespunde unui ofițer cu veleități de a face carieră în armată. Un post de adjutant este un post ce se dă, de obicei, unui ofițer fără prea mari însușiri, dar că, în viitor: va avea în vedere. Și-a adus el aminte, în vâltoarea în care intrase la 4 septembrie, de această promisiune? Greu de spus, dar eu m-am legănat mereu în această speranță, deoarece știam că odată cuvântul dat de către Generalul Antonescu, era ca și înfăptuit. A ținut minte sau nu, cert este că, în ziua de 6 septembrie, primesc telegrama la comandamentul Diviziei a II-a Cavalerie din Suceava, comandată de generalul Mihail Racoviță, semnată de șeful de cabinet Mircea Elefterescu, precum că sunt mutat la cabinetul militar al Conducătorului, cu prezentare imediată. Dus cu alai la gară, în ziua următoare eram în Palatul Cantacuzino, pe Calea Victoriei. Din acel moment, am reluat legătura și cu generalul Nicușor Dragomir, care era locotenent-colonel. Reîntâlnirea cu el a fost foarte plăcută. El, fericit că Generalul Antonescu îl alesese printre sfetnicii lui, jubila. Știindu-mă și pe mine oarecum în grațiile Generalului, bunînțeles că mi-a acordat o atențiune afectuoasă. Nu este exclus ca, în sinea lui, să fi încercat o vie satisfacție că mă ajutase cândva. Eu i-am stat într-ajutor ori de câte ori posibilitățile mele modeste mi-o îngăduiau. Nicușor Dragomir a știut să se facă util

Mareşalului din primul moment, sugerându-i ideea (el era doctor în ştiinţe economice), că un randament mult mai bun s-ar obţine dacă anumite ministere, care au contingenţă cu bunul mers al economiei ţării, s-ar afla sub o direcţie coordonatoare. Şi-a dat exemplul Ministerului Economiei Naţionale, al Agriculturii, al Înzestrării Armatei etc. Toate acestea se coordonează prin Preşedinţie, îngreunând şi împietând asupra activităţii Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. O coordonare a acestor departamente prezenta avantajul rezolvării multor probleme în acest cadru şi prezentarea soluţiei definitive pentru aprobarea şefului statului.

Generalului Antonescu i-a surâs această propunere şi l-a numit pe locotenent-colonelul Dragomir ministru al coordonării. Prin cunoştinţele lui vaste şi temeinice, prin spiritul său pătrunzător, inteligenţa vie, capacitatea de a afla soluţii practice şi mai ales datorită tactului său deosebit, în această calitate nu era zi să nu-l întâlnesc pe sălile Preşedinţiei, să nu-l salut şi să nu am un schimb de cuvinte cu el, agreabil totdeauna, şi o strângere afectuoasă de mână. Dar, Nicuşor Dragomir mai avea o calitate: era şi simpatizant legionar. Mult mai târziu, abia după patruzeci de ani de la petrecerea acestor evenimente, la el acasă, într-o seară, mi-a povestit cum a pus în contact pe generalul Antonescu cu şeful mişcării legionare, Horia Sima. A fost o poveste plină de pitoresc, pe care am consemnat-o şi am înscris-o în memoria mea. Prin faptul acesta, el şi-a câştigat încă un atu în faţa generalului Antonescu, căruia îi plăcea să facă apel deseori la spiritul viu şi inventiv al lui Nicuşor Dragomir, care, gata oricând, cu surâsul pe buze şi curtuazie de curtean înnăscut, oferea soluţii cu uşurinţa cu care un scamator scoate la nesfârşit batiste dintr-o pălărie. Eu, văzând cum i se accentuează tenta verde peste coloritul său ostăşesc, am intrat puţin în rezervă faţă de dânsul. Aveam o idiosincrazie pentru culoarea verde. Asta nu însemna că îmi convenea culoarea roşie. Nu. Păstram exact linia de mijloc, albul, simbol al neîntinării. Haina de ostaş pe care o purtam cu demnitate era deajuns să simbolizeze simţămintele cărora mă dedicasem. Acelea ale unui ostaş care n-are în gând decât naţionalismul şi patriotismul cel mai independent faţă de orice culoare politică. Şi, în acea atmosferă de legionarism care se instaurase în jurul Conducătorului, în primele luni ale guvernării sale, o altă uniformă decât cea militară părea sinonim cu o adversitate. Sentimentul acesta nu-l manifestam sub nici o formă, ci pur şi simplu evitam orice contact cu legionarii.

Deci, pe Nicuşor Dragomir îl pusesem oarecum la carantină. L-am scos de la carantină abia pe ziua de 22 ianuarie 1941, mai exact în noaptea de 21-22 ianuarie. De atunci, Nicuşor Dragomir s-a aflat

prezent până la sfârşitul rebeliunii la Preşedinţie, lângă Generalul Antonescu, împreună cu cabinetul său militar. În acea noapte l-am auzit perorând pe culuarele din faţa cabinetului Generalului Conducător, în faţa unui şef legionar, care abia ieşise nemulţumit de rezultatele tratativelor, spunând: «Generalul Antonescu ne ameninţă cu scoaterea cordoanelor sale militare!» Atunci, Dragomir, vehement, i-a răspuns pe loc: «Nu, domnule, vă înşelaţi, nu cordoanele militare ale Generalului Antonescu vor ieşi în stradă, ci cordoanele instinctului de apărare ale neamului. Pe ele le veţi găsi în plină stradă, în cazul că acţiunea dumneavoastră va fi împinsă până acolo încât reflexul de apărare al unui stat şi al unei naţiuni ar fi silit să intre în acţiune...»

Pentru mine a fost deajuns. Nicuşor Dragomir apărea iarăşi în haina lui ostăşească. A avut acest reflex moral şi românesc ca, atunci când a văzut că mişcarea pe care o simpatiza a luat drumul spre prăpastie, să se detaşeze de ea, s-o lase în calea ei spre pierzanie şi să se alăture reprezentantului ordinei şi garantului împlinirii năzu inţelor neamului, în spirit de dreptate şi omenie. Dar, cu toate acestea, ceva se petrecuse, deoarece, după înfrângerea rebeliunii, cu toată dovada de devotament către cauza Generalului Antonescu, colonelul Nicuşor Dragomir n-a mai apărut pe lista miniştrilor cabinetului ulterior. S-o fi întâmplat vreun conflict între el şi Mareşal? A fost oare victima unei intrigi a lui Ică Antonescu? Fapt este că el a trecut în cadrul atribuţiilor ostăşeşti. Poate trebuia să meargă la stagiu, poate şi-a cerut el însuşi plecarea, nu pot să fiu sigur. Cert este că, imediat după rebeliune, până la sfârşitul guvernării Mareşalului, Nicuşor Dragomir a rămas în cadrele armatei, ocupând posturile pe care le-am enumerat la început. L-am reîntâlnit în Moldova, în martie 1944, în calitate de şef al secţiei operaţii, cu gradul de colonel, la Armata a IV-a, comandată de generalul Avramescu. Atunci am luat contact de serviciu cu el. Fiind secundul colonelului Davidescu, eram veriga de legătură dintre Mareşal şi armată şi, firesc, aveam săptămânal ocazia ca trei zile să-l vizitez la comandament, atunci când Mareşalul făcea inspecţiile pe front. O rectificare.

- Spuneţi, ce anume?

Nu Avramescu, ci Racoviţă era comandantul Armatei a IV-a. De corectat... În ce-am intrat eu, domnule Drăgan...

- În istorie, bineînţeles. Memoria dumneavoastră e nevoie să substituie multe inexactităţi şi fantezii care s-au acumulat de-a lungul anilor în jurul Mareşalului. Deci, aţi reluat relaţiile cu Nicuşor Dragomir.

Curios, Nicuşor Dragomir nu mă mai primea cu aceeaşi

afabilitate. Avea faţă de mine o reţinere. Asta m-a făcut bănuitor, pentru că, aşa cum am spus, acolo unde simţeam o reţinere faţă de mine, deduceam o atitudine defectuoasă faţă de Mareşal. Şi aşa au urmat relaţiile noastre până la 22 august, când, în dimineaţa zilei, Mareşalul Antonescu a pus pe hartă în faţa colonelului Dragomir şi a colonelului Davidescu, cu creionul lui, toate liniile succesive pe care forţele Armatei a IV-a trebuia să le urmeze, în ruperea luptei cu armata sovietică şi regruparea ei în ordine, pe linia de fund, Focşani-Nămoloasa-Galaţi, pregătită din timp. Ordinul a fost dat ca mişcarea să înceapă la căderea serii, în ziua de 22 august. În felul acesta, cum am mai spus, Mareşalul Antonescu se rupea de forţele germane ce se retrăgeau pe munţi către Vest, iar el, cu trupele lui, se trăgea spre Sud. Comandamentul german cunoştea această măsură luată de Mareşal şi, în seara de 22, când am părăsit cu avionul Armata a IV-a, generalul Friessner, comandantul german, căzuse de acord cu ea, pentru a salva armatele de la o încercuire inamică. Noi ştim că Mareşalul, prin această măsură, se pregătea pentru armistiţiu. După acest acord româno-german şi după dispoziţiunile date la faţa locului, Mareşalul Antonescu, liniştit dinspre partea frontului, s-a întors la Bucureşti unde îl aşteptau evenimentele fatale.

Dragomir a rămas mai departe în Armata a IV-a, a condus retragerea, s-a ilustrat printr-o acţiune de care lui i-a fost foarte ruşine, povestindu-mi-o, şi al cărei efect nefavorabil armatei a căutat să-l atenueze, nereuşind să o facă în întregime, şi anume: capturarea restului trupelor germane din apărarea Capitalei, în frunte cu generalul Hansen, şeful misiunii militare germane şi generalul-aviator Gerstenberg, comandantul forţelor aeronautice şi aeriene germane din România.

M-am reîntâlnit cu Nicuşor Dragomir pe frontul din Transilvania. Văzându-mă la masă, la popotă, mai întâi mi-a răspuns rece la salut, apoi mi-a adresat o întrebare: ce mai este nou prin Bucureşti? Ironic cum sunt, i-am răspuns: Nimic, Bucureştiul se eliberează. Imediat mi-am dat seama că gluma mea nu putea să fie gustată, în acele împrejurări. Nicuşor Dragomir a făcut feţe-feţe, apoi, pe neaşteptate s-a retras.

Am plecat spre cantonamentul meu însoţit de un camarad. El mi-a spus sincer: «Ce ţi-a venit să spui? El tremură pentru locul lui de aici. Ruşii n-au încredere în el, deşi îl preţuiesc. Îl suspectează. Debitând asemenea cuvinte în faţa tuturor ofiţerilor, în care el nu are încredere deplină, i-ai creat o situaţie echivocă. Adică, cum, de cine se eliberează Bucureştii? De ruşi, de comunişte? Cum avea el să asculte această declaraţie netulburat şi să rămână în continuare la

popotă? A ieşit din situaţia jenantă în care l-ai pus prin fugă. Dar să ştii că n-o să ţi-o ierte». Şi de aceea cred eu că ideea cu mutarea a venit după masa cu ofiţerii, pentru că oricum nu m-ar fi tolerat lângă el multă vreme, deoarece prea purtam cu mine umbra Mareşalului.

- Nu şi bastonul de Mareşal, care, în noile condiţii istorice, ar fi fost refuzat oricărui adevărat ofiţer de cavalerie. Aţi explicat, în cele din urmă, ce-aţi înţeles prin eliberare?

Era tocmai schimbarea lui Sănătescu cu Rădescu. Iar Rădescu venise la guvern cu arogarea unei veleităţi de independenţă, impunând autoritatea guvernului. Acesta era momentul plecării mele. De aceea am rostit acele cuvinte care nu voiau nicidecum să fie o aluzie la despresurarea Bucureştiului de trupele nemţeşti, şi nici o eliberare dorită de sub ruşi. «Mai bine nu le spuneai» a gândit camaradul meu. Iar eu am răspuns: «Am vrut să ştiu în ce ape vă mai scăldaţi voi şi mai ales ce gândeşte el în legătură cu mine. M-am lămurit. Locul meu nu este aici, locul meu este pe front». A doua zi dimineaţă m-am trezit cu maşina pusă la dispoziţie, pentru a mă duce imediat la postul de comandă al Diviziei a VIII-a de cavalerie, unde am fost primit ca un fiu rătăcitor. Eram de-al lor, dar nu izgonit dintre ei, şi veneam între ai mei. Situaţie comică. Căzusem din lac în puţ. La comandamentul Diviziei a VIII-a cavalerie l-am găsit pe generalul Hercule Fortunescu, neutru, dar pe care-l cunoşteam de pe vremea când colonelul Antonescu comanda Regimentul 9 Roşiori, eu eram sublocotenent iar el era căpitan-comandant de escadron. Deci, prilej de amintiri ale unor timpuri romantice şi reînnodarea unei vechi camaraderii.

- Cu Hercule?

- Da. Ceilalţi, toţi, purtam o tinichea de coadă. Ca şi mine, de altfel, numai că tinichelele nu erau de tablă, ci adevărate ecusoane de nobleţe. Şeful de stat major al Diviziei, locotenent-colonelul Traian Hodoş, fostul şef de cabinet al criminalului de răsboi, generalul Pantazi, Mihai Pantazi, comandantul secund, generalul Vladimir Constantinescu, frate vitreg cu fostul ministru al Apărării Naţionale, Mihai Pantazi, puşcăriaş, închis cu prilejul bătăii dintre soldaţii români şi ruşi din divizia sa şi trimis pentru reabilitare la comandamentul liniei de luptă al diviziei, colonelul Georgescu Moncher, comandantul Regimentului 2 călăraşi, şi el puşcăriaş ca şi Vladimir, trimis în reabilitare pe front, Vlad Neniţescu, secundul meu la Biroul III Operaţii, fostul şef de cabinet al lui Ică Antonescu şi, culmea, vin şi eu, fost şef de birou la cabinentul Mareşalului Antonescu. Ce vreţi mai mare grevare pe care o aduceam eu comandantului diviziei de cavalerie? O divizie al cărei comandament era format în cea mai

mare parte din antonescieni. Eram în drept să ne aşteptăm la o supraveghere atentă din partea ruşilor şi la o neîncredere totală. Lucrurile s-au petrecut, de necrezut, cu totul pe dos. Nu numai că înaltul comandament sovietic nu ne-a privit cu suspiciune, dar ne-a avut în mare cinste şi ne-a onorat cu misiuni grele, uneori peste forţele de luptă ale diviziei. Divizia s-a achitat întotdeauna de misiunile grele ce i s-au dat şi a primit elogii din partea comandanţilor ei şi ai celor sovietici. Dar să lăsăm asta deoparte şi să revenim la Dragomir. Peste trei-patru zile de la prezentarea mea la comandamentul diviziei, mă trezesc cu el în inspecţie. Mă ia deoparte şi, foarte cinstit, îmi spune: «Dragă Magherescu, mi-a venit greu să te dau de lângă mine, dar te rog să mă crezi că am făcut-o spre binele dumitale. La armată nu era mediul în care să poţi sta şi lucra. Comandamentul armatei trece prin momente foarte grele, fiind suspectat de ruşi. Nu pot să-ţi spun mai mult. Dar te rog să crezi, şi te vei convinge, că măsura luată este în favoarea dumitale, pentru că nu mai stai în evidenţă acolo, să se lovească toţi de trecutul dumitale, iar aici eşti într-un comandament mic, pe front, între cavaleriştii dumitale, care te cunosc şi te apreciază, iar aceste comandamente sunt privite cu alţi ochi de ruşi şi-şi au prerogativele lor aparte». Începusem să mă conving că generalul Dragomir, salvându-se pe el, mă salvase şi pe mine. După puţin timp de la această întâlnire, el a dispărut misterios de la şefia de stat major a armatei şi un zvon teribil mi-a ajuns la ureche: el, împreună cu comandantul Armatei ai IV-a, cu întreaga lui familie, soţie, două fiice, un ofiţer de stat major (ginerii o luaseră din loc mai înainte) au fost ridicaţi într-o noapte şi duşi în Rusia, unde li s-a pierdut urma. Această veste m-a îngheţat. Aceasta mi-ar fi fost soarta dacă rămâneam în Armata a IV-a, lângă generalul Dragomir. I-am mulţumit în gând cu recunoştinţă.

- După terminarea răsboiului aţi mai auzit ceva despre el?

Au trecut ani grei, a fost abolită monarhia, schimbată armata, mulţi dintre ofiţeri au înfundat închisoarea, unii dintre ei au murit, despre Dragomir nu ştiam nimic. Ca, într-o bună zi, în vara anului 55 sau 56, să-l întâlnesc pe Bulevardul Coşbuc, pe lângă locuinţa mea. Pot preciza şi locul: cam prin dreptul bisericii Sf.Nicolae. Era la braţ cu generalul Gh.Potopeanu, fost guvernator al Transnistriei, fostul ministru al Economiei Naţionale sub Sănătescu, care, curând, auzisem că fusese eliberat din închisoare. Parcă aveam înainte nişte oameni veniţi din altă lume. Erau neschimbaţi la înfăţişare şi nu purtau nici o urmă de suferinţă. Deci, Dragomir fusese eliberat din închisorile URSS-ului, unde auzisem că fusese condamnat pentru tăinuire la acţiunea de trădare a generalului Avra-

mescu. Potopeanu era eliberat şi el, după împlinirea termenului pedepsei. I-am salutat cu tot respectul...

Erau civili?

Da... Mi-a produs o mare emoţie această întâlnire surprinzătoare. Mi-au răspuns firesc, ca şi cum ne-am fi văzut cu o zi înainte: «Salutare, dragă Magherescu!» Nu s-au oprit, nu m-am oprit. M-am depărtat şi, la o distanţă oarecare, m-am oprit să-i urmăresc. Continuau să înainteze spre rondul din Piaţa Coşbuc, discutând aprins. Mi-am zis, cuprins de un presentiment: «Ce imprudenţă să se expună amândoi văzului public, când amândoi au interesul să stea cât mai retraşi şi feriţi unul de altul». E drept că era o perioadă de destindere, dar de scurtă durată, după cum s-a văzut, pentru că amândoi au dispărut curând din circulaţie, judecaţi şi condamnaţi la ani grei de temniţă. Potopeanu n-a mai apărut. Murise în puşcărie. Acest ofiţer eminent, cel mai inteligent ofiţer pe care-l avusese armata română: şef de promoţie, absolvent al Şcolii de Ofiţeri de la Charlotenburg din Germania, absolvent al Şcolii de Răsboi de la Paris, mare specialist în artilerie, profesor la Şcoala de Răsboi de tactica generală. Am slujit un an în regimentul lui ca stagiar, înainte de a merge eu însumi la Şcoala de Răsboi. Îi câştigasem stima şi aprecierea deosebită şi prin comportamentul meu, şi printr-o manifestare a mea: la cererea lui, am ţinut o conferinţă pe tema marilor personalităţi ale istoriei militare şi mi-am ales, ca subiect (era prin 1935-1936): «Carol al XII-lea al istoriei şi Carol al XII-lea al realităţii», erijându-mă, nici mai mult, nici mai puţin, în apărătorul acestui nefericit prinţ, pe care eu l-am denumit «primul pion al civilizaţiei, dărâmat de colosul roşu». Foarte hazardat subiect. Era ca şi cum aş fi prevăzut conflictul ce se va deslănţui după cinci ani. Acuma am articolul, a fost recomandat de Potopeanu în patru seriale în «România militară», cea mai mare revistă a noastră. Aici scriau generali, colonei, dar un locotenent să apară cu un studiu, era ceva! În acel studiu ilustram faptul că Napoleon, în atacul Rusiei, mergând pe drumul lui Carol al XII-lea, adică Smolensk-Moscova, n-a făcut altceva decît să-l împingă pe inamic cu spatele pe comunicaţiile lui, ceea ce l-a întârziat şi l-a făcut să fie prins de iarna dezastruoasă. Napoleon n-a înţeles manevra lui Carol al XII-lea, care, dându-şi seama că ia în piept toate obstacolele, rîurile ce-i tăiau înaintarea, Vistula, Niemenul şi celelalte, s-a abătut la Sud, ajungând până la Poltava, pe Nipru, unde-l aştepta celebrul cazac Mazepa. Acest Mazepa, prins de un nobil polonez în dragoste cu fiica lui sau cu soţia lui - nu mai ştiu precis -, l-a despuiat, l-a legat pe spinarea unei iepesirepe şi i-a dat drumul în stepele Ucrainei, iar calul l-a dus în regiu-

nea Poltavei, la ucrainenii săi, care l-au găsit încă viu, au tăiat curelile și l-au făcut hatmanul lor. Mazepa strânsese o armată ca să-l atace pe Petru cel Mare și l-a chemat pe Carol al XII-lea să-și unească armatele cu ale sale, în jurul Poltavei. Carol al XII-lea a înțeles că aceasta e direcția de atac a Rușilor, de-a lungul rîurilor ce duc spre Moscova. Și s-a dus la întâlnire. Drumurile lui Carol al XII-lea au fost grele, aproape insurmontabile... Ostașilor armatei lui, pe care o formase într-o disciplină de fier, și care făcuseră campania Poloniei, a Danemarcei, oțelindu-se, le-a spus, înainte de a porni împotriva lui Petru cel Mare: «Dacă sunteți cu adevărat ostași, vă voi duce așa de departe încât zece ani nu veți mai ști nimic despre căminele voastre». Și ostașii l-au urmat, ca și ostașii lui Petru cel Mare, pe care el voise să-l imite. A trecut prin mlaștini, prin păduri virgine, și-a croit drum cu greutate, ajungând, în sfârșit, la Poltava. Dar aici, Mazepa îl întâmpină ca un fugar, pentru că Petru cel Mare îl bătuse și astfel regele primește bătălia în condiții defavorabile. Ajutoarele îi vin mai târziu, el însuși este rănit, bătălia e pierdută și Regele scapă cu viața purtat pe targă de ostașii lui de la Poltava până la Tighina, în Basarabia românească, unde a stat ani de zile într-un semiprizonerat la sultan. Dar asta nu mai are importanță. Ceea ce am urmărit prin studiul meu și ceea ce i-a plăcut lui Potopeanu este că am scos în evidență faptul că prezența lui Carol al XII-lea la Poltava a marcat, pentru istoria militară, baza de unde trebuie pornit un atac decisiv împotriva centrului puterii rusești, Moscova. Acest ofițer a avut și el soarta celorlalți: a murit în închisoare.

- Ce vârstă avea?

Vreo cincizeci și șase de ani, la moarte. Pierdusem din nou urma generalului Nicușor Dragomir. Ne-am regăsit într-o împrejurare tristă, la Bellu. Scăpase din închisoare, trăia foarte retras, nu vedea pe nimeni și ieșea în lume la ocazii cu totul excepționale, când conștiința lui îl obliga. Unul din aceste momente a fost la moartea colonelului Davidescu. A venit la mine, mi-a întins mâna și m-a întrebat: «Ce mai faci, Magherescu?» Era puțin schimbat, se refăcuse. Eu, iarăși, cu firea mea ironică, dorind ca prin puțin să exprim un întreg, i-am răspuns destul de natural: «Domnule general, supraviețuiesc!» «Supraviețuiești?» «Da, domnule general». Mi-a întins mâna și s-a îndepărtat. Îl vexasem cu ceva? Cu siguranță a simțit rezerva mea, își amintise poate scena cu telegrama sau poate scena de la comandamentul Armatei a IV-a. Poate îmi atribuia resentimente și n-ar fi greșit prea mult. De atunci, mintea mea lucrase și asupra lui Nicușor Dragomir a cărui existență se înscria în misteriosul oracol: *Mane, Tekel, Phares*. Judecat, Cântărit, Împărțit. Îl socoteam

adversar al Mareşalului. Au mai trecut mulţi, mulţi ani, şi iarăşi ne-am reîntâlnit, tot cu ocazia unei înmormântări. Mi-a spus: «Dragă Magherescu, mi-ar face plăcere să stăm de vorbă!» «Stimate domnule general, aştept cu plăcere acest prilej!» «Vino la mine într-o după-amiază, când soţia mea pleacă la jocul de cărţi. Putem discuta în voie, avem multe să ne spunem.» «Într-adevăr, domnule general, de când aşteptam acest moment.» «Fii bun şi dă-mi un telefon». Mi-a fixat ziua, era prin 73-74, mi-a spus ora şi m-am dus. Mi-am făcut planul şi mi-am stabilit ipotezele în care aş fi putut să fiu pus. Îmi ziceam: Se apucă să-l critice pe Mareşal? Nu spun un cuvânt, mă ridic şi plec. Este favorabil Mareşalului, am să-i spun ceea ce am de spus.

În după-amiaza zilei fixate, la orele 18, sunam la apartamentul generalului Nicuşor Dragomir, din blocul din Piaţa Cosmonauţilor 9. M-a primit chiar el. De la început m-a dezarmat prin vădita plăcere cu care m-a întâmpinat. Prin câteva vorbe amabile, a creat un climat de încredere. Şi când m-am instalat în confortabilul fotoliu pe care mi l-a indicat, încrederea mi-a sporit. Dialogul s-a înfiripat fără dificultate, după o separaţiune atât de îndelungată, timp în care fiecare dintre noi trăise o viaţă atât de diferită una de a celuilalt. El, volubil, bine dispus, a început prin a-mi descrie apartamentul frumos şi elegant mobilat, în care amprenta de intelectual era adânc marcată prin prezenţa unei biblioteci garnisite cu cele mai frumoase exemplare, legate în piele, a diferitelor tratate de specialitate istorică şi filosofică. Desigur, multe cărţi de literatură de bună calitate. Biroul lui de lucru purta urmele unei activităţi întrerupte un moment, prin venirea mea. Se bucura că ne-am regăsit şi mi-a adus destule laude, asigurându-mă că mi-a păstrat o amintire oarecum mai deosebită. Când mi-a venit rândul să vorbesc (după această efuziune sentimentală), i-am spus:

«Stimate domnule general, înainte de a aborda motivul acestei întîniri dorite de mine, propuse de dumneavoastră, vreau să-mi uşurez conştiinţa printr-o mărturisire. Am călcat pragul casei dumneavoastră cu multă îndoială în suflet. Ultimele întâmplări în legătură cu dumneavoastră nu mi-au lăsat o impresie încurajatoare, privind reluarea legăturilor noastre. Numai amintirea profesorului de la Şcoala de Răsboi, profesor de tactică generală, care, nesolicitat de mine sau de altcineva, în modul cel mai loial, mi-a luat apărarea, când eram într-o situaţie care-mi periclita cariera, m-a încurajat. Ei bine, vă mărturisesc că sentimentul de recunoştinţă şi afecţiune din acele timpuri mi-a înfrânt rezistenţa şi, iată, mă aflu în faţa dumneavoastră. Teama mea provine de la gândul că s-ar putea să mă găsesc

în fața unui denigrator al Mareșalului Antonescu. În acel moment, vă asigur că, deși vă port un respect desăvârșit și o recunoștință nepieritoare, aș fi părăsit imediat încăperea. Dar, cum văd, aceasta a fost numai o închipuire a mea, isvorâtă din zelul pe care-l port pentru păstrarea neștirbită a aureolei de erou, care înconjoară umbra Mareșalului. Văd că această bănuială nu este conformă cu realitatea. Îmi cer scuze și, de acum înainte, sunt la dispoziția dumneavoastră». Această tiradă el a ascultat-o zâmbind. Mi-a răspuns printr-un potop de cuvinte legate în fraze academice, în care se vedea rutina de profesor universitar care, departe de a eclipsa, era în plină strălucire. Fusese profesor și la Academia de Științe Economice, nu numai la Școala de Răsboi. A adus frumoase elogii Mareșalului. Spunea: «Suprema cinstire ce mi s-a adus vreodată a fost perioada când am stat în legătură cu această nobilă figură a armatei și a neamului românesc. I-am fost slujitor credincios și devotat, căutând să-i aduc servicii atât cât a stat în puterea mea.» În aceste declarații se reflecta starea de vibrație a spiritelor noastre. El mi-a vorbi mult, neobișnuit de mult, aproape neîntrerupt, mi-a reamintit situații din răsboi și situații din perioada guvernării legionare și, treptat-treptat, am ajuns la punctul-cheie al întrevederii noastre. Lucrul ce se desfășura pe biroul lui nu era altceva decât întocmirea unei monografii asupra bătăliei din Moldova, din 20-23 august 1944. Ajungând aici, el mi-a arătat în detalii momentele grele prin care trecuse, pentru aplicarea dispozițiunilor date de Mareșal, pe harta secției sale, pentru retragerea grosului armatei pe linia Nămoloasa-Galați. Mi-a spus cum generalul Wöhler, comandantul forțelor româno-germane din Moldova, imediat după plecarea Mareșalului, în seara zilei de 22, de la comandamentul armatei germane de la Slănicul de Moldova, unde avusese întrevederea cu generalul Friessner, acel general Wöhler venise imediat la Bacău, la comandamentul Armatei a IV-a, și contramandase ordinele Mareșalului, spunând că o face cu știința Mareșalului, care ar fi revocat retragerea. Și astfel, corpurile noastre de armată, care urmau să se retragă de-a lungul Siretului spre Focșani, trebuiau să se abată pentru a apăra crestele Carpaților Răsăriteni. Deci, românii trebuiau să urmeze mișcarea trupelor germane spre Vest. În această confuză situație, generalul comandant de armată Avramescu și-a înaintat telegrafic demisia, iar Mareșalul Antonescu, primindu-i-o noaptea târziu la Președinția Consiliului, a pus rezoluția: «Nu aprob demisia. Destitui de la comandă pe generalul Avramescu, care, în momentele cruciale prin care trece Țara și Armata, nu găsește altceva bun de făcut decât să-și dea demisia. Comanda imediată o va lua generalul Șteflea, care se află la Bacău, șef al Marelui Stat Major al

Armatei». Deci, băgați de seamă, în ce situație se afla Mareșalul la ora zece, în noaptea de 22, și totuși are tăria să destituie un comandant de armată și să-l înlocuiască ca pe un sublocotenent aflat la comanda unui pluton, fără ca nimic să nu se clintească disciplinar în Armata a IV-a, confruntată atunci cu toate elementele unei posibile dezagregări. Când, în 1914, generalul francez Lanrezac a fost scos de către generalissimul Joffre de la comanda armatei a IV-a, în plină retragere către Marna, s-a cutremurat toată armata și toată Franța. Aici, la noi, în aceeași situație, Mareșalul Antonescu, sub picioarele căruia se clătina totul, nu ezită nici o clipă să-și exercite prerogativele de comandant suprem.

Revenind la cele declarate de generalul Dragomir, el mi-a spus că, deși s-a opus cu hotărîre, doi dintre comandanții de corpuri de armată au început să execute ordinele comandamentului german și să dirijeze spre Vest unitățile lor, încurcând coloanele trupelor care veneau spre Sud. S-a produs o perturbație. S-au încrucișat coloanele marilor unități care mergeau spre Sud. Corpul V de armată o apucase spre munți, dar generalul Constantin Niculescu a fost convins să execute ordinele Mareșalului și a schimbat, în ultimul moment, direcția unităților. Să redăm textual discursul lui Dragomir:

«Și așa, dragul meu, în această situație mă aflam eu însumi în dimineața zilei de 23 august, când am dat telegrama aceea către Președinție».

Venise exact la punctul unde voiam să ajungem.

«Domnule general, dumneavoastră n-ați dat telegrama aceea numai la Președinție, ci și la Palat».

Am simțit o ușoară descumpănire la interlocutorul meu.

«Da, să vezi ce-i cu telegrama de la Palat. Am dat-o în semn de curtoazie pentru generalul Sănătescu, nicidecum pentru a trece peste domnul Mareșal.»

Era un fel de mea culpa foarte tardivă și neconvingătoare. Generalul Dragomir a rămas descoperit față de mine.

«În ce privește telegrama trimisă la Președinție - am spus eu -, dacă vă reamintiți, eu am fost acela care am primit-o și cu mine ați avut convorbirea prin Huges.»

Nu-și reamintea. Am stăruit și i-am evocat întreaga întâmplare: cum Davidescu a făcut obiecțiuni privitoare la textul telegramei, arătând că are o formă ireverențioasă, cum i-am cerut să modifice textul și el a aprobat să fac o altă redactare, pe care i-am adus-o la cunoștință, a fost de acord cu ea și așa i-am prezentat-o Mareșalului. Nu-și reamintea. Am insistat. I-am spus că e foarte posibil ca această telegramă să existe în dosarul Președinției. În cele

din urmă, parcă şi-a reamintit ceva.

«Tot eu v-am transmis ordinul telegrafic prin care domnul Mareşal vă confirma dispoziţiunile date pe hartă, la 22 august, la Bacău».

I-am relatat tot ceea ce se petrecuse la Snagov, în dimineaţa fatală. A rămas foarte-foarte uimit de confruntarea aceasta veridică cu trecutul. S-a mulţumit să-mi spună:

«Dragă Magherescu, dumneata ai o memorie direct primejdioasă!» şi a râs. Era o butadă sau un avertisment. Eu am luat-o drept glumă, el de asemenea.

Nici nu putea s-o ia altfel. Ar fi putut să speculeze această întâmplare şi să tragă foloase, ajungând un *erou* ca Dămăceanu.

- Cu greu obţinusem confirmarea verbală că cele ce susţinusem au fost adevărate.. După aceea, generalul a deslănţuit o nouă tiradă, descriindu-mi starea de nesiguranţă în care se găsea comandamentul la aflarea ştirii privitoare la arestarea Mareşalului. M-a lăsat să înţeleg că generalul Şteflea era timorat, în calitatea de nou comandant al armatei, el însuşi derutat.

«În primul rând, a continuat generalul Dragomir, ne-am gândit cum să scăpăm de nemţi, să nu ne facă prizonieri şi să ne ia cu ei. Generalul Şteflea a fost întrebat ce hotărîre ia, acum, când Mareşalul a fost demis: merge cu germanii sau îl urmează pe Rege? Şteflea a răspuns fără ezitare: Locul meu este lângă Majestatea Sa. La fel, tot comandamentul. În momentul de confuzie în care se afla comandamentul general, am luat toate dispoziţiunile şi am pornit în retragere, pe drumuri lăturalnice, trecând în două zile în Muntenia şi îndreptându-ne spre Capitală, cu care nu aveam nici o legătură şi de la care nu primisem nici un ordin. La Gherghiţa, dau peste capul coloanei germane, care se retrăgea dinspre Bucureşti. Erau câteva mii de oameni, trupele antiaeriene din jurul Capitalei şi din zona Ploieşti, în cap cu Gerstenberg şi cu Hansen. Puşi în faţa acestei situaţii, trebuia să reacţionăm. La comandament aveam unităţile mele de jandarmi. Generalul Şteflea a hotărît întretăierea drumului de retragere al germanilor, somarea lor pentru capitulare. Am dispus unităţi de puşcaşi-mitraliere de-a curmezişul şoselei şi am trimis alte unităţi pe flancurile coloanei germane, silindu-i să oprească pentru parlamentări. Ei aveau un steag alb în capul coloanei. S-au trimis ofiţeri de la noi pentru parlamentare. Văzând că nu primesc nici o informaţie de la elementele trimise de mine, m-am repezit în satul Gherghiţa, care închidea drumul retragerii germane. Când am intrat în primăria localităţii, am văzut o scenă revoltătoare: generalii Gerstenberg şi Hansen, trântiţi la podea, cu câte un plutonier din plutonul

de poliție al comandamentului, ținându-le genunchiul pe gâtlej. Astfel, erau imobilizați la pământ. Înțelegi, dragă Magherescule, în ce situație am fost pus. Tocmai eu, care întreținusem relațiuni de prietenie cu acești oameni, îi întâlnisem de atâtea ori la recepții și la Mareșal, la ambasadă și la Misiunea Germană, pe care-i stimam și care mă stimau, să-i aflu maltratați în halul ăsta de armata cu care luptaseră cot la cot. Niciodată n-am fost pradă unui sentiment mai puternic de rușine decât atunci. Am dat ordin să se ridice cei doi subofițeri, să părăsească încăperea, lăsându-mă singur cu acești doi generali, care se ridicau anevoie scuturându-și colbul de pe uniformă. S-au uitat la mine ca la salvarea lor, dar ce puteam să le fac? A-i lăsa să treacă liberi, tot comandamentul s-ar fi împotrivit. Însuși generalul Șteflea ar fi protestat vehement. El înțelegea să se prezinte noului regim cu un prim certificat de bună purtare, iar ocazia se ivise și el putea să ducă plocon în Capitală aceste unități germane, care trăseseră asupra Palatului și a populației. Le-am explicat (Dragomir vorbea o germană, o franceză și o italiană foarte frumoase) situația în care ne aflam noi și le-am spus: Chiar dacă vă dăm drumul, veți fi prinși în munți și măcelăriți. Mai bine constituiți-vă prizonierii noștri Acești doi generali resemnați s-au predat. Așa de mulți au fost prizonierii noștri nemți, că rușii, după două zile, au avut nevoie de multă osteneală pentru a-i lua în primire și a-i duce acolo unde nu s-a mai știut nimic despre soarta lor. Am ocolit Bucureștii cu comandamentul și m-am oprit în zona Târgoviștei, unde urma să se regrupeze Armata a IV-a. Pentru că nu aveam nici o directivă de la Marele Stat Major, m-am hotărît, în a șasea sau a șaptea zi de la sosirea în zonă, să mă reped la București și să iau legătura cu Înaltul Comandamen: Acolo l-am găsit pe generalul Mihail, căruia i-am raportat situația noastră, dar care n-a fost în stare să-mi dea nici o indicație, decât să regrupez forțele, să refac unitățile și să țin la curent Marele Stat Major. După două săptămâni, am primit o directivă: să trec în Sudul Transilvaniei, în regiunea Brașov-Sf.Gheorghe și, în legătură cu trupele Armatei I-a, să înaintez în direcția Tg.Mureș. Aici am intrat în contact cu unități sovietice, cu Marele Comandament Sovietic și, treptat-treptat, Armata a III-a a închegat un front unitar, luându-și pe seamă operația într-o zonă fixată de comandamentul sovietic, pe direcția Tg.Mureș-Oradea-Mare-Szolnok-Tokay, unde ne-am întâlnit amândoi.»

Trecuseră trei ore și generalul Dragomir vorbea-vorbeavorbea. Era în elementul lui. Își descărca și depozitul de amintiri și conștiința. Mi-a povestit apoi în amănunt scena de la Armata a IV-a, justificându-mi de ce a fost obligat să-l demaște pe generalul Avra-

mescu, în intenţia lui de a pactiza cu germanii, considerând că acest act ar fi fost un pericol de moarte pentru toată armata română scufundată în marea massă a armatei sovietice.

«Când ai sosit dumneata la comandament, mi-aduc aminte că nu te-am primit prea prietenos. Ţi-am voit binele. Eu nu puteam să te apăr şi dumneata ne îngreunai şi mai mult situaţia de bănuiţi de pactizare cu inamicul. Ai venit tocmai când ofensiva germană din Ardeni câştiga teren. Perspectiva distrugerii armatei anglo-americane surâdea. De înţeles, o victorie a lui Hitler în Vest îi punea la dispoziţie patruzeci de divizii, pe care, întorcându-le spre Răsărit, împotriva ruşilor, puteau să-i asigure un succes decisiv. În felul acesta, armatele germane s-ar fi reîntors peste teritoriile pierdute, inclusiv România. Perspectiva aceasta era cutremurătoare. Numai aşa se explică de ce generalul Chirnoagă a trecut cu divizia sa la germani şi de ce generalul Avramescu a încercat acelaşi lucru cu Armata a IV-a. Evident că un front german înaintând de la Vest spre Est, încorporând nouă-zece divizii române, ar fi creat o situaţie avantajoasă ţării noastre. Merita riscul ăsta şi dacă generalul Avramescu -care a fost un brav general în Est, comandantul falnicului corp al Vânătorilor de Munte, fruntea armatei noastre, care s-a ilustrat la Sevastopol cucerind cetatea alături de nemţi -, a avut în gând, prin iniţiativa pe care o lansase, ideea aceasta, atunci numele lui trebuie să capete o cinstire postumă. În răsboiul trecut am avut un Crăiniceanu şi un Sturdza, care au trecut la inamic, motivându-şi trădarea pe convingerea lor că germanii vor fi victorioşi şi să asigure o situaţie bună României, în acest caz. Era o convingere, merita un risc. Ei şi-au plătit-o cu onoarea, fiind radiaţi de pe lista ofiţerilor, care şi-au făcut datoria în primul răsboi, socotiţi dezertori. Crăiniceanu a fost împuşcat, Sturdza, fiul primului ministru, elita-elitelor din armată, s-a înmormântat de viu şi a trăit tot restul zilelor sub blamul întregului neam. Avramescu, sub protecţia prestigiului armelor câştigat în răsboiul din Est şi sub emblema martirajului suferit în închisorile din URSS, merită a fi absolvit în conştiinţa noastră şi numele lui pomenit cu sfială şi compasiune.»

- S-a mai întors?
- Nu, a murit acolo.
- Şi familia lui?
- Familia lui s-a întors...

Prima întrevedere cu generalul Dragomir luase sfârşit şi despărţirea a fost cordială, cu promisiunea de a ne mai revedea. Aici eu am făcut o greşeală şi am sărit peste cal. Ajuns acasă şi desmeticindu-mă de avalanşa de cuvinte şi de fraze cu care am fost

învăluit patru ore necontenit, mi-am dat seama că au rămas multe puncte neelucidate, pentru că nu puteam să-l întrerup mereu. Şi atunci mă aşez la birou şi-i trântesc o scrisoare, prin care îi accentuez ce anume trebuie reliefat mai mult, pentru etalarea meritelor Mareşalului Antonescu în măsurile ce le-a luat pe teren, în ziua de 22 august 1944. Adică: prin acea măsură de a rupe unităţile noastre de unităţile germane, el amorsase planul de operaţiuni în răsboiul care urma să înceapă pentru reocuparea Nordului Transilvaniei. Cu alte cuvinte, Mareşalul, prin ordinul dat, lăsa o zestre primordială noului regim, cu care putea începe şi duce la bun sfârşit, în deplină libertate de acţiune, operaţiunile pentru realizarea celui de-al doilea obiectiv către Vest. Apoi, mai ceream să scoată în relief, în lucrarea pe care o făcea, marele efort al Marelui Stat Major de a închega un front continuu şi eficace pentru a bara pătrunderea vârfurilor armatei sovietice la Sud de Iaşi şi închegarea acestui front într-un timp record, prin transportul pe calea ferată fără întrerupere. Îi mai atrăgeam atenţia asupra menirii care-i revenea, ca cel mai indicat comandant de armată rămas în viaţă la acea dată, să scoată în evidenţă toată acţiunea întreprinsă de Mareşal săptămână de săptămână, din martie până-n august 44, pentru întărirea acestui front şi asigurarea unei poziţii de fund, pe care armata să se poată sprijini, în cazul unei înfrângeri. În scrisoarea aceasta, am accentuat mult asupra următorului aspect, la care ţineam foarte mult. Mi se părea cel mai important şi la care aş fi vrut ca generalul Dragomir, în calitatea de şef de stat major pe care a deţinut-o în armata noastră, să sublinieze acea contribuţie de o valoare inestimabilă la montarea operaţiunilor ofensive către Vest. Am comparat acţiunea separării trupelor române de cele germane, prin dispoziţiunile date la Bacău, în dimineaţa de 22 august, cu acţiunea întreprinsă cu exact treizeci de ani în urmă, de către colonelul german, ofiţer de stat major, Hoffmann. Acesta, prin ordinul de retragere a armatei lui Pridwitz, din faţa lui Renée Kampf şi Samsonov în Prusia Orientală, la ameninţarea de învăluire lansată de armata lui Samsonov la Nord de lacurile Mazuriene, a dirijat cu de la sine putere două corpuri de armată, unul comandat de Mackensen, al doilea nu-mi mai amintesc de cine, ca în mişcarea lor de retragere să se menţină puternici în flancul drept al lui Samsonov. Când noul comandant al armatei orientale germane, Hindenburg, cu şeful său de stat major, Ludendorf, a luat în primire comanda noului front, ei au găsit schiţat planul de contraatac cu o manevră în flancul drept şi în spatele lui Samsonov. Cele două corpuri de armată se aflau deja în poziţie de atac, datorită prevederilor lui Hoffmann. A urmat de victoria de la Tannenberg.Situaţia poate fi asemănătoare cu

prevederea Mareşalului Antonescu, care, scoţând Armata a IV-a de pe liniile de comunicaţii paralele cu cele germane şi dirijând-o divergent într-o zonă centrală, lesne o putea îndrepta pe o direcţie diametral opusă celei pe care operase până atunci. Înaltului Comandament Român nu i-a revenit decât ceea ce i-a revenit lui Hindenburg: să dirijeze cele două corpuri de armată aflate deja pe ax, în spatele şi flancul inamic. Dar, în cazul nostru, nici atâta nu i-a revenit, deoarece marile unităţi s-au axat singure pe direcţia eficace operativă. Cam asta-i ceream eu în scrisoare generalului Dragomir.

După tăcerea pe care a păstrat-o în urma primirii acestei scrisori şi din întreruperea legăturii cu mine, am înţeles că mersesem prea departe, poate peste limita peste care el însuşi ar fi putut să treacă. N-am mai spus nimic, am aşteptat. Au trecut câteva luni, poate jumătate de an, până când i-am solicitat o întrevedere. Ne-am întâlnit şi am continuat discuţia, iarăşi vreo patru ore, într-o atmosferă de încredere proprie unor confidenţe. De data aceasta, de la subiecte militare pe care le-am atins tangenţial, nemaiinsistând asupra punctelor din scrisoare, am vorbit despre politica Mareşalului. Şi i-am spus verde:

«Stimate domnule general, vă mărturisesc că v-am considerat legionar».

El a început să râdă:

«Eşti primul om care mi-o spune. Dar, din fericire, presupunerea este departe de adevăr. Am cunoscut personalităţi legionare, am avut legături cu legionarii, am acceptat ideile lor bune, dar nimic mai mult.»

«Totuşi, cum de v-a ieşit această reputaţie?»

«Nu ştiu...»

27 septembrie 1981. Să reluăm firul discuţiilor noastre, care, precum flacăra dintr-o veche vatră, sunt mereu animate de suflul unei adieri proaspete iscoditoarele dumneavoastră întrebări. Vă place imaginea?

- O accept.

- Ca o compensare pentru felul nedelicat prin care natura ne-a izgonit aseară din grădină, prin busumflările vântului stârnit pe neaşteptate şi picăturile mari de ploaie. Siliţi să părăsim această grădină orientală şi întristaţi aseară, ne revedem în această dimineaţă răsfăţaţi de lumina strălucitoare, de cerul şi marea limpezi, în culori de pastel. Scoţând din tolba mea prăfuită amintirile zi de zi lustruite, mi se pare că îmi răscumpăr răsfăţul pe care mi-l acordă generoasa şi

prietenoasa ospitalitate a familiei Drăgan. După această poetică introducere, inspirată de splendoarea zilei în care mă scald, să ne reîntoarcem în trecut.

Să reluăm, aşadar, convorbirea de unde am rămas. Ne aflăm pentru a doua oară în vizită la generalul Dragomir, care a trecut de optzeci şi doi de ani.

Era însă într-o formă fizică şi intelectuală bună. Aproape neschimbat la faţă, total neschimbat la minte. Era acelaşi ofiţer eminent de acum patruzeci de ani. Şi prin câte nu trecuse el în acest răstimp! Îl ascultam cu smerenie, căutam în străfundul sufletului meu grăuntele de sfinţenie prin care să mă ridic la nivelul acestei spovedanii. De mai multe ori el a exclamat: «Să ştii că nu sunt liniştit, sunt încă sub simţământul de teamă, mă feresc de contacte cu fieştecine, trăiesc închis, ies mai mult seara să mă plimb... Ce vrei, dragă? Atâţia ani de închisoare!» Am tras concluziile ce se cuveneau. Acuma revenim. Intrând în tema legionară (i-am mărturisit că îl crezusem legionar), pentru a-mi înlătura aceast gând, mi-a povestit următoarea scenă. Povesteşte generalul:

«În primele zile de la luarea conducerii, Antonescu m-a chemat la el, ca urmare a memoriului meu asupra coordonării departamentelor econoniei naţionale, încredinţat maiorului Marin Alexandru de la comandamentul Conducătorului. La numai o zi de la predarea memoriului, am fost chemat la cabinet. Antonescu mi-a spus că e de acord cu ce i-am prezentat în memoriu şi m-a luat să-l însoţesc la primul său Consiliu de Miniştri, care s-a ţinut în vechiul local al Ministerului de Finanţe de pe Calea Victoriei. Am asistat la consiliu. Conducătorul a făcut recomandări miniştrilor fostului guvern Gigurtu să-şi continue activitatea, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. La sfârşit m-a prezentat pe mine, ca pe persoana desemnată de el să coordoneze ministerele economiei naţionale, industriei, agriculturii şi domeniilor, înzestrării armatei etc. după directivele date de el. În felul acesta am luat în primire departamentul Ministerului Coordonării creat de mine». Notăm că, pe atunci, Nicuşor Dragomir avea vârsta de patruzeci şi patru de ani. «Aveam un subaltern legionar. Acesta, într-una din zilele primei decade a lunii septembrie, mă informează că, în cercurile superioare ale conducerii legionare, ar exista dorinţa unui contact cu generalul Antonescu. Aceasta m-a determinat să-l caut din nou pe maiorul Marin şi să-l informez în acest sens. Maiorul Marin revine, aducându-mi răspunsul generalului Antonescu, cum că este de acord cu luarea acelui contact. Drept urmare, condus de subalternul meu, m-am prezentat, în după-amiaza zilei de 12 septembrie în strada Gutenberg, acasă la generalul Zizi Cantacu-

zino, unde era sediul legionar. Acolo, un furnicar de legionari. Toţi încinşi, cu revolvere la centură. Adevărată stare de asediu. Am fost condus la Horia Sima. Îl vedeam pentru prima oară. Un bărbat tânăr, mic de statură, luminos la faţă, slab, cu înfăţişare timidă, nimic reprezentativ. I-am spus motivul vizitei mele şi a căzut de acord să se întâlnească cu Generalul. Am stabilit modalitatea. În după-amiaza zilei de 13 septembrie, adică în ziua următoare, trebuia să-l iau pe Horia Sima cu maşina, din strada N.Iorga, la orele 15, şi să-l conduc la Preşedinţie. L-am informat pe General despre cele stabilite, iar acesta a fost de acord. Aşadar, în ziua stabilită, mă aflam la punctul convenit, cu câteva minute mai devreme de ora 15. Curând a sosit şi Horia Sima care, coborând din maşina lui, a luat loc lângă mine şi am pornit imediat spre Preşedinţie. Prin retrovizor, am văzut cum maşina în care sosise Horia Sima, o limuzină neagră, mergea în urma noastră. Vezi, aşadar, caracterul conspirativ al primei întâlniri.

Deci, tema legionară fusese dezbătută în tot ceea ce-l privea pe generalul Dragomir. Am trecut la preocupările lui de moment. Atunci, el lucra la Arhivele Armatei, redactând capitolul privitor la bătălia Moldovei. Bunînţeles, având la dispoziţie toate documentele care conţineau datele evenimentelor petrecute în cadrul comandamentelor marilor unităţi, care au luptat pe acel front. Mi-a ciudat solicitudinea ofiţerilor din armata actuală, deferenţa şi simpatia cu care îl înconjurau aceştia, îndată ce intra în birouri. Avansase mult documentarea, mi-a arătat anumite părţi, mi-a reîmprospătat şi mie anumite date, căci de aproape treizeci de ani nu-mi mai aruncasem privirea pe o hartă militară. Am scos în evidenţă cum se cuvine activitatea sa meritorie şi am căutat să-i întăresc zelul pe care-l depunea el în această lucrare, spunându-i: Domnule general, am credinţa că înadins soarta v-a pus la atâtea grele încercări şi v-a ajutat să vă strecuraţi teafăr printre ele, ca să îndepliniţi această sarcină. Nimeni altul n-ar fi în stare s-o facă, pentru că sunteţi singurul supravieţuitor, mai întâi, şi apoi sunteţi singurul dintre marii şefi care au trăit şi condus acele evenimente militare. Chiar dacă unii dintre foştii dumneavoastră subalterni mai sunt în viaţă, nici unul n-ar putea să vă substituie. Cine-ar putea vorbi în locul generalului Nicuşor Dragomir, şeful operaţiilor Armatei a IV-a şi apoi şeful Statului Major al Armatei a IV-a, pe aproape întreaga întindere a răsboiului şi la Răsărit, şi la Apus? Sunt sigur că reîntâlnindu-vă cu piesele care au ieşit din mintea dumneavoastră şi din sufletul dumneavoastră de oştean, filtrate prin vârful stiloului cu adâncă cumpănire, vă va pune în situaţia din acea vreme, cu mintea şi cu călirea sufletului de acum. (L-am atins puţin.) Sunt convins că altfel vi se vor prezenta ele, deşi

copii ai sufletului dumneavoastră, sub perspectiva celor aproape patruzeci de ani. Iarăşi mai sunt sigur că veţi îngriji ca rolul jucat de Mareşalul Antonescu în aceste evenimente va fi pus în adevărata lui valoare. Vă doresc să păstraţi forţele pe care le aveţi, pentru ca tot dumneavoastră să reconstituiţi şi acţiunea armatei în răsboiul din Est, cât şi în răsboiul din Vest... Cam în felul acesta s-a încheiat a doua lungă discuţie cu generalul Dragomir. După aproape doi ani l-am mai revăzut, sub alte lumini, sub alt colorit. Era marcat de o uşoară reţinere. Au urmat câteva telefoane izolate şi, într-o bună zi din vara aceasta, m-am trezit cu vestea tristă că generalul a dispărut dintre cei vii.

- Ce s-a întâmplat cu Elefterescu?

Elefterescu, la stânga Mareşalului Antonescu, a păşit pragul istoriei. El a dus scrisoarea prin care Antonescu cerea Regelui Carol al II-lea să abdice. El i-a stat stâlp de credinţă şi de apărare în zilele critice de la 4 la 6 septembrie, când viaţa amândurora era supusă aceloraşi primejdii de moarte. Aşa a început guvernarea Mareşalului, cu colonelul Elefterescu la stânga lui. Sigur, colonelul Elefterescu n-a avut nici un rol în conducere, era omul care canaliza impulsurile din afară spre Conducător, persoane, acte, corespondenţă; el dirija spre execuţie tot ceea ce pornea de pe masa de lucru a Conducătorului, cu meticulozitate şi ordine de maşină. El a constituit în cabinetul său, care era în uşa cabinetului Conducătorului, o zonă «sanitară», o zonă moartă, de neutralizare a legionarilor. Atmosfera nu era prielnică legionarilor în cabinetul lui Elefterescu. Aici întâlneau ironia, sarcasmul, neîncrederea şi bănuiala. De aici s-a format meterezul rezistenţei împotriva legionarilor, în zilele de 22-24 ianuarie. Chemat sau nechemat, petreceam multe ore din zi în cabinetul său, post de observaţie şi informare. Nu pot spune că acest ofiţer poseda o cultură, în adevăratul sens al cuvântului, dar avea o educaţie aleasă şi un uzaj al comportamentului în societate, pe deasupra oricărei îndoieli. Cât timp a fost şeful cabinetului Mareşalului, a păstrat cea mai desăvârşită ordine şi a asigurat ritmul alert de lucru al acestuia. La un moment dat, colonelul Elefterescu a fost mutat la comanda Regimentului de Gardă, reuşind să facă un regiment model, cum nu văzusem şi nu cred că voi mai vedea un altul. O cazarmă veche, cu pavilion necorespunzător, cu clădiri adiacente: cuiburi de şobolani şi infecţii, fusese transformată într-un salon. Când m-am dus să vizitez dormitoarele trupei - îl vizitam din când în când -, mi-era milă să calc pe jos ori să ating vreun pat, aşa de bine erau împăturite, cu cearşaful parcă atunci scos din maşina de călcat. Nu mai spun grajdurile, caii,

ținuta soldaților. El ridicase acest regiment cu înfățișare frumoasă pe dinafară, prin uniformele splendide, cu acele chivere metalice și cu tuiul bogat de păr alb, ce se lăsa peste metalul strălucitor, cu vestoane albastre, pantaloni albi, cisme a la muschetaire, cu mănuși albe până la cot, la nivelul perfecțiunii. În interior fusese cuib de mizerie;el dăduse strălucire admirabilă cazărmii. Din această calitate a fost luat și numit prefect al Capitalei, la împlinirea stagiului de un an la regiment. Aici l-au găsit evenimentele de la 23 august, când și el a fost ridicat printr-o stratagemă a generalului Sănătescu, care, după arestarea Mareșalului și a lui Ică Antonescu, i-a cerut prin telefon prefectului Capitalei, colonelului Elefterescu, să vină urgent la Palat, chemat de domnul Mareșal Antonescu. A căzut în cursă, a fost prins și predat rușilor, dus în Rusia unde a stat și el doi ani, revenind în Țară odată cu procesul Mareșalului. Mi-a trimis vorbă că vrea să mă vadă, la casa fratelui său, pe Cobâlcescu, și m-am dus într-o după-amiază. Patru ore în răstimpuri am sunat la acea casă, dar nu mi s-a deschis ușa. Peste puțin timp, după executarea Mareșalului, am auzit că fusese trimis la Satu Mare cu domiciliu forțat. Era cu neputință să mă duc să-l văd, deși o doream din tot sufletul. Ar fi avut atât de multe să-mi povestească! De atunci, mereu m-am întrebat: cui o fi povestit el tot ce-a îndurat în cei doi ani de captivitate!? N-am aflat nici până azi decât crâmpee, din diferite surse.

- Care sunt acele surse? Vă reamintiți acele «crâmpee»?

- Că Mareșalul a suferit presiuni, pentru a face anumite declarații, pe care el nu voia să le facă... Elefterescu știa să observe, știa să povestească. Sunt sigur că un roman senzațional a dus cu el în mormânt. Nici după un an de la exilarea lui la Satu Mare n-a trecut, când am aflat că fusese arestat, dat în judecată pentru atitudine dușmănoasă împotriva regimului. Procesul s-a judecat și el a fost condamnat. Cineva care a asistat la proces, a povestit - nu mie direct, am aflat prin alții -, că s-a apărat cu o vehemență care a uluit sala. El n-a recunoscut dreptul instanței de a-l judeca. El, care slujise sub patru regi și luptase în primul răsboi mondial, fiind invalid, care slujise Țara sub Mareșalul Antonescu, care apărase legea și dreptatea, nu recunoștea a fi comis nici un act prin care să fi călcat aceste comandamente. Și, cam în felul acesta, a sfidat din înălțimea ținutei sale morale greu de egalat, pe cei care urmau să-l condamne cred la douăzeci de ani închisoare. Și el a murit în închisoare! Grăbit să se ducă să ia locul lui la stânga Marii Umbre a omului pe care-l slujise devotat și căruia îi închinase viața. Acesta a fost colonelul Mircea Elefterescu și rolul lui istoric. Bunînțeles, nu tot, ci atât cât știu eu, în linii mari, înfrumusețat cu câte un amănunt pitoresc, așa cum a fost

și viața lui trăită ca un singuratic, dar iluminată de umorul lui sănătos. Așa mi-a rămas în minte portretul fostului meu comandant de escadron, căpitanul de atunci, Mircea Elefterescu. Ultima lui imagine a fost aceea când, la înapoierea cu avionul de pe front, în seara zilei de 22 august, el venise la aeroport însoțindu-l pe Ică Antonescu și pe generalul Piki Vasiliu, într-un *Dodge* decapotabil, o mașină imensă, cu aripi negre și culoare galbenă, însoțit de doi imenși câini bălțați, foarte frumoși, care mergeau în dreapta și-n stânga lui, fără să depășească cu botul piciorul stăpânului lor. În maniera aceasta originală înțelesese prefectul Capitalei să-l primească pe Mareșalul Antonescu la aeroport. Nimic pe fața lui, care să trădeze vreo îngrijorare, și doar era prefectul Capitalei și nu mai avea decât douăzeci și patru de ore până să fie arestat, la Palat. L-am salutat, mi-a strâns mâna grăbit, s-a urcat la volan, câinii au sărit pe perna din spate și așa a urmat mașina Mareșalului înspre oraș. Ne luasem pentru totdeauna rămas-bun.

Mircea Tomescu mai trăiește?

După o grea suferință, s-a stins din viață la 74 de ani, la Târgoviște. A fost înmormântat la București și la înmormântarea lui a asistat aproape toată ofițerimea din Capitală. Am luat și eu cuvântul. «Pe înălțimea acestui catafalc, prag al veșniciei, și-a luat somnul etern un om, un nume, o carieră, o personalitate. Omul: fermecător prin înfățișare, bun din fire, drept prin caracter, a știut să mângâie la durere, să sprijine la necaz. Un nume: Mircea Tomescu! Cine nu s-a simțit mândru rostindu-l? Cine nu l-a admirat și cine nu i-a căutat apropierea? Aflat pe plăci de marmură, înscris cu caractere de aur pe coperte de cărți, în aule universitare, a fost unul din cele mai strălucite nume care au figurat în anuarele armatei. O carieră: a fost militar și el ca toți ceilalți, a purtat uniformă. Și el, ca toți ceilalți, și-a obținut gradele cu aceeași încetineală birocratică ce a caracterizat evoluția ierarhiei militare după războî. Dar el nu și-a purtat gradele pe umeri sau la chipiu. De tânăr locotenent, a purtat pe frunte steaua de general. La gradul de căpitan era sfetnic la vlăstarul regal. Iar la gradul de maior a stat la sfat cu conducerea Țării. Era poreclit «Rege», a trăit în anturaj regal. A fost prinț al gândirii, magister la catedrele universitare și tribun în apărarea drepturilor subalternilor săi. O personalitate... Și aici am arătat toată complexa sa competență. Înclinația către profesorat, darul vorbirii, darul scrisului, darul înaltului concept și al pătrunderii lucrurilor în esența lor, în orice domeniu. Și încheiam astfel: Acuma, la despărțire, vreau să reamintesc o scenă din îndepărtata istorie antică: rănit de moarte la Mantinea, Epaminonda și-a luat rămas-bun de la căpitanii lui, care

plângeau îndurerați. Le-a spus: De ce plângeți, căci nu vă las singuri! Vă las vouă pe cele două fiice ale mele, Leuctra și Mantinea (localitățile unde a dat cele două bătălii). El, mai fericit decât Epaminonda, ar putea să spună: De ce sunteți triști, de ce plângeți, căci nu vă las singuri. Vă las fiicele mele sufletești: Știința militară și doctrina românească, Răsboiul de Coaliție, Cavaleria și celelalte, în plus, pe cei doi copii ai mei, pe care-i vedeți cât îmi seamănă, cât sunt de întristați și pe care vouă vă cade în îndatorire să-i consolați. Amin!»

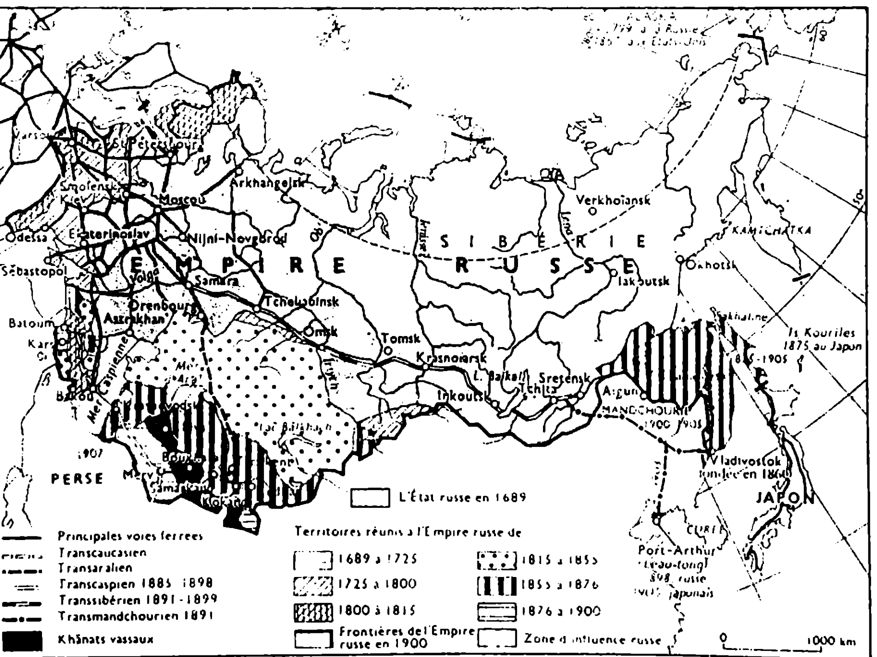
- Ce origine avea Tomescu?

- Băiatul unui învățător dintr-un sat din Mehedinți...

Am discutat întreaga zi afară, în fața vilei, și am întrerupt convorbirea în jurul orei nouă seara, după ce s-a lăsat întunericul. Sosiseră oaspeții cu iahtul, după ce au făcut înconjurul insulei, pe partea de Nord, cu «Desirée» și avuseseră un timp mizerabil. Furtună, ploaie. Iahtul s-a adăpostit la un moment dat în Cala Soller, dar vasul dansa și s-au decis să iasă cu orice preț, pentru a ajunge la Andraix, unde ar fi fost mai adăpostiți. Au înaintat cu vântul și valul din pupă, s-au spart pahare, vase, imposibil să se pregătească masa, iar când au ajuns în dreptul insulei Draganera și au intrat pe canalul ce desparte insula mică de cea mare, au văzut stâncile ascunse răsărind din valuri, ca niște colți de rechin. Au navigat cu radarul. Noroc că Pepe cunoștea ruta.

- Să revenim la generalul Mihail.

- Mă puneți într-o situație curioasă, și anume să descriu o persoană care a intrat în istorie, dar pe care n-am văzut-o niciodată la față. De altfel, ca să mărturisesc, am săvârșit un delict cu Mareșalul Averescu. Dar pe Averescu tot l-am văzut o dată și-mi rămăsese vie imaginea lui încă din anii copilăriei. Și pe imaginea de atunci am brodat povestea acestui Mareșal, care intrase în legendă încă de pe la mijlocul vieții sale. Pe urmă, mai aveam următoarea circumstanță ușurătoare: tatăl soției mele îi fusese mână dreaptă în timpul răsboiului, așa că Mareșalul Averescu era mereu pomenit în casa noastră. Îmi devenise foarte cunoscut și foarte apropiat, fapt care nutrea tot mai mult admirația ce-i purtam. Iar dacă pe el nu l-am cunoscut personal, fotografia lui, cu bastonul în mână, privind trupele care înaintau la atacul de la Mărăști o aveam pe birou și-mi era deajuns. Dar pe generalul Mihail nici nu l-am văzut vreodată și nici fotografia lui nu i-o aveam. De când am intrat în Școala de Răsboi, și apoi în Statul Major, numele lui Mihail era pe toate buzele și se rostea cu multă

St-Pétersbourg
Smolensk
Kiev
Moscou
Arkhangelsk
Odessa
Ekaterinoslav
Nijni-Novgorod
Sébastopol
Volga
Samara
Orenbourg
Astrakhan
Tchelabinsk
Omsk
Tomsk
Krasnoïarsk
Batoum
Kars
Bakou
Mer Caspienne
Mer d'Aral
Merv
Samarkand
Boukhara
Kokand
1907
PERSE
Lac Balkhach
Irtych
Iénisséi
L. Baïkal
Irkoutsk
Tchita
Sretensk
Aigun
MANDCHOURIE
1900 1905
Vladivostok
fondée en 1860
Lena
Verkhoïansk
Iakoutsk
Okhotsk
KAMTCHATKA
Sakhaline
1875-1905
Is Kouriles
1875 au Japon
JAPON
COREE
Port-Arthur
1898 russe
1905 japonais
S I B É R I E
EMPIRE RUSSE
L'État russe en 1689
Territoires réunis à l'Empire russe de
1689 à 1725
1725 à 1800
1800 à 1815
1815 à 1855
1855 à 1876
1876 à 1900
Frontières de l'Empire russe en 1900
Zone d'influence russe
Principales voies ferrées
Transcaucasien
Transaralien
Transcaspien 1885-1898
Transsibérien 1891-1899
Transmandchourien 1891
Khânats vassaux
0
1000 km

teamă, într-o atmosferă conspirativă. Numele lui trezea ideea unui pericol. Apropierea sau contactul cu el nu erau de dorit. Era prezentat ca prototipul omului rău, vindicativ, pândind din umbră să lovească. Cu siguranță că toate acestea erau exagerări, dar totuși, cât a fost ministru de răsboi, subșef al Marelui Stat Major și șef al Marelui Stat Major, personaj important în camarila lui Carol al II-lea, a fost socotit eminența cenușie a Palatului. Știam din zvon că era un adversar al Mareșalului Antonescu și, ori de câte ori Mareșalul Antonescu ieșea la suprafață, generalul Mihail trecea în umbră, ca o amenințare. Orice apariție a generalului Mihail pe ecranul puterii se răsfrângea asupra armatei, cu un ecou surd de teamă și neliniște. Sunt sigur iarăși că erau exagerări, dar ceva adevărat totuși trebuie să fi fost la mijloc. El era infanterist și infanteriștii țineau la el. Unii îl și iubeau, alții, puțini, îi erau devotați, dar, în genere, era mai mult temut decât iubit. Pentru mine a fost deajuns să aud că era adversarul Mareșalului Antonescu, ca să nu-l privesc cu ochi buni și să fiu predispus a interpreta totul, în defavoarea lui. Motiv întemeiat nu aveam, era numai o atitudine sufletească. Sentimentul acesta s-a conturat cu precizie atunci când am auzit că, la adunarea oamenilor de la Palat, în timp ce generalul Coroamă, comandantul diviziei de gardă din Capitală și ceilalți adjutanți regali au fost de părerea Mareșalului ca regele să abdice, singurii care s-au opus au fost generalii Mihail și Teodorescu. Aceștia l-au îndemnat pe Rege să nu renunțe la tron și să ordone imediat arestarea și executarea generalului Antonescu. Ce trebuia mai mult pentru a declanșa un sentiment de adversitate? Atât generalul Paul Teodorescu, cât și generalul Gheorghe Mihail au plecat din armată, primul prin demisie (care i-a fost imediat primită), iar cel de-al doilea prin demitere, cu domiciliu obligatoriu în vila sa de la Sinaia. Gh.Mihail a fost demis pe motivul că, în calitate de ministru de răsboi, pe timpul cedării Basarabiei și apoi a Transilvaniei de Nord, a ordonat armatei să nu tragă. Și astfel, generalul Mihail a intrat în umbră.

Cât a durat guvernarea Mareșalului, vreme de patru ani, nici de Paul Teodorescu, nici de Gheorghe Mihail n-am auzit nimic. Ambii au trăit într-o pasivitate absolută. N-au creat guvernării nici cel mai mic neajuns. Numele lui Gheorghe Mihail a ieșit dintr-odată la suprafață, în toată forța sa ascensională, comprimată în anii de anonimat, când, în noaptea de 23 august, a fost numit comandantul de căpetenie al oștirii, nici mai mult, nici mai puțin, înlocuindu-l pe Mareșalul Antonescu. El n-a făcut altceva decât să încalțe cismele și să-și pună pe cap chipiul Mareșalului, continuând spre Vest, ceea ce Mareșalul încercase și eșuase spre Est. El a luat comanda unor trupe

deja masate de Mareşal pe noua direcţie a frontului răsturnat. A ordonat, ca şi Mareşalul: «Soldaţi, treceţi frontiera arbitrară şi eliberaţi Ardealul!» Ordinele pe hârtie însă nu puteau să ajungă la unităţi, deoarece nimeni nu ştia unde sunt. Era un haos total. După declaraţia Regelui la ora 22 că răsboiul s-a terminat, unii comandanţi care prinseseră mesajul au rămas pe loc şi au fost luaţi prizonieri de ruşi. Alţii, mai plini de iniţiativă şi cu instinctul conservării neamului, cu de la ei putere, au pus trupele pe direcţie şi s-au îndreptat spre Ardeal. Încercările pe care le-au făcut unii comandanţi de mari unităţi, spre a obţine legătura cu Marele Stat Major, au fost zadarnice. După mărturia generalului Nicolae Dragomir, şeful de stat major al Armatei a IV-a, când, ajuns cu comandamentul armatei în zona Târgovişte-Piteşti, s-a deplasat la Bucureşti şi s-a prezentat comandantului suprem al armatei, acesta n-a fost în stare să-i dea nici o directivă, neavând nici o informaţie cu privire la mişcarea trupelor. Totul a rămas la iniţiativa comandanţilor de mari unităţi, care s-au regrupat la poalele munţilor Carpaţi din Muntenia, au trecut în Transilvania şi au înaintat spre Mureş, unde le-au ajuns trupele sovietice. Ele s-au încadrat în dispozitivele lor şi au mers astfel până la sfârşitul răsboiului. Noul comandant de căpetenie al armatei, după circa două săptămâni de la luarea comenzii, simţind că cismele Mareşalului şi chipiul îl îmboldesc la acţiune, n-a făcut altceva decât să constituie un cabinet militar, să pună în funcţiune fostul tren al Mareşalului, «Patria», să ocupe vagonul-salon al acestuia şi să se îndrepte spre noul front. Laudă lui! spunem noi. Mergea pe drumul pe care-l călăuzea spiritul Mareşalului. N-a apucat însă să ajungă cu trenul la podul de la Avrig, peste Olt, că un ordin de la Înaltul Comandament Rus l-a ajuns şi l-a informat că Înaltul Comandament al Trupelor Române este desfiinţat, iar generalul Mihail devine un simplu particular. A schimbat locomotiva din cap la coadă, a luat drumul Bucureştilor şi a îmbrăcat haina civilă pe care o poartă şi azi, în cel de-al 94-lea an al vieţii sale, fiind în perfectă stare de sănătate şi luciditate.

Primele contacte ale trupelor române cu cele sovietice, în postură de aliaţi, creaseră unele fricţiuni între unităţi, încăierări între soldaţi, intervenţii ale ostaşilor români pentru a-i opri pe soldaţii ruşi de la acte de jaf şi terorism, ceea ce l-a determinat pe generalul Mihail să dea o circulară către armată, prin care arăta că orice act de samavolnicie din partea trupelor sovietice să fie împiedicat, la nevoie, cu forţa. Aceasta a fost deajuns ca să se nască nişte bătăi de mai mare dragul între soldaţii noştri şi ruşi. Comandamentul sovietic sesizat a protestat în faţa guvernului român care, sub presiunea sovieticilor, a

fost obligat să desfiinţeze postul de Înalt Comandament, rămânând ca trupele române să fie dirijate de Marele Stat Major, care stătea cuminte la birourile din Ştirbei Vodă, unde se află şi acum. Un fapt concret bine cunoscut de mine, este următorul: în zona Diviziei I de Cavalerie, comandată de generalul Vladimir Constantinescu, călăreţ emerit pe vremuri, cavaler al ordinului Mihai Viteazul, câţiva soldaţi ruşi au sărit gardul în gospodăria unui ţăran ardelean, au pus mâna pe porc şi au dat să-l înjunghie. La protestele ţăranului, câţiva călăreţi şi soldaţi din apropiere au sărit. S-a născut o bătaie pe cinste şi ruşii au fost bătuţi măr. Cazul a ajuns la cunoştinţa comandantului sovietic. Acesta a raportat mai departe şi de sus a venit ordinul de arestare a comandantului de divizie, precum şi a tuturor soldaţilor care au participat la actul de violenţă. Ei au fost daţi în judecata Curţii Marţiale, unii pentru că n-au ştiut să educe trupa în spiritul colaborării frăţeşti, alţii că s-au dedat la acte de ostilitate contra «fraţilor» sovietici. Ordin dat, ordin executat. Cei doi ofiţeri, Vladimir Constantinescu şi Georgescu Moncher, ambii cavaleri ai ordinului Mihai Viteazul încă din primul răsboi mondial, cu comportament brav pe frontul de Est, au fost băgaţi la închisoare şi transformaţi în puşcăriaşi, cum le plăcea lor să se numească. Au stat închişi cam o lună de zile, urmând a fi deferiţi justiţiei. Şansa lor a fost că un general sovietic de cavalerie, care conlucrase cu divizia generalului Vladimir Constantinescu în luptele din zona Târnave-Mureş şi cu care legase o prietenie de moment pe câmpul de luptă, ba mai mult, îl cinstise pe generalul nostru cu o pelerină de cazac făcută din piele, cu umerii ridicaţi şi lungă până la călcâie, a aflat de această întâmplare, a intervenit pe lângă Înaltul Comandament Sovietic, care, la rândul lui, revenind asupra acuzaţiei, a comutat pedeapsa în schimbarea de la comandă şi trimiterea celor doi ofiţeri pentru reabilitare, la unităţi noi. Aceasta fiind situaţia, e lesne de înţeles că, în climatul de cooperare româno-sovietic, o formaţiune profesională militară de tipul generalului Mihail nu-şi putea afla locul. El a înţeles imediat şi s-a retras la timp. Dedesubturile nu s-au ştiut imediat. Pentru mine numele generalului Mihail rămăsese stigmatizat cu două peceţi. Aceea de «carlist», ridicat împotriva Mareşalului Antonescu, şi aceea de «conspirator» la răsturnarea Mareşalului. Faptul că el fusese imediat numit şef al armatei, în locul Mareşalului, îmi înlesnea presupunerea că făcuse parte din complot. Şi în conştiinţa mea, aşa l-am ţinut multă vreme pe generalul Mihail, mânjit de sentimente egoiste, urmărindu-şi scopuri personale de mărire, de putere, de dărâmare a omului merituos care-i stătea în cale. Dar, după mulţi ani, o împrejurare neaşteptată a făcut să-mi schimb brusc părerea despre el. Şi

acuma pot spune că, dacă prima parte a rămas valabilă, cea privind fidelitatea lui faţă de Carol al II-lea, căruia i s-a pus în serviciu chiar în ultimul moment, când era gata să fie răsturnat, drept recunoştinţă pentru funcţiile ce i se încredinţaseră, pornirea împotriva Mareşalului era o dovadă de obtuzitate şi micime sufletească. Una este însă corolarul celeilalte. De aceea înclin să admit că partea bună eclipsează în cele din urmă partea negativă. În ceea ce priveşte pecetea defavorabilă, spre marea cinste a generalului Mihail, ea s-a dovedit neîntemeiată. Timp de patru ani cât a durat guvernarea Mareşalului, generalul Mihail nu s-a mişcat de la Sinaia decât atunci când interese acute o cereau şi numai cu aprobarea Ministerului de Interne. N-a avut nici un contact cu Palatul sau cu elementele care au complotat. S-a trezit, fără să bănuiască nimic, chemat în seara zilei de 23 august la Bucureşti, când Mareşalul era arestat. Abia de acum încolo începe povestea lui, rezultată dintr-o declaraţie verbală făcută în faţa a doi ofiţeri, care s-au prezentat să-l viziteze în acest scop.

Nu aţi încheiat descrierea lui Mircea Cancicov, după război.

- La reîntâlnirea cu Mircea Cancicov, am reluat discuţia asupra evoluţiei evenimentelor şi a perspectivelor de viitor. Mă primea cu multă afabilitate. Politica generală, politica economică, politica financiară, dreptul internaţional... Deşi avea un singur auditor, fostul ministru ţinea adevărate prelegeri. De fiecare dată mă întrebam: ce interes avea omul acesta ca, faţă de un maior, cu o cultură oarecare, să-şi desfăşoare cultura sa universală în toată amploarea? Căpătasem eu încrederea lui, simpatia, sau era simpla nevoie a oratorului de a-şi ţine în antrenament organul vocal. Cred că toate se întregeau. Cert este că mă duceam la două-trei zile cu multă plăcere. Doamna pleca la prietenele ei şi noi rămâneam singuri, până la ore târzii. Dacă mergeam la cinci, plecam la zece. Şi, în luxosul apartament de la etajul II, la Athénée Palace, îmi vorbea şi mă făcea să văd lumea ca într-un caleidoscop. Peste toate plutea încrederea definitivă în anglo-americani şi subestimarea ocupantului, care, în anii aceia, în 45-46, îşi făcea tot mai simţită prezenţa şi stăpânirea. Sigur, atât eu cât şi ministrul, eram persoane puse la index. Eu, fost la Mareşal, el fost ministru la Carol al II-lea şi la Mareşal. Totuşi, nici el, nici eu nu am avut nici o reţinere şi continuam să avem aceste contacte, regulat, cel puţin de două ori pe săptămână.

- Ce s-a întâmplat mai important pentru dumneavoastră în anii 1945-47?

- Procesul şi executarea Mareşalului. Au venit vremuri grele. Un timp nu ne-am mai întâlnit. Executarea Mareşalului ne impresio-

nase foarte puternic. Se credea că totul s-a terminat, dar abia acuma a început adevărata prigoană. În luna septembrie s-a deschis procesul foştilor miniştri, în rândul cărora era implicat şi Mircea Cancicov, ca fost ministru al Economiei Naţionale, sub Antonescu. I se imputa vinderea Ţării Germaniei naziste, prin încheierea unui tratat comercial oneros, pentru România. Acuzaţiile erau cu totul neîntemeiate. Fostul ministru a luat acuzaţia în derâdere, spunând: «Este o absurditate. Nici un temei legal în această acuzaţie». Am uitat să spun că el fusese unul dintre celebrii avocaţi ai Capitalei, care câştigase procese senzaţionale, bunînţeles, şi multe milioane. Acest proces era pentru el un joc. Pe timpul procesului a rămas singur, soţia lui fiind plecată la casa lor din provincie. Mă duceam seara la el după ce venea de la proces, pentru că acuzaţii erau în libertate. Mergea dimineaţa şi se întorcea la prânz acasă, mergea după-amiaza şi se întorcea seara.

- Cât timp a durat procesul?

Vreo două săptămâni. Eu nu vedeam deloc cu ochi buni chestiunea asta şi eram foarte pesimist. El, ca să mă asigure şi să mă liniştească, îmi argumenta: «Domnule maior, înţelegi dumneata? În momentul în care eu eram la Berlin şi perfectam acordul economic între România şi Germania, în acelaşi timp, în aceleaşi condiţiuni, Molotov perfecta acordul URSS-ului cu Germania, pe aceleaşi temeiuri fixate de mine. Ar însemna că şi Molotov să fie dat în judecată?» «Cu ruşii nu te poţi juca! spuneam eu. Domnule ministru, de ce nu fugiţi dumneavoastră din Ţară? Acuma e foarte uşor de plecat.» Atunci el a avut replica aceasta care mi s-a părut aşa de... nu donquijotească... naivă: «A pleca înseamnă a mă recunoaşte vinovat. În asemenea situaţii, dreptul internaţional veghează. La nevoie voi apela la Înalta Curte a Tribunalului de la Haga, pentru obţinerea dreptăţii.» N-am mai spus nimic. N-au trecut nici două zile de la această discuţie, că Mircea n-a mai venit seara acasă, şi de atunci n-a mai venit niciodată. Ce se întâmplase? Către sfârşitul şedinţei de după-amiază a procesului au apărut doi ofiţerei sovietici în sală. Şi au strigat cât i-a ţinut gura: «Ce-i cu bătaia asta de joc? Ăsta-i proces sau înscenare? Cum se poate proces cu inculpaţii liberi? Nu mai părăseşte nimeni sala, inculpaţii intră sub stare de arest». Şi miniştrii au fost duşi la arest în dubă, la închisoarea de la Malmaison, de unde erau scoşi zilnic, duşi la proces, aduşi îndărăt la carceră. Sentinţele au fost zdrobitoare. Mircea a căpătat 25 de ani de temniţă, Ghiolu la fel, generalul Jienescu la fel, generalul Stoenescu la fel. Gh. Tătărescu care era ministru de externe în acel moment n-a putut să facă nimic alta decât să-i interneze la spitalul militar, socotindu-i în tratament ca suferinzi. Acolo l-am mai vizitat pe Mircea Cancicov de

două ori. Prima dată m-a rugat să-i aduc ceva de citit. A doua oară m-am dus şi l-am vizitat împreună cu fiica mea, care avea doi ani şi jumătate. În salonul unde era internat, mai erau şapte persoane, recunoscându-i pe miniştrii Ghiolu, Buşilă, poate şi Petrovici. Prezenţa acestui copil nevinovat în atmosfera aceea de adâncă îngrijorare a adus puţină înseninare. Ea a făcut vădită plăcere lui Mircea. S-a jucat un timp cu ea, a distrat-o în fel şi chip. Şi am plecat lăsându-le tuturora o impresie frumoasă. Am lăsat romanul despre care îi vorbisem, celebrul roman «Antonio adverso», splendid roman, tot atât de puternic ca şi «Pe aripile vântului». O viaţă dusă peste oceane care se sfârşeşte banal, în gen Bâzu Cantacuzino. Soarta. A venit pe lume în adversitate, mama lui murise la naştere. Aceasta a fost singura mea mângâiere că m-am despărţit pentru totdeauna de Mircea Cancicov lăsându-i posibilitatea de a-şi descreţi fruntea şi a-şi alina sufletul plin de desnădejde, prin depănarea unei povestiri în care firul destinului poate fi urmărit pe făgaşul desfăşurării unei vieţi de om.

- Ce-aţi mai aflat despre Cancicov după aceea?

- Mircea Cancicov a murit în puşcărie... A, pardon! La un an după aceea, l-am văzut pe Mircea la procesul de recurs, care s-a dezbătut pare-mi-se la Casa de Depuneri. I-am ascultat pledoaria. A apărut în ţinuta lui îngrijită dintotdeauna, sigur pe el, ca şi când atunci îşi părăsise apartamentul de la Athénée Palace. Şi-a susţinut singur pledoaria, într-o argumentaţie strânsă, în timpul limitat pentru discurs, demonstrând netemeinicia culpei care i se făcea, trăgând concluzia nu că ar fi adus deservicii, ci din contra, luptase pentru folosul Ţării, încheiase un tratat prin care România şi-a împlinit lipsurile şi a vândut doar din ceea ce-i prisosea. Vorbe aruncate în vânt. Sentinţa a rămas în picioare, iar pe Mircea Cancicov l-a înghiţit puşcăria, ca şi cum l-ar fi înghiţit pământul. După 17 ani de detenţie, Mircea Cancicov moare în chinuri şi privaţiuni la Râmnicul Sărat, ajuns pe cea mai de jos treaptă a degradării unui organism omenesc. Sfârşeşte ca un câine şi nici nu se ştie unde a fost îngropat. Şi Mircea Cancicov, în galeria marilor bărbaţi de stat ai României, a fost o valoare cu care Ţara s-a mândrit.

43 - În loc de concluzii

Proces deschis ex Regelui Mihai. Mereu tutelat, cu studiile neterminate, se lasă atras de mişcarea legionară şi încearcă să medieze conflictul dintre Mareşal şi Sima.

Asociat la putere, participă la răsboi, vizitând frontul până la Caucaz. Este decorat de Hitler cu Crucea de Fier.

Împarte gloria cu Mareşalul, acceptă toate onorurile şi titlurile (sabia lui Mihai Viteazul, bastonul de mareşal), semnează actele de stat împreună cu protectorul tronului şi Conducătorul statului.

La 23 august 1944 iese în prim-plan printr-un act de trădare multiplă: trădarea intereselor neamului românesc, trădarea armatei abandonată în mâna inamicului, trădarea Mareşalului pe care îl destituie, îl arestează şi îl oferă ca trofeu inamicului, trădarea tradiţiei Casei Regale Române, fuga laşă din faţa celor doi inamici, nemţii şi ruşii.

Arestând un Mareşal al României, care a fost investit şi cu prerogative regale, el nu consultă partidele istorice, nu consultă poporul, procedând prin conspiraţie şi complot, tocmai atunci când factorii de răspundere ai Ţării îl investesc pe Mareşal cu puteri depline pentru încheierea armistiţiului.

Regele încalcă legile ospitalităţii, ale recunoştinţei, ale respectului faţă de oamenii de frunte ai Ţării şi coboară la nivelul unui complotist de rând.

Se înfruptă din roadele eforturilor făcute de Mareşal pentru separarea trupelor germano-române, organizarea rezistenţei pe linia Focşani-Nămoloasa-Galaţi şi a frontului pentru eliberarea Transilvaniei.

După ce citeşte la Radio o proclamaţie redactată de Partidul Comunist, Regele fuge din Capitală în fundul Olteniei, pentru a-şi pune capul la adăpost, lăsând Bucureştii şi Ţara în cel mai deplin haos.

Acţiunea sa subversivă în rândul generalilor de pe front, pentru sabotarea Mareşalului, are drept urmare căderea în prizonerat a peste o sută optzeci de mii de oameni, care respectaseră ordinul de încetare a focului dat de Rege.

Deoarece nu ia legătura cu puterile aliate şi asociate, pentru a uşura situaţia României, şi nici nu stabileşte rapid un contact cu Stalin, acesta ocupă Ţara, aplică principiul capitulării necondiţionate şi amână semnarea armistiţiului tratat cu Mareşalul, până la 12 septembrie.

În afară de datoriile de răsboi stabilite prin convenţia de armistiţiu, Regele nu protestează când inamicii demontează şi transportă uzinele, jefuiesc depozitele şi silozurile, transportă tezaurul Ţării estimat la patruzeci de vagoane de aur (400 de tone, pe care Mareşalul intenţiona să le ascundă în fundul Dunării dar a fost împiedicat; 40 de vagoane de aur sunt egale cu 4 miliarde de dolari de azi; tezaurul

cade pradă sovieticilor care au încasat însutit apoi şi cifra «formală» de 300 de milioane de dolari stabilite prin armistiţiu ca daune de răsboi) confiscă bogăţiile petrolifere şi miniere, colecţiile de artă etc.

Dacă Mareşalului i s-a reproşat trimiterea trupelor peste Nistru, Regelui i se aduc numai elogii pentru depăşirea frontierelor Transilvaniei şi pentru jertfele făcute de ostaşii români pentru eliberarea Ungariei şi Cehoslovaciei.

Dacă conform legilor ocupantului se făcuse vinovat de crime de răsboi (dezastrul Ţării, trădarea intereselor poporului, violarea Constituţiei), el nu apare pe banca acuzaţilor, deoarece şi-a câştigat prin crimă şi trădare clemenţa inamicului, care l-a decorat cu cea mai înaltă distincţie, Ordinul Victoriei, şi i-a făcut cadou o avionetă cu două motoare. Inamicul l-a tolerat, l-a folosit pentru a aşeza mai lesne poporul în jugul sovietic, iar apoi, cu tot dispreţul, l-a aruncat de pe tron şi l-a şters din istorie.

Pentru a-l ajuta să-şi desăvârşească «opera», Stalin îl restituie pe Mareşalul Antonescu şi pe principalii lui colaboratori, negăsind nimerit să-i judece în URSS, unde, pentru demnitatea şi patriotismul său ajunsese să fie respectat, şi nici să-l trimită spre judecare tribunalului internaţional de la Nürnberg.

Dacă Regele, prin camarila sa, refuzase să contrasemneze decretul de condamnare la moarte a tziganilor asasini şi tâhari, care acţionau în timpul camuflajului, spre a «nu-şi întina numele», în schimb respinge cererea de graţiere înaintată de mama Mareşalului şi semnează cu sânge rece condamnarea la moarte a acestuia.

Ca şi tatăl său, după ce şi-a spălat mâinile în sânge, abdică şi devine pensionar al P.C.R.-ului, ca luptător în ilegalitate (FIAP-ist).

După ce a dat declaraţii mincionase presei şi a inspirat pagini lipsite de demnitate unor autori cazari (vezi lucrarea semnată de Nicolette Frank), cu privire la modul ignobil în care a produs lovitura de stat de la 23 august 1944, ex Regele Mihai I a devenit simplu slujbaş ın Elveţia, uitând limba română în care niciodată nu s-a văzut capabil să rostească o frază corectă, s-a cufundat într-o tăcere care îl acuză şi n-a izbutit nici să se afirme pe plan politic sau cultural în marea Europă, nici să lase un urmaş vrednic care să continuie dinastia în exil.

În Piaţa Victoriei din Bucureşti, unde ar fi trebuit să se înalţe statuia Mareşalului Erou, azi, după patruzeci de ani de la terminarea răsboiului, a fost demolată monstruoasa statuie a soldatului sovietic «eliberator», confecţionată de C.Baraschi după gustul Regelui şi desvelită de însuşi Regele cu prilejul unei manifestaţii populare, care s-a încheiat cu o sângeroasă bătălie între participanţi.

Pentru crimă de înaltă trădare, complicitate cu inamicul,

încălcarea legilor Țării și fuga de la locul faptului, ex Regele Mihai I se cuvine să fie judecat în numele poporului român și pedepsit pe temeiul acelorași criterii cu care au fost pedepsiți marii criminali de răsboi, prin legea 312/945.

Maltratată de soțul legitim, Carol al II-lea, Regina Mamă Elena a devenit și ea o «figură istorică», grație Mareșalului, care a readus-o din exil și a așezat-o alături de fiul său, Mihai. A îndeplinit rol de călăuză-guvernantă a fiului, apărând la toate manifestările publice, inclusiv la marea sărbătoare de la Iași, unde Conducătorul Țării a înmânat tânărului rege, sabia lui Mihai Viteazul. Regina Mamă a creat probleme de morală în cadrul Palatului, obligându-l pe Mareșal să intervină din vreme în vreme pentru apărarea prestigiului dinastiei, trimițându-i pe vinovați pe front. După recente date provenind de la Madrid, în baza indiscrețiilor făcute de fostul mareșal al palatului, E.Urdăreanu, la Estoril, Mama Elena s-a îngrijit mai puțin de soarta răsboiului și a răniților de pe front, cât de «salvarea tablourilor originale» din colecția Palatului, aparținând însă patrimoniului național. Ele au fost înlocuite cu reproduceri măiestrite. Mama Elena le ducea ea însăși în Elveția, depunându-le la faimoasa Galerie de Artă Widgenstein de la Zürich, pentru a sta la dispoziția fiului său, Mihai. Se pare că tablourile nu au fost încă scoase din depozit de ex Regele Mihai, deși nevoile materiale îl constrâng la tot felul de compromisuri. Ele mai sunt încă proprietatea statului român. Clarificarea acestei probleme ar arăta că familia regală s-a implicat într-un furt, care, în cazul unui proces, ar duce la sigură condamnare. Detaliile cu privire la înstrăinarea valorilor naționale ne-au fost comunicate de Aurel Răuță, care a făcut expertiza celor 12 caiete din memoriile ex Regelui Carol al II-lea, și au ieșit mai precis la iveală în urma desbaterilor și acordului dintre statul român și doamna Monique Urdăreanu, moștenitoarea vilei din Portugalia, care a trecut de la Carol la Elena Wolf-Lupescu de Hohenzollern, iar de la ea la soții Urdăreanu, împreună cu cele 12 caiete ale regelui aventurier, depuse la Academia de Științe din Portugalia. Recent, Regina Mamă a fost implicată într-un proces penal în Italia, împreună cu o seamă de aristocrați din Florența, pentru delicte valutare (export clandestin de valută), proces în curs, recent stins din pricina morții inculpatei.

Cazul Mareșalului Antonescu este unic în lume. Șef suprem, conducător al statului și al armatei, aflat în plină acțiune de descleștare a armatei din frontul moldovenesc, el este sechestrat, predat inamicului și ucis tocmai în momentul în care condițiile formulate de el fuseseră acceptate de Stalin, care se temea că rezistența pe linia Focșani-Galați ar fi frânat «marșul spre Berlin» cu cel puțin șase

luni, acordând oarecum Mareşalului «onoarea armelor» şi condiţia de «cobeligerant». Evenimentele de la 23 august concentrează esenţa întregii sale politici, fiind pregătite în amănunţime şi coordonate fără greş, până în clipa intervenţiei camarilei şi a regelui care, ca şi tatăl său, avea în sânge aventura şi trădarea. Opera Mareşalului ascunsă şi mistificată de-a lungul deceniilor, poate fi lesne conturată pe plan diplomatic şi militar, subliniind momentele-cheie care au avut loc în momentul crucial de la 23 august:

Încheierea primei părţi a unui răsboi sfânt de reîntregire a frontierelor ţării, după o bună administrare a avutului neamului.

- Sosirea, în faptul zilei, a telegramei de la Doamna Kollontay către Mareşalul Antonescu, prin care i se comunică acceptarea de către Stalin a condiţiilor Mareşalului. Mareşalul îşi refăcuse poziţia forte pentru tratative şi obţinuse ceea ce dorea.

- Dosirea telegramei sovietice adresate Mareşalului şi transmiterea ei Regelui şi lui Maniu de către şeful cifrului, Niculescu-Buzeşti.

- Declaraţiile făcute de Mareşal doctorului Zilişteanu, în urma mesajului trimis prin Djuvara lui Nanu, şi care a ajuns la destinaţie abia a doua zi, la 24 august.

Telefonul repetat al doamnei Cancicov, cu cererea de audienţă expresă la Mareşal pentru fostul ministru, deţinător al unei informaţii de mare valoare.

- Telegrama de la Armata a IV-a, ameninţările colonelului Dragomir.

- Dispoziţiile scrise pentru retragere, întărirea ordinelor date la Bacău în ajun, audienţa lui G.Brătianu la Mareşal, la orele 12, când îi propune concursul şefilor de partide pentru încheierea armistiţiului, Mareşalul aşteptând confirmarea prin scris.

- Invitaţia-cerere de audienţă la Palat.

- Hotărîrea din Consiliul de Miniştri de a intra cu trupele din Capitală şi din Valea Prahovei în dispozitivul de alarmă, la orele 19 din 23 august; «se va şti cândva că eu am fixat ziua de 23 august în istorie», după cum a declarat Mareşalul la Proces.

- Informarea făcută de Mareşal după Consiliul de Miniştri ţinut în dimineaţa zilei de 23 august, personal lui Eugen Cristescu şi generalului Piki Vasiliu, în legătură cu încheierea imediată a armistiţiului.

- Plecarea la Palat, la orele 15,30.

Obţinerea celor mai onorabile condiţii în avantajul Ţării, recunoaşterea întregii Transilvanii de Stalin, *sunt anihilate de arestarea operată de Rege la Palat.* Întreaga operă a Mareşalului cade, deoarece *Regele preferă capitularea fără condiţii, spre profit personal, din meschine motive, la care deosebită greutate a avut şi răsbunarea Mamei Elena.*

Acţiunea de la 23 august i-a surprins pe Aliaţi, fiind o iniţiativă integral românească. Dovada cea mai concludentă o oferă *Declaraţia Comisariatului de Externe al URSS-ului asupra României,* din 24 august 1944, text semnalat de dr Ştefan Mamulea în *Dictionaire Diplomatique,* vol.4, pag.90, apărut sub egida Academiei Diplomatice Internaţionale:

«Guvernul URSS-ului consideră că *restabilirea suveranităţii în România este de urgentă necesitate.* Dacă România suspendă operaţiunile sale militare şi întoarce armele contra inamicului pentru a recuceri Transilvania, guvernul sovietic va acorda României tot sprijinul necesar acestei lupte. Dar răsboiul nu va putea fi suspendat pe teritoriul român, decât atunci când germanii vor evacua ţara. Guvernul sovietic consideră de prisos să mai repete declaraţia făcută în aprilie trecut. În aprilie, guvernul sovietic a asigurat că nu are nici o intenţie *să dobândească vreo parte din teritoriul României, să modifice ordinea socială în România sau chiar să aducă vreo atingere independenţei ţării.*

Guvernul sovietic consideră de o necesitate urgentă restabilirea independenţei României, eliberându-se ţara de sub jugul fascist. Dacă trupele României îşi suspendă acţiunile militare şi vor să poarte împotriva Germaniei un răsboi de eliberare pentru independenţa României şi contra Ungariei, pentru eliberarea Transilvaniei, armata sovietică este dispusă să-i acorde sprijinul. Armata sovietică va sprijini atunci România prin toate mijloacele pentru a-şi duce la îndeplinire această sarcină de onoare.»

Declaraţia de mai sus este prea puţin cunoscută. Ea poartă data de 24 august 1944 şi are o deosebită importanţă din trei puncte de vedere:

a - afirmă o eventuală latitudine a României de a face răsboi împotriva Germaniei şi Ungariei, pentru a relua Transilvania de Nord.

b - nu condiţionează acest răsboi eventual al României de un eventual armistiţiu cu Aliaţii anglo-americani.

c - în eventualităţile de mai sus, URSS-ul îşi oferă concursul armat pentru a ajuta România să ducă la bun sfârşit răsboiul contra Axei şi a aliatului ei maghiar.

Deşi este limpede că senzaţionala declaraţie sovietică datată 24 august 1944 a fost redactată şi *dată spre publicare înainte de efectuarea loviturii de stat regale de la Bucureşti* (fără nici o condiţie, abandonându-se Ţara în mâna inamicului, care pe loc a schimbat atitudinea, socotind România ca teritoriu de ocupaţie şi abia după 21 de zile, a pregătit şi semnat o parodie de armistiţiu, mai bine-zis Diktatul de la Moscova), totuşi trebuie considerată ca reprezentând atitu-

dinea oficială şi publică a URSS-ului față de România, la data respectivă, ce decurgea din conținutul armistițiului pregătit cu Mareşalul Antonescu.

Din analiza textului se constată că URSS-ul înțelegea să trateze cu România în mod separat, nu în numele Aliaților. Mai mult ca sigur că «cedarea» politică a României ca «zonă de influență» de către W.Churchill în locul Greciei, îi oferise lui Stalin posibilitatea tratativelor separate, acesta urmărindu-şi nestingherit propriile sale interese.

În noua postură de putere preponderentă în relațiile cu România, URSS-ul considera că, pentru a-şi câştiga independența şi Nordul Transilvaniei, România trebuia să declare răsboi Germaniei şi Ungariei, exact cum s-a şi întâmplat de fapt. În noaptea de 23 spre 24 august, România rupe alianța cu Germania hitleristă şi, la 25 august, declară răsboi Germaniei, iar la 30 august, declară răsboi Ungariei.În acest fel şi în conformitate cu declarația sovietică din 24 august 1944, România intră în alianță militară cu URSS-ul. Ea şi-a îndeplinit cu onoare misiunile ce i-au revenit. De aici concluzia logică că răsboiul cu Germania şi Ungaria început în august 1944 nu poate fi privit ca o consecință impusă de armistițiul din 12 septembrie, iar clauza inserată în articolul 1 pentru continuarea ostilităților consfinţeşte o situație existentă. În acel moment, armata română se afla în încleştarea frontului antihitlerist şi se vedea «sedusă de cobeligeranța italiană», a cărei semnificație nu fusese sesizată de oamenii politici.

Toate sacrificiile făcute în luptele pentru eliberarea Ungariei şi Cehoslovaciei (aproape 200.000 de oameni) au fost inutile. Victoriile româneşti nu au fost recunoscute, ci atribuite numai trupelor sovietice. Distrugând imaginea Mareşalului, cei interesați au crezut că distrug şi meritele poporului român, care s-a bătut în cel de-al doilea răsboi mondial pentru păstrarea ființei sale naționale şi pentru reîntregirea hotarelor sfâşiate de inamici. De altfel, cel mai recent raport sovietic elaborat cu prilejul zilei de 9 mai 1986, continuă mistificarea adevărului asupra «biruinței împotriva nazi-fascismului», atribuind URSS-ului toate meritele şi eliminând cu desăvârşire nu numai sacrificiile poporului şi ale armatei române, ci chiar covârşitoarea contribuție la câştigarea răsboiului adusă de aliații anglo-americani. Acest raport arată că, înainte de a ataca URSS-ul, Wehrmachtul a distrus în 44 de zile armata franceză, a ocupat Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda, Jugo-Slavia, Grecia, pentru a trece apoi la nimicirea bolşevismului şi la instaurarea unei noi ordini în Europa. Planul Barbarossa, care angaja de partea Germaniei cinci milioane şi jumătate de soldați, cinci mii de avioane, patru mii de tancuri etc. a fost dat peste cap numai şi numai prin vitejia soldatului sovietic, care

a distrus trei sferturi din efectivele armate, din aviaţie şi tancuri. Ajutoarele americane, land-lease, ar fi constituit doar patru la sută din producţia militară a URSS-ului, ceea ce ar fi egal cu nimic. Ignorând valoarea bătăliilor duse de aliaţii anglo-americani pe frontul de Vest şi în Africa, cu ciocniri decisive la El Alamain şi Ardeni, istoriografia sovietică susţine că singurele bătălii reale şi decisive s-au purtat la Moscova, Stalingrad, Vistula şi Oder. Nimic despre debarcarea din Normandia, despre eliberarea Italiei şi Franţei, despre cucerirea a jumătate din teritoriul Germaniei, nimic despre covoarele de bombe aşternute de-a lungul continentului de înspăimântătoarea aviaţie americană, nimic despre cele două bombe atomice care au cutremurat lumea şi au pus punct răsboiului din Pacific. Dacă operaţiunile din Vest au blocat cele mai bune divizii germane, care ar fi fost suficiente să dea lovitura de graţie Uniunii Sovietice, acest lucru are pentru istoriografia sovietică o importanţă cu totul secundară. La ce să se mai aştepte, în acest caz, România şi cum ar mai spera să i se atribuie calitatea de *aliată* şi *cobeligerantă*?

Dacă în atâtea împrejurări dramatice ale Ţării, Mareşalul Antonescu a avut o comportare exemplară, iar sacrificiul său nu mai trebuie de nimeni demonstrat, e bine să formulăm o seamă de observaţii cu privire la concepţia sa de conducere. Pregătind transferul de putere partidelor istorice şi Palatului, el a lăsat opoziţia să caute şi căi proprii de scoatere a Ţării din răsboi, oferindu-i condiţii pentru a se pregăti în vederea acestui eveniment. Tot astfel s-a comportat cu Palatul, veghind ca Regele să rămână «neîntinat» şi să poată continua a rămâne în fruntea Ţării, alături de Aliaţi. Chiar în ziua de 23 august 1944, Mareşalul a anunţat că, în cazul găsirii unei soluţii mai bune, el e dispus să cedeze imediat puterea şi să devină simplu soldat, tratându-şi adversarii politici cu respect şi loialitate. Faţă de această nobilă detaşare, faţă de patriotismul şi spiritul de sacrificiu de care dădea dovadă Mareşalul, Hohenzollernii s-au comportat în mod odios şi cu o laşitate care stârneşte nu numai reprobare, ci şi desgust. Regele, *profitând de încrederea oarbă pe care Mareşalul o avea în regalitate,* a găsit cu cale să *sechestreze armistiţiul* pregătit şi obţinut de la Stalin în condiţii optime. Despre familia de şvabi crescuţi în castelul de Sigmaringen, Bismarck avusese cuvinte foarte aspre şi el spusese către I.C.Brătianu: «Să nu vă aşteptaţi vreodată la recunoştinţă din partea Hohenzollernilor». «Nici nu am avea ce face cu ea», răspunsese politicianul român, fără să se gândească însă la viitor.

Dar, un conducător, apărându-se pe sine, îşi apără patria. Mareşalul Antonescu nu a luat măsuri de siguranţă şi prevenire a pericolelor de asasinare fizică sau morală, de răpire ori sabotare.

Mareşalul *a greşit* în această privinţă şi a înlesnit trădarea unor militari şi a regelui manevrat de Mamă-sa şi de camarilă. Aceeaşi culpă i se poate atribui lui Mihai Viteazul, care, încrezător în onestitatea aliaţilor, nu a luat măsuri de apărare şi s-a lăsat asasinat mişeleşte de nişte valoni, belgieni în slujba împăraţilor Austriei şi ai regilor maghiari, principi ai Transilvaniei. Rezultatul acestor întrevederi a fost destrămarea României la 1600, *întârzierea refacerii ei cu trei sute de ani.* Căpeteniilor unui neam nu li se îngăduie să aibă slăbiciuni morale creştine, căci ele dăunează întregului popor, după principiile ilustrate de Machiavelli: *fidarsi è bene, ma non fidarsi è meglio (A te încrede e bine, a nu te încrede e şi mai bine.)*

Destinul Mareşalului Antonescu poate fi asemuit cu al Mareşalului Carl Gustav Emil Mannerheim (1867-1951), iar sfârşitul lui ar fi putut fi asemănător cu al marelui finlandez, care a murit la Lausanne. Amiralul Horthy (1868-1957) s-a refugiat la Lisabona unde şi-a lăsat oasele, fără să fi fost judecat ca criminal de răsboi, deşi se încărcase cu toate crimele posibile împotriva evreilor şi românilor din Transilvania. Dacă Mannerheim şi Horthy nu au fost judecaţi, cu atât mai puţin trebuia judecat şi condamnat Mareşalul Antonescu, cel puţin pentru opera sa finală, încununată la 23 august 1944. Ingratitudinea Regelui s-a răsfrânt şi asupra soţiei Mareşalului, care a fost târâtă prin închisorile sovietice, torturată şi necinstită de brutele roşii, şi a murit după grele suferinţe îndurate în deportare, în Bărăgan.

Cunoscând aceste fapte şi documente, istoria neamului românesc poate fi înţeleasă în profunzime, cu întregul ei dramatism. Culpabilitatea fostului rege Mihai este imprescriptibilă. El poartă răspunderea faţă de sutele de mii de morţi şi de prizonieri sacrificaţi fără rost, despre care gângavul rege expulzat din Ţară nu pomeneşte niciodată în apelurile, interviurile şi cuvântările sale mieroase.

O mare culpă şi-au asumat şi cei 28 de consilieri ai Înaltei Curţi de Casaţie, care, fără spirit civic şi solidaritate naţională, în momente de grea încercare, au confirmat «constituţionalitatea» decretului penal elaborat de ministrul de justiţie Lucreţiu Pătrăşcanu, pentru pedepsirea Mareşalului, ignorându-se faptul că el a purtat un răsboi de reîntregire a frontierelor şi teritoriului, un răsboi just, impus de vecini agresori.

Politicienii României, în frunte cu camarila regală şi câţiva generali trădători, nu s-au arătat a fi la înălţimea chemării, nici măcar în momentele de supremă încordare a naţiei în răsboi, când se cerea o *uniune naţională în cuget şi simţiri, pentru salvarea patriei. Ei şi-au primit răsplata cuvenită, murind în închisori, după ce-au înţeles*

eroarea de a crede în Aliați.

Nația? În loc să facă zid în jurul Conducătorului său, cum finlandezii au făcut zid în jurul Mareșalului Mannerheim până în 1946, a tăcut, nu s-a împotrivit când Mareșalul a fost predat inamicului, n-a dezavuat cum s-ar fi cuvenit gestul ticălos al Regelui Mihai. După cum afirma un ziarist american, excluzând echipele de agitatori comuniști, care pretindeau să vorbească în numele masselor, la procesul Mareșalului întregul popor român s-a văzut pus în banca acuzaților și pedepsit.

Cine au fost cei ce se pretindeau «exponenți ai nației»? Analizând compoziția celor 800 de «descălecați comuniști», autoproclamați eliberatori și ilegaliști, numai 150 aveau nume românești și au luat parte la conducere. În realitate, ilegaliștii erau în majoritate unguri iredentiști, care pretindeau să introducă «legalitatea», o nouă justiție socială, deși înaintea acestor sloganuri stau interesele naționale, Neamul, cu istoria sa adevărată, nația ca valoare supremă. Pe timpul când domnitorul român, din os și sânge domnesc, Alexandru Ion Cuza, a fost înlocuit de politicieni ignoranți cu o dinastie străină de șvabi, dintre care numai doi s-au dovedit acceptabili, ziarul *Adevĕrul* (pe atunci ziar românesc), sub semnătura lui N.Beldiman, avertiza: «Ferește-te Române de cui străin în casă».

Lozinca din secolul trecut este valabilă și astăzi!

PARTEA IX

DOCUMENTE REVELATOARE

BIOGRAFIA OFICIALĂ A MAREŞALULUI ANTONESCU

Biografia oficială a Mareşalului Ion Antonescu a fost întocmită în decembrie 1940 -ianuarie 1941, cu intenţia iniţială de a fi popularizată în rândurile armatei române. Autorul ei este căpitanul George Gavrilescu şi a fost vizată de generalii Constantin Pantazi şi Nicolae Mazarini, precum şi de scriitorul Demostene Botez. În primele zile ale campaniei din răsărit, în timp ce căpitanul George Gavrilescu făcea parte din eşalonul II al Marelui Cartier General, biografia a fost revăzută. La 18 iulie 1941, la cererea lui Mihai Antonescu, a fost oferită scriitorului german Harald Läuen, care a folosit-o ca material documentar pentru monografia *Marschall Antonescu*, apărută la Essen, în 1943. Prin diligenţele Ministerului Propagandei Naţionale, ea a fost distribuită şi unor gazetari străini acreditaţi în România acelui timp. Evident, biografia a circulat având girul Conducătorului statului şi, implicit, fixează nişte repere asupra cărora nu se mai pot nutri dubii. De fapt, orice lumină proiectată asupra existenţei unei personalităţi controversate merită tot interesul şi în virtutea acestui interes reproducem acest document aproape necunoscut.

Născut la 2 iunie 1882 la Piteşti, dintr-o familie de militari, generalul Ion Antonescu şi-a destinat de la început toată munca şi străduinţele sale nobilei cariere militare.

Pregătirea acestei cariere şi-a început-o în anul 1898 în Şcoala pentru fiii de militari, de unde în 1902 a trecut la şcoala pregătitoare de ofiţeri de infanterie şi cavalerie, pe care a absolvit-o după doi ani, fiind clasificat întâiul din promoţia sa.

Tânărul sublocotenent în Regimentul 1 Roşiori este pus de la începutul carierei în situaţiunea de a face faţă unor împrejurări deosebit de grele, cu prilejul tragicei revoluţii ţărăneşti din 1907. La Galaţi, cu o mână de soldaţi, în faţa miilor de ţărani răsvrătiţi, a izbutit să potolească spiritele fără vărsare de sânge, pentru că le-a impus prin atitudinea sa plină de omenie, dreptate şi hotărâre neşovăitoare, aşa cum s-a afirmat ulterior în întreaga sa activitate militară şi publică. Pentru acest fapt a fost felicitat în faţa întregii garnizoane din Galaţi de către Principele moştenitor Ferdinand, trimis special de către Regele Carol I în acea regiune.

În anul 1911, cu gradul de locotenent, a fost admis întâiul la concurs pentru Şcoala superioară de răsboi, unde şi-a desăvârşit pregătirea profesională şi s-a afirmat în mod strălucit prin excepţionalele sale daruri sufleteşti.

Astfel, în campania din Bulgaria din 1913 îl găsim, cu gradul de căpitan, ca şef al biroului de operaţii în statul major al Diviziei I de cavalerie, în care calitate aduce servicii atât de importante unităţii sale şi operaţiunilor armatei române, încât i se acordă cea mai înaltă distincţiune: «Virtutea militară» de aur.

Fermitatea caracterului său, inteligenţa vie şi pătrunzătoare, energia neşovăitoare şi adâncul său devotament în serviciul public l-au indicat de la început nu numai în importante posturi de comandament, ci şi în situaţiuni în care era chemat să făurească sufletul şi armura de oţel a apărării naţionale. Începând cu comanda escadronului de elevi de la Şcoala militară de cavalerie, de la 1 noiembrie 1914 până la 1 aprilie 1915, va fi, succesiv, conducător al Şcolii speciale de cavalerie în octombrie 1926, comandant al Şcolii superioare de răsboi în 1927 şi 1931, secretar general al Ministerului Apărării Naţionale în 1928, şef al Marelui Stat Major în 1933 şi ministru al apărării naţionale în 1937.

Rolul său de educator al conştiinţei româneşti s-a afirmat nu numai prin împlinirea înaltelor funcţiuni pe care le-a deţinut, dar şi prin felul demn în care le-a părăsit, atunci când anumite circumstanţe l-au împiedicat să lucreze după cugetul şi concepţia sa. Caracter neşovăitor, de o rigiditate morală impresionantă, el a înţeles să contribuie la educaţia armatei şi a naţiunii nu prin cuvinte, ci prin fapte şi mai ales prin exemplul sacrificiului propriu.

Răsboiul pentru unitatea naţională început de România în 15 august 1916 îl găseşte pe

căpitanul Ion Antonescu la biroul de operaţii al Corpului 4 armată, unde fusese mutat la 1 aprilie 1915. El se face imediat remarcat de comandantul acestui corp, generalul Prezan, care apreciază pe deplin excepţionalele însuşiri ale subalternului său. Din această justă preţuire va rezulta acea colaborare minunată, care a asigurat armatelor româneşti victorii strălucite.

La 16 august 1916, când generalul Prezan ia comanda Armatei de Nord, căpitanul Ion Antonescu este adus ca şef al biroului de operaţii al acestei armate. Având toată încrederea comandantului său, căpitanul Antonescu desfăşoară o activitate supraomenească: concepe şi redactează proiecte şi ordine de operaţiuni, supraveghează şi îndrumează executarea lor şi ia hotărîri grabnice în orice împrejurare, încărcându-se astfel cu curaj de partea sa de răspundere.

Activitatea aceasta prodigioasă va recolta roade bogate. Armata de Nord învinge rezistenţa inamicului, pe care-l împinge adânc în Transilvania. Numai când mersul operaţiunilor de pe celelalte fronturi ale teatrului de operaţiuni determină Marele Cartier General român să retragă trupele din Transilvania pe poziţiile de la frontieră, este obligată şi Armata de Nord, în plină victorie, să se retragă. Ea se retrage în cele mai bune condiţiuni în Carpaţii Moldovei, unde rezistă şi zădărniceşte toate sforţările inamice de a străpunge linia de apărare. În elaborarea măsurilor de apărare căpitanul Antonescu are o mare parte de contribuţie.Aceste măsuri constituiesc un exemplu clasic de apărare pe trei văi Bicaz, Trotuş şi Oituz - care deschid căi de comunicaţie ce conduc convergent spre aceeaşi regiune - Oneşti.

Dispozitivul raţional al forţelor Armatei de Nord, deplasarea şi întrebuinţarea în timp şi spaţiu a rezervelor parţiale şi generale au contribuit la rezultatul că Moldova nu a putut fi invadată de inamic, deşi acesta era superior ca număr şi material. Generalul Prezan învinge în această grea operaţiune.

La 1 noiembrie 1916 căpitanul Ion Antonescu este avansat maior şi mutat ca şef al biroului de operaţii de la Armata 1, unde continuă să depună aceeaşi muncă şi iscusinţă. Pentru modul strălucit de colaborare la pregătirea şi executarea operaţiunilor acestei armate, el este decorat «proprio motu» şi felicitat de către regele Ferdinand.

La 12 noiembrie trece şef al biroului de operaţii, fără şef de stat major, la grupul de armate general Prezan, unde pregăteşte bătălia de la Bucureşti, a cărei concepţie constituie una dintre cele mai măiestre şi îndrăzneţe operaţiuni de răsboi.

Bătălia ţine de la 12 la 20 noiembrie 1916. În tot acest timp, maiorul Ion Antonescu a dovedit o energie şi rezistenţă inepuizabile, nu numai prin faptul că a elaborat mereu şi la timp toate proiectele de operaţiuni şi ordinele de execuţie, dar mai ales prin aceea că a oţelit prin dinamismul său întreg aparatul executiv, comandanţi şi trupe.

La 5 decembrie 1916 maiorul Ion Antonescu trece ca şef al operaţiilor la Marele Cartier General, rămânând în această calitate până la 1 aprilie 1918. La 1 septembrie 1917 este avansat locotenent-colonel.

Ca şef al secţiei operaţiilor de la M.C.G. maiorul şi apoi locotenent-colonelul Ion Antonescu a avut un rol covârşitor în pregătirea şi conducerea operaţiunilor din Moldova din anul 1917, când s-au obţinut victorii strălucite în bătăliile de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz.

În cursul lunii aprilie 1917 el a îndeplinit o importantă misiune la Petrograd, unde a fost trimis ca delegat al M.C.G. pentru a stabili de acord cu generalul Alexeev planul colaborării ruso-române, iar cu generalul Kerenski planul aprovizionărilor, dotării şi raporturilor cu armata rusă.

Câteva luni (1 aprilie - 28 octombrie 1918) are comanda Regimentului 7 Roşiori.

Reluarea operaţiunilor militare în Transilvania, în 1919, reclamă încă o dată la conducere dualitatea generalul Prezan-lt.colonel Antonescu, care aduce din nou victoria armatei noastre reînviate. Printr-o acţiune repede bolşevismul este zdrobit şi Ungaria este salvată din ghearele comunismului.

Atunci, ca şi azi, generalul Antonescu a fost în cruciadă sfântă şi acţiunea sa a bineme-

ritat nu numai de la patria sa, ci şi de la întreaga lume civilizată. Atunci s-a tăiat hotărît calea invaziei comuniste în Europa. Cel ce va scrie istoria civilizaţiei europene de astăzi, nu va putea trece cu vederea rolul de istorie universală îndeplinit în 1919 de mica, dar brava armată română.

Pentru a treia oară sublocotenentul de la Galaţi, acum în grad de lt.colonel, se găseşte în faţa regelui Ferdinand, care îl distinge «proprio motu» cu ordinul Mihai Viteazul, cel mai înalt ordin de răsboi, adresându-i următoarele cuvinte: «Antonescu, regele mai mult ca oricare altul din această ţară ştie cât îţi datorează România Mare. Meritai demult această recunoaştere publică. Am scăpat însă ocaziile. Sunt fericit însă că a venit aceasta».

Un răsboi este un examen greu şi sever pentru întreaga naţiune. Pentru un militar el este examenul suprem. Toată cariera acestuia capătă sens şi recunoaştere numai prin comportamentul lui în timp de răsboi. Generalul Antonescu şi-a afirmat însuşirile sale de militar desăvârşit, participând în chip hotărâtor la planurile şi operaţiunile răsboiului de întregire naţională şi de îngenunchiere a bolşevismului.

Odată cu terminarea răsboiului, el va fi chemat să fructifice bogata sa experienţă şi superioarele lui aptitudini în o serie de funcţiuni, care îi dau prilejul să-şi afirme pe lângă calităţile de comandant şi pe acelea de organizator priceput şi prevăzător, precum şi de îndrumător luminat şi însufleţit.

În aprilie 1920, având gradul de colonel, trece la conducerea Şcolii speciale de cavalerie, unde rămâne până în septembrie 1928. În acest timp execută şi un stagiu de patru luni în armata franceză şi urmează un curs de informaţii la Versailles. De la 1 august 1923 funcţionează ca ataşat militar în Franţa, iar la 1 ianuarie 1924 este trecut în aceeaşi calitate în Anglia, unde rămâne până la 14 iulie 1926.

Pe generalul Antonescu nu-l înşeală starea de acalmie inerentă epocilor postbelice. Întrezărind realităţile aspre ce pândesc pe cei victorioşi, el va fi în continuare preocupat de necesitatea redresării militare a ţării, atât în ordinea pregătirii spirituale, cât şi materiale.

La 1 octombrie 1926 el va lua conducerea Şcolii speciale de cavalerie, apoi comanda Regimentului 9 Roşiori până la 15 iulie 1927, când este numit comandant al Şcolii superioare de răsboi.

Aici începe acţiunea de reînnoire a spiritului militar - acţiune pe care a dus-o dârz şi neobosit până azi înfrângând rutina şi inerţia prin programe şi metode noi, care poartă pecetea personalităţii şi concepţiilor sale. Plecând de la premisa că răsboiul este o problemă de ştiinţă, de energie şi de îndrăsneală raţională şi că, în consecinţă, cere de la conducătorii lui - mari şi mici - calităţi intelectuale, fizice şi morale complexe şi alese, s-a străduit să orienteze pregătirea elevilor, viitori comandanţi ai oştirii, astfel încât:

- să le creeze obişnuinţa unei munci intelectuale pasionate, puse în slujba interesului general, nu în folos personal;
- să-i doteze cu o energie fără limite;

Se păstrează vii în amintirea foştilor săi elevi, care azi încadrează strălucit armata, memorabilele sale sfaturi: «Elevi de azi şi de mâine ai acestei şcoli, îndrăsniţi prin muncă, prin energie şi prin caracter să ajungeţi acolo unde ajunge omul cu adevărat merituos, muncitor, modest şi de caracter şi vă asigur că nu se va putea prin aceste mijloace să nu isbutiţi».

Într-o vreme când principiile rezultate în urma răsboiului din 1914-1918 stăteau la baza pregătirii răsboiului în şcolile militare, generalul Antonescu, cu o intuiţie rară, se emancipează de sub influenţa «răsboiului de cârtiţe» şi caută să stabilească o doctrină cât mai apropiată de răsboiul viitorului, aşa cum îl întrevedea el. În această privinţă se poate spune că a prevăzut cu multă perspicacitate caracterului răsboiului ce trebuia să urmeze celui din 1914-1918, deoarece a căutat să repună manevra în ofensivă şi viteza în operaţiuni în drepturile pe care le avusese şi înaintea răsboiului mondial.

Învăţământul în Şcoala superioară de răsboi pe timpul conducerii sale a îmbrăcat o formă accentuat teoretic-aplicativă şi mai ales practică, concretizată prin dese ieşiri în teren

şi călătorii de instrucţie, în scopul de a pune elevii în situaţii cât mai apropiate câmpului de luptă.

El, cel dintâi, a avut ideea călătoriilor de arme în care elevii puteau să-şi dea seama de posibilităţile reale ale fiecărei arme în parte. Socotea că în acest fel viitorul ofiţer de stat major şi comandant de mare unitate va putea să coordoneze acţiunea diferitelor arme, pentru ca din efortul comun al acestora să se capete isbânda.

Un om nou crea o şcoală nouă şi punea bazele unei armate noi.

În aprilie 1929 - după ce de la 1 octombrie 1928 până la 12 noiembrie 1928 deţinuse funcţiunea de secretar general al Ministerului Apărării Naţionale - părăseşte conducerea şcolii şi ia comanda Brigăzii 5 Roşiori, iar la 30 iunie 1930 comanda Brigăzii 6 cavalerie.

De la crearea unui spirit nou în şcoală, trece la crearea unui spirit nou în practică.

Comanda superioară a unei trupe pune în evidenţă grija generalului Antonescu - general de brigadă la data de 10 mai 1931 - pentru starea morală şi fizică a trupei sale. Păstrarea demnităţii umane este o primă preocupare. Ştia că un om umilit şi nedreptăţit nu poate fi un militar în care conştiinţa demnităţii să nu fie rănită şi a pus accentul pe tratamentul oamenilor de sub comanda sa. Vechile racile au fost stârpite cu energie. A îndrumat într-un sens nou şi instrucţia unităţilor de sub comanda sa.

A dat, în acest scop, o directivă de instrucţie care a schimbat în mod esenţial vechile procedee şi sisteme de instrucţie, repetate până atunci în virtutea inerţiei, în fiecare an, fără nici o modificare sau adaptare în raport cu timpul, de la răsboiul mondial din 1914-1918.

Această directivă, care mai târziu a servit ca isvor de inspiraţie la întocmirea altor directive generale de instrucţie, i-a creat generalului Antonescu, la apariţia ei, pe de o parte multe animozităţi din cauza ideilor îndrăsneţe pe care le cuprindea şi a criticii ce aducea vechilor idei, iar pe de altă parte aprecieri elogioase şi dezinteresate.

La 1 iulie 1931 revine la comanda Şcolii superioare de răsboi, unde rămâne până la 15 august 1933, când trece la comanda Diviziei a 3-a, unde pune în aplicare doctrina nouă profesată cu atâta convingere ca director al Şcolii superioare de răsboi.

Astfel, neobosit şi încrezător în izbândirea concepţiei sale, alternează educarea teoretică şi spirituală din şcoală cu cea practică şi fizică la unităţi.

Păstrându-şi comanda diviziei, la 1 decembrie acelaşi an este numit şef al Marelui Stat Major, funcţiune deţinută până la 11 decembrie 1934.

La Marele Stat Major, cu aceeaşi vigoare neobosită şi adâncă cunoaştere a problemelor în legătură cu armata, trece la un vast proiect de reorganizare, care avea să ducă la reclădirea din temelii a acestei instituţii. Proiectul oglindeşte toată cultura pe care a acumulat-o, tot rodul spiritului său de observaţie şi toată puterea sa de organizare.

Om de realităţi, cu spirit pozitiv şi intuiţie sigură, a pus în special, cu toată energia, problema înzestrării armatei şi pregătirii ei tehnice de răsboi, ca unul ce-şi dădea seama că situaţia din Europa merge cu paşi repezi spre o radicală transformare.

Astfel, pe timpul cât a fost în fruntea Marelui Stat Major, s-au realizat următoarele:

1. - S-a reorganizat Marele Stat Major;

2. - S-a stabilit planul de ansamblu pentru reorganizarea şi dotarea armatei spre a forma un tot unitar, stabilindu-se în amănunt:

- organizarea armelor şi a marilor unităţi;
- dotarea cu tot felul de materiale a fiecărei arme şi mari unităţi;
- caracteristicile fiecărui material cu care urma să fie dotată armata;
- ordinea de urgenţă în care să se facă dotarea, în raport cu posibilităţile financiare ale ţării.

Această ordine de urgenţă se referea atât la diferitele categorii de materiale cu care urma să se doteze armata, cât şi la numărul marilor unităţi ce trebuiau să devină mobilizabile.

Toate aceste probleme au fost tratate detaliat într-o serie de rapoarte către Consiliul

Superior al Apărării ţării şi au avut ca urmare întocmirea primului plan de înzestrare a armatei, eşalonat din punct de vedere al executării pe 10 ani.

Din cauza plecării de la conducerea Marelui Stat Major, însă, proiectele întocmite nu au putut fi realizate cu totul.

3. - S-a studiat o nouă organizare a diviziei de infanterie şi a corpului de armată în scopul de a se mări capacitatea de foc şi manevră.

4. - S-a studiat modificarea dislocării de pace a marilor unităţi în scopul de a corespunde mai bine nevoilor de acoperire şi apărare a frontierelor.

5. - S-au întocmit directivele generale pentru instrucţia în armată pe anii 1934/1935 în care s-au evidenţiat şi s-au pus baze temeinice:

a) principiilor referitoare la scopul şi condiţiile generale ale instrucţiei;

b) îndrumării practice a instrucţiei ofiţerilor, subofiţerilor şi trupei (activi şi de rezervă);

c) îndepărtării schematismului în metodele de predare ale instrucţiei şi de conducere a unităţilor;

d) simplificării normelor de lucru în întocmirea diferitelor documente (studii, ordine etc.) pentru organizarea şi executarea aplicaţiunilor pe hartă şi pe teren, la instrucţia ofiţerilor pe garnizoană, la comandamente şi în corpurile de trupă etc.

Aceste directive au constituit liniile generale pe baza cărora s-au întocmit actualele directive generale pentru instrucţia în armată, în care s-a căutat a se readuce râvna la lucrul de creaţie şi stimularea energiilor pe calea bunelor principii. Atât pregătirea tehnică şi de luptă a oştirii cât şi cea morală şi materială, sunt îmbinate în ele în mod armonios, astfel încât pot constitui, pentru mult timp, adevărata doctrină a pregătirii de răsboi.

6. - Pentru unificarea doctrinei în armată s-au întocmit note explicative pentru clarificarea ideilor predominante ale timpului despre:

- exercitarea comandamentului;
- forţarea şi apărarea cursurilor de apă;
- acţiunea pe fronturile mari.

7. S-a întocmit un plan de desvoltare a reţelei de cale ferată din care s-a realizat:

- sporirea capacităţii tuturor liniilor din poarta Someşului;
- dublarea liniei Teiuş-Apahida;
- construcţia liniei Ilva Mică-Vatra Dornei;
- lungirea tuturor liniilor de garaj la circa 800 metri, din toate staţiile de pe frontul de vest;
- crearea unui stoc de rezervă de combustibil solid şi lichid necesar la mobilizare, corespunzător numărului de locomotive;
- sporirea stocului de rampe mobile de îmbarcare şi debarcare;
- amenajarea a şase trenuri sanitare şi şase trenuri baie permanente;
- organizarea apărării pasive a reţelei CFR prin:

a) instrucţia personalului;

b) stocarea materialului necesar;

c) constuirea a 200 metri pod metalic demontabil CFR;

d) amenajarea a 10 vagoane macara.

8. S-a făcut o nouă repartizare a personalului CFR minoritar pe reţeaua de cale ferată, astfel ca să se realizeze siguranţa transporturilor militare.

Repartizarea a început în anul 1934 şi s-a definitivat în 1938.

Mobilizarea administraţiei CFR a primit o nouă factură, pentru a realiza o încadrare mai bună a unităţilor CFR şi o precizare juridică a situaţiei personalului;

9. S-a întocmit un plan pentru desvoltarea reţelei de drumuri, din care s-a executat:

- întocmirea unei monografii a drumurilor, cu date statistice asupra drumurilor, podurilor, trecerilor, carierelor şi obligaţiuni de ordin militar;

- s-au adunat toate datele pentru întocmirea unei hărţi a ţării la scara 1/200.000 cu drumurile naţionale, judeţene, comunale şi podurile mai lungi de 4 metri;

- s-a românizat personalul care încadrează serviciile judeţene de drumuri;

- s-a întocmit un plan de desvoltare a comunicaţiilor ţării, stabilindu-se ordinea urgenţei şi executându-se parte din lucrări;

- s-a reorganizat serviciul transporturilor din armată;

- s-a organizat mobilizarea serviciilor civile care se ocupă cu drumurile, transporturile pe drumuri şi cu circulaţia pe timp de răsboi.

Planul de desvoltare a reţelei CFR şi drumuri nu s-a putut realiza integral, dar meritul prevederii - şi mai evident astăzi, şi mai accentuat mâine -, a rămas întreg al generalului Antonescu.

Vastul plan de organizare a armatei, noutatea lui, curajul lui şi afirmarea tot mai covârşitoare a personalităţii generalului Antonescu, nu numai în rândurile armatei, dar şi în opinia publică a ţării, care căuta un om în stare să salveze ţara din starea demoralizantă în care se sbătea, încep să ridice tot mai puternice adversităţi. Cariera generalului Antonescu se va desfăşura mai departe într-o ciudată alternare de recunoaştere şi dezavuare, semn caracteristic al epocii tulburi şi decadente pe care ţara o traversa atunci.

Aşa se face că la 11 decembrie 1934 generalul Antonescu pleacă de la Marele Stat Major, rămânând în continuare comandant al Diviziei a 3-a până la 1 noiembrie 1937, când este numit comandant al Comandamentului 4 teritorial, pe care îl conduce până la 28 decembrie 1937. În timp ce se găsea în fruntea acestui comandament a fost avansat general de divizie la 25 decembrie 1937.

Prin Înaltul Decret nr. 4322 din 28 decembrie 1937 a fost numit ministru al apărării naţionale şi conduce acest departament până la 30 martie 1938, când a demisionat. Demisia i-a fost primită (Înalt Decret nr. 1418 din 30 martie 1938).

În calitate de ministru al apărării naţionale caută să continue cu tenacitate opera de organizare şi reformare a armatei pe care o începuse ca şef al Marelui Stat Major:

- întocmeşte regulamentul Legii de funcţionare a Ministerului Apărării Naţionale, care nu exista până atunci;

- pune să se revadă traseul fortificaţiilor de pe frontiera de vest la care a ordonat să se facă unele modificări pentru a răspunde în condiţiuni mai bune scopului pentru care au fost construite;

- dă dispoziţiuni să se construiască un însemnat număr de cazărmi noi, acordând pentru aceasta un fond neobişnuit de mare;

- călăuzit veşnic de spiritul de a introna dreptatea a dat dispoziţiuni de revizuire a tuturor reclamaţiilor făcute de ofiţeri şi care nu fuseseră până atunci ascultate de nimeni;

- pentru a introduce ordinea şi legalitatea în administraţia armatei a căutat să înlăture sistemul de aprovizionare, echipare şi dotare a armatei prin intermediul furnizorilor, înlocuindu-l prin cumpărături făcute direct de la producători şi industriaşi.

A condus prea puţin timp ministerul pentru a putea face mai mult. A plecat înainte ca munca sa pricepută şi încordată să dea roadele aşteptate.

După plecarea din fruntea ministerului este ţinut fără comandă până la 1 noiembrie 1938, când i se dă comanda Corpului 3 armată, la care nu stă decât o lună, căci este pus din nou la dispoziţia ministerului, pentru că ceruse în scris şi dăduse ordin să se trateze omeneşte legionarii din închisoarea Chişinău.

După această dată este considerat pe faţă ca periculos şi ţinut sub pază la domiciliu, iar la 9 iulie 1940 este arestat şi închis la mânăstirea Bistriţa din judeţul Vâlcea.

Această ultimă şi nedreaptă lovitură îl determină ca la 12 iulie 1940 să-şi dea demisia din armată. Demisia a fost primită.

Dar vremuri grele se abat asupra ţării. Trupul ţării este sfârtecat din toate părţile şi sufletul i se sbate în desnădejde. Mai este un singur pas până la prăbuşire.

Şi generalul Antonescu este omul de conducere în timpuri grele. În aceste momente istorice, omul integru, de cinste exemplară, de curaj şi de hotărîre, omul cu simţul răspunderii care şi-a iubit ţara mai mult ca nimeni altul, este chemat să salveze ceea ce se mai putea salva. La 6 septembrie 1940, este numit Conducătorului statului român şi preşedintele Consiliului de Miniştri.

Generalul Antonescu nu şovăie nici o clipă. Îşi asumă întreaga răspundere şi încă o dată pune la dispoziţia patriei tot ce are ca suflet, minte şi putere de muncă.

S-a angajat să refacă tot ce se va putea reface din trupul sfârtecat al ţării. Şi o va face.

Cel mai bun general al ţării nu se putea să rămână în afara armatei. La 16 septembrie 1940, prin Înaltul Decret nr. 3155, i s-a anulat demisia din armată şi este repus în toate drepturile sale.

Pe aceeaşi dată a fost avansat la gradul de general de corp de armată.

Prin munca sa neobosită, prin strădania sa de zi şi noapte, ţara îşi recapătă încetul cu încetul echilibrul.

Un nou val de încredere şi nădejde îşi face drum.

Generalul ştie ce vrea şi ştie ce face. Şi tot ce face nu este decât spre binele şi mărirea patriei.

După ani de şovăiri şi nesiguranţă, ţara românească reintră, condusă de mâna sigură a generalului Antonescu, pe calea ei istorică, cu credinţă, cu sinceritate şi pentru totdeauna, într-o politică europeană dreaptă, alături de Germania şi Italia.

Omul care, prin prestigiul personalităţii sale fără pată, căpătase încrederea poporului său, trăinicia şi fidelitatea credinţei sale, câştigă pentru România încrederea Führerului şi a Marelui Reich.

Misiunea providenţială şi istorică a generalului Antonescu este în mers. Drumul ei este pe căile lui Mihai Viteazul şi Ştefan cel Mare, pe care astăzi duce, spre izbândă şi unire a tuturor românilor, oastea românească.

Dumnezeu să-l ocrotească!

Prin el şi cu el vom învinge!

DON JUAN OM AL MOSCOVEI

Un rege a plecat spre exil și dragoste. Un rege de 26 de ani și-a părăsit tronul pentru dragoste. Aceeași curiozitate pasională îl înconjoară pe Mihai al României și pe Ana, logodnica lui, ca altă dată pe Eduard al Angliei și Wallis Simpson.

Nici dragostea, nici tragedia politică nu au fost jucate într-un singur act. Destinul acestui rege don Juan a fost marcat în permanență de figuri de femei. El a crescut împresurat de povestiri cu femei. A fost alintat de numeroase femei. A ajuns rege cu ajutorul femeilor. A fost detronat de o femeie și a fost nevoie ca însuși Stalin s-o miște pe Ana Pauker pe tabla de șah a României, pentru a-l face șah mat.

O copilărie austeră și o tinerețe nefericită. În cursul tribulațiilor sale, două Doamne l-au urmărit tot timpul pe Mihai. Aceste mândre figuri nu-l scăpau din ochi. Erau tinere prințese, totuși triste: mama Elena, prințesă de Grecia și ducesa de Spoleto, mătușa sa, azi ducesă de Aosta. Amândouă soții de bărbați ușuratici, amândouă părăsite. Elena l-a născut pe Mihai în 1921, la nouă luni după noaptea de nuntă cu prințul Carol, care, luând-o de soție, a ascultat fără șovăire sfatul și îndemnul tatălul său, bătrânul rege Ferdinand. Dar, prințul era cu gândul aiurea și s-a apucat să răpească o dansatoare pe nume Zizi Lambrino. Deghizat în contrabandist, a trecut împreună cu aeasta frontiera rusească și s-a căsătorit cu dansatoarea la Odessa. Primul său fiu rezultat din această căsătorie secretă, mai mare cu trei ani decât Mihai, urmează în prezent studiile la Paris. Regele Ferdinand a stricat această căsătorie.

Când s-a căsătorit cu o prințesă de rangul lui, prințul Carol s-a îndrăgostit de frumoasa roșcată Magda Lupescu, și ea rămâne femeia vieții sale. Trimis în 1925 la Londra, la înmormântarea reginei mame, Alexandra a Angliei, Carol nu s-a mai întors acasă, ci s-a instalat cu Magda la Veneția, renunțând la tron. Așa se face că, în anul 1927, murind bunicul, Mihai, în vârstă de șase ani, a fost proclamat pentru prima oară rege. Elena era regentă, alături de micuțul rege, în timpul încoronării. În dimineața acelei zile, copilul a plâns înecat de amărăciune.

- Ce înseamnă să fiu rege? Mi se vor lua jucăriile?

I-au fost lăsate, dar el a avut o copilărie austeră, între două femei fără bucurii. Bunica, Maria, mama lui Carol, îl înspăimânta pe regele copil. După o primăvară înfloritoare și o vară luxuriantă, după o toamnă arzătoare, Maria trăiește o iarnă severă. Ura păcatul pe care îl cunoștea bine. Nu admitea fetițe la jocurile lui Mihăiță. Acest trio de principese era ajutat de Mis Saint-John, căreia Mihai îi datorește cunoașterea aprofundată a limbii engleze și studiile de pianist. Dar, într-o dimineață de iunie, în anul 1930, Carol aterizează cu un avion la București. A doua zi a fost proclamat rege și Elena a fost nevoită să ia drumul exilului.

Mihai avea mai puțin de zece ani. A redevenit prinț moștenitor, mare voevod de Alba Iulia, iar câțiva ani mai târziu academician, senator și locotenent. Tatăl său s-a instalat într-un palat, la Șosea. Copilul n-a uitat-o pe mamă-sa, Elena, care dorea să-l vadă. Carol l-a trimis pe câteva luni, dar fosta regină a avut cuvinte tari la adresa Magdei Lupescu și Magda a aflat. I-a cerut regelui să dispună înapoierea lui Mihai. El s-a întors, păstrând frumoasei roșcovane o ură nestinsă. Copilăria nenorocită a imprimat adolescentului un caracter închis. Principele era atras de mecanică și de lemnărie, cânta la pian cu o preferință deosebită pentru Bach, Brahms, Mozart și Debussy. Tatăl său îl ținea departe de problemele politice, Mihai rămânând pentru el un eventual rival, mai ales că luase obiceiul să răspundă obraznic, când tatăl său îi dădea sfaturi cu privire la protocol: «știu eu mai bine decât tine, am fost rege înaintea ta!»

Totuși, impetuosul monarh era neliniștit, văzându-și fiul ursuz, pornit împotriva Magdei și înclinat spre misoginism. Se întreba dacă nu cumva el însuși se află la originea acestor deficiențe.

De timpuriu, Mihai şi-a câştigat reputaţia de *tombeau de coeurs*. Se pare că a fost în acelaşi timp amantul a două fermecătoare surori, dansatoare la Operă. Se spunea că a avut două surori ca metrese. I se atribuiau două logodnice. Într-adevăr, Mihai avea două verişoare şi i se cerea să-şi aleagă una de soţie. Se pare că nu se putea decide la care ţine mai mult, în afară de cazul că nu i-a plăcut niciuna.

Când a izbucnit răsboiul, în 1940, Carol a fost pus pe fugă. Elena a revenit, mătuşa d'Aosta de asemenea. Mihai a redevenit rege, un rege celibatar. Conducătorul ţării, Antonescu, domnea peste români şi se afla în graţiile lui Hitler. Mihai s-a mulţumit să domnească peste inimile celor mai frumoase românce. Mai mult ca altădată, maşinile, puştile de vânătoare, caii de rasă constituiau fondul vieţii sale, ca să nu mai vorbim despre cuceririle galante, care l-au preocupat până în ziua când... Până în ziua în care a cunoscut-o pe Irina Malaxa, fiica unui mare industriaş, brună, gânditoare, cultivată, tandră şi romantică. Mihai a început s-o invite la castelui Peleş din Sinaia, în munţi, la o sută de kilometri distanţă de Bucureşti. A luat-o pe Irina la o vânătoare de lupi. O purta cu automobilul, un Alfa Romeo, care atingea 120 km pe oră pe drumurile şerpuitoare din munţi. Îi cânta sonate nocturne.

Dar, regii preferă roşcatele.

Într-o seara, Mihai a întâlnit-o pe Dolly Chrissoleghos. Era în vara anului 1942, la o chermesă, în grădinile palatului regal. Printr-o ironie a soartei, Dolly era roşcată ca Magda. Roşcată albă, cu ochii mari, verzi, de zeiţă greacă. Avea douăzeci de ani, era în plină strălucire.

- Cine-i? întrebă Mihai.

- Este soţia unui mare traficant. S-a măritat la şaisprezece ani, el, pe atunci, funcţionar la telefoane şi (cu voce joasă) comunist. Câştigă mult cu nemţii, o bate, ea are un amant, colonel de cavalerie, ea...

Numele?

- Dolly Chryssolegos.

La puţin timp după aceea regele o numea Dodo, poporul o chema Lulu, în amintirea Magdei Lupescu. Mihai a instalat-o în parcul Filipescu, venind s-o vadă în fiecare zi. Se deslănţuie o pasiune care durează cinci ani. Nici nemţii, nici Antonescu nu găseau în această aventură ceva nepotrivit. Elena s-a alarmat, dar fiul nu voia să audă de nimic. În plus, nimeni nu bănuia că frumoasa roşcată ar fi urmărit alte scopuri decât plăcerea şi dragostea. Dar, într-o noapte de februarie, în 1943, cineva a bătut în geamul lui Dolly. Cu gulerul ridicat, cu căciula pe ochi, un bărbat aştepta. Ea l-a recunoscut imediat.

- Tu? Intră, tovarăşe!

- Am fost paraşutat în faptul serii. Ascunde-mă!

- Bine, tovarăşe Bodnăraş.

- Regele e nebun după tine. Bravo! Fă-ţi datoria!

Într-o zi, Mihai însuşi l-a primit pe Pătrăşcanu, alt om al Moscovei.

- A sosit momentul! i-a spus el regelui. După Stalingrad, soarta s-a schimbat. Maniu, Brătianu merg cu noi. Vorbiţi Mamei Elena.

Elena ascultă, este în acelaşi gând cu favorita, aprobă. Amândouă femeile îl aţâţă pe tânărul bărbat. La 23 august, Dodo îl îndeamnă pe amant:

- Porneşte, Mihăiţă!

Regele îl invită pe Antonescu la palat, îl arestează. Germanii în preajmă. Energia lui Mihai îi surprinde, îi domină. Poporul freamătă de entuziasm pentru rege. Când soseşte armata roşie, ţara întorsese armele, România s-a alăturat aliaţilor, Dodo a câştigat cursa.

- Nu s-a făcut totul, micuţo! i-a spus vechea sa prietenă, Ana Pauker.

Învăţătoare în tinereţe, Ana Pauker a cunoscut închisorile din România. A născut o fată în puşcărie. Refugiată la Moscova, Ana aprobă executarea bărbatului ei, devenit trotzkist. Beneficiind de favoarea prieteniei lui Stalin şi a secretarului partidului comunist român, ea a revenit cu depline puteri la Bucureşti.

- Iubeşte-ţi regele! Fă-te iubită de el...

Regina Elena se neliniştește. Mihai se împotriveşte noilor ocupanţi. Vâşinsky urlă. Dodo încearcă să dreagă busuiocul. Iată un minister comunist. Pătrăşcanu devine ministru al Justiţiei, Bodnăraş secretar de stat şi şef al poliţiei secrete. Maniu, şef al naţional-ţărăniştilor, este arestat şi judecat. Maniu făcea parte dintre sprijinitorii regelui. Regimentul de gardă este disolvat. Ajutorul american refuzat, se doreşte alianţa cu Tito. De asemenea, ajutorarea lui Markos. Regina Mamă se decide să sfârşească ceea ce în ochii ei apare ca «politica lui Dodo».

- Tu trebuie s-o rupi cu această nefastă femeie. Ea joacă cartea ruşilor, împotriva noastră.

- Mi-a jurat că a rupt orice relaţii cu prietenii ei comunişti şi am toate îndreptăţirile s-o cred! răspunde Mihai.

- Această creatură te duce la pierzanie. Alung-o. Căsătoreşte-te cu Margareta Angliei sau cu Charlotte a Belgiei. Ruşii nu vor îndrăsni să se atingă de tine. Margareta este încântătoare, Charlotte, de asemenea, frumoasă şi fină ca mamă-sa, biata Astrid...

Regele nu vrea să audă nimic. Dodo este nebună de dragoste, Mihai se lasă îmbrobodit. Totuşi, îl bântuie neliniştea. Ana Pauker îl înlocuieşte pe Tătărescu la externe. Ultimul sprijin cade. Elena pare să aibă dreptate. Regele trebuie să-şi întoarcă faţa spre Occident... să se căsătorească...

Pentru a-i forţa mâna, Elena pleacă cu avionul la Londra. Două avioane de vânătoare ruseşti o urmăresc şi o obligă pe Mama Elena la o aterizare forţată. Asta e prea de tot. Mihai declară că vrea să se ducă la Londra, la căsătoria Elisabetei. Dodo se târăşte la picioarele lui. El nu cedează. Şi, lucru ciudat, nici preşedintele comunist al consiliului de miniştri, nici Ana Pauker nu se opun călătoriei. Sperau că Mihai nu va mai reveni? Sau aveau încredere în farmecul lui Dolly, dragostea rămasă ostatec?

Ana câştigă cursa logodnicilor. La Londra, Mihai locuieşte la Clardige, alături de vară-sa Thérèse d'Orleans Bragance. Se spune că, poate... Elena insistă pentru a obţine mâna Margaretei, dar ea, după Elisabeta, este moştenitoarea eventuală a tronului. Mihai ar trebui să renunţe la tron, spune dl. Atlee. Şi regele George nu doreşte un mariaj cu un suveran care se clatină. El vrea ca Bud, după Lisbet, să facă o căsătorie din dragoste, ca şi el cu regina. Este împotriva istoriei cu Dodo.

Elena face alte proiecte. Fiicele Iulianei a Olandei, fiicele contelui de Paris, principesele scandinave, domnişoara Mountbatten, vara prinţului Philipe şi a Elisabetei... Ori, înainte de ceremonia nupţială a acestora din urmă, Mihai o întâlneşte pe vara sa, Anne, Charlotte de Bourbon-Parme, cu trei ani mai mică decât el şi iată, şi de o parte, şi de alta, *le coup de foudre.*

Ana nu este o femeie dificilă. În 1939, la şaisprezece ani, a fugit cu un avion din faţa trupelor naziste. A deschis la New York un magazin de mode pentru a-şi câştiga existenţa. A făcut campania din Italia ca infirmieră de ambulanţă, în armata generalului Juin. Înainte de a împlini vârsta de douăzeci de ani, avea crucea de răsboi. Descendentă din Louis Philipe, Mihai s-a decis, a ales. Dar se va întoarce el în ţară? O iubea pe Ana, nu tronul, însă ar fi vrut s-o facă pe Ana regină. În plus, nu-l chema datoria?

Consultată, Ana îi acordă toată încrederea. Nu se teme de revederea cu Dodo, încercarea nu-i displace. Mihai totuşi pare indecis. Telefonează tatălui său, Carol, care-i spune: «întoarce-te în ţară şi cere cel puţin o pensie». Mihai îl consultă pe Churchill: «nu trebuie să cedezi» exclamă bătrânul. Şi Bevin aprobă.

Mihai pleacă cu radioasa Ana, alături de Leopold al Belgiei şi principesa de Rety: încă un cuplu care părea să plătească dragostea cu tronul. Pe urmă, Elena şi Mihai iau trenul şi se îndreaptă apre Bucureşti. Ceea ce s-a întâmplat acolo, în ultima întrevedere cu Dodo, nimeni nu şi-a luat libertatea s-o spună, dacă o fi ştiut-o. Mihai s-a găsit faţă-n faţă cu Ana Pauker.

N-a vrut s-o vadă. A fost nevoit însă să-i primească pe oamenii ei. La Sinaia, la miezul nopţii, la 30 decembrie, telefonul a sunat ameninţător. Douăsprezece ore mai târziu, în palatul împresurat de trupe comuniste, Mihai a semnat actul de abdicare, pe care îl va declara ilegal, odată ajuns în Elveţia. Cel care a primit demisia regelui a fost Bodnăraş, paraşutistul din 1943, venit s-o înveţe pe metresa lui Mihai cum să facă dintr-un fătălău clorotic un adevărat soldat bolşevic. Şi tot el a fost acela care i-a eliberat lui Mihai primul paşaport românesc cu ştampila republicii populare, dându-i drumul să pornească spre exil şi spre dragoste.

Din revista «Cavalcade», nr.93 din 15 ianuarie 1948.

MINCIUNILE LUI MALAPARTE

În galeria marilor reporteri ai celui de-al doilea răsboi mondial, Curzio Malaparte se înscrie ca o figură particulară. Adeziunea inițială la gesticulația fascismului italian și-a retras-o printr-un pamflet care l-a consternat și l-a înfuriat pe Benito Mussolini. Deși german după tată, a scris prima carte împotriva lui Adolf Hitler apărută în *Technique du Coup d'Etat*, Bernard Grasset, Paris, 1931. În aceste condiții era preferabil să rămână la Londra, în exil voluntar. Dar în urma unui act de teribilism care putea să-l coste viața, declanșarea ostilităților îl surprinde în spațiul controlat de cei doi dictatori. Neavând încotro, participă la răsboi, până la prăbușirea Ducelui, pe baricarda de care se dezisese, în calitate de corespondent de presă. În vara lui 1941, reportajele publicate în marele cotidian *Corriere della Sera* redeschid spectaculos conflictul său vechi cu cămășile negre și cu apetitul pentru cucerirea spațiilor vitale al nazismului. Dar cartea care l-a consacrat, o frescă a erorilor din spatele cortinei comunicatelor militare, semnificativ intitulată *Kaput*, abia își declanșase gestația. Din două motive temeinice, această carte ne interesează în chip aparte: întâi, câteva dintre episoadele ei se consumă în România sau între români. Apoi, două treimi din manuscris au fost salvate de Kurt Erich Suckert, alias Curzio Malaparte, cu sprijinul nemijlocit al unor români aflați în misiune diplomatică în Finlanda: secretarul de legație Dinu Cantemir și atașatul de presă Titu Mihăilescu. Vor fi știut ei atunci, în momentul asumării unui risc nu tocmai neglijabil, pe ce câmpi sburda caligrafia nervoasă a prietenului lor italian?

Două capitole din *Kaput*, *Șobolanii din Iași* și *Cricket în Polonia*, narează împrejurările masacrării unor evrei din Capitala Moldovei, la 29 iunie 1941, precum și agonia tragică a supraviețuitorilor. Dacă Malaparte, într-adevăr, a început redactarea cărții în vara aceluiași an, în casa țăranului Roman Sușena din satul ucrainean Pesciana, înseamnă că întâmplările i-au fost destul de proaspete în memorie. Cu toate acestea, în relatările lui întâlnim numeroase inadvertențe, erori flagrante și supralicitări ale fanteziei, care ne determină să ne îndoim de calitatea de martor ocular a pogromului afișată de reporterul italian. În consecință, o confruntare atentă a realităților cu datele narațiunii sale ni se pare o datorie de conștiință. Faptul că e vorba despre un scriitor cunoscut și de o carte celebră nu e în măsură să ne inhibe. De fapt, nu intenționăm să micșorăm un prestigiu și nu îl considerăm pe peninsular animat de rele intenții. Cu atât mai mult cu cât concluzia finală a lui Curzio Malaparte coincide întru totul cu constatările istoriografiei noastre: «Poporul român nu este responsabil de masacrarea evreilor». Curioase sunt numai cărările pe care a parvenit autorul la acest adevăr.

Chiar într-o lume agitată de răsboi și în degringoladă morală, drumurile unui reporter nu se șterg ca și cum n-ar fi fost. Urmele lor rămân în arhive și în amintire și nimeni nu le poate escamota. În calitate de corespondent militar al cotidianului *Corriere della Sera*, Curzio Malaparte a descins prima dată în România la 8 aprilie 1941, când i s-a acordat și un bilet de liberă rezidență valabil în București. S-a instalat la Athénée Palace și a cerut ulterior îngăduința să călătorească la Timișoara. A plecat din țară la 24 aprilie, pe calea aerului, cu un avion al companiei Alla Littoria, care a decolat de pe aeroportul Băneasa. A doua zi, 25 aprilie 1941, a aterizat pe același aeroport reporterul Lino Pellegrini, acreditat în România drept corespondent al ziarului *Popolo d'Italia*. Vreo tânără soție venită pe aceste meleaguri odată cu el, spre a-și petrece luna de miere sub streașina imediată a conflagrației pe cale să se deslănțuie și în zarea răsăriteană a continentului, nu am întâlnit în actele consultate. Și soțiile gazetarilor străini, îndeobște, erau luate în calcul cu o atenție egală de funcționarii meticuloși ai Ministerului Propagandei. În *Kaput*, Curzio Malaparte insistă totuși că Lino Pellegrini, proaspăt căsătorit, se afla la Iași în zilele sinistre ale masacrului și chiar l-ar fi însoțit până la Podul Iloaiei, pe urmele unui convoi de evrei. Ceea ce ar putea să însemne că soția în cauză sosise în țară cu alt avion. Dar ne și îndeamnă la un examen ceva mai aprofundat al faptelor.

Reîntors în România la 24 iunie 1941, la două zile după declanşarea răsboiului, Curzio Malaparte s-a instalat din nou la celebrul hotel bucureştean Athénée Palace. Şi chiar din acel moment a început să-i lucreze imaginaţia. Întrucât s-ar fi obstinat să nu respecte recomandările privitoare la camuflaj, o patrulă militară ar fi deschis focul asupra ferestrei sale. Aserţiune, să recunoaştem, destul de greu de crezut, piaţa palatului regal nefiind pădurea Vlăsiei. Cert este că reporterul italian, chiar în ziua sosirii sale în Capitală, a cerut autorităţilor o autorizaţie pentru a putea circula prin oraş după orele 10 seara. Apoi, câteva note ale Serviciului Special de Informaţii ne asigură că becurile din camera 308, în nopţile următoare, nu au prea solicitat contorul hotelului, locatarul ei vagabondând până spre ziuă prin urbe: pe la Luciano Polla din str.Stockholm nr.19, pe la Renato Tozzi din str.General Broşteanu nr.22 şi pe la Antonio Dozzi din str.Puţul cu apă rece nr.59, la care oricând se putea găsi un salam de Sibiu fără egal în Europa acelor vremuri. Şi pe la alte adrese. În sfârşit, cu ceva temei în valiză, la începutul lui iulie 1941, Curzio Malaparte a ajuns la Galaţi şi abia în acest oraş l-a întâlnit pe compatriotul său dedicat unei îndeletniciri asemănătoare. Însuşi Lino Pellegrini nu s-a mişcat din Galaţi în iulie şi nu prea vedem cum l-ar fi putut însoţi pe consulul italian Sartori, simultan, în călătoria de la Iaşi la Podul Iloaiei. De la Galaţi, Lino Pellegrini a cerut Ministerului Propagandei avizul să-şi prelungească misiunea cu şase luni şi, când drumurile din sudul Basarabiei au devenit practicabile şi pentru inşi neînarmaţi, s-a pierdut în Ucraina. În aceeaşi direcţie s-au pierdut şi urmele autorului cărţii *Kaput*.

Au efectuat ei în prealabil un ocol pe la Iaşi? Totul este posibil. Oricum, avem suficiente motive să considerăm că au ajuns în Capitala Moldovei după consumarea întâmplărilor narate în cartea *Kaput*. Implicit, Curzio Malaparte nu a fost un martor ocular al evenimentelor şi documentarea sa a fost de mâna a doua, întemeindu-se pe mărturii nu întru totul calificate, nu întru totul obiective şi marcate, în orice caz, de o emoţie care nu a slujit adevărul. Ne întăresc în această convingere nu numai datele expuse mai sus, extrase din acte degrevate de orice dubiu, ci şi câteva confuzii cronologice şi topografice din amplul reportaj al reputatului scriitor italian: masacrul evreilor din Iaşi nu s-a întâmplat în a doua jumătate a lunii mai 1941, cum îşi închipuie Curzio Malaparte; Podul Iloaiei nu-i de găsit pe frontiera cu Basarabia, ci în interiorul Moldovei, la o bună distanţă de Prut; trupele angajate în ostilităţi s-ar fi îndreptat către Prut urcând pe dealul Copoului numai dacă n-ar fi dorit să ajungă la destinaţie; nu e posibil să fi existat un câmp de aviaţie chiar în Copou, în vreme ce frumoasa grădină publică, şi atunci, ca şi în zilele noastre, se afla în plin oraş; statuia poetului Mihai Eminescu nu era în faţa Universităţii, ci acolo unde este şi astăzi. Şi aşa mai departe. Asta numai la un tur de orizont mai lejer. La o lectură atentă, aproximaţiile îşi desvăluie un contur mai obez.

Evident, Curzio Malaparte a descins la Iaşi când viaţa reintrase cât de cât în normal şi comandamentele din sector îşi strânseseră calabalâcul, urmându-şi trupele în ofensiva spre est. Altfel, în calitate de corespondent de răsboi, cu acces în instituţiile militare şi la informaţiile privind mersul ostilităţilor, purtând uniformă şi înzestrat cu legitimaţii emise la eşaloane înalte, între altele având un permis semnat de Mihai Antonescu, nu ar fi produs atâtea inadvertenţe. În zilele tragicelor excese antisemite, statul major al Armatei a 11-a germane, sub ordinele generalului Eugen Ritter von Schobert, nu se afla în incinta Universităţii ieşene, ci în comuna Strunga. La Universitate era cantonată doar comanda unui batalion de pionieri din Wehrmacht. Nici unul din echipajele inamice prăbuşite în acest sector nu a fost format din şase femei. La 26 iunie 1941, din valul de 32 de avioane sovietice care au bombardat Iaşii, 21 au fost doborîte şi între morţii şi captivii din echipajele lor nu s-a identificat decât o femeie. Reporterul italian nu a făcut nimic altceva decât să preia din folclorul local diverse zvonuri post-factum, amplificate odată de imaginaţia ieşenilor şi încă o dată de propriul său zel, când le-a asamblat silnic în Ucraina.

Învălmăşind reperele spaţiale, dilatând sau comprimând timpii, Curzio Malaparte a

înghesuit în două capitole, precum şi în câteva paragrafe din altele, cam tot ce izbutise să afle, în numai câteva zile, despre România şi despre români. Elementele de dubioasă exotică pitorească predomină. Cine să-l creadă că într-un Iaşi împânzit de trupe, devenit teatru de răsboi, s-ar fi plimbat cu seninătate echipajul de carnaval al unei prinţese din neamul Sturdzeştilor? Noi n-am auzit de boieri care se dădeau în vânt după vizitii din secta scapeţilor şi este ştiut că muscalii castraţi, de regulă, practicau birjeria pe propriul lor cont. Cine să-şi închipuie că la Jockey Club, pe str. Carol nr.2, sub bombe, ar fi continuat nestingherite de cineva petreceri ca în vremuri mai bune şi imperturbabile partide de bridge? Însuşi autorul cărţii *Kaput* degeaba ar fi descins în Iaşii acelei răscruci de istorie înarmat cu o scrisoare de recomandare către senatorul Sadoveanu, *amant privilegiat al Muzelor*. Mihail Sadoveanu nici nu era senator şi nici nu se afla la Iaşi în acel moment. În cazul când Curzio Malaparte ar fi acordat un credit mai mare informaţiilor oficiale, l-ar fi auzit pe marele prozator cuvântând la radio.

De asemenea, momentele premergătoare masacrului ne sunt servite într-o anvelopă neverosimilă şi împănate cu suspiciuni lipsite de acoperire în realitate. Băcanul evreu recomandat de Curzio Malaparte sub numele Kane, un bun prieten al autorului, nu putea fi altul decât Ştrul Kahane, proprietarul unui magazin de coloniale de pe str.I.C.Brătianu nr.140. Dacă acest Ştrul Kahane, care nu mai e o ficţiune, ci un personaj din realitatea acelui timp, ar fi fost informat că se prepara un pogrom la Iaşi, ne îndoim că l-ar fi implorat pe vajnicul ofiţer italian să intervină în favoarea coreligionarilor săi tocmai pe lângă comandantul Armatei a 11-a germane. Nu de alta, dar în epoca dată nici un evreu nu putea fi atât de naiv încât să-şi imagineze că germanii i-ar fi iubit mult mai mult decât autohtonii pe fiii lui Israel. În afară de asta, e un fapt dovedit că principala răspundere a masacrului de la Iaşi revine elementelor din organizaţiile Todt şi SS existente în acel oraş. Chiar dacă generalul Eugen Ritter von Schobert nu părea să fi fost un nazist înfocat, lăsând mai degrabă amintirea unui personaj destul de distins.

Afirmaţia categorică a lui Curzio Malaparte că masacrul ar fi fost pregătit cu bună ştiinţă de colonelul român Constantin Lupu reprezintă un act incalificabil din partea unui reporter conştient de consecinţele scrisului său. Colonelul Constantin Lupu a fost numit comandant militar al Iaşilor după sosirea reporterului italian în oraş şi nu-i putea elibera o legitimaţie în virtutea unei asemenea calităţi. Până atunci fusese doar şeful comenduirii de garnizoană locale. Dimpotrivă, şi el, ca şi colonelul Dumitru Captaru, prefectul judeţului Iaşi, ca şi questorul şef al poliţiei din urbe, locotenent-colonelul Constantin Chirilovici, împotriva căruia Curzio Malaparte a produs de asemenea acuzaţii necontrolate, s-a numărat printre ofiţerii români care s-au străduit din toate puterile să pună capăt unor excese antisemite. În ajunul masacrului s-a difuzat un comunicat militar care invita populaţia să colaboreze cu autorităţile competente întru depistarea răuvoitorilor şi alarmiştilor, dar Curzio Malaparte ne încredinţează că textul afişului ar fi conţinut în mod explicit o ameninţare teribilă: toţi membrii familiilor recalcitrante, «mai puţin copiii» vor fi împuşcaţi! Ceea ce nu reprezintă decât o minciună suplimentară pe lângă cele deja constatate în paginile cărţii *Kaput*. O asemenea ameninţare nu este de întâlnit în nici un comunicat militar românesc din anii răsboiului. La urma urmelor, dacă avea ochelarii la el, reporterul italian s-ar fi convins, fără doar şi poate, şi de adevărul că afişul în speţă nu era semnat de colonelul Constantin Lupu, ci de generalul Gheorghe Stavrescu, comandantul Diviziei 14 Infanterie, răspunzător de menţinerea ordinei în sector. În rest, alegaţii la fel de absurde: nici un document nu consemnează vreun jaf întreprins de jandarmi asupra consulatului italian; dialogul dintre questorul şef al poliţiei ieşene şi consulul Sartori, dacă s-ar fi produs, nu putea rămâne neraportat eşaloanelor superioare; nu avem cunoştinţă de evrei care să se fi pus sub protecţia diplomatului italian. Într-adevăr, un comunicat ulterior al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri a anunţat că în masacrul din Iaşi au pierit 500 de oameni şi cifra nu era departe de adevăr, dacă avem în vedere numai ceea ce s-a întâmplat în perimetrul oraşului. Această cifră nu putea fi

umflată de colonelul Constantin Lupu la 7000 din proprie inițiativă și spre a-i face plăcere scriitorului italian. Nici n-ar fi avut timp s-o facă, de altfel: la 2 iulie 1941 a fost înlocuit la comandă, primind alte însărcinări.

Cam în această zi, conform cronologiei neverosimile a evenimentelor din *Kaput*, ar fi trebuit să plece consulul Sartori, împreună cu Curzio Malaparte și Lino Pellegrini, de la Iași spre Podul Iloanei, în căutarea proprietarului casei în care era instalat diplomatul pensionar. Reporterul ne asigură că trenul evreilor deportați din Iași ar fi parcurs vreo două duzini de kilometri în nu mai puțin de 72 de ore. În consecință, italienilor nu le-ar fi fost din cale afară de greu să-l ajungă și să-l întreacă, pe șosea, cu automobilul consulatului, în ultima zi a tristului lui traiect. Dar realitatea a avut alte culori. Curzio Malaparte nu avea cum să știe că din Iași porniseră spre Pașcani două trenuri. Cel descris în *Kaput* a fost format din inițiativa exclusivă a germanilor, care au înghesuit în 19 vagoane 1974 de oameni, nu înainte de a-i brutaliza și a-i supune la maltratări. Garnitura a pornit din gară la 30 iunie 1941, orele 11,10, iar de la orele 11,38 a staționat preț de câteva minute la Cucuteni. La 11,58 a ajuns la Podul Iloaiei, unde Curzio Malaparte pretinde că o aștepta împreună cu Lino Pellegrini și consulul Sartori. Cu alte cuvinte, drumul garniturii n-a durat decât 48 de minute. Autoritățile din localitate au constatat în convoi 1198 decese și 776 supraviețuitori. Reporterul italian, pe care nu l-a văzut nimeni în gara Podul Iloaiei, își arogă un rol principal în oprirea convoiului și desferecarea vagoanelor, ridică cifra victimelor la 2000 și se lansează într-o poveste melodramatică, cusută cu ață albă, între altele plasându-i pe niște amărâți de țărani români în postura nemeritată de jefuitori de cadavre. Bineînțeles, numai Curzio Malaparte și ceilalți doi italieni au reprezentat cu demnitate umanitatea și principiile ei, în acele împrejurări sumbre. Ceea ce s-ar fi vădit a fi foarte frumos, dacă ar fi fost și adevărat.

Desigur, și moartea unui singur om este tragică și nu am intenționat să contestăm o contabilitate macabră, substituind-o cu alta, în fond la fel de terifiantă. Totuși, e preferabil să nu uzăm de cifre rotunjite după ureche, acolo unde dispunem de cifre exacte. Nici nu e vorba să contestăm responsabilități. Au participat probabil și legionari la acest masacru. Au existat și autorități românești care s-au complăcut în pasivitate și nu și-au exercitat cu decizie prerogativele. Mai devreme sau mai târziu, și-au primit toți pedeapsa, unii chiar în săptămânile de după masacru, alții după răsboi. Când nu i-a ajuns din urmă, mai repede, verdictul altei justiții, deasupra oamenilor. Dar tot atât de adevărat rămâne și faptul că pe baza unor mărturii de genul celei confecționate din flenduri de zvonuri de intrepridul scriitor italian Curzio Malaparte au plătit cum nu s-ar fi meritat și oameni nevinovați. La 26 iunie 1941, generalul Gheorghe Stavrescu, colonelul Constantin Lupu și colonelul Dumitru Captaru, prin intervenția cărora masacrul din Iași nu luase amploarea preconizată de germani și de legionari, restabilindu-se ordinea în oraș, au fost condamnați pe nedrept la muncă silnică sau la temniță grea, pe viață. Au fost reabilitați public în 1978, prin tipărirea cercetărilor întreprinse de Maria Covaci și Aurel Karețki, istorici cu un condei poate ceva mai puțin sprințar decât cel al lui Curzio Malaparte, dar cu o concepție mai echilibrată despre temeiul documentar al cuvântului scris.

În ultimă instanță, mai propunem un argument în favoarea afirmației că autorul cărții *Kaput* nu s-a numărat printre martorii oculari ai masacrului de la Iași. În conformitate cu propriile sale susțineri, Curzio Malaparte s-ar fi agitat fără contenire, și în ajunul evenimentelor, și în miezul lor sângeros: și la Iași, și la Podul Iloaiei, a înfruntat cu curaj autoritățile românești, civile sau militare, s-a bătut vitejește cu jandarmi români fără inimă, a admonestat vehement ofițeri și ostași ai armatei române, a lovit în dreapta și-n stânga, a salvat zeci de evrei. Unora dintre ei le-a pansat chiar și rănile. De tot straniu, deși recunoaște că au fost implicați în masacru, zbaterea sa perpetuă și oratoria sa zgomotoasă, specific meridională, a evitat cu obstinație să se opună germanilor. Dincolo de o asemenea ciudățenie, cine confruntă cartea *Kaput* cu mulțimea documentelor epocii nu își poate reprima o nedumerire: prezența lui Curzio Malaparte nu se probează pe nicăieri, în nici un act referitor la evenimen-

tele relatate. Ca şi cum în Iaşii din sfârşitul lui iunie 1941 s-ar fi agitat şi ar fi vociferat o fantomă, nicidecum un bărbat în carne şi oase, consistent şi real. Fapt care dă de gândit. Şi ne impune să medităm cu privire la riscurile amestecului de ficţiune şi reportaj, mai cu seamă atunci când îl practică personalităţile accentuate.

De altfel, se pare, nu numai noi am pipăit beteşugurile acestui important scriitor italian. Giovanni Papini l-a considerat cam «aventurier». O exegetă a operei sale, Maria Brandon-Albini, la rândul ei, l-a văzut «uşuratic şi vanitos», «un temperament prea subiectiv, prea egocentric, incapabil de acea uitare de sine pe care o cere adevărata creaţie literară». Pripit în a emite judecăţi de valoare a fost, în tot cazul. Şi uneori prea grăbit să debiteze enormităţi. Şi în jurul unor fapte mărunte, şi în jurul unor fapte mai importante. Chiar îşi poate închipui cineva că un general cu prestanţa şi pretigiul lui Eugen Ritter von Schobert s-ar fi coborît să participe la inaugurarea unui bordel soldăţesc la Soroca? După ştiinţa noastră, culeasă din documente certe, stabilimente de acest gen au funcţionat în teritoriile aflate sub jurisdicţie românească doar din iniţiativă privată şi clandestin, fiind permanent vânate de autorităţile militare. Asta pe de o parte. Pe de altă parte, nu ni se pare onestă metoda de a trage concluzii cu privire la o întreagă armată pe temeiul comportamentului josnic dovedit de patru sau cinci nătărăi, care s-au pretat să-i tragă unui prizonier cizmele din picioare. Cum i s-a întâmplat autorului lângă Nemirovskoe, nu departe de Balta. Una peste alta, scăzând din total cantitatea massivă de aberaţie, părerile lui Curzio Malaparte despre români ne apar rezonabile, totuşi. Uneori până la tandreţe. «Românii sunt un popor nobil şi generos... Un popor simplu, un popor de ţărani fruşti şi subţiri...» - afirmă reporterul italian. Suspecte fiind numai împrejurările în care exprimă aceste păreri.

În 1967, când a prefaţat versiunea românească a romanului *Il sole è cieco,* Geo Dumitrescu a atras prompt atenţia cu privire la implicarea lui Curzio Malaparte în «nişte neverosimile întrevederi cu unii din marii şefi nazişti». Întâmplător sau nu, în *Kaput* autorul desvoltă opiniile sale despre poporul român la Varşovia, în prezenţa lui Hans Frank, guvernatorul general a ceea ce mai rămăsese atunci din Polonia. Apoi se reîntâlneşte cu acelaşi Hans Frank la palatul Belvedere, reşedinţa lui oficială, la o recepţie în onoarea boxerului Max Schmeling. Semnalul de alarmă al lui Geo Dumitrescu nu era gratuit. În realitate, reşedinţa oficială a lui Hans Frank se afla la Cracovia, în castelul Wawel...

Mihai Pelin

SABOTAREA TRATATIVELOR

După secole de jertfe, de lupte, de speranţe şi sacrificii eroice, poporul român şi-a găsit, în sfârşit, după primul răsboi mondial, Patria tuturor Românilor, căminul naţional al încercatului nostru popor. România Mare a intrat în istoria Neamului, în istoria universală. Conştiinţa unităţii naţionale şi eroismul poporului au stat la temelia acestei uriaşe realizări.

Printre fruntaşii români care au crezut şi au luptat pentru înfăptuirea României Mari a fost, alături de Ionel Brătianu, şi Ion Duca - mâna lui dreaptă şi unul din principalii fruntaşi ai Partidului liberal. Om politic de mare valoare, Ion Duca a participat, prin Partidul liberal, la toate marile realizări şi reforme dinainte, din timpul şi de după al doilea răsboi mondial. Era un patriot, un om de înaltă cultură şi de o cinste materială ireproşabilă.

Citind însă *Cronia unui Român în veacul XX*, apărută în meritoria editură a Dlui Ion Dumitriu de la München, îmi dau seama, cu imens regret şi infinită tristeţe, că Ion Duca a avut un păcat, un mare păcat faţă de Neamul românesc şi anume pe fiul său Georges Duca. Acest fiu răsfăţat din naştere şi beneficiar a multor avantaje ale relaţiilor de familie şi de partid, a intrat în diplomaţie.

În august 1943 îl găsim la Stockholm, după ce fusese la Helsinki, unde - după propriile-i mărturisiri - a sabotat intenţionat, sistematic şi cu perseverenţă, încercările guvernului Antonescu de a ieşi din răsboi şi de a face o pace onorabilă şi dreaptă pentru România. Georges Duca sabotează propriul lui guvern şi acum, la optzeci de ani, se laudă, fără jenă, cu acest sabotaj, în lucrarea susmenţionată.

Pentru a putea înţelege în toată profunzimea ei acţiunea Dlui Georges Duca şi implicaţiile ei în «Crucificarea României», se cuvine să facem o scurtă incursiune în istoria acelei perioade.

GERMANIA A PIERDUT RĂSBOIUL

Aşa a declarat Mareşalul Antonescu după întrevederea sa cu Hitler din noiembrie 1942. «Trebuie acum să ne concentrăm ca să nu-l pierdem pe al nostru».

Această declaraţie, făcută în trenul ce-l aducea din Germania spre Bucureşti, este autentificată atât de Penescu cât şi de interesanta carte a Dlui Larry Watts, *În serviciul Mareşalului*, la pagina 137 (Ed. Ion Dumitru de la München). Această convingere a dictat Mareşalului Antonescu o nouă politică în vederea salvării intereselor româneşti. Se impunea ieşirea României din Axă şi începerea negocierilor cu Aliaţii în vederea ieşirii ei din răsboi. Reţinem că încă de la începutul anului 1943, Mareşalul Antonescu, în mod curajos şi demn, a făcut cunoscute guvernului german - printr-un memoriu făcut de Mihai Antonescu şi înaintat lui Ribbentrop - intenţiile sale de a negocia cu Aliaţii, în interesul României şi chiar acela al Germaniei.

În cadrul acestei politici, în primăvara lui 1943, au început negocierile de armistiţiu de la Madrid între guvernul român şi ambasadorul Statelor Unite, Hayes. Totodată, Mareşalul Antonescu a încercat, încă din 15 ianuarie 1943, să-l convingă pe Mussolini să iasă din răsboi împreună cu toţi sateliţii Axei, forţând astfel mâna lui Hitler pentru o pace de compromis.

La Lisabona, ministrul României în Portugalia, Dl Victor Cadere, lua contact cu ambasadorul Marii Britanii.

Prin Vatican, prin reprezentanţii săi la Istanbul, Stockholm, Helsinki, guvernul Mareşalului Antonescu se străduia din răsputeri să găsească o soluţie pentru a ieşi din răsboi, cu garanţiile respective pentru suveranitatea şi independenţa României.

Opoziţia română, adică Iuliu Maniu, şeful Partidului naţional ţărănesc şi Dinu Brătianu, şeful Partidului liberal, erau de perfect acord cu aceste tratative, informaţi cu

regularitate și consultați. Ceva mai mult, Antonescu a propus chiar să abandoneze puterea dacă Aliații ar prefera să negocieze cu opoziția română și dacă ei pot obține condiții mai bune pentru țară. Se lucra deci mână în mână, cu guvernul și opoziția.

NEGOCIERILE DE LA STOCKHOLM

În vederea intensificării acestei acțiuni, guvernul Antonescu face o serie de schimbări diplomatice în capitalele susceptibile de a oferi posibilități de contacte și de negocieri. Astfel este numit Cretzeanu la Ankara, Georges Caranfil la Helsinki și Fred Nanu la Stockholm, ca miniștri plenipotențiari.

Curând după sosirea sa la Stockholm, unde Georges Duca era subalternul ministrului, Fred Nanu e contactat de ruși, prin intermediul bulgarului Goranoff. După Nicolae Penescu, fostul secretar general al Partidului național țărănesc, inițiativa rușilor este urmarea întrevederilor lui Beneș cu Molotov și Stalin, din 14 și 16 dec. 1943. De ce această schimbare de poziție la ruși? Fiindcă Iuliu Maniu a scris lui Beneș, prieten mai vechi al său, să intervină pe lângă ruși în favoarea României, subliniind că ea este dispusă să iasă din răsboi. Coincidența datelor face această ipoteză posibilă și chiar probabilă. La numai zece zile după vizita lui Beneș la Kremlin, rușii contactează pe ministrul Nanu. Reținem bine: pe ministrul F. Nanu, reprezentantul legal al guvernului Antonescu, și nu pe Georges Duca, ce pretinde azi că reprezenta pe Rege și opoziția.

De ce contactează rușii pe reprezentantul oficial al României la Stockholm? Fiindcă ei nu doreau să trateze cu nimeni altul decât cu Mareșalul Antonescu și cu siguranță că Maniu a scris lui Beneș că acesta era dispus să iasă din răsboi, în condiții demne, care să asigure independența, suveranitatea și drepturile României. Și, bineînțeles, Beneș a transmis acest lucru lui Stalin. Această ipoteză e cu atât mai plauzibilă cu cât Mareșalul Antonescu a convocat într-o noapte, la vila sa de la Snagov, pe Iuliu Maniu, pentru a-l pune la curent cu propunerile Dnei Kollontay de la Stockholm și să discute cu el toate clauzele armistițiului.

Contactele, discuțiile și negocierile cu Dna Kollontay se concretizează prin formularea unor condiții precise de armistițiu (nu de capitulare necondiționată, cum ceruse Roosevelt), comunicate Dlui Nanu la 13 aprilie 1944. Acesta face contra propuneri, în vederea ameliorării primelor condiții și se ajunge la acordul dat de Molotov la 3 iunie 1944.

Condițiile de armistițiu oferite de Stalin Mareșalului Antonescu erau mult mai bune, mai avantajoase României decât cele oferite de cei trei Aliați, la Cairo. Astfel:

- Rușii acceptă ca România să dea un ultimatum de 15 zile Germaniei, pentru a-i părăsi teritoriul, înainte de a-i declara răsboi. În cazul retragerii trupelor germane, România poate rămâne neutră.
- Arbitrajul de la Viena e nul și neavenit. Transilvania revine la Patria mamă în totalitate.
- Rușii se mulțumesc numai cu o linie de comunicație, de trecere, în nordul țării, iar guvernul român poate să-și exercite funcțiunile într-o parte a țării, neocupată de armatele sovietice etc.

Aceste condiții, transmise de Fred Nanu la București, erau comunicate și șefilor opoziției române și împreună, aceasta cu guvernul se străduiau să obțină garantarea acestor condiții și din partea americanilor și a englezilor.

O INIȚIATIVĂ ÎNDRĂSNEAȚĂ ȘI INTELIGENTĂ

În ordine cronologică, doresc să vorbesc de inițiativa diplomatică făcută în 1943 de Dl Georges Caranfil, fost ministru român la Helsinki, inițiativă puțin cunoscută.

Numit în capitala Finlandei tocmai în vederea tatonării unei păci separate cu Aliații, Dl Georges Caranfil, unul din cei mai distinși economiști ce a avut România, a luat - cu tact și discreție - contact cu englezii la Stockholm și le-a propus un plan plin de imaginație (și de ris-

curi pentru autorul lui, ce putea fi împuşcat de nemţi) pentru a evita bombardarea României şi a-i asigura o poziţie mai uşoară în cazul pierderii răsboiului.

Cu regretul de a nu-l fi cunoscut mai înainte (spre a-l discuta în lucrarea mea *Yalta şi crucificarea României*), redau esenţialul acestui plan:

- România, singura ţară din Europa cu surplus de petrol şi cereale, era expusă bombardamentelor Aliaţilor, spre a priva Germania de aceste produse.
- Dar România încetinise livrările de petrol, cereale şi alte produse pentru Germania, din cauza unui surplus de mărci germane complet devalorizate şi a dorinţei de a-şi asigura o rezervă de devize forte.

Planul lui Georges Caranfil prevedea vânzarea excedentelor Crucii Roşii Internaţionale (finanţate în spate de Anglia), pentru a fi distribuite în Europa înfometată. Ideea era îndrăsneaţă, inteligentă şi, dacă era acceptată de Englezi, putea să evite tragica bombardare a României. Este extrem de important că guvernul român a acceptat planul Dlui Georges Caranfil, ceea ce spune mult asupra independenţei faţă de Germania şi a grijii de a avea importante cărţi de jucat la Conferinţa de pace.

NEGOCIERILE DE LA CAIRO

La 24 decembrie 1943, Iuliu Maniu cere, în scris, Mareşalului Antonescu, ieşirea României din răsboi şi încheierea unui armistiţiu. După discuţiile dintre guvern şi opoziţie, se ia hotărîrea de a se trimite o delegaţie la Londra, ca să trateze cu Aliaţii. Este desemnat prinţul Barbu Ştirbei, care pleca cu un paşaport diplomatic, după ce-l văzuse pe Antonescu.

O indiscreţie, voită şi criminală, face ca Agenţia *Reuter* să anunţe venirea lui Ştirbei în Turcia, în vederea tratativelor de armistiţiu. Astfel, de misiunea prinţului Ştirbei află toată lumea, inclusiv Hitler şi, în cazul nostru, Dl Georges Duca.

La 17 martie 1944, delegatul României (al opoziţiei, dar şi al guvernului) se prezintă la Cairo reprezentanţilor Aliaţilor: Lordul Moyne pentru Anglia, Mac Veagh pentru Statele Unite şi Novikov pentru Rusia. De la prima şedinţă, lucrurile sunt clare: Aliaţii vor să negocieze cu Mareşalul Antonescu, iar prinţul Ştirbei vorbea atât în numele opoziţiei cât şi al Mareşalului, care i-a dat paşaportul şi «l-a primit înainte de plecare şi-i cunoaşte sentimentele pentru un armistiţiu», cum precizează Ştirbei însuşi la prima şedinţă. Amintim că englezii refuzaseră să-l primească pe Ştirbei la Londra, «ca să nu supere pe ruşi». La Cairo, Aliaţii cer, nici mai mult nici mai puţin decât capitularea necondiţionată, concretizată prin propunerile din 12 aprilie 1944, înmânate lui Ştirbei, pentru a fi transmise atât guvernului cât şi opoziţiei.

De altfel, Novikov, ca şi Dna Kollontay la Stockholm, a insistat că ruşii vor să trateze şi să încheie armistiţiu cu Mareşalul Antonescu. Cum nici Antonescu şi nici Iuliu Maniu şi Brătianu nu concepeau o capitulare necondiţionată (mai ales în faţa ruşilor), negocierile s-au prelungit, încercându-se ameliorarea dictatului Aliaţilor. Al doilea delegat român, Vişoianu, a încercat să obţină, la Cairo, cel puţin aceleaşi condiţii de armistiţiu oferite, în mod unilateral, de Dna Kollontay Dlui Fred Nanu, la Stockholm. Cu alte cuvinte, la Cairo Românii cereau şi consimţământul şi garanţia anglo-americanilor pentru propunerile de la Stockholm, înainte ca acestea să fie acceptate şi semnate de Mareşalul Antonescu.

Clauzele de la Cairo erau mult mai severe, iar problema Transilvaniei trebuia discutată la Conferinţa de pace. Era firesc, deci, ca şi guvernul şi opoziţia, care lucrau mână în mână, să prefere condiţiile de la Stockholm. În acest context trebuiesc înţelese negocierile de la Cairo şi prelungirea lor.

PUTREGAIUL DE LA MINISTERUL DE EXTERNE ROMÂN

Pentru a înţelege drama de la 23 august 1944, trebuie să insist asupra a două focare de

infecţie care au jucat un rol atât de nefast în Crucificarea României.

Primul e cel de la palat, unde Mareşalul îşi făcuse duşmani personali de moarte, care au determinat în ultimă analiză arestarea sa la 23 august 1944. La început a fost înlocuirea locotenent-colonelului Mircea Tomescu, adjutantul Regelui Mihai, şi trimiterea lui pe front. Motivul? Cu ocazia rebeliunii legionare din ianuarie 1941, el - simpatizant legionar - l-a sfătuit pe Rege să vină de la Sinaia în Capitală, unde, evident, trebuia să se amestece în rezolvarea situaţiei, riscând să fie luat ostatec de legionari. Al doilea a fost trimiterea pe front a maiorului Jaques Vergotti. Al treilea era Mocioni-Stârcea, mareşal al palatului, trimis şi el pe front de Antonescu, în scopul «asanării» atmosferei de la palat. Se cunoaşte că Baronul Stârcea a jucat un rol determinant în decizia regală de a aresta pe Antonescu la 23 august.

Dar ceea ce a fost mult mai grav şi cu consecinţe incalculabile, a fost rolul jucat de o clică de funcţionari ai Externelor, sub conducerea lui Niculescu-Buzeşti, director al cifrului, ginere al prinţului Ştirbei şi cumnat al lui Alexandru Cretzianu de la Ankara. Acesta, ros de ambiţie şi de cancer, a încercat să joace cartea lui personală. Bineintrodus la palat, a devenit intimul Regelui şi, împreună cu Stârcea şi câţiva colegi de la Externe, a început să urzească marele complot ce a dus la tragedia de la 23 august 1944.

Cine era clica de la Externe şi palat? Ne-o spune Dl Georges Duca singur, şi în felul acesta revenim la Stockholm.

Pentru fiul marelui bărbat de stat român, aceştia sunt «băieţii». Iată ce ne spune la p. 73 a cronicii sale: «triumviratul Buzeşti-Pogoneanu-Stârcea ţine toate sforile în mână, hotărînd nu numai asupra tuturor negocierilor cu Aliaţii, dar jucând chiar şi un rol însemnat în politica internă. Regele este sub influenţa lor, iar opoziţia ascultă de sfaturile pe care ei le dau». Şi «plin de îngrijorare pentru soarta ţării», intrată pe asemenea mâini, Dl G. Duca continuă: «Cu toate că recunosc capacitatea lor, mă îngrijorează totuşi să ştiu că probleme atât de precumpănitoare sunt în mâini pe cât de ambiţioase pe atât de inexperimentate».

Aceştia sunt «băieţii» de la Bucureşti ai Dlui Georges Duca, subalternul ministrului Fred Nanu de la Stockholm. În loc să ţină seama de ambiţiile şi de inexperienţa lor şi să urmeze calea normală şi demnă a unui diplomat, ce trebuie să ia iniţiative după directivele superiorului său, în speţă Dl Fred Nanu, Dl G. Duca se pune în slujba lui Niculescu Buzeşti, ia iniţiative secrete personale şi le raportează numai lui Buzeşti. El pretinde că ar fi negociat în spatele ministrului său - «în numele Regelui şi al opoziţiei», dar afirmaţia este complet nedovedită şi necontrolabilă. A negociat în numele lui Niculescu Buzeşti şi atât. În numele opoziţiei nu, fiindcă opoziţia lucra mână în mână cu Mareşalul, pentru ieşirea din răsboi, chiar dacă, din motive tactice, îşi împărţiseră rolurile.

Singura dată când Dl Duca menţionează opoziţia este la p. 58 din vol. III, unde arată că Iuliu Maniu, prin Dl Titus Mihăilescu, a precizat, în 1943, că «România este gata să negocieze cu Aliaţii, iar cu ruşii numai în cazul în care ar primi garanţii serioase şi concrete din partea anglo-americanilor». Mai clar, mai concis şi mai categoric nici nu se poate.

Ce face cosilierul de legaţie Georges Duca, auzind că şeful său ierarhic, ministrul Fred Nanu, a fost contactat de Ruşi să negocieze? Ne-o spune el, fără nici-o jenă, la p. 69: «24 dec. 1943. În două rânduri Legaţiunea Sovietică din Stockholm a fost pe punctul de a intra în contact cu Nanu. De aceea am chemat numaidecât pe Allen (serviciul secret american N.A.) la mine, spre a-l trimite la ministrul britanic, cu rugămintea de a spune Dnei Kollontay că aceste iniţiative sunt cu atât mai neavenite cu cât eu eram singurul îndreptăţit a vorbi în numele opoziţiei şi că Nanu nu avea încrederea factorilor competenţi».

Această iniţiativă nu poate fi calificată decât ca aberantă şi cred că un Consiliu de răsboi nu ar fi ezitat o secundă să-l trimită pe autor în faţa plutonului de execuţie.

Dorea oare Dna Kollontay să discute cu opoziţia română, chiar cu impostorul Buzeşti, ce reprezenta Dl Duca? Nicidecum. Guvernul sovietic, prin Semenov, este categoric: «Noi, ruşii, preferăm să negociem cu actualul guvern al României şi suntem gata să-l ajutăm să libereze ţara de germani». Acelaşi limbaj ca al ambasadorului rus Novikov de la Cairo, care

a fost - ca şi al celorlalţi doi Aliaţi - categoric: ei preferă negocieri cu Mareşalul Antonescu.

Dl Georges Duca cunoştea toate acestea şi ştia că şi opoziţia, Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu, lucra şi dorea ca armistiţiul să se încheie de către Mareşal şi să fie garantat de toţi trei Aliaţii. Ne-o spune singur: «Consilierul rus Semenov a înmânat lui Nanu o notă în care spunea că momentul este prielnic unei măsuri de contact temeinic şi cere ca nota sa să fie transmisă guvernului Antonescu, cu care «nous preferons avoir a faire». Şi Dl Duca, la aceeaşi pagină 78, adaugă: «Ieri, Dna Kollontay l-a chemat pe Nanu, repetându-i cele menţionate».

Şi, culmea ridicolului, Dl Duca se plânge că ruşii nu-i dau nici o importanţă, nici o atenţie, şi că lui nu i se dau copii după documentele date lui Nanu la Stockholm şi prinţului Ştirbei la Cairo: «Mă miră că ruşii au dat nota lui Nanu şi lui Ştirbei, la Cairo, iar nu mie, modesta mea persoană reprezentând pe Rege şi opoziţia» (p. 78).

CUŢITUL ÎN SPATE

Cum negocierile de la Stockholm şi de la Cairo se duceau fără «băieţi», prin ministrul Nanu şi prinţul Ştirbei, băieţilor le e frica ca armistiţiul să nu fie cumva încheiat de Mareşalul Antonescu şi ei să piardă ocazia de a pune mâna pe putere.

Niculescu Buzeşti - prin cifrul ce-l avea cu Dl Duca - îi transmite să facă ceva, fiindcă Nanu era gata să reuşească. Şi atunci - ne spune Dl Duca -, «după mai multă chibzuinţă», «m-am hotărât să mă duc ieri seară (25 mai 1944), fără alt înconjur, la locuinţa consilierului rus Semenov, pe care nu l-am găsit acasă. I-am lăsat cartea mea de vizită şi l-am rugat să-mi telefoneze, ceea ce rusul a făcut». S-a reîntors a doua zi, s-a legitimat, «i-a tălmăcit situaţia lui aici, apoi l-a pus la curent cu motivul vizitei sale, cerând să o vadă pe Dna Kollontay».

La 27 mai 1944, în plină negociere dintre guvernul român (sprijinit de opoziţie) şi Aliaţi, Dl Duca de la Stockholm, ce negocia din acel moment cu ruşii, se duce la Grand Hotel, camera 118, unde vede pe Dna Kollontay, ca să-i spună reprezentantei Rusiei, cu care România era în răsboi, următoarele: «M-a mai întrebat - Dna Kollontay - dacă socot că Sovietele ar putea să colaboreze cu actualul guvern, la care i-am răspuns că, fără a fi la curent cu amănuntele politicii noastre de stat, îi pot totuşi spune că nu cred într-o colaborare cu Mareşalul. Cu actuala formaţie guvernamentală însă opoziţia nu va putea lucra în viitor» (p. 85).

La insistenţa lui Niculescu Buzeşti, Dl Duca se duce din nou, în secret, la Dna Kollontay, la 2 iulie 1944, şi după întrevedere scrie cu amărăciune în *Cronica* D. Sale, la p. 90: «Reiese deci limpede că ruşii doresc a colabora mai degrabă cu guvernul decât cu opoziţia unită». După întrevedere Dl Duca telegrafiază la Cairo, comunicând acelaşi lucru: «În plus, mesajul insista asupra *iluziunii* de a se putea ajunge la o înţelegere cu Antonescu». Deci, se făcea totul ca nu cumva Mareşalul să încheie armistiţiul şi se urmărea ca puterea să fie luată de «băieţi», de Buzeşti, Pogoneanu, Stârcea şi Georges Duca.

Pentru a fi complet, voi adăuga că la data de 11 august, «băiatul» are îndrăzneala să reproşeze Dnei Kollontay că nu-i dă atenţia şi importanţa cuvenită: «Apoi am adăugat că în faţa atitudinii lor de a nu mă convoca ori de câte ori aveau un răspuns (pe care ei îl dădeau lui Nanu, n.a.) - fie el chiar negativ - mă întreb dacă mă mai bucuram de încrederea ei» (p. 97).

În concluzie, toate intrevederile Dlui Duca cu ruşii au avut loc la iniţiativa lui, nu cea rusă. Ruşii nu l-au chemat, dar erau doritori de informaţii şi de declaraţii de dragoste şi mai ales să vadă dacă ar putea găsi o fisură între guvern şi opoziţie, ca să o exploateze.

«Mandatul» Dlui Duca din partea opoziţiei unite şi a Regelui? Puteam să ne înşelăm asupra lui până astăzi, dată fiind lipsa de documente corespunzătoare. Dar Dl Georges Duca ne clarifică singur situaţia, vorbind de Niculescu Buzeşti, un *simplu director* la Ministerul de Externe (sublinierea autorului): «Mă amuza însă faptul că din anul 1943, când dânsul Buzeşti - m-a însărcinat, în treacăt fiind la Stockholm, să reprezint pe Rege şi opoziţia

unită, peste capul guvernului şi al lui Nanu, stabilind în acelaşi timp, un cifru secret între noi».

Mai clar nici nu se putea. Băieţii se reprezentau între ei. Georges Duca reprezenta pe Buzeşti, şi Buzeşti pe Pogoneanu şi Ionel Stârcea... Şi nici nu putea fi altfel, fiindcă opoziţia română era alături de guvern în căutarea unei soluţii de a ieşi din Axă şi din răsboi. Ei lucrau mână în mână şi la Stockholm şi la Cairo. «Noi nu putem da afară pe nemţi pe o uşa, ca să lăsăm pe ruşi să intre pe cealaltă», telegrafia Maniu la Cairo. «Cu toate că opinia publică românească - telegrafia el la 24 ianuarie 1944 lui Viorel Tillea, la Londra - este alături de anglo-americani, poporul român este gata să-şi apere ţara contra ruşilor. Dacă numai trupele ruseşti invadează România, poporul este gata să lupte până la moarte» (FO 371 - 43992, arhivele secrete engleze).

Menţionez, de asemenea, că Iuliu Maniu a adresat lui Winston Churchill o scrisoare prin ambasada Marii Britanii la Stockholm, încredinţată Dlui Bălăceanu şi nu Dlui Georges Duca, scrisoare refuzată de ambasadă.

Ce-l face pe Dl Duca, la vârsta lui înaintată şi după 41 de ani de la cotropirea Patriei sale de către hoardele sovietice, să-şi etaleze, fără jenă şi rezervă, sabotarea negocierilor de armistiţiu a ţării sale, nu înţeleg.

Complotiştii, autori conştienţi sau inconştienţi ai crucificării României, au plătit aproape toţi: Buzeşti în exil, Pogoneanu în puşcării, Ionel Stârcea şi generalul Aldea, la fel. Singurul răsfăţat de destin şi de americani, rămăsese - alături de Cretzeanu şi Vişoianu - Dl Georges Duca. De ce scoate el capul ca şarpele la drumul mare? De ce nu lasă praful istoriei să se aştearnă pe acţiunea lui, puţin cunoscută până acum? De ce se laudă el cu ea? Vanitate? Inconştienţă? Sau convingerea că o asemenea acţiune trebuie dusă şi că a servit ţara?

Nu s-a înţeles şi nu se înţelege, nici măcar acum, că singura formulă de încercare - nu zic de reuşită, de salvare a ţării - ar fi fost un front unit şi solid între Mareşal, Opoziţie şi Rege? Că orice acţiune divergentă nu folosea decât ruşilor şi nu ducea decât la o capitulare necondiţionată în faţa lor?

Bineînţeles, opoziţia negocia cu Aliaţii şi se servea de cifru şi curieri, dar obiectivul era să ajute pe Mareşal să poată obţine un armistiţiu, asigurând suveranitatea şi independenţa ţării. Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu s-au servit de cifru şi de curieri diplomatici, dar pentru a ajuta guvernul, nu pentru a-l sabota.

Astăzi vedem că ei s-au înşelat profund în alegerea oamenilor. Abuzând de încrederea acordată, de nevoia unei totale discreţiuni şi de confuza situaţie de la acea dată, «băieţii» au încercat să se folosească de Rege şi de opoziţie, unii pentru reglementarea conturilor personale cu Mareşalul Antonescu, alţii ca să-şi asigure puterea şi platforma politică pentru ziua ce urma.

Este o infamie şi o insultă să se atribuie lui Iuliu Maniu şi lui Dinu Brătianu acţiunea Dlui Georges Duca de la Stockholm. Memoria lor, venerată de ţara îngenuncheată, nu trebuie pătată prin asocierea lor la sabotarea negocierilor de armistiţiu. Plângem şi pe marele patriot, făuritor al României Mari, Ion Duca, care îşi vede numele legat de o acţiune atât de inconştientă şi de dăunătoare intereselor naţionale, prin fiul său Georges Duca, Iuda de la Stockholm.

NICOLAE BACIU
Fost Avocat în Baroul de Ilfov

FRAGMENTE DIN JURNALUL LUI G.I.DUCA

...Moscova a socotit de cuviinţă de a trimete ca reprezentant diplomatic, în regatul lui Gustav V, una din cele mai încercate lumini ale corpului său diplomatic, şi anume pe Alexandra Kollontay.

Fiica unui general burghez şi a unei mame născută în Finlanda, această remarcabilă femeie servise partidul comunist din primele timpuri ale revoluţiei, iar prietenia ce o lega de Stalin influenţa, fără îndoială, politica pe care guvernul sovietic o urmărea în capitala Suediei.

Nu este, prin urmare, exagerat de a spune că datorez în parte numirea mea la Stockholm prezenţei Alexandrei Kollontay în fruntea legaţiei ruseşti.

Trei săptămâni după sosirea mea, mediocrul amabil, care era ministrul Brabetzianu a părăsit Suedia cu arătoasa lui soţie, Nanu fiind numit în acest post, spre neliniştea personalului nostru, căci avea reputaţia de a fi un tipicar îngust şi autocrat. Eu îl cunoşteam însă bine, de 25 de ani. Îl avusesem drept colaborator mai vârstnic la Washington şi, prin urmare, nu puteam fi decât mulţumit de a lucra din nou cu acest bărbat muncitor şi subţire, chiar dacă dânsul era lipsit de elasticitate şi imaginaţie.

14 august 1943. Mihăilescu s-a înapoiat cu chiu cu vai, după o nouă vizită în Ţară, siguranţa aflând că era în legătură cu anglo-americanii de aici, în urma destăinuirilor unui spion polonez, arestat la Bucureşti.

Fostul meu colaborator îmi aduce un mesaj din partea lui Maniu, adresat guvernelor din Londra şi Washington, completat cu o serie de preţioase informaţii, din care extrag următoarele puncte principale: 1/ Opoziţia democrată a organizat judeţ cu judeţ, oraş cu oraş, cu scopul ca Ţara să fie pregătită la momentul oportun; 2/ asigurările răspicate ale lui Maniu ca 24 de ore după ce armatele anglo-americane se vor afla la fruntariile Dunării, regimul Antonescu va fi răsturnat fără vărsare de sânge, cu ajutorul armatei noastre şi înlocuit cu un guvern democrat; 3/ opoziţia unită va submite în câteva zile un aide-mémoire Regelui, spre a cere schimbarea politicii externe şi retragerea trupelor din Rusia; 4/ România este gata să negocieze cu aliaţii, iar cu ruşii numai în cazul în care ar primi garanţii serioase şi concrete din partea anglo-americanilor; 5/ atât opoziţia cât şi guvernul sunt de acord asupra necesităţii apărării Basarabiei; de asemenea, Antonescu şi Maniu socot Transilvania drept problema vitală a Ţării.

16 august. Nouă întâlnire cu Allan, de astă dată şi în prezenţa secretarului englez Hinks, un bărbat cult, hazliu şi plăcut. Amândoi îmi aduc la cunoştinţă că informaţiile transmise de Maniu au fost socotite deosebit de interesante şi imediat cifrate la Londra şi Washington... Englezul a apreciat tonul amuzat, vesel şi cinstit pe care l-am adoptat, şi cred că tactica a reuşit fiindcă mi-a spus la despărţire: «A fost cea mai plăcută serată pe care am petrecut-o până acuma cu un duşman al nostru!»

26 august. Noua întâlnire cu cei doi «duşmani», în urma unei serii de comunicări pe care mi le-a făcut Buzeşti. Regele roagă cele două guverne străine să-i uşureze luarea de contact cu ele şi doreşte a şti dacă comunicările viitoare vor fi transmise integral capilor de stat respectivi. Amintind declaraţiile anterioare ale lui Maniu privitoare la neizbutitele sale încercări de plecare în străinătate, din pricina dârzei opoziţii a nemţilor, am spus că suveranul a sperat mult în posibilitatea acestei evaziuni, spre a putea comunica apoi direct, prin intermediarul său, cu guvernele american şi englez. De aci o preţioasă pierdere de vreme ce a dus, în cele din urmă, la soluţia «canalului Stockholm»...

Am subliniat faptul că tânărul monarch merge mână în mână cu opoziţia, şi că marea sa popularitate poate fi o chezăşie pentru aliaţi că va şti să facă gestul cuvenit în ceasul

hotărâtor. Ceea ce însă nu le-am spus, evident, sunt următoarele lămuriri pe care mi le dăduse Buzeşti: se pare că el negociase o înţelegere între bătrânul Maniu şi junele Rege; cel dintâi dorind să aibe asigurarea că monarchul îl va aduce imediat la putere după căderea lui Antonescu, Mihai nu a vrut să i-o făgăduiască de pe acuma, «căci mi s-a spus că fosta lui guvernare nu fusese din cele mai bune...» S-a lăsat însă curând convins că nu există o altă personalitate care să aibă într-o aşa măsură încrederea aliaţilor; totuşi, suveranul şi-a asumat dreptul de a fi de acord asupra colaboratorilor lui Maniu care - spune Buzeşti - nu sunt de cea mai bună calitate...

16 septembrie. Primesc o telegramă îngrijorată din partea lui Buzeşti, care îmi repetă că Regele nu poate întreprinde nimic, atâta vreme cât nu are asigurarea că mesajele sale vor ajunge imediat şi direct în mâinele celor îndrituiţi, din ambele capitale aliate... Allan şi Hicks sunt însă sceptici privitor la rezultatele unei acţiuni pozitive a suveranului, spunându-mi că nu va fi luată în consideraţiune decât propunerea unui sprijin real, constructiv şi grabnic...

Sandu Ghika revenit din Ţară, îmi aduce un mesaj din partea lui Buzeşti, prin care dânsul mă roagă să comunic numirea lui Cretzeanu la Ankara şi a lui Bossy la Vatican, ce se datorează, în bună parte insistenţelor suveranului, care le-a acordat întreaga sa încredere. Totuşi, până la noi dispoziţiuni, Regele va păstra contactele sale numai prin Stockholm. Prevăd, deci, ziua apropiată în care Alexandru va lua, cu drept cuvânt, întreaga acţiune în mâinele sale... Mi se mai adaogă răspicat dorinţa suveranului ca Nanu să nu fie pus la curent cu nimic, lucru ce trebuie să aduc la cunoştinţa ambilor miniştri aliaţi de aci, care îl cunosc personal...

Este extrem de greu să lucrez singur la aceste schimburi lungi de mesaje, prin intermediul unui cifru personal ce mi s-a transmis de la Bucureşti, fără a stârni bănuiala celor dimprejur...

19 decembrie. Instrucţiunile cerute au sosit alaltăieri, ceea ce mi-a pricinuit iarăşi o muncă încordată, până la 2 şi jumătate noaptea. Acestea sunt amănunţite şi precise, căci sunt deslegat a accepta «invitaţia Doamnei Kollontay», cu toate că eu scrisesem clar că fusese doar vorba de o «intenţie». Cum reiese spre mirarea mea, opoziţia nu a luat până acuma nici un contact cu reprezentanţii sovietelor - sub pretextul puţin convingător al unei «imposibilităţi materiale» - şi, pe de altă parte, constatând dorinţa noastră de a intra în legătură cu dânşii, am luat iniţiativa de a cere o întrevedere Doamnei Kollontay.

În ciuda gravităţii acestui pas, conştiinţa mea este totuşi împăcată, fiindcă în dramaticele împrejurări de azi trebuie să fim realişti: după ultimele conferinţe de la Moscova şi Teheran, nu mai încape nici o îndoială că suntem nevoiţi a ne adresa celor trei puteri aliate, laolaltă, mai deschis anglo-americanilor decât ruşilor, dar nu acestora din urmă prin intermediul celor dintâi... Aştept acuma răspunsul ambasadoarei paralitice.

24 decembrie. În două rânduri legaţia sovietică din Stockholm a fost pe punctul de a intra în contact cu Nanu, printr-un dubios intermediar bulgar, de aceea Hinks, fiind plecat în Anglia, am chemat numaidecât pe Allan la mine spre a-l trimite la ministrul britanic, cu rugămintea de a-i spune Doamnei Kollontay că aceste iniţiative sunt cu atât mai neavenite, cu cât eu eram singurul îndreptăţit a vorbi în numele opoziţiei şi că Nanu nu avea încrederea factorilor competenţi... Am comunicat la Bucureşti că părerea mea hotărîtă este că ruşii nu doresc să negocieze cu noi prin mijlocirea anglo-americanilor.

27 decembrie. Allan a descoperit că Malet pricepuse greşit ceea ce i s-a comunicat, făcând-o pe Doamna Kollontay să creadă că şi Nanu ar avea ceva de transmis ruşilor. Prin urmare, unul din secretarii sovietici s-a prezentat pe neanunţate şefului meu: spre mirarea sa, Nanu s-a găsit deci faţă în faţă cu un diplomat rus, care l-a întrebat dacă într-adevăr ministrul României avea să le facă anumite propuneri, după cum le raportase jurnalistul bulgar. Acesta, uluit, răspunzându-i natural că nu avea nici o însărcinare, întrevederea s-a sfârşit tot atât de brusc, după cum începuse... Alibiurile întrebuinţate de Doamna Kollontay cu acest prilej, faţă de ministrul britanic, erau foarte puţin convingătoare, cu toate că dânsa l-a

asigurat că telegrafiase în două rânduri la Moscova, spre a cere îngăduința de a se întâlni cu dânsul. Naivul englez crede tot ce-i spune această vulpe bătrână...

7 ianuarie 1944. Barbul, aducându-ne ultimul curier, mi-a împărtășit anumite fapte de un deosebit interes: 1/ Mihai Antonescu dorește să intrăm aici în legături discrete cu rușii, fără însă a le da impresia că vorbim în numele guvernului (deci, cum?). De aceea, urmând sugestia lui Barbul, vrea ca eu să negociez sub pretextul că sunt «serios», pe când Nanu este un «naiv»... Vom aștepta, prin urmare, instrucțiuni, spre a fi lămuriți cât de departe putem merge. Așadar, mă văd adoptând caracterului unui personaj pirandelian, vorbind cu o jumătate de gură pentru opoziție și cu cealaltă pentru actualul regim! Tot asta este puțin serios, și presupun că nici nu se va îndeplini; 2/ se pare că Barbul ar fi făcut această propunere dinadins, spre a vedea dacă Ică ar avea bănuieli despre mine; propunerea sa fiind însă imediat primită, aceasta pare a indica că sunt încă în siguranță; 3/ triumviratul Buzești-Pogoneanu-Styrcea ține toate sforile în mână, hotărînd nu numai asupra tuturor negocierilor cu aliații, dar jucând chiar un rol însemnat în politica internă. Regele este sub influența lor, iar opoziția ascultă de sfaturile pe care le dau. Cu toate că recunosc capacitatea lor, mă îngrijorează totuși să știu că probleme atât de precumpănitoare sunt în mâini atât de ambițioase, pe atât de inexperimentate; 4/ după cum o știam, Ică a intrat și dânsul în legături cu anglo-americanii, și anume prin ambasadorul Statelor Unite la Madrid, căruia i s-au dat temeinice asigurări că, în momentul debarcării aliaților în Balcani, ei vor putea conta pe cooperarea noastră militară; 5/ Mareșalul cunoaște pertractările lui Mihai Antonescu, dar închide ochii, văzând prea bine că nu există alte posibilități de scăpare...

19 martie. Hannibal ante portas! Alaltăieri după-amiază am citit o telegramă din Moscova, prin care se anunța victorios că primele unități ale armatei roșii au și atins malul Nistrului; ieri vestea s-a confirmat, adăogându-se că granița României a fost călcată la Nordul Basarabiei, în dreptul Moghilăului. De acum începe, deci, marea dramă românească. Sunt surprinzător de liniștit în fața furtunii.

O licărire de speranță a fost pentru mine neașteptata misiune a Principelui Barbu, pe lângă aliații din Cairo și Ankara, dar putea-va să îndeplinească ceva? Mă mulțumește însă adânc această umbră a trecutului nostru, care îmi este atât de drag, ce se mai ridică odată la peste 70 de ani, spre a încerca să scape Țara și tronul Nepotului, după ce a fost un stâlp atât de neprețuit Bunicului...

20 martie. Ieri, pentru prima oară de un sfert de veac, un inamic al Țării în stare de răsboi cu noi, a călcat pământul României. Rușii au pătruns în dreptul orașului Soroca, pe o adâncime de trei kilometri... Între timp, *Journal de Genève*, tot ieri - iar radio Ankara, după Moscova, azi - au dat în vileag condițiile de armistițiu ce ar fi fost prezentate Principelul Barbu... Superficial judecate, condițiile par surprinzător de blânde. Citite însă cu băgare de seamă, sunt de o perfidă abilitate... Așteptăm acuma textul oficial, spre a ne da seama de exacta înfățișare a situației.

Primesc un lung mesaj de la București, pe care l-am transmis imediat cui i se cuvenea. «Principele Știrbey a plecat ca delegat al Dlui Maniu, cu consimțământul prealabil britanic, spre a se discuta modalitățile colaborării României cu aliații. Călătoria a fost aranjată cu reprezentanții britanici la Ankara. Asupra dorinței hotărîte de a colabora cu aliații la momentul oportun nu poate exista îndoială. Ceea ce rămânea de discutat era de a se stabili cu reprezentanții principalelor puteri, condițiunile în care această colaborare s-ar produce cu un maxim de succes... Faptul că între aliați și guvern au avut loc unele schimburi de vederi, de altfel sporadice, și că guvernul român a aderat deci el însuși la ideea unei colaborări cu aliații, nu a fost socotită de natură a face misiunea Principelui Știrbey inutilă. Opoziția oferea, într-adevăr, aliaților posibilitatea de a le explica situațiunea din România și de a le face sugestii asupra modului în care ar trebui conduse discuțiile cu guvernul, spre a se ajunge, în cele mai bune condițiuni, la un acord de colaborare a României. Pe de altă parte, opoziția își lua angajamentul formal de a executa condițiile colaborării cu aliații, în cazul unei eventuale

carențe a guvernului... Această misiune prezintă o foarte mare importanță. Germanii au deja cele mai mari suspiciuni cu privire la România și chiar la guvernul român. Dându-se publicitate misiunii Principelui Știrbey (publicitate făcută de agenția Reuter), se justificau aceste suspiciuni, creându-se riscul foarte serios al unei lovituri germane împotriva României... Divulgarea acestei misiuni este cu atât mai regretabilă cu cât ea se produce în momentul în care guvernul a început a lua măsuri treptate de mobilizare totală a armatei, tocmai în scopul de a se crea Țării o libertate de acțiune față de Germania... Credem că sinceritatea cu care factorii politici români s-au angajat, fără nici o rezervă, pe calea colaborării cu aliații, merită alt tratament».

Curierul Djuvara, care mi-a adus acest text, s-a înapoiat la București. Poate că a fost ultimul ce a mai putut trece, de aceea i-am și încredințat scrisori către familie și cei mai buni prieteni, rânduri ce sunau oarecum a despărțire - Idele lui Martie!

26 martie. Rușii continuă înaintarea lor în Basarabia, ajungând până aproape de Bălți. Armata română se retrage... unitățile sovietice au pătruns până la cinci kilometri de Prut, în dreptul Lipcanilor, iar Nistrul a fost trecut pe o întindere de vreo 70 de km...

28 martie. Armatele lui Mansteian, din Sudul frontului Ucrainean sunt într-o completă debandadă. Nistrul a fost depășit pe o întindere de vreo 200 de km., Prutul atins de-a lungul a 160 de km, iar la Nord, Rușii s-ar găsi abia la 5 km de Cernăuți.

2 aprilie. Cernăuții au fost ocupați acuma trei zile... În Basarabia armatele roșii se îndreaptă spre Chișinău, iar în Transnistria - sau mai bine spus, ceea ce ne-a mai rămas din ea - se apropie de Odessa...

4 aprilie, ora 9 și jumătate seara. Abia înapoiat acasă mi se și telefonează că Bucureștii au fost bombardați la amiază, pentru prima oară. Printr-un adevărat miracol, ai noștri au putut vorbi, adineaori, cu Ministerul Propagandei, tocmai când se suna o nouă alarmă. Totuși au mai avut timpul să comunice că atacul a fost foarte puternic, orașul fiind presărat cu bombe incendiare, gara și cartierul înconjurător distruse, asemenea Ministerul de Interne și Athénée Palace, citându-se încă, printre străzile mai greu încercate, Romana și Dorobanții.Atâtea amintiri, atâta lume, atâtea speranțe, atâtea bucurii și dezamăgiri legate de acest oraș lăbărțat, urât, fermecător și voios. Mă simt rușinat de a mă afla aici, în siguranță, confortabil și liniștit...

Între timp, rușii își continuă înaintarea... Vornicenii se află pe linia de foc... Ca și moartea cuiva foarte drag, la a cărui sfârșit te aștepți mai mult, aceste etape ale înfrângerilor noastre par atâtea nenorociri, prea dureroase încă de cuprins cu gândul...

5 aprilie. În noaptea de 2 spre 3 aprilie, Molotov a convocat pentru prima oară de la începutul răsboiului jurnaliștii străini, spre a le declara că înaintarea armatelor rusești pe teritoriul României are loc din motive tactice, ele trebuind să urmărească pe germani, până la definitiva lor capitulare, dar că sovietele nu au de gând să se atingă de integritatea teritorială a Țării, nici de ființa ei socială. Dacă pentru blagoslovite motive nici unul dintre noi nu poate avea încredere în cuvântul Rusiei, totuși aceste declarații, în abilul lor oportunism politic, ar putea constitui un drept câștigat pentru România.

12 aprilie. Mă înapoiez tocmai de la legație, unde am cifrat cu ajutorul lui Ghika, condițiile de armistițiu pe care sovietele le transmit guvernului și opoziției, atât de neașteptat, prin oficiul nostru diplomatic.

Lucrurile s-au petrecut în felul următor: alaltăieri, consilierul rus, Semenov, a înmânat lui Nanu, iarăși, spre marea lui surprindere, o notă prin care sovietele declară, într-o mizerabilă franțuzească, că momentul fiind prielnic unei luări de contact temeinic, transmite guvernului Antonescu, cu care «nous préférons avoir a faire», cererea Kremlinului de a se despărți de germani, unindu-se cu sovietele. De asemenea, subliniază faptul că nu ar avea niciodată intenția de a institui un guvern comunist, cu Groza sau Constantinescu, după cum au afirmat unele corespondențe străine (adaug eu), ci că viitoarea formațiune ministerială trebuie să fie constituită din elementele opoziției Maniu-Brătianu...

Ieri, Doamna Kollontay l-a chemat pe Nanu, repetându-i cele menţionate, afirmând bunele intenţii ale Moscovei faţă de România, precum şi dorinţa ei pentru o cât mai bună colaborare viitoare între cele două vecine...

În sfârşit, azi, la trei după-amiază, i s-au înmânat condiţiile de armistiţiu. cu rugămintea ca ele să fie transmise de urgenţă, prin telegramă cifrată, la Bucureşti, spre a se câştiga timp, şi nu prin curier, după cum propusese dânsul. (Nanu avea de gând să mă trimeată pe mine...)

Găsesc, la cercetarea amănunţită a acestui text provizoriu, o bază neaşteptat de favorabilă pentru viitoarele negocieri. Favorabilă, dar şi plină de curse, înveşmântate în făgăduieli mărinimoase, în care nici unul din noi nu se poate încrede... În plus, alte câteva întrebări pe care mi le pun: Semenov, adăogând că aceste condiţiuni sunt comunicate simultan guvernelor anglo-americane, precum şi Principelui Barbu la Cairo, de ce nevoia de a le transmite şi aici? Apoi, de ce lui Nanu şi nu mie? Probabil, cred, fiindcă el reprezintă guvernul şi că ruşii se adresează abil lui Antonescu, când modesta mea persoană nu reprezintă decât pe rege şi opoziţia...

13 aprilie. Adaos la cele scrise ieri seara: Doamna Kollontay a mai declarat lui Nanu, că Stalin îşi dă prea bine seama că trebuie să se înţeleagă cu popoarele vecine, făcându-şi-le prietene, ceea ce înseamnă că era în intenţiunea lui să trateze şi România cât mai blând, căutând să o câştige şi să o ajute! De altfel, a adăugat bătrâna şireată, este o calomnie să se spună că sovietele încearcă să asmută revoluţiuni interne, experienţa dovedind că acestea nu se pot stârni în ţări străine (!!) «Ele izbucnesc», a încheiat dânsa, «nu se provoacă, pot cel mult fi canalizate în anumite direcţiuni...»

25 mai. Am luat adineaori contact, pentru prima oară, cu adevăratul inamic. Într-adevăr, după o lungă tăcere am primit, acum o săptămână, următorul mesaj de la Buzeşti: «Nu este oportun a informa pe reprezentanţii aliaţi despre demersul sovietic. Din moment ce ei doresc a păstra discreţia asupra unor divergenţe cât de mici între aliaţi, ar putea avea, pentru noi, cele mai grave consecinţe.

«Dacă poţi ajunge la Doamna Kollontay fără ca aliaţii să cunoască conversaţia ce ai avea cu dânsa, eşti rugat a-i comunica următoarele: cei doi capi ai opoziţiei unite au luat la cunoştinţă, cu mare întârziere, comunicarea guvernului sovietic. Actualmente au loc, la Cairo, discuţii între emisarii opoziţiei şi reprezentanţii celor trei principali aliaţi, pe baza unui text identic cu acela transmis prin Stockholm. Aceste discuţii au intrat într-o fază pozitivă şi opoziţia este convinsă că, dacă puterile aliate vor lua măsurile necesare şi vor avea un minimum de înţelegere pentru situaţia atât de grea în care se găseşte România, ele ar ajunge la rezultatul dorit de ambele părţi. În aceste condiţii este greu a se lua în considerare ruperea unor negocieri destul de înaintate la Cairo şi reînceperea lor la Stockholm. Opoziţia speră că Doamna Kollontay va exercita influenţa de care dispune la Moscova, pentru a se facilita o soluţie care să permită işirea României din răsboi.»

«În orice caz, cei doi conducători ai opoziţiei ţin să se ştie că dorinţa fermă a opiniei publice române este de a se stabili cu URSS-ul legături durabile şi sincere de bună vecinătate şi prietenie, întemeiate pe un respect reciproc de drepturi şi îndatoriri. Dimpotrivă, aspiraţia poporului român este de a se putea avea o politică absolut independentă.»

După mai multă chibzuinţă deci, nevrând să am de-a face cu nici un mijlocitor, am hotărît să mă duc ieri seara, fără alt înconjur, la locuinţa consilierului Semenov, care se afla tocmai la Lidingö, în împrejurimi... Abia după ce am sunat de trei ori, mi-a deschis uşa lăcătuită o femeie zbârlită, speriată, cu ochi bulbucaţi şi haine murdare, care mi-a spus că stăpânul casei era la legaţie, de unde nu se înapoia decât la două noaptea. I-am lăsat, prin urmare, o carte de vizită într-un plic, cerându-i să-mi telefoneze azi, la ora 8 dimineaţa.

Punctual, inamicul m-a chemat, dându-mi întâlnire tot acasă, la amiază. Când m-am înfiinţat adineaori la mica villă de lemn, aparatul de radio cânta cu foc un amestec de cântece ruseşti şi de muzică uşoară, probabil spre a îneca dialogul nostru, dacă s-ar fi ascuns un even-

tual microfon. După ce a cerut să mă legitimez, i-am tălmăcit situaţia mea aici, apoi l-am pus la curent cu motivul vizitei mele, cerându-i să văd pe Doamna Kollontay. Curtenitor, reţinut, uneori cu un surâs ce deodată lumina faţa lui aproape mongolică, micul om şiret şi cercetător, cu haine soioase şi gesturi încete, s-a pus numaidecât în legătură telefonică cu temuta lui stăpână.

După multe pertractări, s-a hotărît să aştept acasă o comunicare prin care să mi se statornicească, în cuvinte ascunse, ora, data şi locul «audienţei»... Mărturisesc că acest duşman nu îmi displace prea mult.

27 mai. Ieri dimineaţă m-am înfiinţat, la ora 11, în clădirea lui Grand Hotel de Saltsjöbaden, unde am găsit, în modesta şi trist mobilata cameră 118, o bătrânioară coşcovită, aşezată într-un fotoliu lângă balcon, îmbrăcată cu o rochie de mătase şi catifea neagră, pătată doar de un guler alb creţ, din care ieşea un cap neobişnuit de zbârcit, părul decolorat fiind ondulat neregulat, cu un fier prea aparent pus pe o masă alăturată. Doi ochi pătrunzători m-au privit sub sprâncenele urât încondeiate, cu ceva înfometat în sclipiri.

După ce am fost prezentat de Semenov, acesta a dispărut într-o cameră alăturată, rămânând singur cu dânsa şi cu o veveriţă căreia îi arunca câte o alună prin odaie. După ce i-am repetat şi ei situaţiunea mea la Stockholm, i-am transmis comunicarea opoziţiei, accentuînd, îndeosebi. asupra factorului timp, care, în împrejurările actuale este de o precumpănitoare însemnătate pentru noi. După ce m-a ascultat cu o intensitate de persoană suferindă, a recunoscut şi dânsa «qu'il faut faire vite, trés vite, pour profiter, donc, du changement de l'opinion publique en Roumanie». Aci, am adăugat, din proprie iniţiativă, că această opinie publică congenital variabilă şi impresionabilă la noi, s-a întors parţial împotriva aliaţilor occidentali, în urma neomenoaselor bombardamente. Ruşii au câştigat, în schimb, din pricina abţinerii lor de a distruge sistematic oraşele noastre; cu toate acestea, am continuat, începând să se afle felul în care autorităţile sovietice se poartă în ţinuturile ocupate, după ce la început se pare că au fost destul de binevoitoare, vechea teamă faţă de vecinii răsăriteni s-a reîmprospătat. Prin urmare, trebuie să lucrăm repede, dacă dorim să ajungem la un rezultat constructiv. Doamna Kollontay m-a aprobat întru toate, spunând că va comunica imediat guvernului său mesajul primit, dar m-a întrebat dacă legăturile mele telegrafice cu Ţara sunt sigure. M-a mai întrebat dacă socot că sovietele ar putea să colaboreze cu actualul guvern, la care i-am răspuns că, fără a fi la curent cu amănuntele politicii noastre de stat, îi pot totuşi spune că nu cred într-o colaborare cu Mareşalul, poate cu Ică sau cu vreun alt membru al cabinetului; cu actuala formaţiune guvernamentală însă opoziţia nu va putea lucra în viitor.

Am mai rugat-o, la urmă insistent, să facă uz de influenţa ei pe lângă Moscova, spre a se putea găsi, cât mai grabnic, o soluţie pentru a ajuta o ieşire onorabilă a României din răsboi... În sfârşit, chemând din nou în odaie pe Semenov, am hotărît în trei anumite măsuri de siguranţă, pentru uşurarea viitoarelor noastre întâlniri...

31 mai. În seara de 25 a sosit, pe neaşteptate, Camil Demetrescu aducând primul curier, de mai bine de două luni... Mihai Antonescu îl însărcinează pe Nanu să prezinte guvernului sovietic răspunsul nostru la condiţiile de pace oferite la 11 aprilie... Socot că acest răspuns ne-a parvenit nepermis de târziu şi, în al doilea rând, că este incomplet şi superficial. Faţă de dezastrul militar ce ne pândeşte, guvernul trebuie să comunice contra-propunerile sale cât mai degrabă, limpede, scurt, temeinic, discutând punct cu punct cele transmise de Moscova, spre a fi în măsură a oferi ceva real. Nanu însă, a dat alaltăieri lui Semenov o notă nelămurită, neînchegată, lipsită de formă şi de adevărat miez. Peste o jumătate de oră, Semenov ne va aduce răspunsul Kremlinului şi tare m-aş mira dacă nu va fi tăios şi batjocoritor!

Ora 7 şi jumătate seara. Răspunsul rusesc, în forma înmânată adineaori ministrului este voit neclar, întâi fiindcă este destul de abil pentru a menţine dinadins vagul textului nostru, apoi, spre a ne putea juca mai bine în viitor... Pentru aceste motive, Semenov va cere noi

lămuriri la Moscova, ce urmează a ne fi comunicate fără întârziere. Nu-mi plac negocieri pe teren mişcător, deci lipsite de fapte concrete şi precise!

3 iunie. Ieri după-amiază, Semenov a remis lui Nanu răspunsul guvernului său care, de fapt, evita lămuririle cerute, comunicând, în schimb, că dacă germanii ar primi să evacueze România în 15 zile, ruşii ar consimţi la neutralizarea ţării noastre şi, în al doilea rând, Kremlinul nu s-ar împotrivi venirii unei delegaţii române la Moscova... Prin urmare, odată mai mult ne dovedesc că vor să negocieze *direct* cu guvernul şi nu *împreună* cu anglo-americanii. Tare îmi este însă teamă că Mihai Antonescu - indiferent de dificultăţile tehnice pentru trimiterea unei delegaţii, fără ştirea germanilor - va cumpăni atâta timp până ce o nouă ofensivă rusească va pune capăt acestei prime faze a convorbirilor ce nu este prea nefavorabilă.

5 iunie. Ieri, aliaţii au ocupat prima capitală inamică pătrunzând în Roma, încheind astfel a doua etapă a cuceririi Italiei... Germanii au cedat în sfârşit, după mari şi îndârjite bătălii şi, astfel, oraşul etern a căzut creind noi aspecte complicatei probleme italiene, monarhia şi Papa fiind cele mai gingaşe. De altfel, nepermisa întârziere a succeselor aliate în peninsulă a schimbat cu totul soarta unei părţi a Balcanilor, fiindcă ruşii au aici întâietatea...

O mare ofensivă rusească a fost respinsă luna trecută pe valea Siretului, graţie noilor arme germane antitanc, iar acum câteva zile, puternice atacuri nemţeşti au dat greş la nord-vest de Iaşi, după succese iniţiale...

Camil Demetrescu ne-a povestit cât de mari au fost distrugerile la Bucureşti în urma ultimelor bombardamente aeriene, ce au făcut în plus aproape 8000 victime... Cartiere şi blocuri întregi de case nu mai există împrejurul gării, Căii Victoriei, parcurilor Bonaparte şi Filipescu, Căii Cotrocenilor...

6 iunie, ora 11 seara. Azi a început unul din cele mai uluitoare capitole din analele istoriei militare mondiale: mult aşteptata, temuta, trâmbiţata invazie a lui *Festung Europa*! Prologul se desfăşoară de mai multe săptămâni sub forma unor îngrozitoare bombardamente zilnice a continentului, când mii de avioane anglo-americane au zvârlit tone de explozibile asupra tuturor uzinelor, oraşelor, drumurilor, căilor ferate din teritoriile inamice şi ocupate, pricinuind Germaniei pagube enorme, dar şi omenirii aşazise civilizate pierderi de neînlocuit, fără a menţiona miile de victime omeneşti... Azi dimineaţă la şase, patru sute de mii de oameni s-au aruncat cu paraşutele şi au debarcat succesiv, din peste zece mii de ambarcaţiuni de-a lungul coastelor franceze, între Cherbourg şi Hâvre. De la 12 noaptea, 11.000 de avioane pregătiseră terenul printr-un sălbatic şi sistematic bombardament al ţărmurilor... Istoria contemporană la altă răscruce!

7 iunie. Acum trei zile, ministrul s-a întâlnit din nou cu Semenov, acesta comunicându-i posibilităţile pentru o delegaţie română de a trece linia actualului front, fie pe calea aerului, fie pe pământ, spre a fi în măsură a discuta condiţiile de pace propuse de soviete...

În acelaşi timp, rusul a întrebat pe Nanu părerea lui personală privitoare la o eventuală restaurare a lui Carol... Cum ministrul nu a fost destul de energic în reacţiunea sa, l-am rugat pe Demetrescu, care s-a înapoiat azi în Ţară, să intervie pe lângă cei în drept să-mi trimeată de urgenţă toate argumentele temeinice ce se opun unei asemenea reveniri, spre a le enumera apăsat consilierului sovietic...

Din câte am aflat, în ultimele zile din Ţară, la noi domneşte o nesiguranţă, o lipsă de gândire constructivă şi o lipsă a unei linii de conduită bine definite, ce sunt înspăimântătoare. Negocierile tergiversează la Cairo, opoziţia este încă destul de neputincioasă, Regele ascultă de băieţi - dar cu o judecată destul de personală - Mareşalul este schimbător, iar Ică este nehotărît în *marile* sale planuri politice de vaste ambiţii; germanii ne păzesc de aproape, moralul armatei este bun în ciuda lipsei de armament, bombardările aeriene sunt cumplite, frontul mai poate să ţină un timp, iar în provinciile ocupate ruşii au şi început arestările şi deportările. Prin urmare, oameni mici, împrejurări grele, dezorganizări parţiale, speranţe contradictorii, soldaţi buni, mâncare multă şi un viitor întunecat căruia

creştinii se pregătesc a se supune cu un fatalism ancestral.

19 iunie. Acum trei zile primesc următorul mesaj de la Bucureşti: «Din ordinul M.S.Regelui binevoiţi a comunica Doamnei Kollontay cele ce urmează: până în ziua de 20 iunie va fi expediat de la Bucureşti la Cairo un plan de acţiune în vederea ieşirii României din răsboi. Rog a se adăuga că elementul esenţial al acestui plan este coordonarea acţiunii noastre cu o ofensivă rusească pe frontul românesc...» La care Buzeşti adăuga prietenos «calde felicitări, înaintare prim consilier Legaţie.»

Această comunicare fiind însă scurtă şi de caracter pur informativ, am socotit inutil să deranjez o femeie bolnavă şi de aceea m-am întâlnit cu Semenov, căruia i-am subliniat însemnătatea hotărîrii menţionate, cu atât mai vârtos cu cât era transmisă în numele Regelui; am adăugat că ieşirea Suveranului dintr-o vrută tăcere, în care se afla din calcul, cât şi din pricina persecuţiunilor lui Antonescu, era o chezăşie că, în sfârşit, s-a trecut la o acţiune serioasă.

Semenov mi-a răspuns că la Cairo negocierile sunt prea încete şi că românii ar trebui să se hotărască mai degrabă într-un fel sau altul. L-am întrebat de care români vorbeşte. Dacă se gândeşte la guvern, desigur că hotărîrea lui este greu de cumpănit, dacă se gândeşte la opoziţie, decizia a fost luată demult în ciuda tuturor dificultăţilor pe care le cunoaşte...

27 iunie. Mă înapoiez de la o nouă întâlnire cu Semenov, de astă dată într-o pădure apropiată casei sale, în care m-au mâncat conştiincios ţânţarii, în ciuda *înaltei politici* pe care o discutam!

I-am comunicat că textul anunţat fiind destul de lung, acesta va fi expediat printr-un curier special, care ar urma să plece chiar azi din Bucureşti. Cât despre intriga fostului nostru Suveran, Buzeşti m-a rugat a-i comunica: «în numele opoziţiei unite, că ţara este unanimă a considera chestiunea dinastică definitiv rezolvată. Nu trebuie uitat că prin politica sa şi mai ales prin înlăturarea lui Titulescu, Carol al II-lea a dovedit că tendinţele sale nu erau de natură a contribui la bunele raporturi cu URSS. Orice gest, chiar numai propagandistic în favoarea fostului suveran, ar constitui un obstacol esenţial în calea desvoltării viitoare a raporturilor româno-sovietice. Aceasta atât pentru motivul că persoana lui şi tendinţele sale politice nu pot inspira încredere, cât şi pentru că, printr-un asemenea gest, s-ar răni sentimentele întregului popor român...»

Socotind însă că cele mai de sus erau neîndestulătoare, am întrebuinţat germana mea cea mai bună şi argumentele cele mai temeinice, spre a-l convinge despre marea greşeală de a susţine pe Carol. Din fericire nu cunoştea destul de bine problema spre a mă fi putut combate cu succes...

3 iulie. Curierul venind cu o întârziere de 48 de ore, am descifrat o lungă telegramă «lourde de conséquences» până la 4 şi jumătate, cu ajutorul lui Ghika, în noaptea de 30 spre zântâi. Această comunicare cuprinde planul stabilit în vederea încetării cât mai curânde a ostilităţilor împotriva Rusiei Sovietice. El prevede răsturnarea regimului Antonescu de către o formaţiune guvernamentală democrată, ce va proclama imediat înfăptuirea armistiţiului cu aliaţii. Trupele române aflătoare pe front vor primi ordinele de a lăsa să treacă trupele sovietice, alături de care vor continua lupta pentru eliberarea Ţării întregi, inclusiv Transilvania. Toate măsurile necesare de ordin intern au şi fost luate. Spre a le da însă cât mai buni sorţi de izbândă, o mai strânsă colaborare aliată este indispensabilă, cu atât mai vârtos cu cât cea mai mare parte a trupelor române au fost trimise pe front de către Mareşalul Antonescu, fapt ce a creat un dezechilibru serios în interiorul Ţării între forţele române şi cele germane.

Va fi prin urmare indispensabil ca acţiunea românească să fie sincronizată cu o ofensivă massivă sovietică. Concomitent s-a cerut deci la Cairo trimiterea a trei brigăzi aerotransport sovieto-anglo-americane, cu scopul de a neutraliza rezervele germane, securitatea aterizării lor fiind garantată... În plus, mesajul insista asupra iluziei de a se putea ajunge la o înţelegere cu Antonescu.

În concluzie, se cere iscălirea fără întârziere a unui armistiţiu la Cairo, de către emisarii

români și reprezentanții celor trei aliați. Acest armistițiu ar intra în vigoare în clipa căderii guvernului și a terminării colaborării militare româno-germane.

Alaltăieri, prin urmare, m-am întâlnit la 11 dimineața cu Dna Kollontay, la Semenov. A fost o memorabilă ședință de o oră și jumătate, în care - la sunetele exasperante și neîntrerupte ale aparatului de radio - am tradus pe franțuzește textul românesc, pe care dânsa îl schimba apoi pe rusește, pentru ca grijuliul ei consilier să poată lua note într-un carnețel negru. Singurele adaosuri pe care le-am făcut de la mine au fost a cere să se trimită - cel puțin simbolic - unități anglo-americane, și să mai ating odată delicatul subiect al propagandei carliste.

Bătrâna cucoană era plină de agerime, verdictul ei fiind că planul este «foarte interesant, clar și temeinic studiat». Cele câteva observațiuni în plus pe care le-a făcut le-am transmis în Țară, dânsa exprimându-și convingerea «că condițiunile făcute guvernului vor fi acordate și opoziției».

26 iulie. Nu mi-a plăcut ultima telegramă primită acum o săptămână de la București. «Sunteți însărcinat a face un demers foarte insistent pe lângă Dna Kollontay rugând-o să intervină din nou pe lângă guvernul sovietic, pentru ca să se dea instrucțiuni la Cairo, în sensul că ameliorările condițiunilor armistițiului consimțite față de guvernul Antonescu, cu prilejul discuțiilor de la Stockholm, să fie acordate și reprezentanților ce negociază în numele opoziției la Cairo. Factorii favorabili aliaților... nu pot lua răspunderea de a accepta condițiuni mai puțin favorabile decât cele acordate guvernului Antonescu... Chestiunea fiind de cea mai mare urgență, vă rog să obțineți un răspuns cât mai curând...»

Reiese deci limpede că rușii doresc a colabora mai degrabă cu guvernul decât cu opoziția unită... Socot că concesiunile de care este vorba, asupra unor puncte ale armistițiului sunt atât de puțin precise și lipsite de adevărata substanță, încât nu merită a se insista prea mult asupra lor.

În orice caz, în după-amiaza zilei de 15 iulie m-am întâlnit din nou cu Dna Kollontay la Semenov; o ciudată pereche, dânsa cu părul ciufulit, îmbrăcată într-o rochie pătată, albastră cu picățele albe și danteluță uzată la guler și la mâneci, dânsul învelit într-un halat, sub pretextul că se sculase din pat având o congestie la plămâni! Am pledat cât am putut cauza opoziției, care cu prisosință a făcut dovada spiritului ei de colaborare și de sacrificiu, ce nu se poate asemui cu atitudinea guvernului Antonescu. Și când am insistat asupra unui răspuns cât mai urgent, mi-a spus: «Je vois une réponse vers Mardi, car vous savez que chez nous on travaille vite...»

Uit să adaug că Doamna Kollontay mi-a menționat la începutul convorbirii că guvernul sovietic îmi transmite mulțumirile sale pentru cele comunicate acum trei săptămâni, dar chestiunea urmează să fie discutată mai repede în capitala Egiptului.

25 iulie. Găsindu-mă din nou într-un fel de vacanță politică în urma tăcerii Bucureștilor și a Moscovei, am profitat de o neașteptată serie de zile însorite la aceste latitudini, spre a petrece adânc mulțumitoare sfârșituri de săptămână la mare și pe lacuri, prin păduri și la castele...

29 iulie. Sunt înmărmurit de un grozav bombardament al Bucureștilor, ce a avut loc alaltăieri noapte, cu o sălbăticie ce a depășit cu mult cele din trecut. A fost un atac de teroare în toată accepțiunea cuvântului, avioanele anglo-americane zburând la mică înălțime, spre a mitralia populația îngrozită, întregul cuprins al capitalei fiind presărat cu explozibile și bombe incendiare... Nu am destule adjective în vocabularul meu obișnuit spre a condamna lașitatea, criminalitatea și, mai cu seamă, tâmpenia de neiertat a atacanților! Când sunt la curent cu realitatea lucrurilor de la noi, care Doamne poate fi motivul acestor sălbatice represalii? Dacă vreau să dovedească că nu doresc să colaboreze cu opoziția, ci să forțeze mâna guvernului, rezultatul va fi evident contrariul: aliații, deci și opoziția, pierd puținele simpatii ce le-au mai rămas, făcând o colaborare viitoare tot mai anevoioasă, ceea ce nu poate desigur să joace decât în folosul germanilor...

10 august. Primesc, în sfârşit, la 8 august, următoarea telegramă: «Spre a face un pas înainte pentru ieşirea României din răsboi, s-a decis a se trimite un general pe lângă armata sovietică. El va avea misiunea să discute cu comandantul sovietic coordonarea acţiunii militare. Va fi investit cu puterile necesare şi va aduce toate informaţiile utile. Ofiţerul a fost desemnat în persoana generalului Aldea, care a mai negociat cu ruşii în 1940. Generalul Aldea va reprezenta frontul naţional-democrat. Această misiune are aprobarea Regelui... Binevoiţi a comunica imediat cele de mai sus Doamnei Kollontay, cu rugămintea să răspundă imediat dacă guvernul sovietic este de acord cu această misiune. Este de prisos de a mai adăuga că generalul pleacă fără ştirea guvernului... Sunteţi rugat a semnala Doamnei Kollontay că lipsa oricărui răspuns la un plan atât de precis de a colabora, prezentat acum şase săptămâni, dezorientează factorii favorabili aliaţilor din România, care sunt puşi în imposibilitatea de a se avea un minimum de elemente de apreciere pentru a se fixa modalităţile acţiunii noastre. De asemenea, faptul că ruşii nu ne-au acordat până acum beneficiul condiţiunilor ameliorate de armistiţiu consimţite guvernului Antonescu, constituie o descurajare...»

Fiind dat cele comunicate, am luat imediat întâlnire cu ambasadoarea, pe care am găsit-o după-amiază la Semenov, pentru prima oară în fotoliul ei de invalidă. Era îmbrăcată - Doamne iartă-mă - într-o rochie roşie cu volănaşe creţe albe, la gât şi la mâneci. Fiind iritat de întreaga lor atitudine faţă de noi, ca şi de ipocrita politică pe care o duc cu opoziţia unită, am jucat şi eu o mică comedie, spre a-mi plăti o satisfacţie personală. I-am spus, astfel, că eram adânc descurajat de cele ce mi s-au comunicat, dramatizând întreaga gamă de argumente cunoscute. Apoi am adăugat că în faţa atitudinei lor de a nu mă convoca ori de câte ori aveau un răspuns - fie el chiar negativ - mă întreb dacă mă mai bucuram de încrederea ei, «car», am adăugat, «je me croyais justifié d'avoir au moins une réponse, de n'importe quelle nature qu'elle fût, quand je prenais - comme de juste, d'ailleurs tant de peine pour arriver à une meilleure solution des poblèmes qui nous intéressent!»

Protestări de prietenie, «il ne faut pas que vous posiez la question de confiance», dar Moscova nu i-a comunicat încă nici un răspuns spre marea ei mirare iar Semenov a fost bolnav etc... În sfârşit, i-am tradus verbal şi în scris textul privitor la generalul Aldea, dânsa asigurându-mă că va face tot ce îi stă în putinţă spre a-mi da un răspuns, personal fiind foarte doritoare să ajungem la rezultate constructive. Cum am telegrafiat azi băieţilor «să vedem!»

22 august. Câteva zile după ultima mea întâlnire cu Doamna Kollontay, Semenov m-a chemat spre a-mi comunica dorinţa guvernului sovietic ca, înainte să poată da răspunsul privitor la misiunea generalului Aldea, să aibă anume lămuriri despre frontul naţional-democrat. Punctele principale ce urmau să fie clarificate de urgenţă sunt următoarele: 1/ Care este exact rolul şi importanţa politică a lui Tătărăscu în sânul partidului liberal, precum şi legăturile sale cu Regele; 2/ care mai sunt partidele politice în afară de acelea aflătoare în front... (Nu am pierdut acest prilej spre a încondeia pe Tătărăscu astfel cum o merita oportunismul, demagogia şi lipsa lui de caracter, accentuînd îndeosebi asupra legăturilor sale cu legionarii, după asasinarea lui Ion Duca...)

În răspunsul pe care l-am primit acum patru zile de la Bucureşti, ni se spune că pe lângă partidele menţionate în telegrama anterioară, frontul naţional-democrat mai cuprinde şi frontul plugarilor şi al muncitorilor, o organizaţie regională condusă de Groza, şi frontul patriotic, din care face parte comunistul Magheru, actualmente în închisoare. Nu au rămas în afară decât gruparea lui Tătărăscu şi legionarii, precum şi elementele ce au colaborat mai activ cu Regele Carol, în ultimii ani ai domniei sale. Regele consideră frontul ca expresie a opiniei publice a Ţării, generalul Aldea vorbind, prin urmare, în numele acesteia. Toate partidele aflătoare în front desmint categoric afirmaţia lui Tătărăscu că ar face şi dânsul parte din această organizaţie, afirmaţie transmisă Moscovei prin intrermediul lui Beneş, după cum am aflat mai târziu.

Telegrama adăuga: «Sperăm că în urma acestor lămuriri chestiunea va fi rezolvată de urgență, căci timpul pierdut agravează situația României, prin posibilitatea de indiscreție și prin întărirea controlului german în interior. Insistăm din nou asupra interesului capital ca misiunea generalului Aldea să rămână secretă...»

Ofensiva rusească pare a fi început în sudul Nistrului și în nordul Iașilor.

23 august. Am fost îngrijorat primind ieri ultima telegramă a lui Buzești, prin care cerea un răspuns cât mai neîntârziat în chestiunea misiunii lui Aldea, fiindcă înseamnă că situația era așa de gravă încât Regele cât și opoziția se gândesc la o dramatică acțiune.

Găseam umilitor pentru mine de a mă duce la ruși să mă milogesc pentru un răspuns, în plină ofensivă victorioasă la noi. Când am sosit însă la șase seara la Semenov, Doamna Kollontay m-a primit cu o veselie pe care nu mi-o arătase încă niciodată. Cu toate că mi-a spuns numaidecât că primise un răspuns, a insistat să-i transmit întâi comunicarea mea. Presimțind, deci, o veste favorabilă, nu i-am repetat decât acele puncte din mesaj ce s-ar fi potrivit cu această nouă stare de lucruri. Atunci abia mi-a declarat că guvernul sovietic primește misiunea generalului Aldea, după care, toți trei am studiat toate posibilitățile pentru ușurarea trecerii avionului peste granița rusească. Am hotărît la urmă, câteva ore fixe în cursul zilei următoare, în care să rămânem în contact dacă răspunsul Bucureștilor era să sosească în limita cerută.

Plecând, eram profund desgustat de felul în care rușii s-au purtat, căci era prea limpede că nu au vrut să-și dea consimțământul decât după începerea ofensivei, spre a iniția negocierile sub presiunea situației militare.

Acum, la ora nouă seara, am sfârșit să cifrez cu ajutorul lui Sandu, telegrama pentru băieți, prin care le ceream să ne comunice urgent până cel târziu în ziua de sâmbătă: 1/ Data, ora și o eventuală sugestie pentru locul de trecere; 2/ lungimea undelor aparatului de radio de bord, pentru emitere și recepție; 3/ parola aparatului; 4/ în plus, generalul este rugat să vină cu depline puteri și să comunice numele eventualilor însoțitori. La rândul lor, rușii vor comunica imediat numele aerodromului și, mai târziu, vor transmite buletinul meteorologic.

Ora 10 seara. Acum mi se telefonează de la secțiunea noastră de presă, spre a mi se comunica că Regele ar fi dat adineaori o proclamație către Țară, prin care aduce la cunoștință că România primește condițiile armistițiului rusesc și că se alătură puterilor aliate... Un nou cabinet s-ar fi format cu Brătianu și Maniu...

În sfârșit dar totuși nu mă pot încă bucura, fiindcă prea multe vor fi greutățile, dezamăgirile și sacrificiile de acum încolo, până în ziua îndepărtată în care România va putea, oarecum, ieși la liman, statornicindu-și viitoarea ființă... Pe când scriu, sunt necontenit întrerupt de telefon: jurnaliștii vor să vorbească cu Nanu, Radio Londra anunță că de la ora 9 seara ne socotește în rândul aliaților, emisiunea engleză despre România se termină cu «Trăiască Regele», Ministerul de Externe Suediez confirmă veștile etc...

Iată deci cum, adineaori, a început un nou capitol din istoria contempornă a Țării Românești... O mare zi, desigur, pentru noi toți, dar numai superficialii și emotivii pot dănțui.

Ora 11 și jumătate. Ultima oră: guvernul s-a format în frunte cu generalul Sănătescu, având la externe pe - Buzești! O ascensiune prea bruscă, căreia - în ciuda excepționalelor sale calități - nu știu dacă va putea rezista. Mă amuză însă faptul că din august 1943, când dânsul m-a însărcinat în treacăt fiind la Stockholm să reprezint pe Rege și opoziția unită, peste capul guvernului și a lui Nanu, stabilind în același timp un cifru secret între noi, din anul trecut, zic, mi-a dovedit o prietenie aproape afectuoasă, ce m-a mirat. Fosta mea antipatie pentru dânsul a dispărut, în bună parte, față de neprețuitele servicii pe care le-a adus cauzei...

O altă veste, în această zi de precumpănitoare evenimente, este că cei trei aliați principali au recunoscut, după asigurarea integrității teritoriale și a independenței noastre, nedreptatea arbitrajului de la Viena, Regele anunțând începerea luptei pentru reîntregirea Ardealului. Pentru aceasta mă bucur și eu, dar în liniște și singur. Gălăgioșii mei compatrioți au și

deschis sticlele de şampanie, poftindu-mă să chefuiesc cu ei...Sunt însă prea obosit spre a-mi părăsi patul şi prea îngândurat spre a-mi da - încă - drumul!

24 august. O zi agitată. Ieri, până la unu noaptea a sunat telefonul, spre a mi se comunica ultimele veşti primite prin Radio Bucureşti, dimpreună cu emoţionantele acorduri ale lui «Trăiască Regele» auzite în receptor.

Ceea ce însă ne-a uluit a fost apariţia miraculoasă a lui Neagu Djuvara, azi dimineaţă, în chip de curier. Plecat ieri în zori din Bucureşti, a putut părăsi azi Berlinul, unde nici legaţia noastră, nici autorităţile germane nu ştiau încă nimic despre cele întâmplate în România! Vameşii, la Tempelhof, l-au ajutat să găsească un ultim loc în avionul ce pleca în Suedia, unde este silit a rămâne acuma un timp indefinit... Dânsul avea însărcinarea din partea lui Mihai Antonescu de a da mână liberă lui Nanu să reînceapă negocierile cu ruşii pentru încheierea unui armistiţiu... Bietul Nanu!

31 august. Legăturile cu Ţara au fost înterupte, deci nu mai putem avea nici un fel de contacte directe, veştile fiind transmise numai prin Moscova, Londra şi agenţiile de presă străine... Germanii nu se mai apără decât sporadic la noi, ne mai existând de mult un front, în adevărata accepţiune a cuvântului. Ruşii au şi ocupat cea mai mare parte a Dobrogei, găsind Constanţa în flăcări... Intrarea ruşilor în Bucureşti se anunţă pentru azi sau mâine... Buletinele sovietice vorbesc încă de «cuceriri» şi «ocupări» ca într-o ţară duşmană, ceea ce se explică prin faptul că armistiţiul nu a fost încă semnat... Ieri a sosit la Moscova comisiunea română pentru a negocia, în frunte cu Principele Barbu. Echipa este foarte bună şi admir curajul şi spritul de sacrificiu al lui Barbu Ştirbey, care a primit un rol atât de ingrat şi de penibil pentru vârsta, situaţiunea şi patriotismul său...

2 septembrie. Acum petru zile m-a chemat Semenov la telefon spre a mă pofti să mă întâlnesc cu Doamna Kollontay, la Saltsjöbaden. Când m-am dus, în după-amiaza de 31 august, la ora trei, am găsit-o în pat, fiindcă pricepusem greşit ziua, dânsa aşteptându-mă în ajun. După o scurtă aşteptare, m-a chemat din nou în odaia ei şi, înveşmântată în surâsuri, mi-a spus: «Je voulais seulement vous serrer la main, cher Monsieur Duca, et vous remercier au nom du gouvernement Soviétique et du mien personnel, pour tous les services que vous avez apportés à la cause commune». A adăugat că se bucura din toată inima de ultimele evenimente şi spera că ele se vor desfăşura pentru binele Ţării: «Je ne puis qu'espérer Madame» i-am răspuns, «que la confiance que nous mettons dans les Soviets aujourd'hui sera entièrement justifiée demain». «Aucum doute, cher Monsieur Duca, aucun doute, Moscou veut oublier le passé et bâtir en grandes lignes pour un avenir durable. Nous sommes d'ailleurs parfaitement conscients de tout ce que vous avez souffert. Mais qui n'a pas souffert dans cette terrible guerre que nous n'avons pas voulue?»

Apoi şi-a mai exprimat urările ei pentru opoziţie şi Maniu, pe care crede că l-ar fi întâlnit la Societatea Naţiunilor, dar nu a pomenit o singură dată de Rege. La urmă m-a întrebat dacă la viitoarea ei întâlnire cu Nanu putea să-i spună ceva despre activităţile mele, la care i-am răspuns că trebuie să cer mai întâi deslegarea de la Bucureşti.

5 septembrie. Primesc azi această telegramă din partea noului nostru ministru al afacerilor străine: «Personal pentru Duca. Eşti autorizat a informa pe Dl.Nanu despre negocierile ce ai dus, din însărcinarea M.S.Regelui. Cu acest prilej ţin să-ţi mulţumesc pentru îndemânarea, tactul şi competenţa cu care ai împlinit misiunea».

Astfel s-a sfârşit definitiv rostul şederii mele aci, cât şi interesul direct pe care îl aveam pentru postul de la Stockholm.

...În ultima noapte, Mihăilescu m-a deşteptat spre a-mi citi condiţiunile armistiţiului fino-rus, ce fuseseră tocmai transmise prin Radio Moscova, condiţiuni ce erau, în general, asemănătoare cu ale noastre, mai cu seamă pe planul economic; nu se vorbea însă nimic despre controlul intern ce se impusese României, dar se menţiona, între altele, repatrierea prizonierilor finlandezi aflători în Rusia, ceea ce nu ni se acordase încă.

Stockholm, 14 septembrie. În noaptea de 12 spre 13 septembrie, Principele Barbu a

semnat, dimpreună cu ceilalţi delegaţi principali, tratatul de armistiţiu româno-rus, la Moscova, ale cărui condiţiuni s-au dat în vileag ieri seară. Citindu-le azi, sunt adânc neliniştit de viitorul României, sau cel puţin al acelei Românii în care m-am născut, am crescut şi unde am iubit acea imagine a ei, ce sintetizează în bine şi în rău tot ceea ce se înţelege prin cuvintele: «la noi».

La noi, deci, este azi paşalâc rusesc, ceea ce înseamnă că viitorul tuturor este pecetluit pentru multă vreme. Din fericire însă, sunt destul de sănătos spre a-mi plăti luxul de a fi totuşi optimist!

20 septembrie. Veştile din Ţară sunt limitate şi incomplete. Comandamentul rusesc a interzis orice comunicare cifrată cu străinătatea, chiar cele ale legaţiilor din Bucureşti... Pe front înaintăm cu noii aliaţi, în Secuime. Paralel cu «noua stare de lucruri» au şi început mari schimbări de personal peste graniţă: toate serviciile de presă au fost rechemate, propaganda Ţării «urmând a fi reorganizată pe alte baze» - cred şi eu! Apoi, din senin, a urmat absolut neaşteptata rechemare a lui Nanu. Ştiam de mult că nici Regele, nici Buzeşti nu-l pot suferi, dar nu aş fi putut crede să se facă o asemenea nedreptate tocmai într-un post în care amândoi reprezentau România atât de bine, din toate punctele de vedere. Pentru dânşii este o grea lovitură, cu atât mai mult cu cât dânsul întotdeauna tare convins (şi deseori pe bună dreptate) de marea sa superioritate, se aştepta la un post însemnat, în urma sporadicelor lui convorbiri cu ruşii. În telegrama de rechemare se face menţiune că eu sunt însărcinat cu conducerea legaţiei, până la numirea unui titular...

Această superfluă menţiune a făcut şi mai grea situaţia mea faţă de Nanu, în urma explicaţiilor pe care le-am avut acum două săptămâni. Într-adevăr, după dezlegarea primită de la Buzeşti, am mers la dânsul spre a-l pune în general la curent cu aşa-numitele mele negocieri. Pentru toate motivele, atât de uşor de înţeles, povestea mea a fost deosebit de jignitoare pentru dânsul, cu atât mai vârtos cu cât, neputând să-i spun că opoziţia nu avea încredere în dânsul, nu pricepea de ce nu putusem colabora împreună! În orice caz, eu am căutat să fiu cât mai prietenos şi civilizat, mergând chiar până a-i respecta dorinţa de a nu pune momentan la curent pe ceilalţi membri ai legaţiei...

24 septembrie... Citind desfăşurarea evenimentelor pe toate câmpurile de bătaie, trebuie să constat cu o crescândă îngrijorare că în mai toate ţările învingătoare sau învinse, stânga înlocuieşte dreapta, schimbând cu o egală brutalitate şi oarbă pasiune, un regim cu altul. De România suntem în bună parte tăiaţi, mulţumindu-ne doar a ghici adevărata stare de lucruri printre rândurile telegramelor laconice şi cu dublu înţeles ce sosesc la câte unul din colegii sau compatrioţii noştri în Suedia...

25 octombrie. Ieri seara m-a chemat la telefon consilierul legaţiei sovietice spre a-mi comunica că Stalin a anunţat printr-un ordin special de zi că întreaga Transilvanie a fost ocupată de trupele româno-ruse. Nu ne cuprinde azi nestăpânita bucurie pe care am resimţit-o în alte împrejurări politice şi militare. O ţară învinsă, capitulată, ocupată şi care a pierdut cea mai mare parte a suveranităţii sale, nu mai poate fi decât recunoscătoare pentru concursul de împrejurări ce i-a îngăduit să reintre, parţial, în drepturile sale teritoriale. Atât şi nimic mai mult.

...În sfârşit, ruşii s-au întrecut: imediat Doamna Kollontay mi-a depus un carton dimpreună cu Semenov, apoi acesta din urmă a venit să mă vadă, într-o lungă vizită, cu care prilej m-a poftit la un dejun cu întreaga legaţie... Convorbirea noastră a fost prietenoasă şi lungă. M-a asigurat în două rânduri de mulţumirea lui că mă aflam acum în fruntea legaţiei şi nu a recaţionat defel când am exprimat părerea mea de rău la plecarea lui Nanu. Mi-a spus că lovitura de stat în România, când armata întreagă ca un singur om s-a întors împotriva foştilor camarazi de arme, a însemnat o mare înfrângere pentru politica şi poliţia germană, secretul fiind atât de bine păstrat. Nu i-a venit să creadă când l-am asigurat că aproximativ 40 de persoane erau la curent cu ceea ce se pregătea!...

Doamna Kollontay m-a chemat în două rânduri la telefon în zilele următoare, spre a

discuta data dejunului, de ambele ori «tout n'étant que sourires et amour».

A sosit în cele din urmă şi ziua mesei ce nelinişte a şi agita la culme pe români. Când am intrat în urâtele saloane din Villagatan la 20 octombrie, perechea Semenov ne-a primit cu multe scuze din partea ambasadoarei, care avusese în ajun un atac de inimă. Normalele mele bănuieli au fost însă repede rispite, când am aflat că boala era reală, ba chiar destul de serioasă.

De aceea m-am îndreptat cu o veselă amabilitate către foştii duşmani erau vreo 25 cu toţii, o ciudată adunare de bărbaţi vânjoşi, greoi, cercetători, bănuitori, de o calculată curtenie, amestec general de o nu prea bine ascunsă mândrie şi o notă foarte perceptibilă de nesiguranţă în atitudini şi purtare. Masa, prost servită, a fost mediocră, însă după primul «noroc» spus pe româneşte de dânşii, mare mi-a fost surprinderea să-l aud pe Semenov citindu-mi o mică cuvântare pe limba noastră, compusă pe ascuns cu ajutorul vecinelor sale românce!

Modestul meu răspuns a fost pe nemţeşte, dar eram încă atât de mirat, încât am uitat cu desăvârşire - Doamne iartă-mă! să ridic paharul «în sănătatea şi gloria lui Stalin». Înainte de a ne scula însă, am făcut gestul consacrat, dând uitării pe bătrânul Kalinin, al cărui titlu oficial nici nu-l cunoşteam de altfel pe nemţeşte.

După masă am stat de vorbă cu fiecare în parte, părăsind bietele cucoane modeste, simpluţe, urâţele şi stângace. Înainte de a pleca am ascultat o cruntă filipică împotriva «lipsei de discreţie, prostiei, superficialităţii politice şi inexplicabilei atitudini a Ungariei», ceea ce natural m-a amuzat, mulţumindu-mă.

În concluzie, amabilitatea şi prietenia cu tot dinadinsul subliniate de ruşi, trebuie acceptată cu prudenţă şi sinceritate, acordându-le exact valoarea pe care o ştim că o au... A doua zi am trimis un mare buchet de crizanteme ilustrei bolnave, care mi-a mulţumit «pour ce ravissant jardin de Roumanie». Et voilà!

12 noiembrie. De o săptămână avem un nou guvern sub preşedinţia aceluiaşi general Sănătescu. Schimbarea era aşteptată, presupusă şi vestită din ziua iscălirii armistiţiului. Cu toate acestea, aşteptarea a fost lungă, fiindcă înţelegerea între reprezentanţii feluritelor partide vechi şi nou formate a fost evident anevoioasă, supusă «anumitor presiuni externe»... Pe măsură ce se scurgeau săptămânile, primeau ecourile crescânde ale protestelor grupărilor de stânga, ce reclamau tot mai insistent o participare mult mai largă în guvernarea Ţării.

Pătrăşcanu a demisionat, Maniu şi Brătianu au refuzat să mai facă parte din cabinet, întrunirile politice la Bucureşti şi în provincie s-au înmulţit până ce, în urma unor manifestaţiuni «impunătoare» în faţa Palatului, Sănătescu a demisionat, spre a-şi relua imediat locul cu o nouă echipă guvernamentală... La externe, Vişoianu l-a înlocuit pe Buzeşti... Nu ne-a scăpat la nici unul că în aceleaşi zile, Moscova s-a plâns amar că guvernul român nu îşi îndeplinea cu cinste şi conştiinciozitate o parte a obligaţiilor sale decurgând din stipulaţiunile armistiţiului...

Evoluţia spre stânga îşi continua mersul...

Între timp, mai multe divizii române însoţesc trupele sovietice în înaintarea lor pe câmpiile ungare. Refacem, prin urmare, aceleaşi greşeli pe care le-am îndeplinit la Răsărit, presărându-ne morţii de la Volga la...!

11 decembrie. Generalul Rădescu a înlocuit pe colegul său Sănătescu, formaţiunea guvernamentală rămânând aproape neschimbată. Capul principal de acuzare împotriva fostului preşedinte era din nou că nu îndeplinise cu destulă scrupulozitate condiţiunile armistiţiului... Proporţia din guvern, între diverşii reprezentanţi ai partidelor politice este aproximativ ca în trecut, adică 4-4-6 între ţărănişti, liberali şi cei de stânga. Personal nu mă pot decât bucura de numirea lui Rădescu, om al vremurilor trecute, care a poposit atâta vreme la curte, fiind în plus omul lui Maniu.

Primele sale declaraţii făcute presei sunt semnificative, fiindcă spune apăsat că nu admite nici o agitaţie muncitorească, care, în ultima vreme, se traducea prin neîngăduite

inițiative ale lucrătorilor... Condițiunile armistițiului vor fi aplicate cu strictețe, iar prietenia cu Rusia mult întărită, contrariul «însemnând o adevărată sinucidere pentru România».

...Curând va începe judecarea și pedepsirea «vinovaților de răsboi» și a acelora de «dezastrul Țării», a căror culpabilitate a fost amănunțit statornicită prin lege. Sper însă, pentru demnitatea noastră națională, că nu vom urma exemplul Bulgariei, unde execuțiile pe aceleași baze au și început, în frunte cu Principele Kyrill... Între timp însă, bântuie o mare epidemie de tifos exantematic la noi, și anume în regiunile din Moldova și Transilvania, care au fost mai greu încercate de răsboi. Și noi am fost însărcinați aci, de către guvern, să procurăm medicamentele indispensabile pe care caut a le expedia urgent, prin Rusia...

25 februarie. Se pregătesc de câtâva vreme evenimente destul de grave... Guvernul Rădescu are de luptat cu greutăți crescânde din partea rușilor, pe de o parte, iar din partea elementelor de stânga, pe de alta, ceea ce evident revine la același lucru... Acuzațiile curg împotriva vechilor oameni politici «reacționari», și mai cu seamă împotriva lui Maniu, toate dublate de o violentă campanie de presă, de manifestații de stradă, întruniri, greve etc.

Planul de bătaie este limpede: Rădescu neavând nici o intenție de a trece întreaga putere în mâinile frontului național-democrat și nevrând, în același timp, să cedeze presiunilor externe de a judeca, condamna și lichida mii de oameni, așa-numiți criminali de răsboi, a hotărît să lupte fățiș... În două cuvântări succesive a declarat că nu mai poate tolera acest început de anarhie al oamenilor de stânga, care pun în primejdie aparatul statului și prestigiul Țării.

Criza de guvern părea deschisă când, ieri seara, pe neașteptate, primul ministru anunța la Radio că elemente criminale, conduse de venetici ca Ana Pauker și ungurul Luca, au uneltit împotriva siguranței Țării, cu atacuri deschise la Craiova, Caracal, Brașov unde s-a tras în armată. De asemenea, s-a tras și la București, într-o manifestație de simpatie ce avea loc în fața Palatului Regal... În consecință, Rădescu declară că nu se va lăsa intimidat și că, susținut de armată și de toți oamenii de bine, va lupta din răsputeri pentru restabilirea ordinei.

O cuvântare demnă, curajoasă, energică, așa cum trebuie să vorbească un șef de guvern în momente grele, în fața primejdiei. Dar va mai putea oare face ceva?

Viitorul nostru a fost odată mai mult statornicit de cei trei mari, cu prilejul ultimelor întruniri la Yalta care, dimpreună cu cea de la Teheran în 1943, va fi desigur socotită mai târziu una din cele mai însemnate din cursul acestul mizerabil răsboi... Prin urmare, continentul va fi la ordinele a trei mari capitale, țările mici căutând să se orânduiască vremurilor noi după formule vechi, pentru păstrarea ființei lor...

1 martie. Ponegrit, hulit, înjurat, amenințat, cotropit, bietul Rădescu și-a dat demisia. Până în ultima clipă, Moscova și presa străină înregistrează mișcări de stradă, manifestații și atacuri furioase împotriva guvernului, ba chiar împotriva Regelui. Victima ispășindu-și «crimele», au început negocierile, complicate prin sosirea neașteptată a lui Vâșinski, care imediat s-a dus la Palat.

2 martie. Spre mirarea noastră, Principele Barbu a fost însărcinat ieri de Rege să formeze noul guvern; mă întreb însă dacă va putea să reușească și, în caz afirmativ, dacă se va putea menține la putere... În același timp, național democrații cer cu urlete jurnalistice arestarea lui Maniu, dimpreună cu fostul președinte de consiliu.

3 martie. După cum era de așteptat, Principele Barbu și-a depus mandatul, Petru Groza preluînd sarcina de a forma noul guvern...

7 martie. De ieri seara, avem în Țară primul guvern de stânga...

8 martie. Primele declarații guvernamentale au fost neașteptat de favorabile. Atât Groza și Tătărăscu, cât și mai cu seamă ministrul de interne, Gh.Gheorghiu-Dej, care pare a juca un rol de frunte în partidul său, insistă asupra unei epurații administrative, imediata reformă agrară și ordine în Țară... Primele rezultate ale noilor schimbări din România sunt făgăduiala unei curânde acordări a statutului de cobeligerant, precum și aceea a repatrierii tuturor prizonierilor de răsboi. Sovietele au știut, prin urmare, să joace un iscusit șantaj pen-

tru a obține o domnie a stângii. În plus, ceea ce m-a mulțumit adânc este atitudinea leală și respectuoasă față de Rege... Dar, odată mai mult, trebuie să invoc cuvintele Laetiției Bonaparte.

25 aprilie. După o lună de așteptare, am primit ieri următoarea telegramă din partea lui Cretzianu: «Știrile primite din Țară la începutul lui martie arătau că situația este foarte gravă. Dominațiunea sovietică devenită completă, iar brutalitatea armatei de ocupație, incalificabilă. Guvernul Groza, care a fost impus Regelui prin violență, este un simplu instrument de aservire. Toate pozițiile de conducere sunt în mâinile comuniștilor... Atitudinea celorlalți din guvern este caracterizată printr-o totală supunere. Poliția și jandarmeria au fost reduse, iar ordinea publică este asigurată de gărzile cetățenești comuniste, organizate de un fost dezertor reîntors în România odată cu politica sovietică, azi împlinid funcțiunea de secretar general al Președinției Consiliului...»

«Situația M.S.Regelui (continuă Cretzeanu pe data de 6 mai) este aceea a unei (activități) sub o absolută constrângere. Ca exemplu citez că, în cursul întrevederii Majestății Sale cu Vâșinski, de la 28 februarie, în timp ce tancurile și camioanele cu canoniere ruse patrulau în fața Palatului Regal, trimisul sovietic cu ochii la ceas a spus Suveranului: 'Este ora patru, până la șase trebuie să se anunțe că guvernul Rădescu a fost demis!»

Extrase din «Cronica unui român în veacul XX», vol.III de G.I.Duca, apărut în editura Jon Dumitru, München, 1985.

GENERALUL RĂDESCU ŞI OCUPAŢIA SOVIETICĂ

Ce qui suit est une brève relation de mon expérience personnelle d'abord comme chef de l'état-major de l'armée roumaine du 13 octobre au 7 décembre 1944, ensuite comme premier ministre et ministre de l'Intérieur du 7 décembre de la même année au 28 février 1945.

Déjà durant la première conférence que j'eus comme chef de l'état-major général avec le personnel militaire soviétique de la commission interalliée de contrôle, je me rendis compte que le gouvernement soviétique n'avait pas la moindre intention de respecter les clauses de l'armistice ni de gagner l'amitié du peuple roumain. Tous ses efforts, au contraire, visaient à assujettir la Roumanie.

Je n'acceptais d'être le chef de l'état-major que sur le requête instante adressée par la mission militaire soviétique au général Sanatesco, qui était à l'époque le chef du gouvernement roumain. Ce faisant je soupçonnais les véritables raisons qui, au début, m'avaient rendu «persona grata» aux yeux de la mission militaire soviétique. Quelques-unes des demandes excessives des autorités soviétiques s'étaient heurtées aux refus du général Mihail, chef de l'état-major que j'allais remplacer. Les Russes connaissaient l'opposition que j'avais faite à la domination allemande en Roumanie et mon hostilité à la guerre contre l'Union soviétique - guerre dans laquelle le général Antonesco avait entrainé mon pays. On en avait conclu que j'avais des tendances communistes.

Quoi qu'il en soit mon attitude fut très claire dès mon premier contact avec les autorités soviétiques. Ces dernières comprirent qu'elles se heurteraient de ma part à une résistance plus déterminée encore que celle du général Mihail. Il ne pouvait en être autrement puisque certaines demandes soviétiques étaient faites au mépris complet des clauses de l'armistice et qu'elles auraient conduit, si on y avait accédé, à supprimer pratiquement l'armée roumaine. Aux termes de l'armistice la Roumanie s'était engagée à envoyer sur le front douze divisions pour combattre contre l'Allemagne, mais aucune clause n'autorisait le commandement soviétique en Roumanie à dissoudre les forces roumaines stationnées à l'intérieur. Une autre exigence soviétique que je ne pouvais accepter c'était de réorganiser l'armée roumain sur le modèle russe. Une telle transformation était techniquement impossible alors que l'essentiel de l'armée était pleinement engagé dans les opérations du front.

Evidement, mon opposition ne donna point de résultats tangibles. Dans ces circonstances elle eut simplement la valeur d'un geste moral et finalement, en dépit de mes protestations, les autorités militaires soviétiques procédèrent à la dissolution des forces roumaines de l'intérieur, ne laissant subsister que trois divisions squelettiques de trois mille hommes chacune. A partir de cette date je m'attirais en tout cas l'hostilité permanente du gouvernement soviétique, non seulement pour m'être opposé à ces demandes particulières, mais aussi pour son erreur de jugement à mon égard: il découvrait que je n'étais point prêt à servir des intérêts étrangers à ceux de mon pays.

Après que le général Sanatesco eut donné sa démission et que je fus chargé, le 4 décembre 1944, par le roi de former le nouveau cabinet, la mission soviétique se trouva embarrassée; comment s'opposer au choix de ma personne comme chef de gouvernement après avoir si peu de temps auparavant insisté pour que je fusse nommé chef de l'état-major?

Le petit parti communiste roumain se trouvait dans un embarras analogue. Après l'évènement du 23 août 1944, lorsque la Roumanie rompit avec l'Allemagne, le comité central du parti communiste, au cours d'un entretien avec Emile Bodnaras (Bodnarciuk), arrivé de l'Union soviétique depuis la fin août, m'avait fait offrir de prendre le commandement de cent mille hommes de la milice communiste.

L'entrevue se termina par un refus très net: le noyau de ces troupes de choc était

composé de quelques milliers de travailleurs auxquels le parti communiste avait distribué des armes, au début de la liquidation du régime Antonesco, le 22 août 1944, en vue de constituer une force armée auxiliaire qu'on aurait utilisée contre les Allemands en cas de besoin. Mais, tandis que les partisans des autres partis politiques, armés pour le même but, étaient contraints de remettre leurs armes une fois les Allemands expulsés, les communistes, pour leur part, s'abstenaient de participer à la lutte contre les Allemands et recevaient du commandement soviétique l'autorisation de garder leurs armes. Bien plus, une fois que l'armée rouge fut bien établie en Roumanie, ces unités de communistes armés reçurent de nouvelles armes soviétiques' puis elles furent entrainées par des instructeurs russes et, sous le nom de «dèfense patriotique», elle formèrent bientôt un réseau qui couvrit tout le pays.

Comme je l'appris très rapidement, mon refus d'accepter le commandement des troupes de choc communistes et mon attitude comme chef de l'état-major général n'avaient pas été oubliés, et au cours de l'entretien que j'eus avec le comité central du partis communiste, alors que je consultais les différents parti en vue de former un gouvernement démocratique, Anna Pauker, l'un des trois principaux chefs du parti communiste roumain et citoyenne soviétique, me dit carrèment: «Nous ne voulons pas un gouvernement Radesco!» Mais le parti communiste changea d'avis aussitôt qu'il sut que j'étais prêt à soumettre au roi la liste des ministres d'un cabinet en dehors des partis. Lorsque, sur le désir du roi - qui avait été pressenti de la part du parti communiste (I), je repris contact avec les dirigeants communistes, ces derniers acceptèrent non seulement de faire partie d'un cabinet sous ma présidence mais encore d'y participer aux conditions qui devaient être à la base de notre collaboration. Ces conditions étaient notamment la suppression de la milice armée communiste èt l'ajournement de la réforme agraire jusqu'au retour des combattants du front, afin que leurs droits à la terre fussent aussi respectés.

Le 7 décembre 1944, un cabinet de coalition que je dirigeais prêtait serment. Dans le nouveau gouvernement environ les trois cinquièmes des postes étaient occupés par des membres du parti national paysan et du parti national libéral. Ces deux partis avaient obtenu plus de 60 °/° des voix dans toutes les élections d'avant guerre et, d'après toutes les indications que l'on pouvait recueillir, ils avaient encore le soutien de l'écrasante majorité de la population. Les deux cinquièmes restants étaient donnés aux membres de groupes politiques moins importants appartenant au soit-disant «Front démocratique national» (communiste, social-démocrate, Front des Laboreurs...) Le premier ministre qui n'était affilié à aucun de ces partis et détenait donc une position de neutralité au sein du cabinet, prenait également en charge la position-clé de ministre de l'Intérieur. Dans le précédent cabinet de coalition, ce poste était détenu par un représentant du parti le plus puissant dans le pays, le parti national paysan.

Je me rendis compte très vite, à la présidence du gouvernement, que les communistes n'avaient pas l'intention de respecter les conditions sur la base desquelles s'était formé le cabinet. Ils ne poursuivaient qu'un seul but: préparer le terrain pour un gouvernement exclusivement contrôlé par eux. Cependant, désirex de faire tout ce qui était en mon pouvoir pour arriver à la collaboration effective de tous les partis représentés au cabinet, je m'imposais la plus grande patience. Je m'efforçais péniblement d'éloigner par des moyens de conciliation les nombreuses difficultés que les membres communistes du gouvernement - agissant à l'instigation évidente des Russes - créaient à chaque instant.

Durant le période, extrêmement éprouvante où je fus chef du gouvernement, période qui dura trois mois, les troupes soviétiques se livrèrent au pillage et tuèrent les gens au hasard. Chaque matin j'étais habitué à recevoir des rapports sur les pillages et assassinats perpétrés durant les ving-quatre heures précédentes. Ni les membres soviétiques de la commission de contrôle alliée, ni les représentants diplomatiques soviétiques n'ont pris en considération sérieuse mes nombreuses plaintes; bien loin de prendre des mesures pour mettre fin à la terreur exercée par les troupes soviétiques, les mêmes autorités russes exigeaient

que le ministre de l'Interiéur ordonnât l'exécution de tout Roumain qui osait se défendre lorsqu'il était attaqué par les soldats russes.

Parallèlement à cette terreur, les membres communistes du gouvernement organisaient, sous les yeux bienveillants des autorités soviétiques, des bandes de ruffians dont ils dirigeaient eux-mêmes les attaques et les raids sur les préfectures et les mairies. Ces raids furent intensifiés aussitôt que le cabinet eut annoncé, à la suite d'une décision prise à la majorité des voix, son intention d'organiser à une date rapprochée des élections locales permettant de mettre à la tête des départements, villes et villages, des administrations librement élues par le peuple. Dans quelques cas ces raids réussirent: les fonctionnaires légalement nommés furent évincés et remplacés par des communistes nommés par les organisateurs du raid. Dans d'autres cas, les autorités locales purent résister et repousser ces attaques de rues organisées. Dans d'autres cas encore, comme à Constantza par exemple, oû les bandes communistes saisirent la préfecture et «nommèrent» un nouveau préfet, les troupes soviétiques empêchèrent l'armée roumaine et la police de faire respecter la loi. Des mitrailleuses furent placées autour de leurs casernes, et le commandement soviétique local donna des ordres pour que les troupes et les forces de police roumaines y fussent consignées.

Chaque fois que j'avais pris des mesures pour redresser la situation j'étais convoqué au quartier général de la commission de contrôle soviétique et là, au cours d'entretiens qui duraient parfois jusqu'à sept heures sans interruption, j'étais accusé de ne point permettre au «peuple»» de manifester librement - le peuple étant bien entendu les bandes armées de communistes que l'on avait lâchées pour répandre l'anarchie dans tout le pays. Je répondais que j'avais le devoir, envers mon pays et envers le haut commandement soviétique lui-même, de maintenir l'ordre. Je demandais également ce que le gouvernement soviétique ferait si de telles atteintes à l'ordre public et de telles violations de la loi survenaient en Russie. Mes objections ne reçurent jamais de réponse. Il m'en fut cependant donné une lorsque je priais le représentant diplomatique russe, M.Pavlov, d'exercer une influence modératrice sur les communistes. Il me déclara «qu'il s'agissait d'affaires intérieures dans lesquelles il ne puvait intervenir.

Tout ces essais délibérés de provoquer l'anarchie eurent lieu pendant les deux premiers mois de mon administration, alors que les autorités soviétiques hésitaient encore à s'opposer ouvertement au gouvernement et à révéler ce qu'ils avaient véritablement en tête. Elles ne purent, malgré tout, trouver une raison ostensible de m'évincer et d'évincer les membres du gouvernement qui n'étaient point communistes; mon gouvernement était trop attentif à exécuter scrupuleusement les obligations de l'accord d'armistice. M.Vychinski, vice-commissaire aux affaires étrangères de l'Union soviétique, lui-même, dut admettre, au cours d'un entretien que j'eus avec lui au début de février 1945, qu'il n'avait pas à se plaindre et que tous les engagements pris avaient été loyalement remplis. Il reconnut de nouveau ce fait dans un discours public qu'il fit à la veille de son départ de Bucarest le 6 févrieur 1945. En réalité, la loyauté était unilatérale; les autorités soviétiques aggravaient chaque jour leurs exigences et accablaient la Roumanie de nouvelles obligations qui n'avaient aucune base dans le traité d'armistice.

Mais la résistance qu'avec le soutien de la majorité du cabinet j'opposais aux empiètements et aux abus renforçcait le courage de la population et accroissait sa répugnance envers la propagande communiste. Ma présence à la tête d'un gouvernement dont la majorité était point communiste devenait de plus en plus indésirable aux yeux des chefs communistes. Les incidents se multiplièrent: raids contre les autorités publiques, agressions armées contre les travailleurs qui s'efforçaient de procéder à l'élection libre de comités syndicaux, refus de la part des syndicats, dominés par les communistes, d'imprimer les journaux du parti national paysan et du parti national libéral, attaques à main armée contre les membres des deux partis historiques... Dans l'ensemble cependant, fortement soutenu par l'opinion publique,

j'arrivais à dominer la situation bien que la menace communiste ne cessât de croître et que, sous la pression des autorités soviétiques, les effectifs de l'armée et de la police eussent été réduits au dessous du strict minimum.

Le succès relatif de cette lutte pour la maintien de l'ordre, d'une part, et la publication du communiqué de Yalta, de l'autre, communiqué prévoyant des consultations et l'action commune de l'Union soviétique, des Etats-Unis et de la Grande-Bretagne en vue d'instaurer dans les pays satellites libérés des gouvernements provisoires représentatifs, eurent pour conséquence immédiate d'intensifier l'activité communiste visant à renverser le gouvernement. Vers cette époque j'appris que le 16 janvier 1945, à son retour de Moscou où il s'était rendu sous le prétexte de régler certaines questions ferroviaires, Gheorghiu-Dej, ministre des communications et secrétaire général du parti communiste, avait donné à son parti et aux petits groupes qui lui étaient associés dans le Front national démocratique les instructions suivantes:

- Entreprendre une action ayant pour but de provoquer la chute du gouvernement Radesco et la formation d'un cabinet composé uniquement de représentants du Front démocratique national;

II. - Eliminer de la vie publique, M.Jules Maniu, président du parti national paysan;

III. - Commencer l'agitation pour une distribution immédiate des terres.

Dans la période antérieure au communiqué de Yalta, et avant que j'eusse manifesté, dans une séance de cabinet, ma résolution d'organiser des élections parlementaires libres (que les communistes avaient de bonnes raisons de craindre du fait de leur impopularité), les objectifs désignés par Dej ne furent poursuivis que comme éléments capitales. A partir de la seconde et de la troisième semaine de février les communistes déclarèrent franchement la guerre au gouvernement. En plus des actes de violence contre les administrations locales, le parti communiste obtint, par un ordre direct des autorités soviétiques, la suppression du dernier journal d'opposition. Dans la presse et les réunions publiques, de violentes attaques furent lancées contre moi et contre les ministres libéraux et nationaux paysans par leurs propres collègues du cabinet, communistes ou affiliés au parti.En reproduisant d'abord les attaques publiées dans la presse communiste roumaine, en s'y associant ensuite, la presse et la radio soviétiques se déclarèrent bientôt ouvertement contre le gouvernement. Tous les membres du cabinet et les chefs des partis démocratiques qui ne paraissaient point disposés à s'incliner devant les communistes furent dénoncés comme «réactionnaires» et même comme «fascistes». En contradiction avec les affirmations publiques faites par des porte-parole autorisés du gouvernement soviétique, je fus accusé de saboter l'exécution des clauses de l'armistice. Les sous-secrétaires d'Etat communistes attaquaient les fonctionaires non communistes de leurs départements. Quand ils étaient priés de résigner leurs fonctions ils refusaient. Ils préfèraient rester au sein du cabinet et créer par leur activité une situation «anarchique» exploitée par la suite comme prétexte à une intervention soviétique. Lorsqu'en vue de mettre fin à ces machinations, j'obtins un décret supprimant plusieurs sous-secrétariats, les sous-secrétaires évincés continuèrent, depuis le quartier général du parti communiste, d'envoyer aux autorités locales des ordres les incitant aux actes de rèbellion contre le gouvernement. Tel fut notamment le cas de Teohari Georgescu ancien sous-secrétaire d'Etat à l'interieur. Les paysans étaient poussés à s'approprier les terres sans la moindre procédure légale et au mépris des droits et revendications des soldats qui combattaient sur le front.

En l'absence de tout journal indépendant qui voulut imprimer mes déclarations, je dus recourir à une réunion publique, en date du 11 février 1945, et à une émission radiophonique, le 12, pour répondre aux accusations infamantes portées contre le gouvernement par la presse contrôlée par les communistes. En ces occasions l'opinion publique montra, sans qu'il put y avoir le moindre doute, qu'elle était du côté de ceux qui résistaient aux tentatives communistes de s'emparer du pouvoir par la violence. Sur l'ordre des communistes les journaux ne mentionnaient même pas mes discours, tandis que Graiul Nou, le journal de l'armée

rouge, publié en roumain à Bucarest, qui jusqu'alors avait observé une attitude plus réservée à l'égard des affaires intérieures roumaines, prit ouvertement position contre le gouvernement et se rangea aux côtés de ceux qui l'attaquaient. Les articles les plus infâmes de la presse communiste roumaine étaient reproduits, en entier, par les émissions en langue roumaine de Radio-Moscou.

Les auditeurs pouvaient donc aisément en déduire que les attaques violentes contre le chef du gouvernement roumain et contre les leaders des partis national paysan et nationa libéral émanaient du gouvernement soviétique.

Le sommet de cette campagne fut la «démonstration de masses» organisée le 24 février 1945 dans les principales villes en vue d'amener le cabinet à démissionner sous la pression de la rue.

Comme ministre de l'intérieur je donnais des ordres pour que ces démonstrations pussent se dérouler sans le moindre obstacle de la part des autorités. A Bucarest quelques milliers de manifestants, recrutés surtout par contrainte parmi les ouvriers d'usines et les employés des syndicats, paradèrent toute la journée dans les rues principales en s'efforçant de provoquer des incidents. Il fallait des victimes pour justifier une intervention soviétique. Mais pas même les coups de feu tirés par des agents communistes contre le palais royal, la présidence du conseil et le quartier général de la police ne réussirent à décider les soldats qui les gardaient à se servir de leurs armes.

Lorsque dans la soirée l'affaire menaça de se terminer sans donner de résultats, ceux qui s'étaient nommés eux mêmes représentants du «peuple» eurent recours à une méthode typiquement communiste: ils abattirent huit de leurs propres manifestants de façon à pouvoir me traiter d'«assassin du peuple». Le soir même je tenais la preuve de ce plan en faisant faire l'autopsie des victimes. Les conclusions de l'autopsie furent concluantes: les balles extraites des cadavres étaient toutes de fabrication et de calibre soviétiques. Ni la police roumaine ni l'armée n'avaient de telles munitions, tandis que la «Défense patriotique» c'est-à-dire la milice communiste était pourvue d'armes et de munitions soviétiques. Je portais ce fait à la connaissance du monde entier dans une relation des incidents que je donnais à la radio dans la nuit du 24 février. Jusqu'aujourd'hui cette relation n'a été démentie de nulle part.

Le matin suivant, les journaux communistes me traitèrent de «criminel», de «bourreau» et demandèrent que je fusse envoyé devant un peloton d'exécution. Ces articles qui incitaient au meurtre, furent comme d'habitude reproduits dans l'émission roumaine de Radio-Moscou. Dans le même temps les représentants soviétiques de la commission de contrôle soït-disant alliée prenaient directement le contrôle de la radio roumaine pour m'empêcher d'y parler de nouveau.

Le 27 février 1945, M.Vychinski arrivait à Bucarest. Il se rendit immédiatement au Palais-Royal et, tandis que tanks et camions chargés de soldats russes patrouillaient devant le palais, il adressait au roi un ultimatum: démettre le gouvernement que je présidais et confier à Petru Groza la mission de former un nouveau cabinet dans lequel les postes les plus importants seraient donnés aux communistes et à leurs affiliés.

Au même moment, le comandement soviétique procèdait à l'occupation du quartier général de l'état-major roumain et des autres édifices gouvernementaux. Les troupes roumaines, à l'exception de celles qui étaient sur le front, furent désarmées ainsi qu'une partie de la gendarmerie.

En demandant la démission du gouvernement, M.Vychinski produisit contre moi les accusations suivantes:

1. - Je n'étais point arrivé à maintenir l'ordre public;
2. - J'avais empêché le peuple d'exprimer sa volonté et ordonné à l'armée et à la police de

faire feu sur des foules «pacifiques».
3. - J'avais préparé un complot contre l'armée rouge et dans cette intention des troupes roumaines s'élevant à 70.000 hommes étaient concentrées dans la capitale.

Ces accusations manquent tellement de fondement qu'il est à peine besoin de les réfuter. En ce qui concerne mon échec dans le maintien de l'ordre public, j'ai déjà démontré comment les autorités soviétiques firent tout ce qui était en leur pouvoir pour m'empêcher de réussir.
Elles réduisirent d'abord les effectifs de l'armée et de la police roumaines au dessous du minimum nécessaire; elle armèrent la milice communiste et lui apportèrent un soutien constant. Elle soutinrent les agressions communistes contre les autorités publiques; elles donnèrent enfin l'instruction au parti communiste roumain (dont il n'est pas besoin de mentionner la subordination à Moscou) de s'opposer à toute tentative de procéder à des élections libres, et dirigèrent et appuyerent son effort pour répandre l'anarchie.

Nous avons déjà suffisamment répondu à la deuxième accusation. En ce qui concerne la troisième, il suffira de rappeler de nouveau qu'à la suite des mesures imposées par le commandement soviétique, il n'était laissé à la Roumanie en février 1945 qu'une armée intérieure de 3 divisions de 3.000 hommes chacune, pauvrement armée et dont un tiers seulement était stationné dans la capitale. Au même moment plusieurs divisions soviétiques à l'équipement moderne se trouvaient à l'intérieur et au voisinage immédiat de Bucarest.

Comme le mécanbisme de consultation mutuelle et d'action commune prévu à Yalta ne fonctionnait pas, le roi n'eut d'autre choix que de céder à la force. En conséquence, je dus remettre ma démission le 28 février 1945. Le but poursuivi par le gouvernement soviétique et ses instruments en Roumanie était atteint. Le gouvernement présidé par Petru Groza, complètement soumis au parti communiste et à l'Union soviétique, était imposé par M.Vychinski. Le danger que le parti communiste craignait le plus, des élections libres, fut écarté aussitôt qu'il eut pris le contrôle exclusif du pays.

Lisbonne, 26 août 1947.

Géneral Nicolae RADESCO

DISTRUGEREA PERSONALITĂȚILOR IMPUSĂ DE URSS SI NAȚIUNILE UNITE ÎN TEMEIUL LEGII 312/945

Dosar Nr.1921/947

CURTEA DE APEL BUCUREŞTI SECŢIA IX-A
ÎNCHEIERE
DECIZIUNEA CRIMINALĂ NR. 27
Şedinţa publică de la 6 februarie 1948
Curtea compusă din:
Domnii: Mihai Popovici, consilier,
Vasile Istratescu, consilier, Gheorghe Donea, consilier.
Fotoliul Ministerului Public ocupat de domnii procurori
Nicolae Stavrescu şi Ion Porra. Grefier dl. Alexandru Ochea.

În ziua de 15 decembrie 1947, fiind pe rol judecarea acţiunii penale deschise prin actul de acuzare din 24 septembrie 1946, al Parchetului General al Curţii de Apel Bucureşti, aprobat de Consiliul de Miniştri, prin jurnalul intitulat «Proces verbal» cu nr.81 din şedinţa de la 24 septembrie 1946, în contra următorilor acuzaţi care au fost trimişi în judecată după cum urmează:

1. *Mircea Cancicov*, avocat, trimis în judecată pentru că a comis faptul prevăzut de art. 1 lit.b şi pedepsit de art.3 al.1 din Legea 312/945, pentru urmărirea şi sancţionarea celor vinovaţi de dezastrul Ţării sau crime de răsboi;

2. *Grigore Georgescu*, general de rezervă, trimis în judecată pentru că a comis faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/1945 şi pedepsit de art.3 al.3 din aceeaşi lege;

3. *Ion Sichitiu,* general pensionar, trimis în judecată pentru că a comis faptele prevăzute de art.2 lit.a şi n din Legea 312/945 şi pedepsite de art.3 al.1 şi 3 din aceeaşi lege, comb. cu art.101 din Codul Penal;

4. *Ion Marian,* agricultor, trimis în judecată pentru că a comis faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 din aceeaşi lege;

5. *Mircea Vulcănescu,* director general la Ministerul de Finanţe, trimis în judecată pentru că a comis faptele prevăzute de art.1 lit.a şi art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsite de art.3 al. 1 şi 3 din aceeaşi lege, comb. cu art.101 din Codul Penal;

6. *Alexandru Marcu,* profesor universitar, trimis în judecată pentru că a comis faptele prevăzute de art. 1 lit.b şi art.2 lit.a şi n. din Legea 312/945 şi pedepsite de art.3 al.1 şi 3 din aceeaşi lege, comb. cu art.101 din Codul Penal;

7. *Gheorghe Jienescu,* general aviator, trimis în judecată pentru că a comis faptele prevăzute de art.1 lit.a şi b şi art.2 lit. a şi c din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al. 1 şi 3 din aceeaşi lege, comb. cu art. 101 din Codul Penal;

8. *Stavri Ghiolu,* profesor la Şcoala Politehnică, trimis în.judectă pentru că a comis faptele prevăzute de art.2 lit.a şi c din Legea 312/945 şi pedepsite de art.3 al. 1 si 3 din aceeaşi lege, combinat cu art.101 din Codul Penal;

9. *Ovid Vlădescu,* trimis în judecată pentru că a comis faptele prevăzute de art.2 lit.a şi c din Legea 312/945 şi pedepsite de art.3 al.1 şi 3 din aceeaşi lege, comb. cu art. 101 din Codul Penal;

10. *Constantin Şt.Constantin*, general pensionar, trimis în judecată pentru că a comis faptele prevăzute de art.2 lit.a şi c din Legea 312/945 şi pedepsite de art.3 al.1 şi 3 din aceeaşi lege, comb. cu art. 101 din Codul Penal;

11. *Ioan C.Petrescu*, profesor universitar, trimis în judecată pentru că a comis faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.3 din aceeaşi lege;

12. *Victor Iliescu,* general pensionar, trimis în judecată pentru că a comis faptul prevăzut de art.2 lit.a. din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.3 din aceeaşi lege;

13. *Nicolae Şova,* general pensionar, trimis în judecată pentru că a comis faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.3 din aceeaşi lege.

14. *Ion D.Enescu,* arhitect, trimis în judecată pentru că a comis faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.3 din aceeaşi lege.

15. *Petre Strihan,* profesor universitar, trimis în judecată pentru că a comis faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.3 din aceeaşi lege.

16. *Ion Arbore*, general de rezervă, trimis în judecată pentru că a comis faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 din aceeaşi lege.

17. *Gheron Netta,* trimis în judecată pentru că a comis faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.3 din aceeaşi lege.

La apelul nominal făcut în şedinţa publică de la 15 septembrie 1947, s-au prezentat în stare de arest următorii acuzaţi:

Mircea Cancicov, asistat de domnii avocaţi Hurmuz Asnavorian şi N.Stănescu; general Grigore Georgescu, asistat de domnul avocat Emil Velcea; general Ion Sichitiu, asistat de domnul av.Gh.Costăchescu; Ion Marian, asistat de domnul av.Nicu Stănescu; Mircea Vulcănescu, asistat de domnul av. Nicu Stănescu; Alexandru Marcu, asistat de domnii avocaţi Hurmuz Asnavorian şi Emil Velcea; general Gheorghe Jienescu, asistat de domnii avocaţi A.Săvescu şi Vasile Vasilescu; Stavri Ghiolu asistat de domnii avocaţi Nicu Stănescu şi Ştefan Tudorache; general Constantin Şt.Constantin, asistat de domnii avocaţi Hurmuz Asnavorian şi Emil Velcea; Ion C.Petrescu, asistat de domnul av.Hurmuz Asnavorian şi Emil Velcea; Ion C.Petrescu, asistat de domul av.Hurmuz Asnavorian şi Alexandru Lăzărescu; general Victor Iliescu, asistat de domnul av.Gh.Costăchescu; general Nicolae Şova asistat de domnul av. Miron Eliade; Ion D.Enescu, asistat de domnii avocaţi Hurmuz Asnavorian şi Crăciun Şerbănescu; Petre Strihan asistat de domnul av.Nicu Stănescu; general Ion Arbore, asistat de domnul av.Hurmuz Asnavorian; Gheron Netta, asistat de domnul av.Laurenţiu Preoţescu; lipsind acuzatul Ovidiu Vlădescu faţă de care procedura este îndeplinită prin afişarea citaţiunii la ultimul său domiciliu din Bucureşti şi pe uşa sălii de şedinţă a acestei Curţi,

S-a constatat că procedura este îndeplinită şi faţă de ceilalţi acuzaţi prezenţi în instanţă.

Desbaterile au decurs în sensul celor consemnate în încheierea şedinţei de la 15 decem-

brie 1947 şi au avut loc în dimineaţa şi după masa acestei zile, continuând apoi în dimineaţa zilei de 16 decembrie 1947 şi apoi în continuare la 17 decembrie 1947 dimineaţa şi după amiaza, la 18 decembrie 1947 dimineaţa şi după amiază, la 19 decembrie 1947, dimineaţa şi după amiază, la 20 decembrie 1947, dimineaţa şi după amiază, la 9 ianuarie 1948 dimineaţa, la 10 ianuarie 1948 dimineaţa şi după amiază, la 12 ianuarie 1948 dimineaţa şi după amiază, la 13 ianuarie 1948 dimineaţa, la 15 ianuarie 1948 dimineaţa şi după amiază şi la 16 ianuarie 1948, dimineaţa, pentru fiecare şedinţă ţinută dimineaţa sau după amiază întocmindu-se încheieri separate continuative, ce s-au ataşat la dosar.

În şedinţa de la 16 ianuarie 1948, Curtea declarând desbaterile închise şi având nevoie de timp pentru a verifica actele din dosar şi a delibera, a amânat pronunţarea pentru ziua de 26 ianuarie 1948, şi după această dată a amânat pronunţarea pentru ziua de 6 februarie 1948, când în şedinţa publică şi în prezenţa acuzaţilor, afară de acuzaţii Mircea Cancicov şi Ovid Vlădescu, a pronunţat următoarea deciziune:

CURTEA

Având în vedere că, prin actul de acuzare din 24 septembrie 1946, întocmit de către Parchetul General al Curţii de Apel Bucureşti, aprobat de Consiliul de Miniştri, au fost trimişi în judecată, în baza Legii 312/945, ca fiind vinovaţi de dezastrul ţării următorii acuzaţi:

1. Mircea Cancicov, 2. General în rezervă Grigore Georgescu, 3. General pensionar Ion Sichitiu, 4. Ion Marian, 5. Mircea Vulcănescu, 6. Alexandru Marcu, 7. General aviator Gheorghe Jienescu, 8. Stavri Ghiolu, 9. Ovid Vlădescu, 10. General pensionar Victor Iliescu, 13. General pensionar Nicolae Şova, 14. Ion D.Enescu, 15. Petru Strihan, 16. General de rezervă Ion Arbore, 17. Gheron Netta;

Având în vedere că, prin deciziunea nr.160 din 9 octombrie 1946 a Curţii de Apel Bucureşti, Secţia VIII-a, susnumiţii au fost condamnaţi conform dispoziţiunilor cuprinse în această deciziune;

Că acea deciziune fiind casată în urma recursului soluţionat de către Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie Secţia II-a prin deciziunea nr. 3551/947, cauza a fost trimisă la Secţiunea IX-a a acestei Curţi spre o nouă judecare;

Văzând actele şi lucrările din dosarul nr.1508/946 al Curţii de Apel Secţia VII-a şi din dosarele anexe precum şi actele şi lucrările din dosarul acestei Curţi nr.1921/947 şi ţinându-se seama de rechizitoriile reprezentanţilor Ministerului Public şi de concluziile orale şi scrise ale acuzaţilor;

Având în vedere că, prin actul de acuzare sus menţionat precum şi prin rechizitoriile orale ale reprezentanţilor Parchetului General, se pun în sarcina acuzaţilor următoarele:

1. Acuzatul Mircea Cancicov, trimis în judecată pentru faptul că, funcţionând ca Ministru al Economiei Naţionale în guvernul Ion Antonescu, de la data de 9 noiembrie 1940 până la 27 ianuarie 1941, a luat parte la mai multe şedinţe ale consiliilor de miniştri, între care la aceea din 18 noiembrie 1940, în care fostul Conducător al Statului a anunţat că România urmează să-şi dea adeziunea la Pactul Tripartit, că a luat parte la tratativele economice duse la Berlin în luna noiembrie-decembrie 1940, care s-au finalizat la 4 decembrie 1940, prin care România punea la dispoziţia Germaniei toată producţia sa industrială de răsboi şi în plus industria metalurgică şi petroliferă, acord asupra căruia acuzatul a făcut declaraţiunile publicate în ziarul *Cuvântul* nr.62 din 14 decembrie 1940, că a încheiat protocolul din 19 ianuarie 1941, privind întreţinerea trupelor germane venite în România, cu începere de la 12 octombrie 1940, în baza convenţiunii făcute de Ion Antonescu cu generalul Von Tippelskierch, ca reprezentant al Comandamentului Suprem German sub forma deghizată a unei misiuni militare, pentru a colabora la organizarea şi instruirea armatei române, ca astfel, punându-se în slujba hitlerismului şi contribuind prin fapte proprii la realizarea scopuri-

lor politice şi economice ale Reich-ului, a pregătit intrarea trupelor germane în România, fapt prevăzut de art.1 lit.b din Legea 312/945 şi sancţionat de art.3 al.1 din aceeaşi lege;

Având în vedere că, din instrucţiunea urmată înaintea acuzatorului public de pe lângă Tribunalul Poporului, precum şi la Parchetul General al acestei Curţi şi în faţa acestei instanţe, se constată că:

1. Acuzatul Mircea Cancicov a făcut parte din guvernul Ion Antonescu ca Ministru al Economiei Naţionale de la data de 9 noiembrie 1940, până la 27 ianuarie 1941 (recunoaşterea acuzatului şi a actelor de la dosar).

2. A participat la şedinţa Consiliului de Miniştri din 18 noiembrie 1940, în care s-a anunţat iminenta aderare a României la Pactul Tripartit (vezi stenograma pag.14 dosar anexa interogatoriul de la acuzatorul public şi de la această instanţă).

3. A dat ziarului *Cuvântul* la 14 decembrie 1940 un interviu în care a elogiat nazismul şi pe Generalul Antonescu, fapt recunoscut la interogatoriu.

4. A încheiat protocolul din 19 ianuarie 1941, pentru întreţinerea trupelor germane aflate pe teritoriul ţării, fapt recunoscut de asemenea la interogatoriu.

Având în vedere că în apărare acuzatul susţine că:

a/ A participat în guvernul Ion Antonescu în calitate de tehnician şi nu ca om politic;

b/ Că faptul că a luat parte la şedinţa Consiliului de Miniştri din 18 noiembrie 1940, în care generalul Ion Antonescu a anunţat iminenta aderare a României la Pactul Tripartid, nu trebuie privit ca un act de militare pentru hitlerism, întrucât nu-i aparţine, nefăcându-se o consultare de acesta, ci numai o anunţare asupra aderării;

c/ Că acordul din 4 decembrie 1940 făcea parte dintr-o serie de convenţii pe care România le-a încheiat cu Germania, începând încă din anul 1932, convenţii ce fixau contingentul de mărfuri şi stabileau un clearing şi că prin acest acord nu s-a aservit economia românească intereselor germane.

d/ Că interviul incriminat dat ziarului *Cuvântul* nu reprezenta convingerea şi simţămintele sale, ci a fost numai un act de amabilitate politică.

e/ Că protocolul din 19 ianuarie 1941 nu a impus României obligaţia de a plăti întreţinerea trupelor germane aflate pe teritoriul nostru, ci a aranjat numai finanţarea pe care germanii şi-o făcuseră singuri, emiţând în România moneda RKKS care se vindea pe piaţă cu preţ scăzut, ceea ce era în detrimentul Băncii Naţionale şi deci a statului.

f/ Că dânsul nu era membru al guvernului când trupele germane intraseră în ţară şi că acţiunea sa, în calitate de ministru, nu a avut nici un substrat politic, deoarece în timpul ministeriatului său au fost purtate tratative economice şi cu Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, tratative ce s-au încheiat prin tratatul de comerţ şi navigaţie ratificat la 19 martie 1941.

Având în vedere că apărarea acuzatului,că a participat la guvern ca tehnician şi nu ca om politic, este lipsită de eficienţă în cauză, deoarece responsabilitatea ce se degajează în cadrul art.1 lit.b din Legea 312/945 din participarea la opera de guvernare nu este în funcţie de calitatea în virtutea căreea i s-a încredinţat demnitatea de ministru, ci este legată exclusiv de acceptarea acestei demnităţi, al cărei efect se concretizează în fapte şi acte de militare ce formează elementul constitutiv al infrancţiunii citate de citatul text;

Având în vedere că, întrucât în fapt se constată că acuzatul a participat la şedinţa Consiliului de Miniştri din 18 noiembrie 1940, când Generalul Antonescu a anunţat că România va adera la Pactul Tripartit, adeziune pe care acuzatul a socotit-o «ca un act de cuminţenie în acel moment din partea României» rezultă că acesta şi-a manifestat întreaga sa aprobare, dat fiind că nu a făcut nici un act de desolidarizare prin care să dovedească că ar fi fost de altă opinie;

Că această atitudine a acuzatului nu poate fi privită de Curte decât ca o achiesare la acest act, de încadrarea României într-o alianţă nefirească, care a dus la dezastrul de mai târziu al ţării şi deci apărarea ce acesta invocă nu poate fi privită ca întemeiată;

Având în vedere că în ce priveşte acordul de credit româno-german din 4 decembrie 1940, deşi acesta este din punct de vedere aparent şi formal bun pentru România, deoarece această ţară a obţinut ceea ce nu a obţinut nici o altă ţară din sfera politică a Germaniei (vezi raportul Cancicov la Consiliul de Miniştri) iar din punct de vedere economic şi financiar avea rezultate favorabile, - schimburile obţinându-se în parte în clearing, parte restituibile în timp de 10 ani şi în mod avantajos - totuşi, din punct de vedere politic, România a fost atrasă datorită acestui acord în mod definitiv în sfera politică a Germaniei.

Această atragere în orbita politică a Germaniei, rezultă din aceea că, dacă într-o situaţie de pace acordul creea avantaje economice României, aceste avantaje erau reduse în mod considerabil într-o situaţie de răsboi, care nu era greu să se întrevadă la data când el a fost semnat.

Această concluzie reiese şi din faptul că mai mult de jumătate din mărfurile ce se livrau României, în cadrul acordului şi a convenţiilor ulterioare, reprezenta armament, iar nu mărfuri necesare desvoltării agriculturii, refacerii căilor ferate, construcţiei de drumuri etc., cum se precizează în art.2 şi 3 ale acordului.

De asemenea, din termenii în care este redactat protocolul asupra colaborării româno-germane la realizarea unui plan de 10 ani pentru refacerea economiei româneşti, Curtea îşi face convingerea că acordul din 4 decembrie 1940 a ajutat şi a dus la imixtiunea Germaniei în economia României, pentru a se putea folosi în totul această ţară.

Într-adevăr în pct.1 al Protocolului se arăta că Germania acorda, în mod curent, pe durata planului de 10 ani, creditele importante necesitate pentru executarea planului stabilit, cu termene lungi şi în condiţii speciale, iar în art.4 al Protocolului se prevede că România va desvolta căile ei de comunicaţie şi anume atât pe reţeaua de căi ferate şi de drumuri, cât şi conductele de petrol, potrivit debuşeelor naturale ale economiei europene în cadrul noii ordini a Europei. În cadrul creditelor prevăzute, Germania va efectua livrările considerabile necesare pentru executarea acestui plan.

Din aceşti termeni se constată că nu s-a făcut o plafonare a acestor credite, pe deoparte pentru ca România să nu poată cere executarea acordului, iar pe de altă parte pentru că se urmărea totala ei dependenţă de Reich-ul German.

Având în vedere că din stenograma Consiliului de Miniştri din 10 decembrie 1940 (vezi dosar anexa pag.43) se constată că acuzatul, vorbind despre programul de redresare a economiei româneşti în colaborare cu economia germană, a declarat în acea şedinţă că efectele acestei colaborări se vor simţi nu numai în sectorul finanţelor şi economiei, ci şi în sectorul politic (vezi dosar anexa pag.46) şi referindu-se la primejdia de răsboi ce ne ameninţa din toate părţile, a spus că în ceea ce ne priveşte, să-l dorim pentru noi ca ţară şi popor (vezi pag.48) şi că germanii sunt de o fineţe sufletească nebănuită (vezi pag.49).

Având în vedere că acuzatul a făcut şi declaraţiile publicate în *Cuvântul* din 14 decembrie 1940, în care se găsesc următoarele pasaje: «Viziunea clară a viitorului şi experienţa trecutului trebuie să indice conducătorilor de stat calea de urmat pentru popoarele a căror îmbinare de interese în politica economică a continentului a avut şi are aspectul unei colaborări organic predestinate», şi mai departe: «Domnul General Ion Antonescu, Conducătorul statului român, are meritul de a fi exprimat în linii mari şi clare atât la Roma cât şi la Berlin, înainte ca şi în timpul vizitelor sale oficiale în cursul lunii noiembrie, nu numai bazele sistemului conceput de Corneliu Codreanu, pentru a angaja politica externă a României, dar în acelaşi timp a expus cu convingere şi sinceritate punctele cardinale ale vastului său plan de reconstrucţie a statului, pe baza colaborării de capital şi tehnică în condiţiunile principale enumerate deja mai sus»;

Având în vedere că, potrivit protocolului din 19 ianuarie 1941, încheiat de acuzat privitor la întreţinerea trupelor germane, Banca Naţională a României urma să acorde credite necesare în Lei pentru întreţinerea acestora;

Că întrucât prin acest protocol nu se fixase vreun plafon, s-a dat astfel posibilitatea tru-

pelor germane să pătrundă în ţară în mod nelimitat şi din acest fapt se trage concluzia că acuzatul a contribuit la desăvârşirea intrării acestor trupe pe teritoriul ţării;

Având în vedere că, din declaraţiile făcute de acuzat în şedinţa Consiliului de Miniştri din 10 decembrie 1940, cum şi din acelea publicate în ziarul *Cuvântul* din 14 decembrie 1940, Curtea trage concluzia că acesta manifesta o stare de spriti favorabilă Germaniei şi că această atitudine - unită cu activitatea desfăşurată, privind acordurile economice, constituie acte de militare pentru hitlerism, element component al infracţiunii prevăzute de art.1 lit.b din Legea 312/945, acte ce au avut drept rezultat dezastrul ţării;

Având în vedere că, în ce priveşte susţinerea acuzatului, acţiunea sa în calitate de ministru nu a avut nici un substrat politic, deoarece în timpul ministeriatului său au fost purtate tratative economice şi cu Rusia Sovietică, aceasta se priveşte nefondată, întrucât atitudinea sa faţă de Germania şi actele la care a luat parte prezentau o vădită tendinţă de propagandă în favoarea Germaniei hitleriste cu scopuri răsboinice.

Apărarea ce acuzatul îşi face prin martorii propuşi şi audiaţi, anume: Jacques Zaharia şi general Gh.Potopeanu nu este de natură să-i înlăture responsabilitatea, întrucât primul martor, după ce declara că a fost surprins de intrarea acestuia în guvernul Antonescu şi i-a făcut în propria-i conştiinţă un foarte aspru rechizitoriu, continua în a arăta că Acordul pe care l-a încheiat acuzatul cu germanii nu era o inovaţie sau un început, ci data din timpul politicii duse cu câţiva ani mai înainte, când martorul ca ziarist economist, a dus o campanie violentă împotriva aservirii ţării intereselor Germaniei, iar celălalt martor declară că şi-a exprimat faţă de acuzat îngrijorarea pentru politica dusă de fostul conducător al statului, care avea mare stimă pentru acuzat.

Că astfel fiind, acuzatul se face vinovat de faptul prevăzut de art.1 lit.b din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.1 şi 6 din aceeaşi lege, texte ce au fost enunţate în şedinţa publică şi prin consecinţă urmează a fi condamnat să sufere 20 de ani detenţiune grea, degradare civică pe acelaşi termen şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile.

2. Acuzatul Grigore Georgescu, general în rezervă, trimis în judecată pentru faptul că, în calitate de ministru al lucrărilor publice şi comunicaţiilor, a făcut parte din guvernul Ion Antonescu, care a pregătit şi declarat răsboi împotriva URSS.

Având în vedere că din actele de la dosar şi din interogatoriul acuzatului, se constată că acesta a funcţionat ca ministru al lucrărilor publice şi comunicaţiilor de la data de 27 ianuarie 1941, până la 11 iulie 1941, deci a făcut parte din guvernul care a declarat răsboiul,

Considerând că acuzatul se apără susţinând că, fiind general în activitate, numirea sa ca ministru trebuie considerată ca un serviciu comandat, această numire făcându-se prin ordin de zi.

Având în vedere că această apărare este lipsită de eficienţă în cauză, deoarece pe de o parte era vorba de un Departament cu caracter civil, iar pe de altă parte, deoarece acuzatul nu se găsea în situaţia de subordonare faţă de generalul Antonescu, decât sub raport militar, ori demnitatea de ministru fiind de natură politică, putea fi refuzată chiar de acuzat, care nu putea fi tras la răspundere pentru acest fapt, ce nu avea nici o legătură cu serviciul militar comandat, care priveşte numai disciplina şi ierarhia raportate însă la serviciu şi comenzi de ordin militar, iar nu la funcţiuni de natură politică.

Că aşa este, rezultă din însuşi faptul că la 11 iulie 1941, deci la foarte scurt timp de la declararea răsboiului, acuzatul a demisionat din guvernul Antonescu, iar demisia i-a fost acceptată.

Că, prin urmare, întrucât acuzatului i s-a încredinţat o funcţiune politică civilă, pe care el a acceptat-o, rezultă că şi-a asumat răspunderea acestei situaţii şi nu se poate prevala de faptul că se găsea în serviciul comandat.

În ce priveşte apărarea acuzatului că la Consiliile de Miniştri la care a participat nu s-au

făcut discuţii asupra declarării răsboiului împotriva URSS, şi astfel nu poate fi făcut răspunzător pentru declararea acestui răsboi, Curtea nu o găseşte întemeiată, deoarece este necontestat în drept că declararea răsboiului sub aspect politic este un atribut al guvernului, iar efortul de răsboi pe plan politic este opera colectivă a întregului guvern, prin contribuţia de muncă a membrilor lui şi prin manifestarea intelectuală şi politică a acestora.

Că sub acest raport de muncă şi manifestare, acuzatul şi-a putut da seama, în calitatea de ministru al lucrărilor publice şi comunicaţiilor, că ţara este împinsă spre răsboi şi în această situaţie a continuat să rămână în funcţiunea sa, ceea ce dovedeşte că şi-a însuşit această hotărîre de declarare a răsboiului de care nu s-a desolidarizat imediat ce s-a propus şi în consecinţă rămâne responsabil de situaţiunea care a dus ţara la dezastru.

Că prin urmare, întrucât acuzatului i s-a încredinţat o funcţiune politică civilă, pe care el a acceptat-o, rezultă că şi-a asumat răspunderea acestei situaţii şi nu se poate prevala de faptul că se găsea în serviciu comandat.

Având în vedere că ultima apărare ce acuzatul îşi construieşte, anume aceea că a demisionat din guvern la 11 iulie 1941, deci la foarte scurt timp după declararea răsboiului, de asemenea nu poate fi privită ca întemeiată, întrucât sub incidenţa Legii 312/945, intră cei ce au hotărît răsboiul, declararea răsboiului - cum e cazul în speţă -, după cum s-a arătat mai sus şi responsabilitatea penală prevăzută de această lege, rămâne stabilită în ce priveşte numitul acuzat. De altfel, însuşi acuzatul recunoaşte că a părăsit guvernul nu ca un act de desolidarizare faţă de acţiunea întreprinsă de guvernul Ion Antonescu, ci numai pentru că nu se împăca cu ordinele date de Mihai Antonescu.

Având în vedere că faptul imputat acuzatului fiind dovedit, el se încadrează în art.2 lit.a din Legea 312/945, care arată că este vinovat de dezastrul ţării acela care a hotărît declararea răsboiului contra URSS şi Naţiunilor Unite se pedepseşte potrivit art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege;

Având în vedere că din dispoziţiile martorilor audiaţi în apărare rezultă că acuzatul a îngăduit primirea evreilor în serviciu (declaraţia martorului profesor inginer I.Andreescu-Cale), că nu simpatiza pe germani (declaraţia martor inginer Tr.Fortunescu), că vroia să părăsească guvernul (declaraţia maiorului lt.col.Slapciu), că, după ce a ieşit din guvern a fost trecut din oficiu în rezervă (vezi foaia matricolă de la dosar).

Având în vedere că aceste împrejurări constituie în favoarea acuzatului puternice circumstanţe atenuante ce pot avea drept urmare numai atenuarea pedepsei.

Că pe cale de consecinţă, acuzatul Grigore Georgescu, general în rezervă, urmează a fi condamnat să sufere 3 ani temniţă grea, pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege, combinat cu art.157 din Codul Penal, texte ce au fost enunţate în şedinţa publică de dl. preşedinte al completului de judecată, degradare civică pe acelaşi termen şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile.

3. Acuzatul Ioan Sichitiu, general pensionar, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat ca ministru al agriculturii şi domeniilor în guvernul Ion Antonescu, de la data de 14 ianuarie 1941, până la 19 martie 1942 şi în această calitate a făcut parte din guvernul care a declarat răsboiul contra URSS şi Naţiunilor Unite şi pentru faptul că a edictat legea 1110/1941, referitoare la reglementarea arendăşiei, care în art.2 lit.a prevede că arendaşii trebuie să fie cetăţeni români, de origine ariană, text ce face descriminări rasiale.

Având în vedere că din actele de la dosar şi recunoaşterile acuzatului se constată că acesta a fost ministru al agriculturii şi domeniilor în guvernul Antonescu, între datele sus arătate;

Având în vedere că apărarea invocată de acuzat, că nu a avut cunoştinţă de declararea răsboiului, aceasta fiind hotărîtă numai de către fostul Mareşal Antonescu şi de către Mihai Antonescu, este inoperantă în cauză, deoarece - după cum s-a arătat şi în cazul acuzatului

Grigore Georgescu - declararea răsboiului sub aspect politic este de atributul guvernului şi nu este necesar ca acest fapt să fie cuprins într-un act scris şi solemn făcut de Consiliul de Miniştri ca desprinzându-se din voinţa tuturor acelora care - formând guvernul - au lucrat în vederea pregătirii şi punerii în funcţiune a maşinii de răsboi;

Având în vedere că, întrucât acuzatul nu s-a desolidarizat de acţiunea întreprinsă, în ce priveşte declararea răsboiului de îndată ce acesta s-a propus, este în afară de orice îndoială că el şi-a însuşit-o şi în consecinţă rămâne responsabil de situaţia creată în urma acestei acţiuni care a avut ca rezultat dezastrul ţării;

De asemenea este neîndoios că, prin măsurile pe care le-a luat la ministerul ce conducea, anterior declarării răsboiului, acuzatul cu bună ştiinţă a pregătit acest act şi aceasta rezultă chiar din declaraţia făcută de el în şedinţa Consiliului economic de la 22 mai 1941, când spunea «Cred că nu este nimeni între noi în dezacord cu aceste puncte cardinale, pe care trebuie să le urmeze guvernul în hotărîrile lui», care a succedat declaraţiei din aceiaşi şedinţă a generalului Iacobici, «noi, pe plan politic şi militar convergent cu Germania» (vezi stenograma pag.73 şi verso dosar anexa);

Că astfel fiind, faptul intra sub incidenţa art.2 lit.a din Legea 315/945;

Având în vedere că acuzatul a recunoscut, de asemenea, la interogator, că a semnat legea 1110/1941, care cuprindea descriminări rasiale, apărându-se cu aceea că redactarea şi principiile legiferate nu-i aparţin lui, ci fostului subsecretar de stat Aurel Pană şi că măsurile discriminatorii nu formau iniţiativa Ministerului de agricultură şi domenii, ci se introduseseră în lege pentru ca să se poată pune în concordanţă cu dispoziţiile legislative rasiale din acea vreme;

Având în vedere că această apărare nu poate fi privită ca întemeiată, deoarece contrasemnarea unei legi angajează întreaga responsabilitate a celuia care a semnat şi care, prin acest fapt, este presupus că şi-a însuşit-o;

Că astfel fiind şi acest fapt al doilea, se priveşte dovedit;

Având în vedere că faptele aşa cum au fost expuse şi dovedite prin actele de la dosar şi recunoaşterea acuzatului se încadrează în textele art.2 lit.a şi n din Legea nr.312 şi se pedepsesc conform art.3 al.1 şi 6 din aceeaşi lege;

Având în vedere că, din depoziţiile martorilor audiaţi în apărare, rezultă că acuzatul a fost un element distins al oştirii (declaraţia generalului Sănătescu şi Ion Mihalache, dosar anexa), că a aprobat pe generalul Iacobici când acesta a demisionat, întrucât nu a voit să angajeze grosul armatei dincolo de Nistru (declaraţia martorului general Iacobici), că a demisionat din guvern, spunând că răsboiul este o aventură a fostului Mareşal (declaraţia martorului general P.Vasilescu), că s-a oferit să ajute pe martorul Grünfeld Adolf, pentru ca acesta să nu fie internat în lagăr, ceea ce a şi obţinut;

Având în vedere că toate aceste împrejurări, ca şi arătările martorilor audiaţi tot în apărare: general Traian Teodorescu, general Nicolae Stoenescu, general A.Rizeanu, profesor universitar Gh.Ionescu-Siseşti, general Gh.Potopeanu, constituiesc în drept circumstanţe atenuante ce nu pot apăra de pedeapsă pe acuzat, dar care duc la micşorarea ei.

Că astfel fiind, acuzatul Ioan Sichitiu, general pensionar, urmează a fi condamnat să sufere 10 ani temniţă grea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.2 şi din aceeaşi lege, combinat cu art.157 Cod penal, trei ani detenţiune riguroasă pentru faptul prevăzut de art.2 lit.n din legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.1 din aceeaşi lege, texte ce au fost enunţate în şedinţa publică, degradare civică pe termen de 10 ani şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile.

În baza art.101 Cod penal, acuzatul va executa pedeapsa cea mai grea, adică 10 ani temniţă grea.

4. Acuzatul Ioan Marian, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat ca ministru al agriculturii şi domeniilor, în guvernul Ion Antonescu, de la 6 iunie 1943 până la 4 aprilie

1944 şi în această calitate s-a solidarizat cu politica dusă de acest guvern pentru continuarea războiului contra URSS şi Naţiunilor Unite.

Având în vedere că din actele de la dosar şi din recunoaşterea acuzatului se constată că numitul a funcţionat ca ministru al agriculturii şi domeniilor între datele sus arătate;

Având în vedere că acuzatul se apără susţinând că a intrat în guvern numai ca tehnician şi într-un moment când se începuseră tratative pentru ieşirea din răsboi a României;

Având în vedere că, din moment ce acuzatul a acceptat să facă parte dintr-un guvern care declarase şi continua răsboiul contra URSS şi Naţiunilor Unite, fără a fi fost obligat la aceasta, rezultă că el s-a solidarizat cu acţiunea politică întreprinsă de acest guvern, pentru continuarea răsboiului;

Că pentru ca această solidarizare să existe, nu este nevoie ca ea să fie unită cu fapte proprii şi concrete, ci ea se desprinde în mod neîndoios din participarea la opera de guvernare care se manifestă în voinţa de continuare a răsboiului;

Că, prin urmare, acuzatul a achesat la această acţiune şi şi-a asumat întreaga răspundere, făcându-se astfel vinovat de infracţiunea prevăzută de art.2 lit.a din Legea 312/945;

Având în vedere că apărarea invocată de acuzat este lipsită de eficienţă în cauză, deoarece responsabilitatea ce se degajează în cadrul acestui text din participarea la guvernare, nu este în funcţie de calitatea în virtutea căreea i s-a încredinţat demnitatea de ministru şi nici de momentul intrării în guvern, ci este legată exclusiv de acceptarea acestei demnităţi;

Că aceasta rezultă în mod neîndoielnic din art.2 al.a al Legii 312/945, care încriminează atât hotărîrea de declarare, cât şi hotărîrea de continuare a răsboiului şi, în fapt, este dovedit că răsboiul a continuat şi după ce acuzatul a primit demnitatea de ministru;

Având în vedere că, din depoziţiile martorilor audiaţi în apărare, reiese că acuzatul era socotit ca un excelent cunoscutor şi conducător al agriculturii şi că s-a hotărît cu multă greutate să primească demnitatea de ministru (declaraţia martorului prof.univ.Gh.Ionescu-Siseşti), că era socotit în guvern ca specialist (declaraţia martorului prof.univ. Ion Petrovici);

Având în vedere aceste împrejurări ca, de asemenea, şi demisia din guvern motivate pe cauză de boală, constituiesc în favoarea acuzatului circumstanţe atenuante ce pot avea drept urmare micşorarea pedepsei;

Că pe cale de consecinţă, acuzatul Ion Marian urmează a fi condamnat să sufere 10 ani temniţă grea, pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsită de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege, comb. cu art.157 Cod penal, texte enunţate în şedinţa publică, degradare civică pe acelaşi termen şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile.

5. Acuzatul Mircea Vulcănescu, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat în guvernul Antonescu ca subsecretar de stat la Ministerul Finanţelor, de la data de 27 ianuarie 1941 până la 23 august 1944, şi în această calitate militând pentru hitlerism a colaborat la toate actele de guvernare cu care s-a solidarizat, asumându-şi astfel răspunderea acestor fapte, deci, şi aceea de continuare a răsboiului, fapte ce sunt prevăzute de art.1 lit. a şi art 2 lit.a din Legea 312/945 şi sancţionate de art.3 al.1 şi 6 din aceeaşi lege;

Având în vedere că din actele de la dosar se constată că numitul a deţinut funcţiunea de subsecretar de stat la Ministerul Finanţelor între datele sus arătate.

Având în vedere că, din declaraţia acuzatului, coroborată cu actele dosarului, se constată că acesta a avut pe rând - sub ministeriatele celor trei miniştri ce s-au perindat la finanţe: generalul Stoenescu, Alexandru Neagu şi Gheron Netta, funcţiunea de informator, sfătuitor şi pregătitor al măsurilor tehnice-fiscale şi de supraveghetor al executării hotărîrilor ministerului, cum de asemenea în timpul ministeriatului Alexandru Neagu a preluat sarcina soluţionării efective a executării cheltuielilor de întreţinere a armatei române - în cadrul creditului de răsboi - şi pe aceea a supravegherii cheltuielilor departamentale civile, iar sub ministeriatul Gheron Netta a mai preluat şi sarcina rezolvării unei părţi din problemele conta-

bilității generale a statului, privind cheltuielile administrației civile;

Având în vedere că acuzatul se apără susținând că a fost numit în funcțiunea de subsecretar de stat ca tehnician și că, la data numirii, funcționa ca director al Dotării Publice, fiind mobilizat pentru lucru în Ministerul Finanțelor și că, nefuncționând ca ministru, nu a avut nici o răspundere politică, că nu a colaborat la toate actele guvernului, ci numai la acelea din sectorul economic și financiar, ce intrau în atribuțiile sale și chiar în unele din acestea din urmă a fost de altă părere; că nu a militat pentru hitlerism și nici nu s-a solidarizat cu toate actele guvernului;

Având în vedere că, deși acuzatul a intrat în guvern ca tehnician, totuși această calitate nu-l poate apăra de responsabilitate, deoarece răspunderea ce se degajează în cadrul Legii 312/945, privește pe aceia care au participat la opera de guvernare și această participare nu este în funcție de calitatea în virtutea căreea a intrat și a făcut parte din guvern, ci este legată exclusiv de participarea la guvernul al cărui efect se concretizează în fapte de militare pentru hitlerism și în hotărîrea de declarare sau continuare a răsboiului.

Că pentru aceleași motive nu este eficiența nici în cauză nici apărarea acuzatului că a funcționat ca subsecretar de stat și nu ca ministru, deoarece, deși este act în drept ca subsecretarii de stat nu au atribuțiuni proprii ci sunt numiți pe lângă ministere lucrând în lipsa de atribuțiuni fixate prin legi speciale, numai prin delegațiune expresă dată de misterul respectiv, totuși responsabilitatea lor rămâne angajată în cadrul Legii 312/945, care își găsește isvorul într-un instrument internațional, care este convenția de armistițiu și această lege nu poate fi interpretată decât în sensul urmărit de legiuitor, pentru că a admite contrariul, ar însemna că legea este lipsită de sens, ori nu aceasta a putut fi intenția legiuitorului.

În ce privește activitatea acuzatului:

Având în vedere că acesta a luat parte la 68 consilii de miniștri și la 58 ședințe ale delegației economice, ocupându-se și de problema finanțării armatei germane venite în România:

Având în vedere că, deși acuzatul susține că această finanțare a fost impusă de prezența trupelor germane sosite în țară înainte de numirea lui ca subsecretar de stat, totuși aceasta nu poate să înlăture responsabilitatea sa, dat fiindcă acuzatul a contribuit la rezolvarea problemei acestei finanțări și a înlesnit astfel mărirea contingentului acestor trupe;

Având în vedere că această contribuție unită cu activitatea desfășurată la Ministerul Finanțelor, unde acuzatul a fost un colaborator necesar, datorită capacității sale tehnice, este de natură a forma Curții convingerea că, prin faptul său, a militat pentru hitlerism;

Că acest fapt se încadrează în dispozițiunile art.1 lit.a din Legea 312/945, text care nu se referă numai la permisiunea inițială a intrării trupelor germane pe teritoriul țării;

Având în vedere că întrucât acuzatul a continuat să rămână în guvern și după data declarării răsboiului contra URSS și să conlucreze cu acesta până la 23 august 1944, rezultă că el s-a solidarizat cu acțiunea întreprinsă de guvernul Ion Antonescu, pe care a înțeles să-l sprijine și astfel a achiesat la hotărîrea de continuare a răsboiului contra URSS și Națiunilor Unite și prin aceasta s-a făcut vinovat de faptul prevăzut în art.2 lit.a din Legea 312/945;

Având în vedere că din dispozițiile martorilor audiați în apărare rezultă că acuzatul a ținut în anul 1933 conferința privind sistemele economice și cooperatiste în Rusia Sovietică (declarația martorului prof.univ.Dimitrie Gusti), că în timp ce era subsecretar de stat lua apărarea celor mulți și mici (declarația martorului Dumitru Georgescu), că la Consiliile de Miniștri s-a menținut în cadrul atribuțiunilor ce-i fuseseră fixate (declarația martorului Nic.Stoenescu), că nu a luat parte la Consiliile de Miniștri cu caracter militar sau de ordine publică (declarația martorului col. Radu Davidescu), că a fost un element de valoare al generației sale (declarația martorului prof.Vasile Băncilă), că a fost solicitat de miniștrii Alexandru Neagu și Gheron Netta să rămână subsecretar de stat (declarația martorului Alex.Tomoroveanu);

Având în vedere că aceste împrejurări constituiesc în favoarea acuzatului circumstanțe

atenuante ce nu-l pot apăra de pedeapsă, dar care duc la micşorarea acesteia;

Că, de asemenea, din depoziţiile martorilor N.Georgescu-Roegen, Dr.Dumitru Georgescu, Paul Stelian, Const.Angelescu, Henri Stahl, Gh.Creţianu, George Pascu, Şt.Vasilescu, Dumitru Iordan, Socrate Mardare, Radu Cioculescu, Ion Petrovici şi Anton Dumitriu, nu rezultă decât tot împrejurări ce pot fi privite ca circumstanţe atenuante;

Că astfel fiind, acuzatul Mircea Vulcănescu urmează a fi condamnat pentru faptul prevăzut de art.1 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.1 din aceeaşi lege, să sufere 3 ani detenţiune riguroasă, iar pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege, combinat cu art. 157 cod penal, urmează a fi condamnat să sufere 8 ani temniţă grea, degradaţiune civică pe termen de 8 ani şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile;

În baza art.101 cod penal, acuzatul va executa pedeapsa cea mai gravă, adică 8 ani temniţă grea.

6. Acuzatul Alexandru Marcu, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat în guvernul Ion Antonescu ca subsecretar de stat la Ministerul Propagandei, al cărui titular era Mihai Antonescu, de la data de 4 decembrie 1941, până la 23 august 1944; că ceea ce a determinat numirea şi menţinerea sa în această funcţiune au fost pe deoparte relaţiile strânse ce numitul avea cu Italia, dânsul fiind profesor de limba şi literatura italiană la Facultatea de litere din Bucureşti, precum şi atitudinea favorabilă fascismului manifestată public în anul 1941, iar pe de altă parte prietenia şi încrederea lui Mihai Antonescu;

În actul de acuzare se arată că la 3 martie 1941, deci cu câteva luni înainte de începerea răsboiului - numitul acuzat a rostit la Radio, în cadrul «Orei italiene» o conferinţă intitulată «Mussolini», prin care căuta să înfăţişeze pe acesta ca pe un om politic genial, urmată de o alta tot în cadrul orei italiene despre marşul asupra Romei, în care făcea apologia fascismului, că, de asemenea - după cum arată actul de acuzare - la 18 august 1941, cu ocazia trecerii trupelor italiene spre frontul de Est, acuzatul a salutat aceste trupe într-o conferinţă la Radio, conferinţă ce a fost reprodusă şi în ziare şi că a semnat un protocol privind cinematografia cu Ministerul Propagandei Germane, prin care Germania îşi asigura posibilitatea de propagandă în România, îngrădindu-se dreptul de filmare al organelor române;

Având în vedere că toate aceste acuzaţii au fost încadrate de actul de acuzare în dispoziţiunile art.1 lit.b şi art.2 lit.a şi în Legea 312/945, iar Curtea de Apel, Secţia VIII-a, nu a mai examinat acuzarea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.n acesta nefiind susţinut oral de Parchetul General;

Având în vedere că, întrucât procesul a venit spre judecare în faţa acestei instanţe în urma casării, iar potrivit art.442 proc.pen. folosirea unei căi de atac nu poate creea o situaţie mai grea celui ce a exercitat-o, rezultă că acuzaţia pentru faptul prevăzut de art.2 lit.n nu mai poate face obiectul vreunei discuţiuni;

Având în vedere că din actele de la dosar şi din recunoaşterea acuzatului, rezultă că acesta a funcţionat ca subsecretar de stat la Ministerul Propagandei de la 4 decembrie 1941 până la 23 august 1944, că a ţinut conferinţele menţionate şi că, de asemenea, a semnat protocolul arătat (vezi declaraţia din 3 iulie 1945 dată la Acuzatorul Public);

Având în vedere că în apărare acuzatul susţine, pe de o parte, că nu a avut o activitate politică la Ministerul Propagandei Naţionale, aceasta aparţinând titularului Departamentului care era Mihai Antonescu şi care singur da directivele pentru orice fel de propagandă pentru presă, radio, cinematografie etc. şi că el - acuzatul - a avut numai atribuţiuni administrative, iar pe de altă parte, că acele conferinţe încriminate aveau numai un caracter literar, fiind lipsite de orice substrat politic şi că protocolul menţionat nu poartă semnătura sa; că întrucât a funcţionat ca subsecretar de stat, iar nu ca ministru, nu şi-a angajat nici o răspundere politică;

Având în vedere că propaganda, ori cum ar fi făcută, formează una din armele cele

mai importante în a câştiga opinia publică şi a contribuit la realizarea efortului de răsboi şi că, pusă sub egida statului, cu atâtea posibilităţi, ea capătă o covârşitoare importanţă;

Având în vedere că acuzatul, doctor în litere al Institutului de studii superioare şi perfecţionare de la Florenţa, membru al Şcoalei Române din Roma, profesor de limba şi literatura italiană de la Facultatea de litere şi filosofie din Bucureşti, delegat la diferite congrese italiene şi membru corespondent al diferitelor instituţii din Italia, fiind şi premiat de Academia Italiană în anul 1939 cu Marele Premiu pentru străini «San Remo» (vezi memoriul acuzatului de la dosar) era cunoscut ca un specialist în materie atât la noi, pe cât era de apreciat în cercurile italiene;

Că, datorită acestor multiple situaţii, cuvântul său avea o deosebită greutate şi o mare influenţă asupra celor care-l ascultau şi deci era cu atât mai periculos pentru propaganda pe care o făcea în favoarea fascismului;

Ca o ilustrare a ideilor sale şi a modului în care înţelegea să se încadreze în această apologie, acuzatul adresează la 18 august 1941, înainte de a fi fost numit subsecretar de stat, un salut trupelor italiene intrate în România, în drum spre frontul de Est (vezi recunoaşterea de la Acuzatorul Public) din care citām: «O predestinare care transformă evenimentele actuale într-un moment unic cu adevărat, face ca faptele şi conştiinţa celor doi geniali conducători ai Italiei şi Germaniei să afle în faptele şi în conştiinţa Conducătorului României, acelaşi har dumnezeiesc de care s-a învrednicit Ştefan cel Mare al Moldovei în lupta contra Asiei de atunci, spre binele şi dăinuirea lumii noastre;

Iar noi aceia care acum 20 de ani am fost cu cea mai sinceră pornire a tinereţii la îndârjita luptă deslănţuită de Duce împotriva Asiei Roşii, care înaintase până în inima Italiei şi a lumii, iar apoi am asistat la triumfalul marş asupra Romei, putem cuprinde tot adâncul cuvintelor rostite de Duce acum câteva săptămâni în faţa diviziilor pe care le trimitea să lupte alături de noi şi de germani;

Amintiţi-vă că astăzi nu ar exista marş asupra Moscovei, marş care va fi în mod infailibil viguros, dacă acum 20 de ani nu ar fi existat marşul asupra Romei şi dacă fascismul nu ar fi fost cel dintâi care să ridice spada împotriva bolşevismului (şi mai departe:) ne-a ajutat Dumnezeu în permanenţa cea mai prelungită în istorie, ca sufletul nostru naţional să nu se înterupă, să nu fie desminţit de nicăieri; o confirmă în clipele acestea voinţa Ducelui de a lega o dată mai mult destinele României de ale Romei, prin legământul de viaţă şi de moarte al sângelui;

Sub semnul acestui legământ, ne pregătim cu sufletul reîmprospătat în jertfa curajului şi a biruinţei de acum, să ne îndreptăm aşezarea în lumea de mâine, pe care o fac posibilă soldaţii Führerului, ai Ducelui Mussolini şi ai Generalului Antonescu. Pe cei dintâi i-a însoţit pe plaiurile nistriene recunoştinţa fraţilor în moarte şi victorie, sub aceiaşi comandă românească cu vitejia soldaţilor noştri, pe ceilalţi luptători ai Italiei fasciste îi petrecem acum pe acelaşi câmp de bătălie, cu flori culese de bucuria şi mândria noastră cea mai veche, cu încredere că întoarcerea comună din marea luptă va însemna o mare biruinţă şi o nouă întoarcere spre adevăratul destin al Romei şi al nostru alături de ea».

Din aceste manifestări rezultă, fără posibilitate de îndoială, că acuzatul a colaborat la opera de fascizare a ţării, iar activitatea sa ca subsecretar de stat al Ministerului Propagandei Naţionale urmează aceeaşi cale şi se solidarizează până la 23 august 1944 cu regimul de dictatură al lui Ion Antonescu, după cum se constată din însăşi desvăluirea acuzatului, într-o scrisoare adresată lui Mihai Antonescu, din care extragem: «cu asigurarea străduinţei ce voi depune şi în viitor pentru ca în limita puterilor mele să pot seconda cu devotament şi bună credinţă fapta istorică pe care zi de zi, alături de domnul Mareşal, o înscrieţi în cartea neamului» (vezi pagina 72 dosar anexa);

Având în vedere că, întrucât acuzatul a acceptat funcţiunea de subsecretar de stat al Ministerului Propagandei Naţionale şi a făcut parte dintr-un guvern ce declarase răsboi, pe care apoi l-a continuat fără să fi schiţat vreo acţiune de desolidarizare, rezultă că el şi-a asu-

mat întreaga răspundere a faptelor sale, fapte ce se încadrează în textele art.1 lit.b şi art 2 lit.a din Legea 312/945, prin participarea la opera de guvernare, legată numai de primirea demnităţii de ministru sau de subsecretar de stat, ce se concretizează ca voinţă colectivă a guvernului în hotărîrea de continuare a răsboiului;

Având în vedere că, în timpul când a funcţionat ca subsecretar de stat, acuzatul nu a dat indicaţiuni politice oficiilor de difuzare ce aparţineau administrativ de Ministerul Propagandei Naţionale (declaraţia martorilor Oscar Walter Cizek şi Eliza Hagi Anton), că n-a participat la organizarea expoziţiilor antisovietice din Bucureşti şi Bucovina (declaraţia martorului C.H.Niculescu), că, în timp ce era decan, n-a luat atitudine împotriva studenţilor antifascişti de la Facultatea de litere din Bucureşti (declaraţia martorilor Alexandru Balaci şi M.Popescu-Spineni) că, de asemenea, din declaraţiile martorilor Emil Condurache, Mihail Isbăşescu, C.H.Niculescu, Cirgiliu Biţa, I.Petrovici, D.Russo şi Olga Eftimiu, propuşi în apărare şi audiaţi în faţa acestei Curţi, rezultă anumite împrejurări ce în drept vor duce prin apreciere la acordare de circumstanţe atenuante, iar nu la înlăturarea faptelor, ce rămân în întregime dovedite;

Că astfel fiind, acuzatul Alexandru Marcu urmează a fi condamnat pentru faptul prevăzut de art.1 lit.b şi pedepsit de art.3 al.1 din Legea 312/945, combinat cu art 157 c.p. urmează a fi condamnat la 12 ani temniţă grea, degradaţiune civică pe termen de 12 ani şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile;

În baza art. 101 cod penal, acuzatul va executa pedeapsa cea mai grea; 12 ani temniţă grea.

7. Acuzatul Gheorghe Jienescu, general aviator în rezervă, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat în guvernul Ion Antonescu ca subsecretar de stat la Ministerul Aerului şi Marinei, de la 10 septembrie 1940, până la 10 octombrie 1940, iar de la 10 octombrie 1940 până la 23 august 1944, numai ca subsecretar de stat al aviaţiei; că în această calitate a militat pentru hitlerism, dând putinţa trupelor germane să se aprovizioneze din România cu benzina necesară desăvârşirii scopurilor lor politico-militare; că activitatea ce a desfăşurat era în legătură cu pregătirea, declararea şi continuarea răsboiului şi cuprinde: permiterea trupelor germane operative să intre pe teritoriul ţării şi pregătirea atacului contra URSS şi că a contribuit cu fapte proprii la aservirea vieţii economice a ţării.

Actul de acuzare sprijină acuzaţiile pe următoarele acte şi fapte:

Ordinul de zi nr.1 din 22 iunie 1941, dat de către acuzat către aviatori;

Convenţiunea încheiată la 21 ianuarie 1941 între Befehlshaber der Deutschen Luftwaffenmission in Rumänien pe deoparte şi Ministerul Economiei Naţionale şi Subsecretariatul de Stat al Aerului pe de altă parte, prin care s-a stabilit rafinarea unui singur fel de benzină denumit carburant B-4, atât pentru aviaţia germană, cât şi pentru cea română, convenţie urmată de protocolul din 1 august 1941;

Protocolul din 27 iulie 1942 încheiat de Ministerul Economiei Naţionale şi Subsecretariatul de Stat al Aerului cu Ministerul german al Aerului referitor la producţia benzinei de aviaţie în România;

Conferinţa ţinută la Radio în ziua de 20 iulie 1943, cu ocazia Zilei Aviaţiei prin care se pretinde că acuzatul a făcut apologia răsboiului;

Vizita făcută de acuzat la Berlin, însoţind pe fostul Mareşal Antonescu (vezi dosarul anexă pag.25);

Având în vedere că toate aceste acuzaţiuni au fost încadrate de actul de acuzare în dispoziţiunile art.1 lit.a şi b şi art. 2 lit. a şi o din Legea 312/945, iar Curtea de Apel Secţia VIII-a nu a mai examinat acuzarea pentru faptele prevăzute de art.1 lit.a şi art.2 lit. a acestea nefiind susţinute oral de Parchetul General;

Având în vedere că, întrucât procesul a venit spre judecare în faţa acestei instanţe, în urma casării, iar potrivit art.422 pr.pen. folosirea unei căi de atac nu poate creea o situaţie

mai grea celui ce a exercitat-o, rezultă că acuzațiile pentru faptele prevăzute de art.1 lit.a şi art.2 lit. o nu se mai pot discuta;

Că astfel fiind, rămân a fi examinate numai acuzațiile încadrate în art.1 lit.b şi art.2 lit.a din Legea 312/945, adică militare pentru hitlerism şi participare la hotărîrea de declarare şi continuare a răsboiului;

Având în vedere că, din actele de la dosar şi din recunoaşterea acuzatului, se constată că acesta a funcționat ca subsecretar de stat al aerului între datele sus arătate;

Având în vedere că Subsecretariatul de Stat al Aerului, deşi depindea în mod ierarhic de Ministerul Apărării Naționale, totuşi lucra în mod independent, fapt ce rezulta din aceea că încheia convenţiuni cu Reich-ul german, fără participarea Ministerului Apărării Naționale;

Având în vedere că Misiunea Aeronautică Germană, sosită în România în luna octombrie 1940, a cerut să i se pună la dispoziție 10 mii mc spaţiu în rezervoarele de la stația de pompe Teleajen, proprietatea CFR-ului, 10 mii mc de benzină de avion sub forma de împrumut şi să se asigure alimentarea avioanelor germane pe teritoriul nostru cu benzină şi ulei de aviație, iar mai târziu germanii au cerut să li se îngăduie a creea stocurile de benzină de avion necesare acțiunilor lor din Sud-Est;

Având în vedere că aceste cereri au fost aprobate de către Subsecretariatul de Stat al Aerului, şi s-a pus la dispoziția susarătatei misiuni prin Societatea Astra Română cantitatea de 2537 tone benzină de aviaţie şi capacitatea de rezervoare necesare la Teleajen şi Pallas;

Având în vedere că, prin convenţia încheiată la 21 ianuarie 1941 de Ministerul Economiei Naționale şi Subsecretariatul de Stat al Aerului pe de o parte şi statul german - reprezentat prin Misiunea Aeronautică Germană - pe de altă parte (vezi dosarul anexă pag.34-36), se prevede că întreaga producţie de benzină octanică, cum şi stocurile respective, sunt la dispoziţia aviaţiei germane şi române astfel:

Stocurile şi producția din Depozitul Teleajen şi din depozitele ce se vor construi ca proprietate a Misiunii Militare Germane, iar stocurile şi producţia din depozitele de rezervă ca proprietate a Subsecretariatului de Stat Român al Aerului;

De asemenea, prin art.3 din convenţie se prevede că producţia de benzină octanică trebuie să fie sporită la maximum, iar exportul acestei benzine este prohibit şi că se creează numai un singur tip de carburant de 90 octani, comun carburantului german B 4, urmând ca pentru preparaţia acestuia să fie aduşi specialişti germani;

Având în vedere că, din protocolul din 27 iulie 1942, semnat de acuzat şi dublat de Deciziile Ministerului Economiei Naționale nr. 62.242 şi 62.243 publicate în Monitorul oficial nr. 189/1941 se constată că se ceda Germaniei 12/17 din stocurile de benzină ale Subsecretariatului de Stat Român al Aerului, rezervându-se pentru România 5/17 dintr-o producţie maximă de circa 8.000 tone lunar, ceea ce reprezenta 5.650 tone pentru germani şi 2.350 tone pentru români (vezi pag.40, dosarul anexă);

Că prin acelaşi protocol ce era considerat ca o măsură de răsboi (pct.7) se mai ceda Germaniei cantitatea de 10.350 tone din stocurile de benzină proprii ale aviației noastre, iar 4.000 tone din stocurile sale de la rafinării (pct.4);

Având în vedere că prin protocolul din 1 august 1941 - semnat de acuzat - considerat tot ca o măsură de răsboi şi care s-a încheiat în vederea continuării convenţiei din 21 ianuarie 1941 (vezi pag.37-39 dosar anexa) s-a stabilit - întrucât germanii aveau lipsă de benzină din cauza distrugerilor cauzate prin bombardamentele aliaţilor - să se trimită în Germania 25.000 tone benzină de avion, ceea ce s-a şi executat de fapt;

Având în vedere că, întrucât pe de o parte acest protocol cât şi protocolul din 27 iunie 1942, erau considerate drept măsuri de răsboi şi că executarea lor nu putea fi împiedicată de nici o consideraţie de ordin economic (vezi art.5 şi 7 respectiv) şi că obligaţiile luate de Subsecretariatul de Stat al Aerului au fost executate prin alimentarea tot mai masivă a aviaţiei germane cu carburanți, iar pe de altă parte că declararea şi continuarea răsboiului au putut fi

hotărîte ţinându-se seama de concursul ferm al acuzatului în cadrul aeronauticii române;

Că astfel fiind faptele ce se pun în sarcina acuzatului, după cum au fost susţinute oral în instanţă de către reprezentantul Ministerului Public, se privesc ca dovedite şi ele se încadrează în textul art.1 lit.b şi art.2 lit.a din Legea 312/945;

Având în vedere că în apărare acuzatul susţine că, funcţionând ca subsecretar de stat iar nu ca ministru, nu şi-a angajat nici o responsabilitate politică şi că fiind general în activitate, numirea sa ca subsecretar de stat trebuie considerată ca un serviciu comandat ce i s-a încredinţat datorită cunoştinţelor sale tehnice şi s-a făcut prin ordin de zi;

Având în vedere că această apărare nu poate fi privită ca întemeiată, deoarece acuzatul nu era în raport de subordonare faţă de fostul Mareşal Antonescu, decât sub raport militar, ori o astfel de demnitate - fiind de natură politică - putea fi refuzată chiar de acuzat, care nu putea fi tras la răspundere pentru acest fapt ce nu avea nici o legătură cu serviciul militar comandat, care priveşte numai disciplina şi ierarhia, raportate însă la servicii şi comenzi de ordin militar, iar nu la funcţiuni de natură politică;

Că, în afară de aceasta, întrucât prin art.14 din Convenţia de Armistiţiu, s-a impus obligaţia: Guvernul şi Înaltul Comandament Român se obligă să colaboreze cu Înaltul Comandament Aliat (Sovietic) la arestarea şi judecarea persoanelor acuzate de crime de răsboi, iar Legea 312/945 îşi are isvorul în această convenţiune, rezultă că în interpretarea ei trebuie să se ţină seama de obiectivul urmărit de legiuitor - pentru că a admite contrariul, ca prin art.14 al acestei convenţiuni s-a impus numai pedepsirea celor ce au comis crime de răsboi prin fapte personale, depăşind regulile internaţionale ale răsboiului - ar însemna că legea este lipsită de sens şi nu poate avea o aplicaţie justă şi legitimă, ceea ce nu a putut fi intenţia legiuitorului;

Că astfel fiind şi întrucât acuzatul a acceptat demnitatea de subsecretar de stat, deci o funcţiune de ordin politic, rezultă că el şi-a asumat întreaga răspundere decurgând din această situaţiune, iar faptele ce i se impută intră sub incidenţa Legii 312/945;

Având în vedere că, din depoziţiile martorilor audiaţi în apărare rezultă că acuzatul a procurat datele necesare planului ce se întocmea de către Marele Stat Major, pentru o eventuală întoarcere a armelor contra germanilor (declaraţia martorilor general Leonida Paul, general Nicolae Stoenescu, colonel Radu Davidescu), că a dispus ca medicii români să dea asistenţă şi populaţiei civile de peste Nistru (declaraţia martorului colonel dr.Athanasie Balaban), că a intervenit şi a obţinut expulzarea unui instructor german, care, împreună cu elevi români, s-a dus să viziteze locul unde fusese omorît Corneliu Codreanu (declaraţia martorului colonel comandor Botez);

Având în vedere că toate aceste împrejurări constituiesc în favoarea acuzatului circumstanţe atenuante, ce pot duce la micşorarea pedepsei;

Că, de asemenea, arătările martorilor general Iosif Iacobici, Constantin Dragu, Mihail Bosoancă, comandor Nicolae Pop, general Socrate Mardare, Gh.Andone, general V.Davidescu şi Mircea Vulcănescu, nu pot fi privite decât tot ca împrejurări de natură a duce la atenuarea pedepsei;

Că astfel fiind, acuzatul Gheorghe Jienescu, general aviator în rezervă, urmează a fi condamnat să sufere 5 ani detenţiune riguroasă pentru faptul prevăzut de art.1 lit.b din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al. 1 din aceeaşi lege şi 20 de ani temniţă grea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege combinată cu art.157 cod penal, texte ce s-au enunţat şi în şedinţa publică, degradaţiune civică pe termen de 20 de ani şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile.

În baza art.101 cod penal, acuzatul va executa pedeapsa cea mai grea: 20 de ani temniţă grea.

8. Acuzatul Stavri Ghiolu, profesor la Şcoala Politehnică, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat în guvernul Ion Antonescu ca subsecretar de stat la Ministerul Econo-

miei Naţionale de la data de 31 august 1942 până la 23 august 1944, în care calitate a luat parte la 24 şedinţe mai importante ale Consiliului de Miniştri, între care cele din 29 aprilie, 8 iunie şi 21 iunie 1944, în care s-a discutat continuarea răsboiului şi aservirea economică a ţării, cum şi la mai multe şedinţe importante ale Delegaţiei Economice, în care s-au discutat măsuri în folosul Germaniei hitleriste şi pentru răsboi şi că a fost însărcinat cu evacuarea instalaţiilor din Odessa;

Având în vedere că aceste acuzaţii au fost încadrate de actul de acuzare în dispoziţiile art.2 lit.y şi o din Legea 312/945, iar Curtea de Apel Secţia VIII-a nu a mai examinat acuzarea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.o, aceasta nefiind susţinut oral de Parchetul General;

Având în vedere că întrucât procesul a venit spre judecare în faţa acestei instanţe în urma casării, iar potrivit art.422 proc.penală folosirea unei căi de atac nu poate crea o situaţiune mai grea celui ce a exercitat-o, rezultă că acuzarea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.o nu mai poate face obiectul vreunei discuţiuni;

Având în vedere că din actele de la dosar şi din interogatoriul acuzatului se constată de fapt următoarele:

Numitul a funcţionat ca subsecretar de stat la Ministerul Economiei Naţionale, pentru industrie, comerţ şi mine, de la data de 31 august 1942 până la 23 august 1944 şi în acest timp a participat la şedinţele Consiliului de Miniştri şi ale Delegaţiei Economice sus arătate; că, în timpul funcţionării sale a avut din conducere următoarele sectoare: Industrial, Comerţul Interior şi Exterior, Mine şi Petrol, după cum rezultă din legea organică din 17 septembrie 1942 a acestui subsecretariat, publicată în Monitorul Oficial nr. 217/942, că în sectorul industrial a exercitat controlul înfiinţării de noi industrii, urmărind activitatea celor existente, în afară de industria metalurgică, alimentară şi de săpun; că în sectorul comerţului exterior a supravegheat executarea schimburilor cu străinătatea, iar în sectorul minelor şi petrolului a dispus intensificarea extragerilor din subsolul românesc (vezi memoriul acuzatului în dosarul anexă);

Având în vedere că, în apărare, acuzatul susţine că nu a îndeplinit funcţiunea de ministru şi deci nu şi-a angajat o responsabilitate politică şi că a avut numai un rol de tehnician;

Având în vedere că această apărare este inoperantă în cauză, deoarece responsabilitatea ce se angajează în cadrul art.2 lit.a din Legea 312/945 din participarea la opera de guvernare, este legată numai de primirea demnităţii de ministru sau subsecretar de stat, ce se concretizează ca voinţa colectivă a guvernului în hotărârea de continuare a răsboiului;

Având în vedere că, întrucât acuzatul a primit să facă parte dintr-un guvern care declarase şi continua răsboiul contra URSS şi Naţiunilor Unite, fără a fi fost obligat la aceasta, reiese că s-a solidarizat cu acest guvern şi a aprobat politica de continuare a răsboiului;

Această concluzie se trage şi din aceea că a colaborat prin fapte proprii ce a desfăşurat în cadrul activităţii sale, după cum s-a arătat mai sus şi pe care le-a continuat până la 23 august 1944, fără să se fi desolidarizat de acţiunea dusă de guvern în continuarea răsboiului;

Că, prin urmare, acuzatul a achiesat la hotărîrea de continuare a răsboiului, achiesare cerută ca element constitutiv al infracţiunii prevăzute de art.2 lit.a din Legea 312/945, iar faptul său se încadrează în acest text de lege;

Având în vedere că, din depoziţiile martorilor audiaţi în apărare, rezultă că acuzatul punea piedici exportului în Germania (declaraţia martorului N.Georgescu-Roegen), că apăra interesele ţării faţă de cererile germanilor (declaraţia martorilor C.Antonie, ing.Dumitru Lascu, inginer Ionescu), că dorea să se retragă din viaţa publică (declaraţia martorului Anton Dumitriu);

Având în vedere că toate aceste împrejurări ca şi declaraţiile martorilor general Gh.Potopeanu şi Mircea Vulcănescu, constituiesc în favoarea acuzatului circumstanţe atenuante, ce pot duce la micşorarea pedepsei;

Că, astfel fiind, acuzatul Stavri Ghiolu urmează a fi condamnat pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege, comb. cu art.157

cod penal, texe ce s-au enunţat în şedinţa publică, să sufere 8 ani temniţă grea, degradare civică pe acelaşi termen şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile;

9. Acuzatul Ovid Vlădescu, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat în guvernul Ion Antonescu ca subsecretar de stat la Ministerul Romanizării, Colonizării şi Inventarului de la data de 6 noiembrie 1943 până la 23 august 1944 şi că în această calitate a elaborat legile nr.36, 59 şi 286/944 cu caracter rasial, prin care a urmărit concepţiunea politică a regimului în acord cu concepţia vremii.

Având în vedere că din actele de la dosar, între care se afla şi declaraţia acuzatului, se constată că acesta a funcţionat ca subsecretar de stat între datele sus arătate;

Având în vedere că numitul acuzat, în calitate de subsecretar de stat la Romanizare, Colonizare şi Inventar a elaborat următoarele legi:

Legea nr.36 publicată în Monitorul Oficial nr.19 din 24 ianuarie 1944 pentru organizarea Subsecretariatului de Stat al Romanizării, Colonizării şi Inventarului;

Legea nr.59 publicată în Monitorul Oficial nr.28 din 3 februarie 1944, privitoare la modul de repartizare a încasărilor făcute de către Centrul Naţional de Romanizare şi

Legea nr.286 publicată în Monitorul Oficial nr.143 din 22 iunie 1944, privitoare la organizarea Centrului Naţional de Romanizare;

Având în vedere că aceste legi aveau ca scop formarea şi perfectarea unui cadru unitar al legilor făcute în anul 1941, prin care se fixa situaţia juridică a evreilor din România, făcând discriminări de ordin rasial între cetăţeni şi stabilind modul de transmisiuni a bunurilor aparţinând evreicelor căsătorite cu români de origine etnică (vezi art.79 din legea 286/944);

Având în vedere că, întrucât acuzatul a făcut parte din guvernul Antonescu, care declarase şi continua răsboiul contra URSS şi Naţiunilor Unite, fără a fi fost obligat la aceasta, rezultă că el s-a solidarizat cu acest guvern şi a aprobat acţiunea politică întreprinsă în ce priveşte continuarea răsboiului, achiesând astfel la hotărîrea de continuare a acestui răsboi, achiesare cerută ca element constructiv al infracţiunii prevăzută de art.2 lit.a din Legea 312/945, iar faptul său se încadrează în acest text de lege;

Având în vedere că, întrucât numitul acuzat a elaborat legile sus menţionate, prin care se făceau discriminări rasiale, rezultă că faptul ce i se impută rămâne dovedit şi el se încadrează în art.2 lit.c din Legea 312/945;

Că astfel fiind, Curtea constată că faptele ce se impută acuzatului sunt dovedite şi faţă de neprezentarea lui în instanţă, îl condamnă la muncă silnică pe viaţă pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi sancţionat de art.3 al.1 din aceeaşi lege, texte ce s-au enunţat în şedinţa publică, degradare civică pe viaţă şi confiscarea averii în folosul statului cu titlul de despăgubiri civile;

În baza art.101 cod penal, acuzatul urmează a executa pedeapsa cea mai grea: munca silnică pe viaţă.

10. Acuzatul Constantin Şt.Constantin, general pensionar, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat ca subsecretar de stat la Ministerul Aprovizionării în guvernul Antonescu, de la data de 18 noiembrie 1941 până la 13 iulie 1943, s-a manifestat în activitatea sa prin aservirea către Germania hitleristă a bogăţiilor ţării, făcând o serie de concesiuni ce au implicat grave consecinţe economiei româneşti, precum şi pentru faptul că a achiesat la hotărîrea de continuare a răsboiului.

Având în vedere că, din actele de la dosar şi din interogatoriul acuzatului, se constată că numitul a funcţionat ca subsecretar de stat la aprovizionare între datele sus arătate;

Având în vedere că, în această calitate, acuzatul a dat deciziile nr. 637, 642, 696 şi 711 din 1942, prin care s-a acordat societăţilor germane: Agromex, Donugram, Agrex, Müller, Sudostropa, Solagra, Furajiera, Mausa, Agraria, Soia etc. o serie de concesiuni privind

colectarea oleaginoaselor şi cerealelor în folosul Germaniei:
Având în vedere că acuzatul nu contestă că aceste deciziuni poartă semnăturile sale şi se apără susţinând că a căutat să boicoteze realizarea acordurilor economice româno-germane, iar în ce priveşte societăţile germane pentru colectarea de cereale, le-a desfiinţat prin efectul legii 1093 din 18 decembrie 1941;
Având în vedere că, deşi aceste societăţi au fost desfiinţate la propunerea acuzatului, totuşi ele au fost reînfiinţate prin legea nr. 79/1942, de către acelaşi Subsecretariat al Aprovizionării, în timp ce la conducerea acestuia se găsea tot acuzatul;
Având în vedere că apărarea ce acuzatul îşi construieşte, ca fiind un subaltern al Ministerului Apărării Naţionale, nu avea concepţia şi iniţiativa acestor lucrări, ci numai execuţia, această apărare nu se priveşte ca întemeiată, întrucât din nici un act nu rezultă că acest minister a avut vreun amestec în fapt în conducerea şi activitatea subsecretariatului aprovizionării;
Că astfel fiind, acuzaţia de aservire economică a ţării ce se impută acuzatului pentru realizarea scopurilor hitleriste şi în detrimentul intereselor româneşti, rămâne dovedită;
Având în vedere că, în ceea ce priveşte apărarea invocată de acuzat că a funcţionat ca subsecretar de stat şi nu ca ministru, această situaţiune nu exlude responsabilitatea dedusă din art.2 lit.a a legii 312/945, întrucât acest text penalizează hotărîrea de declarare sau continuare a răsboiului, indiferent de demnitatea avută de cineva în guvern, fie ca ministru, fie ca subsecretar de stat;
Având în vedere că apărarea acuzatului, întemeiată pe faptul că era obligat să primească funcţiunea de subsecretar de stat, întrucât, fiind general în activitate, se afla în serviciu comandat, nu poate fi privită ca întemeiată, deoarece dânsul nu era în raport de subordonare faţă de fostul Mareşal Antonescu, decât sub raport militar, ori o astfel de demnitate fiind de natură politică, putea fi refuzată chiar de acuzat, care nu putea fi făcut răspunzător de acest fapt, care nu avea nici o legătură cu serviciul militar comandat, care priveşte numai disciplina şi ierarhia raportate însă la servicii şi comenzi de ordin militar, iar nu la funcţiuni de natură politică;
Că astfel fiind şi întrucât acuzatul a acceptat demnitatea de subsecretar de stat, deci o funcţiune de ordin politic, rezultă că el şi-a asumat răspunderea decurgând din această situaţiune;
Că, în afară de aceasta, întrucât prin art. 14 din Convenţia de Armistiţiu s-a pus guvernului în Înaltul Comandament Român obligaţia arestării şi judecării persoanelor acuzate de crime de răsboi, iar Legea 312/945 îşi are isvorul în această convenţie, rezultă că în interpretarea ei trebuie să se ţină seama de obiectivul urmărit de legiuitor, pentru că a admite contrariul, că prin art.14 din convenţiune s-a impus numai pedepsirea celor ce au comis crime de răsboi prin fapte personale, depăşind regulele internaţionale ale răsboiului, ar însemna că legea este lipsită de sens şi nu aceasta a putut fi intenţia legiuitorului;
Având în vedere că, întrucât acuzatul a primit să facă parte dintr-un guvern care declarase şi continua răsboiul contra URSS şi Naţiunilor Unite, rezultă că s-a solidarizat cu el şi a aprobat politica de continuare a acestui răsboi, achiesând de la hotărârea comună a guvernului de continuare a răsboiului şi colaborînd în sectorul său de activitate pentru ducerea la bun sfârşit a acestei hotărîri şi, în consecinţă, rămâne responsabil pentru faptele ce i se impută;
Având în vedere că aceste fapte se încadrează în art.2 lit.a şi art.2 lit.c din Legea 312/945 şi se sancţionează potrivit art.3 al.2 şi 6 şi art.3 al.1 din aceeaşi lege;
Având în vedere că din depoziţiile martorilor audiaţi în apărare rezultă că acuzatul nu a luat parte la festivităţile germane (declaraţia martorei Silvia Maxim), că a condus după 23 august 1944 operaţiile de luptă contra germanilor (depoziţia martorilor comandor aviator Marin Anton, general Leonida Paul), că se opunea cererilor făcute de germani în ce priveşte exportul în Germania (declaraţia martorului Paul Stelian);
Având în vedere că aceste împrejurări constituesc în favoarea acuzatului circumstanţe atenuante, că, de asemenea, şi arătările martorilor Gheorghe Minescu şi Radu Davidescu

audiaţi la Secţia a VIII-a; general Niculae Stoenescu, Radu Cioculescu, Nicolae Bârjoveanu, August Filip şi Mircea Vulcănescu, audiaţi în faţa acesteiCurţi şi deci instanţa apreciind, găseşte că e cazul a se aplica aceste circumstanţe;

Că, fiind astfel, acuzatul Constantin Şt.Constantin, general pensionar, urmează a fi condamnat să sufere 10 ani temniţă grea, pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi sancţionat de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege - 5 ani detenţiune grea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.o din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.1 din aceeaşi lege, cu aplicaţia art.157 cod penal, texte ce s-au enunţat în şedinţa publică, degradare civică pe termen de 10 ani şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlu de despăgubiri civile.

În baza art.101 cod penal, acuzatul va executa pedeapsa cea mai grea: 10 ani temniţă grea.

11. Acuzatul Ion C.Petrescu, profesor universitar, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat ca subsecretar de stat la Ministerul Educaţiei Naţionale în guvernul Ion Antonescu, de la data de 4 octombrie 1941 până la 23 august 1944, în care calitate a colaborat la toate actele de guvernare şi s-a solidarizat cu acest guvern în voinţa de continuare a răsboiului contra URSS şi Naţiunilor Unite.

Având în vedere că din actele de la dosar şi din interogatoriul acuzatului se constată că acesta a funcţionat ca subsecretar de stat la Ministerul Educaţiei Naţionale între datele sus arătate;

Având în vedere că, întrucât acuzatul a acceptat să intre în guvernul Antonescu, care declarase şi continua răsboiul, fără a fi fost obligat la aceasta, rezultă că el s-a solidarizat cu guvernul şi cu hotărîrea acestuia de a continua răsboiul, fapte ce se desprind pe de o parte din împrejurarea că a păstrat această calitate până la 23 august 1944, iar pe de altă parte din aceea că numitul acuzat - om cu o superioară pregătire intelectuală - nu a întreprins nici o acţiune de desolidarizare faţă de regim.

Din aceste fapte ale sale, Curtea trage concluzia că acuzatul a înţeles să sprijine acest regim şi a achiesat astfel hotărîrea de continuare a răsboiului împotriva URSS şi a Naţiunilor Unite, achiesare cerută ca element constitutiv al infracţiunii prevăzută de art.2 lit.a din Legea 312/945.

Că, astfel fiind, responsabilitatea acuzatului rămâne în întregime angajată în cadrul acestui text de lege.

Având în vedere că, în apărare, acuzatul susţine că nu a îndeplinit funcţiunea de ministru şi deci nu şi-a angajat nici o răspundere politică şi că a avut numai un rol de tehnician;

Având în vedere că această apărare este lipsită de eficienţă în cauză, întrucât responsabilitatea ce se degajează în cadrul art.2 lit.a din Legea 312/945 nu este în funcţie de calitatea în virtutea căreea a făcut parte din guvern, ci este legată exclusiv de acceptarea demnităţii de ministru ori subsecretar de stat, care reflectează voinţa colectivă a guvernului în hotărîrea de a continua răsboiul şi, în fapt, este stabilit că răsboiul a continuat după ce acuzatul a primit funcţiunea de subsecretar de stat;

Având în vedere că, din depoziţiile martorilor propuşi în apărare şi audiaţi în faţa acestei Curţi, se constată că acuzatul a fost numit în această funcţiune, fiind considerat ca tehnician (declaraţia martorilor prof.univ.Ion Petrovici şi Dimitrie Gusti), că, la întrunirile cu directorii şi inspectorii şcolari prezidate de dânsul, nu se discutau decât probleme şcolare (declaraţia martorului Marin Nicolescu) şi că nici un membru al corpului didactic nu a avut de suferit pentru motivul că ar fi înclinat spre idei de stânga (declaraţia martorului prof. Radu Petre);

Având în vedere că, din adresa nr.312865/45 a Ministerului Educaţiei Naţionale, depusă la dosar, se constată că, la acest departament, nu s-a găsit nici un act sau lucrare, din care să reiasă că acuzatul a desfăşurat o activitate în legătură cu purtarea răsboiului sau de propagandă hitleristă, fascistă, legionară etc., din care cauză nici nu a fost epurat din

învăţământ;

Având în vedere că toate aceste împrejurări constituiesc în favoarea acuzatului puternice circumstanţe atenuante, ce pot avea drept urmare numai atenuarea pedepsei;

Că, pe cale de consecinţă, acuzatul Ion C.Petrescu, profesor universitar, urmează a fi condamnat să sufere 6 ani temniţă grea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege, combinat cu art.157 cod penal, texte ce au fost enunţate în şedinţa publică, degradare civică pe acelaşi termen şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlu de despăgubiri civile.

12. Acuzatul Victor Iliescu, general pensionar, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat în guvernul Ion Antonescu ca subsecretar de stat la Ministerul Educaţiei Naţionale pentru cursul extra-şcolar de la data de 15 februarie 1941 până la 15 noiembrie 1942, că în această calitate a ţinut două conferinţe la Radio şi a scos un volum de norme şi directive pentru educaţia tineretului extra-şcolar 1941-1942, în care se pretinde că a făcut apologia răsboiului antisovietic;

Având în vedere că, din actele de la dosar şi din interogatoriul acuzatului, se constată că acesta a funcţionat ca subsecretar de stat la Ministerul Educaţiei Naţionale între datele susarătate şi, deci, a făcut parte din guvernul care a declarat şi continuat răsboiul contra URSS şi Naţiunilor Unite;

Având în vedere că acuzatul nu a făcut nici un act de desolidarizare faţă de politica guvernului care a dus ţara la dezastru;

Că, astfel fiind, rezultă că el a achiesat la această politică şi a înţeles că se solidarizează cu guvernul atât în hotărîrea de declarare cât şi în cea de continuare a răsboiului;

Având în vedere că, în timpul cât a funcţionat ca subsecretar de stat, acuzatul s-a manifestat prin două conferinţe ţinute la Radio, una la 21 iulie 1941, intitulată «Educaţia tineretului român», iar alta la 23 octombrie 1941, intitulată «Din temeiurile educaţiei tineretului», cum şi prin publicarea în buletinul pregătirii militare extra-şcolare din februarie 1942 a unui articol intitulat «Conducătorul»;

Că, de asemenea, numitul s-a mai manifestat prin vizitarea Germaniei în luna martie 1942, împreună cu 40 educatori români, în urma căreea a înaintat fostului Mareşal un raport ce se află la dosar, cum şi prin elaborarea broşurii nr.3 cuprinzând norme şi directive pentru educaţia tineretului extra-şcolar.

Din această activitate desfăşurată de acuzat, rezultă că el s-a integrat şi a colaborat efectiv în guvernarea lui Ion Antonescu, care s-a caracterizat prin declararea şi continuarea răsboiului contra URSS şi Naţiunilor Unite, şi în consecinţă se face vinovat de infracţiunea prevăzută de art.2 lit.a din Legea 312/945.

Având în vedere că, chiar dacă broşura nr.3 susmenţionată, nu ar fi opera acuzatului, după cum arăta martorul Şt.Corciu, audiat în apărare, nici în acest caz faptul imputat nu poate fi înlăturat, deoarece răspunderea acuzatului rămâne angajată în cadrul art.2 lit.a, întrucât a făcut parte din guvernul care a hotărît declararea şi continuarea răsboiului;

Având în vedere că, în ceea ce priveşte apărarea invocată de acuzat, că a funcţionat ca subsecretar de stat şi nu ca ministru şi că, deci, nu şi-a angajat nici o răspundere politică, aceasta este lipsită de eficienţă în cauză, deoarece responsabilitatea ce se degajează în cadrul art.2 lit.a din Legea 312/945, este legată numai de participarea la opera de guvernare care a dus ţara la dezastru, iar nu de calitatea de ministru sau subsecretar de stat, pe care cineva a avut-o în guvern;

Având în vedere că, din depoziţiile martorilor audiaţi în apărare, reiese că acuzatul a refuzat să se ducă la Roma, pentru a nu lua contact cu fasciştii (declaraţia martorului D.Gigăreanu), că nu a făcut discriminări rasiale şi a arătat înţelegere pentru evrei (declaraţia martorilor Roza Horoviceanu, Marcel Abramovici, A.Londesberg, Solomon Zalman şi Hugo Horovitz);

Având în vedere că aceste împrejurări constituiesc în favoarea acuzatului circumstanțe atenuante ce pot duce la atenuarea pedepsei;

Că, astfel fiind, acuzatul Victor Iliescu, general pensionar, urmează a fi condamnat să sufere 10 ani temniță grea și degradare civică pe același termen, pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a, din Legea 312/945 și pedepsit de art.3 al.2 și 6 din aceeași lege, combinată cu art.157 cod penal, texte ce au fost enunțate în ședința publică, precum și confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile.

13. Acuzatul Nicolae Șova, general pensionar, trimis în judecată pentru faptul că a funcționat în guvernul Antonescu ca subsecretar de stat la Ministerul Apărării Naționale pentru Marină, de la 20 februarie 1943 până la 23 august 1944 și că a colaborat cu acest guvern cu care s-a solidarizat în voința de a continua războiul contra URSS și Națiunilor Unite.

Având în vedere că, din actele de la dosar și din interogatoriul acuzatului, se constată că acesta a funcționat ca subsecretar de stat pentru Marină între datele arătate;

Având în vedere că actul de acuzare se sprijină și pe faptul că acuzatul s-a solidarizat cu actele guvernului din care a făcut parte, solidarizare dedusă din aceea că a adresat Amiralului Tiellsen, șeful Statului Major German, o scrisoare în care, printre altele, spune că va sacrifica orice pentru reușita războiului;

Având în vedere că, întrucât Curtea de Apel, Secția a VIII-a, însărcinată cu judecarea, a înlăturat această scrisoare pentru motivele arătate în cuprinsul Deciziei sale, și procesul a venit în fața acestei Curți Secțiunea IX-a în urma casării, iar potrivit art.490 procedura penală în caz de casare, actele de instrucție urmate și notele cuprinzând cele arătate de intimat și martori, care nu au fost desființate prin admiterea recursului, își păstrează puterea, rezultă că această Curte nu mai urmează a examina scrisoarea încriminată, care a fost înlăturată de către Secția a VIII-a a acestei Curți;

Având în vedere că reprezentantul Parchetului General a susținut oral acuzarea pentru faptul că acuzatul a deținut funcțiunea de subsecretar de stat și în această calitate a participat la hotărîrea de continuare a războiului;

Considerând că, întrucât acuzatul a acceptat funcțiunea de subsecretar de stat și a făcut parte dintr-un guvern care declarase și continuase războiul contra URSS și Națiunilor Unite, rezultă că a achiesat la politica guvernului concretizată în hotărîrea de continuare a războiului, achiesare cerută ca element constitutiv al infracțiunii prevăzute de art.2 lit.a din Legea 312/945;

Că, astfel fiind, responsabilitatea sa este angajată în cadrul acestui text de lege.

Având în vedere că, în apărare, acuzatul susține în primul rând că nu a îndeplinit funcțiunea de ministru, ci numai pe aceea de subsecretar de stat, care nu angajează nici o răspundere politică, iar în al doilea rând, că, fiind general în activitate, numirea sa ca subsecretar de stat s-a făcut prin ordin de zi și trebuie considerată ca un serviciu comandat, pe care era obligat să-l primească;

Având în vedere că, întrucât responsabilitatea ce se degajează în cadrul art.2 lit.a din Legea 312/945 este legată exclusiv de participarea la opera de guvernare, iar nu de calitatea de ministru sau subsecretar de stat, pe care cineva a avut-o în guvern, rezultă că apărarea acuzatului este inoperantă în cauză.

Asupra apărării, privind serviciul comandat:

Având în vedere că această apărare este lipsită de eficiență în cauză, deoarece acuzatul nu era în raport de subordonare față de fostul Mareșal Antonescu, decât sub raport militar; ori funcțiunea de subsecretar de stat fiind de natură politică, putea fi refuzată chiar de acuzat, care nu rămânea răspunzător pentru acest fapt, și nu avea nici o legătură cu serviciul militar comandat, care privește numai disciplina și ierarhia raportate însă la servicii și

comenzi de ordin militar, iar nu la funcţiuni de natură politică;

Că, în afară de aceasta, întrucât prin art.14 din convenţia de armistiţiu s-a impus guvernului şi Înaltului Comandament Român obligaţia arestării şi judecării persoanelor acuzate de crime de răsboi, iar Legea 312/945 îşi are isvorul în această convenţiune, rezultă că în interpretarea ei trebuie să se ţină seama de obiectivul urmărit de legiuitor, pentru că a admite contrariul că, prin art.14 din convețiune, s-a impus numai pedepsirea celor ce au comis crime de răsboi, pentru fapte personale, prin fapte personale, depăşind regulele internaţionale ale răsboiului, ar însemna că legea este lipsită de sens şi nu aceasta a putut fi intenţia legiuitorului;

Având în vedere că, din depoziţiile martorilor audiaţi în apărare, rezulta că acuzatul a dispersat şantierele din Galaţi şi Turnu Severin, Giurgiu şi Constanţa, deşi germanii se opuneau, reuşind astfel să le salveze şi că a întrerupt navigaţia pe Dunăre, în timp ce fluviul era presărat cu mine magnetice, deşi germanii nu voiau aceasta (declaraţia martorului contraamiral August Roman), că a făcut toate diligenţele ca România să-şi execute obligaţiile ce le avea la gurile Dunării, pentru ca să nu se dea prilej Germaniei şi Italiei să intervină (declaraţia martorului viceamiral Preda Fundăţeanu), că fiind comandant al Corpului II Armată a luat parte la cucerirea Budapestei, luptând până în Munţii Cehoslovaciei şi a fost citat prin ordin de zi de către Înaltul Comandament Român, aducându-i-se mulţumiri de către Comandamentul Militar Sovietic (vezi anexele cu memoriul la dosar).

Având în vedere că toate aceste împrejurări ca şi declaraţiile martorilor Constantin Năstase, general în rezervă Nicolae Stoenescu, comandor Virgil Popescu, constituiesc în drept circumstanţe atenuante ce nu pot apăra de pedeapsă pe acuzat, dar care duc la micşorarea ei;

Că pe cale de consecinţă acuzatul urmează a fi condamnat să sufere 10 ani temniţă grea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege, combinat cu art.157 cod penal, texte ce s-au enunţat în şedinţa publică, degradare civică pe acelaşi termen şi confiscarea averii în folosul statului cu titlul de despăgubiri civile.

14. Acuzatul Ioan D.Enescu, arhitect trimis în judecată pentru faptul că funcţionând în guvernul Ion Antonescu ca subsecretar de stat la Ministerul Muncii, de la data de 5 iulie 1943 până la data de 23 august 1944, a căutat să susţină răsboiul contra URSS. Spre exemplificare, actul de acuzare arată că numitul a îndemnat la continuarea răsboiului prin articolul «Paştele şi Muncitorii», publicat în revista «Muncitorul Român» din 15 aprilie 1944 şi printr-o scrisoare adresată lui Von Killinger, ministrul Germaniei la Bucureşti. Că, în acelaşi scop, a sprijinit trimiterea şi menţinerea la muncă în Germania a muncitorilor români, făcând totodată propagandă în scris şi prin conferinţe în favoarea Germaniei hitleriste.

Având în vedere că, din actele de la dosar şi din interogatoriul acuzatului se constată că acesta a funcţionat ca subsecretar de stat la Ministerul Muncii între datele sus arătate;

Având în vedere că acuzatul, necontestând că este autorul articolului «Paştele şi Muncitorii», al articolului «Construcţia şi arhitectura Germaniei de azi», apărut în buletinul Asociaţiei Româno-Germane nr.3 din 3 iunie 1943, şi al conferinţei cu acelaşi subiect reprodusă în «Glasul micii industrii» din 20 martie 1943, se apără susţinând că ele nu au nici un caracter politic, după cum afirmă acuzatul;

De asemenea, în apărare, acuzatul, departe de a recunoaşte că a trimis muncitori români în Germania, susţine că a căutat să readucă în ţară pe muncitorii trimişi acolo de predecesorul său, în care scop a trimis în Germania pe secretarii generali ai acelui subsecretariat.

În apărare, acuzatul mai susţine că a intrat în guvern nu în vederea continuării răsboiului, ci dimpotrivă, pentru ca ţara să iasă din răsboi, întrucât fostul Mareşal Antonescu l-a asigurat că voieşte să iasă din răsboi, spunându-i că au început tratative în acest sens la Ankara, Madrid şi Stockholm şi că, chiar în acel moment, se duceau tratative la Roma de

către Mihai Antonescu în realizarea acestui scop; că, în orice caz, dânsul a avut numai un rol de tehnician, iar nu atribuţiuni politice, dat fiindcă a funcţionat ca subsecretar de stat şi nu ca ministru;

Având în vedere că Curtea de Apel, secţia a VIII-a, sesizată cu judecarea, a înlăturat pentru motivele arătate în cuprinsul deciziei sale, acuzaţia de trimitere la muncă în Germania a muncitorilor români şi nu a reţinut în sarcina acuzatului nici faptul că, prin scrierile încriminate acesta ar fi făcut propagandă în favoarea Germaniei hitleriste, fapt pe care l-a înlăturat;

Având în vedere că, întrucât procesul a venit în faţa acestei instanţe, în urma casării, iar potrivit art.490 procedură penală, în caz de casare actele de instrucţie urmate şi notele cuprinzând cele arătate de intimat şi de martor, care nu au fost desfiinţate prin admiterea recursului, îşi păstrează puterea, rezultă că această Curte nu mai urmează a examina acele acuzaţiuni ce au fost înlăturate de către Secţia a VIII-a a acestei Curţi;

Considerând că, întrucât acuzatul a acceptat să intre în guvernul Antonescu, în timp ce răsboiul continua şi fără să fi fost obligat la aceasta, rezultă că el s-a solidarizat cu guvernul şi a achiesat astfel la hotărîrea de continuare a răsboiului împotriva URSS şi Naţiunilor Unite, achiesare cerută ca element constitutiv al infracţiunii prevăzute de art.2 lit.a din Legea 312/945;

Că, astfel fiind, responsabilitatea acuzatului rămâne angajată în cadrul acestui text de lege.

Apărarea ce acuzatul îşi construieşte, anume că a acceptat să participe la guvern întrucât fostul Mareşal Antonescu îl asigurase că s-au pornit tratative în scopul ieşirii României din răsboi, este inoperantă în cauză faţă de dispoziţiile art.2 lit.a din menţionata Lege, întrucât ceea ce acest text încriminează, este hotărîrea de declarare sau continuare a răsboiului şi, în fapt, este stabilit că răsboiul a continuat după ce acuzatul a primit funcţiunea de subsecretar de stat.

De asemenea, este lipsită de eficienţă în cauză şi apărarea acuzatului că la subsecretariatul de stat ce l-a condus a avut numai rolul de tehnician, ca şi apărarea că a funcţionat ca subsecretar de stat şi nu ca ministru, deoarece responsabilitatea ce se degajează în cadrul art.2 lit.a din Legea 312/945 din participarea la opera de guvernare, nu este în funcţie de calitatea în virtutea căreea i s-a încredinţat demnitatea, ci este legată exclusiv de acceptarea oricărei demnităţi, fie ca ministru, fie ca subsecretar de stat, al cărei efect se reflectează în hotărîrea de continuare a răsboiului, ca voinţă colectivă a guvernului.

Având în vedere că, din depoziţiile martorilor propuşi în apărare rezultă că acuzatul a înlocuit în funcţiuni pe cei ce aveau idei cuziste sau legionare cu elemente alese după criterii de capacitate şi chiar cu elemente de stânga (declaraţia martorului Victor Valeriu), că a acordat muncitoare de la minele Comăneşti (declaraţia martorului Cornel Todea), că a avut înţelegere omenească faţă de evreii ce-i solicitau ajutor în acel timp (declaraţia martorilor Dr.Al.Suceveanu, Amalia Zucherman, Esthera Goldemberg, Iosif Fischer, Editte Zilberman, Issi Gross, Isidor Haimovici);

Că aceste împrejurări, ca şi arătările martorilor Ion Petrovici, Iulian Naumescu, Şt.Petrescu, Emil Odagescu şi Paul Porumbaru, constituesc în favoarea sa circumstanţe atenuante ce duc la atenuarea pedepsei;

Că astfel fiind, acuzatul Ion D.Enescu, arhitect, urmează a fi condamnat să sufere 12 ani temniţă grea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege, combinat cu art.157 cod penal, texte ce au fost enunţate în şedinţa publică, degradare civică pe acelaşi termen şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile.

15. Acuzatul Petre Strihan, profesor universitar, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat ca subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne, în guvernul Antonescu, de

la data de 5 ianuarie 1942 până la 23 august 1944, în care calitate a luat parte la 19 consilii de miniştri, între care şi la acelea din 25 iunie 1942, 8 iulie şi 21 iulie 1944, referitoare la continuarea răsboiului, că, de asemenea, a luat parte la 26 consilii-şedinţe ale Delegaţiei Economice în care s-a discutat aservirea economiei ţării, că a scris o carte despre concepţia administrativă a naţional-socialismului şi că a ţinut un discurs cu ocazia venirii în ţară a ministrului german Wilhelm Stuckart în care a preamărit răsboiul hitleristo-antonescian întrebuinţând expresia *Unser Kampf* ;

Având în vedere că, prin actul de acuzare se arată că toate aceste fapte duc la concluzia că numitul acuzat a militat pentru hitlerism şi că, întrucât acesta a făcut parte din guvernul Ion Antonescu, ca subsecretar de stat, în timp ce România se găsea în stare de răsboi cu URSS, el şi-a manifestat voinţa şi şi-a dat adeziunea la continuarea răsboiului, săvârşind astfel infracţiunea prevăzută de art.2 lit.a din Legea 312/945;

Având în vedere că, din actele de la dosar şi din interogatoriul acuzatului se constată că acesta a funcţionat ca subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne de la 5 ianuarie 1942 până la 23 august 1944;

Având în vedere că întrucât Curtea de Apel Secţia a VIII-a, sesizată cu judecarea, a înlăturat pentru motivele arătate în cuprinsul deciziunii sale acuzaţiile trase din cartea «Concepţia administrativă a naţional-socialismului» şi a constatat că acuzatul nu a ţinut discursul încriminat şi procesul a venit în faţa acestei instanţe în urma casării, iar potrivit art.490 procedura penală în caz de casare, actele de instrucţiune urmate şi notele cuprinzând cele arătate de intimat şi de martori, care nu au fost desfiinţate prin admiterea recursului, îşi păstrează puterea, rezultă că această Curte nu mai urmează a examina acele cauzaţiuni ce au fost înlăturate de către Secţia a VIII-a a acestei Curţi;

Considerând că, întrucât acuzatul a acceptat să intre în guvernul Antonescu, în timp ce răsboiul continua şi fără a fi fost obligat a face aceasta, rezultă că el s-a solidarizat cu guvernul şi s-a integrat în opera de guvernare, achiesând astfel la hotărîrea de continuare a răsboiului împotriva URSS şi Naţiunilor Unite, achiesare cerută ca element constitutiv al infracţiunii prevăzute de art.2 lit.a din Legea 312/945;

În ceea ce priveşte apărarea acuzatului, că a fost numit în funcţiunea de subsecretar de stat cu atribuţiuni pur administrative, deci ca tehnician, iar nu pentru partea politică a Ministerului - Poliţia şi Siguranţa Statului - pe care le conducea un alt subsecretar de stat, generalul Piki Vasiliu;

Având în vedere că această apărare este lipsită de eficienţă, deoarece responsabilitatea ce se degajează din participarea la opera de guvernare nu este în funcţie de calitatea în virtutea căreea i s-a încredinţat demnitatea de subsecretar de stat, ci este legată exclusiv de acceptarea acestei demnităţi al cărei efect se concretizează în hotărîrea de continuare a răsboiului ca voinţă colectivă a guvernului.

Având în vedere că, în apărare, acuzatul mai susţine următoarele:

1. Că fiind numit în funcţiunea de subsecretar de stat şi nu în funcţiunea de ministru, nu a putut avea răspundere politică efectivă, element constitutiv cerut de art.1 lit.a din Legea 312/945 şi care este cuprins implicit şi în art.2 lit.a, deşi nu este scris «in terminis».

2. Că legea 297/947 intervenită ulterior, înlocuieşte legea nr.312/945 şi, reluând dispoziţiile art.1 lit.a şi b din această ultimă lege, le contopeşte în art.2 lit.a iar în litera b, de sub acest articol, menţine textul art.2 lit.a din vechea lege, căruia i se adaugă elementul «răspunderea politică efectivă», că potrivit art.11 din legea 291 care este ulterioară, procesul de faţă urmează a se judeca după prevederile acestei legi, întrucât el se afla în curs - după casare - iar art.11 din legea 291 este categorică în această privinţă.

În ceea ce priveşte apărările invocate de acuzat:

Având în vedere că, întrucât din cuprinsul Legii 312/945 se constată că elementul răspunderii politice efective este cerut numai în ce priveşte comiterea infracţiunii prevăzută de art.1 lit.a şi acest element nu mai este impus de celelalte texte ale legii, rezultă că legiuito-

rul a înțeles să sancționeze chiar pe aceia care, fără a fi avut o răspundere politică efectivă, au comis infracțiunile prevăzute de lege.

Aceasta se desprinde atât din textul legii, care are un caracter general și sancționează pe toți cei care au avut răspundere politică efectivă, ca și pe cei lipsiți de acest atribut, fie persoane oficiale, fie particulare, cât și din spiritul și rațiunea ei.

Având în vedere că, întrucât legea nu cere în mod expres răspunderea politică efectivă pentru infracțiunea prevăzută de art.2 prin ceea ce se impută acuzatului, această infracțiune nu poate fi cuprinsă în mod implicit în text pe cale de deducție, pentru că legea este de strică interpretare și este de principiu că *ubi lex voluit, dixit, ubi tacuit nolluit.*

Având în vedere că, dacă art.2 lit.a sancționează pe cei ce au hotărît declararea sau continuarea răsboiului contra URSS și Națiunilor Unite, fără a mai cere elementul răspunderii politice efective, acest text nu poate fi interpretat decât în sensul că privește pe cei ce au făcut parte din guvernul Ion Antonescu, fie ca miniștri, fie ca subsecretari de stat, deoarece numai membrii acestui guvern și-au angajat răspunderea în a susține regimul, răspundere ce are un caracter indivizibil și se răsfrânge asupra întregului guvern.

Această răspundere nu poate fi înlăturată de sub incidența Legii 312/945, pentru motivul invocat de apărare, că, pentru a exista infracțiunea de hotărîre a declarării sau continuării răsboiului, este necesară răspunderea politică efectivă, fără de care acest act juridic nu poate avea nici o valoare, deoarece ar însemna că art.2 lit.a din Legea 312/945 în temeiul căreea acuzatul este trimis în judecată să nu aibă nici o rațiune.

Că, prin urmare, o justă și legitimă interpretare a textului nu poate duce decât la concluzia că obiectivul urmărit de legiuitor a fost sancționarea celor vinovați de dezastrul țării, dezastru provocat prin hotărîrea de declarare sau continuare a răsboiului, acte ce rezultă din participarea la opera de guvernare care a fost susținută prin colaborarea comună a membrilor componenți ai guvernului în care se cuprind și subsecretarii de stat, indiferent de elementul răspunderii politice efective, colaborare ce au însușit ca voința și manifestarea colectivă în acțiunea politică întreprinsă, de care nu s-au desolidarizat și a cărei finalitate a fost dezastrul țării.

A admite orice altă interpretare ar însemna că textul este lipsit de sens, ceea ce n-a putut fi intenția legiuitorului.

Având în vedere că, dacă este adevărat că legea 291 publicată în Monitorul Oficial nr.189 din 18 august 1947 prevede în articolul 11 că: procesele în curs de judecată, în temeiul Legii 312/945 urmează a fi judecate potrivit legii 291/47, totuși acest text a fost rectificat prin erata apărută în Monitorul Oficial nr.200 din 1 septembrie 1947, pag.7293, în sensul că judecata se va face potrivit prevederilor Legii 312/945;

Având în vedere că, întrucât art.11 al legii 291/47 a fost publicat eronat în Monitorul Oficial, iar eroarea s-a rectificat ulterior, rezultă că Legea 312/945 rămâne a se aplica în speță, aceasta nefiind abrogată prin art.11 al legii noi, care, după cum s-a arătat mai sus, a fost rectificată, rectificare ce este opozabilă și în consecință își produce efectul.

Că astfel fiind, apărările invocate de acuzat sunt lipsite de eficiență și cauză și urmează a se înlătura.

Având în vedere că apărările de sub pct.1 și 2 ce s-au formulat de către acuzatul Petre Strihan au fost însușite și de ceilalți acuzați, ele urmează a fi înlăturate pentru motivele arătate mai sus în ceea ce privește pe fiecare acuzat.

Având în vedere că, din depozițiile martorilor audiați în apărare, reiese că acuzatul s-a opus la numirea notarilor sași în localitățile săsești (declarația martorului Alex.Ionescu), că a arătat solicitudine evreilor ce-i cereau sprijinul (declarația martorilor Dr.A.Aronovici, W.Fildermann, Marcel Pușco).

Având în vedere că aceste împrejurări, că, de asemenea, și depozițiile martorilor Radu Cioculescu, Radu Davidescu, B.Păcuraru, Șerban Cioculescu, Constantin Dragu, general Nicolae Stoenescu, Dumitru Ciurileanu, Floru Andronic, Eugen Cristescu și Dumitru

Popescu, audiați tot în apărare, constituiesc în favoarea acuzatului circumstanțe atenuante ce pot duce la micșorarea pedepsei.

Că, pe cale de consecință, acuzatul Petre Strihan, profesor universitar, urmează a f condamnat să sufere 10 ani temniță grea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 și pedepsit de art.3 al.2 și 6 din aceeași lege, combinate cu art.157 cod penal, texte ce au fost enunțate în ședință publică, degradare civică pe același termen și confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile.

16. Acuzatul Ion Arbore, general în rezervă, trimis în judecată pentru faptul că, funcționând în guvernul Ion Antonescu în calitate de subsecretar de stat la Ministerul Aprovizionării Armatei și Populației Civile, de la data de 13 iunie 1943 până la 23 august 1944, și participând la mai multe ședințe ale Consiliului de Miniștri și ale delegației economice, s-a solidarizat implicit cu actele guvernului și cu voința de a continua răsboiul contra URSS și Națiunilor Unite.

Având în vedere că, din actele de la dosar și interogatoriul acuzatului, se constată că acesta a funcționat între datele sus arătate ca subsecretar de stat la Ministerul Apărării Naționale pentru Aprovizionarea Armatei și Populației Civile și că a participat la mai multe consilii de miniștri și la ședințele delegației economice;

Considerând că în trecut acuzatul a acceptat funcțiunea de subsecretar de stat și a făcut parte dintr-un guvern care declarase și continua răsboiul, rezultă că a achiesat la politica guvernului concretizată în hotărârea de continuare a răsboiului, achies cerut ca element constitituv al infracțiunii prevăzute de art.2 lit.a din Legea 312/945;

Că astfel fiind responsabilitatea acuzatului rămâne angajată în cadrul acestui text de lege.

Având în vedere că în apărare acuzatul susține că:

a. Nu a îndeplinit funcțiunea de ministru, ci numai pe aceea de subsecretar de stat, care nu angajează nici o răspundere politică, subsecretariatul de stat condus de el fiind numai un organ de supraveghere și control.

b. Că, fiind general în activitate, numirea sa ca subsecretar de stat trebuia considerată ca un serviciu comandat, pe care era obligat să-l primească.

c. Că nu s-a putut retrage din funcțiunea ce i s-a încredințat întrucât legea din 19 ianuarie 1942 îi interzicea să facă acest lucru.

d. Că la data când a intrat în guvern se duceau tratative pentru ca țara să iasă din răsboi și era de acord cu scopul urmărit.

e. Că a dus o politică antigermană atât pe front, ca șef de stat major al Armatei a III-a, cât și în interior, ca subșef al Marelui Stat Major al Armatei și ca subsecretar de stat al Ministerului Aprovizionării.

În ce privește prima apărare:

Având în vedere că, întrucât responsabilitatea ce se degajează în cadrul art.2 lit.a din Legea 312/945 este legată numai de participarea la opera de guvernare, care a dus țara la dezastru, iar nu de calitatea de ministru sau subsecretar de stat, pe care cineva a avut-o în guvern, rezultă că apărarea acuzatului este lipsită de eficiență în cauză.

În ce privește a doua apărare:

Având în vedere că acuzatul - fiind general în activitate - se găsea în situația de subordonare față de fostul Mareșal Antonescu, numai sub raport de serviciu militar și numai sub acest raport ar fi fost obligat să execute ordinele primite.

Ori, demnitatea de subsecretar de stat fiind de natură politică, putea să nu fie acceptată de acuzat, care nu putea fi ținut responsabil de acest refuz, dat fiind că nu avea nici o legătură cu serviciul militar comandat, care privește numai disciplina în oștire, raportată la ordine și servicii militare, iar nu la funcțiuni de natură politică;

Că, în afară de aceasta, întrucât prin art.14 din Convenția de Armistițiu s-a impus

guvernului şi Înaltului Comandament Român obligaţia arestării şi judecării persoanelor acuzate de crime de răsboi, iar Legea 312/945 îşi are isvorul în această convenţiune, rezultă că în interpretarea ei trebuie să se ţină seama de obiectivul urmărit de legiuitor, pentru că a admite contrariul, ca prin art.14 din Convenţiune s-a impus numai pedepsirea celor ce au comis crime de răsboi, prin fapte personale, depăşind regulile internaţionale ale răsboiului, ar însemna că legea este lipsită de sens şi nu aceasta a putut fi intenţia legiuitorului;

Că, prin urmare, şi această apărare este inoperantă în cauză.

În ce priveşte a treia apărare:

Având în vedere că, întrucât din termenii legii nr.45 din 19 ianuarie 1942, rezulta că se penalizează lipsa de la serviciu a salariaţilor publici, iar nu neacceptarea unei demnităţi sau părăsirea acesteia prin demisie, reiese că nici această apărare nu este fondată.

În ce priveşte a patra apărare:

Având în vedere că, din depoziţia martorului general Leonida Paul, propus în apărare şi audiat în faţa acestei Curţi, se constată că acuzatul a fost de acord cu tratativele duse de Stirbey şi Vişoianu la Cairo, în vederea ieşirii României din răsboi;

Având în vedere că, dacă în fapt acest lucru este exact, totuşi apărarea acuzatului nu poate fi primită faţă de dispoziţiunile art.2 lit.a din Legea 312/945, întrucât ceea ce acest text încriminează este hotărârea de declarare şi continuare a răsboiului şi, în fapt, rămâne stabilit că răsboiul a continuat după ce acuzatul a primit demnitatea de subsecretar de stat.

În ce priveşte ultima apărare:

Având în vedere că, din depoziţiile martorilor audiaţi în apărare, rezultă că pe frontul de Est acuzatul era în conflict permanent cu germanii (declaraţia martorilor general Socrate Mardare, general Leonida Paul, colonel Radu Davidescu), că a organizat câteva mari unităţi pentru orice eventualitate în interior, care au acţionat după 23 august 1944 (declaraţia martorului Socrate Mardare), că s-a opus înrolării tinerilor de origine sasă în armata germană (declaraţia martorului general Enache Borcescu), că se opunea cererilor germane (declaraţia martorului general Enache Borcescu), că se opunea cererilor germane privind latura economică (declaraţia martorilor general Sireteanu, inginer Traian Buradescu);

Având în vedere că aceste împrejurări, ca, de asemenea şi arătările martorilor Constantin Angelescu, August Filip, Radu Cioculescu, colonel Andrei Ciocănescu, Gh.I.Minescu şi Dumitru Popescu, constituiesc în drept circumstanţe atenuante, ce nu înlătură culpabilitatea acuzatului, întrucât, după cum s-a arătat mai sus, responsabilitatea acuzatului este angajată în cadrul art.2 lit.a exclusiv de acceptarea funcţiei de subsecretar de stat, al cărei efect se reflectează în hotărârea de continuare a răsboiului, ca voinţă colectivă a guvernului, dar pot duce la micşorarea pedepsei.

Că astfel fiind, acuzatul Ion Arbore, general în rezervă, urmează a fi condamnat să sufere 10 ani temniţă grea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsită de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege, comb. cu art.157 cod penal, texte ce au fost enunţate în şedinţa publică, degradare civică pe acelaşi termen şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile.

17. Acuzatul Gheron Netta, trimis în judecată pentru faptul că a funcţionat ca ministru al Finanţelor în guvernul Ion Antonescu, de la 1 aprilie 1944 până la 23 august 1944, că a luat parte la mai multe şedinţe ale consiliului de miniştri şi la şedinţele Delegaţiei economice şi că, aplicând convenţia din februarie 1944, a mărit finanţarea trupelor germane cu sume suplimentare, fapte din care rezultă că şi-a dat adeziunea la continuarea răsboiului contra Naţiunilor Unite.

Având în vedere că, din actele de la dosar şi din interogatoriile acuzatului, se constată că acesta a funcţionat ca ministru al Finanţelor între datele susmenţionate, că în această calitate a luat parte la mai multe şedinţe ale Consiliului de Miniştri şi ale Delegaţiei economice, că, în luna februarie 1944, s-a încheiat o convenţie între România şi Germania, prin care se

stabilise că România să acorde 3.000.000.000 lei lunar pentru întreţinerea trupelor germane pe teritoriul ei şi că, la începutul lunii aprilie 1944, mărindu-se efectivul acestor trupe, s-au acordat, la cererea germanilor şi cu aprobarea Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, avansuri în contul sumelor ce li se mai cuveneau până la expirarea convenţiei;

Având în vedere că, întrucât acuzatul a acceptat demnitatea de ministru şi a făcut parte din guvernul Antonescu, în timp ce războiul continua, această acceptare, unită cu activitatea desfăşurată este de natură a face Curţii convingerea că dânsul s-a solidarizat cu politica guvernului şi a achiesat la hotărîrea de continuare a răsboiului;

Având în vedere că, prin faptul acceptării şi participării sale în acest guvern, responsabilitatea acuzatului rămâne angajată în cadrul art.2 lit.a din Legea 312/945;

Având în vedere că, în apărare, acuzatul susţine că a primit această înaltă funcţiune determinat de rugămintea domnului Constantin Angelescu.. guvernator în acel timp al Băncii Naţionale, de a salva finanţele ţării, care, din cauza evenimentelor răsboiului se găseau în adevărat haos şi că el nu a făcut decât o operă de lichidare a răsboiului.

De asemenea, acuzatul mai susţine în apărare că a acceptat să intre în guvern întrucât, în acel timp, se purtau tratative pentru ieşirea României din răsboi şi că a sistat primele ce se plăteau ofiţerilor de dincolo de Nistru;

Având în vedere că, din depoziţia martorului Constantin Angelescu se constată că acesta a recomandat fostului Mareşal Antonescu pe acuzat, ca om de specialitate în redresarea finanţelor;

Având în vedere că, chiar dacă este exact în fapt, că acuzatul a intrat în guvern în scopul arătat, această apărare este lipsită de eficienţă în cauză, deoarece responsabilităţile ce se degajează în cadrul art.2 lit.a este legată exclusiv de acceptarea demnităţii de ministru, funcţiune care angajează răspunderea prin aceea că textul încriminează hotărîrea de continuare a răsboiului şi este stabilit în fapt că răsboiul a continuat şi după ce acuzatul a primit această funcţiune;

Având în vedere că, deşi în fapt, se stabileşte că acuzatul a sistat primele ce se plăteau ofiţerilor de dincolo de Nistru (declaraţia martorului general Vintilă Davidescu) şi a comprimat volumul comenzilor pentru armată (declaraţia martorului Radu Cătuneanu), totuşi nici această apărare nu este eficientă în cauză, întrucât, după cum s-a arătat mai sus, responsabilitatea este angajată exclusiv de acceptarea funcţiunii de ministru.

Pentru aceleaşi motive, este inoperantă şi apărarea formulată de acuzat, că a acceptat să intre în guvernul Antonescu la o dată când se purtau tratative pentru ieşirea din răsboi a României;

Având în vedere că, din depoziţiile martorilor audiaţi în apărare, în faţa acestei Curţi, rezultă că acuzatul nu a avut simpatie pentru germani (declaraţia martorului Alex.Pleniceanu), că a ajutat pe evrei în timpul prigoanei (declaraţia martorului Leopold Chapier).

Având în vedere că aceste împrejurări, ca, de asemenea, şi arătările martorilor Şerban Voinea, Zissu Weintraub, general Petre Cameniţa, constituiesc în drept circumstanţe atenuante ce nu pot apăra de pedeapsă, dar care duc la micşorarea ei;

Că astfel fiind, acuzatul Gheron Netta urmează a fi condamnat să sufere 10 ani temniţă grea pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi pedepsit de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege, comb. cu art.157 cod penal, texte ce s-au anunţat în şedinţa publică, degradare civică pe acelaşi termen şi confiscarea averii în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile.

Văzând şi dispoziţiunile art.64 cod penal, cum şi dispoziţiunile art.371 şi 112 şi urm. din codul de procedură penală,

CURTEA
pentru aceste motive,
ascultând şi concluziile
domnului procuror general,
ÎN NUMELE LEGII
DECIDE

Condamnă pe acuzatul Mircea Cancicov, român ortodox, în vârstă de 60 de ani, avocat, născut în oraşul Bacău şi domiciliat în Bucureşti, str.Episcopiei nr.1, în prezent arestat preventiv la Penetenciarul Văcăreşti, să sufere 20 de ani detenţiune grea, cu degradaţiune civică pe acelaşi termen, pentru faptele prevăzute de art.1 al.b din Legea 312/945 şi sancţionate de art.3 al.1 şi 6 din aceeaşi lege;

Condamnă pe acuzatul Grigore Georgescu, în vârstă de 61 de ani, român ortodox, general pensionar, născut în oraşul Craiova, judeţul Dolj şi domiciliat în Bucureşti, str.Sf.Voevozi nr.20, în prezent arestat preventiv la penetenciarul Văcăreşti, să sufere 3 ani temniţă grea, pentru faptele prevăzute de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi sancţionate de art.3 al.2 şi 6 din aceeaşi lege, cu aplicaţiunea art.157 din codul penal, cu degradarea civică pe acelaşi termen;

Condamnă pe acuzatul Ion Sichitiu, în vârstă de 68 de ani, român ortodox, născut în comuna Rugi judeţul Gorj şi domiciliat în Bucureşti, str.Barbu Delavrancea nr.9, în prezent arestat preventiv în Penetenciarul Văcăreşti, să sufere 10 ani temniţă grea, pentru faptele prevăzute în art.2 lit.a din Legea 312/945 şi sancţionate de art.3 al.2 din aceeaşi lege, cu aplicaţia art.157 din codul penal şi la degradare civică pe acelaşi termen;
Mai condamnă pe numitul acuzat şi la trei ani detenţiune riguroasă, pentru faptele prevăzute de art.2 lit.a şi pedepsite de art.3 din aceeaşi lege, al.1 din Legea 312/945.
În baza art.101 din codul penal, numitul acuzat va executa pedeapsa cea mai grea, şi anume aceea de 10 ani temniţă grea;

Condamnă pe acuzatul Ion Marian, în vârstă de 65 de ani, român ortodox, agricultor, născut în oraşul Calafat, judeţul Dolj şi domiciliat în Bucureşti, Bdul Lascăr Catargiu nr.3, în prezent arestat preventiv în Penetenciarul Văcăreşti, la 10 ani temniţă grea pentru faptele prevăzute de art.2 lit.a din Legea nr.312/945 şi sancţionate de art.3 al.2 din aceeaşi lege, cu aplicaţiunea art.157 din codul penal, precum şi la degradare civică pe acelaşi termen;

Condamnă pe acuzatul Mircea Vulcănescu, în vârstă de 43 de ani, născut şi domiciliat în Bucureşti, str.Popa Soare nr.16, în prezent arestat preventiv în Penetenciarul Văcăreşti, fost funcţionar public în Ministerul Finanţelor, să sufere 8 ani temniţă grea pentru faptele prevăzute de art.2 lit.a din Legea 312/945 şi sancţionate de art.3 al.2 din aceeaşi lege, cu aplicaţia art.157 din codul penal;

Mai condamnă pe numitul acuzat la 3 ani detenţiune riguroasă pentru faptele prevăzute de art.1 lit.a şi sancţionate de art.3 al.1 din Legea nr.312/945 şi degradare civică pe timp de 8 ani.
În baza art.101 din codul penal, numitul acuzat va executa pedeapsa cea mai grea de 8 ani temniţă grea.

Condamnă pe acuzatul Alexandru Marcu, în vârstă de 55 de ani, român ortodox, născut în comuna Burdujeni, judeţul Suceava şi domiciliat în Bucureşti, str.Ştirbey Vodă nr.20, în prezent arestat preventiv în Penetenciarul Văcăreşti, profesor universitar, să sufere

12 ani temniță grea, pentru faptele prevăzute de art.2 lit.a din Legea 312/945 și sancționate de art.3 al.2 și ultim din aceeași lege, cu aplicațiunea art.157 din codul penal și cu degradarea civică pe același termen;

Mai condamnă pe numitul acuzat să sufere 5 ani detențiune riguroasă pentru faptele prevăzute de art.1 al.b din Legea 312/945 și sancționate de art.3 al.1 din aceeași lege.

În baza art.101 din codul penal, numitul acuzat va executa pedepapsa cea mai mare și anume pe aceea de 12 ani temniță grea, cu degradare civică pe același termen.

Condamnă pe acuzatul Gheorghe Jienescu, în vârstă de 52 de ani, născut în comuna Rastu, județul Dolj și domiciliat în București, str.Muzelor nr.13, în prezent arestat preventiv în Penetenciarul Văcărești, general pensionar, să sufere 20 de ani temniță grea, pentru faptele prevăzute de art.2 al.a din Legea 312/945 și sancționate de art.3 al.2 din aceeași lege, cu aplicațiunea art.157 din codul penal și la degradarea civică pe același termen.

Mai condamnă pe numitul acuzat la cinci ani detențiune riguroasă pentru faptele prevăzute în art.1 lit.b din Legea 312/945 și sancționate de art.3 al.1 din aceeași lege. Conf.art.101 din codul penal, numitul acuzat va executa pedeapsa cea mai grea și anume pe aceea de 20 de ani de temniță grea cu degradare civică pe același termen.

Condamnă pe acuzatul Stavri Ghiolu, în vârstă de 48 de ani, român ortodox, născut în orașul Zimnicea jud.Teleorman și domiciliat în București, str.Nicolae Ionescu nr.17, în prezent arestat preventiv în Penetenciarul Văcărești, inginer, profesor universitar, să sufere 8 ani temniță grea pentru faptele prevăzute de art.2 al.a din Legea 312/945 și pedepsite de art.3 din aceeași lege al. 2 cu aplicațiunea art.157 din codul penal și la degradare civică pe același termen.

Condamnă pe acuzatul Ovid Vlădescu, în vârstă de 34 de ani, român ortodox, domiciliat în București, str.General Broșteanu nr.11, profesor universitar, în prezent dispărut, la muncă silnică pe viață, pentru faptele prevăzute de art.2 al.a din Legea 312/945 și sancționate de art.3 al.2 din aceeași lege, precum și la 20 de ani detențiune riguroasă, pentru faptele prevăzute de art.2 lit c și sancționate de art.3 al.1 din Legea 312/945.

Conform art.101 din codul penal, numitul acuzat va executa pedeapsa cea mai gravă și anume munca silnică pe viață cu degradarea civică pe același termen.

Condamnă pe acuzatul Constantin Șt.Constantin în vârstă de 57 de ani, român ortodox, născut și domiciliat în București, str.Plantelor nr.15, general în rezervă, la 10 ani temniță grea pentru faptele prevăzute de art.2 al.a și sancționate de art.3 al.2 din Legea 312/945.

Mai condamnă pe numitul acuzat la 5 ani detențiune grea pentru faptele prevăzute de art.2 al.c din Legea 312/945 și sancționate de art.3 al.1 din aceeași lege, cu aplicația art.157 din codul penal, cum și la degradarea civică pe termen de 10 ani.

În baza art.101 din codul penal, numitul acuzat va executa pedeapsa cea mai grea și anume pe aceea de 10 ani temniță grea, cu degradare civică pe același termen.

Condamnă pe acuzatul Ion C.Petrescu, în vârstă de 54 de ani, român ortodox, născut în comuna Rădești, județul Muscel, domiciliat în București, str. Dr.Kister nr.51, profesor universitar, în prezent arestat preventiv în Penetenciarul Văcărești, să sufere 6 ani temniță grea, pentru faptele prevăzute de art.2 lit.a și sancționate de art.3 al.2 din Legea 312/945, comb. cu art.157 din codul penal și la degradare civică pe același termen.

Condamnă pe acuzatul Victor Iliescu, în vârstă de 63 de ani, român ortodox, născut în comuna Singureni, județul Vlașca și domiciliat în București, Bdul Brătianu nr.30, general

pensionar, în prezent arestat preventiv în Penetenciarul Văcăreşti să sufere 10 ani temniţă grea pentru faptele prevăzute de art.2 lit.a şi sancţionate de art.3 al. 2 din Legea 312/945 comb. cu art.157 din codul penal şi cu degradare civică pe acelaşi termen.

Condamnă pe acuzatul Nicolae Şova, în vârstă de 61 de ani, român ortodox, născut în comuna Poduri, judeţul Bacău, domiciliat în Bucureşti, strada Brezoianu nr.29, în prezent arestat preventiv în Penetenciarul Văcăreşti, general pensionar, să sufere 10 ani temniţă grea, pentru faptul prevăzut de art.2 lit.a şi sancţionat de art.3 al.2 din Legea 312/945, cu aplicaţia art.157 din codul penal, precum şi la degradare civică pe acelaşi termen.

Condamnă pe acuzatul D.Enescu, în vârstă de 63 de ani, român ortodox, născut în oraşul Curtea de Argeş şi domiciliat în Bucureşti, str.Franklin nr.9, arhitect, în prezent arestat în Penetenciarul Văcăreşti, să sufere doisprezece ani temniţă grea, pentru faptele prevăzute de art.2 lit.a şi sancţionate de art.3 al.2 din Legea 312/945, cu aplicaţiunea art.157 din codul penal, şi la degradare civică pe acelaşi termen.

Condamnă pe acuzatul Petre Strihan, în vârstă de 48 de ani, român ortodox, născut în oraşul Mizil, judeţul Buzău şi domiciliat în Bucureşti, str. Roma nr.25, profesor universitar, să sufere 10 ani temniţă grea pentru faptele prevăzute de art.2 lit.a şi sancţionate de art.3 al.2 din Legea nr.312/945 comb. cu art.157 din codul penal şi la degradare civică pe acelaşi termen.

Condamnă pe acuzatul Ion Arbore, în vârstă de 55 de ani, român ortodox, născut în comuna Cucuteni, jud.Iaşi şi domiciliat în Bucureşti, Bdul Palatului Cotroceni nr.43, general în rezervă, să sufere 10 ani temniţă grea pentru faptele prevăzute de art.2 lit.a şi sancţionate de art.3 al.2 din Legea 312/945, comb. cu art.157 din codul penal şi degradare civică pe acelaşi termen.

Condamnă pe acuzatul Gheron Netta, în vârstă de 66 de ani, român ortodox, născut în oraşul Turnu Severin şi domiciliat în Bucureşti, str.Antim nr.49, profesor universitar, în prezent arestat preventiv în Penetenciarul Văcăreşti, să sufere 10 ani temniţă grea pentru faptele prevăzute de art.2 al.a şi sancţionate de art.3 al.2 din Legea 312/945, cu aplicaţiunea art.157 din codul penal şi la degradare civică pe acelaşi termen.

În baza art.3 aliniatul final şi art.16 din Legea nr. 312/945, dispune confiscarea averii tuturor acuzaţilor arătaţi mai sus, în folosul statului, cu titlul de despăgubiri civile.

În baza art.371 din procedura penală, ordonă arestarea numiţilor condamnaţi.

Compută în calculul pedepselor, închisoarea făcută de fiecare acuzat, în arestul preventiv.

În temeiul art.112 şi următorul din codul de procedură penală, obligă pe numiţii condamnaţi să plătească statului suma de 18.000 (optsprezece mii) lei în mod solidar, cu titlul de cheltuieli de procedură.

Cu recurs.

Dată şi citită în şedinţă publică, astăzi, 6 februarie 1948, în Palatul Justiţiei din Bucureşti.

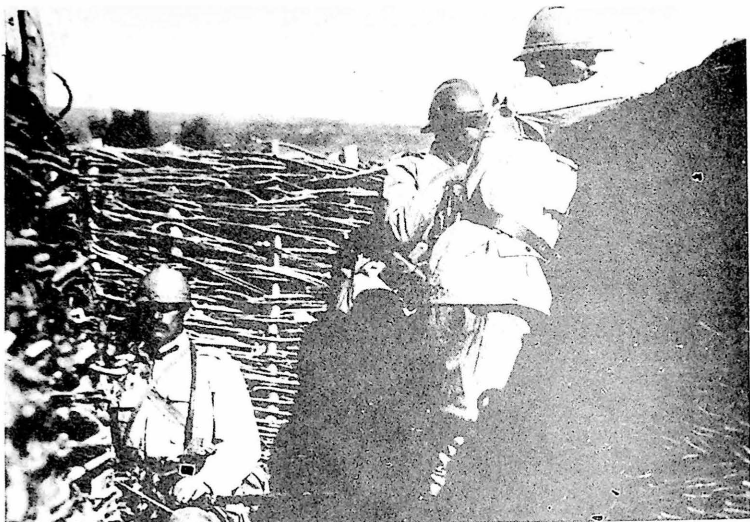
Mihai Popovici, Vasile Istratescu, Gheorghe Donea
Grefier Alex.Ochea

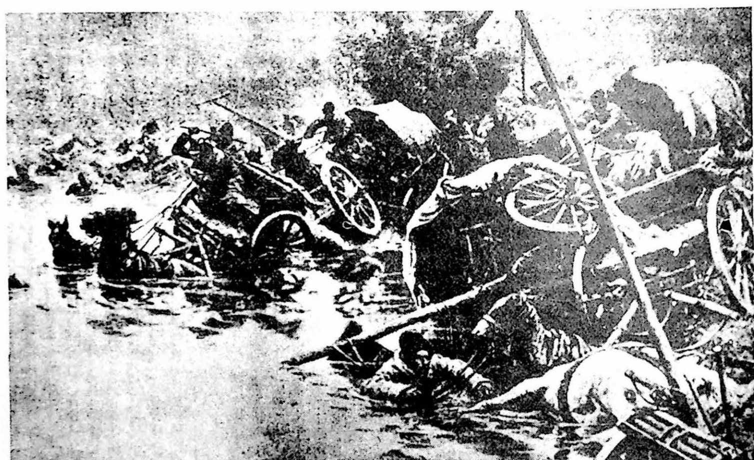
PERSONAJELE CĂRŢII

Tiparul executat sub comanda nr. 321
la Combinatul Poligrafic Bucureşti

J.C.Drăgan - G.Magherescu
Palma de Mallorca, 1981

Armata română prost dotată şi instruită în primul răsboi mondial, după înfrângeri succesive, câştigă una din cele mai mari bătălii la Mărăşeşti, graţie unor ofiţeri de mare valoare în frunte cu Ion Antonescu.

Anche l'ex l'assessore Cuomo alla manifestazione svoltasi nel campo di via Agordat

La difficile «convivenza» tra zingari e metropoli in un convegno promosso dagli stessi nomadi

Per la prima volta a Milano un convegno di zingari sui problemi degli zingari. L'iniziativa che è in pieno svolgimento da ieri e si concluderà nella mattinata di oggi, è stata promossa dall'Aizo (Associazione italiana zingari oggi) sul tema «Zingari e città: quali prospettive?».

Dai campi di diverse città del Nord sono intervenuti rappresentanti di varie tribù di nomadi e alcuni loro amici, soprattutto insegnanti e operatori sociali.

Al convegno milanese, che si è svolto nel campo di via Agordat, zona Padova, in riva alla Martesana, erano stati invitati autorità amministrative, partiti e sindacati: si è visto soltanto Carlo Cuomo, che quand'era assessore aveva seguito con particolare attenzione il problema dei nomadi.

Perché proprio a Milano questa manifestazione? «Abbiamo voluto affrontare questo fenomeno — ha detto Carla Osella, direttrice nazionale dell'Aizo — perché in questa città è scoppiato il caso della tratta dei bambini slavi mandati a rubare. Il convegno vuole dimostrare che la realtà dei nomadi non è quella, che i nomadi hanno ben altre situazioni che condizionano la loro vita». L'Aizo già ieri ha cominciato a offrire agli zingari un'occasione per trovarsi e per organizzarsi per sostenere insieme i loro problemi. «Non è facile — ha detto ancora Carla Osella — unire questo popolo, ci sono ancora troppe divergenze interne, ma ci sono anche molti che capiscono che è necessario superare le diversità e le diffidenze se si vuole migliorare la condizione di vita dei nomadi».

Uno dei temi più dibattuti al campo di via Agordat è stato quello della scuola: l'Aizo è contraria a un inserimento obbligatorio dei piccoli nomadi nelle scuole, sostiene la libertà di scelta dei genitori, ma soprattutto si preoccupa che non avvenga in ogni caso un'integrazione forzata degli zingarelli, nemmeno da un punto di vista culturale. «Gli zingari — ha detto Carla Osella — hanno diritto a conservare le loro tradizioni, i loro linguaggi, la loro cultura. Gli insegnanti, quando si occupano di loro, devono tenerne conto e rispettare le loro esigenze».

Immancabile il discorso sulle condizioni dei campi che ospitano i nomadi soprattutto nelle grandi città. Anche a Milano il problema è drammatico, ed è esploso negli ultimi tempi sollevando tensione anche con gli abitanti delle zone con cui i nomadi convivono. Carlo Cuomo si è impegnato a sollecitare l'amministrazione comunale a dotare di servizi indispensabili anche i campi provvisori. Il campo di via Agordat, dove si svolgeva il convegno, è una delle strutture più depresse, manca persino dei servizi igienici.

A. Po.

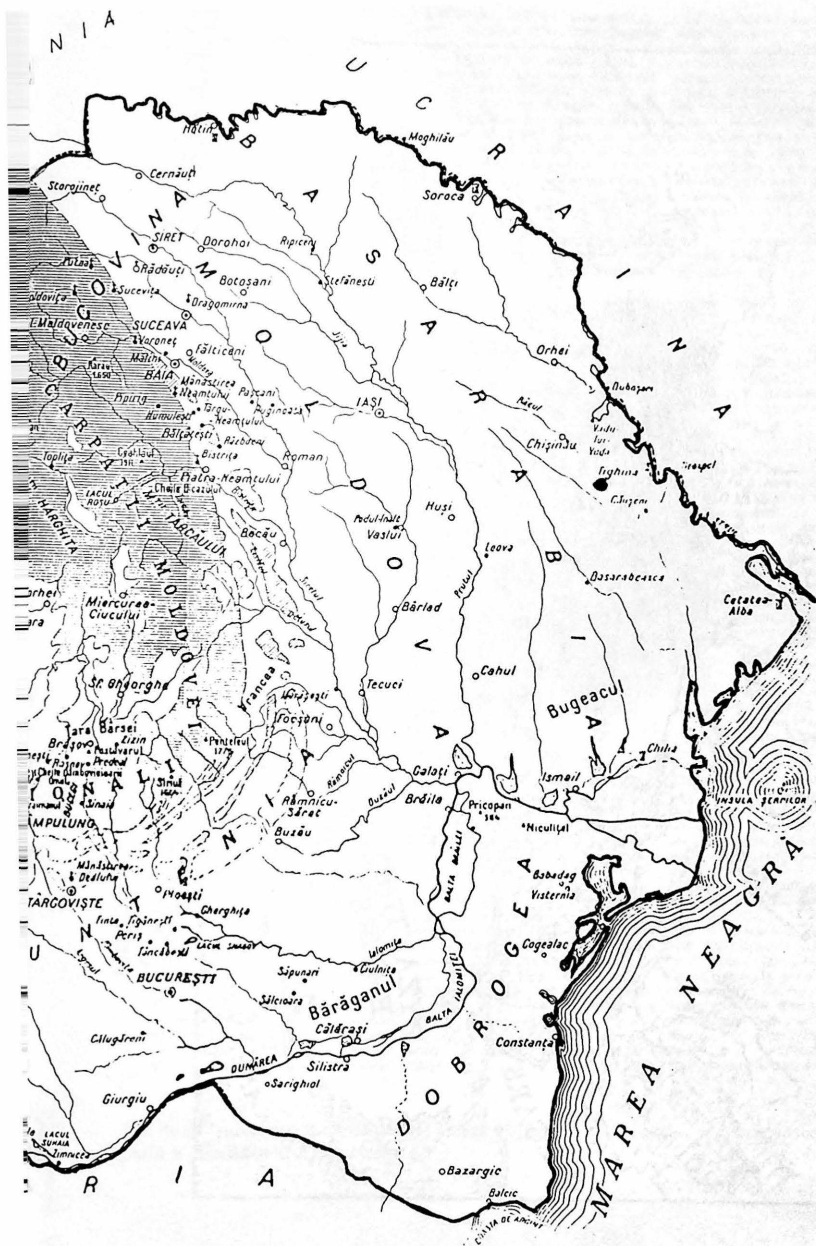

Un momento del convegno nazionale sugli zingari in via Agordat (Foto De Bellis)

Inadaptabili la progres și civilizație, Tziganii produc mari tulburări și constituie o permanentă primejdie în vecinătatea marilor metropole ale Europei.

România Mare înainte de a fi fost sfârtecată la Est de Ruşi la Nord-Vest de Unguri şi la Sud-Est de Bulgari.

UCRAINA
BASARABIA
BUCOVINA
MOLDOVA
CARPAȚII MOLDOVEI
MUNȚII TARCĂULUI
HARGHITA
DOBROGEA
BULGARIA
MAREA NEAGRĂ
Hotin
Moghilău
Cernăuți
Storojineț
Soroca
SIRET
Dorohoi
Ripiceni
Rădăuți
Botoșani
Ștefănești
Bălți
Sucevița
Dragomirna
SUCEAVA
Voroneț
Fălticeni
Orhei
BAIA
Mănăstirea Neamțului
Pașcani
Pugineasa
IAȘI
Dubasari
Humulești
Bălțătești
Bistrița
Roman
Chișinău
Toplița
Piatra-Neamțului
Tighina
LACUL ROȘU
Cheile Bicazului
Huși
Podul-Înalt
Vaslui
Bacău
Leova
Basarabeasca
Cetatea-Albă
Miercurea-Ciucului
Bârlad
Cahul
Tecuci
Bugeacul
Sf. Gheorghe
Focșani
Țara Bârsei
Brașov
Postăvarul
Ponteleul
Chilia
Galați
Râșnov
Predeal
Ismail
Brăila
Râmnicu-Sărat
Pricopan
Sinaia
Buzău
Niculițel
INSULA ȘERPILOR
CÂMPULUNG
BALTA BRĂILEI
Mănăstirea Dealului
Babadag
Visterna
TÂRGOVIȘTE
Ploești
Cherghița
Periș
Ialomița
Cogealac
Sipunari
Ciulnița
BUCUREȘTI
BALTA IALOMIȚEI
Sălcioara
Bărăganul
Călărași
Constanța
Călugăreni
DUNĂREA
Silistra
Sarighiol
Giurgiu
LACUL SUHAIA
Zimnicea
Bazargic
Balcic
COASTA DE ARGINT

Imperiul Kazarilor se întindea de la Urali până pe Valea Niprului. După maxima expansiune, populația turcomană de religie mozaică este supusă la persecuții, prigonită și expulzată din sfera intereselor rusești.

ÉTHIOPIE

La treizième tribu d'Israël

Qui sont donc ces Juifs éthiopiens à la foi originale que Jérusalem a mis longtemps à accepter ?

Un rabbin bénit un mariage falacha à Jérusalem.

Ils sont noirs. Ils sont juifs. Ils ignorent le Talmud et sont, pour la plupart, analphabètes. Extraordinairement pauvres aussi : plus de 10 000 d'entre eux croupissent dans un camp de réfugiés, au Soudan, chassés par la plus terrible famine qu'ait connue l'Ethiopie. Originaires de la province du Tigré et de la région de Gondar, ces juifs à la peau sombre et aux cheveux crépus s'appellent les Falachas. Leur nom signifie « exilés ».

Jérusalem a longtemps hésité avant de leur reconnaître le droit de « retour » en Israël. En 1983, ils étaient à peine 2 500 à avoir accompli le voyage, alors que cette communauté pas comme les autres compterait de 25 000 à 30 000 personnes. Jusqu'ici, une discrète filière d'émigration vers la Terre sainte avait été mise en place pour cette diaspora lointaine.

« C'étaient de petites gouttes, et l'émigration clandestine rencontrait d'importantes difficultés », confie un fonctionnaire de l'Agence juive à Jérusalem. Ces derniers mois, dans le plus grand secret, des agents israéliens, avec la complicité tacite du Soudan et de Djibouti, sont parvenus à arracher de leurs mouroirs clôturés plusieurs milliers de Falachas. Cette opération n'a pas été rendue publique en Israël, de peur que les autorités éthiopiennes (les relations diplomatiques sont rompues depuis 1973) ne s'y opposent. Selon de hauts fonctionnaires américains, le président Ronald Reagan aurait discuté des aspects humanitaires de l'opération avec les pays concernés. Et aurait fourni environ 15 millions de dollars à l'Etat hébreu pour aider à l'absorption de ces nouveaux immigrants.

La discrétion qui caractérise cette affaire ajoute au halo de mystère entourant les Falachas. Mystère sur leurs origines. Mystère, encore, sur le retard avec lequel Israël s'est résolu à les accueillir. Quelle est la part de merveilleux et de vérité dans une tradition qui les enracine dix siècles avant Jésus-Christ, à l'époque mythique du roi Salomon et de la reine de Saba ? De cet amour royal, un fils serait né, Ménélik, que sa mère ramènera sur les hautes terres. Mais alors que le monde juif se plie aux lois rabbiniques, la communauté falacha développe ses propres traditions, son propre code, inspirés d'un commentaire du texte sacré dont la rigueur stupéfiera, plus tard, les chercheurs israéliens. Certes, il existait bien des « anomalies » importantes dans l'histoire de cette tribu perdue, la treizième de l'exode : par exemple, l'excision des femmes, pratique tout à fait étrangère à la tradition juive. On constatait aussi des influences diverses. Au christianisme elle avait emprunté la confession ; à l'islam, la polygamie. Juifs, les Falachas ? En 1975, le grand rabbin séfarade Ovadia Yossef tranche définitivement la question en acceptant leur judaïcité. En 1978, pourtant, Moshe Dayan, ministre de la Défense, révèle que Jérusalem livre des armes à Mengistu Hailé Mariam, chef de la junte éthiopienne. Indiscrétion calculée ? Peut-être. Résultats : les autorités éthiopiennes claquent la porte au nez des Israéliens et renforcent leurs mesures discriminatoires à l'égard des Falachas.

Il reste que l'installation des descendants de la reine de Saba en Terre promise ne s'est pas faite sans heurts. Concentrés essentiellement dans les villes de développement du sud du pays (Beersheba, Ashkelon, Ashdod), ils se plaignent, aujourd'hui, d'être l'objet de discrimination de la part des juifs originaires d'Afrique du Nord. « Oui, c'est vrai, reconnaît Salomon Ben Kessous, un ancien du Maroc, on ne les aime pas beaucoup. Ils sont maigres, leur peau est noire comme de l'ébène et nous ne voulons pas qu'ils se mêlent à nous ! » N'empêche ! Ces hommes, qui conservent une approche originale de la foi, se sont coulés plus rapidement que les autres dans cette société moderne. Ils sont désormais intégrés dans l'armée israélienne et participent à la vie économique du pays.

Récemment, dans une petite salle de l'hôpital Shiba, près de Tel-Aviv, plusieurs dizaines d'enfants falachas ont été rassemblés pour célébrer la fête des Lumières, commémorant la victoire des Maccabées contre les Grecs, après la destruction du premier Temple de Jérusalem. Ils sortaient tout juste d'un camp de transit au Soudan. Ils connaissaient les chants par cœur. Deux mille ans après...

CHRISTIAN HOCHE ■
Avec Samuel Seguev à Tel-Aviv

Cel de-al treisprezecelea trib al lui Israel obține, în zilele noastre, recunoașterea oficială a rabinilor din Jerusalim.

Tineri ofiţeri de cavalerie pe Calea Victoriei. De la stânga: Căpitanul Mircea Tomescu, Căpitanul Diţescu şi locotenentul G.Magherescu.

Guvernul liberal I.G.Duca, după depunerea jurământului la Palat.

Carol al II-lea şi fiu-său, Mihai, în 1930, după reîntoarcerea în Ţară a regelui aventurier.

Corneliu Zelea Codreanu, inamicul dinastiei regale, Căpitanul Gărzii de Fier, asasinat de Carol al II-lea.

STRICT SECRET

I.D. Nr.2935/1931

CAROL AL II-lea

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională
REGE AL ROMÂNIEI
la toţi de faţă şi viitori sănătate

Asupra raportului Ministrului nostru Secretar de Stat la Departamentul Armatei sub Nr.12592/1931 am decretat şi decretăm :

Art.1 - Lucrările Marelui Stat Major privitoare la apărarea naţională, arătate mai jos, fiind de natură strict secretă, se interzice cu desăvârşire scoaterea lor din localul Marelui Stat Major, pentru a fi consultate de persoane care au dreptul să ia cunoştiinţă de ele. Aceste lucrări sun

. . . .

11.- Toate lucrările (referate, schiţe sau tablouri cu repartiţia forţelor, directive şi instrucţiuni operative, etc.), care servesc la stabilirea planului de campanie.

12.- Ipotezele de războiu.

13.- Convenţiile militare, inclusiv studiile şi protocoalele relativ la completarea, reînoirea sau modificarea lor.

14.- Proectul de organizare defensivă.

15.- Planul distrugerilor.

16.- Lucrările din care s'ar putea deduce forţa armatei mobilizată.

. . . .

25.- Orice altă lucrare care ar fi în legătură cu apărarea naţională şi pe care Comitetul Consultativ de Stat Major o calificã în cadrul lucrărilor de mai sus.

. . . .

Semnele răsboiului - decret lege cu caracter secret emis de Carol al II-lea.

Iuliu Maniu, şeful Partidului Naţional Ţărănesc, asociat cu forţele care au doborît dictatura regală a lui Carol al II-lea.

Regina Maria, «veterană» a primului răsboi mondial, care a contribuit din plin la educaţia nepotului ei - imagine din sanatoriu, cu puţin înainte de moarte.

T E L E G R A M A

BIROUL STATISTIC MILITAR JAŞI

către

MARELE STAT MAJOR
Secţia II-a

RAPORT CONTRAINFORMATIV Nr.1764
din 30.VI.1940

1) Oraşul Ungheni ocupat de trupele sovietice din dimineaţa zilei.

2) Batalionul 2/Regt.39 Inf. a fost dezarmat în gara Bălţi de trupe sovietice, în ziua de 29.VI. Soldaţii evrei şi basarabeni opriţi. Unii ofiţeri degradaţi. Maiorul Voicescu C-tin comandantul batalionului prins de ruşi în împrejurări necunoscute. Populaţia evreească a ajutat la dezarmare.

3) Intreg personalul C.F.R. din staţia Drochia (exclusiv) şi Bălţi a derutat trupele din trenuri colportând ştiri false despre distrugerea podurilor dela Ungheni. Şeful gării Bălţi Dumitrescu (refugiat ulterior în Moldova), nu a dat niciun concurs ofiţerilor fiind inexistent.

4) Evreii din Soroca înarmaţi au atacat camioanele destinate evacuării strânse de C.F.R. împiedecând evacuarea funcţionarilor şi a familiilor militarilor.

5) La Soroca au fost împuşcaţi comisarul Murafa de către avocatul evreu Flecsor. Deasemenea administratorul financiar Gheorghiu, avocatul Stănescu, Căpitanul Georgesc dela C.R. Căpitanul Buruiană s'a spânzurat.

6) Comitetul terorist din Soroca este format din avocaţii Flecsor şi Pisarevschi Brazuli etc.

7) Nu s'a reluat circulaţia între Pârlita şi Ungheni întreruptă din cauza ciocnirei produsă aseară.

./.

8) Inainte de retragerea trupelor din Bălţi, numeroase avioane făceau evoluţii lansând manifeste şi foi din ziarul "Libertatea" cu conţinut comunist.

9) Ciocniri între populaţia evreească şi refugiaţi şi trupe au avut loc la Ungheni în cursul nopţii; sunt şi victime. Au fost reţinuţi de ruşi şeful secţiei C.F.R. şeful gării Ungheni etc. precum şi ofiţeri.

10) In gara Jaşi se găsesc mulţi evrei cari vor să se refugieze în Basarabia.

11) In oraşul Jaşi populaţia evreească în majoritate simpatizantă comunistă arată pe faţă bucuria vecinătăţii ruşilor la Prut şi are o atitudine sfidătoare. Această atitudine nemulţumeşte şi îngrijorează populaţia românească, care vede o agravare a situaţiei în viitor.

Pentru menţinerea ordinei este necesar a se da în garnizoana Jaşi o trupă activă întrucât elementele aflate la P.S. nu sunt în măsură a face faţă nevoilor. Până în prezent nu s'au luat măsurile dictate de starea de mobilizare în ceea ce priveşte paza oraşului. Eventualitatea unor manifestări comuniste, impune măsuri de siguranţă urgente.

ŞEFUL BIROULUI STATISTIC MILITAR JAŞI
Lt.Colonel (Palade)

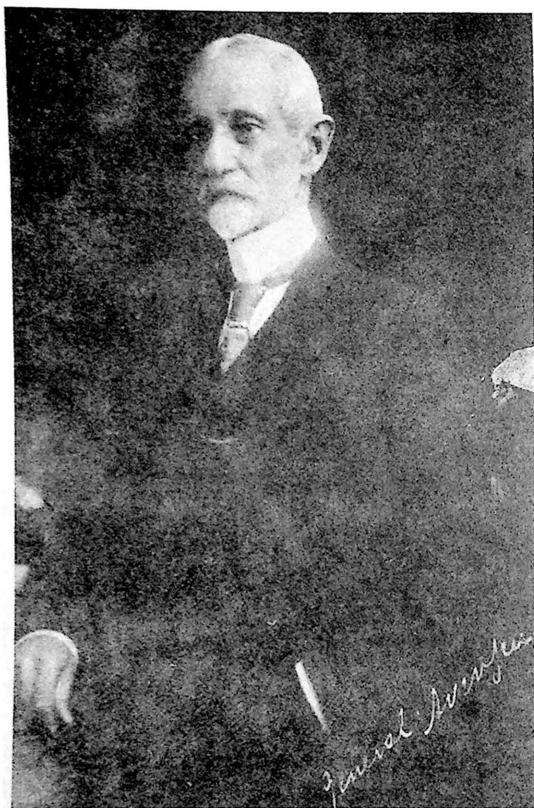
Document atestând crimele săvârşite de casarii mozaici în Basarabia, în timpul refugiului din 1940.

Funeraliile primului ministru Armand Călinescu, ucis de legionari.

Conducătorul Statului, Generalul Ion Antonescu, în 1940.

Mareşalul Averescu.

Viitorii generali Rădescu şi Bălăcescu, la începutul carierei lor militare.

Generalul Sănătescu, şeful camarilei regale.

Dumitru Dămăceanu (la mijloc) în uniforma de paradă.

Generalul Argeşanu, victima legionarilor pe care i-a pedepsit, în numele Regelui Carol al II-lea şi al metresei sale.

Generalul Petrovicescu

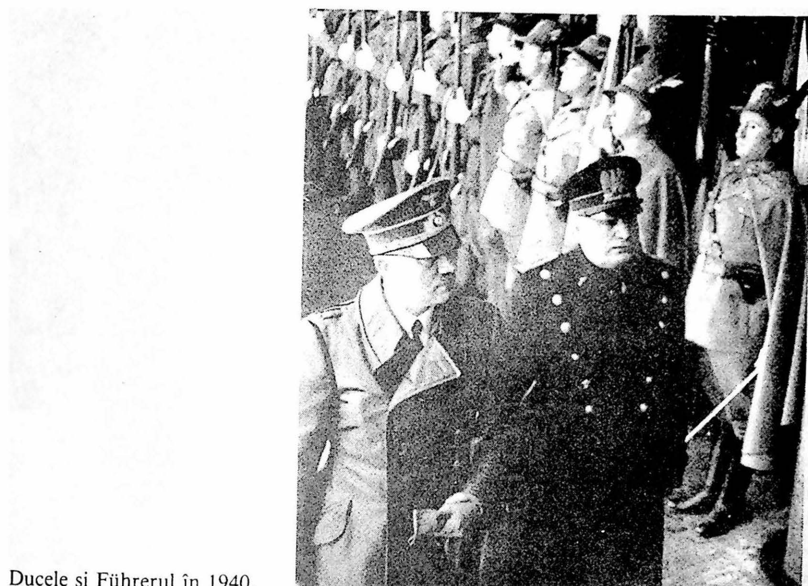
Viteazul general Radu Korné.

Pe aeroportul Băneasa, înainte de plecarea spre Germania. Colonelul Elefterescu prinde la pieptul Generalului Antonescu ordinul Mihai Viteazul, pierdut şi găsit în forfota aeroportului.

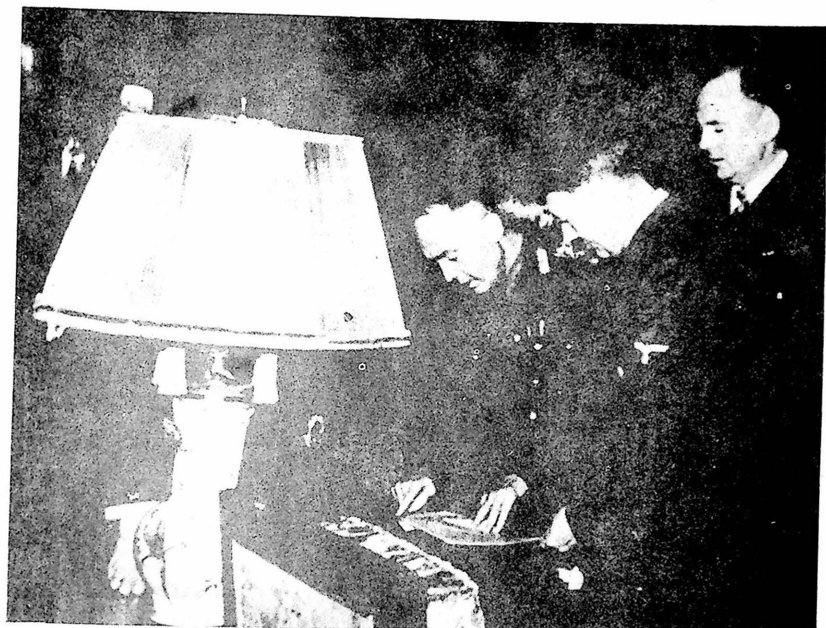
Întâlnirea dintre Hitler și generalul Franco.

Ducele şi Führerul în 1940.

În noiembrie 1940, Generalul Antonescu se confruntă cu Ducele Mussolini şi îl înfruntă. Trecerea în revistă a gărzii de onoare, la sosirea în Italia.

Conducătorul statului demonstrează în fața lui Hitler drepturile românilor asupra Transilvaniei. Dictatorul recunoaşte adevărul istoric şi făgăduieşte anularea Diktatului de la Viena, la sfârşitul răsboiului.

Creatorii Axei Roma-Berlin au impus spiritul agresiv în relațiile dintre state și triumfalismul în manifestările publice.

Stalin privește satisfăcut semnarea pactului Molotov-Ribbentrop de colaborare sovieto-german, la 23 august 1940.

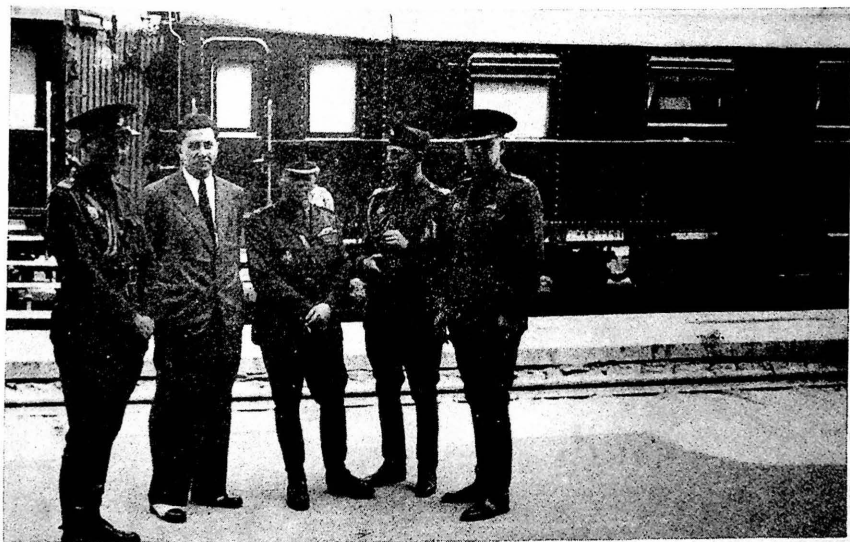
Horthy şi Hitler în 1943.

Planul Barbarossa.

Generalul Ion Antonescu a transmis prin microfon nu doar dispoziţii şi măsuri, ci şi energia necesară propulsării în luptă a armatei şi poporului român.

Trenul Patria la Chişinău, în 1941.
De la stânga: Căpitanul de stat major G.Magherescu, Av.Simionescu, şeful cabinetului lui Mihai Antonescu, lt.col.Eugen Galin, căpitanul de stat major Radu Florescu, maiorul de stat major Nicolae Bălăşescu.

După crâncene lupte, pe bulevardele Odessei.

Pe frontul Donețului, iunie 1942.
Căpitan G.Magherescu (stânga), Mareșalul Antonescu, colonelul Radu Davidescu și un general german.

Cu orfanii de răsboi.
În mijlocul populaţiei desrobite.

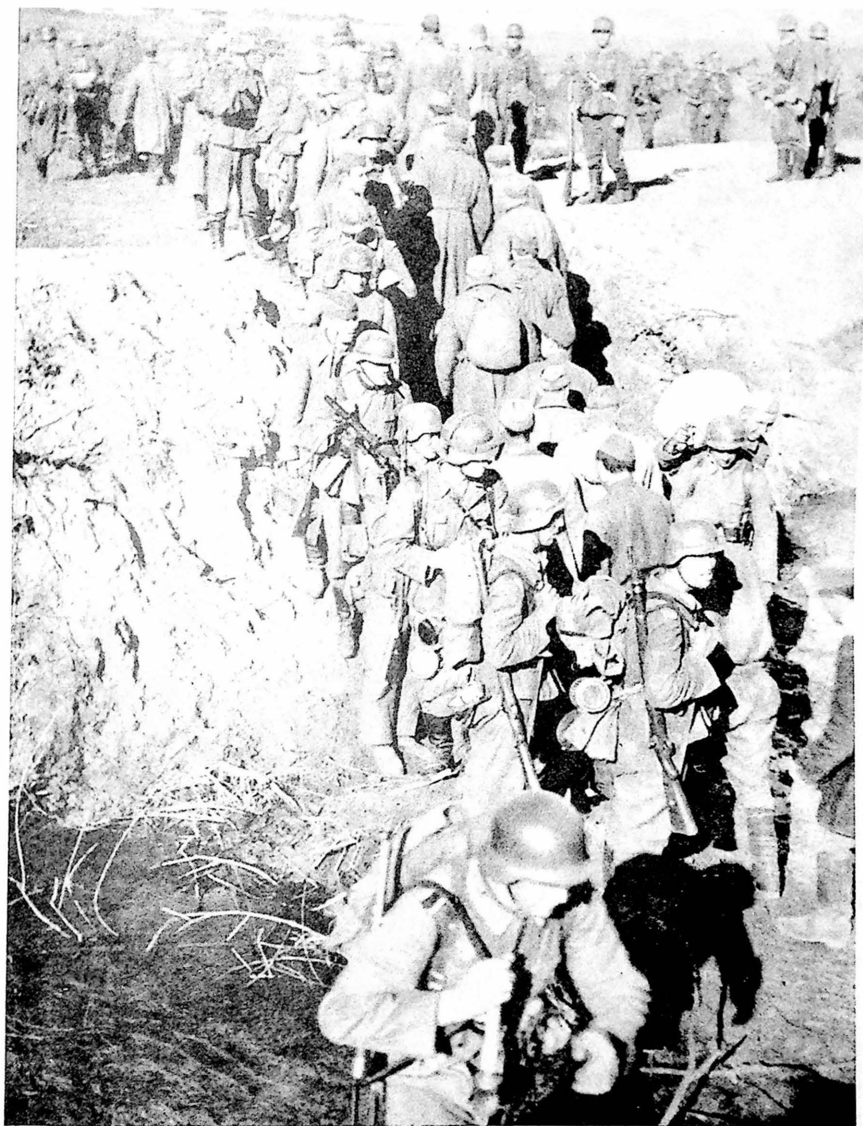
Maria Mareşal Antonescu la un spital de campanie.

Pe front.

În teritoriile eliberate din Transnistria.

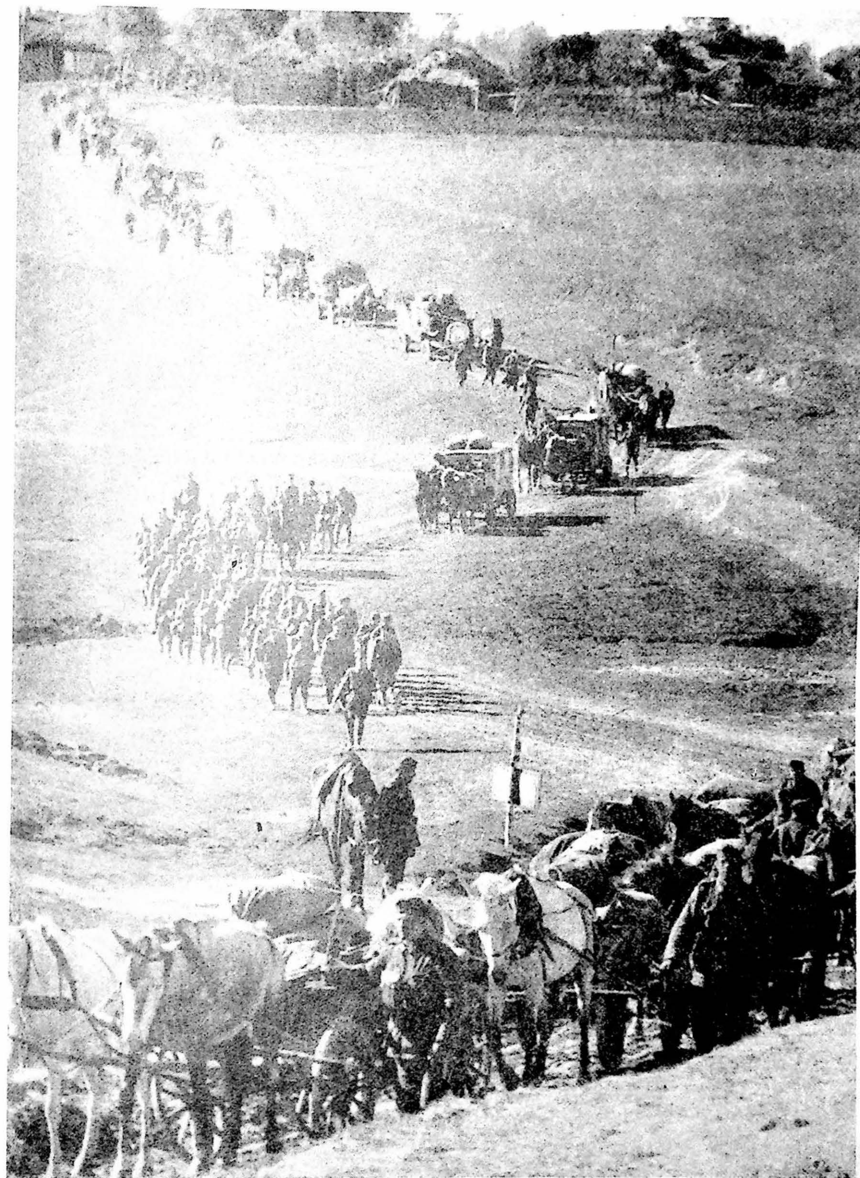
Mareşalul între bravii vânători de munte.

În tranşee antitanc, infanteriştii germani mărşăluiesc spre Est, iar prizonierii unei divizii mongole se îndreaptă spre Vest.

Fără cuvinte.

O companie de Cruce Roşie în drum spre liniile frontului.

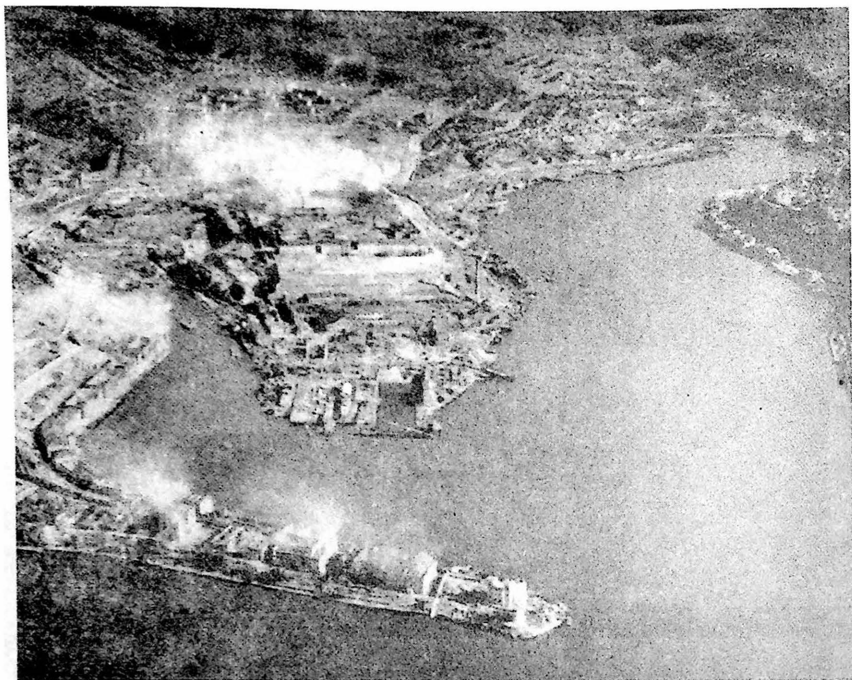

Lt. Ion V. Emilian 1941

Ion V. Emilian, ofițer de cavalerie, participant la luptele din Caucaz, pe care le-a evocat în literatura sa memorialistică din exil.

Instalații petrolifere românești sub bombardamentele aliate.

Căderea Sevastopolului.

Duel de artilerie în pădurile Leningradului.

Țăranii ucraineni privesc resemnați satele devastate și incendiate.

În fruntea diviziei de tancuri, generalii Hube şi von Richthofen privesc spre Stalingrad.

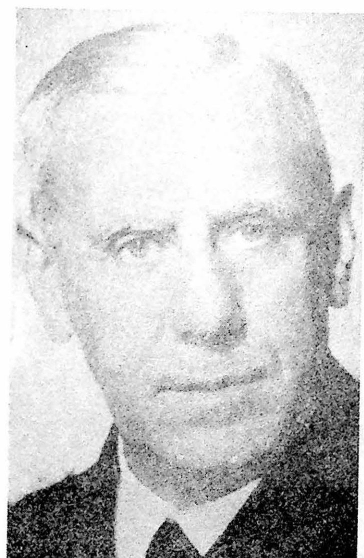
Splendida mașină de răsboi germană, după un marș glorios până la Volga și Urali, se preface într-un cimitir de fiare vechi.

Retragere prin mlaștini.

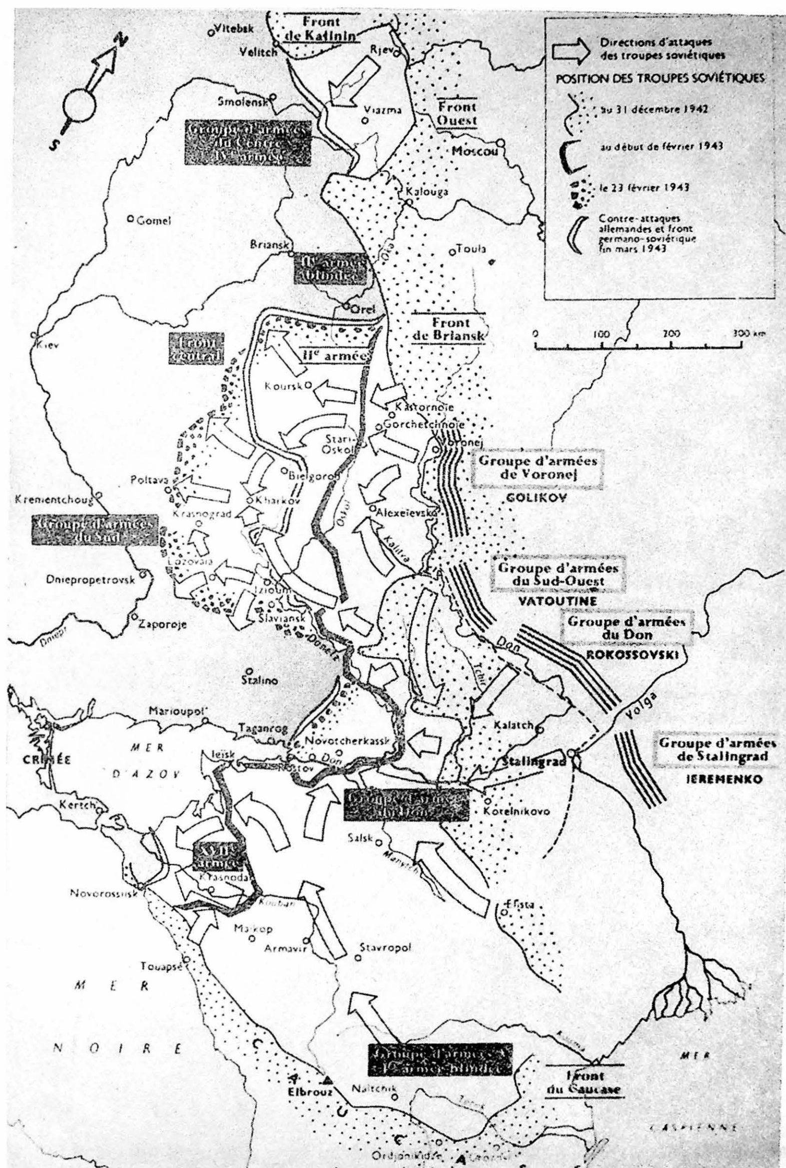

Scrutând largurile mării, ostaşi români pe digurile Sevastopolului.

Amiralul Canaris, şeful ABWEHR-ului,
a sabotat permanent proiectele lui Hitler,
împiedicându-l să fabrice bomba atomică,
pe care nemţii puteau s-o aibe
cu câţiva ani înaintea americanilor. De
menţionat că savanţii germani au refuzat să
construiască infernala maşină a morţii.

Fazele ultime ale bătăliei Stalingradului.

Directions d'attaques des troupes soviétiques
POSITION DES TROUPES SOVIÉTIQUES
au 31 décembre 1942
au début de février 1943
le 23 février 1943
Contre-attaques allemandes et front germano-soviétique fin mars 1943
0
100
200
300 km
Front de Kalinin
Front Ouest
Front de Briansk
Front central
IIe armée
Groupe d'armées de Voronej
GOLIKOV
Groupe d'armées du Sud-Ouest
VATOUTINE
Groupe d'armées du Don
ROKOSSOVSKI
Groupe d'armées de Stalingrad
IEREMENKO
Groupe d'armées du Sud
Front du Caucase
Vitebsk
Velitch
Rjev
Smolensk
Viazma
Moscou
Kalouga
Gomel
Briansk
Toula
Orel
Kiev
Koursk
Kastornoie
Gorchetchnoie
Stari-Oskol
Voronej
Bielgorod
Poltava
Kharkov
Alexeievsko
Krementchoug
Krasnograd
Lozovaïa
Dniepropetrovsk
Izioum
Slaviansk
Zaporoje
Stalino
Marioupol
Taganrog
Novotcherkassk
Rostov
Kalatch
Stalingrad
Kotelnikovo
Ieïsk
CRIMÉE
MER D'AZOV
Kertch
Salsk
Novorossiisk
Maïkop
Armavir
Stavropol
Elista
Touapsé
MER NOIRE
Elbrouz
Naltchik
Ordjonikidzé
Oka
Oskol
Kalitva
Donetz
Don
Tchir
Volga
Manytch
Kouban
Dniepr
MER CASPIENNE

Stalingrad. Feldmareşalul von Paulus la primul interogatoriu, după capitulare.

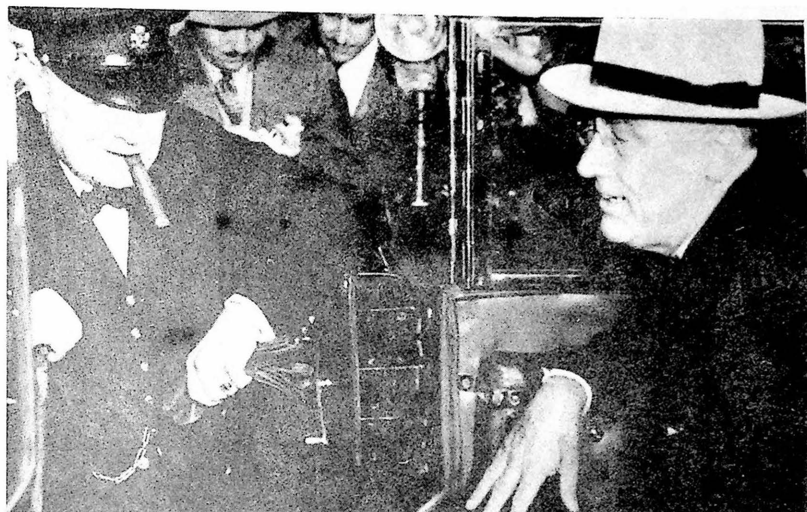

Roosevelt, la braţul fiului său, Elliott, strânge mâna lui Churchill, la prima lor întâlnire, cu prilejul Conferinţei Atlantice, 4 - 18 august 1941.

Palestina, 5 decembrie 1943, cu preşedintele Turciei, Ismet Inönü.

Conferinţa de la Teheran, 29 noiembrie 1943, a celor Trei Mari.
În picioare, de la stânga: Harry L.Hopkins,
Molotov, W.Averell Harriman, Anthony Eden.

A doua Conferință de la Quebec, 11-16 septembrie 1944.

Cu împăratul Etiopiei, Hailé Selassié, la bordul crucişătorului «Quincy», în luna februarie, 1945.

3 februarie 1945. Sosirea lui Roosevelt pe aeroportul din Yalta, la faimoasa Conferinţă a celor trei aliaţi.

Februarie, 1945. Masă rotundă la Yalta.

La Palatul Livadia, cei Trei Mari împreună cu miniştrii lor de externe, au consfinţit transformarea Europei de Est în colonie sovietică, pentru experimentarea ideologiei comuniste pe populaţii evoluate.

Familia ambasadorului Frederic Nanu soseşte la Stockholm în toamna anului 1943.

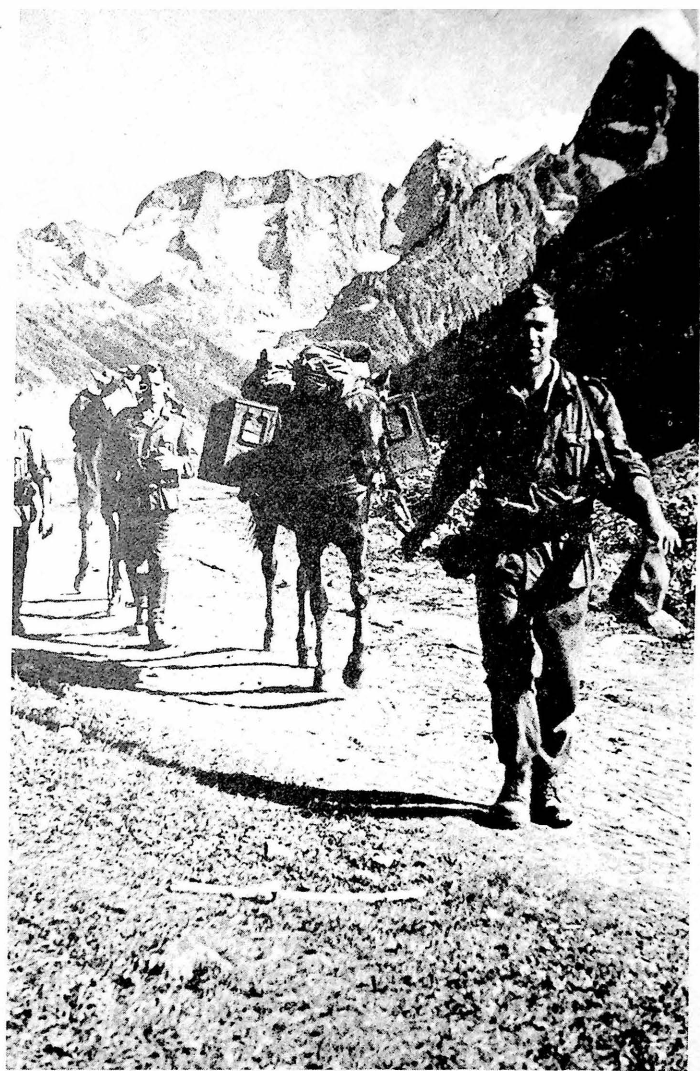
Alexandra Kollontay era o fanatică comunistă, care ducea o viaţă vegetativă, dar se bucura de mare consideraţie şi încredere din partea Kremlinului.

În acest apartament, Alexandra Kollontay a tratat armistiţiul ca reprezentantă oficială a URSS-ului cu Mareşalul Antonescu, fără a neglija opoziţia întruchipată la Stockholm de George Duca, omul complotiştilor Niculescu-Buzeşti şi Mocioni-Stârcea.

George Duca în uniformă de diplomat, înainte de a da bir cu fugiţii, în februarie 1947.

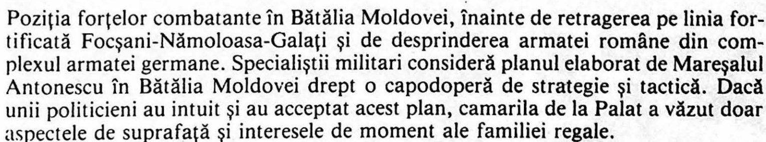

Trupele germano-române se retrag nu numai din Munţii Caucaz, ci şi din Crimeia şi Ucraina. Înfrângerea este prezentată în presa ţărilor Axei ca o «retragere strategică».

Trupe române pe frontul de la Iaşi, în preziua catastrofei din august 1944.

Churchill şi Roosevelt sunt bine dispuşi, dar partida
a câştigat-o asprul şi necruţătorul Stalin.

Poziţia forţelor combatante în Bătălia Moldovei, înainte de retragerea pe linia fortificată Focşani-Nămoloasa-Galaţi şi de desprinderea armatei române din complexul armatei germane. Specialiştii militari consideră planul elaborat de Mareşalul Antonescu în Bătălia Moldovei drept o capodoperă de strategie şi tactică. Dacă unii politicieni au intuit şi au acceptat acest plan, camarila de la Palat a văzut doar aspectele de suprafaţă şi interesele de moment ale familiei regale.

Mareşalul Ion Antonescu a participat cu un prestigiu fără egal, în fruntea armatei române, la bătăliile de eliberare şi reîntregire a hotarelor, în primul şi în cel de-al doilea răsboi mondial.

Piloţi americani care au bombardat Ploieştii.

Bombele lovesc noduri de cale ferată.

Aliații distrug rafinăriile de la Ploiești.

Constantin Vișoianu participă la tratativele de armistițiu cu Aliații.

Colonelul N.Dragomir, militar de valoare, câştigat de partea adversarilor Mareşalului Antonescu.

Mitraliori români în bătălia pentru recucerirea Transilvaniei de Nord, în septembrie 1944.

Romània cade victimă superputerilor și intră în zona de influență sovietică. La 23 august 1944 când Bucureștiul capitulează, Parisul este eliberat.

Avocatul Mircea Cancicov a murit nevinovat în închisoare, deşi a împărtăşit bune sentimente faţă de aliaţii anglo-americani, a repudiat regimurile totalitare şi a militat permanent pentru binele ţării sale.

De numele Principelui Barbu Ştirbey sunt legate infructuoasele tratative ale armistiţiului cu Aliaţii.

Coloane de prizonieri germani, august 1944,
trec prin dreptul Ateneului Român din București.

Trupele sovietice pătrund în București la 31 august 1944.

Ordinul Victoriei (Pobeda) este răsplata regelui

Artileria română pregătește ofensiva pentru eliberarea Budapestei.

Cabinetul Militar

Mi se va preda imediat actele mele cu prilejul vizitei la Marele Cartier General al Führerului, pe care fără autorizarea mea le-a luat dela Ministerul de Externe.

Toate să rețină copii; dar aceste acte aparțin Ministerului de Externe și mie.

Sunt uimit să aflu că se refuză Ministerului de Externe predarea.

Dl Col. Davidescu îmi va arăta cine i-a permis acest răspuns.

M. Antonescu

Mihai Antonescu, după vizita făcută la Marele Cartier al Führerului, încearcă să-și recupereze documentele.

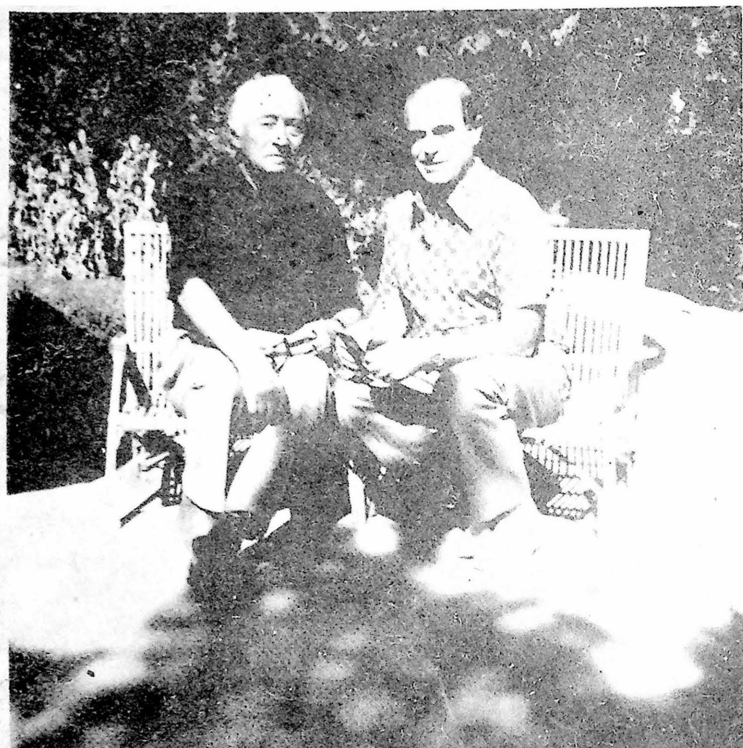
După terifiantele evocări, judecăţi critice şi procese de conştiinţă, convorbirile de la Palma de Mallorca s-au încheiat cu bine.

Generalul american W.H.Welker şi generalul rus Birjukov, la noua frontieră dintre Est şi Vest. Expansiunea sovietică sprijinită de Aliaţii anglo-americani duce la sacrificarea intereselor europene şi la îngenuncherea Occidentului.

Poporul înșelat protestează, se revoltă.

G.Magherescu şi J.C.Drăgan, după ce au parcurs şi examinat cei mai zbuciumaţi ani din istoria naţională, se află la capitolul concluziilor.

mărturii şi documente

-OVACIA
MARAMUREŞUL
UNGARIA
CRIŞANA
APUSENI
TRANSILVANIA
BANAT
MUNŢII POIANA-RUSCĂ
CARPAŢII MERIDIONALI
OLTENIA
IUGOSLAVIA
Sighet
Satu-Mare
Câmpulung
Zălau
Dej
Bistriţa
Oradea-Mare
Cluj
Reghinul-Săsesc
Turda
Târgu-Mureşului
Luduş
Dicio-Sân-Martin
Detunata
Teiuş
Mediaş
Arad
Radna
Alba-Iulia
Deva
Făgăraş
Sibiu
Chichinda Mare
Timişoara
Lugoj
Mţii Sebeşului
Mţii Făgăraş
Negoiul
Ţara Haţegului
Retezatul
Parângul
Becicherecul-Mare
Lovişte
Cozia
Bistriţa
Arnota
Horez
Vârşeţ
Oraviţa
Teregova
Cornăreva
Târgul-Jiu
Tismana
Râmnicul-Vâlcea
Curtea de Argeş
Biserica-Alba
Mţii Banatului
Mehadia
Vladimiri
Piteşti
Porţile de Fier
Turnu-Severin
Cazane
Insula Corbul
Padina
Oreviţa
Slatina
Craiova
Negotin
Caracal
Vidin

Lei 275